00007572

00007572

M. Rhodes

4° L. As. 25

L. A. 3.

Annamit. 354

Bibl. Stott. univ.

L. II. Cp. V. Sect. IV.

Ling. Annamitica.

Pg. 847 ½.

R
9

Ex Bibl. S. Genovefæ 1733.

DICTIONARIVM
ANNNAMITICVM
LVSITANVM, ET LATINVM OPE
SACRÆ
CONGREGATIONIS
DE
PROPAGANDA FIDE
IN LVCEM EDITVM AB
ALEXANDRO DE RHODES
E Societate IESV, eiusdemque Sacræ Congregationis Missionario Apostolico.

ROMÆ, Typis, & sumptibus eiusdem Sacr. Congreg. 1651.
SVPERIORVM PERMISSV.

R 9.

DICTIONARIVM
ANNAMITICVM
LVSITANVM, ET LATINVM OPE
SACRÆ
CONGREGATIONIS
DE
PROPAGANDA FIDE
IN LVCEM EDITVM AB
ALEXANDRO DE RHODES
E Societate IESV, ciusdem Sacræ Congre-
gationis Missionario Apostolico.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Bayerische Staatsbibliothek
<36645010460012

Eminentissimi, & Reuerendissimi Domini

SACRÆ CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE CARDINALES

CVM diuinus ille spiritus Sanctos Apostolos ad vniuersum ituros Orbem, omnem veritatem docuit, non illam solum in corde latere voluit sapientiam sed linguis omnium nationum sic erudiuit,

vt quam impia rebellio, ac ſuperbia filiorum Noe linguarum confuſionem, atque ignorantiam mundo pepererat, hanc humilis Diſcipulorum Chriſti obedientia, & demiſſio de medio tolleret. Quare in ſacroſancto illo Cœnaculo Montis Sion ſtatim apparuerunt diſpertitæ linguæ: nam cum FILIVS, vt notat Nazianzenus, corpore ſenſibili, & conſpicuo nobiſcum habitaſſet, par erat, vt SPIRITVS quoque ſenſibilis appareret ignearum in forma linguarum. Ad hoc igitur prototypum, ſeu Diuinum exemplar nunc quoquè factum lætamur in Vrbe Orbis capite, in qua ſicuti Summus in terris incarnati Verbi Vicarius, tanquam vniuerſæ militantis Eccleſiæ viſibile caput ſe conſpiciendum exhiber, ita per purpuratos Patres Diuinum illum ignem SPIRITVS, quo intus ardent, vel in purpura manifeſtantes, multiplicis idiomatis fiant propagatores, vt non ſolum vicinæ nationes, & antiquitati iam cognitæ audiant Magnalia Dei; ſed & omnis regio, quæ ſub Cœlo eſt, remotiſſimaque vltimi Orientis

Regna

Regna præteritis nondum audita fæculis, audiant nunc, & annuncient quàm admirabile fit nomen Domini in vniuerfa terra. Quid enim, quæfo, aliud eft iam paucis ab hinc annis vigintiquinque diuerfarum ignotæ linguæ nationum, idiomata typis exprimere quam Verbi Diuini fenfa, quorum Roma Deo iubente & armarium, & armamentarium eft, tum ad alendum Optimi Maximi Paftoris ouile, tùm ad irruentes lupos arcendos, in omnem terram diffundere, ac propagare? immo vero vt in fines Orbis terræ, quos Tunchinenfes, & Cocincinæ, hoc eft, Vniuerfi Annamitæ occupant; facilius penetret Verbum Dei, nunc etiam veftræ amplitudo munificentiæ Annamitæ gentis dictionarium iubet excudi, quod & Apoftolicis viris ad eam vineæ Domini partem deftinatis vfui fit, ad Annamitarum reconditum idioma capiendum, vt fcilicet illis poffint Diuina explanari myfteria, & viciffim Annamitæ fimul cum ipfa Romana, & Apoftolica Fide Romano etiam, & Lati-

no

no idiomati assuescant. Quod quanti emolumenti futurum sit ad fidem Christi Domini latius, & tutius propagandum nemo non videt. Hoc vnum supereſt, vt quandoquidem, EMINENTISSIMI PRINCIPES, benigniſſimos charitatis oculos in fines illos populorum ſemel conuertiſtis, in quibus iam regiones albæ ſunt ad meſſem, veſtra peculari prouidentia fouere non deſinatis, vt abiectis vanis ſuperſtitionibus, occurrant tandem omnes in virum perfectum, atque membra ita ſuo capiti cohæreſcant; fiatque tandem vnum ouile, & vnus Paſtor.

Humillimus ſeruus

Alexander de Rhodes è Societate Ieſu.

A D

AD LECTOREM.

HOC dictionarium tribus linguis, Annamitica scilicet, lusitana, & latina constans tuis expono manibus & oculis, ope Sacræ Congregationis de Propaganda Fide: præmitto aliqua ad linguæ Annamiticæ seu Tunkinensis notitiam pertinentia, loco cuiusdam Grammaticæ. hæc autem lingua non solum ad duo Regna satis ampla Tunkini & Cocincinæ pertinet, quibus adde tertium regnum Cau bàng, quod hoc eodem omninò vtitur idiomate: sed etiam in alijs vicinis regnis, vt Ciampa, Cambogiæ, Laorum, & Siam vsui est. linguam autem Annamiticam præmittere in dictionario satius duxi, tum quia de illa nominatim est agendum & præcipuè, tum etiam quia sic facilius poterit quilibet libros Annamiticos intelligere & interpretari: præterquam quod pro ipsis Annamitis erit vtilius, vt possint tam lusitanam quam latinam linguam addiscere.

In hoc autem opere præter ea quæ ab ipsis indigenis didici per duodecim fermè annos quibus in illis regionibus tam Cocincinæ quam Tunki-

ni ſum commoratus, ab initio magiſtrum linguæ audiens P. Franciſcum de Pina luſitanum è noſtra minima Societate IESV, qui primus è Noſtris linguã illam apprimè calluit & primus ſine interprete concionari eo idiomate cæpit; aliorum etiam eiuſdem Societatis Patrum laboribus ſum vſus præcipuè P. Gaſparis de Amaral & P. Antonij Barboſæ, qui ambo ſuum compoſuerant dictionarium, ille à lingua Annamitica incipiens, hic à luſitana, ſed immatura vterque morte nobis ereptus eſt. V triuſque ego lucubrationibus vſus, latinam etiam linguam Eminentiſſimorum iuſſu Cardinalium addidi, quæ, præter alia commoda, vſui ſit ipſis indigenis ad linguam latinam addiſcendam. hoc noſtrum fuit intentum, de quo te monitum volui ad maiorem Dei Gloriam. V ale, & ora pro me.

Franciſcus Piccolomineus Societatis Ieſu Præpoſitus Gener.

Dictionarium linguæ Annamiticæ, ſeu Tunquinenſis cum explicatione luſitana, & latina à P. Alexandro de Rhodes noſtræ Societatis Sacerdote conſcriptum, vt typis mandetur facultatem facimus, ſi ijs, ad quos ſpectat, ita videbitur, cuius rei gratia has literas manu noſtra ſubſcriptas, ſigilloque noſtro munitas damus Romæ 5. Februarij 1651.

Franciſcus ✠ Piccolomineus.

Imprimatur, Fr. Vincentius Fanus Soc. Reuerendiſs P. Vincentij Candidi Sac. Palatij Apoſtolici Mag. Ord. Præd.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

DICTIONARIVM ANNAMITICVM

Seu Tunkinenſe cum Luſitana, & Latina declaratione.

A

ả, chị ả: *Irmãa primogenita*: Soror primogenita.

ác, dữ: *mao*: malus, a, um. ác nghiẹp: *fazer mal*: malum agere. ác tâm, làõ dữ: *maos bofes*: nequam. đại ác, dữ làm: *cruel*: crudelis, le. ác, choi ác: *brincar, folgar*: ludo, is. hay ác, ác nghiẹp: *brincador, brincão*. luſor, oris.

ác quạ, cái ác: *coruo*: corauus, i. ác mỏ, dai ác: *os corvos te comão*: corui te rodant, maledictum.

ác, thâm: *preto*: niger, a, um. gà ác: *galinha preta*: gallina nigra. mèo ác: *gato preto*: fellis niger.

ác mó: *papagaio*: pſittacus, i. ác, mỏ ác: *boca do eſtamago*: os ventriculi.

ách, nạn: *deſaſtre*: infortunium, ii. ngày ách: *dia aziago ou azinhago*: dies ater.

tóũ ách, đua nạn: *deſuiar, ò deſaſtre*: declinare infortunium; hoc apud Ethnicos fit conuiuium faciendo diabolo &c.

ách: *iugo*: iugum, i. ách tlâu: *iugo da bufara*: iugum bubali.

ai: *quem*: quis. ai đây: *quẽ eſtà aby*: quis eſt ibi. ai đi: *quem vai*: quis it. ſi addatur vox, có, tunc, ai, ſignificat aliquis, vt; có, ai, đi: *eſtà alguem que và*: aliquis ne eſt qui eat? ai là ai, ai nấy: *quemquer*: quiſquis chẳng có ai: *nao ha ninguem*: nullus eſt.

ai, (bua hán ai đế: *nome do Rey da China em cuio tempo naceo Chriſto Noſſo Senhor*: nomen Regis Sinarum qui regnạbat cum natus eſt Chriſtus

ſtus Dominus, alij; hán minh đé.

ải, đàng đeò: *caminho por entre matos:* via in ſiluis.

ải, ảm, nát hư: *couſa podre*: putris, tre, putridus, a, vm. gỗ ải: *madeira podre:* lignum putre.

ấy, eſſe, aquelle: *is, ille*. ấy là: *eis ahì*: ecce, en. ấy nó: *eis aquell*: en ille. ấy bậy: *por iſſo*: propterea.

áy: *murcharſe:* marceſco, is, marceo es: áy lá, héo: *murcharſe as folhas das aruores*: marceſcere arborum folia.

am, am hiểu: *official primo:* opifex optimus, eximus.

ảm, ảm con: *ter ò filho nos bracos*: gerere infantem in vlnis.

âm, tối: *eſcuro*: obſcurus, a, um, tenebroſus, a um.

âm phủ: *inferno*: infernus, quia locus ille eſt tenebroſus.

âm dương: *terra e ceo:* terra & cœlum, putant eſſe duas partes in quas diuiditur primum principium, cælum vocant Patrem, & terram Matrem; coitum etiam ma-

ris & fœminæ, âm dương, modeſtè dicunt.

âm dương, xin âm dương: *lançar ſortes com moeda*: ſortes mittere monetis.

âm, vật âm mình: *vergonhas do homem ou molher*. verenda, orum, ſic modeſtè vocant.

âm: *quentura moderada*: calor moderatus. ấm mình: *ter ò corpo quente*: caleſco, is. ấm áo: *enrouparſe contra ò frio*: calefieri veſtibus. bình ấm caldeirinha de aquentar agoa: ahenulum ad calefaciendam aquam. nấu cho ấm, hâm ấm: *aquentar pouco*: calefacere parum.

ấm, chó ấm ảng: *ò cão ranger os dentes antes que morda*: infrendere canem ante morſum.

ám, quỉ ám, người quỉ ám: *endemoninhado*: energumenus, a, um.

ầm ầm: *roncos do mar, ou do trouão, ou de outra couſa ſemelhante*: ſonitus maris, vel tonitrui, vel quid ſimile.

ậm, của ậm: *couſa moſoſa*: mucidus, a, vm. cây ậm, gỗ ậm:

ắm: *aruore podre, pao podre*: putris arbor, putre lignum.

an. *deſcanço*: requies, ei. bàng an: *ſaude, pas*: ſanitas, atis, pax, cis. an nghiêm: *pas em todo ò reino, pouo*: pax vniuerſalis, tranquillitas totius populi.

an, tràng an, kinh dô: *Corte*: aula, æ, curia, æ.

an, nghê an: *nome de hũa Prouincia de Tonquim*: nomen cuiuſdam Prouinciæ in Tunkinenſi regno.

an, an ſách: *eſtante de liuro*: ambo, onis, pluteus, ei.

an, an mình: *boa diſpoſição*: valetudo commoda.

an, an ủy: *conſolar*: ſolor, aris, conſolor, aris, leuo, as.

ắn: *comer*: edo, is, comedo, is. ắn cơm: *comer arros*: edere orizam, ſumitur pro prandio vel cænâ.

ắn, ắn mầng: *feſteiar com banquete algum bom ſucceſſo*: conuiuio celebrare fœlicem euentum. ắn tết: *feſteiar com conuite os tres primeiros dias do anno nouo*: conuiuium agere primis tribus diebus recentis anni.

ắn, ắn may: *pedir eſmola*: mendico, as. ắn mày ắn mót, idem.

ắn, ắn vía: *feſta do nacimento del Rey*: natale Regis.

ắn, ắn táp: *comer carne mal aſſada, chamuſcada*: carnem malè aſſam ferè crudam comedere.

ắn tạp: *comer carne*: veſci carnibus. ngày ắn tạp: *dia de carne*: dies quo licet veſci carnibus.

ắn chay: *ieiuar, ou ieiumar*: ieiuno, as. propriè ſignificat abſtinere à carne & piſce, nunc autem eſt in vſu ad ſignificandum Chriſtianorum ieiunium. ắn chay cả: *Coreſma*: quadrageſima.

ắn kiêng: *abſterſe de comer algũa couſa*: abſtinere ab aliquo cibo.

ắn lại: *remoer*: rumino, as.

ắn tiền, ắn géy, ắn chỉ: *leuar as cuſtas os officiais da iuſtica*: impenſas à iuſtitiæ miniſtris ſumi.

ắn lờ, ắn lải: *ganhar por onzena*: lucrari vltra ſortem per vſuras.

ắn, của tàu ắn: *mercancia*

com que ſe carrega à nao: mercꝭ quibus nauis impletur.

ăn, géy ăn mṵc: *ò papel tomar bem à tinta*: carta benè ſuſcipit atramentum.

ăn, bùâm ăn róũ: *vela polla bolina*: naui obliqua vela facere. bùâm ăn gió: *as velas tomar bem ò vento*: vela ventis benè aptari, & implerı.

ăn nan tội: *contrição ou dor dos peccatos*: dolor de peccatis.

ăn tlộm: *furtar*. furor, aris.

ăn cɯ́ơp: *rapar, ou furtar com violencia*: rapio, is.

ăn cáp: *furtar em preſença com manha*: arte aliquid ſubripere.

an, cɯa ắn gỗ: *à ſerra entrar bem pollo pao*: ferram aptè lignum findere, & ſic de alijs inſtrumentis.

ấn: *ſello*: ſigillum, i. ấn nhà Đua, ấn nhà Chúa: *ſello del Rey*: ſigillum regium.

ấn, đanh ấn: *ſellar com ſello*: ſigillo, as.

ấn, sắp ấn: *ferias da Iuſtiça em que ſe fecha ò ſello*: ſigillum claudi, cum miniſtri

iuſtitiæ feriantur, nempe tribus diebus ante nouum annum vſque ad vndecimum diem menſis primi.

ấn, khai ấn: *abrir ò ſello*: aperire ſigillum, ideſt finiri feriales dies.

ấn, ấn cuíet, cầm ấn: *final do diabo, ter mao neſſe final do diabo*: ſignum dœmonis, datum ſcilicet à venefico, illud ſignum compreſſis ad quamdam normam digitis conſeruare ſeu tenere ſolent.

ấn, ấn xuống: *carregar pera baixo, calcar*: comprimere in partem inferiorem ſeu calcare.

ẩn, ẩn mình: *eſconderſe*: lateo, es.

án, án mạch: *tomar ò pulſo*: pulſum tentare.

áng, áng ná: *pay e may*: pater & mater.

áng, áng hát: *caſa em que ſe canta, e fazem feſtas publicas*: domus in qua celebrantur cantus & choreæ publicæ.

áng, áng hội: *caſa em que ſe fas dedicação*: domus in qua fit aliqua dedicatio, vt templi &c.

ảng,chó ″âm ảng:vide ″âm.

anh : *irmão mais velho :* frater natu maior. eſt nomen honorificum.

anh em:*irmãos mais velhos e mais moços*: fratres maiores natu & minores, ſic vocantur inter ſe eiuſdem ſortis homines.

anh, chim vàng anh: *nome de certa aue amarella* : quædam auis aurei coloris.

ảnh: *imagem :* imago,inis.

ảnh thờ: *imagem do altar:* imago quæ in altari colitur.

ảnh đeo, ảnh mang : *imagem que ſe leua ao peſcoço ou peito como varonica &c:* imago collo appenſa.

ảnh phép : *veronica com indulgentias,ou nomina:* icuncula cum indulgentijs, vel reliquiaria theca.

ảnh ngāọc: *reliquiario com criſtais :* reliquiaria theca cum cryſtallis.

ảnh: *reſplandor da lus* : radij lucis. ảnh mat blờ i : *rayo do ſol* : radius ſolis.

ánh: *rayo de lus*: radius lucis.

ánh tỏi : *dente de alho :* ſpica allij.

ánh gờng: *dente de gingibre :* ſpica zinziberis.

ao:*tanque*: piſcina,æ.

ao: *tornar à medir* : metiri iterum. ao gạo: *tornar medir ò arròs*: iterum metiri orizam ad propriam trutinam aut menſuram.

ao ψớc, ψớc ao : *deſeiar ou cubicar* : cupio, is, deſidero, as.

áo: *veſtido*: veſtis, is. may áo:*fazer cabaya ou veſtido nouo*. veſtem nouam conficere. vá vel đá aó : *remendar o veſtido*: reſarcire veſtem.

áo cọc : *cabaya curta como camiſa :* induſium, ij.

áo kép: *veſte forada ou dobre :* veſtis duplex.

áo bực: *veſte de dò* : veſtis lugubris.

áo xiem con hát : *veſtido de dançador* : veſtis comica.

áo đièm, khám đièm: *veſtido ou panno com guarniçõo ou rendas* : veſtis reticulata, vel opere phrygio contexta.

áo trui : *veſtido chao* : veſtis plana.

áo géy : *cabaya de papel:* veſtis papyracea, quam com-

comburunt Ethnici pro ſuis mortuis ſuperſtitiosè.

ào ſang: *pano da tumba ou de caixão de defunctos*: pannus feretri vel loculi.

aŏ: *abelha*: apes, vel apis, is.

aŏ, tŏ aŏ: *fauo de mel*: fauus, i.

aŏ, mật aŏ: *mel dabelhas*: mel, lis.

aŏ, ſap aŏ: *cera*: cera, æ.

aŏ, cá aŏ: *peixe roncador*: quidam piſcis ita dictus.

áŏ, dức áŏ áŏ: *matinada de vozes*: ſtrepitus ex clamoribus.

áp: *perto*: vicinus, a, vm.

áp lại: *chegarſe*: accedo, is.

áp đŏm: *chegar hũa couſa a outra*: admoueo, es.

áp đĕaò: *chegarſe pera dentro*: approximari intus.

áp nhà: *iunto a caza*: vicinus domui.

áp: *preſidir*: præſideo, es. áp viậc: *preſidir a obra*: præſidere operi. áp thué: *preſidir as rendas publicas*: præfici vectigalibus.

áp nhảm: *torto de hum olho*: cocles, itis.

ập: *abraçar*: amplector, eris: mẹ ập con: *a may abraça o filho*: mater complectitur filium.

ấp: *chocar*: ouis incubare. gà ấp tlứng: *galinha choca*: gallina ouis incubans.

ap hien: *amfião*: opium, ij.

âu: *parecer*: videor, eris. âu là mai mưa: *parece que a menhaa chouera*: videtur cras pluuia futura. âu chẳng nên: *parece que não he bom*: videtur minimè bonum.

âu lo: *afflicçao*: afflictio, onis.

âu, cái âu: *boião piqueno*: diota parua.

BA: *tres*: tres, vel tria.

ba ngôi: *tres peſſoas*: tres perſonæ.

ba, thứ ba: *terceiro*: tertius, a, vm. ngày thứ ba: *terceiro dia*: tertius dies.

ba, tháng ba: *terceiro mes ou lua*: tertius menſis, vel luna. ba tháng: *tres mezes, ou luas*: tres menſes, vel lunæ.

ba, hai ba lần, hài ba lần: *dũas ou tres vezes*: bis, vel ter.

ba, cái baba: *cagado de concha preta*: teſtudo nigra.

ba, thịt ba rọi: *carne di porco gorda com camas de magra*: caro ſuila lardo interſita.

ba, bỏ tay ba hát: *fazer ſom com as palmas pera cantar*: plaudere manibus ad canendum.

ba, phũ ba: *tormenta*: tempeſtas, atis.

bá, bá léy: *tomar o que lhe não dão*: rapio, is.

bá: *molher ſegunda de principe ou gouernador*: concubina principis viri.

bà: *auo, Senhora*: auia, domina.

bà, cũ bà: *auo e auo, Senhor e Senhora*: dominus, & domina.

bà lảo: *velha graue*: vetula honorata.

bà già: *molher graue como Gouernadora, a qual chega a cincoenta annos, ou mais*: fœmina grauis, iam ſupra mediam ætatem.

bà ſang: *concubina do Rey morto*: concubina regis defuncti.

bà, đức bà: *molher de principe, ou Gouernador grande*: vxor principis viri.

bà, Chúa bà: *Rainha*: Regina.

bà Chúa: *Filha del Rey*: Filia Regis.

bà, đân bà: *femea*: fœmina, æ.

bả, thủ bả: *vigia de poſta*: cuſtos, dis.

bả lịnh: *o que toca a batega ou tambor da vigia*: vigiliæ noctis dantes ſignum & ſimiles.

bả, cái bả: *certa peça de ſeda a modo de canga de cordao*: ſericum quoddam in modum panni linei retorti.

bạ: *vntar*: illinire:

bạ vàng: *dourar*: inauro, as.

bạ, ai bạ thì ley: *couſa que nao tem dono, quemquer a toma*: res pro derelictâ, quæ eſt primo occupantis.

bã. *bagaço*: magma, tis. bã thúoc: *o bagaço da meizinha*: magma medicinæ iam peractæ & ſic de alijs rebus.

bắc: *norte*: ſeptentrio. bên bắc, phương bắc: *parte do norte*: ſeptentrionalis plaga.

bắc, chính bắc: *o rumo do norte*: ſeptentrionalis linea gnomonis nautici.

bắc, gió bắc, gió bóc: *vento norte*: aquilo, nis. gió đoũ bắc: *vento nordeſte*: meſes, is.

bắc, ſao bắc: *eſtrella do norte*: ſtella poli arctici.

bắc nồi len: *por a panella ao fogo*: ſuperponere ollam igni.

bắc cầu: *por ponte pera paſſar*: erigere pontem.

bắc thang: *por eſcada*: apponere ſcalam.

bác: *tio irmao mayor do pai*: patruus, patre natu maior. ſic etiam vocatur illius patrui vxor.

bạc: *prata*. argentum, i.

bạc già: *prata fina*: argentum purum.

bạc non: *prata pouco fina*: argentum nondum purum.

bạc ria: *prata baixa*: argentum mixtum. nấu bạc: *fundir prata pera a purificar*: argentum igne purgare.

bạc: *couſa branca*: albus, a, vm. tlâu bạc: *bufara branca*: bubalus albus. bạc râu: *barba branca*: cana barba. bạc tắóc: *brancas da cabeça*: cani capilli. ngựa bạc: *cauallo pombo*: albus equus. áo bạc: *cabaia branca*: alba veſtis.

bạc, đỗ bạc ngườ̀i: *boſpedar em caſa alhea*: hoſpitari in aliena domo.

bạch: *fallar com honra a o meſtre da ley, como Voſſa Paternidade*: Veſtra Paternitas. bạch đức thài cả: *ſupremo grao de honra com que ſe falla a o Superior ou Padre grande*: ſupremus gradus honoris qui datur ſupremo magiſtro legis.

bái: *fazer reuerencia profunda ſem ſe por de ioelhos*: inclinari profundè.

bại mình: *tolhido dos membros*.

bros : membris captus . bại chên : *tolhido dos pes* : pedibus captus .

bày : *titulo* : titulus tituli . bày sách: *titulo do liuro* : titulus libri .

bày:*por as couſas em ordem*: ordinatè res collocare . bày bày . idem .

bày,mục bài:*chapa del Rey em pao aleuantado* : edictum regium in ligno erecto conſcriptum .

bải; *praya*: littus, oris . bải biển: *praya do mar*: littus maris . bải cát: *area* : arena, æ.

bải chên : *tolhido dos pes* : pedibus captus .

bải, binh bải: *enganador* : deceptor, oris .

bải , con bải đĩ bải : *ma molher*: mulier luxurioſa,meretrix , cis .

bây, bây giờ : *agora*: hac hora,nunc. chết bây giờ:*morras agora* : nunc moriaris,maledictum quod ſæpe proferunt Annamitæ .

bấy, bấy giờ: *então* : tunc.

bày;bày đạt: *inuentar falſidades* : mendaciorum artificem fieri . khéo bày đạt : *inuentar com habilidade* : ingeniosè inuenire, in bonam partem.

bày bát lên : *por as porçolanas com ordem no dulão* : ordinare lances in menſa.

bày đàn bò : *manada de bois* : armentum boum .

bày đàn bày đó . *magote de meninos* : puerorum turba.

bày đồ bay đẳng : *magote de folgezõis*: turba otiantium.

bày chai : *parente chegado* : conſanguineus attiguus .

bấy, bấy nhêo: *tanto* : tantus, a vm. ấy là bấy nhêo,bấy nhêo thôi : *tanto e não mais* : tantumdem nec amplius .

bấy nhêo nguòi này:*quantos homens aquì eſtão* : quotquot hic ſunt .

bấy nhêo mlòi nấy : *todas eſtas palauras*: omnia hæc verba .

bấy , bao nhêo bấy nhêo : *quanto quizer*: quantumlibet .

bấy lâu : *tanto tempo* : tandiù .

bấy,bao giờ bấy giờ *quando quizer*: quandocunque .

bấy, cuả tốt bấy : *que bella couſa* ; quã pulchra res .

bảy : *ſete* : ſeptem . mươi bảy: *dezaſete* : ſeptemdecim.

bảy

bây mươi: *ſetenta*: ſeptuaginta.

bây: *armadilha*: decipula, æ.

bây chôạt: *ratoiera com arco*: muſcipula cũ arcu. chuâng bây len: *armar a ratoeira*: quadrare muſcipulam. sập bây xuống: *deſarmar*: muſcipulam relaxare.

bạch, tláng: *aluo*: albus, a, vm. béo bạch: *muito gordo*: obeſus, a, vm.

bạch mã: *cauallo branco*: albus equus.

bạch hạch, cò tláng: *garça branca*: alba ardea.

bam, bam thịt: *fazer picado de carne*: protrimentum carnis conficere.

bấm, dẽọú: *titulo com que ſe falla ao Rey por petição*: titulus quo Rex ex ſcripto conuenitur.

ban, chúa ban cho: *dar el Rei*: Regem dare.

ban: *tempo do dia ou da noite*: tempus quodcunque die, vel nocte.

ban sớm: *polla menhaa*: manè.

ban tlưa: *ao meyo dia*: meridies.

ban chiều: *a tarde*: veſpere.

ban hôm: *a boca da noite*: ſero.

ban tối, ban đem: *a noite*: noctu.

ban ngày: *de dia*: interdiu.

bàn: *taboa, meſa, pao igoal*: lignum leuigatum ad aliquem vſum.

bàn cuóc: *pao da enxada*: manubrium ligonis.

bàn thờ, bàn đạoc: *Oratorio Altar*: Oratorium, Altare.

bàn tien sư: *altarinho ſuperſtitioſo dos meſtres das artes*: altariolum ſuperſtitioſum magiſtrorum ſeu inuentorum alicuius artis.

bàn: *couſa chãa ou igoal*; æquata res: bàn tay: *palma da mão*: vola manus. bàn chên: *ſola do pe*: planta pedis. bàn tlôn; *nadegas*: nates, ium.

bàn, mâm bàn: *dulão com igoarias*: menſa rotunda cibis onuſta.

bàn cờ: *taboleiro de iogo*; abacus, i.

bàn kịen: *conhecer da cauſa*: examinare litem.

bàn hỡàn, buồn bực, lo bnặn: *triſte, malinconico*;

triſtis, e. malenconicus, i.

bẫn nhin; *pobre, pedinte*: pauper mendicus.

bàn cõ: *certo homem fabuloſo de quem os gentios dizem muitas patrantras*; fabuloſus & fictus quidam vir ex quo cælum & terram ortum habuiſſe fingunt Ethnici.

bàn, đĩa bàn: *agulha de marear*. pixis nautica.

bàn, búrc bàn *portas de maderia laurada*: portæ iingnicæ cum vario opere.

bàn, nạt bàn, biến đi: *deſaparecer*: euaneſco, is.

bàn bêo: *eſtender os braços em Crus*: extendere brachia, in modum Crucis.

bạn: *companheiro ou companheria*: ſocius, vel ſocia.

bạn, làm bạn cữ nhau: *amazalotarſe*: alicuius contubernio ſe aſcribere.

bạn, có bạn chang? *ſois caſado ou não?* es coniugatus necne? ita modeſtè quilibet, vel quælibet poteſt interrogari.

bận, mấy bận: *quantas vezes*: quoties. một bận: *hũa ves*: ſemel. một hai bận: *hũa ou duas vezes*: ſemel aut bis. & ſic de cæteris.

bán: *vender*: vendo, is. buân bán: *mercadeiar*: negocior, aris.

bán mấy: *por quanto vendeis*: quanti vendis?

bắn: *deſparar, atirar*: explodo, is, iaculor, aris.

bắn sữ tay: *atirar com moſquete*. explodere fiſtulam ferream.

bắn sữ mlớn: *atirar com peça de artilharia*: explodere tormentum bellicum.

bắn tên *atirar com frecha*: iaculari ſagittam.

bắn cữ: *atirar com arco*: iaculari arcu. bắn nỏ: *atirar com arco beſta*: iaculari baliſtâ. bắn chim: *atirar aos paſſaos*: aucupor, aris.

bắn phải: *acertar com o tiro*: iaculando ſcopum tangere.

bắn hỏữ: *errar o tiro*: à ſcopo aberrare.

bắn thỏữ: *atirar con zarauatana*: zarabatanâ iaculari.

bắn: *companheiro*: ſocius, ij. bắn đạu: *companehiros da ley*. Socij legis.

bắn đồ: *mapas debuixos*: mappa mundi, antigraphũ, i.

bán,

bản, tam bản: *batel piqueno*: cymba paruula.

bàng: *couſa igual*: æqualis, e. bàng nhau: *iguais entre ſi*: æquales inuicem.

bàng: đất bàng thanthán: *terra plaina*: planicies, ei.

bàng, blả cho bàng: *pagar iuſto*: ſoluere ad æqualitatem.

bàng an, bàng ien: *quietação, pas, ſaude*: requies, ei, pax, cis, ſanitas, atis.

bàng, bởi bàng: *comoſe*: verbi gratia.

bàng: coũ bàng: *iuſto no iulgar*: iuſtus Iudex.

bàng, ngồi xếp bàng: *aſſentarſe ſobre as pernas encruzandoas*: ſedere in cruribus decuſſatis.

báng: *eſcornar*: cornu impetere.

báng: *contradizer, encontrar*: contradico, is. báng đạu: *impugnar a ley*. contradicere legi.

báng: *taboa em que ſe eſcreuem nomes de peſſoas, ou ſentenças*: tabula cum catalogo hominum aut ſententiarum.

báng, nói bỏữ báng: *falar o que vem na boca*: inconſideratè loqui.

bang: *purpura*: purpura, æ.

bánh: *bolo*: placenta, æ.

bánh khô: *biſcouto*: panis nauticus.

bánh xe: *roda do carro*: rota currus.

bánh lái: *a pa do leme*: temonis palmula.

bành, bành voi: *ſella do elefante*: elephantis ſella, ſeu potius turris, intra quam multi ſedere poſſunt.

bạnh, tật bạnh: *peſte*: peſtis, is.

baõ: *bexiga*: veſica, æ. baõ báõ: *bexiga de animal*: veſica animalis.

bạõ: *barriga*: venter, tris. đau bạõ. *dor de barriga*: dolor ventris.

báõ. *ſombra*: vmbra, æ.

báõ côt, bà báõ: *feiticeira*: venifica, æ.

bảõ. *empolla no corpo*: puſtula, æ. bảõ chên bảõ tay: *callos dos pes e das mãos*: callum, i.

bao: *fardo, amarrado*: onus, eris.

bao tay: *didal*: digitale, is.

bao kim: *amarrado de agùlhas*: acuum certus numerus ſimul colligatus.

bao bạc: *amarrado de prata*: argenti quædam quantitas ſimul colligata.

bao, bao cao: *quão alto*: quantum altus, a vm.

bao xa: *quão longe*: quantum diſtans.

bao lâu: *quanto tempo*: quanto tempore. chẳng có bao lâu: *naõ ha muito tempo*: multum tempus non eſt elapſum.

bao nhêo, bao deo: *quanto*; quantum. bao nhêo lạng: *quantos taeis*: quot ſcuta. cao bao nheo: *quanto alto*: quantum altus, a, vm.

bao nả: *como eſtais*: quomodo vales.

bao giờ: *quando*: quandò. bao giờ đ'ên: *quando chegara*: quando aduenier. đ'ên, bao giờ: *quando chegou*: quãdo venit. nhữ-ng bao giờ: *em que tempo*: quo tempore. bao giờ bấy giờ: *quãdo quizer*: quandocunque.

bao, chim bao, chiem bao: *ſonho ſonhar*: ſomniũ, ij, ſomnio, as.

baò, *acepilhar*: dolo, as. cái baò: *cepilho*: dolabrum, i.

báo: *pagar na meſma moeda*: par pari referre.

báo ơn: *ſer agradecido e pagar o beneficio*: beneficium retribuere.

báo ŏán: *vingarſe*: vindictam ſumere.

báo, chua báo: *couſa pretioſa*: res pretioſa, vt vnio, vel quid ſimile.

báo, nuêi báo cô: *alimentos que manda dar o iuys*: alimenta per iudicem aſſignata.

bạo: *atreuido*: audax, cis.

bảo, biéo, bỏ-u: *auiſar*: moneo, es.

bảo thai: *feiticerias que fazem as molheres prenhes pera nao mouer*: veneficia quæ fiunt à mulieribus grauidis, ne patiantur aborſum.

bão: *tormenta*: tempeſtas, atis.

bão, đau bão: *mordexim*: cholica, æ.

báp chóêi: *fula do ramo de figos da India*: flos rami ficuũ Indicarum.

báp nhà: *o que vne em cima a caza de madeira como chaue*:

chaue: clauis vniens ſuperiores partes domus ligneæ.

báp, báp môt mlát: *cortar de hum golge*: ſcindere vnico ictu.

bạt, làm thau bạt: *fazer ramada*: vmbraculum ērigere.

bạt, taù bạt: *nauio deſgarrar*: errare nauem.

bắt; *prender*: capio, is.

bắt tội: *caſtigar os erros*: punire peccata.

bắt chước, bắt chiếc: *imitar*; imitor, aris.

bắt, bớ: *fazer forças*: vim inferre.

bắt cá: *peſcar*: piſcor, aris.

bắt bụt: *diſputar e conuencer a falſidade dos pagodes*: diſputando idolorum falſitatē euincere.

bắt thề: *forçar a iurar*: exigere iuramentum.

bắt đền: *forçar a pagar*: cogere ad ſoluendum.

bất, chẳng: *não*: non. bất tri *não ſaber*: ignoro, as. bắt ughiã: *deſagradecido*: ingratus, a, vm.

bát, tàm: *oito*: octo.

bát, cái bát: *eſcudela*: ſcutella, æ. bát ngo: *eſcudela da china*: ſcutella ſinica. bát đàn: *eſcudela groſſa da terra*: ſcutella ordinaria craſſa.

bát: *bombordo*: latus dextrum nauis.

bát, lo bát ngát: *ter muitos cudados*: ſolicitudinibus varijs vrgeri.

bau, ao: *tanque*: piſcina, æ.

bau, ruềi bau: *moſca*: muſca, æ.

baù chủ, baù mình: *fiador*: fideiuſſor. baù ai: *interceder com el Rey por alguem peraque o faça mandarim*: intercedere pro aliquo apud regem, vt dignitatem accipiat.

baù, cáy baù: *aboboreira*: cucurbitæ planta. blái baù: *abobora*: cucurbita, æ.

baù giác: *ventoſas*: cucurbitula, æ.

baù, áo baù tay: *cabaya de mangas largas*: amplarum manicarum veſtis.

bạu. *companheiro*: ſocius, ij.

be: *taboas dos bordos da embarcação*: tabulæ marginis nauis.

be ruỏu: *vaſo de vinho*: amphora vini.

bè: *iangada*: ſchedia, æ.

bề: *banda*: pars, tis. bề ngoài: *parte de fora*: pars exterior.

bề ngang: *de largura*: latitudo, inis.

bề dẹ̀aoc: *de comprido*: longitudo, inis.

bề tlên: *ſuperior peſſoa*: ſuperior perſona. bé dưới: *inferior peſſoa*: inferior perſona.

bề phú quí: *o ſer rico*: dives, itis.

bé: *couſa piquena*: paruus, a, vm.

bế con: *ter o filho nos braços*: gerere filium in vlnis.

bệ, nhà bệ: *caza de ſobrado pouco aleuantado*: domus contignationis parum eleuatæ.

bẻ: *quebrar com os dedos torcendo*: infringo, is.

bẻ cổ: *dar garrote*: ſtrangulo, as.

bé gam, bé tham: *lançar ſortes*: ſortem mittere.

bẻ lái: *virar o leme*: gubernaculum in aliam partem adducere.

bẻ tiền bẻ đũa: *deſcaſarſe*: diuortium, vel repudium facere, nam frangere monetam & bacillos quibus vtuntur ad edendum, eſt ſignum diſſolutionis matrimonij, ita, vt poſſit tunc vxor impunè alium virum ducere.

bể: *mar*: mare, is. bể hồ: *lago grande*: palus, vdis.

bễ: *folle*: follis, is. bễ thổi lửa: *folle de accender fogo*: follis ad ignem accendendum.

bễ, thổi bễ: *aleuantar os folles*: folles erigere, vt ad organum &c.

bên: *parte*; pars, tis. bên hữu: *parte direita*: pars dextera. bên tả: *parte eſquerda*: pars ſiniſtra. bên nầy: *aquì*; hic. bên nọ: *abi*: illic.

bền: *firme*: ſtabilis, e. làm cho bền: *fazer pera durar*: diuturnitatem curare.

bền lào, quỉ quái: *obſtinado no mal*: obſtinatus in malo.

bèn: *mas porem*: ſed. bèn chữa chúng tôi: *mas liura nos*: ſed libera nos.

bến: *lugar no rio em que ſe lauão*: locus in flumine ad lauandum. đi bến: *andar a fazer*

zer ſuas neceſſidadès : ire ad latrinas, modeſtè loquendo.

bén: *pegarſe*: adhæreo, es. lâm bén chên: *a lama pegarſe nos pes* : adhærere lutum pedibus.

bén, áp, giáp : *iunto* : iuxtà, prope. bén rễ: *iunto a raìs*: iuxtà radicem.

bén léy : *apegarſe* : adhæreo, es. lũa bén cũi: *o fogo atearſe na lenha* : accendi ligna.

bện: *vergonhas de molher* : pudenda mulieris : lồn, đòi, dánh, idem verba vitanda & cauendum à ſimilibus, vel vicinis ne in verba obſcena quis impingat.

béo: *gordo* : pinguis, e.

bêo: *eſpetar*. configo, is.

bếp : *fogão, cozinha* : culina, æ. nha bếp: *cozinheiro*: cocus, i.

bếp, nàm bếp: *parida* : effoeta, æ.

bết: *derradeiro*: vltimus, a, vm. đi rốt bết : *ir vltimo de todos*: vltimo loco ire.

bi cá, bây cá: *barbatana* : pinnula piſcis.

bì, chim bì : *certa aue* :

quædam auis dicta bi.

bì, lụa xạ bì : *certa peça de ſeda* : ſericum quoddam dictum xa bi.

bí, cây bí: *combalenga emherua*: cucurbitę indicę planta. bláibí : *combalenga* : cucurbita indica.

bí ngô: *abobora de guinè* : concurbita guinenſis.

bí, đau bí, bí đaí: *dor de pedra, não poder ourinar*: calculo laborare, vrinam non valere expellere.

bí, lược bí: *pentem miudo pera piolhos*: pecten ad pediculos excutiendos.

bí, làm cho bền bí : *fazer a couſa pera que dure*: diuturnitati laborare.

bị: *alforge*: mantica, æ. lấy bị đi ăn mày : *tomar alforge pera pedir eſmola* : manticam aſſumere ad erogandam ſtipem.

bị phũ ba: *tormenta*: tempeſtas in mari.

bia : *aluo a que ſe atira* : ſcopus, i. phải bia: *dar no aluo*: ſcopum attingere. ſai bia: *errar o aluo* : a ſcopo aberrare.

bia: *padrão de pedra em*

que ſe nota algũa couſa de memoria digna: columna, vel erectus lapis, in quo aliquid in monumentum notatur. bia đá, idem.

bià, bià ſách: *cuberta do liuro*: operimentum libri.

bià bỏ: *vademeco*: gerifolium, ij.

biấng, làm biấng: *preguiçoſo*: piger, gri.

bịch, cái bịch: *ceſtão*: ciſta magna.

bích, cái bích: *cagado como tartaruga*: teſtudo, inis.

biéc, ſác biéc: *cor azul*: color cæleſtis.

biẽn: *notar eſcreuendo*: annoto, as.

biên đàng: *borda do caminho*: ora, vel extremitas viæ. vô biên vô lạng. *ſem fim*: ſine fine.

biến: *deſaparecer*: euaneſco, is. biến đi: *deſapareceo*; euanuit.

biến hỏá: *conuerterſe em outra couſa*: transformo, as.

biển: *mar*: mare, is. vượt biển: *paſſar o mar*: transfreto, as. phải biển: *perderſe no mar*: naufragium pati.

biêu ngựa: *apertar as per-*

nas ao cauallo: calcaribus equum premere.

biểu: *papeira*: angina, æ, tumor gutturis. thuì biểu, thì biểu: *naſcate papeira*: anginâ labores, maledictum.

biểu: *dar preſente*: munus offerre, at dare regi, vel principi viro dicitur, dưng.

biểu: *auiſar*: moneo, es:

biết, hay biêt: *ſaber, entender*: ſcio, is, intelligo, is.

binh ai: *acudir por alguem*: opitulor, aris. binh léy tôi cũ: *defendeime*: ſuccurre mihi.

binh, cỏên binh: *ſoldadeſca, ſoldado*: miles, itis. cất binh đánh: *fazer ſoldadeſca*: conſcribere milites ad prælium. tiên bing: *vanguarda*: primum agmen.

binh bải: *enganador*: fraudator, oris.

bình ấm: *caldeirinha pera aquentar agoa*: ahenulum ad aquam calefaciendam.

bình bôi: *vaſindo em que tem cal*: vaſculum in quo ſeruatur calx.

bính, sũ bính: *peza de artilharia*: tormentum bellicum.

bìt chên, bít tất: *meyas*: caliga, æ.

bít tặọc: *trazer pollos cabellos*: trahere aliquem capillis. xé bặt bít: *pegar e trazer por força*: vi aliquem trahere.

blá, dôi blá: *enganar*: decipio, is. nói dôi nói blá: *mintir enganando*: mendacijs decipere.

blả: *pagar*: soluo, is, eddo, is.

blả coũ: *pagar o trabalho*: soluere opus. blả ơn: *render o beneficio*: retribuere beneficium. máng blả: *agastarse com quem se agasta*: rependere iram.

blả ḅọ chàõ: *dar licença a quem pertence pera se consumar o matrimonio*: dare facultatem consummandi matrimonium, hoc autem pertinet ad parentes sponsorum

blả tặóc: *deixar cair o cabello, desamarralo*: capillos soluere. tặóc blà blựọc: *cabello mal penteado*: capillus impexus.

blác, blúc blác: *ondearse*: agitari, tàu blúc blac: *o nauio*

ioga: agitatio nauis. voi đi blúc blặc: *o elefante andar ondeandose*: agitari elephantem.

blai: *macho de homem*: adolescens, tis. iuuenis, is. tốt blai *gentilhomem*; pulcher iuuenis. blai hay là gái *he macho ou femea*: masculus ne est an fœmina?

blai gái: *fornicar*: fornicor, aris.

blái: *fruta*: fructus, vs.

blái núi: *monte alto, serra*: mons, tis.

blái cân: *pezos da balança*: libra trutinæ.

blái, một blái hai blái: *hum tirodous tiros de peza*; explosio vna & altera bombardæ.

blái dựa: *coxim de incostar*: stragulum, i.

blái tim: *coração*: cor, dis.

blái cật: *rins*: renes.

blái chên *perna do ioelho a baixo*: crus, ris

blái ḅề: *coxa do ioelho pera riba*. fœmur, oris

blái tai: *a parte mais baixa da oureiha*: auriculæ pars infima.

bláicàu: *pela de iogo:* pila, æ.

blài, núi blài: *monte não ingreme*: mons parum accliuis.

blải: *eſtender*, explico, as. léy áo blải lót đàng; *tomar a veſte e eſtendela no caminho*: ſternere viam veſtibus.

blây lâm aó: *enlamearſe*; inficere veſtem luto.

blam mực: *tomar a tinta com opincel ou penna*; accipere atramentum pennâ, vel penicillo.

blâm: *alambique*: ſublimatorium, i.

blám: *frauta:* tibia, æ.

blan: *meſa ou altar*: menſa, vel altare. melius, bàn.

blàn; *tresbordar:* inundo, as. ſoũ blàn ra: *o rio tresborda:* fluuius inundat.

blân: *molhar na agoa:* humecto, as.

blân blỏ: *virar o que eſtà na agoa pera ſe molhar bem:* inuertere aliquid vt madefiat totum.

blan: *virarſe algũa couſa que não eſtà fixa*: inuerti quod minimè fixum eſt. gỗ blan di: *virarſe o pao:* inuerti lignum.

blan blỏ: *virarſe eſtando deitado:* conuerti iacentem.

blang, một blang ſách. *hũa pagina do liuro*: paginalibri vna.

blang mạt blang: *a lua:* luna, æ. blang tlòn: *lua chea:* pleniluniũ, ij. blang khuiét; *mingoante ou quando não he chea:* luna non rotonda extra plenilunium. ſáng blang; *luar*; lunaris lux.

blang, đáõ blang: *fechar os pes no tronco de pao*, ligneo compede teneri.

blang blỗi: *fazer teſtamento:* teſtamentum condere.

blàng, blỗ blàng: *couſa bem feita, fermoſa*: quid affabrè factum, pulchrum. ngườ i tót blỗ blàng: *homem fermoſo*: vir ſpecioſus.

blanh: *palha;* palea, æ. blanh ſang: *palha de erua com que cobrem as cazas*; palea ex herbis qua operiuntur domus. nhà blanh: *caſa cuberta com palha:* domus paleis cooperta.

blạnh, cái blạnh: *cagado de mar*; teſtudo marina.

blào: *tresbordar couſa que ferue*: redundare bulliendo.

bọt blào ra: *eſcuma que ſae fora por feruer a panella*; bulliendo ſpumam effundi.

bláo: *falſificar*, *trocar o bom por ruim*: adultero, as, depraúo, as. giả bláo tiền: *mudar as caixas boas em ruins*: deprauare monetam. bláo bạc: *falſificar a prata*; adulterare argentum.

blạp blâò: *mergulhar e ſair*: immergi & emergere identidem.

blát nhà, tlát nhà: *barrar a caſa*: linire domum terrâ.

blạt: *ſair algũa couſa pera fora demaſiadamente*: egredi aliquid vltra modum. blạt maõ tay ra: *ſair as vnhas pera fora*: excreſcere nimium vngues. xuʉâng blạt ra: *oſſo ſair pera fora*: erumpere os extra.

blau: *aplainar*: complano, as. blau đất: *aplainar o chão*: complanare ſolum.

blàu: *betel*: quoddam folium indicum in modum hæderæ quod continuò edunt indigenę alijſque miniſtrant in ſignum beneuolentiæ. têm blàu: *concertar o betel*: folium illud concinnare ad edendũ.

blể bliủ, blể môi: *torcer os beizos deſprezando*: contorquere labia contemnendo.

blé đàng: *deixar o caminho direito*: iter commune data opera relinquere. tôi blé đàng nầy oũ đi đáng kia: *eu vou por eſte caminho o Sõr và por aquelle outro*: de. torqueo iter ego hâc viâ, Dominus eat illâ aliâ viâ.

blê y: *cayar*: linio, is.

blênh: *iarra com aſas*: dyota, æ.

blẻo: *verruga*, *leicenço*: verruca, æ, furunculus, i. blẻo ſuʉng lên: *nacer veruga*, *leicenço*: verrucam prodire.

bleo: *torcerze algum membro*: luxo, as. bleo chên: *torcerſe o pè*: luxare pedem.

blét miệng: *boca larga*: os patulum.

blét nhà: *barrar a caza*; linire domum. alij tlét, vel tlát, vel trát.

blẹt: *aleïjado*: mancus, a, vm. blẹt chên: *tolhido dos pes*: captus pedibus. blẹt tay: *tolhido das mãos*: captus manibus.

blẹt, ngôi blẹt: *aſſentarſe*

ſe ſobre os calcanhares: inſidere calcaneis. lê blẹt: *andar de gatinhas*: repo, is.

bli đ'ât: *aplainar a terra com botar agoa*: æquare ſolum aquâ.

blia: *igoalar o chão*: adæquare ſolum. blau blia: *aplainar algũa couſa*: exæquare aliquid.

blích, cá blích: *ſardinha piquena*; ſardinula, æ. alij cá tlích.

bli'nh, bló bli'nh: *mentir zombando*: mentiri ridendo.

bli'u, vide blê bli'u.

blo: *cinza*: cinis, eris. ngày lễ blo: *dia de cinza*: dies cinerum.

blỏ: *moſtrar partes ſecretas*: oſtendere pudenda.

blô': *fazer obras de maçaneria*: opus minutum aut eleuatum fabri lignarij facere.

blô' blang: *qualquer couſa ben feita*, pulchrum quodcunque opus. Vide blang.

blô', lúa blô' ra: *eſpigar os arrozes*; ſpicas emittit oriza.

blô' tài ra: *manifeſtar o talento*; manifeſtare talentum.

blộ *mancha*: macula, æ. blộ áo: *nodoa da cabaya*: macula veſtis.

blỏ bli'ng: *mentir zombando*; ridendo mentiri.

blỏ: *virar*: verto, is. blỏ lại: *tornar a tràs*; reuertor, eris. blỏ đi blỏ lại: *dar muitas voltas*: verti ac reuerti.

blỏ làõ: *mudar os propoſitos bons*: peruerti. blỏ làõ ngụy: *rebellarſe*: deficere vel defectionem facere.

blỏ mạt lại: *virar o roſto a alguem*: conuerti ad aliquem.

blốc, cây blốc cội len: *arrancarſe aruore com tormenta*. euelli arborem vi tempeſtatis.

blốc blác, vide blúc blác.

blóc: *deſgrudarſe*: reglutinari. ſon blóc ra: *deſpegarſe a vernis*: reglutinari landaracham.

blối: *teſtamento*, *fazer teſtamento* teſtamentum, condere teſtamentum.

blối blang, idem.

blỏi: *exceder* excedere. blỏi hon, biét hon: *ſaber mais que os outios*: præcedere

re alios in ſcientiâ.

blòi: *ceo*; cælum, i. mạt

blòi: *o ſol*; ſol, is. sô blòi: *arco da velha*: iris, idis. móũ blòi: *final de tormenta*; ſignum tempeſtatis in cælo.

blọi, ma blọi, ma tiọi: *diabo que aparece de noite*: diabolus nocturnus.

blon: *meter por dentro*: intromitto, is.

blon; nói blon ngót: *fallar mal d'outrem por de tràs*: murmurare in abſentia. nói ngót, idem.

blọn: *inteiro, tudo*; integer, gra, grum, totus, a, vm. giữ đạo cho blọn: *guardar a ley inteiramente*; integrè legem ſeruare blọn đòi: *toda a vida*; per totam vitam.

blọp, vide blập.

blót: *inteiro*; integer, gra, grum.

blót ngày; *dia inteiro*: integra dies. nói blót mlòi: *fallar inteiro ate o cabo*; integrum ſermonem proferre.

blọt: *plantar ſemear*: planto, as, fæmino, as. blòũ blọt cây: *plantar aruores*; plan-

tare arbores. blòũ blọt hột: *ſemear peuides*: fæminare ſæmen.

blót môi: *beiços virados*; labia diſtorta. blót mũi: *naris reuitado*: naſus ſimus.

blòũ, blòũ cây: *plantar aruores*; plantare arbores.

blòũ làõ: *ſoberbo*. arrogans, tis. blàõ, idem.

blóũ núa: *canudo da cana que fica entre nò e nò*: internodium, ij.

blọũ: *couſa ſãa não corrupta*: integra res non deprauata. gạo blọũ, *arròs que eſtà bom*: ſana oriza minimè corrupta, cá blọũ: *peixe são não corrupto*: integer & corruptione carens piſcis.

blúc, tàu blúc xuâng: *virarſe a embarcação*, inuerti & immergi nauim. gió blúc cây: *o vento arrancar e virar aruores com a raìs pera cima*: eradicari arbores & euerti vi venti.

blui: *aſſar ſobre as braſas*: torrere in prunis. núâng blui, idem.

blụọc, tãóc blả blụọc: *cabelo deſconcertado*; impexi capilli.

bluông : *despouoado* : solitudo, inis. đàng bluông : *caminho deserto* : via deserta.

blun : *minochas* , *lombrigas* : lumbricus, i, lumbrici, orum.

blũ : *meter na agoa pera depenar* : immergere aquæ ad pennas euellendas.

bồ, cái bồ : *cesto redondo quadrado no fundo* ; corbis in superiori parte rotundus, in inferiori quadratus ad custodiendam orizam deputatus.

bồ cu : *rola* ; turtur, is : chim cu, idem.

bồ câu : *pomba* : columba, æ. chim câu, idem.

bồ nhin, mồ din : *figuras de palha que fazem feiticeiros* ; statuæ ex paleis compositæ quibus venefici vtuntur ad inferendum alicui damnum.

bồ cũên, mồ cũên : *iangoma fruita* ; iangoma fructus indicus.

bồ hòn : *certa fruita que serue de sabão* ; fructus quo vt sapone vtuntur.

bồ nâu : *certa fruita pera tingir os vestidos de pardo* :

fructus quo tinguntur vestes colore fusco.

bồ cắt : *gauião* ; nisus, i.

bò, con bò : *boi*, *vaca* : bos, vis.

bọ cát : *alacrà* : scorpio, onis.

bò đi : *andar de caranguejo ou de gatinhas* : incessus cancri, repo, is.

bò nhà : *tranca* : repagulum, i.

bò nẹt : *bicho decabelo* : vermis crinitus.

bò oũ : *passaro de bico comprido* : rostri oblongi auis.

bò, chim bò các : *pega* : pica, æ.

bó, cái bó : *feixe* : fascis, is.

bó đinh biệo, cái đinh liệo : *facha grande que queimão os grandes no anno nouo* ; fax prægrandis quam primates accendere solent recenti anno.

bó chiẽo : *embrulhar alguem na esteira pera enterralo* : funerare obuoluendo storea, maledictum.

bồ, cái bồ : *nono pano de linho* : tela linea.

bồ chính : *Prouincia de*

Tun-

Tunquim : nomen Prouincię in finibus Tunkini & Cocincinæ.

bô thí cho ngươi ta : *dar esmolas* : erogare stipem.

bố : *botar de si* : eijcio, is.

bố cửa bố nhà : *desemparar a casa* : relinquere domum.

bỏ ḅĕào : *botar pera dentro* : intromitto, is.

bó đi bó lại : *huns por outros* : plùs minùsue.

bỏ vạ : *aleuantar falso* : falsum imponere.

bỏ quên : *deixar algũa cousa e esquecerse* : relinquere aliquid & obliuisci.

bổ : *partir com faca ou machado* : diuidere aliquid cultro aut securi.

bó : *vingarse* : rependere malum, làm cho bó : *dar nocoração, fazer assintes* : data opera alterum mortificare.

bõ : *o que cria* : nutricius, ij. ḅú bõ ; *ama eo marido della* : nutrix & eius maritus, sæpe etiam ita vocantur parentes

bọ : *bicho que nace de cor-*

rupção : vermis qui nascitur ex putri.

bọ hũ : *escarauelho* : scarabeus, ei.

bọ mắt : *melgas* : culex, icis.

bọ chó, bọ chét : *pulgas* : pulex, icis.

bọ, sâu bọ ; *bicho da terra* : vermis, is.

bọ, con bọ : *carauelha pera fechar a porta* : clauiculus ad claudendum ianuam.

bọ, dưa bọ, dưa chọât : *pepino* : cucumer, ris.

bộ, đi bộ : *andar a pè* : pedestre iter conficere.

bộ, cạu bộ : *eunuco* : eunuchus, i.

bộ nhà bộ : *aduana* : vectigalium seu tributorum domus.

bo ḅiu : *homem de bons costumes* : probus, a, vm.

bó : *vnha de animal* : vngula, æ.

bó ngựa : *vnha de cauallo* : vngula, equi.

bó tlâu : *vnha de bufara* : vngula bubali.

bó, đúc bó ngựa : *fundir pedaços de prata, como vnha de cauallo* : conflare argentum

tum ad formam vngulæ equinæ.

bô đánh voi: *gancho com que ſe gouerna o elephante*; vncus ad elephantem regendum.

bô lẽ: *deſcorsès*: ruſticus, a, vm.

bọ: *pedir empreſtado*: mutuum petere.

bóc: *deſpegar*: extraho, is.

bóc bô: *eſcaſcar*: detrahere corticem. bóc áo: *deſpir por força*: detrahere veſtem vi.

bọc, lưới bọc: *rede varredora*: ſagena, æ.

bọc, ſinh ra bọc: *ſecondinas em que nace o menino emburalhado*: ſecundinæ, arum.

bọc mình: *embrulhado*: inuolutus a, vm.

bọc gươm: *forrar a catana com ouro, prata*: ornare auro aut argento enſis capulum.

bớc: *norte*: ſeptentrio, nis. gió bớc: *vento norte*: aquilo, nis.

bực: *degrao*: gradus, vs. bực idem.

bọc: *abraçar*: amplector, eris.

bói tóc: *amarrar o cabello*: capillaturam ligare ſupra caput.

bối, chửi bối: *chamar ruindades*: conuitia conijcere.

bòi: *vergonhas do homem*: pudenda maris. cạc idem, vocabula vitanda.

bói; *ſortes do feiticeiro*: fortilegium, ij. thày bói *feiticeiro*: ſortilegus, i. đi bói: *conſultar o feiticeiro*: ſortilegum conſulere.

bỏi, cỏ bỏi: *herua que comem os bois*: herba qua veſcuntur boues.

bội: *muito*: valdè. mâng bội phần: *folgar muito*: multum gaudere.

bội, cái bội: *cazas ſupperſtitioſas pera os mortos*: domus fictæ pro mortuis.

bòi: *muitos*: multi. có bòi người ta: *são muitos homens*: multi homines ſunt.

bòi, chơi bòi: *leuar boa vida*: indulgere genio.

bơi, chèo bơi: *remo de mão como pà*: remus breuis in palæ modum.

bo᷈i tlẻi, bo᷈i tải : *remar com remo de mão* : remo breui remigare.

bo᷈i : *esgrauatar* : ruspor, aris. bo᷈i mò : *esgrauatar a sepultura* : excauare sepulchrum, habetur pro maledicto.

bó᷈i, bỏ᷈i đau : *donde* : ex quo loco.

bọ᷈i, ơi bọ᷈i : *admiração* : admirantis particula.

bó᷈i, lội bó᷈i : *nadar com pès e mãos* natando pedibus manibusque vti.

bo᷈m ; tặọc bo᷈m tho᷈m : *cabello encreſpado* : capilli crispi, implicati.

bo᷈m, con bọ᷈m : *molher publica* : meretrix, cis.

bốn *quatro* : quatuor. thứ bốn : *o quarto* : quartus, a, vm.

bòn, bòn vàng, bòn bạc : *tirar ouro ou prata da terra em que està mesturada* : separare aurum, vel argentum a terra cui immiscetur.

bổn : *principio* : principium. nhêt bổn : *Iapão* : Iaponum regio quasi principium solis.

bổn : *cabedal* : peculium

ij. bổn đau : *os da mesma ley* : eamdem legem profitentes, seu participantes in peculio legis.

bo᷈n, cá bo᷈n, cá lo᷈n lo᷈n : *lingoado* : solea, æ.

bôp sứ : *reposta da espingarda* · sonitus sclopi.

bóp : *palpar* : palpo, as.

bóp mũ ra : *espremer a materia* : exprimere pus.

bóp mình : *palpar con força* : palpare comprimendo.

bóp : *especie de ameioa* : mytili species.

bó᷈p chên : *dar topada* : offendere pedem.

bột : *farinha* : farina, æ.

bột gây : *ferro do bordão* : ferrum cucumæ, idem de lancea & similibus.

bọt : *escuma* : spuma, æ.

bọt blào ra : *escumar* : spumo, as.

bó᷈t *diminuir* : minuo, ts. xo᷈ bó᷈t, idem. chùa bó᷈t : *emendarse em parte* : resipere ex parte.

boũ. *algodão* : gossipium, ij.

boũ : *espiga* : spica, æ.

boũ lúa : *espiça do arròs* : spica orizæ.

bòũ, cái bòũ: *boyao de que vsão os feiticeiros*: diota qua venefici vti ſolent.

bòũ con: *ter o filho no collo*: geſtare in vlnis filium.

bỏũ chôc: *de repente*: inſtanti eodem.

bỏũ, nói bỏũ bẳng: *fallar ſem conſideração*: inconſideratè loqui.

bỏũ, blái càu té len bỏũ: *rechaçar a pela e fazela ſobir alto*: repercutiendo pilam in altum mittere.

bọũ: *barriga*: venter, tris.

bo͡âo, bo͡âo: *enchaço*: tumor, oris.

bỏu, bu; *lobinho*: tuber, ris.

bủ gạo: *ſazer vento para alimpar o arros*: ventum excitare ad ventilandam orizam.

bú͡ ngủ: *ter ſono*: dormiturio, is.

búa. *martello*: malleus, i. hai ba búa: *duas ou tres martelladas*: ictus mallei duo aut tres.

búa, đi cho͡ đi búa: *ir a praça a onde ſe vende*: forum vendentium petere.

bùa: *papeis ou letras de feiticerias*: veneficij literæ. đeu bùa. *trazer ao peſcoço eſtas letras*: veneficij literas collo appendere.

bùa, phải bùa phép: *ſer infeitiçado*: veneficijs infici.

bủa lu͡ới: *lançar rede*: rete mittere.

bụa, gỏá bụa: *viuua*: vidua, æ.

bú͡a, blái bú͡a: *mangoſtans* fructus indicus dictus à luſitanis mangoſtans.

bù͡a: *grade pera gradar a terra e tirar a erua dos campos*: occa, æ. bù͡a cố: *gradar a terra leuando a erua*: occo, as.

bủ͡a củi: *fender lenha*: findere ligna. bỏ͡ củi, idem.

bủ͡a, môt bủ͡a: *hũa vès*: ſemel. &c. ăn một bủ͡a: *comer hũa sò vès no dia*: ſemel in die comedere.

bủ͡a ăn co͡m: *horas de comer*: hora comedendi. bủ͡a tlu͡a: *horas de iantar*: hora prandij. bủ͡a tối: *horas de cear*: hora cænæ. bủ͡a chàu: *hora de corte*: hora aulæ.

bươâm bớâm: *borboleta*: papilio, onis.

buân: *comprar pera vender*: emere ad vendendum. buân bán, idem.

buân bé: *dèſde menino*: ab infantia.

buân: *triſte*; triſtis, e. buân bực: *malinconizado como de dò*: triſtis tanquam ex luctu. buân mình: *doente*: æger, gri. buân dẽa: *enioar*: nauſeam pati. lo buân ăn nan: *contrição*: dolor, vt de peccatis &c.

bủân: *natureza*; natura, æ.

buâng, buâng xuâng: *largar da mão*: dimitto, is.

buâng: *cubicolo*: cubiculum, i.

buâng chuêi: *ramo de figos*: ramus ficuum indicarum.

búc, buâng búc: *quadrado*: quadratus a, vm.

búc, búc dẽa: *ſofrego*: properus, a, vm.

búc tranh: *painel*: tabula picta.

búc màn: *cortina ſobreceo*: peripetaſma, tis. búc khan: *toalha grande, lançol*:

linteamen, inis.

bực: *torcida de candea*: ellychnium, ij. alij, bớc.

bực: *triſteſa*: triſtitia, æ. áo bực: *veſtido de dò*: luctuoſa veſtis. buân bực: *triſte*: triſtis, e.

bực thang: *degraos*: gradus, vs.

bực léy: *tomar nos braços como doente*: complectendo fouere.

bùi: *ſaboroſo*: ſapidus, a, vm. bùi ngon, idem.

bùi nhùi: *iſca do fuſil*: fomes, itis.

bụi: *pò*: puluis, veris.

bụi cây: *mouta d'aruores*: arboretum, i. bụi tle: *bambual*: arundinetum indicum.

bủm miệng, bỏm miệng: *boca piquena*: os paruum.

bun: *aiuntar*: coniungo, is.

bùn: *lama funda*: cænum profundum.

bún: *aletria*: ſimilago, inis.

bụn: *pedacinho*: fruſtulum, i.

bủng, điả bủng: *prato fundo*: diſcus profundus.

bụng: *toſco*: rudis, e. bụng dẽa,

đẽạ, idem. bụng dại: *paruo*: fatuus, a, vm.

bưng: *cubrir*: cooperio, is.

bưng ơn: *receber beneficio*: recipere beneficium.

bửng tưng: *polla menhaa cedo*: diluculò.

buóc vide bóc.

buóc, một buóc: *hũ punhado*: pugillus, i.

buọc: *atar*: ligo, as. buọc tlói: *atar pollo lagarto perà tràs*: lacertis aliquem alligare.

bước: *paſſadas*: greſſus, vs. bước đi bước lại: *paſſear*: deambulo, as.

buoi, cá buoi: *tainha peixe*: capito, onis.

bủoi, một buổi cày: *tempo de laurar a terra de hũa ves ou polla menhaa, ou a tarde*: ſpatium quo ſemel aratur, vel vſque ad prandium, vel vſque ad cænam. nửa buổi: *ametade daquelle tempo*: media pars illius ſpatij ante prandium.

bưởi, blái bưởi: *zamboa*: malum Adam.

bưởm, vide bưam.

buôn, vide buân.

buốn, vide buấn.

buồn, vide buần.

buổn, vide buẩn.

buông, vide buâng.

buồng, vide buầng.

buông búc, vide búc.

bượp gì, thiéo gì: *falta alguã couſa ou não?* deeſtne aliquid?

bưởu, vide bởu.

búp: *botão de flor*: bacca floris.

bút: *pincel de eſcreuer*: penicillus ad ſcribendum. cầm bút: *tomar o pincel*: accipere penicillum, dicitur de magiſtro dum diſcipulos docet.

bụt: *pagode*: idolum, i.

bú: *mamar*: ſugo, is.

bũ: *piparote*: talitum, i.

bũ: *toſco*: rudis, e. bũ dại: *tolo*: ſtolidus. alij bụng

ḅá : *remendar* : ſarcio, is. ḅá áo : *remendar a cabaya* : ſarcire veſtem . ḅá : *remendo* : cento, onis .

ḅã : *bofetada* : colaphus, i. ḅã nhau: *dar bofetadas*: colaphizo, as.

ḅã đâu : *botar agoa na cabeça* : infundere capiti aquam.

ḅạch : *abrir hum pouco* : aperio, is. ḅạch tai ra mà nghe : *eſtai attento* : arrige aures.

ḅâch: *parede*: paries, tis. alij ḅêch.

ḅai : *ombros* : humerus, i. alij vai.

ḅài ba lần : *duas ou tres vezes* : bis aut ter.

ḅại, cái ḅại : *vaſo de barro largo* : vas fictile amplum.

ḅải: *canga de veſtir* : pannus, i.

ḅải, blái ḅải : *lechia* : lecia, fructus ſinicus .

ḅải, giàng ḅải, quai ḅải: *debar*. glomero, as.

ḅải cá : *barbatana* : pinna, æ.

ḅầy lửa: *enxugar ao fogo* : ſiccare ad ignem .

ḅầy, làm ḅầy : *deſta maneira* : hoc modo .

ḅẫy : *eſcama* : ſquama, æ. sửi ḅẫycá , đánh ḅẫy cá : *eſcamar* : ſquamas auellere, alij ḅẽy .

ḅãi : *acenar* : ſignifico , as. vel ḅẽãi.

ḅẫy , chim ḅẫy cánh: *adeiar*: alas extendere.

ḅậy : *aſſy , aſſique* : ita, itaque . ây ḅạy , vì ḅậy : *por iſſo* : ideò. như ḅậy cũ ḅậy: *da meſma maneira* : eodem modo . làm ḅậy : *deſtà maneira* : hoc modo . nói ḅậy : *fallar aſſy* : ſic loqui . dâù ḅậy : *releuar* : conniueo, es. chịu ḅậy , nhin ḅậy : *ſofrer, ter patiencia* : patienter ferre .

ḅầm nhau : *entenderſe com outro cõ tocar leuemente* : tactu leui ſe inuicem monere .

ḅâu, ruồi ḅâu : *moſca* : muſca, æ.

ḅan ra : *eſmiuçar entre os dedos* : comminuere intra digitos.

ḅân : *couſa curta* : curtus, a, vm . alij , vắn .

ḅán : *taboa ou lagea* : tabula æqualis ſiue lignea ſiue

alterius materiæ. ḅán sát: *lamina deferro*: tabula ferrea.

ḅán, dậu ḅán: *certo feÿão*: faſeoli quædam ſpecies.

ḅàng, ḅửng ḅáng. *fixo*: ſtabilis, le.

ḅạnh ḅạt: *miudezas*: minutia, æ.

ḅãnh ḅạt, idem.

ḅạt. *miudezas, couſas de pouco porte*: res parui momenti. ăn tlộm ḅạt: *furtar couſas piquenas*: exiguas res furari. ḅạt ḅanh, alij vạt vanh, idem.

ḅạt lữ: *depenar*: depluмo, as.

ḅạt mình: *dar com a cabeça por ahì*: conficere ſeipſum:

ḅật: *lutar*: luctor, aris.

ḅát áo, ḅát ḅai: *ao deſdem lutar a manga da cabaya ſobre os hombros*: proijcere manicam veſtis ſuper humeros ad contemptum.

ḅĕào: *entrar*: intro, as. cát ḅeào: *recolhei pera dentro*: reconde intus; nuót ḅeàŏ: *engulì*: degluti, in imperatiuo quia verbum, ḅĕào, in rebus quæ ſignificant aliquem ingreſſum fa-

cit imperatiuum, ſicuti verbum, ra, in illis quæ ſignificant egreſſum.

ḅáo, ḅinh ḅáo: *tortura de alguã couſa*: obliquitas, atis. gỗ ḅinh ḅáo: *pao torto*: lignum obliquum.

ḅê, blái ḅê: *coxa*: femur, oris.

ḅê, ḅui ḅê: *allegria*: iucunditas, atis.

ḅêch, cài ḅêch: *capitão de hũa bandeira*: dux vnius vexilli. alij ḅêch.

ḅéo: *belliſcar*: vellico, as.

ḅêt, ḅo ḅêt: *impertinencias*: ad rem non pertinens. alij, vo vêt.

ḅí: *comparar*: conferre. ḅí chảng kịp: *não tem comparação*: conferri non potcſt. ḅí bàng: *per exemplo*: verbi gratia. thì dụ, idem. ḅí dù: *ſe porem*: ſi vero.

ḅí lại: *pagar na meſma moeda*: rependo, is.

ḅì, nuớc ḅì lại: *agoa encharcada ou repreſada*: palus iners, aqua recluſa.

ḅiả, mộ ḅiả tiền: *hum amarrado de caixas que tem cinco outros amarrados dos*

quais

quais cada hum tem ſeiſcentas, e ſe chama, một quan_, *ao qual os Portuguezes chamão mil caixas: e aſſy ainda que todos os cinco amarrados não são mais que cinco vezes ſeis ſeiſcentas que fazem tres mil as chamão cinco mil per abuſo*: colligatio quædam_ monetarum quæ complectitur quinque alia filo tranſmiſſa quorum vnum quodque ſexcẽtas monetas complectitur.

ḅiét: *eſcreuer*: ſcribo, is. alij viét.

ḅin nghành xuống: *abaixar o ramo*: deprimere ramum.

ḅiủ môi ra, ḅiu miệng ra: *botar os beiços pera fora ou torcer a boca por deſprezo*: contorquere os, vel labia_ in contemptum alterius.

ḅò: *eſfregar*: frico, as. ḅò gạo: *eſfregar o arròs lauandoo*: fricare, ac lauare_ orizam.

ḅồ ḅồ: *beſpa*: veſpa, æ.

ḅồ ḅồ: *abobada*: fornix, icis.

ḅồ: *apanhar alguã couſa*: capio, is.

ḅồ: *abraçar*: amplector, eris.

ḅỗ tay: *bater as palmas*: plaudo, is. ḅỗ mạt con_: *amimar o filho pondolhe as mãos no roſto*: palpare vultum filij.

ḅó: *caſca*: cortex, icis.

ḅó guọm: *bainha da catana*: vagina, æ.

ḅỏ sò: *buzio*: concha_, æ.

ḅọ, làm ḅọ lam kia, làm ḅậy làm ḅọ: *deſte e daquelle modo*: hoc & illo modo.

ḅọ mạt: *correr as mãos pollo roſto*: leuiter tangere_ vultum.

ḅò. bạt ḅò. *fazer cambetas*: titubo, as.

ḅỏ hặọc tlo: *caderno de eſtudante*: quaternio ſcholaſtici.

ḅỡ: *quebrarſe algũa couſa que ſe fas em pedaços*: frango, is. thuiền ḅỡ ra: *quebrarſe a embarcação*: confringi nauim.

ḅọ: *molher caſada*: vxor, is. léy ḅọ. *caſarſe*: ducere vxorem. ḅọ mọn, ḅọ lẽ; concubina, æ. rảy ḅọ, đẽ ḅọ: *deſcaſarſe*: repudiare_

vxorem. quod apud Annamitas fit confringendo baccillos quibus vtuntur ad edendum & vnam monetam æream; partem dando vxori & alteram retinendo: apud nobiliores etiam conſcribitur libellus repudij.

ḅóc lẽy: *tomar com ambas as maõs*: capere ambabus manibus. alij buóc. một ḅóc: *hum punhado*: pugnus plenus.

ḅóc, mình ḅóc: *corpo*: corpus, oris. cả ḅóc: *corpo grande*: magna ſtatura.

ḅóc, cái ḅóc: *peça de ſeda*: ſericum, i.

ḅồi hồ: *eſtender colla ou couſa liquida*: dilato, as.

ḅòi: *geſſo*: gypſum, i.

ḅôi, chim chia ḅôi: *alueloa*: alauda, æ.

ḅồi: *iuntamente*: ſimul. di ḅồi: *andar iuntamente*: ire ſimul.

ḅội: *couſa apreſſada*: properus, a, vm. viậc ḅội: *negotio apreſſado*: negotium vrgens. ḅội dẽạ: *precipitado*: præceps, ipitis.

ḅo͡i, đaõ ḅo͡i đ'âu: *fazer medida eſcaſſa*: parcè metiri.

ḅò͡i, chúa ḅò͡i: *o Rey chamar a conſelho*: vocari ad conſilium à Rege.

ḅò͡i, vide, vò͡i.

ḅồn: *coſtume*, mos, ris.

ḅồn: *fundamento*: fundamentum, i.

ḅồn: *cabedal*: capitale, is. lỗ ḅồn: *perder do proprio*: capitalis damnum pati.

ḅồn, tũ ḅồn: *tronco da familia*: caput familiæ.

ḅót mây: *laurar rota*: aptare vimen indicum ad ligandum. alij ḅuót, vel vót.

ḅót, chóc ḅó͡t: *figura piramidal*: pyramidalis figura.

ḅú: *tetas*: vbera ḅú: *ama de peito*: nutrix, icis. ḅú bõ: *pays de criaçaõ*: nutrix & nutritius, dicitur etiam de Patre, & Matre veris. vide bõ.

ḅua: *Rey*: Rex, gis. nunc Tunquini eſt ſolum titularis, quia Chúa omnia ad ſuum nutum diſponit. tâu ḅua; *honra que no fallar ſe da a eſſe Rey que reſponde a Voſſa Mageſtade*: honor qui exhibetur inter loquendum illi Regi, ac ſi dicas, Veſtra Maieſtas.

ſtas. đến ḅua: *os paços deſſe Rey*; palatium illius Regis. phân ḅua: *a que del Rey*: imploro Regem. ḅua đánh chét: *o Rey te mate*: Rex te interimat, maledictum quo diabolum ſub nomine Regis in alium prouocant.

ḅuà: *vaſo de barro em que ſe hebe*: vas quoddam fictile quo vtuntur ad bibendum.

ḅuẫng: *quadrado*: quadratus, a, vm.

ḅuất; *vnhas de leão, tigre, gato*: vngues leonis, tigris, fellis. ḅuất chim: *vnhas de aue de rapina*: vngues auis rapacis.

ḅuất áo: *tirar com as mãos as rugas do veſtidò*: manibus complanare veſtem.

ḅuất: *paſſar a mão leue-*

mente: contrectare manu leuiter.

ḅuất bút: *temperar o pincel, pena*: aptare penicillum, vel pennam.

ḅui; *allegre*: hilaris, e.

ḅui ḅẽ: *contentamento*: gaudium, ij.

ḅũ: *cubertora de panella*: operculum ollæ.

ḅụũ: *eſcondido*: occultus, a, vm. ăn ḅụũ: *comer as eſcondidas*: furtiuè comedere. ḅụũ biẽn: *enſeada do mar*: ſinus maris.

ḅưng: *obedecer*: obedio, is.

ḅưng, nhà ḅưng: *coſinha*: culina, æ.

ḅửng: *firme*: firmus, a, vm. ḅửng ḅàng idem.

ḅưng tinh: *muito cedo*: valdè manè.

CA: *cantiga, cantar*: cantio, onis. cano, is.

ca, thích ca, vide ſuo loco.

cà: *beringellas*: mala inſana.

cà ɓeào · *coçarſe*: frico, as.

cà cuắng: *bicho como cigarra que eſtà em eſtima pera comer*: papilio in modum cicadæ, quem habent in delicijs Annamitæ.

cà cuở-ng: *paſſaro pintado de pardo e branco*: auis variegatus fuſco & albo colore.

cà, đi cà kheo: *andar em pes de pao*; ligneis pedibus incedere.

cà, mà cà mà cạp: *gua-gueiar*; balbutio, is.

cá: *peixe*: piſcis, is.

cá, mắt cá chên: *artelho*; talus, i.

cả: *grande*: magnus, a, vm.

cả và nhà: *toda a caſa*: tota domus. cả và thien hạ: *todo o mundo*; omnes qui ſub cælo ſunt. đi cả: *todos ide*; omnes ite.

cả, mà cả: *preço*: pretium, ij.

cả, chiều cả: *a tarde*: veſperè.

cả gan: *animoſo valente*; magnanimus, i. tôi cả làõ; *tomo eſte atreuimento*: audeo, es. cả bạõ: *barrigão*; ventroſus.

các: *todos*: omnis, e.

các cở-m, *cozer arròs*: coquere orizam.

các, bồ các, cái các: *pega*: pica, æ.

các, lâù các: *paços*; palatium, ij.

cạc, vide bòi.

cách: *maneira*; modus, i. cách ngư-ờ-i: *geito, modo d'alguem*: modus alicuius.

cách: *meyo entre dous*: intermedium, ij. cách ſoũ: *rio eſtà no meyo*; intermedius eſt fluuius. cách một ngày: *eſtà hum dia de caminho*; intermedium eſt iter vnius diei. cách ɓức: *tem parede no meyo*: intermedius eſt paries. đ-ược cách hai nam: *são paſſados dous annos*; intermedij præteriere duo anni. cách non cách biển: *eſtaõ de por meyo montes e mar*; intermedij ſunt montes & mare.

cạch cơm, dại dột: *paruo, tolo*; fatuus, i.

cai: *ſer cabeça de outros como capitão &c.* dux, cis. præpoſitus, i.

cài dẽải: *atar a fita da cabaya:* vincire ligulam veſtis.

cái: *femea de animais:* fœmininum quadrupedium. bò cái; vaca, vacca, æ. con cái: *filhos e filhas;* filij & filię, ſolum de hominibus.

cái này: *eſta couſa:* hoc. cá này idem.

cái: *çouſa grande principal*: res præcipua in eo genere vt. đàng cái: *eſtrada grande real*: regia via. ſoũ cái: *rio grande*: præcipuum flumen. cử̃a cái: *porta principal*: præcipua ianua.

cái, mấy cái: *quantos*: quot, in rebus quæ non habent articulum proprium & reſpondetur. một cái hai cái &c: *hũ, dous*: vnum, duo.

cái *leicenço*: furunculus, i. nên cái: *nacer leicenço*: furunculum oriri.

cải tên: *mudar o nome*: mutare nomen, cải chữ: *por outra letra*: ſubſtituere aliam literam.

cải, rau cải, hột cải: *moſtarda*: ſinapi.

cải, của cải: *fazenda*: facultates.

cãi: *porfiar*: contendo, is. cãi mlò-i: *replicar*; contradico, is.

cay: *requeimar*: excalefacio, is. cay con mắt: *o arder dos olhos*; vredo, inis.

cây cối: *aruores*; arbor, is. một cây, hai cây: *hum, dous*: modus numerandi arbores, & aliquas plantas.

cây đèn, cây nến: *caſtiçal ou mancebo da candea*: candelabrum, i.

cây gềm: *bagaço do vinho que ſe bota no vinagre*: vinacea, æ. alij gây gềm.

cày: *laurar a terra*: aro, as. cái cày: *arado*: aratrum, i.

cày, con cày: *gato do mato*: catus ſylueſtris.

cấy lúa: *diſpor o arròs*: orizam tranſplantare ad creſcendum.

cạy: *virar o leme a eſtibordo*; gubernaculum ad ſiniſtram flectere.

cạy cơm cháy: *deſpegar o arròs queimado da panella*: auelle-

auellere ab olla orizam ſemiuſtam.

cạy cửa: *botar a porta fora do couce*: remouere ianuam è cardinibus.

cậy: *confiar*: ſpero, as. tloũ cậy: *eſtribar*: confido, is. cậy gậy: *encoſtarſe no bordão*: inniti baculo.

cam: *laranja*: malum aureum. cam quít, idem. ſunt & diuerſæ illorum ſpecies quas nos ignoramus, cam gẽy, cam ſen, cam nóm, cam sành.

cam thảo: *alcaçus*: radix dulcis.

cắm hờn: *non ſe fallar*: colloquium alteri negare.

cắm gẹn: *agaſtarſe interiormente*: iraſci in corde.

câm: *mudo*: mutus, a, vm, câm miệng, câm lạng, idem.

cầm: *reter*: retineo, es. cầm cố cho: *tomar penhores*: pignus accipere. cầm ngườ̀i: *ter preſo alguem*: comprehendo, is. cầm tu rạc: *ter na prisão*: retinere in carcere. cầm đờ̀i tói: *ter em machos*: inijcere compedes.

cầm ấn, vide, ấn.

cầm ngọuc: *ter no tronco*: maleficij genus quo venefici fingunt ſe intra quoddam vas comprehendiſſe defunctum illum cui affingunt eſſe cauſam morbi.

cầm: *animais terreſtres*: quadrupedia. muâng, idem.

cầm bút: *ler o meſtre a lição*: prælegere lectionem.

cầm sách: *ter o liuro*: apprehendere librum.

cầm canh: *vigiar os quartos da noite*: vigilias cuſtodire ſeu excubare. gà cầm giờ: *o gallo canta a certas horas*: gallicantus.

cầm, chúa cầm thực: *o Rey come*: comedit Rex, ita dicitur ob reuerentiam.

cắm que: *fincar pao no chão*: infigere ſolo baculum, aut quid ſimile. cắm chẽaò, idem.

cám ơn: *dar graças*: gratias agere.

cám: *farelo*: furfur, vris.

cám dỗ̀: *tentação*; tentatio, onis.

cám cảnh: *miſerauel*: miſer, a, vm.

cấm: *prohibir*: veto, as.

cảm, giao cảm: *aiuntamento*

mento de macho com femea: copula carnalis. modeſtè.

cạm: *ratoeira*: muſcipula, æ.

can: *impedir*: impedio, is.

can yém: *fazer corpinho de pedacinhos*: conſuere ex varijs fruſtulis mammillare.

căn: *cubiculo*: cubiculum, i. ſpatium ſcilicet quod eſt inter duas columnas in domo ligneâ.

cân: *pezar*: pondero, as. một cân: *hũ pezo, hum arratel*: libra vna: cân hòm: *balança*: trutina, æ. quæ ſcilicet ſeruatur in ſcrinio, cum omnibus ad illam attinentibus. blái cân: *pezos*: libra, æ. cân nạng: *pezar bem*: ponderare liberaliter. cân nhẹ: *pezar mal*: ponderare illiberaliter.

cân, mũ đẳu cân: *barrete de mandarim com orelhas*: pileus cum auribus, quo vtuntur Doctores.

cẩn, viậc cẩn: *negotio de conſideração*: momenti alicuius negotium.

cẩn câu: *cana depeſcar*: arundo piſcatoria.

cẩn, rau cẩn: *rabaças*: lauer, eris.

cẩn viá: *certa rama em que cuidão os gentios vai a alma do Rey em hũa ſupeiſticão que fazem*: ramus quidam cui putant pagani inſidere animam Regis cum celebrãt ſuperſtitionem quam vocant obuiationem animæ Regis.

cán; *cabo ou haſte de algũ ferro*: manicus, i. haſtile, is. cán dẽao: *cabo de faca*: manicus cultri. cán giáo: *haſte de lança*: haſtile, is.

cán, đi fai cán, quan tổũ cán: *mandarim que preſide a algũa obra*: præfectus miſſus ad præſidendum alicui negotio regis.

cán cổ: *afogar entre dous paos*: ſtrangulare inter duo ligna collum ſtringendo.

căn: *morder*: mordeo, es. căn đẹ̃a mordexim: cholica, æ. căn rang: *fechar os dentes de modo que ſe não pode abrir a boca por doença como de ar*; ſtringere dentes ratione morbi.

căn dẩu căn ruọu: *borra de algum liquor como azeite vinho*

vinho mel: feces alicuius liquoris vt olei vini. melius cạn.

cẵn: *aiuſtar*: æquo, as.

cạn: *pouco fundo ſeco*: ſirtes.

cạn, cơm đã cạn: *ſecarſe a agoa no arròs quando ſe coze*: deficere aquam orizæ bullientis in olla.

cang la: *ceſto de aſa*: corbis cum anſulis. giang la, idem.

càng già càng khôn: *quanto mais velho tanto mais prudente*. quantò ſenior tantò prudentior. càng tội: *tanto mor pecado*: tanto maius ſcelus.

càng cua: *mão de caranguego*: manus, vel pedes cancri. dicitur etiam de alijs animalibus quæ oblongos habent pedes, & de homine etiam in contemptum.

càng, ranh càng: *abortiuo*; abortiuus, a, vm. maledictum quod pueris dicitur.

cẵng về. *primeiro ide*: priùs reuertere.

cẳng: *perna*: crus, vris.

canh: *caldo com heruas ou outra couſa*: iuſculum cum herbis aut alijs.

canh phu: *laurador*: agricola, æ.

canh, cá lành canh: *peixe rabo de gallo*: cauda galli, genus piſcis ita dicti.

canh, đặọc canh đặọc kệ: *rezar aos pagodes*: preces legere idolis.

canh, giữ canh, cầm canh: *eſtar de vigia ſeu quarto*: vigilias cuſtodire.

canh, cửi canh: *teſſer*: texo, is. vide cửi.

cành: *ramo*: ramus, i ngành, idem.

cánh: *aſa de aue*: ala, æ.

cánh tay: *braço*: brachium, ij.

cảnh: *horta*: hortus, i.

cảnh, quang cảnh: *reſplandecente*: lucidus, a, vm.

cảnh, cám cảnh: *miſeravel, coitado*: miſer, i.

cảnh, gẽy cảnh: *papel branco bem tapado*: carta candida benè compacta.

cạnh: *porfiar*: contendo, is.

cao: *couſa alta*: altus, a, vm.

cao li: *Reino da Corea*: Coreæ Regnum.

cao miên : *Camboia* : Cambogiæ regnum .

caò: *arranhar, coçar*: ſcalpo, is.

caò, cái caò: *vncinho*: vncus, i. bưà caò: *gradar a terra*: cratio, is.

cáo: *acuſar*: accuſo, as.

cáo, con cáo: *rapoſa, adibe*: vulpes , is, melis, is.

cạo: *raſpar como com faca* : eradǒ, is. cạo chữ : *raſpar a letra*: eradere literam.

cậo kệ : *preſidente das obras*: præfectus operum .

cảo: *eſcreuer letra grande*: ſcribere maiuſculis literis, vt ſolent in examine .

cảo, cợt caỏ : *graceiar* : nugor, aris·

caó lẹnh: *formar edicto* : formare edictum regium.

căóc : *ſapo*: bufo, nis. alij cóc .

caõ : *boyão em que ſe leua vinho ou agoa* : vas fictile ad vinum aut aquam .

caõ, ḉán caõ len : *em penarſe a taboa* : curuari tabulam. caõ: *couſa arcoada cõ as pontas pera riba como a lua*: cornua ſurſum erigere ad lunæ modum. caõ mạt: *roſto grande redondo como lua* : facies rotunda ad lunæ plenæ modum.

càõ, vide càng, vel gạõ.

cảõ ngưò-i ta: *leuar gente as coſtas e peſcoço*: geſtare aliquem humeris & collo .

cáõ: *entanguido de frio*: rigens frigore .

căp: *furtar com manha* : furari arte. ăn căp, idem.

căp bláo : *furtar com engano*: furari dolosè .

căp tay : *ter as mãos iuntas no peito cubertas* : iungere manus ante pectus .

căp, tlói căp cánh: *amarrar com as maõs atràs*: ligare manus poſt terga .

căp nhau : *aiudar alguem com o fato pera depois o aiudarem a elle* : iuuare ſe opibus inuicem .

cáp , mộ cáp : *hũa mão aberta* : explicatâ manu ſemel accipere .

cạp: *tenàs*: forceps, cipis.

cạp tăóc dó len: *arrancar os cabellos com tenas*: forcipibus crines auellere .

cạp đèn : *eſpeuitar a candea* : emungere lucernam .

cạp liép, cạp chiêu: *ornato a ro-*

a roda da esteira ou cousa semelhante: ornatus circa stoream & similia.

cạp, nói mà cà mà cạp: *gagueiar*: balbutio. is.

cạp chài: *chumbada da rede*: plumbum retium.

cập: *tremer com frio*: tremere ex frigore: run gối cập cập, cầm cập, idem.

cập, lập cập: *fallar sem tomar folego*: rapidê loqui. lẽy lập cập; *tomar arrebatando*: rapiendo sumere.

cập, quan cai cập: *mandarim que pode castigar*: superior qui pœnam potest infligere.

cập, đến: *chegar*: venio, is.

cát: *area*; arena, æ. bải cát: *areal*; arenaria, æ.

cát, đàng cát: *açucar*; saccharum, i.

cát nhàn: *beijuim, incenso*: succus Syriacus, incensum, i.

cắt: *cortar*: scindo, is. cắt bán: *cortar as taboas para imprimir*: aperire tabulas ad typographiam sinicam.

cắt ai đi: *mandar alguem*: mittere aliquem. cắt mình đi: *ir em pessoa*: personaliter proficisci.

cắt nghĩa: *verter em vulgar*: vertere è linguâ reconditâ in vulgarem.

cắt, chim bò cắt: *gauião*: nisus, i.

cắt: *tomar, tirar*: accipio, is. cắt lẽy: *tomai*: accipe. cắt đi: *tirai*: aufer. cắt thành: *tomar a fortaleza*; accipere arcem. cắt mũ, cắt nón: *tirar o barrette tirar o chapeu*: aperire caput. cắt cổ ra: *estender o pescoço*; extendere collum. cắt ma: *leuar a enterrar*; exportare defunctum. cắt mả: *tresladar os ossos*; transferre ossa. cắt quiền: *tirar o officio*, auferre officium ngựa cắt người: *o cauallo sacudir de sy o caualeiro*; dejci equitem ab equo.

cật: *costas*; tergum, i. săp cật cũ ai: *virar as costas a alguem*; vertere tergum alicui, ideſt auerti ab illo. blái cật: *os rins*; renes.

cau: *areca*: fructus quo indigenæ passim vtuntur tam domi quam foris, in tota India Orientali.

câu cá: *tomar peixe com anzol:* capere piſcem hamo.

câu người: *a iuſtiça prender alguem;* capi à miniſtris iuſtitiæ.

câu: *gancho;* vncus, i. câu liem: *lança a modo de gancho;* lancea cũ vnco.

câu liềm: *fouce de ſegar erua,* falx meſſoria herbarum.

câu, bồ câu: *pomba;* columba, æ.

câu đang: *a quem ſe encomendão os negotios:* negotiorum geſtor.

càu: *rogar:* peto, is. càu chức: *pretendar dinidade:* petere dignitatem. càu mình trạ̃o: *querer ſer eſtimado:* velle in magno pretio haberi.

càu: *ponte:* pons, ntis. càu bến: *ponte pera ſe lauar;* pons ad corporis lotionem. đi càu, đi bến: *ir a fazer ſuas neceſſidades;* excrementa egerere, modeſte loquendo.

càu, blài càu: *pela;* pila luſoria.

cạu: *irmão da may:* auunculus, Frater Matris.

cạu bộ: *nome com que ſe chamão os Eunucos quando*

ainda não tem dinidade. Eunuchi Regis & Principum quando dignitatem nõdum ſunt aſſecuti.

cấu lấy: *leuar nas vnhas:* vnguibus arripere. ranh cấu: *o diabo te leue:* diabolus te rapiat, maledictum quod proferunt.

cấu vương: *cão Rey;* canis Rex, idolum Tunchinentium.

cha. *pay;* pater, tris. cha ruật, cha đẻ: *pay verdadeiro;* pater generans. cha ghẻ: *padraſto;* vitricus, i. cha mày, cha nuêi: *pay de adopção:* pater adoptans.

chà, ſan chà: *romania, fruita como abrunhos;* fructus indicus ad modum pruni ſylueſtris.

chà ràu que cửi: *garauatos de lenha;* cremium, ij.

chả vien: *picado como almondegas;* eſca in modum carnei globuli.

chạ, mua chung mua chạ: *comprar iuntos com dinheiro comũ;* emere ſimul ex conflatâ in vnum à multis pecuniâ.

chạ mạc: *o gouerno da aldea*; poteſtas pagi.

chác, mua chác, bán chác: *comprar, vender*: emere, vendere, additum, chác, ad elegantiam.

chắc: *couſa cheya*: res plena. lúa chắc: *ſpiga d'arròs cheya*: plena orizâ ſpica. cua chắc mẩy: *carangueio cheyo*: cancer plenus ſubſtantia. chắc chán: *auiſado*: diſcretus, i.

chài: *tarrafa*: funda, æ. vãi chài: *lançar a tarrafa*: proijcere fundam.

chái: *alpendre vnido a caſa*: pergula domui annexa. chái nhà, chái hẽ nhà. idem.

chải đầu: *penteárſe*: pecto, is, chải tóc rành: *cabello bem penteado*: pexus aptè capillus.

chay: *ieium*: ieiunium, ij. cum ſcilicet abſtinent à carne & piſce at ſæpius in die comedunt. ngày ăn chay: *dia de ieium*: dies ieiunij, iam introductum eſt hoc vocabulum ad ſignificandum Chriſtianorum ieiunium. nhà chay: *caza em que os*

gentios rezão pollas almas & offerecem couſas de ſeu ieium: domus in qua Ethnici preces fundunt pro animabus defunctorum, & pro illis offerunt edulia omnia præter carnes & piſces.

chày: *maõ do gral*: piſtillus, i.

chẩy: *tardar*: procraſtinare. chẩy kíp: *tarde o cedo*: ſeriùs aut citiús. bao chẩy: *quanto tempo*: quandiù.

cháy: *queimarſe*: comburi. cháy nhà: *queimarſe a caſa*: comburi domum. com cháy: *arròs queimado*: oriza combuſta intra ollam ſeu in fundo ollæ.

cháy: *derreterſe*: liqueſco, is. cháy sáp: *derreterſe a cera*: liqueſcere ceram ad ignem.

chảy: *correr couſa liquida*: fluo, is. chảy nước mắt ra: *correr as lagrimas dos olhos*: defluere lacrymas ex oculis.

chảy: *derreterſe*: liqueſco, is. chảy chì: *derreterſe o chumbo*: liqueſcere plumbum.

chảy, bạc chảy: *prata fina*:

fina: purum argentum.

chạy: *correr*: curro, is.

chạy ngựa: *correr a cauallo*: currere equitando. biêu ngựa chạy: *fazer correr o cauallo*: compellere equum ad currendum. chạy của: *dar muito pera alcançar o que pretende*: muneribus & opibus curare intentum.

châm lửa đàn: *accender a candea*: accendere lucernam.

châm, đá nam châm: *pedra de ceuar*: magnes, tis.

cham, ngựa đi làm cham: *correr o cauallo de preſſa*: velociter equum currere.

chấm áo mền: *cozer acolchoado*: conſuere in culcitræ morem.

chàm, mùi chàm: *cor preta que não da luſtre*: niger color minimè ſplendens.

chám tlán: *final que ſe fas aos meninos na teſta*: ſignum in fronte infantium.

chấm cu: *por pontos e virgulas*: interpungere. chấm chữ: *riſcar letra*: delere literam.

chấm: *chegar*: pertingere. áo dài chấm đất: *cabaya*

comprida chega em terra: veſtis oblonga in terram pertingit. tay chấm đất: *por a mão no chão*: manu terram attingere.

chăm, chu chăm: *eſtar modeſto*: modeſtiam ſeruare.

chạm: *empeçar*: impingo, is. chạm phải, idem.

chạm, cái chạm: *eſcopro de laurar*: ſcalplum ad cælaturas. chạm hŏa: *fazer obras de maçanaria*: cælaturas facere.

chậm: *de vagar*: lentè. ngựa đi chạm: *andar o cauallo mal*: lentè incedit equus.

chan, nước chan đất: *a agoa empapa a terra*: imbuta terra eſt aquâ. chan com: *miſturar com arros na porçolana ou caldo ou agoa*: immiſcere cum oriza in ſcutella, vel iuſculum, vel aquam.

chăn: *guardar animais* curam gerere animalium. chăn gà: *dar de comer as galinhas*: eſcam gallinis dare.

chăn đắp: *cubertor*: lodix, icis.

chẳn: *iuſto nas contas*: æquus in calculationibus.

ba ngày chảm : *iuſtos tres dias* : omninò dies tres.

chạn: *almario*: armarium, ij.

chạn, nhà chạn: *caza de ſobrado*: contignationis domus.

chang, có chang: *tem ou não*: eſtne?

chẳng: *não*: minimê. alij chả.

chàng thuiền : *enxarcias*: rudentes, armamenta.

chàng, chin chàng: *eſcopro como pè* : ſcalprum pedi ſimile.

chanh. *porfiar*: contendere. chanh nhau, idem.

chanh, bláichanh: *limão* : malum limonium.

chánh: *ramo*: ramus, i. ngành, idem.

chào *ſaudar*: ſaluto, as.

cháo: *cania*: pulmentum indicum ex orizâ & aquá abundanti.

chảo: *tacho*: coquulum, i.

chão: *corda de bambu*: funis ex cannis indicis confectus.

chạo *iguaria de peixe pouco ſalgado*. ferculum ex piſce ſale aliquantulum condito.

chặọc tiét: *tirar ſangue pera matar* : ſanguinem ad internecionem effundere.

cháo: *de preſſa*: feſtinanter.

cháo mạt: *vagado*: vertigo, inis.

chào nhà táng : *piramida de 9. ſobrados ſobre a ſepoltura de defuntos graues*: pyramis nouem contignationum ſuper ſepulchra primariorum. hanc etiam faciunt cùm cælo litant.

chào: *marido*: maritus, i. lọn chào: *adultera*: adultera, æ.

chào chịt: *muitas couſas iuntas*: farrago multarum rerum. chào len: *por huãs couſas ſobre outras*: ſuper imponere aliqua rebus alijs.

chảo: *catre piqueno de bambu*: lectulus ex cannis indicis compactus.

chắp tay *ajuntar as maõs*: iungere manus.

chắp thùien *forrar o barco, remendandoo* : duplicare ac refarcire cymbam.

chấp, mạnh chấp hai ngươi : *nas forças ter por dous* : æquiualere duobus.

Bayerische Staatsbibliothek MÜNCHEN

châp: *castigar*: pœnas exigere. chớ châp tôi: *não me castigueis*: ne punias me.

chạp, giỗ chạp: *conuites e festas aos antepassados*: conuiuia quibus maiores superstitiosè coluntur. tháng chạp: *o vltimo mes do anno*: vltimus anni mensis, ita dictus quod in eo præsertim ea defunctorum conuiuia & aliæ superstitiones fiant.

chặp: *conta de cinco em cinco*: quinarius numerus. một chặp: *hũa vès cinco*: quinarius vnus.

chát: *trauar da fruita*: strangulo, as.

chất: *arrumar hũas cousas sobre outras*; super imponere aliqua rebus alijs. chàõ, idẽ.

chắt, cháu chắt: *bisneto*: pronepos, otis.

chắt, chan chắt: *anão*: pumilio, onis.

chạt: *cortar dando pancada sobre a faca, ou parão com que corta*: scindere percutiendo cultrum, vel aliud quo aliquid scinditur. chạt tay: *cortar a mão desse modo*: scindere manum eo modo.

chật: *lugar estreito pollo*

aperto da gente, ou outra cousa: locus angustus. đầy chật: *iá está cheyo*: iam repletus est locus.

chạt, buộc cho chạt: *atar apertadamente*: stricte ligare.

châu, cái châu: *gafanhotos*: locusta, æ. châu châu, idem.

chàu: *corteiar el Rey*: aulicum agere, aulam Regis frequentare, dicitur autem tam pro đua quam pro chúa. để chàu: *deixar no paço pera seruiço del Rey*: vsui Regis aliquid relinquere.

chàu, một chàu đẻải: *hum pedaço de canga de des couados*: fructum panni decem cubitorum.

cháu: *neto sobrinho*: nepos, otis. con cháu: *filhos e netos*: filij & nepotes.

chạu: *passo de barro, alguidar*: cymbium, ij.

chê: *desprezar*: contemno, is. cười chê: *rirse com desprezo*: irrideo, es.

chẽ: *cubrir*: cooperio, is. đắp chẽ: *cubrirse na cama*: cooperiri in lecto.

chè: *cha de beber*: herba

apud

apud ſinas cuius iuſculum paſſim ſumitur.

chè: *tudo o que ſe coze com iagra ou açucar como lentilhas, abobara &c.* pulmentum ſaccharo conditum.

chè, bánh chè: *tornozelo ou rodela do ioelho*: genu, v.

chè, bánh chè gu-o-m: *as guardas da catana*: ſcutum, gladij.

chè, nu-ó-c chẽ chê: *agoa ſalobra*: ſalſa paululum aqua.

ché cái ché: *iarra*: vas fictile ſatis magnum.

chế: *fender*: findo, is. chế nứa: *fender com faca canas entre mãos*: findere cannas inter manus cultro.

chẹ, nghịch chẹ mồ chẹ mả cho mày: *naſcer algum mal na ſepultura dos antepaſſados*: infortunium oriri in ſepultura maiorum, maledictum, quod Ethnici ſuperſtitiosè timent.

chếch lào: *coração ſentido*: afflictum cor. chếic idem.

chếy: *piolhos da cabeça*: pediculi in capite. chải chếy: *pentealos*: pectine pediculos abſtergere.

chếic, vide chếch.

chên: *pè*: pes pedis. chên tay ngu-ò-i: *o que ſerue em tudo a alguem*: præſto eſſe in omnibus alicui. chên chàng: *eſcopro a modo de pè*. ſcalprum in modum pedis.

chêm: *atochar*: præfigo, is.

chém: *cortar em duas partes, não de alto a baixo, mas de hum golpe como cortar a cabeça*: ſcindere in dũas partes, vna vice percutiendo, ſicuti qui caput abſcindit.

chên: *verdadeiro*; verus, a, vm.

chen, chen bẽao: *meter-ſe no aperto da gente*: ingerere ſe in turbam hominum confertam.

chén: *copo*: calix, cis. mộc chén: *hũa ves de vinho*: hauſtus vnus vini. mộc chén thúoc: *hũa meizinha*: pharmacum vnum.

cheo: *o que ſe da a aldeã nos caſamentos*: dona quæ in nuptijs dantur patriæ. ăn cheo: *vodas*: nuptiæ, arum.

chèo: *remar*: remigo, as. cái chèo: *remo*: remus, i. cheò lùi: *remar pera tras*: re-

migare retrorſum.

chéo áo: *neſgas da cabaya*: additamentum veſtis.

chép: *eſcreuer*: ſcribo: is.

chết: *morrer*: morior, eris.

chét, bọ chét: *pulga*: pulex, icis.

chẹt: *entalar a mão ou outra couſa que ſe não poſſa tirar*: intercludo, is, intercipio, is.

chếu kính; *ver no ſpelho da feiticeira*: inſpicere ſpeculum veneficæ, ſuperſtitio ſolita in Tunchini Regno. melius, chiếu.

chi, huâng chi: *quanto mais*: quantò magis. huâng lọ, idem.

chi, làm chi: *peraque*: ad quid. làm chi đ̛ợc, chi đ̛ợc: *como pode*: quomodo poteſt, ideſt, nullo modo poteſt. làm chi cho khỏi, chi khỏi: *de que modo eſcapar*: quomodo poteſt euadere, ideſt non poteſt euadere.

chi, phan chi: *leuantar falſo a quem lho aleuantou*: falſum teſtimonium rependere.

chì: *chumbo*: plumbum, i.

chỉ: *papel*: papyrus, i. ăn

tiền, an chỉ: *leuar as cuſtas da iuſtiça*: impenſæ quas miniſtri iuſtitiæ ſumunt.

chỉ: *apontar*: indico, as.

chỉ tlỏ: *moſtrar ao dedo*: digito demonſtrare. chỉ bia: *apontar ao aluo*: collimo, as.

chỉ: *linhas fio*: filum, i. chỉ tơ: *fio de ſeda*: filum ſericum. chỉ thau; *fio de arame*: filum æreum.

chị: *irmãa mayor*: ſoror natu maior.

chị ả, chị cả: *irmãa mais velha de todas*: ſoror natu maxima.

chia: *diuidir*: diuido, is. chia ra, idem.

chia cỏ mà chém: *eſtender o peſcoço pera lhe cortarem a cabeça*: extendere collum vt amputetur caput.

chìa: *chaue*; clauis, is. chìa khỏá: *cadeado de fechadura*: ſera penſilis.

chià, chim chià bồi: *alueloa aue*: alauda, æ.

chích: *ſangrar*: venam incidere.

chích giác: *ſarjar*; ſcarificare ad ſanguinem eliciendum.

chiếc, mấy chiếc: *quantas*

tas esquipaçoẽs, ou quantos pares. paria quot, ordinariè dicitur de his quæ bina iungi possunt aut habent duo latera paria vt cymba, remiges& similia mấy chiéc thuiền: *quantas embarcaçõis*: quot cymbæ. mấy chiéc chiếu: *quantas esteiras.* quot storeæ. mấy chiéc đủa: *quantas faxis*: quot bacilli, quibus vtuntur locò furcinulæ ad edendum.

chiéc: *inuenção*: excogitatio, onis, vel chước. bắt chiéc: *imitar*: imitor, aris, bắt chước, idem.

chiéc, đan chiéc: *ter muitas occupaçõis*: negotijs varijs occupari.

chiem bao: *sonho*: somnium, ij.

chiem thành: *Champà*: regnum quod vocatur Ciampà.

chiem, mùa chiem: *secunda nouidade*: posterior messis. lúa chiem: *arròs da secunda nouidade*: oriza posterioris messis.

chien: *ouelha, cordeiro, carneiro*: ouis, agnus, aries. chan chien: *pastor de ouelhas*:

pastor ouium. chien: *pano de laa*: pannus laneus.

chien, cá chien: *certo peixe*: piscis quidam.

chiến, giao chiến nhau: *arremeter os exercitos hũ com outro*: impetum inuicem facere duos exercitus.

chièn, chùa chièn: *templo de idolos*: fanum idolorum.

chiêng: *introdução no fallar com pessoa honrada*: initium loquutionis cum persona graui. chiêng oũ: *fallo com vossa merce*: alloquor dominationem tuam.

chiêng, cái chiêng: *batega que tem polmão no meyo*: campanæ Orientalis genus cum vbere in medio.

chiét: *enxertar*: insero, is.

chiêu: *esquerdo*: sinister, tri.

chiêu hồn: *chamar as almas dos que são mortos sem sepultura*: vocare animas defunctorum qui sepultura caruerunt, solent enim statuam fictilem facere, vel aliquot terræ frusta in sarcophagum mittere, existimantes illius defuncti animam illuc voca-

tam venire, ibique commorari.

chiêu; *esteira*: storea, æ.

chiêu kình: *ver no espelho da feiticeira* inspicere in speculo veneficæ.

chiều: *a tarde*: vespere. ban chiều: *a tarde de hũa hora pordiante*: pomeridianis horis ab vna hora post meridiem vsque ad noctem. chiều cả: *das tres ou quatro horas a tè o por do sol*: a quarta circiter hora post meridiem, vsque ad solis occasum. chiều tối: *dès do por do sol te ancite fechada*: ab occasu solis vsque ad tenebras.

chim: *aue*; auis, is. mũng chim cầm thú: *animais e aues*: quadrupedia & bipedia.

chim, cá chim: *peixe pampano*. piscis pampano dictus.

chìm xuống: *afondarse*: submergi.

chin vide chên:

chín: *noue*: nouem. chín mươi: *noue ou dès*: nouem, vel decem. chín mươi: *nouenta*: nonaginta.

chín: *assazoada cousa*: maturus, a, vm. blái chín: *fruita madura*: maturus fructus. com đã chín: *o arròs ià està cozido*: cocta iam oriza. thit mượng đã chín: *a carne ià està assada*: assata iam est caro.

chính: *verdadeiro*: verus, a vm. chính sứ: *o verdadeiro embaixador, aquelle que està em primeiro lugar*; verus legatus, idest qui primo loco mittitur. chính giờ: *o meyo da hora*: medium horæ: chính giờ ngọ: *o meyo daquella hora que vem no meyo dia*: medium illius horæ quæ est in meridie. chính bác: *o meyo do rumo do norte*: vera linea septentrionalis.

chĩnh: *boyão piqueno*: parua diota.

chiplêy: *fazer por se lembrar depois de hũa cousa que hora vè*: memoriæ commendare aliquid præsens in futurum.

chịp, chàõ chịp: *arrumar hũa cousa sobre outra*: struo, is.

chít, nhỏ chít: *pequenino*: paruulus, a, vm. chát chút chít: *quarto neto*: quadrinepos, tis.

chít

chít cũi len: *arrumar as achas hũas ſobre outras*: ſtruere ligna.

chit, vide chàõ chit.

chịu tội, chịu chết: *ſoffrer*; patior, teris.

chịu, tôi chịu: *aceito, conſinto*: conſentio, is. chẳng chịu: *não aceito*: diſſentio, is.

chịu lỗi: *darſe por culpado*: fateri culpam.

chịu lụy: *obedecer*: obedio, is.

chịu nợ: *ter diuidas*: obſtringi ære alieno.

chịu miệng: *ficar por fiado*, expectata ſolutione vendere.

chịu thai: *conceber*: concipio, is.

cho: *conceder*: concedo, is. cho nó bẽào: *deixao entrar*; concede vt ingrediatur.

cho; *pera*: ad pro, datiuus etiam prouentus, vel damni. caù cho tôi: *rogay por my*; pro me ora. nuấn cho mày chét: *deſeio que morras*; tibi mortem cupio.

cho blọn: *inteiramente*: integrè:

cho thạt: *verdadeiramente*: verè.

cho nên: *como conuem*: conuenienter:

cho: *dar*: do das, non dicitur ſimpliciter ſed cum adiuncto. tôi xin cho tôi: *eu peço daimo*: da mihi petenti. ponitur interdum in fine. chúa ban cho: *el Rey dar*: datum à Rege. chẳng đi cho: *não quer ir*: ire non vult. chẳng nghe cho: *não qner ouuir*: audire non vult. cætera vſus docebit:

chó, cõ chó: *cão*: canis, is.

chó, bọ chó: *pulga*; pulex, icis, alij bọ chét.

chó dại: *cão danado*; canis furens.

chó sói: *lobo*; lupus, i.

chó, cái chỏ: *certo vaſo*; vas quoddam.

chỗ, mọt chỗ mưa: *hũa pancada de agoa*: impetus vnus pluuiæ.

chớ giét: *não mateis*: ne occidas, particula prohibitiua.

ít chớ: *pouco e não mais*: parũ tantũ. thì chớ: *pouco vay niſſo*: non intereſt. mà chớ, *e não mais*: nec amplius. chớ gì: *ouxalà*: vtinam. thì chớ gì:

não ha què tratar: non eſt de hoc agendum.

chò: *eſperar*; expecto, as.

chỏ: *meter carga*: farcinam imponere.

chỏ thuiền: *carregar a embarcação*: farcinam naui imponere, idem dic de equo aut curru ſic etiam dicitur. thuiền chỏ của: *a embarcação leua o fato*: cymba defert res. đất chỏ người ta: *a terra ſoſtenta os homens*: defert terra homines.

chỏ lửa: *atiçar o fogo*: excitare ignem.

chỏ dậy: *leuantarſe*: ſurgo, is.

chỏ, chợn chỏ: *lauores de cores*: colorum variegatio.

chợ: *praça em que ſe vendem couſas de comer*: forum in quo venduntur edulia.

chợ, kẻ chợ: *corte de Tunquim*; Tunchinenſis regia.

chǒai, bò chǒai: *nouilho*: iuuencus, i. ſic etiam dicitur de alijs animalibus quæ nõdum peruenerunt ad ſtatum perfectum. gà chǒai: *franga*: pullaſtra, æ. chó chǒai:

cachorro: catulus, i.

chǒáng, chên chǒáng: *cambetas de bebado*: tituba-tio ebrij.

chốc: *chaga, poſtema aberta*: vulnus, neris, vlcus apertum. chốc léch: *chagado*; vulneratus, a, vm.

chốc, phải chốc: *aſſy meſmo*: ita omninò. một chốc, bóũ chốc: *no meſmo inſtante*: ipſomet inſtanti. bay giờ chốc: *agora meſmo*; iam nunc. alij giốc.

chợc len: *leuantar*: attollo, is.

chộc bẽaò: *meter*: immitto, is.

chộc, vide chouc.

chòi: *caza de vigia*: excubiarum domus.

chồi cây: *vergontea*: virgultum, i.

chói lói con mắt: *reſplandor que cega a viſta*: lux feriens oculos.

chói lói tai: *eſtrogir os ouuidos*; exurdo, as.

chồi mình, chói tlôn: *picarſe aſſentandoſe*: pungi ſedendo.

chói lói, hay chói lói: *ſaber muito*: ſcire egregiè.

chồi:

chối: *negar*; nego, as. recuſo, as. chẳng chối: *não me nego*: recuſo minimè.

chổi: *vaſſoura*; ſcopæ, arum.

chọi, gà chọi: *gallo de briga*: gallus pugnator. chọi gà: *brigar os gallos*: pugna gallorum.

chội, chệt chội: *apertado*: anguſtus, a, vm. vide chệt.

chơi: *brincar*: ludo, is. chơi ác: *fallando de homem com molher he peccar*: ludere hominem cum muliere, ideſt peccare, modeſtè loquendo ſic dicitur.

chỏi dậi: *aleuantarſe, ou em pè, ou ſobre os ioelhos, eſtando aſſentado no chão*: ſurgere, vel ſuper pedes, vel ſuper genua, cum quis, vel iacet, vel ſedet in ſolo. chỏ dậy, idem.

chồm nhau: *inueſtir hum com outro*: impetere, vel inuadere ſe inuicem. con mèu chồm bắt chuật: *o gato arremete com o rato* felis inuadit murem:

chôn ke chết: *enterrar os mortos*: ſepelire mortuos.

chôn tiền: *enterrar caixas*: infodere monetas.

chốn: *lugar*: locus, i.

chọn: *eſcolher*: eligo, is.

chơn chỏ: *lauores de cores*; variegatio colorum.

chớp: *relampago*: fulgur, ris.

chớp dù: *remate do ſombreiro a ſol*: coronis vmbellæ.

chót chót: *figura redonda que acaba em piramide*: rotundum in pyramidem deſinens.

chốt: *o que ſerue de eixo em compaſſo tezoura e outras couſas*: axis cuiuſcunque rei vt circini forficis & ſimilium.

chốt cửa: *o pao que ſe mete na femea per a fechar a porta*: lignum quod immittitur in foramen paruulũ ad claudendam ianuam.

chọt: *meter*: immitto, is. ſi mundis vocibus iungatur eſt mundum hoc vocabulum ſi obſcænis, eſt immodeſtiſſimum.

chọt, chạy chọt: *correr*: curro, is

chục *dezena*; decas, adis. một chục, hai chục:

hũa dezena, duas dezenas: decas vna, decades duæ.

chouc, cái chouc chouc: *mexilhão*: mytilus, i.

choũ: *eſtrepes*; murex, icis.

chóũ: *ſoſtentar algũa couſa com pao pera que não caya*: ſuſtinere ſtipite aliquid, vèl eleuare ne cadat. chóũ gậy: ſuſtentare ſe ſcipione.

chóũ thuiền: *leuar às varas o barco*, ſubigere ratem conto.

chóũ blả: *virar ſobre o imigo*; rependere inimico.

chóũ len: *por hũas couſas ſoubre outras*; res alias alijs ſuperponere.

chu chu châm chậm: *eſtar modeſto e compoſto*: modeſtè ſe gerere.

chu, nhà chu: *proſapia da quelle Rey da China*: familia cuiuſdam Regis ſinarum.

chu, bố chính chu: *territorio que não chega a fazer Prouincia inteira*: territorium quod Prouinciam non explet. vt bố chính, & ideò non dicitur xứ, ſed chu.

chu bien: *aruore cuia caſcatira a caſpa da cabeça*: arbor cuius cortex furfures è capite expellit.

chù, chuật chù: *rato cheiroſo*: mus odoratus.

chú: *tio irmão mais moço do pay*; patruus, frater patris natu minor.

chú but: *rezar ao pagode*: preces idolo fundere. cầm ấn chú but: *rezar ao pagode pera botar o diabo*: precari idolum ad diabolum expellendum, atque ideò expræcepto venefici digito partem manus perſtringunt in qua putant diabolum manere.

chủ. *sõr*: Dominus. thien chủ: *Senhor do ceo*: Dominus cæli.

chủ, bàu chủ: *fiador fideiuſſor*:

chư: *todos*: omnis, e. chư tứ âng: *todos os capitães*: omnes duces. cạp. chư linh thần: *todos os eſpiritos*: ſpiritus ideſt omnes dæmones. chư phạt: *todos os pagodes*: omnia idola.

chử, *emendarſe*: reſipio, is.

chữ: *letra da China*: literæ Sinicæ, ſeu characteres Sini-

Sinici. chữ ré: *letra facil*: character facilis: chữ mặt: *letra difficil*: character difficilis.

chua: *couſa azeda*: acerbus, a, vm.

chua báo: *couſa pretioſa*: res pretioſa vt gemma vnio & ſimilia.

chua con: *letra miuda como gloſſa do texto*. literæ minutiores vt gloſſa explicans textum.

chùa: *templo de idolos*: templum idolorum. chuà chiền, chùa triền, idem.

Chúa. *Senhor*: Dominus, i. đức Chúa blòi đất: *O Sõr do ceo e da terra*: Dominus cæli & terræ, nomen quo vocatur apud Tunchinenſes Deus. Chúa: *o que gouerna o Reyno*: Gubernator totius Regni quem regem vocamus.

chưa, đã làm chưa: *iá fizeſtes, ou ainda não*; chưa có blòi: *ainda não hauia ceo*: nondum erat cœlum. melius, chưa có blòi.

chửa: *ainda não*: nondum. chửa có blòi: *ainda não hauia ceo*.

chửa: *prenhe*: grauidus, a, vm. chửa nó: *emprenhoua*: grauidauit eam.

chứa: *agazalhar*: hoſpitor, aris. nhà chứa: *diſpenſa, celeiro*: cella, æ. cho ngườ̀i ta chứa: *agazalhar gente*: excipere homines.

chữa: *liurar*: libero, as, à quolibet infortunio ſiue morbo, ſiue periculo, &c. đi chữa mình: *ir a ſuas neceſſidades*: exonerare aluum, modeſte loquendo.

chữa chùng: *fazer algũas feiticeria, com a qual cuidão de liurarſe de algũ mal*: veneficia facere, ad malum aliquod, vt ipſi putant, auertendum.

chùa; *emendarſe em parte*: reſipiſcere ex parte. chùa có̀i: *emendarſe de tudo*: reſipiſcere omninò.

chuẩn *beſteiro bicho*: vermis volatilis.

chuâng *ſino*: campana, æ. đánh chuâng: *tanger a campa ou campainha*: ſignum, vel campanulam pulſare.

chuẩng: *lugar em que ſe guardão animaes e aues*. locus animalium & auium.

chuẩng tlâu bò: *còrte de bois*: bubile, is.

chuẩng ngựa: *eſtrebaria*: ſtabulum, i.

chuẩng gà: *galinheiro*: gallinarium, ij.

chuẩng bò câu: *pombal*: columbarium, ij. & ſic de cæteris animalibus præterquam de elephantibus.

chuậng: *eſtimar, honrar*: veneror, aris. kính chuạng, yeu chuang, idem.

chúc đài: *coluna com perfumes em ſima*: columna, ſub dio erecta cum ſuffitibus ſuprapoſitis, ſuperſtitio qua Ethnici colunt cælum, vel maledicta imprecantur alteri.

chúc, biêủ: *aduertir*: moneo, es.

chúc kì hạu nhin, truiền cho kẻ đòi ſau: *tradição pera os vindoros*: traditio ad poſteros.

chức: *dignidade grao*: dignitatis gradus · chức tước, idem.

chực tiét, giữ nghĩa: *guardar fidelidade*: ſeruare fidem.

chực, chàu chực đua, chúa: *corteiar el Rey*: aulam frequentare.

chui đẽào: *entrar por buracos*: penetrare per cuniculos. chui qua, idem.

chùi: *alimpar esfregando*: tergo, is. chùi mạt: *alimpar o roſto*: abſtergere faciem.

chúi, ngã chúi: *cair de focinhos*: corruere in faciem.

chuien: *apartar o que eſtà miſturado, como a liga da prata*; diſgregare quæ mixta ſunt vt ſcoriam à metallo.

chuien: *continuadamente*: ſemper.

chuiến, một chuiến, hai chuiến: *hum caminho ou viagem, duas viagens*: iter vnum duo &c. eundo ſcilicet, vel redeundo, & aliquid geſtando.

chuiến: *mouer*: moueo, es. alij chuiến. đã chuiến: *ià melhorou com a meizinha que obrou*: effectum medicinæ iam ſentit.

chuiện; *hiſtorias fabulas*: narratio, onis. chuyện hát: *cantigas deſſas hiſtorias*: cantus cum narratione. melius truiện.

chum chúp: *leuemente*: leuiter.

uiter. dâm gạo chum chúp: *pilar o arròs leuemente*; leuiter orizam terere.

chum, cái chum: *iarra de barriga grande pera agoa*: vas ventris vasti ad aquam seruandam.

chùm hŏa: *ramalhete*: fascículus florum. chùm nho: *cacho de vuas*: racemus, i.

chun: *cousa encrespada*: crispus, a, vm. chun áo: *rugas do vestido*: vestium rugæ. khan chun: *lenço encrespado*: sudariolum crispatum. chun lại: *encrespar-se*: crisparı.

chung: *em comũ*: communis, e. cĩa chung: *fato comũ*: res communes.

chung quanh: *ao redor*: circum quaque.

chung, vô thĩ vô chung: *sem principio sem fim*: fine & principio carens, solus scilicet Deus.

chùng, chữa chùng: *curar*: medeor, eris. communiter dicitur de superstitionibus Ethnicorum quæ fiunt in ægrorum curationem.

chúng tôi: *nos*: nos, chúng est particula faciens plurale.

chúng nó: *elles*: illi.

chưng, bánh chưng: *bolo que se fas no anno nouo de arròs e carne de porco*: placenta ex oriza & carne suila, solum fit in principio anni.

chưng thì quan: *debaixo do gouerno*: sub potestate. chưng thì ḍua nọ: sub potestate illius regis. est etiam particula expletiua. làm chưng cội rễ mọi sự: *he raiz de todas as cousas*: est prima radix omnium rerum.

chừng: *modo*: modus, i. chừng nào: *de que modo*: quam altus.

chứng: *testemunha*: testis, is. làm chứng: *testemunhar*: testificor, aris.

chứng liẹt: *specie de doença*: species morbi. liẹt chứng nào: *que doença tem*: specie quanam morbi laborat.

chửng, hăọc chửng: *aprender o menino de andar*: ambulationes primæ infantium cum ambulare incipiunt.

chúoc rượu: *deitar o vinho no copo*: infundere vinum in calicem.

chuọc: *resgatar*: redimo, is.

is. chuọc tội: *satisfazer pollos pecados*: satisfacere pro peccatis. chuọc áo: *resgatar a cahaya*: redimere vestem, vel soluere sartoris opus. melius chuậc.

chước: *inuenção*: artificium, ij. bắt chước: *imitar*: imitor, aris.

chước, ngủ một chước: *dormir hũ sono*: vice vna dormire, alij một giuóc.

chuôi dẽao: *cabo de faca*: manicus cultri, dicitur de quolibet manico breui, nam de longis potest dici cán.

chuối: *figos de India*: ficus Indiæ.

chuối, cá chuói: *cabòs peixe*: piscis dictus cabòs.

chuỗi hột: *rosario de contas*: Rosarium, ij.

chuỗi hŏa: *coleira de fulas*: torquis florum.

chưởi: *chamar ruindades*: conuitior, aris.

chuồn: *besteiro bicho*: vermis volatilis oblongus, alij chuẩn.

chuông, vide chuâng.

chuóng, vide chuâng.

chuộng, vide chuậng.

chương bẩy len: *armar*

a ratoeira de bèsta: tendere muscipulam. alij giương. chương nó: *armar a besta*: tendere arcum. alij chuâng.

chương, xác chương len: *inchar corpo morto*: inflari cadauer quodcunque.

chương, một chương: *hum capitolo de liuro*: caput vnum libri alicuius, melius chuâng.

chướ́ng: *titulo de Mandarim ordinario*: titulus infimæ sortis gubernatorum in Tunchino, at in Cocincina non dicitur nisi de affinibus regis, vel de supremis quibusdam Gubernatoribus, melius chuẩng.

chuót: *acepilhar*: læuigare dolabro.

chuọt, con chuọt: *rato*: mus muris. melius chuật.

chuọt chù: *rato cheiroso*: mus odorosus. melius chuật.

chuọt, dưa chuọt: *pepino*: cucumer, eris. melius đưa chuật, vel dưa bọ.

chúp, vide phúp.

chút, một chút: *hum pouco*: parum.

chút chít, cháu chát chút chít:

chít: *netos e tartaranetos*: nepotes.

co chên, co tay: *encolherse os pes e as mãos, como com frio*: contrahi pedes aut manus frigore. co lại: *encolherse os membros por doença*: contrahi membra ex morbo, alij quo, vel cũo.

cô: *tia irmãa do pay*: amita, æ.

cô, nuêi báu cô: *alimentos que manda dar o iuis*. alimenta ex iudicis mandato.

cô hồn: *almas dos que morrem sem sepultura*: anima eius qui sepultura caret.

cô kê, câu kê: *escriuão del Rey*: notarius regius.

cò, chim cò: *garça*: ardea, æ. tláng như cò: *branco como garça*; albus vt ardea, ideſt albus vt nix.

cò sũ: *cão de espingarda*: canis sclopi.

cò, đàn cò ke: *arrabil de pedinte*: lyra rustica mendici.

cồ, gà cồ: *galinha casta grande*: gallina proceræ speciei. sóũ gà cồ. *gallo de casta grande, de peleia*: gallus proceræ magnitudinis, qui

scilicet est aptus ad decertandum. gà chọi, idem.

có: *ter, auer*: habeo, es. có, additamentum ad verba vt, có thè chẳng: *iurastes ou não*: iurasti necne? estque aptus modus interrogandi in confessione.

cổ: *empenhar*: pignori dare, cổ mình: *estar em refens, ou catiuo que se empenhou a sy mesmo*: obses, idis, vel qui seipsum vendit.

cỏ: *herua*. herba, æ. cắn cỏ lại: *morder herua*: herbam mordere, in signum humilitatis coram aliquo ad petendam veniam, ac si bestiam se profiteatur. sang cỏ, cây cỏ: *aruores e heruas*: arbores & herbæ.

cỏ, muâng cỏ: *animais*: animalia,

cỏ, ma cỏ: *diabo*: diabolus, i.

cổ: *pescoço ou collo de qualquer cousa*: collũ cuiuscũque rei. thắt cổ: *enforcar*: suspendo, is. keó cổ, kep cổ. idem. cổ tay: *collo da mão*: collum manus. cổ chên: *collo do pè*: collum pedis. cổ áo: *cabeção da cabaya*: collum vestis. cổ

xe:

xe : *cabeçalha do cairo* : temo, onis.

cờ thủ: *tangedor de festas* : tibicen, inis.

cờ, bàn cờ, vide, bàn.

cờ, khan cờ *enrouquecer* : rau esco, is.

cỗ : *mesa com iguarias* : mensa apposita cum edulijs. an cỗ : *comer estas iguarias* : edulia in mensâ apposita comedere.

co kẹ : *homem graue meterse a fazer officio baixo*: grauem virum ad vilia deprimi munia.

co : *alimpar esfregando* : tergo, is.

co mình: *coçarse com algũa cousa*: scalpo, is. co áo: *esfregarse com a ueste*; veste fricare se. co đẻ̀ào, ca đẻ̀ào : *esfregarse por comichão* ; scabo, is.

co nhau : *altercar*, contendere inui em.

co đạo: *disputar da ley* cõtendere de lege. co càu dẽ bạõ *enganador*: deceptor, is.

co, cầm co : *nem crescer nem mingoar* ; permanere in eodem statu.

co mà, nếu mà: *se* ; si.

co cỗên : *companhia de soldados* ; cohors, ortis.

cờ: *bandeira* ; vexillum, i. hàng cờ : *gente da mesma bandeira* ; vexilli vnius milites. cầm cờ : *alferes* ; signifer, i.

cờ, bàn cờ : *taboleiro de iogo* ; tabulæ lusoriæ. con cờ : *peças do iogo* ; latrunculi. đánh cờ : *iugar* ; ludo: is. đánh cờ đánh bạc : *taful*; aleator. geo cờ trịch : *lançar os dados* ; iacere talos.

cờ, tình cờ : *a caso* : fortuito.

cờ, kìm cờ: *certo peixe* ; piscis. quidam dictus kimco.

cờ, con cờ: *porçolana* ; lanx Sinicus.

cớ gì, cớ sao, cớ nào: *porque cousa*; quare. vô cớ *sem cousa*: sine causa.

cóc, cái cóc : *sapo*, bufo, onis, vel cắóc.

cọc: *estaca* ; stipes, itis. cọc cheò: *tolete em que ioga o remo* ; scalmus, i.

cọc, đạt cọc : *dar final ao official dante mão*; artham dare artifici.

cọc buồm: *masto da vela* : arbor nauis, cột buồm, idem.

cọc,

cọc, áo cọc: *cabaya curta interior*: interula, æ.

cọc, gà cọc tác: *cacareiar da galinha*: glocido, as.

cŏên: *esquecerse*: obliuiscor, ceris. vel quên.

cŏen: *acostumarse*: assuefco, is. vel quen.

coi: *olhar*: video, es. coi chẳng tháy: *ver mas não achar*: videre nec deprehendere. coi sóc, coi nhà: *vigiar a casa*: domus curam habere. coi coi: *olhai olhai*: vide vide, modus arguendi cum aliquid non rectè agitur.

côi, mồ côi: *orfão*; orphanus, i. mồ côi mồ cút, idem.

cổi, cây côi: *aruores*: arborum species.

cổi, cái cổi: *almofaris*: mortarium, ij.

cổi xay: *moinho da moer arròs*: mola versatilis ad purgandam orizam. tai cổi: *a asa por onde se pega pera moer*: lignum quo agitur orizę mola. vel mõ.

cổi, cây cổi xay: *maluas*: malua, æ.

cói, cái cói: *iunça*: iuncus, i.

cổi: *despir*: spolio, as. cổi áo ra: *despir a cabaya*; spoliare se veste. cổi dêi ra: *desatar a fita*: soluere ligaturam.

cõi: *confins*: terminus, i. cõi nưâng: *confins das terras*; termini agrorum.

cội: *tronco de arbore*: truncus arboris. cội rễ: *tronco e raìs*: truncus & radix. dicitur etiam de principio & origine alicuius rei, vt, Chúa blòi là cội rễ muân sự: *o Senhor do ceo, e principio de todas as cousas*: Dominus cæli est principium rerum omnium.

coi, cái coi: *boceta de betel sem tapadora*: pyxis illius folij quod betel vocant, sine operimento.

cói: *ẽmendarse*; resipio, is.

cổi ngựa: *ir a cauallo*: equito, as.

cổi voi: *ir em elefante*: vehi elephante. cổi tlâu: *ir em bufara*: vehi bubalo, & sic de alijs.

cồm *tronco de pao*: carcer ligneus. cầm cồm, đáõ cồm: *meter no tronco*: carceri mancipare.

còm: *corcoua*: gibba, æ.
còm lưng: *corcouado*: gibboſus, a, vm.

côm: *auela, arròs verde eſpalmado*: oriza viridis contrita quam, auela, vocant.

cơm: *arròs cozido*: oriza cocta. ăn cơm: *comer paſto como iantar ou cear*: prandium aut cænam ſumere.

cơm, tlóũ cơm: *tambor comprido*: tympanum oblongum.

cọ̀m, cạnh cọ̀m: *madraço que não preſta pera nada*: nebulo, nequam.

con: *filho*: filius, ij. con cái: *filhos e filhas*: filij & filiæ. con blai: *filho macho*: filius maſculus. con gái: *filha femea*: filia fœmina. con đẻ, con ruật: *filhos gèrados*: filij geniti. con nuêi, con mày: *adoptiuos*: adoptiui. con ghẻ: *enteado*: priuignus, i. con đâù làõ: *filho primogenito*: primogenitus.

con măt: *olhos*; oculus, i.

con tiẹn, con thuiẹn: *grades torneadas de pao*: crates tornatiles ligneæ.

con cò: *peças do iogo*: latrunculi.

còn, hải còn: *ainda eſtà, ainda viue*: ſupereſt. chẳng còn: *ià morreo, ià não ha*: non ſupereſt. còn tlẻ: *ainda he moço*: adhuc eſt iuuenis.

cồn, buậc làm cồn: *amarrado de couſas grandes como madeiros*: colligatio ſeu faſcis rerum maiuſcularum vt lignorum arborum & ſimilium.

cồn: *outeiro*: collis, is. cồn đ'êt: *monte de terra*: aceruus terræ.

cồn đẽạ: *doença como pelouro na barriga*: morbus vt globuli in ventre concreti.

cơn gió: *pè de vento*: turbo, inis.

cơn mưa: *pancada de agoa ou chuua*: pluuiæ profuſio, một chỗ mưa, idem.

cơn rét: *maleitas*: febris frigus.

cơn sốt: *cezão de quentura*: febris calor.

cơn do naò: *donde naceo iſto*: vnde hoc?

cỏ̉n cò: *porçolana de borda quebrada*: lanx Sinicus ori-

orificij confracti. con cỏ, bát mé, idem.

cọt caó: *graceiar*: nugor, aris. nói cọt: *dizer graças*: ludere verbo.

Cộp dù xuâng: *fechar o sombreiro*: colligere claudendo vmbellam. alij cụp.

cót, cái cót: *esteira de caniços ou canas grossas*: storea ex arundinibus contexta:

cốt, báo cốt: *feiticeira em que entra o diabo, tomando nome de pessoas mortas*: venefica seu pythonissa in quam doemon assumens mortuorum nomina ingreditur. làm cốt: *fazer esse officio de feiticeira*: venefícijs illis implicatam esse. đi cốt: *ir a consultar a feiticeira*: consulere Pythonissam.

cốt, xương cốt: *ossos*: os ossis.

cốt, hài cốt: *os ossos de morto que não tem là carne*: ossa mortuorum consumptis iam carnibus.

cốt, gẹn câm cốt: *agastamento interior*: iracundia in corde latens.

cốt, đau cốt kí: *doença de gota*: podagra, vel chiragra laborare.

cốt, nước cốt blàu: *cuspo de betele que se bota no principio fora*: saliua quæ sumpto folio quod dicitur, betele, primum in ore fumentis enascitur & expui solet.

cột, cái cột: *coluna, esteyo*: columna, sustentaculum.

cột buồm: *masto de embarcação*: arbor nauis.

cột phướn: *pao que se leuanta no ieium dos idolos*: lignum quod erigitur in superstitioso idolorum ieiunio.

cột con: *colunas piquenas de caza*: columnæ minores in eâdem domo.

coúc: *quinhão*: portio, onis.

coục: *cousa gastada na ponta*: consumptum quid, vel carens acumine quod habere deberet vt, bút coục: *penna ou pincel gastado na ponta*, penna, vel penicillus acumine carens.

coú: *merecimento*: meritum, i.

coú đúc: *fazer esmola*;

eleemosinam erogare & cæ-
tera pia opera.

coũ la: *batega piquena de vigia*: signum paruum ad vigilias.

coũ bàng: *recto no iulgar*; iustus iudex. blả coũ. *pagar o trabalho*; soluere mercedem. mất coũ: *perder o trabalho*: operam perdere.

coũ, thỗ coũ, vide thổ.

coũ, chim coũ: *pauão*: pauus, i.

coũ: *titulo de dignidades*: titulus dignitatum, vt cỗện coũ, ấn coũ *dignidade grande de caza del Rey*: dignitas magna in regia domo· cỗấc coũ: *o secundo depois del Rey*; secundus à rege.

cóũ, oũ cóũ, huyâng cóũ: *grao de licenciado que fica isento de tributos*; gradus secundus in examine literarum, quo adepto eximitur quis à tributis.

cóũ, lỗ cóũ: *lugar por onde passa agoa e a gente por cima*; transitus aquæ super quem est via, vt pons & similia alijcáõ.

cóũ tay, vide cáõ.

còũ, cái còũ: *batega de tanger*; signum ad vigilias, vel alia monenda.

cỏũ. cửa cỏũ: *porta como de cancella*; ianua in cancellorum modum.

cu: *sentença entre pontos*: sententia inter puncta. chế m cu: *por virgola*; interpungere.

cu lan: *grades a roda de algũa cousa pera não cair*: craticulæ adhibitæ ne quis decidat, aut ab extra penetret, vt in curru & alijs.

cù, bồ cù, chim cu: *rola*: turtur, ris.

cu liem, vide câu liem.

cù, giá cù: *alampadayro*: polymixos, i.

cù đèn: *lenterna*: laterna, æ.

cù lao. *ilha*; insula, æ. núi nuớc, gò nuớc idem.

cù, đánh cù: *iogar a choca*; claua ludere. đánh phét, idem.

củ: *toda sorte de raìs que se come como nabo rabãos &c*: radices quæ comeduntur vt rapæ raphani & similia.

củ lang: *batata*: tuber insulanum.

củ hành: *cebola*: cepe.

củ tói: *cabeça de albos*: allium, ij molyza, æ.

củ rủ: *eſtar con os ioelhos iunto ao roſto como quando tem frio*: contrahere ſe, vt ex frigore, cum genua vultui adhærent.

củ, đi củ, đi cáo: *muitos, como a aldea iunta acuzar alguem*: accuſari à multis vt ab integro pago.

cũ: *couſa velha*; res vetus.

cứ kinh: *encoſtarſe ao liuro, guardar o que dis*; adhærere verbis libri. cứ mlòi: *conformarſe às palauras do que manda*: conformari præcipientis verbis.

cứ rứ, vide củ rủ.

cũ, nàm cũ: *eſtar pera parir, e guardarſe da viſta de gente*: abſtinere à conſortio aliorum propter vicinum partum.

cự, vide ngăn.

cua: *carangueio*: cancer, cri. gạch cua: *corais do carangueio*: cancri caro.

của: *fato*: res, rei. của cải: *fazenda*: merces. của nhà: *alfayas de caza*: ſupellex, ectilis. của ăn: *couſas de comer*: res comeſtibiles. của dối, của giả: *couſa de ſuperſtiçõis, ou falſificada*: res ſuperſtioſæ aut adulteratæ của thạt: *fato bom*: res bonæ. của tốt, idem.

cửa: *ſerra, ſerrar*: ſerra, æ. ſerro, as. cửa ăn gỗ: *a ſerra entra bem pollo pao*: ferra aptè lignum findit. cửa gỗ đi: *ſerray o pao*: finde lignum ſerrâ. xẻ, idem.

cửa: *porta, barra*: ianua, æ. portus, vs. cửa sổ: *ianella*: feneſtra, æ. mở cửa: *abrir a porta*: aperire ianuam. đáo cửa lại: *fechar a porta*: claudere ianuam. bẽào cửa: *entrar na barra*; portum ingredi. ra cửa; *ſair da barra*: portu egredi. cửa cái: *a porta principal em cazas grandes*: ianua præcipua vt in domibus principum &c cửa hậu: *a porta traueſſa*: poſticum, i. cửa ngỏ: *a porta do pateo pera rua*; ianua atrij ad viam. cửa vò vò: *porta de bobeda*: oſtium concameratum. giữ cửa giữ nhà: *olhar polla caza*: domui inuigilare.

cựa: *mouerſe couſa viua*:

moue-

moueri aliquod animal. còn cựa: *ainda bole*; mouetur adhuc.

cựa gà: *esporão do gallo*: calcar galli gallinacei.

cải, vide cỏi.

cưải, vide cứoi.

cuản, vide quản.

cưẩng, vide cưồng.

cúc: *moeda de ouro ou prata: ou latão que se poem sobre o barrete nas festas*: moneta quædam aurea, vel argentea, vel ærea quæ pileo imponitur diebus festis. aliæ maiores apponuntur vestibus ante pectus in modum laqueolorum, & dicuntur, nạu.

cục, bổn cục, các cục, hàng cục: *todos os daquella arte ou officio*; artis, vel officij eiusdem homines vt fabri lignarij ferrarij & similes. phe, idem.

cực: *particula do superlatiuo*: particula superlatiui siue in bonum siue in malum, magis tamen in malum vt, tôi đã cực, *cheguei ao extremo da miseria*: miseriarum extremum attigi. cực lão: *affligido*: afflictus, a, vm,

làm cực ngưòi ta: *por os homens no summo da miseria*: miserijs summis homines afficere. interdum etiam sumitur in bonum, vt.

cực mầu, cực nhiem: *profundissimo*: profundissimus, a, vm.

cực khôn: *prudentissimo*: prudentissimus, a, vm. & sic de alijs.

cùi bí: *o que se come da combalenga*: comestibile cucurbitæ indicæ, sic dicitur de alijs cucurbitis, de pepone & similibus, at de alijs fructibus dicitur, múi.

cúi: *abaixar a cabeça*: inclinare caput. cúi lạy xuống: *fazer renerencia atè o chão*: prosterni vsque ad solum.

củi: *lenha*: ligna ad comburendum. lửa củi: *incendio*: incendium, ij.

cũi: *capoeira de animais grandes*: cauea maiusculorum animalium.

cũi lợn: *capoeira de porcos*: cors porcorum.

cũi khỉ: *de bugios*; cors simiarum.

cũi dề: *de cabras*: cauea caprarum.

cũi hổm: *de tigres*: caueã tigrium. & ſic de ſimilibus. non dicitur cũi gà ſed chuồng gà, vide chuồng.

cửi: *tear*: tela, æ. cửi canh, idem. khoũ cửi: *armação do tear*: telæ compoſitio.

cuiển, cái cuiển: *certa frauta*: fiſtula quædam. thổi cuiển: *tanger a freuta*: fiſtulâ ſonare.

cuiển sách, vel cuốn sắch: *corpo de liuros*: tomus librorum. một cuiển: *hum tomo*: tomus vnus, vel một cuốn. vox numerandi libros.

cuièn, vide quièn, vel quiển.

cun vide cuốn.

cùn, gẹn cùn: *agaſtarſe muito e com a raiua botar por ahy as couſas*: excandeſcere, atque ex rabie res perdere. gẹn giửi, idem.

cuở: *agaſtarſe el Rey, ou algũa peſſoa muito graue, moſtrando no exterior com algũa reprehensão*. iraſci regem, vel primariam perſonam, atque iram aliqua reprehenſione demonſtrare.

cuốc, nước: *reino*: regnum, i. cỏên cuốc: *ſoldadeſca*: exercitus, vs. lính, idem.

cuốc, cái cuốc: *enxada*: ligo, onis.

cuốc cheò: *a cabeça do remo*: ſummitas remi.

cuốc, chim cuốc: *gallinhola*: gallina ſylueſtris.

cuốc coũ, vide coũ. alij coắc.

cuọc: *apoſtar*: ſponſionem facere. đuọc cuọc: *ganhar a apoſta*; ſponſionem vincere.

cước: *argola*: annulus ferreus.

cuối, giờ cuối: *acabouſe a hora*: finis horæ aduenit.

cuội, vide quội.

cười: *rirſe, zombar*: rideo, es. cười nhau: *deſprezarſe entreſi*: contemnere ſe inuicem. người ta cười: *agentè ſe eſcandaliza*: ſcandalum pati homines. cười reo the thé. *dar grandes riſadas*: cachinnis implere omuia.

cưới: *o marido dar a dote a molher*: dotari vxorem à viro.

viro. đi cưới: *andar o marido cazarse*: vxorem ducere; ăn cưới: *fazer as vodas*: nuptiale conuiuium celebrare.

cuôn: *soldados*: miles, itis. sắm cuôn: *fazer exercito*: exercitum parare. sai cuôn: *mandar peleiar*: exercitum mittere.

cuơn, ƀua: *rei*: rex. cuôn táo ƀua bếp, vide bếp.

cuồn, bay: *voar*: volo, as. lên cuồn cuộn: *subir iuntamente, como fumo ou nuuem*: ascendere glomeratim, vt fumus, vel nubes.

cuốn: *enrolar*: glomero, as. cuốn buầm: *tomar as velas*: colligere vela. cuốn chiếu lại: *enrolar as esteiras*: globare storeas.

cuốn sách: *tomo de liuro*: tomus libri. một cuốn, hai cuốn: *hum tomo, dous tomos*: tomus vnus, tomi duo &c.

cuốn, sâu cuốn chiếu: *bicho de muitos pes que se enrola*: vermis multos habens pedes qui glomerat seipsum.

cuộn, vide cuồn.

cuộn, quan: *mandarim*: præfectus, i.

cuôn coũ: *titulo de mandarim grande*: dignitatis præcipuæ titulus.

cuờn, vide quờn.

cuồng: *doudo*: stultus, i. nen cuồng dại: *endoudecer*: insanio, is.

cuống: *pe de fruta*: pediculus fructus.

cuống bí: *pè de combalenga*: pediculus cucurbitæ Indicæ.

cuống ƀểải: *pè di lichia*: pediculus fructus Sinici quẽ lechi vocant.

cuống, cà cuống, vide cà.

cuổng, cà cuổng, vide cà.

cướp: *tomar por força*: rapio, is. ăn cướp, idem: kẻ cướp: *salteadores*: grassator, oris. phải kẻ cướp: *salteado de ladrões*: compilatus à grassatoribus.

cướp mlời: *fallar quando outro falla não deixando acabar o que dizia*: interrumpere alterius verba.

cướp *arrebatadamente*: temerè, raptim.

cúp, đáõ đanh cúp xuống: *dobrar a ponta do prego pera baixo*:

baixo: intorquere clauſi acumen in partem inferiorem. mũi cúp: *naris aquilino inclinado pera baixo*: naſus aquilinus in partem inferiorem contortus.

cụp, vide cọp.

cút cút, cun cút: *certo paſſaro*: auis quædam dicta cun cút.

cút, mồ côi mồ cút: *orfão de tudo*: orbus vtroque parente.

cụt, chó cụt: *cão ſem rabo*: caudâ carens canis, & ſic de alijs rebus. cụt đaù: *cabello cortado*: præcili capilli.

cụt: *coſta piquena*: coſta in imo pectore. xương ſườn cụt: *lado*: latus, eris. đâm xương ſườn cụt đức Chúa Ieſu: *com lança abrirão o lado de Noſſo Senhor Ieſu Chriſto*: latus Domini Ieſu lanceâ fuit apertum.

cứt: *excrementos de homens e animais*: excrementa hominum & animalium.

cứt tlâu: *çuïdade da moleira dos meninos*: ſordes ex cranio infantium.

cứt săt: *eſcoria*: ſcoria, æ.

cưu mang, con tlaõ đẹ: *criança no ventre*: filius in vtero.

cứu: *ſaluar, curar*: ſaluo, as, ſano, as. cứu thế: *Saluador do mundo*: Saluator mundi, chũa đời, idem. cứu lấy tòi cũ: *acudime*: libera me.

cứu: *dar botão de fogo*: cauterium facere.

cũ: *ofrecer*: offerre. cũ đức Chúa blời: *ofrecer a Deos*: offerre Deo. cũ thày: *ofrecer ao Padre*: offerre Magiſtro.

cũ: *arco*: arcus, vs. bắn cũ: *atirar com arco*: arcu iaculari.

cũ phi mĩ, hàu tốt kín: *molher recolhida que não ſaye de caza*; mulier ita inclusa, vt domo non exeat.

cũ: *fim termo*: finis, terminis. có cũ: *tem fim*; terminum habet. vo cũ: *sèm fim*: termino caret. phép tác vo cũ: *poder sem fim*: ſine fine potens, ideſt omnipotens.

cũ, cũ: *ir iuntamente*: ſimul ire. cũ nhau: *hũ com outro*: inuicem, ſimul.

cũ : *tambem* : etiam : cũ đi : *tambem ira* : etiam eſt iturus . cũ mộṭ : *he o meſmo* : vnus & idem . cũ ḅậy: *da meſma maneira* ; eodem modo.

củ thủ , cặp tay : *ter as maõs compoſtas ſobre o peito* : compoſitas manus habere iuxtà pectus.

DÀ: *casa*: domus, vs. vel nhà.

dà lê: *a familia real le*: familia regis quæ dicitur lê.

dà, cây dà: *aruore da tinta*: arbor ex qua fit atramentum.

dà quê, vide quê.

dả com mắt: *doença de chorar os olhos*; distillatio oculorum, morbus.

dả ra, nhả ra: *tirar da boca o bocado como pera a criança comer*: extrahere buccellam ex ore, vt si danda sit infanti.

dạ: *reposta cortès*: verbum vrbanitatis cum quis respondet vocanti.

dạ: *montão de pedras que botão os que passão*: aceruus mercurij.

da, vide dĕa.

da, vide dĕa.

dặc cha mẹ: *ter saudades e fallar muito do pay e da may*: desiderium Patris & Matris de illis sæpe loquendo ostendere. nhặc, idem.

dác len hàng khác: *fazer peragrafo na escrittura como dos Chinas que começão a regra pera riba*: inchoare

nouam lineam, cùm scilicet sicut apud Sinas incipit quælibet linea à superiori parte.

dạc, áo rách dạc, rách dạc dài: *cabaya muito rota, e muito remendada*: vestis valdè attrita centonibusque scatens.

dạc, ở dò i dạc: *não ter casa propria, morar ora aquì ora aby*: carere propriâ domo, nec fixam habitationem habere.

dách, vide dĕách.

dách áo: *nadando com hũa mão leuar a cabaya na outra peraque se não molhe*: natando vnâ manu, alterâ vestem eleuare ne madefiat.

dái: *ter medo*: timeo, es. kính dái: *respeitar como pay may, rey &c.*: timor reuerentialis.

dái, vide dĕái.

dài: *cousa comprida*: longus, a, vm. áo dài: *veste comprida*: oblonga vestis.

dài, doũ dài: *temerariamente sem consideração*: temerè. lo doũ dài: *ter pensamentos impertinentes*: te-

merè

merè cogitare. thẽ doú dài: *iurar temerariamente*: temerè iurare. đi doú dài: *andar temerariamente*: temerè ambulare. ăn doú dài: *comer tudo o que acha sem ter dever se lhe fas mal*: temere comedere quicquid occurrit neque attendere an noceat. & sic de alijs quẽi quá, láo dáo, idem.

dải: *baba, cuspo*: saliua, æ. giỗ dải: *cuspir*: spuo, is. dải mũi: *spirrar*: sternuo, is. nhải, idem.

dải, vide dẽải.

dại: *paruo, sem sizo*: stultus, i. nen cuồng dại: *endoudecer*: insanio is.

dại dọt: *idiota, ignorante*: idiota, insipiens.

dại gái: *perdido por molheres*: mulieribus deditus.

dại, con chó dại: *cão danado*: rabie correptus canis.

day, cây day: *arvore bolir com vento*: moueri arborem vento.

dây, vide dẽy.

dây, vide dẽây.

dấy, dơ dấy: *sujo*: immundus, a, vm. có dấy lõạn:

alteracõis no reyno: bellum ciuile.

dảy: *saltar*: salto, as. lấm dải áo: *a lama salpica a veste*: respergi vestem luto.

dãy, đẽy dãi: *cheo de todo*: plenus omninò.

dạy, vide dẽạy.

dáic, vide dách.

dâm dục: *cousas deshonestas*: res venereæ. mê dâm dục: *inclinado a deshonestidades*: venereis addictus. tà dâm, gian dâm: *fornicaçao*: fornicatio, onis.

dâm blò i: *toldarse o ceo*: obnubilari cælum. nhâm blò i, idem.

dàm, vide dẽàm.

dậm, ngu ò i dậm dậm: *gente de cor morena*: fusci coloris homines.

dặm con mắt lại: *fechar os olhos*: claudere oculos. dặm miệng lại: *fechar a boca*: claudere os. nhặm, idem.

dậm lửa: *cubrir o fogo peraque se não apague*: ignem operire ne extinguatur. dúm lửa, nhúm lửa, idem.

dám, vide dẽám.

dạm mình: *coceira cáusada do çuio*: prurigo ex immunditia orta. áo dạm: *cabaya çuia que fas coceira*: immunda vestis quæ prurigi-nem generat. chiếu dạm: *ostẽira çuia*: storea immunda, & sic de alijs rebus.

dạm, vide dẽạm.

dậm, vide dẽậm.

dân: *vassallos*: subditi.

khốn dân: *oprimir o pouo*: vexare populum.

dẫn, giờ dẫn: *hora das 3. atè es 5. de pollamenhãa*: hora post mediam noctem tertia vsque ad quintam. vide giờ.

dàn, vide dẽàn.

dán: *mandar auiso*: nuncium aliquid monens. dán tôi về: *me manda auisar que me torne*: mittit ad me, vt domum reuertar. nhán, idem.

dán, vide dẽán.

dãn gỗ bổ củi: *cortar pao grande em varias partes pera depois o fender*: secare lignum maius in varias partes, vt findantur.

dẫn: *mostrar*: ostendo, is. dẫn đàng: *ensinar cami-*

nho; monstrare viam.

dãn: *leuar algũa cousa com ambas as mãos de hũ lugar pera outro*: deferre aliquid ambabus manibus ex vno loco in alium.

dãn: *callos*: callum, i.

dàn: *calcar pera caber mais*: calcare vt plura capiat locus dàn xuống cho chặt: *calcar pera baixo pera ficar apertado*; calcare in inferiorem partem vt res sit cõpressa, alij dẽàn.

dận: *encomendar*: commendo, as. dận bảo: *auisar*: admoneo, es.

dạn, vide dẽạn.

dang, cái dang: *passaro grãde*: auis magna dicta dãg.

dàng, nói diù dàng: *fallar bem com cortesia*: vrbanè loqui.

dảng, nuêi: *sostentar*: nutrio, is.

dạng đàm len: *arrancar o escarro*: eruere excreationem ex imo pectore.

danh, ten: *nome*: nomen, inis. xấu danh, xấu tiếng: *ruim fama*: nomen malum.

dành, vide dẽanh.

dao,

dao, cây dao đi dao lại: *arruore ora torta ora dereita*; inflexiones habens arbor. người dao đi dao lại: *homem que auda as voltas como paſſeando*, homo qui huc illuc deambulat. alij de homine dĕao.

dao, vide dĕao.

dào, thợ dào: *ferreiro*: faber ferrarius. thợ rèn, idem.

dáo, kín dáo: *couſa ſerrada*: res clauſa, dicitur etiam de ſecreto, vt clauſo.

dáo, láo dáo: *couſa mal compoſta mal feita uitioſa*: res malè compoſita, peruerſè acta.

dão, khŏan dão *de vagar*; lentè.

dào: *familia*: familia, æ. dào họ, dão dói, idem.

dào nước: *deriuação de agoa corrente*: origo aquæ currentis.

dào oũ thánh Chico: *religiaõ de São Franciſco*: familia Sancti Franciſci.

dảo, ngồi dảo lưng: *aſſentarſe ſem ſe encoſtar*: ſedere abſque humerorum fulcro.

dặp: *borrão pera ſe eſcreuer em limpo*: ſcriptura nondum perfecta, quæ tranſcribitur vt perficiatur. nhặp, idem.

dặp, nói dặp: *fallar impertinencias*: inepta loqui. alij dĕáp.

dặp: *molhar algũa couſa pera ficar branda*: madefacere aliquid vt tenereſcat.

dập: *aleuantar a terra*: eleuare terram, dập nền: *concertar o pauimento em que ſe ha de fazer a caza*: erigere pauimentum domus faciendæ. lớp, idem.

dát: *medrozo*: meticuloſus, a, vm. nhát, idem.

dậu: *fazer mimos*: mulceo, es. yêu dậu con: *amar e amimar os filhos*: diligere & mulcere filios. thuốc dậu: *feitiço pera fazer amar*: philtrum amatorium.

dậu, vide dĕậu.

dau. *entre ſi*: inuicem. vel nhau.

dàu, mưa dàu: *chuua groſſa*: pluuia maior.

dậu, gà, giờ dậu: *hora das 5. as 7. da tarde*: hora, à quinta ad ſeptimam poſt meri-

meridiem. nam dậu, tháng dậu.

dâu: *nora*; nurus, vs. đưa dâu; *leuar a noiua pera a caza do noiuo*: ſponſam in domum ſponſi ducere.

dâu, cây dâu: *moreira*: morus, i.

dầu: *azeite qualquer*: oleum, i. lấy dầu đổ đèn: *deitai azeite na candea*: infunde oleum in lucernam.

dầu dưa: *tirar o çumo das eruas eſpremendoas*: exprimere ſuccum herbarum.

dầu mà, du mà: *aindaque*: quamuis.

dầu bậy: *leuar em conta*: boni conſulere.

dầu làõ: *como quereis*: iuxtà placitum tuum.

dê, con dê: *cabra, cabrito*: capra, æ. capellus, i.

dê thắóc, dê gạo: *alimpar o arròs ao vento*: ventilare orizam.

dè dẹ: *muito leue*: valdè leuis, e.

dè, ăn dè ăn dẻạt: *poupar o comer pera outro dia*: parcimonia in edendo, relinquere in diem ſequentem.

dế, cái dế: *grilo*: gryllus, i.

dể: *deſprezar*: contemno, is. dể nguòi: *ſer ſoberbo*: ſuperbire. dể duôi cha mẹ: *não fazer caſo do pay nem da may*: contemnere patrem & matrem.

dễ: *facil*: facilis, e. dễ hắọc: *facil de aprender*: facilè ad diſcendum.

dé, blái dé: *caſtanhas*: caſtanea, æ.

dẹ: *couſa leue*: leuis, e. dẹ mình: *eſtar bem ter o corpo leue*; valeo, es. nguòi dẹ chắõ vánh: *homem viuo eſperto*: alacer. dè dẹ: *muito leue*: valde leuis. cân dẹ: *pezar mal*: leuius ponderare quam par ſit. cân nạng: *pezar muito*: grauius iuſto ponderare. cân nạng cân dẹ, dicitur de ijs qui habent pondus graue ad recipiendum, ad dandum vero leue. alij nhẹ.

dẽa: *pelle, couro*: pellis, is. dẽa lọn: *pano fino de lãa que fica brando como pelle de porco*: pannus laneus tenuis. bánh dẽa: *apas largas*: placenta æ. lột dẽa:

esfolar, excorio, as.

dĕa, cây dĕa: *aruore de pagode*. arbor in India prægrandis quã idoli arborẽ vocant.

dĕạ: *barriga*: venter, tris. sáng deạ: *ter habilidade*: ingenio valere. tôi dĕạ: *não ter habilidade*: ingenio carere. khéo dĕạ: *engenhoso em cousas mecanicas*: inuentione ad externa valere. buân dĕa: *afrontamentos, engulhos*. nauſea, æ. tháo dĕạ: *camaras*: dyſenteria, æ. cứng dĕạ: *não fazer camaras*: retenſio nimia fecum. dĕạ đ'ŏục: *maos bofes*: ingenium peruerſum. dĕạ lành: *boa condição*: mitis, e. hẹp hòi dĕạ: *cainho, meſquinho*: auarus, a vm. rọũ dĕạ: *liberal*: liberalis, e.

dĕách: *homem de piquena eſtatura*: ſtaturæ minoris homo. bé dĕách, thấp, idem.

dĕái, hồn dĕái: *grãos humanos*: teſticuli, orum. alij dái, dicitur etiam de alijs animalibus.

dĕải: *fita da cabaya*: ligula veſtis, cingulum. mạc dĕải: *meter ſe encacho*: velamen pudendorum adhibere.

dĕải: *premio de feſta*: premium in die feſto dari ſolitum. cõ dĕải: *bandeia de feſta*: menſa feſtiua.

dĕải, ngồi dĕải: *perſeuerar aſſentado ou haia ſol, ou chuua*: manere perſeueranter ſiue ſole torreatur ſiue pluuiâ madeat. ở dĕải, idẽ. đi dĕải: *caminhar ou haia ſol ou chuua*: ambulare per æſtum aut pluuiam.

dĕày bán: *taboa groſſa*: craſſa tabula. bĕải dĕày: *canga groſſa tapada*: graſſa tela.

dĕạy: *enſinar*: doceo, es. cha dĕạy: *o pay manda*: imperat pater.

dĕaíc, vide dĕách.

dĕàm nước: *por na agoa por pouco tempo*: mittere in aquam ad breue tempus.

dĕám: *atreuerſe*: audeo, es. chi dĕám, chẳng dĕám: *não me atreuo*: non audeo. ai dĕám ſự ấy: *quem ſe atreuerà*: quis audebit rem hanc?

dĕạm: *eſpaço decaminho como eſtadio*: ſtadium, ij. alij dạm.

dĕạm: *callos*: callum, i.

nên dẽạm: *criar callos*: callos obducere.

dẽậm: *cair borrão escreuendo*: litura, æ. chũ dẽậm dịt: *letra muito borrada*: lituris plena ſcriptura.

dẽàn, vide dàn.

dẽàn hồ: *grude pera pegar algũa couſa*: gluten, inis.

dẽàn gẽy: *pegar papel como na parede*: glutinare papyrũ parieti, ſic de imaginibus papyraceis & ſimilibus.

dẽận bảo: *encomendar*: admoneo, es.

dẽạn: *não eſtranhar, nem ter medo*: cicurem fieri, dicitur de animalibus, & de pueris paruulis qui timorem puerilem exuunt.

dẽành, đẽ dẽành: *deixar guardada algũa couſa a poſta*: cuſtodire aliquid data opera.

dẽao: *faca*: cultellus, i.

dẽao sác *faca aguda*: cultellus acutus. dẽao mlụt: *faca bota*: cultellus retuſus.

dẽao lửa: *fuſil*: ignitarium, ij

dẽao cưa: *lima da ſerra*: lima ſeriæ.

dẽao gọt: *naualha*, nouacula, æ.

dẽao nẽ thẫ: *lanceta de ſangrar*: ſcalprum, i.

dẽao đi dẽao lại: *andar as voltas*: ambulare in circuitu. alij, dao.

dẽáp, vide dáp.

dẽát: *leuar com a mão*: ducere manu.

dẽát ngựa: *leuar o caualo*: ducere equum. dẽát tlâu: ducere bubalum.

dẽát, dẽót dẽát: *ignorante*: idiota. alij dẽót nát.

dẽ́âu: *final*: ſignum, i. làm dẽ́âu: *por marca*. ſignum facere, dicitur etiam de ſigno crucis.

dẽ́âu: *ferida*: vulnus, eris. phải dẽ́âu: *leuar ferida*: vulnerari.

dẽ́âu thánh: *reliquia*: reliquiæ, arum.

dẽ́âu, ngưòi dẽ́âu tích: *homem que no lugar he o mais velho*: ſenior omnium, alij gẩu tích, già cả, rủ rỉ.

dẽe ỏ: *couſa branda*; mollis, e. alij deỏ.

dẽép: *alparcas*: crepida, æ. đi dẽép: *ir com alparcas*: crepida-

pidatum incedere, alij dép.

dêy : *corda , fita* : funis , is. ligula, æ. đứt dêy : *quebrar a corda* : funem diſrumpi.

dẹin, vide nhẹin.

deính vide dính.

dện, cái dện: *aranha*; aranea, æ. alij nhện, melius rện. mạng dện : *tea de aranha* : aranearum tela.

dẽò nư-ớ-c: *ſondar a agoa pera ver quanto he o fundo* : metiri aquæ profunditatem. do: *lançar o prumo* : dimittere bolidem.

dẽò sách: *reuer o liuro* : examinare librum. xem lại, khaó, dò, idem.

dẽô: *pouco mais ou menos* : circiter. mấy lần dẽô: *quantas vezes poueo mais ou menos* : quoties circiter.

dẽõ : *induzir* : induco, is. dẽạy dẽõ : *enſinar* : doceo, es. cám dẽõ: *tentar, tentação*: tentatio, onis, tento, as. ma quỉ cám dẽõ: *o diabo entrar em alguem ou tentalo* : tentari aliquem à diabolo, vel poſſideri ab illo. dẽô làõ ugư-ô-ita : *ganhar a vontade aos homens* : corda hominum inducere, ferè in malam partem.

dẽõ chiéu : *ſacodir a eſteira* : excutere ſtoream. alij dõ.

dẽọc, bề dẽọc: *de comprido* : longitudo, inis.

dẽọc đàng: *indo por caminho*: in via. đi dẽọc: *ir caminho direito* : rectâ viâ incedere. alij doc.

dẽài: *encher calcando*: implere calcando.

dẽài sũ: *atacar a eſpingarda*: farcire fiſtulam ferream, vel tormentum bellicum. ſaõ dẽài, duì dẽài: *atacador*: fartor fiſtulæ ferreæ, vel tormenti bellici.

dẽài, thịt dẽài: *lingoiça* : farcimen carnis.

dẽài tàu : *calafetar a não*: obturare nauim.

dẽài, chữ dẽài : *letras cabidulas de rotolo*: literę maiuſculæ vt tituli &c.

deối, vide dối.

dẽo-i, cái dẽo-i: *morcego* : veſpertilio, onis. do-i idem.

dẽom, blái dẽom: *certa fruta do mato* : fructus quidam ſylueſtris, dom idem.

dẽọn:

dẽọn: *fazer preſtes*: præparo, as. dẽọn ſinh thì: *eſtar pera morrer*: proximum eſſe morti. dẽọn chữ: *dar o diſcipulo a lição*: reddi lectionem à diſcipulo.

dẽốt, dẽốt dẽát: *o que não ſabe letras*: idiota. dại dột, dốt dát, idem.

dẽọt, mưa dẽọt: *cair goteira na caza*: ſtillare pluuiam intra domum. dọt, idem.

dẽóuc làõ: *fazer propoſito*: ſtatuo, is. dẽóuc làõ chủa: *fazer propoſito de emenda*: proponere emendationem. doúc, idem.

dẽọũ, vide doũ.

dẽóũ, cá dẽóũ: *certo peixe*: piſcis quidam dẽóũ dictus, vel dóũ.

dẹp núọc nguòi: *ſogeitar reino alheo*: ſubiugare regnum alienum. dẹp ngựa: *amanſar a cauallo*: domare equum. dẹp áng: *o que manda nas feſtas pera agazalhar os hoſpedes que vão a ellas*: rector feſtorum curans vt hoſpitibus detur locus. dẹp nguòi ta: *endreitar os homens*: corripere homines, sửa nguòi ta, idem.

dệt: *tecer*: texo, is. dệt cẽải: *tecer canga*: texere telam. dệt chiếu: *tecer eſteira*: texere ſtoream. vide cửi.

dét thuiền kẻo nước cẽào: *vedar a agoa da embarcação, concertala pera que não entre agoa*: obturare nauigij rimas.

deu, bao deu, bao nheu: *quanto*: quantum.

deù: *muito muitos*: multus, a, vm. nheù, idem.

dẽựng, vide dựng.

dẽước, vide dước.

di, nguòi di mạnh: *valente animoſo*: magnanimus, i.

di địch, rợ mọi: *gente do mato*: ſyueſter barbarus. ita dicuntur populi qui incolunt montes propè Cocincinam.

dì: *tia irmãa da may*: matertera, æ.

dĩ: *reuer agoa ou outro liquor*: ſtillo, as.

dĩ, nói dĩ, nói di dĩ: *falar a puridade*: arcanum ad aures loqui.

dị mũi: *narìs chato chapado*: ſimus naſus.

dĩả

diá núa : *machocar a cana pera fazer obra com ella*: conterere arundinem vt fiat apta ad opus. đọp núa, idem.

dịch ra: *chegarse pera trás ou pera ilharga eſtando aſſentado:* recedere aliquem retro, vel ad vnam partem cum ſedet.

diéc nhau : *peleiando dizerſe as faltas huns aos outros :* rixando inuicem aperire defectus.

diem : *ſalitre* : nitrum, i. lũa ſinh lũa diem : *fogo de enxofre e de ſalitre* : ignis ex ſulphure & nitro, ideſt ignis inferni.

diềm tàu, re tàu : *a taboa que eſtà de baixo das beiras do telhado* : tabula quæ imbricibus tecti ſupponitur.

diềm, áo diềm tàu : *cabaya bem fraldada* : laſciniarum amplarum veſtis. dù diềm : *ſombreiro de abas que decem :* vmbella cum ſinibus circumquaque cadentibus.

diễn mũ : *a dobra do barrete que fica na teſta* : com-

plicatio pilei quæ frontem operit.

diễng, láng diễng : *vizinho :* vicinus, i.

diép, rau diép : *alface* : lactuca, æ.

diét đi : *fugindo eſcapulir:* fugiendo euadere.

diẹt : *caſtigo final de morte* : extremum mortis ſupplicium. chém diẹt : *cortar a cabeça* : plectere pœna capitis. bất diẹt *ſem fim* : fine carens.

diễu : *minhoto* : miluus, i. diễu tha : *o minhoto te coma* : miluus te deuoret, maledictum. diễu quáu : *o minhoto leuar nas vnhas* : miluus vnguibus rapit.

dièu gễy : *ſarangò de papel que botão os meninos a voar* : papyrus quædam quam pueri concinnant vt vento in altum efferatur, ita tamen vt fune ligata, vel dimitti, vel retrahi poſſit communiter dicitur ſarangò. thả diễu : *largar a corda ao ſarangò pera que voe:* funem laxare illi papyro vt vento in altum feratur.

diễu quanh : *andar a roda:*

da: circumeo, is. diêu đi diêu lại, idem.

dim, con mắt lim dim: *olhos meyo fechados remelosos*: lippi oculi.

dím, con dím: *porco espinho*: histrix, icis.

dịn: *sofrer*: tolero, as. nhịn, dịn dục, nhịn nhục, idem. hay dịn: *patiente*: patiens, tis. hay nhịn, idem.

dìn: *fitar os olhos*: oculos defigere: dìn ai: *reconhecer alguem*: agnosco, is. chẳng dìn tôi: *não me reconhece*: despicit me, nhìn idem.

dinh: *lugar em que mora algum Capitão grande como gouernador de algũa Prouinçia com seus soldados*: habitatio ducis, vel Gubernatoris Prouinciæ cum suis militibus.

dính: *pegarse algũa cousa como grude pes &c.* adhæreo, es. hò dính tay: *o grude pegase as mãos*: adhæret manibus gluten. chẳng dính: *não pega*: cohærere non valet.

díp, cái díp: *tenàs de arrancar cabello*: forceps ad pilos auellendos.

díp, líp díp: *olhos meyo fechados com sono*: clausi penè oculi præ somno.

dịp, làm dịp: *bater as mãos pera acompanhar o canto*: plaudere manibus ad comitandum cantum.

dịt, chữ đẽ̂m dịt: *letra apagada*: deleta litera.

diú, líu diú: *confusão*: confusio, onis.

dịu dịu: *leuemente*; leuiter. làm dịu chên: *andar leue com os pes*; leui pede incedere. làm dịu: *fazer leuemente*; leuiter peragere.

do, cón do nào: *donde naceo isto*: vnde hoc ortum habuit. du, idem.

dó cây dó: *aruore do qual se fas o papel*: arbor ex qua fit papyrus. ró, idem.

dò: *laço de caçar*: pedica, æ. làm dò chim: *armar laço às aues*: pedicas auibus erigere.

dò, vide đẽò.

dồ, vide đẽồ.

dõ, vide đẽõ.

dồ: *arrancar*: euello, is.

is. dồ cổ : *arrancar erua* : euellere herbam. dồ tảóc : *arrancar os cabellos* : euellere capillos.

dổ : *pequeno* : paruus, a, vm. nhổ, idem.

dổ, nhà dổ : *caza de vigia no caminho* : excubiarum domus in itinere. nhà đi'êm, idem.

do : *çuio* : immundus, a, vm. do dáy, idem.

do : *çuiar* : fordido, as. gà do nhà. *as galinhas çuião a caſa* : inquinant gallinæ domum.

dó : *lembrarſe* : recordor, aris. nhó, idem.

dó : *ter ſaudades* : deſiderio teneri. dó nhà : *ter ſaudades de ſua caſa* : deſiderio teneri propriæ domus.

dò, vide nhò.

dổ : *puxar* : traho, is. dổ len : *puxar pera riba* : trahere ſurſum. dổ xuống : *puxar pera baixo* : trahere deorſum. dổ cuả taù lên : *deſembarcar o fato da nao* : extrahere merces è naui. dổ sồ : *renouar o rol* : innouare cathalogum. dổ nhà :

mudar a caſa : mutare domum. dổ kéo ngã : *ter mão ou encoſtarſe pera não cair* : fulciri ne decidat. tay dổ len : *reparar golpe com a mão* : tegere ſe manu ab ictu. dổ xương cha mẹ : *deſenterrar os oſſos do pay e da may* : effodere Patris & Matris oſſa.

dốc, vide đẻốc.

dốc : *vergonhas de molher* : pudenda fœminæ. lồn, dòi, bẹm, ke. idem, cauenda.

doúc, vide đẻoúc.

dọc, vide đẻọc.

dói : *lançar pragas gritando* : maledicta cum clamoribus conijcere.

dồi : *rechear* : farcio, is. đẻồi idem.

dồi, đánh dồi : *iogo de caixas* : ludus monetarum. dồi, càu : *iogar a pela* : ludere pila. cái tạo dồi : *atacador* : fartor fiſtulæ ferreæ, vel tormenti bellici. dồi sũ : *atacar ou carregar a peça ou eſpingarda* : farcire tormentum bellicum, vel fiſtulam ferream.

dối : *mentira, mentir* : mendacium, mentiri. nói

dối :

dõi: *fallar mentira;* profer. re mendacium. dõi người-ta: *enganar a gente*: ſeduco, is. viêc dõi: *feiticerias e outras ceremonias gentilicas*: veneficia, & aliæ ſuperſtitiones Ethnicorum, ita enim inualuit apud Chriſtianos vt vocentur mendacia. của dõi: *couſa falſa*: res doloſæ. giả, idem.

dõi theu kế lành: *imitar os bons*: imitari probos; dàõ dõi: *linha de gèração*: proſapia, æ. nõi dàõ dõi: *propagar a linha da gèração*: proſapiæ lineam propagare. truiền dõi: *deixar por tradição*: traditione producere. theo mà dõi bắt: *andar apos alguem pera o auer as mãos*: inſequi aliquem ad eum capiendum.

do-i, vide dẽo-i.

dò-i: *mudar*: muto, as. dò-i nhà: *mudar a caza*: mutare domum. dò-i dạc, vide dạc.

dom, vide deom.

dòm: *eſpreitar como por buraco*: rimor aris. dòm dẽào, idem.

do-m, tắóc lo-m do-m: *cabello parte branc oparte preto*: capilli ex parte cani & ex parte nigri.

dộn: *aperto de gente por ſer muita*: compreſſio populi frequentis. chen chạt, idem.

dón, vide nhón.

don, vide dẽon.

dọn: *agudo*: acutus, a, vm. nhọn, idem.

dôt: *meter algum animal na capoeira*: immittere in caueam aliquod animal.

dôt, vide dẽôt.

dọt, cái dọt: *leicenço*: furunculus, i. nhọt idem. nên dọt: *nacer leicenço*: furunculum oriri. nen cái, idẽm.

dột, vide dẽột.

dôt: *ignorante*: idiota, æ. dại dột idem.

dót miệng: *cuſpo*: ſaliua, æ. giở ra dót: *cuſpir*: expuo, is.

doúc, vide dẽóuc.

doũ dài, vide dài.

dóũ, vide dẽóũ.

dọũ: *palaura de honra, com a qual ſe começa fallar com o Rey de Tonquim*: vox honoris quâ vnuſquiſque orditur ſermonem cum rege

Tunchinenſi. dọũ Chúa muân nam, idem. làm khải dọũ Chúa: *fazer petição ao Rey*: petere aliquid à Rege ex ſcripto. dẽọũ, idem.

dọũ, cái dọũ: *bicho de ſeda*: bombyx, icis. nhọũ, tàm, idem.

du, con du nào: *donde naceo iſto*: vnde hoc ortum habuit, do, idem.

dù: *ſombreiro*: vmbella, æ.

dù dièm, vide dièm.

dù mà: *ainda que*. etiamſi. dâù mà, idem.

dù. Ꝺí dù: *porem ſe*: ſi vero, Ꝺí bàng, idem.

dủ ngành xuống: *abaixar o ramo*: inclinare ramum. bin cành xuống, idem.

dụ, thí dụ: *por comparação*: exempli gratia.

dư: *ſobejar*: ſupereſſe, thừa, idem. dư hai mươi: *mais de vinte*: vltra viginti. còn tù dư: *tudo o reſtante*: reliquâ omnia.

dử: *remela*: gramia, æ. dử con mắt: *olhos remelofos*: lippi oculi.

dử voi: *ir amarrar o elephante quando foge*: reducere elephantem fugitiuum.

dữ: *ruim, mà condição*: prauum ingenium. kẻ dữ: *os maos*: peruerſi.

dưa: *couſa feita em vinagre*: aceto condita res. dưa rau: *achar de heruas*: conditæ aceto herbæ. dâù dưa: *eſpremer as heruas pera fazer achar*: exprimere ius ex herbis, vt condiantur aceto.

dưa hấu: *pateca*: pepo aqueus.

dưa gang: *melão*: pepo, nis.

dưa họp: *melão redondo*: pepo rotundus.

dưa choật, dưa bọ: *pepino*: cucumis, eris, cucumer, eris.

dừa, cây dừa: *palmeira*: palma, æ. blái dừa: *coco*: nux indica. dừa non. *lanha*: nux indica immatura. ſọ dừa: *chareta*: nucis indicæ cortex. xơ dừa: *cairo*: funium materia quæ ex nuce indicâ extrahitur.

dưả, dẽọn dử̉a: *apparelhar*: præparo, as.

dựa: *encoſtarſe*: innitor, eris. blái dựa: *coxim de encoſto*: ſtragulum cui quis innititur. dựa ḉách: *encoſtarſe a parede*: inniti parieti.

dựa, ổ nưâng dựa: *deterſe no caminho*: moras nectere in itinere.

dựa: *breu, reſina*: pix, cis, reſina, æ. tlám, idem.

duêi, vide duôi.

dúc, vide túc.

dục, dâm dục: *deshoneſtidades*: venereæ res impudicæ.

dục, dịn dục: *ſoffrer*: ſuſtineo, es. nhịn nhục idem.

dục, mồ dục: *rins*: renes. blái cật, idem.

dứ̛c: *matinada*: ſtrepitus, vs. dứ̛c lác, idem. dứ̛c áo̱ áo̱: *matinada de vozes*: ſtrepitus ex vocibus. chớ dứ̛c: *não façais matinada*: ſtrepitum ne excites.

dứ̛c đâù *dor de cabeça*: dolor capitis. dứ̛c cái dọt: *lateiar o leicenço*: palpitare furunculum. nhúc idem.

dùi: *pao com que ſe da*: fuſtis quo quis percutit. lấy dùi mà đánh: *tomai hũ pao e dailhe*: fuſtem accipe & percute, một dùi, hai dùi &c: *hũa baſtoada duas baſtoadas*: vna plaga, duæ &c.

dùi: *badalo: do ſino*: malleus tintinnabuli. một duì, hai dùi: *hũa badelada, duas badeladas*: vnus ictus crepitaculi, duo &c. idem de horis horologij.

dùi dọc: *maço com que ſe dà no eſcopro*, malleus quo faber percutit ſcalprum.

dùi: *affroxar o que eſtaua teſo*: relaxare quod tenſum erat. dêy dùi: *afrouxou a corda*: relaxatus eſt funis.

dùi, muì dùi: *iſca do fuſil*: fomes, itis. mùi nhùi, bùi dùi, idem.

dủi, cái dủi bắt cá: *certa naſſa pera peſcar*: naſſa quædam ad piſcandum. nhủi, idem.

dủi tắọc: *pegar pollos cabellos*: apprehendere capillis aliquem.

dủi dun dủi là o̱ ngư̛ời ta: *mouer o coraçã̃o*: mouere cor. vide dun.

duien nhau: *quererſe*: amare ſe inuicem.

dúm lư̛ả: *cobrir o fogo pe-*

raque ſe não apague: coopererire ignem ne extinguatur. nhúm lửa, dấm lửả, hun lửả, idem.

dun dủi: *botar o ciſco groſſo com pao pera varrer o miudo*: eijcere baculo quiſquilias maiores, vt poſtea minores quis verrat.

dún, gấnh dún: *tremer a pinga com o pezo*: tremere baculum quo quis ante & retro diuiſum onus defert, præ oneris grauitate.

dử: *vſar, ſeruirſe*: vtor, eris. hàng ngày dử dủ: *o comer de que ſe vſa cada dia*: alimentum quotidianum. dử của này: *ſiruome diſſo*: vtor hac re. cho ngườ̀i ta dử: *pera ſeruiço dos homens*: vtilitati hominum inſeruit.

dử mình: *eſtremecer*: contremiſco, is. alij dòử, vel dọử. vel etiam dự.

dưng, ở dưng: *eſtar ocioſo*: otior, aris. ngườ̀i dưng: *homem iſento*: immunis, e. ngườ̀i dưng: *peſſoa que não he parente*: extraneus minimè coniunctus.

dưng: *offerecer à peſſoa graue*: primario viro aliquid offerre. dưng cho Chúa: *offerecer preſente ao Rey*: offerre munus regi. hinc fit vt Ethnici eo verbo vtantur ſuperſtitiosè cum aliquid idolis offerunt.

dưng dưng tlaõ làõ: *eſtar firme, não ſe mouer no coraçáo*: fixum eſſe, nec moueri in corde. dửng dưng, idem.

dừng ngựa: *parar o cauallo*: ſiſtere equum. ngựa chạy dừng lại: *fazer parar o cauallo quando corre*: ſiſtere currentem equum.

dứng, ở làõ dứng dứng: *firme nos propoſitos*: tenax propoſiti, dửng, idem.

dựng: *aleuantar*: attollo, is. dựng cột len: *aleuantar coluna*: attollere columnam. dứng, idem.

dửng, vide dứng.

dững; *todo*: omnis, e. những, idem. dững bạc dững vàng: *tudo he ouro e prata*: omne quod eſt, argentum eſt & aurum. dững biển: *tudo he mar, não ha ſe não mar*: nihil eſt niſi mare. dững rừng: *não ha ſe não mato*; nihil eſt niſi ſylua, omne eſt ſylua.

duóc,

duóc, vide nhuóc.

duôi, dê duôi người ta: *deſprezar*: contemno, is.

duỏi mình: *eſtender os membros do corpo*: extendere corporis membra. duỏi chên, duỏi tay: *eſtender os pes, eſtender as mãos*: extendere pedes, extendere manus.

dưới: *de baixo*: infra, bê dưới: *inferior*: inferior, oris.

duọm: *tingir*: tingo, is. nhuọm idem.

dượm: *eſperar*: expecto, as. dượm đã: *eſperai hum pouco*: ſuſtine pauliſper.

duòng đi: *botar fora de caſa*: expellere domo.

dường: *ceder*: cedo, is. nhường, idem.

dường thế: *eſte mundo*: mundus hic. người dường gian: *homem mundado*: implicatus mundi negotijs homo.

tú dường: *certo homem que dizem foy muito valente*

a quem adorão. quidam quẽ dicũt fuiſſe valdè robuſtum Tunquinenſes, & illum colunt.

dường, vide, âm dường.

dường cho con ăn: *tirar ſe da boca pera o filho comer*: cedere filio cibum.

dường nào: *de que modo*: quomodo. nhường nào, idem. dường lạ: *traça noua*: modus extraordinarius. dường bàng hột thăóc: *do tamanho de hum grão de arròs*: inſtar grani orizæ.

dưởng: *ſuſtentar*: nutrio, is.

dướng, nói dêy dướng: *trauar pratica*: miſcere ſermonem.

dượng: *neruos das pernas*: nerui crurum. cắt dượng: *cortar os neruos das pernas*: neruos crurum præſcindere.

dụ̂t theo: *andar a tràs de preſſa*: ſequi cum feſtinatione.

dũ, vide doũ, vel dài.

đa hành ác nghiệp: *fazer muitos males*: multa mala perpetrare.

đa đa, chim đa đa: *certa aue como perdiz*: auis quædam in perdicis modum.

đá: *pedra*: petra, æ, ſaxum, i. là đá: *lagea*: lapis planus. đá năm chêm: *pedra de ceuar*: magnes, tis. đá lạ: *pedraria pretioſa*: gemmæ. mưa là đá: *ſaraiua*: grando, dinis.

đá: *tirar couces*: calcitro as. đá sành: *tirar couces à pedra dura*: calcitrare contra ſtimulum. đá càu: *dar com o pè na pela*: repellere pilam pede.

đá: *tocar*: tango, is. đá đ'ên, đá phải, idem.

đã: *ià*: iam. đã lám: *ià fis*: iam feci. cum præponitur eſt particula præteriti, non autem cum poſtponitur vt, làm đã: *depois de fazer*: poſtquam fecero.

đã: *sàrar*: ſanari. đã đã: *ià ſarou, ou depois de ſarar*: iam conualuit, vel cum conualuerit.

đạc: *couſa ſolida, mociſſa*: ſolidus, a, vm. compactus,

a, vm. gỗ đạc: *pao ſolido*: ſolidum lignum. bán đạc: *taboa ſolida ſem buraco nem fenda*. ſolida tabula ſine foramine, vel liſſura. tle đạc: *bambù macho*: ſolida canna indica. vàng đạc: *ouro mociſſo*: ſolidum aurum. đồú đạc: *bronze ià puro*; ſolidum æs.

đạc: *couſa de liquor groſſo*: liquor aliquis craſſus. canh đạc: *caldo groſſo, ou baſte*: denſum iuſculum, craſſumue.

đai: *cinto*: cingulum, i.

đài đầm: *os que ſeruem de leuar pinga de carretar*: baiuli qui deferunt humero ante & retrò onus æqualiter diuiſum inſertum baculo.

đài, lâu đài, đ'ên đài: *paço del Rey*: palatium Regis.

đài, cái đài: *coco de tirar azeite do boyão*: tudicula, quâ oleum è vaſe extrahitur.

đài hại: *o çumo da caſca de larania ou limão ſaltar nos olhos*: ſuccum corticis mali aurei aut ſimilium in oculos inſilire.

đài, chúc đài: *hũa coluna de pao que leuantão os gentios*

diante de ſua porta pera venerarem o ceo, ou pera lançarem pragas: columna lignea quam erigunt Ethnici præforibus ad cæli cultum, vel ad maledicta in aliquem conijenda.

đài quan, oứ nghè đài: *certo titulo de letrados*: titulus quidam literatorum.

đái; *ourina, ourinar*: vrina, æ. mingo, is. bí đái: *dor de pedra*: calculo laborare, vrinam non poſſe expellere.

đái, thắng đái: *cillas da ſella*: cingulæ laterales ſellæ.

đải, nói mlòi đải: *comprimentos de palauras*: officioſa verba. đải buôi: *comprimentos fingidos*: promiſſa inania.

đải của lại: *pagar o preſente*: retribuere donum alio dono.

đải mòi nguòita: *conuidar*: inuito, as.

đải gạo kéo sói: *tirar as pedras ou a terra do arròs*: purgare orizam terrâ, vel lapillis.

đại, cả: *grande*: magnus, a, vm. đại minh: *grande claro*:

magnum & clarum, ita ſinæ vocant ſuum regnum, alij nuớc ngô.

đại hồàng: *ruibarbo*: reubarbarum, i.

đại hạn: *ſeca gèral, ſterilidade*; ſterilitas ex defectu vniuerſali pluuiæ.

đại: *correr das beſtas*: curſus animalium. đại ngựa: *correr do cauallo*: curſus equi.

đại hử: *damaſco*: damaſcenum ſericum.

đại, quan đại thần mặc đua: *mădarim como Vizorei*: primarius dux vt prorex.

đây: *aqui*: híc, hùc. ai đây: *quem eſtà aqui*: quis eſt hìc? lại đây: *vinde cà*: veni hùc. ra đây: *ſay pera cà*: egredere huc.

đấy: *là, acolà, ahy*: illic, illuc, alij đấy. ai đấy: *quem eſtà là*: quis eſt illic. đi đấy: *ide acolà*: ito illuc.

đấy, vide đấy.

đáy, đàn đáy, đàn bàu: *viola de hũa corda com cabaço*:

đày: *deſterro*: exilium, ij. đày đi: *deſterrar*: in exilium mittere.

đây, vide dêy.

đạy: *cobrir panella, boyão, e outras cousas*: cooperire ollam diotam & similia. úp, idem.

đam: *leuar ou trazer*: exportare, vel importare. đam đi: *leuay*: exporta. đam lại: *trazei*: reporta, vel refer huc. đam ai: *ir com alguem, leuar alguem*: comitari aliquem, vel ducere. đam chẽào: *meter dentro*: intromittere. đam ra: *tirar pera fora*: extrahere. đam đàng: *guia do caminho* dux itineris. đam cõên *leuar exercito* ducem esse exercitus.

đâm: *dar com a ponta, ou seia com lança, ou com arremessao, ou ainda com pao*: ferire punctim quouis armorum genere. lêy giáo đâm: *alancear*: lanceâ vulnerare. đâm bia: *dar com a ponta do arremessao no aluo*; iaculo album attingere.

đâm ngã đâm đi: *cair de cabeça abaixo*: capite inuerso decidere. đâm gạo: *pilar arròs*: orizam pilo contere-

re.

đám: *dar punhada*: pugno percutere. đâm nhau: *iogar os punhadas*: pugnis se inuicem impetere. đâm ngực: *bater nos peitos com a mão*: pugno pectus conterere.

đám: *picar com cousa aguda: como agulha &c*: pungere aliquare acuta vt acu aut re simili. kim đâm xuâng: *furar com agulha*: pungere acu.

đám đất *pedaço de terra, de campo*: pars agri. đám mạ: *canteiro de nelle ou arròs em herua pera dispor*: pars agri in qua fœminata est oriza, vt cum creuerit in latiorem cãpum transplantetur. đám mây: *pedaço de nuuem*: pars nubis.

đám, ngươi đám ăn ũâng: *comilão goloso*: vorax, acis.

đăm thuiền: *embarcação alagada, naufragio*; submersa cymba, naufragium. đăm taù idem.

đâm: *terra alagadiça*: palustris locus, hõ, idem.

đàm: *escarros grossos*: excreationes flegmarum. phum đàm: *asmatico*: asmaticus, i. đàm: *cirro de moribundo*: flegma

flegma inhærens faucibus morientis.

đàm hám: *queixo debaixo*: maxilla inferior.

đảm, đài đảm: *gente de carretar pinga*: baiulus, i.

đan: *tecer*: texo,is. đan thứ: *fazer cestos*: texere corbulas & similia,

đan: *cousa singela*: simplex res minimè duplicata. áo đan: *cabaya sem forro*: simplex vestis non duplicata. lần hột đan: *rezar as contas no modo ordinario sem dobrar as oraçois em cada grão*: percurrere globulos precarios modo ordinario non duplicando preces in singulis globulis.

đan, nói làn đan cho ngườita: *fallar mal dos outros*: obloqui alijs.

đan: *vermelhão de pintar*: minium, ij.

đần oũ: *homem*: vir,i. đần bà: *molher*: fœmina, æ.

đàn: *instrumento de tanger*: instrumentum musicum. đàn hát: *tanger e cantar*: pulsare instrumentum musicum & simul canere. đàn hò: *viola*: lyra, æ. đàn đáy. vide

đáy. đàn thiéc: *viola comprida*: lyra oblonga. náy đàn: *tanger*: pulsare fidibus.

đàn, bát đàn: *porçolana grossa da terra*: scutella ordinaria.

đàn, đi đàn: *pagar ao medico conforme ao pacto*: soluere medico iuxtà pactum.

đàn, bách đàn: *sandalo pao*: sandalum, i.

đàn tlâu: *manada de bufaras*: armentum bubalorum.

đàn chim: *bando de aues*: turmæ auium.

đàn nguo-ita: *mò de gente*: turba hominum.

đàn, vi đàn: *cortinas pera cubrir os dulõis do sacrificio*: velamen quo sacrificium in mensis rotundis tegitur.

đàn: *degraos a modo de piramide em que se offrece aos mortos, ou ao ceo*: gradus in modum pyramidis in quibus res mortuis offeruntur, vel cælo.

đần gõ: *cortar o pao em pedaços pera depois os fender em achas*: secare lignum in frusta quæ mox in assulas fin-

dantur. đản gỗ bỏ củi idem.

đạn sũ: *pelouro*: glans plumbea. đạn ve: *monição, perdigotos*: minuti globuli. phải đạn: *deu lhe o pelouro*: ictum globuli ferrei pati.

đận, vide lận.

đang, đèn: *candea*: lucerna, æ tiền đang hỏả: *pagar o azeite pera a candea os presos*: solui à vinctis oleum pro lucerna.

đang, cái đang: *canisada pera tomar peixe*: crates arundinea ad piſces capiendos.

đang, đang khi: *em quanto*: dum.

đang ăn: *tempo que se come*: tempus quo editur. còn đang cày: *ainda está lavrando com arado*: adhuc aratro terram ſcindit.

đang, yêu đang: *estimar*: in pretio habere.

đang, coi chẳng đang: *não se pode olhar ou por medo, ou por asco, ou por compaixão*: res quam videre non ſuſtinemus, vel ex metu, vel ex horrore, vel etiam ex compaſſione.

đang, câu đang: *vedor a quem se encomendão os negocios*: procurator cui committuntur negotia.

đang nien tháng số tri: *diabo a quem invocão quando iurão, ou lanção pragas*: diabolus quem Ethnici iurando, vel maledicendo invocant, hunc putant ſingulis annis mutari. đua hành khiến, idem.

đang canh: *diabo que alguns invocão*: diabolus quem invocant aliqui Ethnici.

đàng: *caminho*: via, æ. đường, idem. đắp đàng *fazer repairo ao rio*: aggere flumen impedire ne inundet. ſoũ bỏ đàng: *romper o rio o marachão*: aggerem impetu fluminis confringi.

đàng cái: *estrada real*: via regia. dẫn đàng: *mostrar o caminho*: iter oſtendere.

đàng cát: *açucar*: ſaccharum, i.

đàng bán: *fenda de taboa*: fiſſura tabulæ.

đàng, nhà: *caza*: domus, vs. thien đàng: *caza do ceo, paraiso*: domus cæli, paradiſus. thánh đàng: *caza Santa, Igreia*: domus San-

Sancta, Eccleſia.

đàng ngŏài: *as quatro Prouincias da Corte:* quatuor Prouinciæ circà Tunquini regiam. đàng tlaŏ: *as outras Prouincias deſda corte atè Champà:* reliquæ Prouinciæ à Regia Tunquinenſi vſque ad Regnum Ciampa. đàng tlên: *os dos matos:* commorantes in ſyluis.

đàng, phủ đàng: *deſembargo, meſa do paço, ſupremo tribunal:* Senatus regius, tribunal ſupremum. cũ đàng: *caza de audencia dos outros tribunais:* domus audientiæ aliorum tribunalium.

đàng háng: *pigarro:* reuma, tis.

đáng: *merecer, digno ou de bem ou de mal:* mereri ſiue bonum ſiue malum. đáng tội ſa địa ngoục: *merece pollos pecados ir ao inferno:* meretur, pro peccatis in infer. num ruere. ai có đáng thì ngồi cao: *quem merece aſſentaſſe mais alto:* meritum habens in loco ſuperiori ſedet. mả đáng phát quan: *ſepultura que fas muitos mandarins:* ſepulchum quod mul-

tis parit dignitates, ſcilicet iuxtà errorum Ethnicorum qui putant è ſepulchris parentum filijs dignitates oriri.

đăng: *couſa amargoſa:* amarus, a, vm. phải nhaoc táng đăng: *dar em negocios trabalhoſos:* laborioſa negotia tranſigere.

đẳng, cái đẳng: *meſa de quatro pes:* quadripes menſa.

đàng, đ'ŏ đẳng đạo kiếp: *alcatea de ladrões:* caterua latronum. nguỵ đẳng: *rebelde, aleuantado:* rebellis, ſeditioſus.

đanh: *prego:* clauus, i. đanh săt: *prego de ferro:* clauus ferreus. đáŏ đanh: *pregar:* clauos figere. tháo đanh ra: *deſpregar:* clauos refigere. đáŏ đanh cúp xuống: *reuitar o prego:* retorquere clauum.

đanh: *fateixa:* anchora, æ. geo đanh: *dar fundo:* anchoram ſubmittere. tla đanh, idem. mở đanh: *pegar a ancora no fundo:* anchoram adhærere maris profundo. keó đanh: *leuar a ancora:*

ra: anchoram attollere. dêy đanh: *amarra*: funis anchorarius.

đành có đây: *dizerse algũa couſa antes que ſaya a lùs como &c*: euulgari aliquid antequam prodeat, vt edictum Regis. đã đành có rao lệnh: *ià ſe ſoa que ſairà a chapa*: fama iam eſt, edictum publicandum.

đánh: *dar pancada de qualquer modo*: percutio, is. đánh giặc: *peleiar*: gerere bellum. đánh cờ đánh bạc: *iogar, taful*: ludo, is: aleator, ris. đánh cá, đánh lưới: *peſcar*: piſcor, aris. đánh chuông: *tanger o ſino*: pulſare campanam. đánh đáy cá: *eſcamar*: ſquammas auellere. đánh blanh: *tecer couſas de palha*: texere aliquid ex paleis. đánh gươm, giáo: *fazer catanas, lanças*: conficere gladios, lanceas. đánh ſaõ: *pecado de mollitie*: incidere in pollutionis peccatum. đánh bẫy: *fazer armadilha*: extruere tendiculam.

đãnh, vide lỗn.

đạnh, đàm đạnh miệng: *eſcarro que ſe deita*: excreatio quæ expuitur.

đao, đánh tay đao: *peleiar com eſpada e rodela*: clipeo & enſe armatum pugnare.

đaò, blái đaò: *peſſego*: malum perſicum. cây đaò: *peſſegueiro*: malus perſica.

đào đ'êt: *cauar a terra*: excauare ſolũ. đào ao: *abrir ou fondear tanque*: excauare piſcinam. đào giếng: *abrir poço*: excauare puteum.

đào, sác đào: *encarnado*: purpureus color. lụa đào: *peça de ſeda de cor encarnado*: purpureum ſericum.

đáo, đánh đáo: *iogo de caixas em buraco*: ludus monetarum ad foramen.

đáo, kín đáo: *couſa ſerrada*; res clauſa, quæ ſcilicet fugit aſpectum.

đạo. *ley*: lex, gis. bổn đạo bản đạo: *da meſma ley*: legis eiuſdem aſſeclæ, inter Chriſtianos pro Chriſtianis vſurpatur. chịu đạo: *receber a ley*: legem recipere. bỏ đạo. *deixar a ley*: legẽ relinquere. vô đạo: *ſem ley*: ſine lege. mến đạo: *tem amor a ley*: qui amat legem. mạnh đạo: *forte*

na ley: conſtans in lege. yêu đạo: *fraco na ley* infirmus in lege. giữ đạo: *guardar a ley*: ſeruare legem . giảng đạo: *pregar a ley*: legem prædicare, exponere . dẽạy đạo. *enſinar a ley*: legem docere . mở đạo: *ſer o primeiro que enſina em algum lugar a ley*: legem primò docere in aliquo loco, ſeu quaſi aperire viam legi.

đạo, bãi đạo: *galè de peleia*: triremes belli . tế kì đạo: *ſacrificio ao diabo que cuidão preſide às galès de guerra*: ſacrificium quod ſemel in anno fit diabolo quẽ putant Ethnici præeſſe triremibus belli . đom đao lộ: *outros ſacrificios que fazem a eſſe meſmo diabo*: ſacrificia quædam alia quę eidem diabolo triremium fiunt .

đạo lộ thàn quan: *ſacrificio que fazem os gentios quãdo fazem viagem*; ſacrificium ad iter arripiendum .

đạo, thâu đạo, án tlộm: *ladroẽs*: latro, nis đạo kiép: *alcatea de ladroẽs*: latronum caterua

đặọc: *ler*: lego, is. đặọc kinh: *rezar*: officium Diuinum percurrere. đặọc kệ: *rezar aos idolos*: idolis recitare. dặọc chảng đi: *encalhar no ler*: legendo hærere. đặọc đi: *ler bem*: legere expeditè.

đaõ: *medir como arròs, azeite*: metiri orizam, oleum. đaõ bo-i đâu: *não encher bem a medida*: metiendo non explere menſuram.

đàõ, cái đáõ: *lança de dous gumes*: lancea anceps ex vtraque parte acuta .

đàõ đàõ: *eſpigar*: ſpicas emittere.

đàõ chác mãy: *eſpiga grada*: ſpica granis onuſta.

đáõ: *fechar*: claudo, is. đáõ cùa: *fechar a porta*: claudere ianuam . đáõ goũ: *fechar alguem com canga no peſcoço*: occludere aliquem duobus lignis collo appoſitis. đáõ cồm: *fechar os pes com machos*: claudere pedes compedibus. đáõ đanh: *pregar*: clauis configere.

đáõ *aloiar exercito*: caſtra metari.

đáõ: *fazer algũa couſa artificial com algũ modo de fechar*:

char: condere aliquid artefactũ quod ligatur. đáõ sách: *encadernar liuros*: compingere libros. đáõ mũ: *fazer barretes*: componere pileos. đáõ tàu: *fazer nao*: fabricare nauim. đáõ bia tièn: *fazer amarrados de caixas de cinco em cinco*: ligaturas monetarum quinas ſimul ligare.

đáp, dieù dáp: *o minhoto leuar nas vnhas*: rapit miluus vnguibus.

đắp: *cubrirſe deitado*: cooperire ſe cum quis cubat. chan đắp: *cubertor*: inſtratum, i.

đắp đàng: *fazer repairos nos caminhos*: reficere vias. đắp nền: *aleuantar com terra o pauimento*: attollere pauimentum terrâ additâ. đắp mồ: *aleuantar terra ſobre a ſepultura*: attollere terram ſupra ſepulchrum đắp đọp: *fazer repairos nos rios*: reficere fluminum ripas ne fiat inundatio. đắp bia: *fazer o lugar do aluo*: erigere ſcopi locum. đắp: *certo diabo*: incubus, i.

đạp: *amaſſar com os pes*: terere pedibus. đòn đạp: *as taboinhas do tecelão ou torneiro em que poem os pes*: tabula cui textor iunititur pedibus. voi đạp: *o elephante pizar alguem por caſtigo*: teri aliquem ab elephante in pœnam. đạp lùa: *debulhar o nelle ou arròs*: triturare orizam. chên đạp gai, đạp sành: *dar com os pes em eſpinhos ou pedras*: offendere in ſpinas aut lapidem. gà sóũ đạp gà mái: *o gallo galar a gallinha*: calcat gallus gallinam. gà chiụ đạp: *a galinha ſer galada*: calcari gallinam à gallo.

đập, vide đọp.

đát, của đát: *venderſe bem a fazenda*: diuendi mercimonia fœliciter. tièn này chẳng đát: *eſtas caixas não correm*; reijci monetam. bạc xấu chẳng đát: *prata baixa não corre*; reijcitur argentum impurum.

đất, địa: *terra*, terra, æ. đất thịt: *terra pingue*; terra pinguis. đất cát: *terra fraca arienta*; terra arenoſa, ſterilis. đất thó: *barro*; argilla, æ. ra đất: *tornarſe em terra*; redire in terram. alij đết.

đặt:

đặt: *por algũa couſa em lugar bem ordenado*: ordinatè collocare.

đặt cọc, vide cọc.

đặt tượng: *fazer eſtatuas*: conficere ſtatuas. bày đặt: *inuentor, traciſta*: delinea-tor, inuentor in bonum. bày đạt: *entremetido*, ardelio in malum.

đặt ten: *por nome*: imponere nomen. nói đọm đặt: *exagerar muito louuando*: exaggerare laudando.

đau: *dor*: dolor, is. ốm đau: *doente*: ægrotus, i. đau chên: *dor de pes*: dolor pedum. đau lưng: *dor de cadeiras*: dolor renum. đau bạõ: *dor de barriga*: dolor ventris, allj bọũ, vel bụ́. giải đau: *tirar a dor*: auferre dolorem.

đau đớn: *dor grande*: dolor intenſus.

đâu: *onde peraonde, donde*: vbi, quo, vnde. ở đâu: *onde eſtà*: vbi eſt. đi đâu: *pera onde vay*: quo it. bởi đâu: *donde vem*: vnde venit.

đâu, chẳng có đâu: *por certo não tem*: omninò non eſt, particula in fine orationis

poſita confirmans negationem.

đâu, cây thâu đâu: *aruore que tem a folha como freixo*: arbor habens folia in fraxini modum.

đầu: *principio, cabeça*: principium, caput. đầu hết: *primeiramente*: primò. bỏi đầu: *deſdo principio*: ab initio. con đầu lòng: *primogenito*: primogenitus.

đầu lưỡi: *ponta da lingoa*: extremum linguæ.

đầu gối: *ioelho*: genu.

đầu họ: *tronco da geração*: ſtipes progeniei.

đầu rau: *pedras que ſeruem de trempem*: lapides quibus imponitur olla ad ignem.

đầu, ra đầu: *renderſe o rebelde*: rebellem dedere ſe. lặc đầu, vide lặc.

đấu: *medida de arròs*: menſura orizæ. mấy đấu: *quantas medidas*: quot menſuræ? đoi đấu: *medida mal cheia*: menſura non plena.

đẩu, cái đẩu: *boceta redonda que tem pe*: pyxis rotunda cum ſuſtentaculo, ſeu pede.

đẩu, bắc đẩu: *polo do nor-*

te: polus ſeptentrionalis.

đậu nhà: *pouzar em caza alhea, ſer hoſpede*: hoſpitari in alienâ domo. chim đậu cây: *aue pouzar no ramo*: quieſcere auem in ramo. thuiền đậu: *ſurgir a embarcação, e tomar abrigo ou porto*: morari cymbam, vt in portu, vel ſimili loco. liệt cầm chảng đậu: *doente que não tem eſperança de vida*: æger deſperatus à medicis, qui non poteſt retineri &c.

đậu: *feijão, heruilha, lentilhas.* fazeolus, i. piſum, i. lens, tis. lộn đậu lộn cò: *baralhar o iogo*: miſcere aut perturbare ludum.

đaŏ, vide đoŭ.

đàŏ, vide đòŭ.

đáŏ, vide đóŭ.

đạŏ, vide đọŭ, vel đŭ.

đe: *ameaçar*: minor, aris. đe dùi: *ameaçar com pao*: minari fuſte. đe chém: *ameaçar de cortar a cabeça*: minari capitis imminutionem.

đề, oŭ đề lĩnh: *mandarim ao qual acodem pollas forças que ſe fazem*: ſuperior ad quem pertinet iudicare de vi illata.

đề, thiét đề: *ferradura de cauallo*: ſolea ferrea. hài sắt, idem.

đề trụ, vẽ cột: *pinturas nas colunas dos pagodes*: picturæ in columnis idolorum.

đề, ḃua: *Rey*: Rex, gis. thượng đề: *Rey de cima*: Rex ſupernus, poteſt dici de Deo niſi alia ſuperſtitioſa obſtent.

đề, blanh đề: *palha groſſa*: palea craſſa.

đè: *carregar*: grauo, as. đè xuống mình: *pezadello*: incubum pati.

đè he đè hét: *agaſtarſe muito pera meter medo*: iraſci valdè ad incutiendum metum.

đè, oŭ đè dộc: *titulo de dignidade meyãa*: titulus dignitatis mediocris.

đè: *ſoſpeitar*: ſuſpicor, aris.

đè nén: *apertar como liuro entre taboas*; arctare, vt librum inter tabulas.

để: *deixar*: relinquo, is. bỏ, idem.

để ḃay: *deixai aſsy*: relinque ſic eo modo. để đâu: *onde deixaſtes*: reliquiſti vbinam? để cho: *permitir*: permitto,

mitto, is. đề dành: *guardar pera algum fim*: cuſtodire ad aliquem finem. đề bỏ: *deixar a molher*: repudiare vxorem.

đề nhau: *deſcazarſe*: diuortium celebrare.

đề quiền cho con: *deixar o officio ao filho*: relinquere officium filio.

đề: *pera*: ad. hặọc nói sử đề dễạy: *aprender a fallar direito pera enſinar*: ad docendum addiſcere linguam. làm đền thánh đề thờ đức Chúa blời: *fazer Igreja pera o culto Diuino*: ad cultum Dei erigere Eccleſiam.

đẻ: *parir, gerar*: pario, is. genero, as. cha mẹ đẻ: *pay e may de gèração*: genitores. ſinh đẻ con: *parir filho*: parere filium. đẻ tlứng *por ouo*: parere oua, dicitur de ouiparis.

đẻ: *nacer, ſer natural*: naſcor, eris. oriundus, a, vm. đẻ Roma: *natural de Roma*: oriundus Roma.

đẻ, dễp đẻ: *bem feito*; gratioſo; benè compoſitus, venuſtus.

đệ nhứt, thứ nhịt: *primeiro*: primus, a, vm.

đệ, em: *irmão menor*: frater natu minor. tử đệ: *ſuditos, criados*; ſubditi, famuli, ideſt filij & fratres natu minores.

đệch: *ſeme humano*: ſæmen humanum.

đêy, vide đây.

đễy, vide đẫy.

đều: *encher, cheio*: impleo, es. plenus, a, vm. alij đầy: đổ vò cho đều: *enchei o boyão dagoa*: imple diotam aqua.

đều tớ: *diſcipulo*: diſcipulus, i.

đều, vò bở đều tầm: *o boyão ſe fes em pedaços*: diota in partes confracta.

đều: *empurrar*: impello, is. đều thuiền xuống: *botar a embarcação a agoa*: impellere ratem in aquam. xô đều ra: *empurrar pera fora*: expello, is.

đếch, vide đếch.

đêm: *noite*: nox noctis. ban đêm: *de noite*: noctù. thâu đêm; *toda a noite*: nocte tota.

đem, vide đam.

đếm: *contar*: numero, as.

đ'êm tiền: *contar caixas:* numerare monetas.

đệm: *queda na luta*: casus in lucta. đặt nhau đệm; *lutar a qual derruba:* casui aduersarij luctam instituere.

đệm, cái đệm: *esteira de que se fas vela:* storeę ex quibus compinguntur vela.

đệm: *almofada:* ceruical, alis. gối, idem.

đen: *cor rouxa que lustra*: violaceus color nitens. áo đen: *cabaya do paco*: vestis aulica.

đen, mặt đen: *rosto preto, fusco*: fusca facies, subnigra. thàng đen: *moço preto, negro*: nigri coloris homo.

đèn: *candea*: lucerna, æ. cây đèn: *pè da candea iunto com a mesma candea:* lncernę pes simul cum ipsa lucernâ. khêo đèn: *espiuitar a candea:* lucernam emungere. lòũ đèn: *linterna de papel*: laterna papyracea. cù đèn: *linterna*: laterna ex alia materia. đốt đèn: *acender candea*: lucernam accendere: tắt đèn: *apagar a candea*: lucernam extinguere. lẽy đèn soi cho sáng: *alumiai com*

candea: lucernam præfer ad claritatem.

đèn: *rinchar*: hinnio, is, voi ngựa đèn hết: *o elephante ou cauallo rinchar*: hinnitu equum, vel elephantem omnia implere.

đền: *paço del Rey*: palatium Regis quem đua vocant, & est propriè Rex quãuis alius administret regnũ. đền đài, lầu các, idem.

đền thánh: *Igreja ou paço Santo*: Ecclesia, seu palatium Sanctum, quia scilicet domus supremi Regis.

đền: *pagar o que deue*: soluo, is. bắt đền: *obrigar a pagar*: solutionem exigere.

đền oũ đền bà, vide đần.

đến: *chegar*; aduenio, is. nhớ đến. *lembrarse*: meminisse. suy chẳng đến: *não se pode entender*: peruenire non valet discursus seu cogitatio. đến khi: *depois que*: postquã. đến ngày sau: *passados alguns dias*: post aliquod tempus. đến nay: *atè agora*: vsque nunc. tay đá đen: *tocar com as mãos*: attingere manibus. đến mlớn: *crecer, ou em chegando a ser grande*: crescó,

ſco, is, attingendo maiorem ætatem. đ'ên già: *ſer velho: ou em chegando a velhice*: ſeneſco, is, vel, attingendo ſenectam.

đênh, tlôi lênh đênh: *andar boyante ſobre a agoa*: innatare aquæ.

đeo: *trazer conſigo ou ao peſcoço pendurada algũa couſa*: pendens è collo aliquid portare. ảnh đeo: *varonica imagem que ſe tras ao peſcoço pendurada*: pendens è collo imago. nhẽn đeo tay: *anel que ſe tràs no dedo*: immiſſus digito annulus.

đeo kẻ tlộm chém: *leuar o ladrão a cortar a cabeça*: ducere latronem, vt capite plectatur.

đéo gỗ: *desfalcar o pao pera obra*: diminuere lignum ad opus.

đeò, đàng đeò: *caminho entre ſerras*: montuoſum iter. tleò đeò: *trepar ſerras*: tranſilire montes.

đéo: *ter copula com molher*: fornicari, verbum immodeſtum. đéo mẹ thàng cha: *ruindade ordinaria, filho de hũa tal, farei tal*

com tua may, filho de hũ vilão rũy: fili meretricis fornicabor cum tua matre, fili ruſtici nequam.

đẹp đ'ẽ, vide đé.

đẹp lào người: *ganhar a vontade a alguem*: deuincire aliquem. của này chẳng đẹp lào tôi: *eſte fato me não contenta*: diſplicent mihi hæres.

đ'ôt, vide đ'ât.

đ'êu: *couſa, palaura*: res rei, verbum, i. đ'êu gì: *que couſa*: quid? đí gì, idem chẳng có đ'êu ſ'y: *não he aſsy'*: res non ita ſe habet.

đ'êu: *todos*: omnis, e. đ'êu đi đ'êu lại: *todos vão todos tornão*: omnes eunt omnes redeunt.

đ'êu nhau: *igoaes*: æqualis, e. đ'êu ſa xuống: *iuntamente ou igoalmente cairão*: æqualiter cecidere ſimul.

đ'êu, nói ghe đ'êu: *bacharel, falla muito*: ardelio, nis, loquax, cis.

đi; *andar*: eo, is. đi lại: *ir e vir*: itque reditque. đi lại cũ đ'ân bà: *ter ajuntamento com molher*: copulam carnalem habere cum muliere,

modeſtè ſic dicitur etiam de propria vxore. đi lại cũ nhau, idem. đặọc đi đặọc, lại: *ler muitas vezes*: ſæpe lectitare. nói đi nói lại: *dizer muitas vezes*: ſæpe dicere, & ſic de alijs.

đi: *particula do imperatiuo*. particula imperatiui, cum verbo poſtponitur. nói đi: *fallai*: loquere. kéo đi: *puxai*: trahe, & ſic de alijs ſæpiſſimè.

đi, đặọc chẳng đi cho: *encalha no ler*: interruptè legit.

đi gì: *que couſa*: quid? chẳng ăn đi gì sốt: *não comeu nada*: nihil omnino comedit.

đi, bé đi bé lại: *huns por outros contando*: plus minuſue, numerando, bó đi bó lại, idẽ.

đì, cái đi: *vrilha*: inguen, inis.

đĩ: *molher publica*: meretrix, icis.

địa, đất: *terra*: terra, æ. thien địa: *ceo e terra*: cælum & terra. tạo thien lọp địa: *fazer o ceo e a terra*: facere cælum & terram.

địa ngọuc: *tronco da terra, inferno*: terræ carcer, inferus.

địa lí: *geometria*: gêometria æ. thien van địa lí: *aſtronomia e geometria partes da matematica*: aſtronomia & geometria partes mathematicæ. thày địa lí: *aquelle que ſuperſtitioſamente buſca terra pera ſepulturas*: ſuperſtiosè quærens ſepulturas. địa bàn: *agulha de ceuar em que eſtão notadas as quatro partes do mundo*: pyxis nautica, in qua deſcriptæ ſunt quatuor mundi partes.

địa, đọuc địa: *atraiçoado*: inſidioſus, a, vm. sâu sác, idẽ.

địa tích sõ-u, vide sõ-u.

đĩa: *pires, prato*: catillus, i, catinus, i.

đĩa đèn: *candea de azeite em prato*: lucerna in catillo. đọi đèn, idem.

đĩa, cái đĩa: *ſambixuga*: ſanguiſuga, æ.

địc, rọ *mato*: ſylua, æ đi địc, rọ mọi: *gẽte domato* homines ſylueſtres. phạt bôn đi địc, bụt là rọ mọi: *os pagodes são gente do mato*: idola ſunt homines ſylueſtres.

đích xác: *deſmazelado*: ineptus, a vm.

đích nhau: *igoaes entre ſy*: æqua-

æquales inuicem.

địch: *porfia:* contentio, nis. chẽm địch: *cortar cabeças a porfia:* contentiosè amputare capita. lịch địch: *matinada:* tumultus, vs.

điéc: *ſurdo:* ſurdus, a,vm. điéc tai; *matinada que faz eſtrogir:* tumultus exurdans.

điéc, blái điéc: *fruita que não chega a madrucer:* fructus non matureſcens.

điém, nhà điém: *caza de vigia:* vigiliarum ſeu cuſtodiarum domus. tŏân điém, idem.

điêm: *enfeitarſe:* como, is. trang điêm, idem.

điêm sách: *apontar noliuro o bem dito:* notare in libro que probè dicuntur in ipſo.

điển, cây điển: *aruore que ſoa muito e della fazem inſtromento pera vigia:* arbor quæ apta eſt ad ſonum excitandum, ex illa enim fit inſtrumentum quoddam ad vigilias indicandas.

điẹp điẹp trũ trũ: *muitos ſem conto:* multi ſine numero.

điếu, cái điếu: *o canudo com que ſe chupa o tabaco:*

canna quâ ſumitur bettum. oũ điéu, idem.

đieù: *capitulo de liuro:* caput, vel articulus libri. mŏi, đŏạn, chương idem.

điệu: *leuar, como rendas, ſoldados, embaixada:* ducere vt veſtigalia, milites &c. điệu thũế: *leuar rendas:* ducere vectigalia. điệu cŏên: *leuar ſoldados:* ducere milites.

đinh, đánh đinh: *iogar a petiſca:* ludus nummi cuprei ſaxo collifi.

đinh, ngựa đinh pho: *cauallo de poſta:* equus veredus.

đình: *caſa em que ſe ajunta a aldea pera ſeus negocios:* domus in qua cõuenit communitas ad negotia tractanda. đình hát: *caza em que cantão ao diabo:* domus in qua diabolum colunt canẽdo.

đình hương: *crauo da India:* cariophyllum, i.

định: *almotaçar ou por o preço as couſas:* æſtimare res quanti ſint valoris. định bao nhieu: *quanto eſtà aluidrado:* quanti ęſtimatur? thày định:

o me-

o meſtre iulgue : magiſter iudicet.

định, an: *deſcanço*: quies, etis.

đỉnh núi: *o cabeço do monte*: cacumen montis. & ſic de alijs. đi dỏú đỉnh: *irſe coleando*: collum mouere molliter.

địt: *vento do ventre*: crepitus ventris.

đo: *medir*: metior, iris. đom idem.

đô, oũ đô: *lutador que rapa a cabeça*: luctator capitis raſi.

đò, kinh đô, vide kẻ chợ.

đồ, toũ đồ: *os Apoſtolos*: Apoſtoli.

đồ, bản đồ: *mappa do mundo, ou debuxo de algũa couſa*: mappa mundi, vel delineatio alicuius rei.

đồ, ſinh đồ: *infimo grao dos letrados*: infimus literatorum gradus.

đò: *paſſagem por barca de algum rio*: tranſitus fluminis cymbâ. qua đò: *paſſar o rio na embarcação*: cymbâ flumen tranſuadare. thuiền đò: *barca da paſſagem*: cymba tranſitus fluminis.

đò, làm đò: *fingirſe*: ſimulo, as. làm đò liẹt: *fingirſe doente*: ſimulare morbum.

đó: đi đây đi đó: *andar de cà peralà*: diſcurrere per varia loca.

đố: *apoſtar a quem acerta*: ſponſionem facere quiſnam veritatẽ attingat. đố nhau, idem.

đố, bách đố: *parede de bambus entreſechados com cal*: paries ex cannis Indicis & calce compoſitus.

đố, bày đàn bày đố, vide bày.

đổ: *botar, como couſa liquida*: effundere, vt aliquid liquidum. đổ bẻo: *botar dentro*: infundo, is. đổ nước: *botar agoa as mãos*: effundere aquam ad lauandas manus. đổ ſơn: *charoar*: ſandaracho, as. đổ máu ra: *vaſarſe em ſangue*: profundere ſanguinem. đổ đom đàu mầy: *eſſe mal que me rogas venha ſobre ty*: malum illud retorqueo in caput tuum.

đỏ: *vermelho*: rubeus, a, vm. ſac đỏ, mùi đỏ: *cor vermelha*; rubeus color. đỏ mặt: *roſto vermelho* rubea facies.

đỗ

đõ trạng nguien *alcançar o grao ſupremo dos letrados*: adipiſci gradum ſupremum literatorum. đạu, idem.

đõ, vide đậu.

đõ: *durar*: perſeuero, as. chẳng đõ lâu: *não durarà muito*: non diù permanebit.

đô: *eſpaço de caminho que vay alguem de hũa vez*: ſpatium viæ quod quis vna vice percurrit. một đô, idem, hai đô: *em duas vezes*: duabus vicibus. một thôi, hai thôi, idem.

đô, truièn đô: *eſphera, ou medida dos graos do ſol*: ſphera, ſeu menſura graduum ſolis.

đò, lò đò: *vagabondo*: vagus, i.

đọ nhà: *arrendar cazas*: locare domum.

đọ con: *empenhar o filho*: pignori dare filium.

đọ, đi đọ: *ir brincar*: ire luſum. đi chơi, idem.

đŏan, lễ đŏan ngũ: *preſente que ſe da na quinta lua*: munus quod quinto menſe, vel lunâ offertur.

đŏan, oũ đŏan; *o primeiro*

rei de Cochinchina: Rex Cocincinæ primus ita dictus dum viueret, poſt mortem vero Chúa oũ.

đŏàn, một đŏàn: *hũa compagnia de gente que vão iuntos pollo caminho*: turba aliquorum, qui ſimul gradiuntur per viam.

đŏán chết nguòi ta: *dar ſentença de morte*: ſententiam capitis ferre.

đŏán: thuyền đŏán *galè piquena*: triremis paruula.

đŏạn: *acabar*. finio, is. thôi đŏạn: *em acabando*: poſtquam finiuero.

đŏạn, một đŏạn: *capitolo de liuro*: caput, vel ſectio libri.

đŏạn: *pedaço de algũa couſa*: fruſtum alicuius rei: một đŏạn áo: *hũ pedaço da cabaya*: fruſtrum veſtis.

đọc, bàn đọc: *altar*: altare, is.

đọc đàng: *no caminho*: in itinere.

đọc, tũ đọc: *liuro de rezar*: liber precum.

đọuc: *couſa turua*: turbidus, a, vm. nuóc đọuc: *agoa peçonhenta*: virulenta aqua.

làõ đục: *mao coraçẽo*: praeuum cor. dẽa đục, idem. của đục: *couſa peçonhenta*: virulentus, a, vm.

đôi: *par*: numèrus par. một đôi, hai đôi: *hum par, dous pares*: vnum par, duo paria. đôi: *dous*: duo. đôi mươi; *vinte*: viginti. ſinh đôi. *Irmãos gemeos*: gemelli fratres.

đôi xét: *examinar a couſa e ſentencialia*: examinare cauſam ac ferre ſententiam. đôi mách cũ ai: *auerigoar os mexericos*: diſcutere delationes.

đôi, sõ đôi: *monte de terra ſobre o marachão*: moles terræ ſuper aggerem.

đoi, vide bẹn.

đối: *eſtarem duas couſas em correſpondencia*: duo ſibi correſpondere vt Sol, & Luna in plenilunio.

đối: *ter confiança*: confido, is. cậy, idem. đối cũ đức chúa blời: *confiar em Deos*: ſperare in Domino.

đối lại: *trouar, fazer rimas*: carmina, ſeu ſimiliter cadentia componere.

đói: *fome*: fames, is. đói

làõ: *ter fome*: eſurio, is. đói khát: *ter fome e ſede*: eſurire & ſitire. đói rách: *pobre que tem fome e eſtà deſpido ou mal veſtido*: famelicus & veſtibus laceris indutus.

đòi: *chamar o ſuperior ao inferior*: vocari à ſuperiore. chúa đòi: *o Rei chama*: Rex vocat. thày đòi: *o meſtre chama*: magiſter vocat. đòi nợ: *pedir diuida*: exigere debitum. đòi tiền: *pedir caixas*: exigere pecuniam, vt quando præceſſit culpa quæ redimenda eſt pecuniâ.

đòi tói: *corrente, cadea de ferro com que ſe prendem os pes*: catena quâ ſiunt compedes. lòi tói, idem.

đòi, theo đòi, làm đòi: *imitar*: imitor, aris. bắt chước, idem.

đòi ngày: *cada dia*: quotidie, hàng ngày, idem.

đòi, mạc đòi khi ấy: *conforme a ocaſião*: iuxtà anſam: mạc đòi phúc: *conforme ao merecimento*: iuxtà exigentiam meriti.

đồi mồi: *tartaruga*: teſtudo, inis.

đổi: *trocar*: muto, as. đổi đẽai:

đẽai; *trocar o pezo dos ombros*: ſufficere humerum vnum alteri ad onus ferendum. đ̂ỏi nhau: *reueſarſe*, alternare ſe inuicem. đ̂ỏi đòi: *mudança dos ſeculos*: viciſſitudines ſæculorum.

đ̂ỏi, mộ̂t đ̂ỏi: *hum pedaço de caminho*: portio quædam itineris.

đ̂ỏi chước: *contraminar a traça*: inuentioni alterius aliâ induſtriâ mederi.

đ̣ộ̂i: *por ſobre a cabeça*: ſuperponere capiti. đ̣ộ̂i mủ: *por o barrete*: imponere capiti pileum. đ̣ộ̂i áo: *cubrir a cabeça com o cabaya*: operire caput veſte. đ̣ộ̂i mặt mẻ: *em maſcararſe*: aſſumere laruam. đ̣ộ̂i càu thò but: *por muitos ſobre a cabeça hũa peça de ſeda, ſobre a qual os gentios cuidão paſsão os pagodes ou as almas dos mortos*: ſuperponere capitibus multos quoddam ſericum ſuper quod Ethnici putant idola aut animas defunctorũ tranſire. đ̣ộ̂ion: *por o beneficio ſobre a cabeça, quer dizer, agradecer o beneficio*: ſuperponere beneficium capiti, hoc eſt, gratias agere.

đ̣ộ̂i cỏ̂en: *manga de ſoldados*: manipulus, militum. mộ̂t đ̣ộ̂i, hai đ̣ộ̂i: *hũa manga, duas mãgas de ſoldados*: manipulus vnus, manipuli duo, militum. hàng đ̣ộ̂i: *ſoldados da meſma companhia*: cohortis eiuſdem milites.

đ̣ọi đ̀èn *pires ou prato que ſerue de candea de azeite*: diſcus cui oleum infunditur vt ad lucernam inſeruiat.

đòi: *ſeculo, vida de hum homem*: ſæculum ſeu hominis vita communis; qua đò̀i: *paſſar deſta vida, morrer*: migrare ab hac vita. ra đò̀i: *vir ao mundo*: in mundum venire. đò̀i này tlước: *eſta vida preſente*: vita hæc præſens. đò̀i ſau: vita futura. đò̀i đò̀i kiép kiép: *para ſempre*: æternus, a, vm. đ̂ỏi đò̀i, vide đ̂ỏi.

đò̀i, blo đò̀i: *cinza*: cinis, is.

đ̣ọ̀i: *eſperar*: expecto as. đ̣ọ̀i dẽa, vide, dẽa. chò̀: *eſperar por pouco tempo*: expectare ad modicum tempos.

đóm: *chama de fogo pique-*

na como de candea: flamma ignis parua vt candelæ, lucernæ. đóm lửa, idem.

đóm, cái đóm đóm: *luzeque*: noctiluca, æ.

đom com ra: *tirar o arròs cozido da panella pera o por na meza*: orizam ab olla extrahere ac menſæ apponere & ſic de alijs edulijs.

đom ma té quĩ: *offerecer de comer ao diabo*: offerre diabolo edulia. đom oũ bà oũ vaĩ: *offrecer de comer aos ſeus antepaſſados mortos*: offerre progenitoribus defunctis edulia.

đom dấu: *por final*: notare aliquid ſigno.

đom, thêm đom: *acrecentar*: augeo, es.

đom, nói đom đặt: *exaggerar muito*: exaggerare valdè.

đom bây: *armar a ratoeira*: tendere muſcipulam.

đón: *eſperar alguem no caminho*: expectare aliquem in ipsâ viâ quâ tranſiturus eſt. đón rước: *eſperar indolhe ao encontro*: expectare aliquem ac ire illi obuiam.

đón, đưa đón: *accompanhar o enterramento*: comitari funus.

đốn: *cortar em trauès como aruore*: abſcindere in tranſuerſum, vt arborem. chém, idem. lấy riù đốn cây đi: *tomai o machado e cortai a aruore*: abſcinde arborem ſecuri.

đòn: *açoutes*; verbera. đánh đòn: *eſpancar, açoitar*, verbero, as. phải đòn: *leuar pancadas açoutes*. vapulo, as.

đòn vảõ: *pao da rede com que dous leuão nos ombros a quem vai na rede*: lignum tranſuerſum quo duo humeris geſtant rete quoddam quo homines vehuntur. đòn kiệu: *pao do andor*: lignum quo vehuntur homines in cathedra, vel lecto.

đòn giày: *prancha pera paſſar*: ponticulus ligneus.

đòn gánh: *pao de pinga*: baculus quo quis humero defert ante & retro onus æqualiter in duas partes diuiſum.

đòn khiêng: *pao com que muitos iuntos leuão as costas algũa couſa*: lignũ quo multi ſimul aliquid humeris geſtãt

đòn

đòn đạp: *os paos em que os tecelões e torneiros carregão com os pès*: ligna in quibus textores & tornatores pedibus insistunt & operantur.

đòn tay: *caibros da caza*: asserculus, i.

đồn, tiếng đồn: *publica vos e fama*: fama communis.

độn, hỗn độn: *confusão como quando fallão muitos*: confusio, vt quando multi simul loquuntur.

độn, đi khỏa đi độn: *feiticeria que se fàs com os dedos contando*: veneficium quod digitis numerando fit.

đơn: *cousa singela*: simplex, cis. áo đơn: *cabaya sem forro*: vestis non duplicata. đơn chiếc, một mềnh: *não auer quem o ajude*: solum esse sine adiutorio.

đớn, đau đớn: *doença, dores*: morbus, i. dolor, is.

đơng, chên đơng: *estribo*: ephippiaria mora.

đớng: *titulo de dignidade ou ordem*: titulus dignitatis, vel ordo. đớng thien thần: *os choros dos Anjos*: chori An-

gelorum. đớng Igreja: *os graos e dignidades da Igreja*: gradus & dignitates in Ecclesia. ngồi có đớng có dợt: *assentarse conforme a seu grao*: dignitatis ordine seruato sedere.

đợng, người đợng đột, *o que serue bem em caza e fas tudo*: seruus qui præsto est omnibus negotijs domus.

đợng, hòm đợng: *caixão em que se guarda algũa cousa*: arca in qua quædam seruantur. giữ mà đợng: *guardar metendo dentro*: custodiendo intus seruare.

đợp áo: *lauar roupa batendoa com as mãos*: lauare vestes manibus percutiendo.

đợp soũ: *repairo de rio*: agger fluminis. đắp đợp: *fazer repairo do rio*: aggerem fluminis impetui opponere.

đợp núa, diả núa: *machocar a cana pera ficar brãda*: contundere arundinem.

đốt: *acender*: accendo, is. đốt đèn: *acender candea*: accendere lucernam.

đốt, aõ đốt tay: *a abelha picou na mão*: pungere apem

in

in manu, idem eſt in vſu pro alijs animalculis qui figunt aculeum, vel quid ſimile vt ſcorpius, &c.

đọt, vide đọng.

đọt, cái đọt: *gaueta de eſcritorio*: loculi arculæ. một đọt, hai đọt: *ordens de gauetas* loculorum ordines varij. rút đọt bỏ ào: *meter a gaueta no ſeu lugar*: loculos reponere.

đoũ: *leſte*: oriens, tis. phương đoũ, bên đoũ: *parte do leſte*: orientalis plaga. gió đoũ: *vento leſte*: orientalis ventus.

đoũ, mùa đoũ: *inuerno*: hybernum tempus. nước đoũ lại: *congelarſe a agoa*: congelari aquam. gà đoũ con: *a galinha fazer ſair os pintãos dos ouos*. excludi ope gallinæ ab ouis pullos. gà ấp tlứng nở ra con, idem.

đoũ mặt người ta: *ajuntamento de muita gente*. concurſus multorum.

đoũ, thien môn đoũ: *eſcorcioneira*: herba quæ eſcorcioneira dicitur.

đồũ nhít thể: *da meſma maneira*: eodem modo.

đòũ: *campo*: campus, i. một đòũ: *hũ trato de campo*: campus vnus. đi đòũ: *ir fazer neceſſidade*: purgare alium. đi đàng, idem.

đòũ hoang: *campo que ſe não cultiua*: campus inculti tus.

đòũ: *cobre*: æs, æris. hàng đòũ: *lugar em que ſe vendem as couſas de cobre*: locus in quo res æneæ diuenduntur, vt ollæ &c. nồi đòũ: *panella de cobre*: olla ænea.

đòũ, cái đòũ: *eſpelho*: ſpeculum, i. gương, idem. ſoi đòũ: *olhar o eſpelho pera certas feiticerias*: ſpeculum intueri ad quædam veneficia. làm đòũ, làm cốt: *feiticeira do eſpelho*: venefica quæ ſpeculum inſpicit ad veneficia. thày đòũ: *feiticeiro do eſpelho*: ſpeculo vtens veneficus. mời đòũ: *chamar eſſes feiticeiros*: veneficos ſpeculo vtentes vocare. quỉ phụ đòũ: *endomoninhada*: pythoniſſa.

đòũ thân: *virgem*: virgo, inis. đòũ trinh: *caſto*: caſtus, a, vm.

đòũ, mục đòũ: *guarda-*

bu-

bufaras: bubalorum paſtor. chan tlâu idem.

đòũ tiền: *caixas*: æris moneta. một đòũ hai đòũ: *hũa caixa, duas caixas*: ænea moneta vna, duæ &c. vide tiền.

đòũ bạc: *mas de prata que peza hum real, e a decima parte mais*: moneta argentea quæ vno regali argenteo æquiualet & decimæ illius parti.

đọũ kinh: *gota coral*: morbus comitialis.

đòũ gạo: *monte de arròs*: aceruus orizæ. đóũ đất: *montezinho de terra*: monticulus terræ. đóũ blanh: *monte de palha*: aceruus palearum. đóũ lửa: *monte de lenha que arde*: aceruus lignorum ardentium.

đụ: *bulir, tremer*: moueri, tremere. lào đụ lào lo: *mouimentos interiores da alma*: cogitationes & affectus. đất đụ, chuyển đụ: *tremor da terra*: terræ motus. cây có gió thì đụ: *o vento abana as aruores*: mouentur arbores vento đọũ, idem.

đu: *arredouça*: locus pensilis in quo qui ſtant, vel ſedent hac atque illac agituntur. đánh du: *enredouçar-ſe*: agitari in loco penſili.

đú, voi đú: *elephante braũo*: ferox elephas.

đú ngủ: *ter ſono*: corripi ſomno, dormiturio, is.

đủ: *baſtante*: ſufficiens, ntis. hàng ngày đủ đủ: *ſufficiente ſuſtentação de cada dia*: ſufficiens alimentum quotidianum. chẳng đủ: *não baſta*: non ſufficit.

đụ, vide đéo.

đứ gì: *que couſa*: quid? melius đí gì.

đua nhau: *fazer a porfia hũ com outro*: contendere inuicem. đua tài: *porfiar a quem tem melhores talentos*; contendere de talentis, đua mạnh: *porfiar da valentia*: contendere de fortitudine. đua chèo: *remar a porfia*: contendere in remigando.

đủa: *ſaxis, ou pauſinhos com que ſe come em lugar de garfos*: bacilli quibus aliqui orientales vtuntur ad comedendum loco fuſcinulæ. đôi đủa: *hum par deſſes pauſinhos*: bacillorum par loco fuſcinulæ.

nulæ. bé đúa, vide bé, vel bọ.

đưa: *accompanhar*: comitor, aris. đưa đón: *acompanhar a sepultura*: comitari funus. đưa xác, idem. đưa đàng sà: *ensinar o caminho*: comitando viam docere.

đưa ngũ ôn, đưa ôn: *botar o diabo fora de caza*: pellere domo diabolum: đưa đi, đuổi đi: *botar afogentar*: fugo, as.

đưa sách: *dar o liuro*: porrigere librum.

đưa tay tlao: *dar algũa couſa com ambas as mãos iuntas com cortezia*: porrigere aliquid ambabus manibus cum reuerentia.

đứa: *moço ou moça*: famulus, vel famula. ſic etiam quis loquitur de proprijs filijs vt, con tôi ba đứa, một blai hai gái: *tenho tres filhos e filhas, hum filho, e duas filhas*: natos tres habeo, vnum filium & duas filias.

đuây, vide đuôy.

đuấy, vide đuốy.

duấy, vide đuói.

đúc: *fundir*: conflo, as. đúc sữ: *fundir peças*: conflare tormenta bellica. đúc chuâng: *fundir ſino*: conflare campanam. đúc nến: *fazer velas de cera*: fundere candelas cereas. đúc bạc: *fundir prata*: conflare argentum. đúc sáp aõ: *derreter cera*: liquare ceram.

đức: *virtude*: virtus, tis. phúc đức: *obra de virtude*: virtutis opus. nhin đức *piedade*: pietas, tis. coũ đức: *concorrer pera algũa obra pia, como pera fazer Igreja, ponte, e couſas ſemelhantes*: pium opus iuuare eleemoſinis vt ad Eccleſiam pontem, & ſimilia erigenda.

đức: *titulo de grande honra*: titulus ſummi honoris. đức chúa blòi: *O Senhor do Ceo*: Dominus cæli. đức chúa Ieſu: *o Senhor Ieſus*: Dominus Ieſus. đức Chúa bà Maria: *Noſſa Senhora Virgem Maria*: Domina Virgo Maria. đức thánh thien thần: *os Santos Anjos*: Sancti Angeli. đức thánh Anjo giữ mình: *o Santo Anjo de guarda*: Sanctus Angelus cuſtos & ſic de alijs Sanctis Spiritibus. đức đua, đức Chúa:

o Rey

o Rey que nãogouerna, e o que gouerna; Rex non gubernans & gubernans · đứ-c oũ: *titulo que ſe da em Tonquim aos filhos del Rey, eaos ſupremos capitaẽs e gouernadores porem em Cochinchina naõ ſe dà mais que ao Rey*; titulus qui in Tunchino filijs Regis ac ſupremis ducibus dari ſolet, at in Cocincina ſoli Regi datur. đứ-c bà: *molher grauiſſima como de filho del Rey de Tonquim:* mulier primaria vt vxor filij Regis Tunchinenſis concubinæ etiã eiuſdem Regis ſic vocantur, vxor tamen Regis vocatur Chúa bà, vel đứ-c Chúa bà. đứ-c lảo: *velha muito graue:* vetula primaria.

đực: *macho de animaes:* maſculus animalium. cây đực. *aruore que não da fruto:* arbor carens fructu. hŏa đực: *flor que não vem com fruto:* fructu carens flos.

đui: *cego:* cæcus, i, vocabulum contemptus.

đùi: *quarto trazeiro de animal:* quarta pars poſterior animalis, dicitur etiam de homine. đùi lợn: *preſunto:* perna, æ.

đũi, cái đũi: *certa peça de borra de ſeda:* ſericum ex bombycis fece confectum.

đùn, đi đùn đùn: *andar em tropel:* turmatim incedere.

đún, gánh đún: *tremer a pinga com o pezo:* tremere baculum quo quid humeris defertur præ grauitate oneris.

đụn: *celleiro de nelle ou arròs com a palha:* granarium orizæ cum paleis.

đừng nói: *não falleis:* ne loquaris. tôi đừng: *eu deixo:* deſino, is. đừng: *ceſſar;* ceſſo, as. chảng khi đừng: *não ceſſa mais:* ceſſat nunquam. đừng thịt: *não comais carne:* abſtine à carnis comeſtione.

đứng: *eſtar em pè:* ſto ſtas. đứng lại *parar:* ſubſiſtere. đứng đậy: *aleuantaiuos em pè:* ſta ſuper pedes tuos. bề đứng: *de alto* altitudo, inis. bề đứng ba sải: *tres braças de alto:* altitudinis triũ vlnarũ.

đứng, cây đứng bổ cũi: *de aruore ſeca fazer lenha:*

arbor arida abſcindatur ad comburendum.

đứng len: *por algũa couſa em pè:* erigere aliquid.

đựng, để đựng của: *guardar algũa couſa dentro do caixão ou ceſto*: ſeruare aliquid intra arcam aut ciſtam. lấy cái bồ đựng gạo: *tomai o ceſto redondo pera guardar o arròs*: ſeruandæ orizæ vtilem accipe ciſtam rotundam.

được: *poder*: poſſum, potes. được: *vencer*: vinco, is, ſiue in bello, vel in ludo &c.

được: *achar*: inuenio, is. ai tìm thì được: *quem buſca acha*: qui quærit inuenit.

được: *poſſuir*: poſſideo, es. làm chi được: *he impoſſivel*: impoſſibile eſt.

đuôi: *rabo*: cauda, æ. cụt đuôi: *deſrabado*: caudæ amputatæ animal.

đuôi, cá đuôi: *arraya peixe*: raja, æ.

đuối: *fraco*: infirmus, i. yếu đuối, idem.

đuổi đi: *afogentar alguem*. fugo, as.

đuổi ngựa: *fazer correr o cauallo*: incitare equum ad currendum. biêu ngựa, idem.

đuổi: *ir apòs alguem que foge*: ſequi fugientem.

đuồm ùom: *gritar do tigre*: vlulatus ſeu clamor tigris. kêu hồm gàm, idem.

đuống, cối: *a pia do pilão*: vas in quo tunditur oriza. đuống đá: *pilão de pedra*: pila lapidea.

đường, vide đàng.

đút, vide lút. aõ đút, vide đốt.

đụt: *emparaſe da chuua, vento*: protegi à pluuia vento &c. có rét đút bếaò: *ſe tem frio empareſe eutrando*: defendatur à frigore ingrediendo. đụt cổ bếaò: *encolher o peſcoço com frio*: contrahere collum præ frigore.

đứt dey: *quebraraſe a corda enteſandoa*; diſrumpi funem dum diſtenditur.

đũ, đi đũ đỉnh, vide đỉnh.

E: *Temer, perigo*: timeo, es. periculum, i.e ngả: *perigo de cair*: periculum cadendi. e xuống: *temer o decer:* timere deſcenſum.

ê hàng: *não hauer quem compre*: deeſſe emptores.

ê: *pè que doe no andar:* dolor in pede dum quis ambulat. ê chên, đau chên, idem.

ê: *não finiſce*: finis non eſt, chảng hêt, idem.

ễ, yã: *fazer camera*: caco, as. immodeſtè loquendo.

éch cái éch: *rãa*: rana, æ.

em: *irmão ou irmãa menor*: frater, vel ſoror natu minores. anh em: *Irmãos, parentes, chegados*: fratres, cognati, affines. nêm em: *he inferior em grao*: inferior eſt in gradu. ſic quando aliquis ſenex aut primarius aliquem iuuenem, vel inferiorem vult honore afficere illum vocat, em.

êm: *couſa ſuaue*: ſuauis, e. êm tiếng: *ſuaue na vòs*: dulcis vox. em tai: *ſuaue aos ouuidos:* ſuaue auditui.

én. *certo paſſaro cujo ninho ſe come*: quædam auis cuius nidus eſt ad edendum ſuauis. cái én, idem. tổ én: *ninho que ſe come*: nidus qui comeditur. yén ſaõ, idem.

eo, bàu eo: *abobra com cabeça*: cucurbita capitata.

ép: *conſtranger, forçar*: cõpello, is. ép üâng nguời ita: *fazer forças*: vim inferre. hiếp, idem. ép nó: *faslhe força*: vim infert illi. ép voi: *amançar o elephante*: cicurare elephantem.

ẹp: *por por terra*: ſolo æquare: nhà ẹp đi: *cahio a caza por terra:* corruit domus. ẹp xuống: *acamar*: proſterno, is. ngả xuống: *cair*: cado, is.

Omnia quę conſcribi poſſent per f. conſcribentur

cum ph. aptiùs ad pronunciandum hoc idioma.

GÀ, con gà: *galinha*: gallina, æ. gà sóũ: *gallo*: gallus gallinaceus gà mái: *galinha*: gallina. cựa gà: *eſporão do gallo*: galli calcar. gà chọi; *gallo caſta grande que briga*: gallus pugnator proceræ ſtaturæ. gà nòi: *galinha grande*: gallina proceræ ſtaturæ. ghe gà, màõ gà: *criſta*: criſta æ. màõ tắch gà: *a criſta de baixo*: criſta inferior. gà thiến: *capaõ*: capo, nis. gà gáy: *cantar do gallo, antes de amanhecer*: galli cantus. gà cầm giờ, cầm canh: *cantar o gallo a ſuas horas*: gallum canere ſtatis horis. gà đẻ: *a galinha por*: gallinam oua parere. gà tọc tác: *carcarejar a galinha*: gallina glocidat. gà chŏai: *frangão ou franga*: pullus gallinaceus. gà tháu: *meya galinha*: pullaſtra, æ. gà ấp tlứng: *galinha chocar os ouos*: gallina ouis incubat. ổ gà: *nido de galinha*: gallinarum nidus. de alijs auibus dicitur tổ. con: *frangainho*: pullus gallinaceus paruus. chuồng gà: *galinheiro ou capoeira grande*: gallinarum cahea. lòũ gà: *capoiera piquena*: gallinarum cauea paruula. gà bới ra: *eſgrauatar da galinha*: gallinam ruſpari. gà mổ thaóc: *comer a galinha arròs*: gallinã comedere orizam. gà mổ nhau: *picarem ſe as galinhas*: gallinas ſe inuicem roſtro impetere. mổ gà: *tirar as tripas da galinha*: gallinam exenterare. mỏ gà: *o bico da galinha*: gallinæ roſtrum. mề gà: *moella da galinha*: gallinæ ventriculus. dièu gà: *papo da galinha*: gallinæ gutturis folliculus. lưỡn gà: *o peito da galinha*; gallinæ pectus, ſiue carneũ, ſiue oſſa pectoris.

gả con cho ai: *o pay ou a may ou a quem pertence cazar a filha cõ alguem*: marito iungi filiam à patre aut matre, aut aliâ quâuis perſona ad quam ſpectet.

gác: *ſobrado*: tabulatum domus. nhà gác: *caza de ſobrado*: contignationem habens domus. gác lên: *por em cima*: ſuperiori in loco aliquid collocare. lên tlên gác: *ſubir ao ſobrado*: aſcendere in tabulatum domus. ổ tlên gác:

gác: *está no sobrado*: contignationem domus incolit, vel est in contignatione.

gạc hươu: *cornos de veado*: cornua cerui, de alijs animalibus non dicitur.

gạch: *tijolo*: later, is. xêy gạch: *fazer parede de tijolos*: lateritium parietem erigere.

gạch cua: *corais ou ouas de caranguejo*: caro, vel oua cancri.

gai: *espinhos*: spina, æ. giài gai: *metterse espinho no pè*: spinam pedi infigi. đạp gai, phải gai, idem. mũ gai: *coroa de espinhos*: spinea corona. nén gai, idem. gai góc: *espinhos*: tribuli.

gai, chỉ gai: *linhas de certa casca de aruore que são como de linho canemo*: fila ex arboris cuiusdã cortice quæ videntur cannabi. hàng gai: *rua em que se vendem as cousas feitas dessas linhas como de canemo como são cordas, redes, e outras cousas*: forum in quo venduntur artificiosa confecta ex filis quasi cannabi vt funes, retia, & similia.

gai, blái gai: *abrunhos*: prunum syluestre.

gài: *amarrar*: ligo as. gài đẽải: *atar a fita da cabaya*: colligare ligulam vestis. gài phên kẻo bay đi: *amarrar o cajão peraque com o uento não se leuante*: ligare stoream ex cannis confectam ne ventus illam attollat. gài cửa: *amarrar ou fechar a porta*: colligare seu claudere ianuam. gài nạu đẽào: *abotoar*: nectere condylos.

gái, con gái: *femea*: fœmina, æ. blai hay là gái: *he macho ou femea*: masculusne est an fœmina? blai gái: *fornicar*: fornicari. đại gái *perdido por molheres*: venereis dementatus.

gải: *coçarse*: frico, as. ngứa thì gải: *comenos, coçaiuos*: scalpete si pruritum habes. ghé thì gải: *se tendes sarna, coçaiuos*: scabe te si scabie laboras. gải đầu, gải chẽy: *coçar a cabeça*: fricare caput.

gây gẽm: *fazer vinagre*: acetum conficere.

gày, tle gày: *bambu femea*: canna indica fœminina.

gẩy:

gây: *magro, desfeito*: macilentus, a, vm. gày gụoc, idem.

gáy, gà gáy: *o cantar do gallo perto da menhãa*: galli cantus.

gáy, sau gáy: *toutiço*: occiput, pitis. tãóc gáy: *os cabellos do toutiço*: occipitis capilli. bối tâóc sau gáy: *amarrar o cabello de trás*: capillos in occipite colligare.

gảy: *quebrar como pao e outras &c.*: frango, is. gảy đi; *quebrarse*: abrumpi.

gảy phải con mãt: *argueiro cair nos olhos*: festucam in oculos insilire.

gậy: *bordão*: baculus, i. scipio, nis. chóũ gậy: *encostarse no bordão*: baculo inniti. bột gậy: *ferro do bordão*: ferrum infixum inferiori parti baculi.

gam, dẽao gam: *adaga*: gladiolus, i.

gam: *sortes*: sors, tis. bé gam: *tirar as sortes de pallinhas mais comprida mais curta*: sortes ex paleis extrahere quis longiorem quis breuiorem habeat. bắt gam, idem. vide tham.

gầm: *vòs do tigre*: vlulatus tigris. hồm gầm: *o tigre grita*: tigris vlulat.

gầm, chim gầm ghì: *certa aue*: auis dicta gầm ghi.

gảm: *meditar, cuidar com figo*; meditor, aris. gảm một mình: *cuidar sò com figo*: cogitare apud se. ngám idem.

gặm: *tomar na boca entre os dentes*; dentibus aliquid apprehendere: con chó gặm xương: *o cão toma os ossos entre dentes, ou os roe*; apprehendit canis dentibus ossa, vel rodit illa. gặm thịt: *leua a carne nos dentes*: asportat dentibus carnem.

gậm miệng: *fechar a boca*; claudere os. gậm moi: *fechar os beiços*; comprimere labia. dắm, vel nhắm idem.

gan: *figado*; iecur, oris. cả gan: *animoso*; magnanimus, a, vm. làm gan làm bạo *fazer as cousas por comprimento*; officij tantum causa res peragere.

gân: *neruo*; neruus, i.

gần: *perto*: vicinus, a, vm, alij ghền.

gang: *aço ferro coado*; cha-

lybs, bis. tièn gang: *caixas de ferro*: moneta ferrea.

gang, dưa gang: *melão*; pepo, onis.

gang, mộṭ gang: *medida que se toma com o dedo polegar e com seu vizinho abertos de pouco mais de meyo palmo*; mensura quę desumitur cum pollice & indice apertis, dimidium palmi aliquantulum excedens.

gang, làm gang, nói gang: *por não fazer a cousa dar por escusa que està doente, estando sãõ*: fingere se infirmum cum sit sanus ne faciat opus.

gâng, vide gòng.

gânh, gập gânh: *caminho de altos e baixos*: via salebrosa ex ascensibus & descensibus constans.

gánh: *leuar apinga humsò*; baculo ferre onus humero vno, ita vt antè & retrò onus æqualiter sit diuisum. đòn gánh: *o pao da pinga*; baculus quo fertur onus æqualiter diuisum in duas partes.

gánh cho ai: *tomar sobre sy' os trabalos de outrem*; ferre alienos labores. đức Chúa Iesu gánh tội cho

thien hạ: *O Senhor Iesu tomou sobre sy os peccados do mundo*; Dominus Iesus tulit in corpore suo peccata mundi.

gảo: *vaso piqueno ou instrumento com que se tira agoa ou outro liquor de outro vaso grande*; vas minus aut instrumentum quo quis ex maiori vase aquam, vel alium liquorem haurit.

gạo: *arròs crù*; oriza cruda. gạo tẻ: *arròz ordinario*; oriza communis. gạo nếp: *arroz que na India chamão pulò, do qual os Tonquins fazem offertas aos pagodes*; oriza quæ in India dicitur, pulè, ex qua Tunchinenses consueuerũt offerre idolis. đâm gạo: *pilar arròs*: orizam pilo tundere. sàng gạo: *joeirar o arròs*; cribrare orizam. gền gạo: *peneirar pera cair o farelo e o arròs ficar*; incernere, ita vt oriza maneat & furfur cadat. sảy gạo: *apartar com o vento a casca do arròs*; ventilare orizam vt à palea separetur.

gâõ, vide goũ.

gạõ cua: *maõ de carãguejo pequeno*; pedes cãcri paruuli.

gáp:

gáp: *apertar algũa couſa entre dous paos*; ſtringere aliquid duobus lignis, vt bacillis quibus vtuntur ad edendum. lẽy đũa mà gáp: *tomar as faxis ou pauſinhos pera comer*; bacillis vti ad edendum. gáp cá mà nướng: *apertar o peixe entre dous pauzinhos pera o aſſar*; piſcem inter duos bacillos ſtringere ad torrendum.

gấp: *dobrar*; plico, as. gấp áo lạy: *dobrar a cabaya*; duplicare veſtem. bẻ gấp lại: *quebrar algũa couſa comprida como pao, e ajuntar as duas partes*; iungere duas partes alicuius ligni ad hoc confracti.

gặp ngườ̀i: *encontrar alguem*; offendere aliquem. gặp ſự tai: *acontecer, ou dar com algum deſaſtre*; accidere, vel offendere infortunium.

gập gẫnh, vide gẫnh.

gặt lúa: *ſegar o arroz*: metere orizam

gạt đèn đi cho tắt: *eſpiuitar a candea tirando o queimado pera apagala*: emungere lucernam auferẽdo quod

combuſtum eſt vt extinguatur ipſa.

gạt đi cho bàng: *arrazar algũa couſa como arròs pera que fique igoal, tirando algũa couſa ou ſeja com a mão ou com pao*: exæquare aliquid vt orizam, vel manu, vel alio inſtrumento, aliquantulũ illam minuendo. gạt: *botar fora algũa parte de qualquer couſa*: imminuere aliquid. bớt idem.

gật đầu: *abaixar a cabeça aprouando*: approbare inclinando caput. gật ghẻu: *toſquenejar*: dormito, as. gật gườ̀ng, idem. đú ngủ gật đầu: *dormindo abaixar a cabeça*: dormitando inclinare caput.

gáu, cây gáu: *certa aruore*: quædam arbor dicta gau.

gaù đầù: *caſpa da cabeça*: furfures, vm.

gàu, cái gàu tắt nước: *inſtrumento de botar agoa das embarcaçoẽs, varzeas*, inſtrumentum quo ejicitur aqua ex cymba, agris &c.

gấu, con gấu: *vſſo*; vrſus, i. alij, con gủ, nghẽ.

gâu: *abainhar debrum*: plicare fimbriam. gâu áo: *abainhar a cabaya*: conſuere fimbriam veſtis aliquantulum complicatam.

gâu, cũ gâu: *certa raìs*: radix dicta gâu.

gè sũ: *apontar com a eſpingarda, pondoano roſto*; collimare fiſtulâ ferreâ illam vultui iungendo. gè cũ. gè nó: *apontar com bèſta, com arco*; collimare baliſtâ, vel arcu.

gé: *eſpiga madura*; ſpica matura. gé lúa: *eſpiga de arròz*; ſpica orizæ. gé chác mây: *eſpiga grada*; ſpica plena. gé tle: *eſpiga de bambù*; ſpica indicæ cannæ.

gé: *remendos do veſtido*; cento, onis. lêy gé mà đá áo: *tomar remendos per a remendar a cabaya*; centonibus veſtem ſarcire.

gé: *corpo da peça ou canga*: ſubſtantia ſerici aut telæ. đóc này tốt gé: *eſta peça tem bom corpo*: ſubſtantia huius ſerici eſt bona. đẻải tốt gé: *a canga tem bom corpo*; ſubſtantia telæ eſt bona.

gệch: *torto*; obliquus, a, vm. lệch, idem.

gêy, một gêy: *hũ pouco de tempo*: modicum temporis ſpatium.

gếy: *papel*: papyrus, i. gếy màn: *papel muito largo e groſſo*: papyrus valdè lata & denſa quæ pro peripetaſmatis eſt in vſu.

gếy, ăn tiền ăn gếy, vide ăn.

gếy, cam gếy: *certa laranja de caſca fina*: malum aureum corticis ſubtilis.

gêy, bánh gêy: *mochis ou pão d'arròs pullò*: placenta ex oriza quam, pullò, vocant.

gêy: *roçar com pangale pera tirar a herua ou igoalhar o chão*: excindere herbas pala ferrea, aut æquare ſolũ. gêy mả: *alimpar a ſepultura das heruas*: auellere herbas a ſepultura.

gệic, vide gệch.

gếm: *vinagre*; acetum, i. gây gếm: *fazer vinagre*: acetum conficere.

gèm: *desfazer em alguem*; detrahere alicui. nói gèm phá: *fallar mal de alguem*: obloqui alicui.

gện: *agaſtarſe*: iraſcor, eris.

eris. cả gẽn: *agastado*: iracundus, i. gẽn giủi: *agastar-se muito*: excandesco, is.

gẽn, rau gẽn: *bredos*: blitum, i.

gẽn, cái gẽn: *criuo*: cribrum, i. gẽn gạo: *peneirar o arròs*: cribrare orizam.

geo: *semear*: sero, is. geo lúa geo mạ: *semear arròs*: seminare orizam. geo tièn: *botar as caixas pera cunhos e cruzes*: proijcere monetas vt notentur in ludo versæ, vel rectæ. geo chai: *botar a tarrafa*: fundam piscatoriam iacere.

gẹo: *fazer algũa cousa de modo que fique torta*: obliquum aliquid facere. làm gẹo, idem.

gẹp: *quebrar amolgando como cousas de cobre*: contundere aliquid vt ex ære, & similibus. gẹp đầu bẹào cốt: *dar com a cabeça nas colunas*: frãgere caput columnis impingendo. gẹp cháng tlòn: *amolgado não redondo*: contusum non rotundum. giọp, vel giập, idem.

gẹt tay, gẹt chên: *entalar, mão ou pè*: intercipi manum, pedem &c.

gẹt: *puxar*: traho, is. gẹt lên: *puxar pera riba*: trahere sursum. gẹt xuống: *puxar pera baixo*: trahere deorsum. cheò gẹt lùi: *remar pera trás*: trahere retrò remigando. chèo gẹt tới: *remar pera diante*: trahere in anteriorem partem remigando.

gẹt mình *estremecer*: contremisco, is.

gẹt mạch: *pulso formicante*: contremiscens pulsus.

geu, vide geo.

ghe gà: *crista do gallo ou galinha*: crista galli aut gallinæ. mòũ, idem.

ghe mlẽ, ghe đẻu: *fallar muito quem mente, engana*: fallere multis verbis. nói ghe đẻù, idem. ghe chuọ́c, ghe cách, ghe sụ: *muitas inuenções, muitos modos, muitas cousas*: multæ inuentiones &c. est additamentum.

ghê rang: *botar os dentes*: obstupescere dentes.

ghế: *cadeira rasa, banco*: scamnum, i.

ghế com: *virar o arròs depois de cozido*: orizam iam coctam reuoluere. com đã

cạn thì ghế lên : *se a agoa do arròs que se coze está já seca virai o arròs* : reuoluere orizam in ollam cum iam ficcata eſt aqua in olla in qua concoquitur.

ghé: *virar o roſto pera hũa parte por ver ou ouuir melhor*: vertere faciem in vnam partem ad melius percipiendũ, vel viſu, vel auditu. ghé con mắt: *aplicar os olhos a hũa parte*: vertere oculos ad vnam partem. ghe tai: *aplicar a orelha*: admouere aurem.

ghè, ngồi ghè: *aſſentarſe a par de alguem*: iuxtà aliquẽ ſedere.

ghế ngủ: *cair deſono*: dormito, as.

ghé: *ſarna*: ſcabies, ei. nên ghé: *ter ſarna*: ſcabiem oriri.

ghé, cha ghé: *padraſto*: vitricus, i. mẹ ghé: *madraſta*: uouerca, æ. con ghé: *enteado*: priuignus, i.

ghệy, vide gậy.

ghém, rau ghém: *ſálada*: acetaria, orum.

ghen: *ciumes*: zelotypia, æ. Đọ chãò ghen nhau *marido e molher terem ciumes*

hum do outro: zelotypia laborare maritum & vxorem inter ſe.

ghen: *ter inueja*: inuideo, es. ghen cũa: *ter inueja das couſas alheas*: inuidere alteri propter res eius. ghen ghét: *inueja com odio*: inuidere & odiſſe.

ghẽn, vide nẫn.

ghẹo: *zumbar com molheres*: iocari cum mulieribus.

ghét: *ter odio*: odiſſe. ghen ghét, idem.

ghét đầu: *caſpa preta*: porrigo nigra.

ghét minh: *cujidade na pelle do corpo*: ſordes corporis adhærentes pelli.

ghệt, vide gật.

ghéu, gật ghéu: *toſquenejar*: dormito, as.

ghi: *por final en algũa couſa*: notam apponere. ghi tiếng keó quên *apontar a palaura pera ſe não eſquecer*: notare vocabulum ne memoriâ excidat.

ghì, chim gàm ghì: *certa aue como rolla*: auis quædam turturi ſimilis. hòm bì, idem.

ghiéc: *ter nojo*: nauſeam habere. gớm ghiéc,

gớm

gó̂m ghĩng, idem.

ghim cân: *fiel da balança*: examen trutinæ.

ghĩng, gó̂m ghĩnh: *couſa nojenta*: nauſeam pariens res.

gì, đí gì, ſự gì đ'êu gì: *que couſa*: quid? ăn một miếng đí gì: *comei algũa couſa*: aliquid comedas. gì n'êy: *qualquer couſa*: quidlibet. lo gì, lo gì ſự â̂y: *que vos vay niſſo*: quid ad te? chớ gì *oxala*: vtinam. chảng có đí gì sốt: *não tem nada*: nihil eſt omninò. của gì: *que fato*: quæ res? alij đứ gì việc gì việc gì: *qualquer negocio*: quodlibet negotium. ſự gì ſự gì: *qualquer couſa*: quælibet res.

gĩ: *nodoa*: macula, æ. gĩ áo: *manchar o veſtido*: maculare veſtem.

giá, cá giá: *certo peixe muito gordo*: piſcis quidam valdè pinguis.

giả: *fiſga*. fuſcina, æ. lê̂y giả đâm cá: *com a fiſga fiſgar o peixe*: fuſcinâ piſcem configere.

già, nhà: *caza*: domus, vs.

già: *conieiturar*: conjector, aris. gia ngày nào có mưa: *adiuinhar que dia haverà chuua*: conjectari quo die futura ſit pluuia. gia phải: *acertar*: præſagire ad rem.

gia giét: *muito, muitos*: multus, a, vm. thay, lám, idem.

gia, ŏan gia: *inimigo*: inimicus, i. làm ŏan gia: *fazer queixumes*: conqueror, eris. càng gia: *de cada vès peyor*: ſemper peior.

gia hình: *tormentos*: cruciatus, vs.

gia, blái gia: *certa fruta azeda*: quidam fructus acerbus dictus, gia.

gia giảm, vide giảm.

già: *velho*: ſenex. oũ già: *ſenhor velho*: Domine ſenex. bà già: *ſegnora velha*: domina ſenex. thân oũ già bà già: *termo de muita honra que ſe vſa sò com peſſoas muito graues*; termini honoris qui ſolum ſunt in vſu cum primarijs perſonis. già cả; *muito velho*: ſenex valde, già nua, idem. rủ rĩ già cả, dâu tích: *decrepito*; decrepitus, a, vm.

già, blai già: *fruta de vès*: maturus fructus. tle già: *bambà de vès*: canna indica iam ma-

matura ad opus. ngà già: *marfim de vès*: ebur antiquũ. bạc già: *prata boa, fina*: argentum purum.

già giẹt: *esmagar*: conterere pedibus. nói già giẹt: *fallar com desprezo de alguẽ*: contemptibiliter loqui de aliquo.

giá: *preço*: pretium, ij. giá bao nhieu: *quanto val*: quanti æstimatur. thì giá: *preço ordinario*: pretium commune.

giá rét: *frio grande*; frigus acutum.

giá: *lugar em se goardão algũas cousas em ordem como cabide de lanças & cousas semelhantes*: locus in quo quædam ordinata seruantur vt in hastario & similibus. giá sũ: *lugar em que se goardão as espingardas* locus in quo seruantur fistulæ ferreæ. giá guơm: *lugar ou cabide de catanas*: locus in quo seruantur gladij. giá cỗ: *lugar em que se goardão as bandejas*: locus in quo seruantur mensæ rotundæ.

giá mui thuièn: *arcos do roldo da embarcação*: arcus

qui sunt in tegumento superioris partis nauigij.

giá: *feijoẽs arrebentados*: faseoli contriti.

giả, đánh giả: *ameaçar pera dar*: minitari ictum.

giả: *falso, fingir*: falsus, a, vm. bạc giả: *prata falsa*: adulterinum argentum. cuả giả: *fato falsificado*: depraua-tæ merces, dicitur etiam à Christianis de omnibus ijs quibus Ethnici vtuntur ad superstitiones, cũa dối idẽ. làm thinh giả ngủ: *fingir que dorme*: fingere somnum.

giã: *agradecer*; gratias referre. chúa giã: *el Rey agradece*: gratias habet Rex. giã ơn: *agradecer com cortesia*: gratias agere comiter pro accepto beneficio, est vox communiter in vsu. giã ai: *despedirse de alguem*: valedicere alicui, eo etiam loquẽdi modo vtuntur cum alicuius amicitiam deserunt.

giã, giặc giã: *inimigos*: hostes, vt cum bellum ingruit.

giã, thuièn giã: *embarcação de carga*: oneraria, æ.

giác: *tomar ou dar ventosas*:

ſas: cucurbitulas adhibere ad eliciendum ſanguinem. bầu giác: *cabaçinhas das ventoſas*: cucurbitulæ quæ ad eliciendum ſanguinem adhibentur. thọ giác: *o que deita as ventoſas*: cucurbitulas adhibens ad ſanguinem eliciendum. chích giác, vide chích.

giặc giả: *inimigos*: hoſtes. đánh giặc: *dar batalha*: certamen inire.

giặc: *couſa fendida*: fiſſus, a, vm. tle giặc ra: *bambù fendido*: canna indica fiſſa.

giái, nơi ở: *lugar ou região*: habitatio, regio. thế giái: *eſte mundo*: mundus iſte. thượng giái: *a mais alta região*: regio ſuprema. trũ giái: *região meyãa*: regio media. hạ giái: *a mais baixa região*: regio infima.

giái, khí giái: *toda ſorte de armas*: omne genus armorum.

giái, thày giái: *meſtre rapado*: magiſter abraſus.

giải tội: *tirar os peccados*: peccata, vel pœnas peccatis debitas remittere. làm phép giải tội; *abſoluer dos peccados*:

abſolutionem Sacramentalem conferre. nơi giải tội: *lugar de perdoar os peccados*: locus abſoluendi à peccatis, ſumitur etiam à Chriſtianis pro purgatorio vbi pœnæ peccatorum ſoluuntur. giải rét: *tirar o frio*: expellere frigus. giải phiền: *tirar a malenconia*: depellere triſtitiam. giải ghét: *tirar o odio*: propellere odium.

giải, giảng giải: *prègar*: concionari.

giài: *çapatos chinellas*: calceus, i. crepida, æ. giài gai: *por o pè em eſpinho*: calcare ſpinas, & ſic de alijs. đòn giài: *prancha*: ponticulus ligneus.

giại: *eſfregar com a mão*: fricare manu. giại mũi: *eſfregar o narìs*: confricare nares. giại con mắt: *eſfegar os olhos*: defricare oculos.

giâm *cauaco*: aſſula, æ. giâm cũi idem

giàm, chên phải giàm: *laſca que ſe meteo no pè*: fruſtum lapidis, vel ligni pedi infixum.

giâm *diſcipulo cabeça dos outros*: diſcipulus qui alijs

præest. giâm, vide gêm.

giảm: *perdoar parte da pena ou diuida*: remittere partem pœnæ aut debiti. giảm bớt phần nọ: *perdoar parte da diuida*: dimittere partem debiti.

giạm: *tapar buraco como de cesto com remendo de bambùs*: obturare foramen vt cistæ, vel similium adhibito cannarum indicarum auctario.

giạm: *matinada*: strepitus, vs. giạm chên: *matinada; com os pès*: strepitus pedum. giạm choật: *matinada dos ratos*: strepitus murium.

giàm, cái giàm bắt cá: *certa nassa*: nassæ quædam species.

gian: *falso, enganador*: deceptor, mendax. thế gian: *mentiroso mundo*. fallax mundus. thề gian: *iurar falso*: iuramẽtum fallum perpetrare. gian tham của người: *cubiçar com engano o fato alheo*: frudulenter res alienas concupiscere. gian dữ: *peruerso*: nequam. gian hiếp: *fazer forças e sem rezões*: iniu-

stè vim inferre. gian dâm: *peccado de luxuria*: peccatum luxuriæ quodcunque, tà dâm, idem.

gian: *rugas como de velhice*: rugæ vt ex senecta. gian mạt: *rosto enrugado*: corrugata facies. gian dẽa: *pelle enrugada dos velhos*: rugata pellis præ senectâ. buất gian ra: *estender as rugas com as mãos*: rugas manibus complanare. buốt chon, idem.

giàn: *botar no chão, como pedra*: proijcere in terram vt lapidem, vel aliud. giàn sách xuống: *botar o liuro no chão*: deijcere librum in solum.

giàn: *latada, parteleiro, almario*: cantherius, vasarium, armariũm.

giàn: *cousa espoſta ao vento*: exposita res ventis. cửa giàn gió *porta aberta ao vento*: patens ventis porta.

gián, xuâng: *influencias do ceo*: influentiæ cælestes. sao gián hạ: *as estrellas influem no sublunar*: influunt in sublunaria stellæ.

gián, gõ gián: *pao de aquila braua*: lignum aqui-

la-

lanum ſylueſtre.

gián, cái gián: *barata bicho*: blatta, æ.

gián mâm: *aparelhar o dulão*: parare menſam.

gián cứu: *interceder pollo reo*: intercedere pro reo.

gián: *impedir*: impedio, is. can gián, idem.

gián, tiền gián: *caixas pequenas*: moneta ærea paruula quæ ſolum eſt in vſu in regia Tunchinenſi.

gián, hèn: *pouco*: parum. đã giản: *ià he pouco*: iam parum ſupereſt, quod de rebus illis dicitur quarum finem cupimus, vt de morbo cum dicitur đã giản: *ià a doença he menos*: deficit iam morbus. mưa đã giản: *a chuua ià vay eſteando*: ceſſat iam pluuia. giản đã: *eſperai hum pouco*: expecta paululũ, quaſi velit prius animum cedari aliquo motu, khŏan đã, idẽ.

gyâng, vide gyêng.

giang, ſoú: *rio*: flumen, inis. qua giang: *paſſar o rio*: tranſire flumen. qua đò, idẽ.

giang la: *ceſtinho com aza pera ir ao bazar*: corbula, quædam cum anſula ad ali-

quid emendum in foco. cang la, idem.

giang tay ra: *eſtender os braços em Crùs*: aperire brachia in Crucis formã. giang chên: *eſcarrapachar os pès*: diuaricare pedes. giang rà; *puxar perafora*: trahere ad extra. giang cho thẳng: *puxar pera enteſar*: trahere ad diſtendendum.

giàng, cứ giàng: *arco teſo*: diſtentus arcus.

giàng bẽải: *meada*: glomus, eris. trama, æ. giàng: *debar fiado*: glomero, as.

giàng, giữ giàng: *goardar vigiar algũa couſa*: cuſtodio, is. inuigilo, as.

giàng cối xay lúa: *o pao com que ſe puxa pera moer e tirar a caſca do nelle ou do arròs que tem ainda a caſca*. lignum quod trahitur in quadam mola, in qua oriza exuitur tuniculâ.

gyấng, vide gyếng.

giảng: *declarar*: explico, as. giảng giải, idem. giảng đạo Chúa blòi: *enſinar a ley do Senhor do ceo*: docere legem Domini cæli. hay giảng: *he bom pregador*: concionator.

tur appositè.

giảng, hộ giảng: *piloto*: nauclerus,i.

giạng gịt: *cousa empeçada como linhas*: implicatus,a,vm. alij xang xít.

giành: *porfiar*; contendo; is. giành nhau, cãi nhau, idẽ. giành nhau, ăn cướp nhau: *apanhar hum a outro*: rapere inuicem.

giảnh len: *rebitar pera riba, como abas do chapeo, taboa empenada*: retorquere in altum vt galeri orbem inferiorem erigere.

giạnh, ánh: *pè de semente que multiplica filhos*: fæmen exortum, quod plantulas multiplicat.

giao, bua ra giao: *certa ceremonia em que o verdadeiro Rey de Tõquim a que chamão bua, saye ao campo pera adorar o ceo e pegar depois no arado*: ceremonia quædam in qua Rex Tunchinensis quẽ vocant, bua, sub anni principium magnâ pompâ in campum egreditur vt cælum adoret, & postea in aratrum manum mittat.

giao chién nhau: *arremeter huns aos outros, como dous exercitos*: impetere inuicem, vt duo exercitus.

giao: *ajuntarse, aiuntamento*: conuenio, is, coniunctio, nis. giao cảm, vide cảm.

giao nhau: *concertarse*: conuenire inuicem, vt in pretio, & alijs.

giao gia: *bambùs sobre a caza peraque o vento não leue a palha que a cobre*: cannę indicæ tecto domus impositæ ne ventus tectum attollat.

giáo, cái giáo: *lança de hũ sò gume*: lancea vnius aciei. cầm giáo; *lançar mão da lança*: lanceam apprehendere. giáo ngoẹt sa: *alabarda*: bipennis, is.

giáo tiền, giáo gao: *pedir esmolas de caixas e de arròs*: stipem erogare monetarum & orizæ, id solent sacrificuli cum aliquod de nouo idolorum fanum erigunt, vel pontem ædificant. háọc tlò giáo cho cô hồn: *os estudantes pedir esmolas pollas almas perdidas*: eleemosinas colligunt scholastici pro animabus dispersis, ita vocant eas qua-

quarum corpora ſepulchris carent.

giáo: *ſeita*: ſecta, æ. tam giáo, *as tres ſeitas da China*: tres ſectæ à ſinis peritæ. đạo bụt, đạo nhu, đạo đạo.

giảo: *velhaco, ladraõ*: nebulo, onis. đứa kia gian giảo: *aquelle he hũ grande velhaco*: nequiſſimus eſt ille.

giảo, giểu giảo: *zombar, gracejar*: nugor, aris. iocor, aris.

giáõ, vide gióũ.

giảõ tai mà nghe: *eſtar attento ao que ſe dis*: arrigere aures ad audiendum. giảõ lõ tai, idem.

giáõ tlóũ: *tanger o tambor*: pulſare tympanum.

giáp: *iunto, pegado*: propè, iuxtà. giáp thành: *iunto ao muro*: iuxtà mœnia.

giáp, áo mã giáp: *peito de armas, veſtido de guerra*: thorax, cis. lorica, æ.

giáp, hŏàng giáp: *quarto grao de letrados ſubindo*: quartus gradus ſuperior literatorum.

giập: *eſmagar*: illido, is. giập đầu: *eſmagar a cabeça*: frangere caput. giập chên,

giập tay: *quebrarſe os pès e as maõs*: confringere pedes, & manus. giập núa: *quebrar bambùs pizados*: conterere cannas indicas. alij giộp, vel giệp.

giập, lien: *continuar*: continuo, as. giập lêy: *continuadamente*: aſſiduè.

giát: *meterſe algũa couſa em lugar apertado*: comprimi aliquid in loco anguſto. giát rang: *meterſe entre dentes*: immiti inter dentes. giát máõ: *meterſe entre as vnhas*: immitti inter vngues. giát lõ: *tapar algũ buraco ou fenda*: obturare foramen, vel fiſſuram.

giật, vide gệt.

giặt: *bater roupa pera a lauar*: quaſſare veſtes aut pannos lineos ad lauandum. giặt áo: *lauar a cabaya*: lauare veſtem.

giạt, tloi di: *ir a nhota*: ferri aquæ impetu húc & illúc. gió sáõ giạt thuiền: *o vento e ondas leuar a embarcação a nhota*: ferri cymbam húc atque illúc vndarum, ac ventorum impetu.

giâu, blái giâu: *certa fruita*:

ta: fructus dictus giâu.

giâu: *rico*: diues, itis. giâu có phú qúi, idem.

giấu: *esconder*: abscondo, is. giấu cũ ai: *encubrir de alguem*: occultare alicui. giấu giêm: *esconder*: tego, is.

giậu: *cerca*: septum, i. rào giậu, idem.

giêc, cá giêc: *certo peixe*: piscis dictus giéc.

giền, cầu giền: *hũa ponte ou bairo na corte que se chama assy*: pons aut vicus in aula Tunchinensi dictus, cầu giền.

giêng, tháng giêng: *o primeiro mes do anno que quasi sempre corresponde a lua que vem no mes de feureiro*: mensis primus, siue prima lunatio anni, quæ ferè semper incidit in mensem februariũ nostrum, nempe inter solstitium brumale & æquinoctiũ vernum, ab illo enim medio desumunt principium anni sinæ &c.

giềng mối, vide mối.

gyếng: *poço de agoa pera beber*: puteus aquæ ad potum. đào gyếng: *fazer poço*: excauare puteum.

giệt, nói già giệt: *fallar cõ desprezo, ou zombar de alguem*: contemnere aliquem verbis aut irridere. dè ngươi, idem.

giệt: *esmagar carregando*: illidere comprimendo. đ'ap già giệt: *pizar aos touces*: proculcare calcibus.

giết: *matar*: occido, is. chớ giết ngươi: *não mataràs*: non occides.

giết, gia giết: *muito*: valdè, vox exaggerans in qualibet re.

giểu: *zombar, gracejar*: iocor, aris. nói giểu: *fallar por zombaria*: ludens loqui. giểu giảo: *zombar com mais excesso*: nugor, aris. cợt cảo, idem.

gìm: *mergulharse cousa que anda acima da agoa*: immergi quod aquę innatare solet. chìm, idem.

gìn giữ: *goardar, vigiar*: custodio. is. giữ giàng, idẽ.

giỗ: *arremetter huns aos outros*: inuadere inuicem. giỗ nhau, idem.

giò: *pè de galinha, ou de porco*: pes gallinæ aut suis. xem giò: *adiuinhar pollo pè de*

de galinha: augurari pedem gallinæ inſpiciendo, hac ſuperſtitione paſſim vtuntur Annamitæ Ethnici in omnibus fermè negotijs quæ aggrediuntur.

gió: *vento*: ventus, i. gió giung: *vento que dà moleſtia*: ventus iniucundus. mưa gió: *chuua e vento*; pluuia cum vento. gió đã tắt: *acabou o vento*: ventus deſijt. gió bão: *tormenta*: tempeſtas, atis. gió bắc, gió bóc: *vento norte*: Aquilo, nis. chính gió. *o rumo direito*: ventorum linea recta. gió đoũ: *vento leſte*: Eurus, i. gió đoũ bắc: *Nordeſte*: meſes, is. gió tảy: *oeſte*: fauonius, i. gió may: *Noroeſte*: Thraciozephyrus, i. gió nam: *ſul*: Auſter, tri. gió nồm: *Sueſte*: Euronotus, i. gió tây nam: *ſudueſte*: Notozephyrus. gió xuôi: *vento em popa*: ventus ſecundus. gió ngược: *vento contrario*: ventus oppoſitus, aduerſus.

giô: *cuſpir*: ſpuo, is. bọt miệng, idem.

giỗ: *conuite que fazem aos mortos parentes, no dia em que morrerão*: conuiuium quod celebratur in memoriam defuncti conſanguinei die obitus, vel anniuerſarij. giỗ chạp, idem.

gió: *ceſto pera lauar peixe*: corbis ad lauandos piſces.

gió miệng lại: *interrumpir a pratica de alguns entre ſi, metendo outras palauras*: colloquium aliquorum interrupere alijs verbis interpoſitis.

gio tay ra: *eſtender os braços*; extendere brachia. gio đẽát tay: *dar a mão a alguẽ*: porrigere manum alicui.

giờ: *hora*: hora, æ. quia tamen totum diem naturalem diuidunt in 12. tantum horas, vna hora æquiualet duabus noſtris. principium autem diei incipiunt a 3. noſtra poſt mediam noctem ſic autem nominant horas nomine animaliũ bính dần, giáp dần, giờ dần. *das 3. de polla menhãa atè as 5*: hora a 3. vſque ad quintam manè, hồm: *hora do tigre*: hora tigris. đinh mẹo, giờ mẹo: *das cinco atè as ſete de polla menhãa*: hora à quinta vſque

que ad ſeptimam matutinã.
meò: *hora do gato*: hora felis.
mậu thìn, giờ thìn: *das ſete as noue polla menhãa*: hora à ſeptima ad nonam ante meridiem. ròũ: *hora do dragão*: hora draconis. kĩ tị, giờ tị: *das noue as onze antes de meyo dia* hora à nona ad vndecimam, ante meridiem. rắn: *hora de cobra*: hora ſerpentis. canh ngọ, giờ ngọ: *das onze antes de meyo dia atè hũa depois de meyo dia*: hora ab vndecima ante meridiem vſque ad primam poſt meridiem. ngựa: *hora do cauallo*: hora equi. chinh ngọ: *meyo dia*: meridies. tân mũi, giờ mùi: *de hũa tè as tres depois de meyo dia*: hora ab vna poſt meridiem vſque ad tertiam. dê: *hora da cabra*: hora capræ. nhâm than, giờ than: *hora das tres atè as cinco da tarde*: hora à tertia pomeridiana, vſque ad quintam veſpertinam. khĩ: *hora do bugio*: hora ſimiæ. qúi dậu, giờ dậu: *das cinco as ſete da tarde*: hora à quinta ad ſeptimam veſpertinam. gà *hora da galinha*: hora gallinæ.

giáp tũất, giờ tũất: *das ſete as noue de noite*: hora à ſeptima ad nonam ſerotinam. chó: *hora do cão*: hora canis. ót họi, giờ họi: *das noue as onze antes de meya noite*: hora à nona ad vndecimam ante mediam noctem. lợn: *hora do porco*: hora ſuis. giáp tí, giờ tí: *das onze antes de meya noite atè hũa depois de meya noite*: hora ab vndecima ante mediam noctem, vſque ad primam poſt mediã noctem. chuật: *hora do rato*: hora muris. chính tí: *meya noite*: media nox. ất ſửu, giờ ſửu: *da hũa depois de meya noite atè as tres*: hora ab vna poſt mediam noctem vſque ad tertiam. tlâu *hora do bufaro*: hora bubali. ſicuti horas diei ſic etiam duodecim menſes anni, & annos ipſos ijſdem horarum nominibus vocãt vſque ad ſexaginta, & tũc iterũ incipiunt ſuũ quaſi ſæculum annorũ ſexaginta.

gióc dêy *fazer cordaõ com tres ou quatro fios entreſechãdos*: funiculus è tribus aut quatuor filis interiectis cõpoſitus.

gióc,

giọc, vide giuòc.

giò il: *bicho de corrupção como de carne, peixe*: vermis ex corruptione vt carnis, piscis &c.

giồi phấn: *enfeitar-se com aluaiade*: compere se cerusâ.

giồi mặt, giồi phấn mặt idẽ.

giọi: *cute, dar cute*: percutere manu caput alterius.

giọi nhà: *tomar as goteiras do telhado*: stillicidia tecta corrigere.

giội: *botar agoa na cabeça ou sobre outra cousa*: infundere aquam super caput, vel super aliud.

giòn: *cousa tenra que se quebra facilmente*: tenera res quæ facilè frangitur. sic gỗ giòn: *madeira quebradiça colhida fora de vès*: fragilem atque immaturum lignum.

giòn: *o estar bem cousa no corpo, como vestido, barrete*: aptè aliquid corpori adhiberi, vt vestem, pileum & similia. mũ giòn: *barrete que está bem*: concinnatus aptè pileus.

giòn: *brincar*: ludo, is. giòn nhau, chọi, ac, idem.

giớn, ſọ giớn gáy lên: *arrepiarense os cabellos com medo*: inhorrere pilos præ formidine.

giớp xưa: *exemplo antigo: ou de premio ou de castigo que não aproueita*: exemplum priſtinum, vel premij, vel ſupplicij, quod tamen non prodeſt.

giộp: *não pegar o grude ou cousa semelhante*: reglutinari aliquid, alij giọt.

giọp, vide giập.

giốt giốt: *azedo de fruta*: acrimonia, æ. chua giốt giốt, idem.

giọt: *as beiras do telhado*: imbrices, icum.

giọt, vide giộp.

giống: *casta, especie sorte de cousas*: ſpecies rerum. giống ăn: *cousas de comer*: genera ciborum giống tốt: *cousa boa*: res bona. giống lọ, giống chĩng *ſpecie de boyão*: ſpecies diotæ. giống hòm: *ſpecie de caixão*: modus arcæ.

giống *semelhante*: ſimilis, e. giống nhau, idem. giống mặt: *ſemelhante no roſto* ſimilis in facie. một giống: *da meſma casta, nação* ſpeciei, vel nationis eiuſdem. giống

khác: *outra ſpecie outra coſa*: diuerſus, a, vm.

gióũ: *ſemente*: ſæmen, inis. dể làm gióũ: *deixar pera fazer caſta, pera ſemear*: ſæmini faciendo ſeruare. ſinh sản ra làm gióũ: *propagar a geração*: generationem propagare. chửa nên gióũ: *ainda não eſtà de vès pera ſemẽte*: ſæmini nondum eſt aptũ.

gióũ thợ: *inſtrumentos do official*; inſtrumenta artificis. gióũ má, idem. chẳng nên gióũ má gì: *naõ preſta pera nada*: nihil valet. chẳng nên gióũ gì, idem.

gióũ tai ra: *ouuir com attenção*: arrigere aures. nghe, idem.

gịt, vide gệt.

giủ: *ſacudir*: quatio, is. giủ áo: *ſacudir a cabaya*: excutere veſtem.

giữ: *vigiar, guardar*: cuſtodio, is. giữ giàng, gìn giữ, idem. giữ canh: *vigiar os quartos*: cuſtodire vigilias noctis. giữ nhà: *vigiar a caza*: inungilare domui. giữ đạo: *goardar a ley*: ſeruare legem. giữ ngày lễ lạy: *goardar as feſtas*: ſanctificare

dies feſtos, abſtinèndo ſcilicet ab opere ſeruili. giữ mình: *vigiarſe, defenderſe*: protegere ſe ab inimicis.

giủa, rau giủa: *erua de tanque qual ſe come*: herba piſcinarum, quæ vſui eſt ad edendum.

giữa: *lima, limar*: lima, æ. limo, as. giữa chẳng ăn sắt: *não lima bem*: lima inepta ad limandum.

giứa, bláigiứa: *ananàs*: ananazius, ij. fructus indicus ita dictus.

giứa; *meyo*: medius, a, vm. giứa đàng; *meyo do caminho*: medium itineris. giứa nhà: *meyo da caza*; medium domus, hæc vox habet ordinem ad ea quæ circa verſantur.

giục; *incitar*: inſtigo, as. giục nó làm: *apertar com elle peraque faça*: vrgere illum ad agendum. mà quỉ giục làõ ngượ ita phạm tội: *o diabo inſtiga aos homens peraque cayão em pecado*: inſtigat diabolus homines ad peccata.

giủi, vide gện.

giùi: *furador, furar*: terebro,

bro, as, terebella, æ, ſubula, æ. giùi ḉbẽán xé ra: *fenderſe a taboa furandoa*; terebrando tabulam findi. léi giùi: *tomai a verruma ou ſouela*: terebellam accipe, vel ſubulam.

giụn chên: *pès iuntos*: coniuncti pedes.

giun, vide chun.

giung, gió giung, vide gió.

giuṓc, ngủ một giuṓc: *dormir hũ ſono*: dormitione vnicâ non interrupta quieſcere. một giṓc, vel một chuṓc idem.

giuống: *decer*: deſcendo, is, xuống idem. giuống thai: *foy concebido*; conceptus eſt. đi giuống hồn: *chamar as almas dos mortos*: vocare animas defunctorum; ſuperſtitio qua paſſim vtuntur Annamitæ præcipuè poſt parẽtum obitum. keo hồn idem.

giuong lúa: *as pernas da eſpiga do arròs*: partes quæ ſeparantur in ſpica orizæ.

giụong: *eſtender o animal as vnhas pera fazer a preza*; exeri ab animali vngues vt prædam capiat. con meò

giuṓng ḉbuốt: *o gatto eſtende as vnhas*: extrahit vngues fellis. giuong con mắt ra: *fitar muito os olhos*: defigere oculos valdè. giuong bẫy lên: *armar a ratoeira*; tendere muſcipulam. chuong, đom, idem.

giuòng: *catre grande de lenha com ſeus pès*: lectus vaſtus ligneus pedibus ligneis innixus. giuòng sặp: *eſtrado*: ſtratum ſine pedibus. giát giuong: *a eſteira de bambù que ſe mete no catre*: ſtorea è cannis indicis compacta ſupra lectum ligneum.

giuọng: *marido datia irmaã da may*: maritus materteræ. giuọng: *padraſto*: vitricus; tantum per accommodationem nam propriè dicitur, cha ghé, vide cha.

giúp: *aiudar*: iuuo, as. giúp sức: *ajudar as forças*: adiuuare vires, ſeu infirmitatem.

go cửi: *liços do tear*: licia, orum.

go khổ: *pentem de tecer*: pecten liciatorum.

gò: *outeiro*: collis, is. gò nước: *ilha*: inſula, gò bé, gò bién,

biển, idem. gò mồ: *a terra alta ſobre a ſepultura*: tumulus ſepulchri. gò mả, idẽ: gồ: *bater*: pulſo, as. gồ cửa: *bater a porta*: pulſare ianuam. gồ mó: *bater o bambù da vigia*: pulſare crepitaculũ ex cãna indica ad vigilias, vel ad aliud. gồ thau: *bater folha de latão pera obra*: percutere ęs ductile ad opus.

gỗ *madeira*: lignum, i. cây gỗ: *pao de madeira*: arbor ad opus. gỗ tặp: *pao ordinario*: lignum commune.

gỏ, cái gỏ: *teſto raloe razo*; corbula plana & minimè denſa.

gỏ: *deſembaraçar*: extrico, as. gỏ tặóc: *deſembaraçar os cabellos*: explicare crines. gỏ chỉ, gỏ dây: *deſembaraçar linha, corda*: extricare filum, funem & ſimilia.

gỏ, đứa gỏ: *homem peruerſo*: peruerſus nebulo. quái gỗ: *moſtroſa couſa*: extraordinaria res.

gỏá chồ: *viuua*: vidua, æ. gỏá bụa, idem. gỏá bọ: *viuuo*: viduus, i.

góc: *canto, quina como de*

taboa, pedra: angulus vt tabulæ, lapidis & ſimilium. góc nhà: *canto de caza*: angulus domus. bốn góc: *quatro cantos*: quadratum, ia đuong idem.

góc, gai góc: *eſpinhos, ſilua*: ſpinæ, tribuli.

gốc: *borra da ſeda*: fex bombycina. to gốc, chĩ góc, idem. gốc cây: *tronco de arbore*: truncus arboris. gốc tle: *tronco de bambù*: truncus cannæ indicæ. mác gốc: *empeça no tronco*: trunco impeditur, vel in truncum impingit.

góc, blái góc: *certa fruita com que ſe tinge o vermelho*: fructus quo tingitur purpureus color.

gối: *joelho*: genu. đầu gối, idem. quì gối: *ajoelhar ſe*: genua flectere.

gối, cái gối: *almofada ceruical*; iſs.

gói: *embrulhar em papel, folhas &c.*: inuoluere cartâ, folijs arborum &c. lấy lá mà gói bánh: *embrulhar as apas com folhas*: inuoluere libum folijs.

gồi lúa: *hũ manajo de arròs*

rès que tẽ cousa de duas maõs fechadas: manipulus orizæ quem comprehendunt duæ manus compressæ.

gói: *peixe crù cortado em postinhas pera se comer*: piscis crudus in frustula concisus, vt edatur. ăn gói, idem.

gọi: *chamar, chamarse*: voco as. thày gọi: *o mestre chama*: magister vocat. gọi mấy là đí gì: *como vos chamão*? quomodo vocaris?

gội đầu: *lauar a cabeça esfregandoa*: abluere caput fricando.

gội, gỗ gội sứ: *coronha da espingarda*: theca lignea ferreæ fistulæ. alij báng, vel bíng sứ.

gồm: *cousas de barro*: argillæ res. nồi gồm: *panella de barro*: argillæ olla. hàng gồm: *praça onde se vendem cousas de barro*: argillearum rerum forum.

gồm: *iuntamente, tambem*: etiam. gồm phúc lạ: *comprehende ditas marauilhosas*: cõplectitur fœlicitates mirabiles. tính gồm lại: *somar contas*: colligere calculationes in vnam summam.

gồm ghiéc, vide ghiéc gon, chiếu gon: *esteira fina*: subtilis storea.

gọn, một gọn, hai gọn: *des, vinte como peças, cangas &c*: decem, viginti vt de sericis, telis & similibus. một gọn lụa: *des peças de seda*: decem serica. ba gọn *trinta cangas*: triginta telæ.

góp: *ajuntar a contribuição de muitos*: congerere contributiones multorum.

góp tiền: *concorrer com as caixas que lhe cabem*: soluere monetas ad commune opus.

gộp: *bambùs que estão sobre as ripas a trauessados no tecto de palha*: cannæ indicæ quibus immediatè superponuntur palæ quæ tegunt domum.

gớp, vide gấp.

gót chên: *calcanhar*: talus, i.

gọt: *rapar com naualha ou faca*: radere nouaculâ aut cultro. gọt ngôi: *rapar a coroa*: radere coronam. đẽao gọt: *naualha*: nouacula, æ.

gọt: *aparar fruta ou outra cousa como abobora*: decorticare

care aliquid cultro, vt fructus, cucurbitas & similia. gọt bàu, idem.

gọuc đầu: *abaixar a cabeça:* inclinare caput, alij gục, cúy đầu, idem.

goú: *a canga de bambùs que poem ao pecoço dos presos:* vinculi genus quod est in modum scalæ 12. palmorum circiter quodque collum in quatuor partibus claudit. đáó goú: *por essa canga a alguem.* vinculo illo ligneo in scalæ modum collum alicuius claudere, cầm goú, idem.

gủ, con gủ: *vsso:* vrsus, i. con gấu, idem.

gục đầu xuống: *inclinar a cabeça, cabecear con sono;* dormitando nutare.

gúc, xôi gúc: *arròs pullò vermelho:* genus orizæ rubeæ, goục idem.

guóc: *tamancos chiripos:* crepidæ ligneæ. đi guóc *leuar chiripos:* crepidis ligneis incedere.

guọc, gầy guọc: *magro, desfeito;* macilentus. xanh xao, vó vang, idem.

gưởi: *mandar:* mitto, is.

gưởi mlòi tham: *mandar recados:* mittere verba officiosa. gưởi mlòi lạy: *mandar recados a pessoa superior:* mittere verba officiosa ad superiorem personam.

gưởi của: *depositar fato:* depositò res tradere. ở gưởi: *estar de passagem:* habitare in transitu vt hospitem. sinh kí, sóú là gưởi: *a vida he passagem:* vita est transitus. tử qui, chết là về: *a morte he tornar a casa:* mors est reditus in propriam domum.

gươm: *catana:* gladius contortus ex vna tantum parte acutus. alij cươm. bó gươm: *bainha da catana;* gladij vagina. chuôi gươm: *cabo da catana:* gladij capulus. bánh chè gươm: *guardas de catana:* gladij scutum. tüót gươm ra: *desembainhar a catana:* gladium è vagina extrahere. rút gươm ra, idem. xỏ gươm bẽào: *meter na bainha:* gladium mittere in vaginam. tra bẽaò, idem.

gươm, coi gươm: *por os olhos no chão:* demit-

tere

tere oculos in terram.

guơng, cái guơng: *eſpelho*: ſpeculũ, i. ſoi guơng: *ver ſe no eſpelho*; ſpeculo vti ad inſpiciendum. alij cuơng.

guợng: *gemer, como de quem poem força pera fazer alguã couſa*: gemere, vt eum

quis laborat ad aliquid faciendum. kêu guợng cho mạnh: *gemer pera ter mais forças*: gemere aliquem vt roboretur magis.

gụp dù xuâng: *fechar o ſombreiro*: claudere vmbellam, alij cụp.

HA, nào: *quem, que*: quis vel quid! hàng hà ſa sô: *ſem conto*: innumerabilis, e.

hà, thuiền hà bạc: *embarcaçaõ de peſcar*: piſcatoria cymba.

hà tiẹn: *auarento*: auarus, a, vm.

hà hiép: *fazer forças*: vim inferre.

hà, cái hà: *bicho que roendo fura a embarcaçaõ*: vermis qui rodendo nauigium perforat. chẳng thui thuiền thì hà ăn: *ſe não ſe mete fogo de baixo da embarcaçao, o bicho a furarà*: vermis perforabit nauigium, niſi adhibeatur ignis.

hà, ſoũ: *rio*: flumen, inis, fluuius, ij. ſoũ thinh hà: *a vai lactea no ceo*: via lactea. cõên tõân hà: *ſoldados que remaõ*: remigantes milites. cõên thủi, idem.

há mieng ra: *abrir a boca*: aperire os. đất há ra: *abrir-emſe gretas na terra*: rimas agit terra. né ra, rẻ ra, idem.

hả hơi: *euaporar*: euaneſco, is. rượu chẳng bưng thì hả: *o uinho não ſe tapando*,

perde o vigor: euaneſcit vinum niſi cooperiatur.

hạ, dưới: *de baixo*: infra. thien hạ: *de baixo do ceo*: infra cælum, ideſt vniuerſus mundus hic ſublunaris. cả và thien hạ: *todo o mundo*: vniuerſus orbis. haù hạ *cortejar os grandes fora do Rey*: magnates præter Regem officiosè comitari. hạ giái: *reino inferior, eſte mundo*: regnum inferius, nempe, hic mundus. hỏa hạ: *a corte de Tonquim*: Tunchinenſis regia. thượng hỏà, hạ mục: *entre os grandes deue auer concordia, entre os inferiores amor com tratarſe e verſe*: inter magnates neceſſaria eſt vnio, & inter plebeios amor ſæpè conueniendo. tỏân hạ: *cabo do mès*: finis menſis à die ſcilicet vigeſimo & vltra.

hắc lỏàn, vide lỏàn.

hắch *fenderſe alguã couſa per ſi, como madeira com o ſol*: findi aliquid vt lignum ſolis ardore. nẻ ra. nứt ra, idem.

hạch, bạch hạch, cò tláng: *garça branca*: ardea candida.

bạch hạch: *certa terra em que adoraõ o ceo*: regio quædam in qua cælum adoratur.

hai: *dous*: duo, đôi, nhị idem. thứ hai: *segundo*: secundus, a, vm. mươi hai: *doze*: duodecim. hai mươi: *vinte*: viginti &c.

hai hang, vide hang.

hài: *chinelas, çapatos*: calceus, i. crepida, æ. đi hài: *ir em chinelas*: crepidis incedere. mạc hài: *calçar chinelas*: crepidas calceare. cởi hài: *descalçalas*: crepidas deponere.

hài cốt: *corpo morto*: cadauer, eris.

hái rau: *colher heruas*: colligere herbas. hái củi: *colher lenha*: colligere ligna.

hái gạt lúa: *fouce de segar arròs*: falx messoria vt orizæ, vel etiam tritici.

hải, biển: *mar*: mare, is.

hải đạu: *galè grande que nauega pollo mar*: triremis ampla quæ mari committitur.

hải còn: *ainda ha, ainda viue*: adhuc est, adhuc viuit, superstes est.

hãi: *espantarse*: obstupesco, is. hãi của: *arrecear que se lhe gaste o fato*: timere ne damnum patiatur in rebus suis.

hại: *danificar*: damnum inferre. làm hại của người ta: *danificar as cousas alheas*: deperdere res alienas. hại ai: *fazer mal a alguem*: offendere personam alicuius.

hại, thương hại: *miserauel de mim*: miserum me, heu me.

hay: *saber*: scio, is. lão hay: *asabendas*: data opera. hay chữ nghĩa: *letrado* literatus, a, vm. hay ăn: *comilaõ*: vorax, acis. hay rượu: *bebedor de vinho*: potator vini. hay ác: *folgazaõ*: otiosus. i. hay làm: *trabalhador*: laboris patiens. hay dịn, vel nhịn: *patiente*: patiens, tis.

hay: *cousa boa feita a proposito*: res apta. sách nầy hay: *este liuro he bom*: bonus est hic liber. thư nầy hay: *esta carta esta boa bem composta*: congruè facta est hæc epistola, & sic de alijs rebus. hay thầy: *o como está bem*

bem feito: quam aptè actum.

hay là: *ou*: vel.

hay; *nao sei*. nescio, is, cum scilicet quis ad interrogatum respondet vt. o thàng kia thày ở đâu: *ò moço, o Padre aonde està*: heus tu magister vbi est? hay: *não sei*; nescio. est respõsio simplex, at si dicat hay gì: *que sei*: qnid scio? est responsio paulo audacior.

hay: *gouernar*. rego, is. hay mộț xã: *manda hũa aldea*: præest vni pago. hay cả và xứ: *gouerna toda a Prouincia*: præest toti Prouinciæ.

hay mộț hặọc: *trata de aprender*: agit vt addiscat. & sic de alijs rebus.

hãy đi: *ide*: ito. hãy ăn: *comei*: ede. hãy làm: *fazei*: fac. particula imperantis.

hâm: *aquentar moderadamente*: calefacere moderatè. hâm com: *requentar o arròs cozido*: recalfacere orizam coctam, & sic de alijs culinæ ferculis. hâm lại:

hàm, cang hàm: *queixadas*: mala, æ. hàm tlen: *queixo de cima*: mandibula superior. hàm dưới: *o de baixo*; mandibula inferior. rang hàm: *dentes queixaes*: dentes maxillares.

hàm, đe hàm hàm: *ameaçar com palauras asperas, mostrar os dentes*: durioribus verbis minari alicui.

hàm, làm lỗ hàm: *fazer buraco ou coua no chaõ e cubrila pera fazer cair alguem*: decipere velle aliquem foueâ factâ in via vt in illam decidat.

hàm ngư ò i: *final da letra de alguem*: nota scripturæ alicuius.

hặ̆m, đàm hặ̆m mặt mũi: *fermoso rosto*: specios a facies.

hám, hôi hám: *feder*: fateo, es. thối hám: *tresanda*: grauiter olet. hám lám, idem.

hám: *aruoredo iunto ao rio*: syluula iuxtà flumen. lom hám bẽào, idem.

hãm: *fazer violencia*: vim inferre. hãm hiếp, idem. hãm mình: *macerar o corpo com penitencias*: vim inferre sibi ipsi corporis afflictationibus.

hãm xuâng: *vaise o lume dos olhos, como quando de*

muito alto se olha pera baixo: deficere lumen oculorum, vt cum ex altiori loco quis aſpicit in inferiora. cháõ mặt, idem.

hẩm, gạo hẩm: *arròs preto*: oriza ſubnigra. gạo hỗm, idem.

han, vide hŏan.

hàn nhau *ſer inimigos*: inimicitias gerere.

hàn, cửa hàn: *porto em Cochinchina a que chamaõ os Portugheſes Turaõ*: portus in Cochinchina à luſitanis dictus Turanum.

hàn: *ſoldar com cobre couſas de ferro &c*: ferrumino, as.

hán: *elle*: ille, cum contemptu. in vſu extra curiam verſus Cocincinam. mạc hán: *ſua vontade*: placitum illius fiat, mạc nó, idem, at cum honore dicitur, mạc ngươi.

hán, nhà hán: *familia de Reis antigos da China*: familia regum antiquorum apud Sinas. hán minh đ'ê: *aquelle Rey da China a quem dizem foy feita reuelaçaõ da vinda de Chriſto ao mundo*: Regis

illius nomen cui fertur facta reuelatio de Aduentu Chriſti Domini alij hán hai đ'ê.

hẳn, tlặt: *verdadeiro*: verus, a, vm. đã hẳn: *iá eſtá ſem duuida*: indubitatũ iam eſt. nói cho hẳn: *dizer tudo o que ha*: veritatem aperire.

hạn: *eſterilidade por falta da chuua*: ſterilitas ex defectu pluuiæ. đại hạn: *ſecura vniuerſal*: defectus pluuiæ in toto Regno. đ'ọi hạn, idem.

hạn, chẽ hạn: *pedaço de peça de ſeda branca dentro do cabeçaõ da cabaya*: fruſtum ſerici albi intra collum veſtis appoſitum.

hang: *eſpelunca*: antrum, i. hang lỗ: *coua*: crypta, æ. hang đá: *lapa*: ſpelunca, æ. ſpecus, vs.

hang, hãy còn hang: *ſe dis do vinagre quando ainda naõ eſta feito*: acetum nondum accepit vires.

hang, hở hang: *deſpido*: nudus, a, vm.

hẳng, bỏ chanh hẳng con mắt: *o ſumo da caſca de limão dar nos olhos*: inſilire in oculos corticis limonij ſuccum.

đ'ài

đài hai hàng con mắt: *fazer arder os olhos*: vredinem oculis cauſare.

hàng, họ hàng: *parentes*: conſanguineus, a, vm.

hàng họ: *viniaga*: merces. bán hàng bán họ: *ter tenda em que ſe vendem varias couſas*: merces diuerſas expoſitas habere. bà hàng, bán hàng: *bazareira*: mulier diuendens merces. hàng phố: *rua de tendas*: platea tabernarum. hàng bát: *rua em que ſe vendem as porçolanas*: forum lancium ſinicarum. hàng bè: *lugar onde ſe vendẽ iangadas*: forum in quo diuenduntur ſchediæ. & ſic de alijs rebus. ễ hàng, vide ễ.

hàng: *ſempre*: ſemper. hàng sóũ: *ſempre viue*: ſemper viuit. hàng hàng, idem. hàng ngày: *cada dia*: quotidie. hàng nam: *cada anno*: ſingulis annis.

hàng: *ordem de peſſoas iuntas*: ordo perſonarum quæ aliquam communitatem faciunt, vt,

hàng xả: *os do gouerno da aldea*: præpoſiti aut ſeniores pagi. hàng thuiền: *ſoldados que pertencem a meſma galè*: milites eiuſdem triremis. hàng dinh: *o lugar em que mora o capitão com os ſoldados*: habitatio militum vnà cum duce. & ſic de alijs.

hàng chữ: *regra de letras*: linea, verſus. len hàng khác: *começar outra regra*: lineam nouam ordiri. kẻ hàng: *fazer riſcas*: lineas notare.

hàng cơm, hàng quán: *molher publica*: meretrix, icis.

hàng hà ſa số: *innumeraueis*: innumerabilis, e.

háng kẻ háng: *a parte interior da coixa iunto a vrilha*: femorum iuncturæ.

háng, dàng háng: *eſcarrar*: excreo, as.

hẩng, vide hưng.

hanh, khô: *terra muito ſecca*: terra valde ſicca. đất hanh, idem.

hành, củ hành: *cebola*: cepe. óc hành: *caſca de cebola*: cepe tunica. khía hành *dente de cebola*; cepe ſpica.

hành, làm: *fazer*: facio, is. hành tà dâm: *fornicar*: fornicor, aris. đa hành ác nghiệp: *fazer muitos males*;

mala

mala permulta perpetrare. hặọc hành: *eſtudar*: *ſtudeo, es*: nói hành nguò-i ta: *murmurar d'alguẽ*; detrahere alicui.

hành, của hành khiến: *diabo que cuidão os gentios ſe muda do gouerno cada anno, e com o qual lanção pragas*: diabolus quem ſingulis annis præfici putant de nouo, & cuius nomen inuocant ad malè imprecandum.

hào, yèt hào: *eſquinentia*: angina, æ.

hào quang: *reſplandecer*: ſplẹndeo, es.

hao tiền: *gaſtar caixas*: impendere monetas. tốn tiền idem.

hảo, bóc đại hảo: *damaſco*; damaſcenum ſericum. alij hòũ ſeu đại hòũ.

hặọc: *aprender*: diſco, is. hặọc tlò: *eſtudante*: diſcipulus, i. hặọc hành: *eſtudar*: ſtudeo, es. hặọc đạo: *profeſſar a ley*: profiteri legem. hặọc nhau: *pareverſe hũa couſa com outra*: ſimilem eſſe rem vnam alteri. hặọc chữ nghĩa: *aprender letras*: ſtudio literarum vacare. hặọc cũ ai: *ter alguem por meſtre*:

habere aliquem pro magiſtro. hặọc mlò-i cũ ai: *contar algua couſa a alguem*: referre aliquid alteri.

háõ: *ferrugẽ da chaminè*: fuligo, inis. mồ háõ khói, idem. mồ háo nồi: *ferrugem da panella*: fuligo ollæ. mặt mồ háõ: *negro do roſto*; niger vultus.

hảõ, hát hảõ: *cantar*: cano, is.

hảõ chên: *eſcorregar o pè*: dilabi pedem. nói hảõ: *fallar ſem fondamento*: temerè loqui.

hạõ: *garganta*: guttur, ris.

hấp: *aquentar algũa couſa de comer ſobre o arròs coſido quente*: calefacere aliquod edulium ſuper ponendo illud orizæ coctæ adhuc calidæ. hấp bánh, hấp ĩdem cá hạp nhau: *ſemelhante*: ſimilis, e. gióũ nhau, hạt nhau, idem.

hát: *cantar*: canto, as. truiện hát: *cantiga*: cantio, nis. đàn hát: *tanger e cantar*: canere cum pulſu inſtrumẽti muſici. con hát: *cantadeira*: cantatrix, cis. ngân hát:

hát: *gargantear*; vocem inflectere.

hát xoi: *estrondo que se fas espirrando*: strepitus sternutationis.

hát, mua hát chẽào: *entrar a chuua com vento*: ingredi pluuiam cum vento. hốt chẽao, rãt chẽao, idem.

hạt: *iustos igoaes*: æqualis, e. hạt nhau, hạp nhau, idem.

hàu: *cortejar, seruir aos grandes*: aulicum agere. đi hàu ha idem. tôi haũ: *pedir a pessoa graue*: petere à personâ primariâ. nang hàu: *concubina de pessoa graue*: concubina viri primarij.

hâù: *quasi*: ferè, hẫu chết: *quasi pera morrer*: ferè iam moritur. gạo hâù hết: *o arròs está pera acabar*: ferè iam deficit oriza.

hẫu: *apenas*: vix. hẫu về đuợc: *apenas poderà tornar*: vix poterit domum reuerti.

hẫu, cái hẫu: *amejoas*: mytilus, i.

hậu, sau: *depois*: posterius, post. hỗàng hậu, sau chua: *depois, do Rey*: post regem, idest Regina. cửa hậu: *a porta trauessa*: ianua posterior. hạu thu: *orabicho da sella, atafal*: postilena. æ. hậu nhin: *os vindouros*: posteri,

hậu thổ: *Senhor da terra*: Dominus terræ, ita vocant diabolum quem præesse terræ quam incolunt existimãtes, adorant, & in eius nomine iurant.

hẫu, dưa hẫu: *pateca*: pepo aqueus.

he, đè he, đè hét; *agastar-se pera meter medo*: iram demonstare ad metum incutiendum.

hè: *estio*: æstas, atis. mùa hè, idem.

hè nhà: *a parte da casa pera onde não tem beiras*: pars domus quæ imbricibus caret.

hè, làm hè *certas ceremonias que os gentios fazem no triennio de seu dò aos mortos*, superstitiones Ethnicorum in triennium luctus, erga defunctos.

hề chẳng hề: *de nenhũ modo*; nullo modo. tôi chẳng hề sự gì: *não me meto nisso*: spectat ad me res hęc minimè.

hé:

hé: *palaura de compaixão ou beneuolencia*: beneuolentiæ, vel compassionis vox. mòng oũ hé: *folgo venhais em bora*: benè veneris. nhẽ, idem. thương hẽ: *coitado*: heu te miserum, vel heu me miserum, khốn hẽ, idem.

hẽ *todo, todos*: omnis, e. hẽ là ai: *quemquer*: quicunque. hẽ người ta: *todos os homens*: omnes homines, &c.

hệ, số hệ: *fado, estreya*: fatum, i, Ethnicorum error.

hẹ, hành hẹ: *certas cebollas*: cepe species quædam.

heàng: *camaras de ferro ou bronze que se metem nos falcoẽs*: tormentum bellicum in cuius ventre aperto aliud minus ponitur. blái heàng, idem. alij, blái nhàng.

hẹch, tờ văn hẹch: *papel de feiticeria em que escreuem o mal que querem fazer, e diãte do altar superstitioso o queimão peroque o diabo o và fazer*: veneficij genus quo scribunt in cartula malum quod alijs cupiunt, & coram dæmonum altari comburentes, rogant dœmonem vt illud exequatur.

hẽm quan: *a insignia ou chapa de Mandarim*: insignia prælaturæ: đã có hẽm nhười: *ià fes a letra de seu final*: signum suæ manus iam adhibuit. alij hàm.

hèm rườu: *bagaço do vinho de arròs*: magma orizæ distillatæ.

hẽm, hòn: *por odio tirar a falla*: negare confabulationem ex odio. hèm ǒán, người: *vingarse d'alguem*: vindictam ab alio sumere.

hém: *caminho estreito*: semita, æ.

hèn: *cousa vil*: vilis, e. sưhèn, idem. ké hèn: *pessoa baixa*: vilis persona. toi là ké hèn ké mon: *eu sou ninguem*: nihili sum ego, verba humilitatis in vsu apud Annamitas.

hèn, đau đã hèn: *o mal ià he pouco*: diminutus iam est morbus. giản, idem.

hèn mlạt: *comer vil e mal temperado*: vilis & insultus cibus.

hẽn, cái hẽn: *specie de marisco*: ostreæ species.

hẹn, đã hẹn ngày: *ià assinou o dia*: præstituit iam diem.

diem. ngày phán xét chẳng hẹn: *não se apontou dia do iuizo*: prædictus non est nobis iudicij dies.

heo, con heo: *porco*: sus suis. mel. con lọn.

heò, gậy heò: *bordão de rota*: scipio ex vimine indico quod, rotà, vocant.

heò, thuóc heò: *boa meizinha*: vtilis medicina. hiệu idem.

héo: *murcharse cousa verde como heruas &c.*: marcesco, is.

héo, cá héo: *certo peixe*: quidam piscis dictus héo:

hẹp: *cousa apertada*: angustus, a, vm. hẹp dẽạ: *cainho*: auarus, a, vm. khổ ḅẽải hẹp: *canga estreita*: tela angusta.

hét, đèn hét: *o rinchar dos caualos, elephantes*: hinnitus equorum &c. đè hé đè hét, vide, he.

hết: *acabarse*: finio, is. đã hết: *iá se acabou*: desijt. hết gạo: *acabouse o arròs*: defecit orizá. hết tháng: *acabouse o mes*: finis mensis aduenit.

hết: *tudo*: omnis, e. totus,

a, vm. hết thảy thải: *todos sem ficar nenhũ*: omnes omninò. hết lảõ hết lúc; *com todo o coração e com todas as forças*; integro corde ac omnibus viribus. lấy hết: *tomar tudo*: sumere omnia.

hệt: *semelhante*: similis, e. con hệt cha: *filho semelhante ao pay*: similis patri filius.

heu, vide heo.

hẽu, vide hó̉u.

hĩ̉: *assoarse*: emungo, is. hĩ̉ mũy, idem.

hĩ̉. hỏan hĩ̉: *estar allegre*: lætor, aris. hũi, idem.

hĩ ôi: *interiecção de quem sospira ou geme*: heu.

hịch, vide hệch.

hiếm: *cousa rara*; rarus, a, vm. của hiếm: *fato extraordinario*: eximiæ merces.

hiếm: *caminho por mato não aberto*: syluestris via.

hiền lành: *manso*: mitis, e.

hiến, đom: *offerecer de comer supersticiosamente*: offerre edulia superstitiosè. hiến xôi, hiến ván cho bụt: *offerecer arròs ao pagode*: offerre idolis orizam.

hiền, nhà hiền *segundo tri-*

bunal de letrados em cada Prouincia: tribunal ſecundum literatorum in qualibet Prouincia Tunchini.

hiẽn, oũ hiẽn: *filho de Mandarim de armas*: filius eius qui dignitate aliqua armorum eſt inſignitus. oũ triều, idem.

hiện: *aparecer couſa d'outro mundo como Deos, Santos, atè o diabo*: apparere aliquid alterius ſæculi vt Deũ, Sanctos, vel ipſum etiam diabolum. thiên thần hiện xuống: *aparecer o Anjo*: apparere Angelum.

hiếng: *peſtenejar com os olhos*: nicto, as. hiếng cõmắt: *fechar os olhos*: claudere oculos, nhắm cõ mắt, idem.

hiép: *fazer força*: vim inferre. hiép của người ta: *tomar por força o fato alheo*: vi auferre alienum. hà hiép, idem.

hiệp, quan thủ hiệp: *Mandarim principal a quem ſe encarrega algum negocio*: Commiſſarius ſeu perſona primaria cui aliquod negotium committitur.

hiếu: *goſtar de algũa couſa*: affici erga aliquid.

hiếu, thảo: *reſpeitar como pay may*: honorare, vt patrem, matrem, ſuperiores.

hiểu: *entender*: percipio, is. đã hiểu: *já entendo*: capio ſenſum.

hiếu, àm hiểu chúa: *peſſoa da qual ſe ſerue o Rey*: adhiberi à Rege ſolita in negotijs perſona.

hiệu, kêu, gọi: *chamar*: voco, as. xuy hiệu khí: *chamar com trombeta como no dia do iuyzo*: conuocare tubâ, vt fiet ad diem iudicij.

hiệu, thuóc hiệu: *excellente mezinha*: præſentanea medicina.

hin, bẽo hin hin: *gordo, nedeo*: craſſus, a, vm.

hình: *figura*: figura, æ. thu hình: *diſfarçarſe*: mentiri habitum. hình tượng: *eſtatua*: ſtatua, æ.

hình, gia hình: *tormentos*: cruciatus, vs. làm hình: *iuſtiçar*: plectere capite alij hèinh.

híp: *o que tem os olhos naturalmente muito fechados*: clau-

clauſos fermè oculos habẽs à natura. con mắt híp lại, idem. alij nhám.

hít, con chó hit: *ir o cão pollo faro*: indagare canem ex odoratu.

ho: *tuſſir, toſſe*: tuſſis, tuſſire.

hô, ſan hô: *coral*. corallium, ij.

hồ: *grude*: gluten, inis. lụa có hồ: *peça que tem canja*: glutino infectum ſericum. đán hồ *grudar*: glutino, as. lấy hồ phét gấy: *eſtender grude ſobre o papel*: glutino papyrum inficere. hồ blóc ra: *deſgrudarſe*: reglutinari.

hồ, đàn hồ: *viola*: lyra, æ.

hồ nghi: *duuidar*: dubito, as. hồ nghi đều gì thì hói: *ſe duuidais de algũa couſa preguntai*: dubitans de aliqua re, interroga.

hồ: *lago grande*: palus, vdis. đầm, idem.

hồ tiêu: *pimenta*: piper, ris.

hò: *quaſi*: fermè. hò nửa ngày: *quaſi meyo dia*: ferè meridies. hò hết; *quaſi aca-*

bado: ferè in fine. hàu, idem.

hố: *coua em que ſe caye ſem aduertir*: fouea in qua am non aduertens decidit.

hồ nuớc: *poça de agoa*: lacuna, æ.

hổ, xấu hổ: *couſa vergonhoſa*: pudendus, a, vm. làm xấu hổ cho ai: *enuergonhar alguem*: pudore aliquem afficere. tủy hổ: *ſoffrer iniurias*: probra ferre. hổ ngượi ai: *ter pejo, ou ter vergonha de alguem*: erubeſcere.

hổ phách: *alambre*: ſuccinum, i.

hổ mang: *cobra grande*: coluber ingens. hổ đầm: *cobra que fingem no ceo e quẽ a acha ſerà muito ditoſo, como dizem da fabuloſa vara de quondàm*: ſerpens quem in cælo eſſe fingunt, & eum qui inuenit fœlicem fore putant. đực rắn hổ đầm, idem.

hổ giảng: *piloto*: nauarchus, i.

hỗ, vide hồm.

hộ, đỡng hộ: *aiudar fauorecer*: iuuo, as. ſolum dicitur de Deo Sanctis &c.

apud Ethnicos ſuperſtitiosè dicitur de idolis, maioribus &c. phù hô idem.

họ, dàõ: *gèração*: proſapia æ. đầu họ: *chefre da geração ou familia*: proſapiæ caput. tộ toũ, idẽ. họ hàng: *parentes*: conſanguinei. họ bên nội: *parentes da parte do pay*: conſanguinei ex parte interiori, ideſt ex parte patris. họ bên ngoại: *parentes da parte da may*: conſanguinei ex parte matris, ſeu, vt ipſi vocant, ex parte exteriori.

họ, bán hàng bán họ: *mercadejar*: mercaturam exercere.

hỏ: *enxugar ao fogo*: ſiccare ad ignem.

hỏ: *vos de chamar ou rogar alguem*: vox clamantis ſeu exorantis.

hỏ là, ngờ là: *ter pera ſy*: puto, as.

hỏ, mặt hớn hở: *roſto alegre*: hilaris vultus. ẩui idem.

hỏ hang: *deſpido, ou mal cuberto, de modo que ſe vem partes indecentes do corpo*: ſpoliatus, aut malè cooperitus, ita vt partes turpes corporis appareant.

hŏa: *flor*: flos, oris. hŏê, idem. hŏa nở: *abrir a flor*: florem aperiri. hŏa đực: *flor que não tem fruito*: flos quem non ſequitur fructus. hŏa cái: *flor que tem fruito*: flos fructum præcedens. hŏa quả: *fruita*: fructus, vs.

hŏa, blộ blang hŏa bŏát: *obra de releuo em maceneria*: opus eleuatum ac variegatum in ligno.

hŏa: *bexigas*: variolæ, arum. hŏê, idem.

hŏa nuơng: *molher publica*: meretrix, cis. con hŏa, idem, alij hŏê.

hŏa, thinh hŏa: *Prouincia de Tunquim qual os Portugueſes chamão, Sinufà*: Prouincia in Regno Tunchini quam luſitani vocant Sinufà, thinh hŏê, idem.

hŏà: *pas*: pax, cis. hŏà thŏận cũ nhau: *concordar hũ cõ outro*: concorditer inuicem degere. làm cho hŏà thŏận: *fazer amizades*: pacificare alios inter ſe. thuợng hŏà hạ mộc: *os grandes ſe deuem conſeruar em pas, e*

os baixos em amizade; pacem colant superiores inferiores amicitiam seruent.

hŏà, tŏan hŏà: *consultar*: consulo, is.

hŏà: *tambem*: etiam. và idem; cả hŏà: *todos*: omnes. cả và idem.

hŏá, kẻ hŏá, thŏạn hŏá: *corte de Cochinchina que os Portugueses chamão Sinuà*: regia Cocincinensis à lusitanis dicta Sinuà. kẻ hŏć, idem.

hŏá: *fazer criar*: producere. hŏá nen, hŏá sinh, idem.

biến hŏá: *transformarse em cousa melhor*: immutari in melius vt Ethnici superstitiosè putant de rebus fictis quas pro defunctis comburunt, vt in veras immutentur, aut comutantur. hŏá đi: *queimar pera esse fim como os corpos dos lazaros*: comburere vt in melius transformetur, sic corpora elephantiacorum comburunt Ethnici, vt in meliora transmutentur in aliâ vitâ.

hŏá, tle hŏá: *bambù macho*: canna indica solidior.

hŏả, lửa: *fogo*: ignis, is. đại hŏả: *incendio*: incendiũ, ij. hŏả haò, idem. tièn đang hŏả: *caixas que os presos pagão pera a candea*: pecunia quam vincti soluunt pro lumine carceris.

hŏạ là, hŏạc là: *se poruentura*: si fortè, forsitan.

hŏạ, có hŏạ, là hŏạ: *raramente*: rarò.

hŏạc: *poruentura*: forsan.

hŏạc là, idem.

hŏạc, nói hŏạc: *mentir*: mentior, iris.

hŏai, đứng, thôi: *acabarse*: finio, is, hŏai làõ: *acabarse o agastamento*: finire iracundiam. lại làm, idem.

hŏài phô: *lugar de Cochinchina no qual habitão os Iapoẽs e o chamão faifô*: pagus in Cocincina quem Iapones incolunt & vocant faifô.

hŏài, sinh, hŏài thai: *conceber ou trazer nas entranhas o filho*: gestare in vtero prolem. chửả, có thai, idem.

hŏại: *desperdiçar*: prodigere. hŏại đỏ đi làm bậy, hŏại bỏ đi hư làm chi: *porque se desperdiça desse modo*: vt quid perditio hæc.

hŏan

hŏan hủy: *eſtar alegre*: gaudeo, es. hŏn bŏ, idem.

hŏàn, blả: *pagar*: ſoluo, is.

hŏàn, ban hŏàn: *ter lembrança dos auzentes como de caza, filhos, e lhe dar pena*: memoriâ carorum abſentiũ torqueri.

hŏạn lạt: *caſtrar*: caſtro, as. thiến, idem.

hŏang, noi hŏang: *lugar ſolitario, ſolidão*: ſolitudo, dinis.

hŏang: *muito, em couſa que deſpreza*: valdè, in re quę contemnitur, vt, tôi hŏang: *muito eſcuro*: valdè obſcurum. rét hŏang: *muito frio*: valdè frigidum.

hŏàng, đua: *Rey*: Rex, gis. hŏàng thien, đua blòi: *rei do ceo*; Rex cæli, titulus quẽ tribuunt diabolo, in quo & iurant. ngọuc hŏàng: *Rey do inferno*: Rex inferorum. hoc nomen tribuunt cuidam quẽ etiam vocant regem ſupernum illum colunt ac in eius nomine iurant, impiè inuocantes, ngọuc hŏàng thượng đế. thành hŏàng: *titulo do diabo tutelar, como louca-mente cuidão os gentios de cada aldea*: titulus qui datur diabolo quem Ethnici in quolibet pago tutelarem ſtultè putant, illumque colunt. thàn, idem.

hŏàng, chim hŏàng anh: *aue amarella*: crocei coloris auis. hŏàng vàng: *cor amarella*: croceus color.

hŏàng, đại hŏàng: *ruibarbo mezinha*: reubarbarum, i.

hŏàng giáp: *o quarto grao de letras ſubindo*: quartus gradus literatorum aſcendendo.

hŏảng: *perder o ſiſo*: amẽs, ntis, hŏảng hồt, idem.

hồc: *bradar*: vociferor, aris. kêu hồc: *gritar que lhe acudão*: vociferatione auxilium petere.

hóc: *atraueſſarſe algũa couſa na garganta*: faucibus aliquid hærere. xương hóc hạõ: *atraueſſarſe oſſo na garganta*: hærere in faucibus oſſiculum.

hộc *medida grande por onde ſe paga a renda*: menſura magna qua ſoluuntur tributa. vide đaõ.

l ŏê, vide hŏa.

l ŏ́ê, vide hŏá.

l ŏ̀ê, vide hŏà.

hoi hói: *coroa rapada de nouo*: corona capillorum recens rasa.

hôi: *cheirar a sediço*: puteo, es. com hôi: *o arròs cheirar a basio*: fœtere orizam. thuóc hôi: *a mezinha cheira fartum*: pharmacum grauiter olet. hôi miêng: *ter fastio*: nauseam habere. hôi com: *ter asco ao arròs*: tædio habere orizam. hôi hám: *feder como de corrupção*; fœtere vt ex corruptione.

hôi, mô hôi: *fuor*; sudor, ris. mô hôi ra: *suar*: sudo, as.

hôi, vê: *tornar pera caza*: redire domum.

hôi coũ cho thày: *pagar a o mestre de escola seu trabalho*: soluere mercedem scholæ magistro.

hôi huơ-ng: *certa erua que sabe como erua doce*: anisij sapori similis herba.

hôi, lŏên hôi: *transmigração das almas*: transmigratio animarum.

lôi, vô hôi: *sem conto*: innumerabilis, e.

hòi: *estreito*: angustus, a, vm. hẹp hòi, idem. hẹp hòi dẽạ: *escaço*: auarus, a, vm.

hói, vide hoi hói.

hói nuớc: *rego de agoa deriuado da Madre, e fas outro caminho*: riuus aquæ qui procedit ab alio, diuersam tamen peragit viam.

hôi lô, thụ lô: *o official de iustiça tomar peitas*: muneribus corrumpi ministrum iustitiæ. quan cuả hôi lô, ăn thụ lô, idem.

hội tội, ănnam tội: *arrependimento dos peccados pedindo perdão delles*; pœnitentia peccatorum cum petitione veniæ.

hỏi: *preguntar*: interrogo, as. đi hói bọ: *despoſarſe*: sponsam ducere. hỏi tra sự éy: *examinar o que hà*: inquirere de re illa.

hội: *dedicação de templo dos idolos*: dedicatio templi idolorum. áng chay áng hội: *casas feitas pera celebrar essas festas*: domus ad celebrationem superstitiosam festorũ. hội thi: *a solenidade dos exames*: solemnitas examinum.

hợi:

hoi: *bafo*: halitus, vs. há hoi: *euaporar*: exhalo as. tăt hoi, hết hoi: *iá não respirar*: respiratio desijt, iam mortuus est. hoi nuớc lên: *subirem os vapores da agoa*: vapores ex aquis ascendere. hoi đất: *exhalação*: exhalatio, nis.

hoi²: *ou la*; heus tu. con hỏi: *ò filho*: ò fili.

họi, lợn: *porco*; sus. giờ họi: *das noue horas atè as onze antes de meya noite*; hora à nona ad vndecimam ante mediam noctem. ớt họi, idem.

hòm nay: *hoje*; hodie. hôm qua: *hontem*; heri. hôm kia: *ante hontem*: nudius tertius. hôm kià: *trasanteontem*; nudius quartus, vel quatuor ab hinc diebus. hôm kiet: *ha cinco dias*; nudius quintus, vel quinque ab hinc diebus. hôm sớm: *a tarde e pola menhãa*; manè & vesperè. ban hôm: *a boca da noite*; vespertinum crepusculum. chim keu ban hôm: *agouro mao no cantar dos passeros a boca da noite*: augurium malum ex cantu auium sub

vesperam superstitio.

hom, xương hom: *espinhas piquenas de peixe*; spinæ minutiores piscium.

hom blanh: *bambu com que se tece a palha pera cubrir as cazas*; cannæ indicæ fustâ quibus colligantur paleæ ad cooperiandas domos.

hồm: *tigre*: tigris, is. đuớt hồm: *vnhas do tigre*. vngues tigris.

hồm, tôm hồm: *lagosta*: locusta marina.

hồm, chim hồm bì: *certa aue*: auis dicta hombi.

hòm: *caixão*: arca, æ. cân hòm: *balança em caixão*: arcula ad bilances seruandas.

hỏm, vide hâm.

hôn: *beijar*: osculor, aris.

hồn: *alma*: anima, æ. cô hồn: *almas dos que morrem sem sepultura*: animæ illorum qui sepultura carent, has scholastici superstitiosè colunt. phục hồn, gọi hồn: *chamar superstitiosamente as almas dos defunctos*: animas defunctorum superstitiosè aduocare. giuống hồn: *ir consultar a feiticeira que fin-*

ge

ge *as almas dos defuntos falarem nella*: conſulere pythoniſſam quę fingit animas defunctorum per ipſam loqui.

hồn, linh hồn: *alma racional*: anima rationalis. giác hồn: *alma dos animais*: anima ſenſitiua. ſinh hồn: *alma das plantas*: anima vegetatiua. blai có ba hồn bảy viá: *os homens tem tres almas e ſete ſpiritos ou folegos*: animas tres habent viri & ſeptem ſpiritus ſeu halitus, error. gái có ba hồn chín viá: *as molheres tem tres almas e noue ſpiritos ou folegos*: animæ tres ſunt in mulieribus, & nouem ſpiritus ſeu habitus iuxtà errorẽ Ethnicorum. chép lẽy ba hồn &c: *praga que eſcreuem em papel pera que o diabo leue a alma do outro*: maledictum quod in aliũ iaciunt ſcripto malè precantes vt diabolus animam illius tollat.

hòn: *pedaço de algũa couſa que vai pera redondo ainda que tôſco*: fruſtum alicuius rei quod ſit ferè rotundum quãuis rude, vt hòn đất: *torrão de terra*: gleba, æ. hòn đá: *pedra, ſeixo*: ſaxum, i.

hòn, blái mồ hòn: *fruta com que ſe laua a roupa*: fructus qui pro ſapone inſeruit. bồ hòn, idem.

hòn đẽai: *graõs de animal*: teſticuli, orum. vide bòi.

hồn, nhà hồn: *neceſſarias*: latrina, æ.

hồn độn: *confuſão*: confuſio, onis. hồn haò: *inquietação por muito pouo*; perturbatio ex concurſu frequentis populi.

hơn: *mais*: magis. tốt hơn: *mais bom, melhor*: melior, vs. mạnh hơn: *mais forte*: fortior, vs.

hờn: *tirar a falla por rancor*: negare loquelam alicui ex odio. cãm hờn: *goardar eſſe rancor por tempo*: diù confabulationem alteri negare ex odio. hờn tôi: *não me falla*: negat mihi loquelam.

hớn hở: *peſſoa alegre*: hilaris, e.

hớng, vide hứng.

hốp, lúa hốp: *nelle crecido ſem dar graõ*: herba orizæ prolixa ſine granis.

họp: *ajuntarſe*: conuenio, is. họp tỏan cũ nhau: *ajuntarſe a conſelho*: conuenire

ad deliberandum. két hợp : *vniaõ* : vnio, nis. đức Chúa blời lấy xác lấy linh hồn người két hợp cũ tính đức Chúa blời: *Deos tomou o corpo e a alma do homem, e o vnio com sua sustancia* : assumpsit Deus corpus & animam hominis, & suæ substantiæ vniuit.

hộp : *despoſarſe* : desponſo, as. đi hộp, blả bọ chàõ: *consumar o matrimonio*: consummare matrimonium.

hợp, tiền hợp: *caixas ruins*: monetæ adulterinæ. tiền chỉ, idem.

hộp, cái hộp blầu: *boceta de betle redonda sem pè* : pyxis rotunda ad seruandum folium, betle, dictum.

hớp: *beber a tragos*: bibere paulatim interrumpendo paruis hauſtibus. hớp đềaò miệng: *meter na boca*: adhibere ad os. vel hấp, vide hấp.

hót : *apanhar com a mão* : colligere manu. hót rãc : *apanhar o ciſco* colligere quiſquilias manu.

hốt, vide hỏảng.

hột: *contas de rezar ou ou-*

tras: globuli precarij, vel ſimiles. lần hột: *rezar polla coroa* : globulos precarios percurrere. tràng hột, chuỗi hột *roſario, coroa*: globuli precarij.

hột: *graõ*: granum, i. hột gióũ: *grão de ſemente*: granum ſæminis. hột thãóc: granum orizæ cum tunica. hột muối: *grão de ſal*: granum ſalis. hột trai: *aljofre, perola* : vnio, nis. margarita, æ.

hớt tãóc: *cercear o cabello*: circumcidere capillum.

houũ: *ilhargas*: latus, eris.

houũ, ngực houũ ra: *deſpeitorarſe pera tomar o freſco*: aperire pectus ad illud refrigerandum.

houũ, nồi houũ: *panela em que ſe coze arròs pulò*: olla in qua concoquunt orizam quam, pulò, vocant.

hòũ, cả, hòũ thủy: *grande diluuio*: ingens inundatio.

hòũ, blái hòũ: *fruita do oriente que ſe parece algũa couſa as noſſas neſperas, mais doce e ſe conſerua tambem ſeca*: fructus noſtrati meſpilo

1o ſimilis ſed dulcior, & ſic. cus etiam ſeruatur. hòũ ngâm, idem.

hòũ, bóc đại hòũ *damaſco*: damaſcenum ſericum. tấn vân, idem.

hòũ mao ngựa: *penacho que ſe poem na teſta aos caualos*: pennarum faſciculus qui fronti equorum alligari ſolet.

hòũ, cá hòũ: *ruiuo, peixe*: miluus piſcis.

hõ-u, có: *tem*: eſt. hõ-u ſinh hõ-u tử: *ha viuer e ha morrer*: datur viuere, & datur mori, eſt viuere eſt mori.

hõ-u, bên hõ-u: *parte direita* dextera pars, tay hõ-u: *mão direita*: dextera manus. bạn hõ-u: *companheiro*: ſocius, ij.

hủ, cái hủ: *boyão de barriga grande, e boca piquena*: diota ventris ampli, & paruuli orificij.

hư, khoũ: *vazio* vacuum, i. hư vô: *vaſio e nada*: vacuum & nihil. hỏá hư khoũ: *fazerſe de nada*: fieri ex nihilo. lại ra hư khoũ: *tornarſe em nada*: annihilari, redire in nihilum.

hư: *danarſe*: corrumpo, is. thằng ấy đã hư: *danouſe, eſſe moço*: deprauatus eſt puer ille.

hứa, xin cho: *pedir*: peto, is. khấn hứa nói: *rogar*: precor, aris.

hứa, nói hứa: *prometer*: polliceor, eris. khấn hứa: *fazer promeſſa a Deos ou iurar*: votum emittere aut iuramentum.

huân huân: *mulio, peça de ſeda*: ſericum quod mulio vocant.

húc: *marrar de animaes como carneiros bois &c*: arieto, as. báng idem. lên húc: *prouocalos*: ad arietandum incitare.

hủy báng: *impugnar com deſprezo*: contradicere cum contemptu.

hủy, cười *rir*: rideo, es. hỏan hủy: *eſtar alegre*. iucundus, a, vm.

huyện: *parte em que ſe ſubdiuide hũa Prouincia de algũ Reyno, como Conſelho*: pars in quam Prouincia aliqua ſubdiuiditur, vt apud luſitanos, Conſello. cai huyện: *o ca-*

beça deſſe Conſelho: partis in quam Prouincia ſubdiuiſa eſt caput. oú huiện, idem.

huiệt: *coua da ſepultura*: fouea ſepulchri. lỗ chôn mồ, idem.

hùm vide hồm.

húng nuớc: *tomar agoa dos telhados, aruores &c.*: deriuare aquam è rectis, arboribus & ſimilibus.

húng gạo: *ſupar o arròs*: mundare orizam ita vt recipiatur in vas ſuppoſitum.

húng, đàng húng: *eſcarrar*: excreo, as. alij hóng.

huóng chi, huóng lọ: *quanto mais*: quanto magis, phương chi, lọ là, idem.

hương: *couſa de cheiro, piuete*: virgula odorifera.

hương kì nam: *callambà ou calambuco*: calambanum. lignum pretioſiſſimum. tràm hương: *agoila fina*: aquilanum lignum pretioſum.

hương, đinh hương: *cravo*: cariophyllum, i.

hương cóủ, vide cóủ.

hương thí, vide thí.

hưởng phúc, chịu phúc: *receber premio*: recipere premium.

hươu, con hươu; *veado*: ceruus, i. gạc hươu: *cornos de veado*: cerui cornua.

húp: *ſoruer*: ſorbeo, es. húp canh *ſoruer o caldo*: ſorbere iuſculum.

hút: *chupar*: ſugo, is. hút thuóc: *chupar tabaco*: hauire betti fumum.

hút, gió hút đèào: *aſſopra o vento*: afflat, ventus gió thói đeaò, idem.

hủ, dữ: *mao*: malus, a, vm. hủ thân: *diabo cruel*: diabolus crudelis. ſic aſſerunt venefici de aliquibus defunctis per quos aduenire filijs alijſque conſanguineis mala mentiuntur, ac propterea illorum oſſa in quibus diabolum reſidere fingunt, iubent exhumari, & proijci ne amplius noceant.

í: *intenção*: intentio, nis. mạc í ai: *conforme a intenção decada hũ*: intentum ſuum ſeu voluntatem ſuam quiuis ſequatur. í mậy làm ſao *qual he o voſſo intento, que pretendeis*: intentio tua quænam eſt? tôi có í: *tenho intenção*: intentionem habeo. vô í: *ſem intenção, ſem aduertir*: inaduertenter. đã hiểu í: *já entendì*: intentum percepi. í sách: *o ſentido do libro*: ſenſus ſeu intentũ libri. nghĩa, idem.

i, aó: *cabaya*: veſtis oblonga, toga æ.

yả: *cagar*: caco, as. immodeſta vox. alij, yế, modeſtè dic, đi đàng, đi ngoài, đi ſoũ.

jả, vide già.

ích: *prouecto*: vtilitas, atis. ích gí: *que proueito*: emolumenti quid?

yế, vide yả.

iế, vide gế.

yếm: *corpinho de molher com que cobre os peitos*: mammillare, is.

yếm: *encantar, ou afogentar por virtude occulta*: præſtigijs fugare. ſic yếm thần; *encantar o diabo que chamão tutelar afogentandoo pera que não acuda a aldea como fingẽ os gentios*: incantare diabolum quem Ethnici vocant patronum, vt fugatus mala non auertat à pago ſibi cõmiſſo, vt ſtultè putant Ethnici.

yên: *pas*: pax cis. yên ổn: *quieto*: tranquillus, a, vm. bàng yên, idem. chẳng yên mình: *não ter ſaude*: ſanitate carere. an, idem.

yên thinh yên: *cidra*: malum citreum.

yén saò: *ninho de paſſaro; comer pretioſo*: nidus quarundam auium, qui eſt pretioſus ad edendum. tổ én, idem.

yến, làm yến: *aparelhar meſa redonda pera alguem comer*: menſam rotundam parare vt aliquis comedat. làm cỗ, idem.

yến, một yến: *des cates ou arrateis*: decem libræ. hai yến: *vinte cates*: viginti libræ &c.

yết hàu: *eſquinencia*: angina, æ.

yêu: *amar, eſtimar, contentarſe*: amo, as, in pretio habe-

habere. chẳng yeu: *não quero, não me contenta*: nolo, non placet.

yêu: *fraco*: debilis, e. yêu đuối, idem. yêu liệt: *doente*: ægrotus, a, vm. cột yêu: *coluna fraca*: debilis columna.

yêu, chết yêu: *morrer de poucaidade*: iuuenem mori. khi thụ khi yêu: *ha quem viue muito e tambem quem morre cedo*: citò morientes dantur, sunt & qui diù viuunt.

jì, vide gì:

im: *terra boa pera semear*: campus ad sæmen aptus.

in: *imprimir, impreßão*: typographia, typis mandare. in sách: *imprimir liuros*: typis mandare libros. cắt ghẻán in: *abrir estampa na taboa*: incidere tabulas ad typographiam. ghẻải in: *canga pintada*: typis depicta tela. in mẹo: *encaixos*: insertio, nis.

inh ương: *suppos de grande barriga*: vasa quædam magna & extensa ex cannis indicis confecta in quibus oriza mundatur.

jó, vide gió.

jò, vide giò.

yọ ra: *arrotar*; eructo, as. ục ra, ọ, idem.

ít: *tambem*: etiam.

ít: *hum pouco*: parum. ít chó: *pouco e não mais*; parum tantum. ít nữa: *hum pouco mais*; parum adhuc. ít nữa: *daqui hum pouco*; statim, paulo post.

jủ, vide giủ.

jữ, vide giữ.

KA, vida ca.

Kke: *remela dos olhos*: gramia, æ. ke con mãt, dú con mãt: *olhos remelosos*: lippi oculi.

ke, đàn cò ke: *rabil*: lyra ruſtica.

ke, gánh cò ke: *o gemer da pinga com o peſo*: ſtridor quẽ edit canna Indica ob pondus quod cum illa defertur humeris. cọt kẹt, idem.

ke: *vergonhas de homem ou de molher*: pudenda ſiue viri, ſiue fœminæ.

kê, cô kê: *officio de vigiar as obras*: ſuperintendens operis.

kê: *painço*: panicum, i. boũ kê: *ſpiga de painço*: panici ſpica.

kê len: *meter algũa couſa de baixo pera aleuantar outra*: ſupponere aliquid ad eleuandum aliud.

kế: *cozer algũa couſa ſobre o veſtido ià coſido, como cabeção de peça ſobre o cabeção da cabaya*: aſſuere aliquid veſti iam conſutæ, vt ex ſerico petagium, ſuper ipſius veſtis amictorium.

ké đóc ké làm túi: *peça*

de ſeda de que fazem bolças: ſericum quoddam quo crumenæ conficiuntur.

ké, quả ké: *fruta eſpinhenta qual os gentios no quinto dia da quinta lua poem na cabeça pera viuerem muito*: fructus quidam ſpinoſus quem Ethnici die quinta lunæ quintæ capiti ſuperſtitioſè imponunt vt diù viuant.

ké: *herua do mato*: herba ſylueſtris.

kế: *os que*: qui. ſolum de hominibus, loquendo demiſsè. ké chọ: *os do bazar quer dizer a corte do Tonquim*: qui ſunt in foro, ideſt in regia Tunkinenſi. kế quê: *os da aldea*: oppidani. kế mùa: *ruſtico*: ruſticus, a, vm. quê mùa, idem. kế lành: *os bons*: boni. ké dữ: *os maos*: mali. mấy ở kế nào: *de que terra ſois*: cujas es? tôi là ké hèn: *eu ſou hum ninguem*: flocci ego ſum.

ké háng, vide háng.

ké: *pauta*: normalinearum. ké gẽy: *regrar o papel* delineare cartam ad normã.

kế: *contar como hiſtoria*: narro, as.

kể: *contar, fazer conta*: numero, as. kể chẳng xiét: *sem conto*: innumerabilis, e.

kể: *fazer cazo de alguem*: æstimo, as. chẳng kể sự ấy: *não fas cazo disso*: nihili facit eam rem.

kệ, đặọc kệ: *rezar aos pagodes*: recitare idolorum librum.

kệ, cô kệ: *homem graue, fazer officio baixo*: primariũ virum officijs vilibus occupari.

kéc, cồ kéc, cồ kính: *cocegas*: titillatio, onis.

kânh: *esteiro de rio ou de mar*: riuulus è flumine, aut etiam ex mari procedens.

kêm: *tenàs*; forceps, ipis. kim, idem.

kem, thẩng kem: *belleguins do mandarim*: satellites præfecti.

kém: *cousa que tem falta, he menos*: deficiens res. bạc nầy kém hai lạng: *nesta prata faltão dous taeis*: desunt huic argento duo nummi.

kẻm: *valle entre montes*: vallis inter montes. melius trung núi.

kẻm: *tutunaga*: plumbum album.

kên kên: *aue que come corpos mortos*: auis quæ pascitur cadaueribus.

kên, vide cân.

kèn: *frauta*: fistula, æ. quiển, idem. thổi kèn: *tanger frauta*: ludere fistula.

kén: *fazer rezenha de soldadesca*: recensere milites. nghiem, idem.

kén to: *folhelho de seda*: folliculus bombycis.

kén, nên kén: *doença de pedra*: calculo laborare.

keo: *queda na luta*: casus in lucta. đật một keo: *lutar hũa queda*: experiri semel in lucta donec alter cadat.

keo: *grude que se fàs de pelle ou neruo*: glutinum expelle aut neruo confectum.

keo, xin keo: *lançar sortes com as caixas*; sortes monetis æreis exquirere.

keò: *traue que da comieira da caza dece sobre as colunas*: trabs quæ a summitate domus ad columnas hinc inde descendit. keo nhà, idem.

kéo: *puxar*: traho, is. kéo cho thẳng; *puxar pera entezar*:

zar: trahere ad intendendum
kéo đẻải: *fiar*: trahere fila.

kéo, cái kéo: *tezoura*: forfex, icis.

kéo đi, tlôn đi: *acolherse pera que o não achem*: subtrahere se ne reperiatur.

kéo lửa: *ferir fogo*: extrahere ignem, vt è silice, ligno, & similibus.

kẻo: *peraque não*: ne. cho kẻo nói: *peraque não falle*: ne loquatur.

kẹp: *entalar entre dous paos*: intercipio, is. kẹp cổ: *afogar entre dous paos*: constringere guttur duobus lignis ita vt mors sequatur.

kẹp: *ratoeira em que fica o rato entalado*: muscipula, in qua mures intercipiuntur.

kẹp: *empreſſa como de liureiro*: instrumentum quo aliquid premitur, vt libri & similia.

kép: *couſa dobrada*: duplicata res. áo kép: *cabaya forrada*: duplicata vestis. blả kép *pagar em dobro* duplum soluere. chữ kép: *letras que tem todas as penadas*: characteres omnibus suis partibus

constantes. lần hột kép: *rezar a çoroa dizendo duas oraçoẽs em cada grão*. duplicatis ad singula grana precibus globulos precarios percurrere.

kết làm: *fazer como mejas de agulha ou couſa ſemelhante*: contexere acu tibialia, vel quid simile.

két nghĩa cữ nhau: *trauar amizade*: inire amicitiam.
két họp: *vnirse, ajuntarse, diſſe tambem dos caſamentos*: coniungo, is, dicitur etiam de matrimonio. két tảóc cữ nhau: *ajuntar os cabellos hum com outro*: iungere capillos inuicem, ideſt decumbere simul, vel iungi matrimonio simul.

kẹt, cọt kẹt, vide ke, gành cò ke.

kêu: *bradar*: clamo, as. keu lên, idem. đi kêu nó: *chamalo, ide o chamar*: voca illum. chuâng kêu: *o ſino ſoa*: ſonat campana. chim kêu: *o paſſaro canta*: canit auis. kêu. *queixarſe*: conqueror eris. làng kêu: *a aldea ſe queixa*: conqueritur pagus, lamentis omnia implet.

khá: *conuem*: decet. chẳng khá: *não conuem*: non decet. khả, idem.

khác: *cousa differente*: diuersus, a, vm. sự khác: *outra cousa*: aliud. khác nhau: *distintos entre si*: distincti inuicem.

khàc: *escarrar*: excreo, as. khàc ra đàm: *escarrar freimas*: excreare flegmata. expuere pituitam.

khǎch: *hospede, peregrino de outra terra*: hospes & peregrinus ex alijs oris aduenies. khǎch thương: *mercador*: mercator, oris.

khách, chim khách: *pega*: pica, æ. bò các, idem.

khai, mở ra: *abrir*: aperio, is. khai ấn, vide ấn.

khái: *specie de tigre*: tigris species.

khải: *petição por escrito a o Rey*: petitio ex scripto quæ fit regi. lên khải dẽo cũ Chúa: *dar petição per escrito a el Rey*: petitionem ex scripto regi offerre. khấn khải, idẽ.

khày: *dulão piqueno, ou bandejinha*: mensa rotunda paruula.

khâm, kính: *reuerenciar*:

reuereor, eris. khâm sử. kính chuộng: *reuerenciar e estimar*: reuerenter venerari.

khâm: *papel que se poẽ pollos gentios no caixão dos mortos*: carta quæ mortuorum capsis ab Ethnicis apponitur. hạ khâm: *papel que se poem na parte de baixo do caixão dos mortos*: papyrus quæ adhibetur in parte inferiori loculi defunctorum. thượng khâm: *o papel que se poem de cima*: cartula quæ adhibetur ab Ethnicis in parte superiori loculi defunctorum.

khấm, quan đi khấm: *o iuys ir ver a ferida ou outro indicio do delicto pera iulgar*: examen iudicis ex inspectione vulneris aut alterius indicij de crimine. khấm việc, xét việc: *iulgar do negocio*: iudicare de re.

khấm ảnh, *caixa ou nicho em que se poem a imagem, pera estar e ser adorada com decencia*: capsula in qua reponitur imago vt decenter colatur. khoa ảnh, idem.

khảm: *he bastante*: sufficiens. chẳng khảm: *não abrange*: non sufficit.

khăn

khăn chùi mặt: *lenço*: sudariolum, i. khăn chùi tay: *toalha das maõs*; mantile, is. búc khăn. *lençol, toalha grande*: linteum, i, torale, is.

khăn khấn: *ſuſpirar*: ſuſpiro, as.

khăn, kho khăn: *pobre*: pauper, is.

khan cổ: *enrouquecer*: rauceſco, is. khan tiếng, idem.

khấn: *prometer*: promitto, is. kấn húa idem. khấn cũ đức Chúa blời: *fazer voto ou iuramento a Deos*: votum aut iuramentum Deo emittere. càu khấn: *rogar*: precor, aris. thương khấn, khấn nguiện, idem.

khẩn, càu khẩn, khẩn nguiện, idem cum khấn.

khẩn khải deoũ chúa, vide khải.

khẩn mực: *ſecarſe a tinta de eſcreuer*: ſiccari atramentum ad ſcriptionẽ, khẩn thuóc: *acabarem ſe as tintas de pintar*: deficere colores ad pingendum.

khang khanh: *bem feito*; rectè factum.

khanh, chôn: *ſepultar*: ſepelio, is, tấn phấn thư khanh

nhu, đốt sách chôn hặọc tlò: *certo Rey da China que queimou os liuros e enterrou os eſtudantes*: quidam Sinarum Rex qui libros combuſſit, & ſtudioſos ſepeliuit.

khánh tán: *certa feſta de pagodes*: idolorum ſolemnitas quædam.

khánh, chúa khánh: *nome de hũ regulo que eſtà nos montes da parte da China, e foy antigamente poſſuidor de quatro Prouincias de Tonquim, o lugar aonde eſtà ſe chama cao bàng*: nomẽ Reguli qui olim poſſidebat quatuor Tũchini Prouincias, nunc habitat in montibus inter Tunchinum & Sinas cao bàng dictis.

khao: *ſacrificio que ſe fas ao diabo ou aos mortos peraque não fação mais mal*: ſacrificium quod fit diabolo aut defunctis ne amplius noceant. khao lao, idem. đưa khao: *deſpedir de ſy eſſes diabos ou defuntos fazendolhes cauallos, galès, e outras couſas todas de papel peraos fazer ir queimando tudo iſſo ou botandoo no rio, e depois atirão eſpingardas pera lhes por medo e não*

e não tornem . deducere diabolos illos aut defunctos ne amplius noceant , ac ideò parare triremes equos & alia omnia papyracea quæ comburunt, vel in profluentem amnem proijciunt, ne amplius redeant , atque ideò bombardas explodunt vt illos deterreant à reditu.

khaó, khôn kháo : *prudente , auisado , entendido* : sapiens, tis. kháo lám : *mui entendido*: sapientissimus, a, vm.

khaổ: *examinar*: examen adhibere. khaổ sách : *reuer o liuro* : discutere librum. khaổ lại, idem. khaổ lược: *por atormento* : examinare reum per torturam .

khaổ cả, khaổ giá: *taixar o preço* : taxare pretium .

khaổ, bánh khô khaổ: *bolos torrados de arròs com iagra ou açucar preto , amarelos secos* : bellaria ex oriza & laccharo nigro quæ torrẽtur & siccantur ad ignem & fiunt crocea .

khăóc : *chorar* : fleo, es. khăóc lăóc, idem .

kháp: *todo* : totus, a, vm.

omnis, e. kháp thien hạ : *todo mundo* : totus mundus . kháp mọi nơi : *todo lugar* : omnis locus . kháp nguời : *todos os homens* : omnes homines .

khát: *ter sede* sitio, is. khát nước : *sede de agoa*: sitire aquam . khát mặt ai: *desejar de ver alguem, ter saudades* : desiderio alicuius teneri. đói khát: *ter fome*: famem pati . khát đạo: *desejar a ley*: concupiscere legem.

khâu : *cozer* : consuo, is. khâu aó: *cozer a cabaya*; consuere vestem . khâu đẽi : *remẽndar*; resarcio, is.

khâu : *ornamento de latão ou de prata que se poem iunto do cabo da catana ou dalança & cousas semelhantes* ; ornamentum ex ære , vel argento , circa capulum gladij, vel lanceæ aut similium , alij khêu , vel khou .

khậu, miạng *boca*: os oris. ác khậu, dữ miệng *roim boca*: os prauum.

khê: *saber afumo* fumo infici cibum . kho-m khê. *o arròs sabe a fumo* fumo infecta est oriza , khết, idem .

khê lê: *muitos sem conto*: multi absque numero, vide hà.

khe nuỏc: *ribeira de agoa*: riuus aquæ.

khế, blái khế: *carambola*: fructus indicus quem lusitani, carambola, vocant.

khem: *absterse*: abstineo, es. kiêng idem. ăn khem: *guardar a boca como as paridas*: abstinere à quibusdam cibis vt puerperæ. ăn khem thịt: *absterse da carne*: abstinere à carnibus.

khen: *louuar*: laudo, as. nói khen, nguỏi khen, idẽ.

kheo, đi cà kheo: *andar em pes altos de pao*: incedere in prælatis pedibus ligneis.

khéo: *cousa bem feita*: affabrè facta res làm cho khéo: *fazer bem feito*; affabrè facere. khéo đẹ̃a: *abilidade no traçar*: ingenio valere ad machinandum. khéo léo, idem. khéo miệng: *gracioso no fallar*: lepidus, a, vm.

khép cửa: *fechar a porta sem a trancar*: claudere ianuam absque repagulo.

khét: *cheirar a chamusco*: olere vstulationẽ. khét lè, idẽ.

khêu đèn: *espiuitar a candea*: emungere lucernam. khêu rác: *tirar o cisco com a ponta de algũa cousa*: extrahere quisquilias aliquâ re acutâ. khêu ốc: *tirar do brigigão o que tem pera comer*: extrahere ex cõchilio quod edi solet; & sic de similibus, khêu, significat extrahere.

kheu, vide kheo.

khi: *tempo*: tempus, oris. khi ấy: *então*: tunc. khi nây: *agora*: nunc. khi nãy: *ainda agora*: paulo ante. đang khi: *em quanto*: dum. đang khi ăn: *em quanto come*: dum comedit. đ'ên khi đã ăn: *depois de comer*: post comestionem. khi trước: *antes*: antequam. khi sau: *depois*: postea. khi chửa có: *em quanto não*: dum nondum. có khi thì có, có khi thì chang: *as vezes tem, as vezes não tem*: interdum datur, interdum non. chẳng khi đừng: *sem cessar*: continuò, sine intermissione. khi thụ khi yếu, vide yếu.

khí, hơi: *humor*: humor, ris. khí nước: *vapor*: vapor, is. khí đất: *exhalação*: exhalatio.

latio, nis. khí đǒục: *humor roim* humor nociuus: khí *sũstancia*; ſuſtſtantia, æ. khí mẽnh ra: *pollução*: pollutio, nis. khí rét: *frio*; frigus, oris. khí sôt: *quentura*: calor, is.

khí giái: *todo genero de armas*: armorum quodcunque genus.

khí, xuy hiệu khí: *dar final com trombeta*: ſono buccinæ ſignum edere.

khỉ, con khỉ: *bugio*: ſimia, æ.

khía: *quinas, cantos*: angulus, i. khía mũ: *os cantos do barrete*; anguli pilei. khía ngăọc: *cantos do vidro triangular*: anguli vitri triangularis.

Khích nghịch: *odio*: odiũ, ij.

khiêm nhu-ò-ng: *humilidade*: humilitas, atis.

khiẽng mọt chên: *coxo dehũ pè*: claudus altero pede.

khiêng: *dous, ou muitos iuntos accarretarem algũa couſa as coſtas*: deferre humeris aliquid duos aut plures. khiêng gỗ: *accarretar dous ou muitos hum pao as coſtas*:

geſtare humeris lignum duos aut plures.

khiẽn: *mandar*; præcipio, is. khiẽn cho: *prometer dar*: promiſſio dandi.

khiẽn đá: *fazer andar as pedras por feiticeria*: præcipere lapidi vt moueatur, ab vno loco in alium, ex præſtigio & arte dœmonis.

khiẽn, đua hành khiẽn, vide hành.

khít, kín khít: *tapar bem como buracos &c*: obturare foramina, & ſimilia.

kho: *celeiro*; cellarium, ij. kho gạo: *celeiro de arròs*: granarium orizæ. kho tiền: *diſpenſa de caixas*: cellarium monetarum.

kho thịt: *cozer carne em ſeco ſem agoa*; concoquere carnem ad ſiccum ſine aqua. kho cá: *cozer peixe ſem agoa em ſeco*: coquere piſcem ſine aqua.

khô: *couſa ſeca*; ſiccus, a, vm cá khô: *peixe ſeco* ſiccus piſcis. phoi làm khô: *ſecar algũa couſa pera a goardar*: ſiccare aliquid ad aſſeruandum. bánh khô: *biſcouto* biſcoctus panis. bánh khô khảo,

khảo, vide khảo. cây khô: *aruore ſeco*: ſicca arbor.

khô: *encacho*: velamen pudendorum.

khó: *trabalhoſo*: laborioſus.a,vm. khó lào *canſaço do coraçāo*: labor cordis. khôn khó: *trabalhos, miſerias*: miſeria, æ. khó khan: *pobre*: pauper, is. khó mặt: *roſto triſte de afflição*: afflictus vultus.

khó, nói khó cũ ai: *praticar com alguem*: confabulor, aris.

khở: *pentem do tear*: pecten telæ. đề̃i rọ̃ũ khở: *canga larga porque tem o tear largo*: ampla tela quia pecten eſt amplum, & è contra.

khở, cử̉a khở: *porta da fortaleza por onde entrão os que ſe vão adoutorar*: ianua arcis in quam ingrediuntur qui doctoris gradum ſunt ſuſcepturi,

khó, đắng: *amargoſo*: amarus, a,vm.

khŏa: *ſortes de feiticeiro*: ſortes venefici. đi khŏa đi bói: *ir conſultar o feiticeiro*: veneficũ cõſulere. vide bói.

khở́á: *fechadura*: ſera, æ. chià khở́á: *chaue*: clauis, is. mở́ khở́á: *abrir a fechadura*: ſeram reſerare. đáõ khở́á lại: *fechar a fechadura*: ſeram claudere. khở́á mlạc: *cadea do redondo*: ſera penſilis rotunda.

khở́á: *igoalar*: æquo, as.

khở́ách: *cabeça cortada*: caput abſciſſum. chém khở́ách: *cortar a cabeça*: caput amputare.

khŏai lang: *batata*: tuber inſulanum. củ lang, idem.

khŏai tù, củ tù: *inhame*: colocaſia, æ.

khŏai, bánh khŏai: *apas molles de arròs que tem dentro feijões*: placentæ teneræ ex oriza quibus adduntur fazeolorum liba.

khở́ái: *cocuruta da cabeça*: vertex capitis. tặóc khở́ái: *cabellos do redomoinho da cabeça*: verticis capilli.

khŏan: *de vagar*: pedetentim. khŏan khŏan, idem. khŏan đã: *eſperai*: expecta. duọm đã, idem.

khŏan, cai khŏan: *verruma*: terrebella, æ. khŏan đi:

furar com verruma: terebrare, terebellâ perforare. khŏan thay: *Clemente*: clemens, tis.

khŏán nguòi ta: *pagar a alguem pera que faça em meu lugar as obras publicas a que eu estaua obrigado*: locare aliquem vt vice mea faciat opera publica quibus tenebar.

khŏán rắn, khŏán hŏm: *encantar serpentes e tigres per arte magica*: incantare serpentes & tigres veneficio.

khŏán khŏé: *bem disposto*; valens, tis.

khoân, vide khuôn.

khŏang, chó khŏan cõ: *cão que tem o pescoço de differente cor do corpo*: coloris diuersi canis in collo, à colore corporis. chim khŏang cõ: *aue de differente cor no pescoço do que no corpo*: auis alterius coloris in collo, & alterius in corpore. sic de alijs animalibus.

khŏảng: *peitaça do barco*: diuisiones partis inferioris nauigij.

khŏắt: *ficar encuberto*: tectus, a, vm. noi khŏắt gió:

lugar abrigado do vento: apricus locus à vento. khŏắt mặt blòi: *escondido do sol*: absconditus à sole. khŏắt cây: *escondido das aruores, não se vè por estar de tras das aruores*: tegitur ab arboribus ita vt videri nõ possit. khŏắt núi ấy: *está de tràs daquelle monte*: tegitur illo monte, & sic de alijs. ăn khŏắt: *comer as escondidas*: occultè comedere. khŏey khŏắt: *esquecerse*: obliuiscor, eris.

khŏát: *remar de pangale*: remo breui cymbam impellere. khŏát: *acenar que venha*: nutu significare vt veniat.

khộc bé tay: *fazer dar estalos aos dedos*: crepitum digitis edere.

khŏe cậy: *confiar*: confido. is. khŏe của: *confiar no fato*: confidere in bonis khŏe mềnh: *confiar em si*: confidere sibi ipsi.

khŏé: *saude; forças*: sanitas, atis. khŏé lành, khŏé mạnh; sũ khŏé, idem.

khŏey, làm cho khŏey: *fazer por botar da memoria*: obliuioni mandare. chảng

có khi khŏey: *nunca me ei de eſquecer*: obliuiſcar nunquã.

khŏét: *roçar como çom faca fazendo buraco*: runcare, vt cultro vſque ad foramen.

chuọt khŏét hòm: *o rato fazer boraco no caixão roendoo*: rodendo ciſtam mus perforauit. khŏét con mắt: *tirar os olhos*: oculos effodere.

khŏét, nói khŏét: *mentir*: mentior, iris.

khŏét: *argolinhas que diuidem as caixas de ſeſſenta em ſeſſenta*: circuli diuidentes monetas in ſexagenarias. khuy, idem.

khôi, đ'ở mắu khôi ra: *em ſangue te vazes*: ſanguinem vtinam profundas. maledictum.

khoi nước: *rego de agoa*: riuulus aquæ.

khói: *fumo*: fumus, i. tỏá khói ra: *ſubir o fumo*: fumum aſcendere.

khỏi: *eſcapar*: euado, is. ra cho khỏi: *ide per a onde nũca mais vos veja*: videã te nunquam. khỏi bổ vạ: *ſair liure da accuſação*: euadere accuſationem. đá khỏi làng: *ia paſſamos a aldea*: pertranſiuimus iam pagum. khỏi náng: *fugir de calma*: euadere æſtum. khoi hai ngày: *paſſados dous dias*: præterito biduo. khói cạn: *ſair do baixo*: euadere ſyrtes.

kho-i, bien kho-i: *mar alto*: altum mare.

khôn: *ſezudo*: ſapiens, ntis. khôn kháo, khôn ngŏan, idem. khôn đẽa: *entendido*: intelligens, ntis. khôn mạc nói hết: *difficil pera dizer tudo*: difficile ad explicandum omnia.

khổn: *trabalhos*: labor, is. chịu khổn khó: *padecer trabalhos e miſerias*: miſerijs & laboribus vrgeri. khôn nạn, khổn hẻ: *coitado, coitadinho*; heu miſellule, verba compatientis. làm khổn ai: *fazer mal a alguem*: nocere alteri. khổn mềnh: *aflição propria*: afflictio propria. rứt khôn: *extrema miſeria*: ſumma miſeria.

khó-n, dái: *ter medo*: paueo, es.

khó-n, rang khó-n: *dentes ſujos*: ſordidi dentes.

khŏ-, vide thŏ-.

khó-p: *freyo*: frænum, i. tla khó-p: *enfrear*: fræno, as. gệt khó-p lên *puxar polla redea*: frænum cõtrahere. dùi khó-p xúo-ng: *allargar o freyo*: habenas laxare.

khoũ: *vasio*: vacuus, a, vm. ăn co-m khoũ: *comer arròs sem conduto*: absque conducto edere orizam. làm viẹc khoũ, làm khoũ: *trabalhar de graça*; sine præmio laborare. ra khoũ: *desfazerse em nada*: annichilari. đi khoũ: *foy debalde*: frustrà iuit. nhà khoũ: *caza vazia*: vacua domus.

khoũ gŏá: *viuuo, viuua*: viduus, vidua. khoũ, chàng có bạn: *não he cazado*: solutus est ab vxore, non coniugatus.

khổũ, oũ khoũ: *certo philosopho que na China floreceo pouco mais de 500. annos antes do nacimento de Christo Nosso Sõr, a este philosopho chamão os Chinas Santo porque lhes ensinou a politica e o gouerno do Reyno e de suas cazas e foy inuentor ou restaurador das letras, dis mal dos idolos e sua ley chama ley dos*

barbaros do mato, mandou adorar a; thượng đế: *que alguns querem ser Deos*; Quidam philosophus qui quingentis paulo plus annis ante Christum Dominum floruit, hunc philosophum sioæ vocant absolutè Sanctum quia ipsos docuit politicam, & regni administrationem aut etiam familiæ, eundem dicunt inuentorem aut reparatorem literarum, is idolorum figmenta vocat legem barbarorum, & proponit adorandum regem supernũ quem aliqui interpretantur Deum, communiter apud Sinas nominatur. thánh hiền: *Santo bom*: Sanctus bonus. vel oũ thánh: *o Sõr Santo*: Dominus Sanctus.

khu: *as nadegas*: nates, ium. bàn tlôn, idem.

khuy, vide khổết.

khuya *alta noite*: multa nox. đã khuya đi nàm ngủ: *ià he alta noite, ide dormir*: iam multa nox est, ito cubitum. con khuya ngủ đi: *ainda he alta noite, dormi*: adhuc est alta nox, dormi.

khuien:

khuien: *exhortar*: hortor, aris.

khuiét: *faltar a lùs*: deficere lucem. khuiét mặt blòi: *faltar a lùs do ſol*: deficere ſolis lucem, vt in eclipſi. mặt blang đã khuiet: *vay a lua migoante*; decreſcit luna.

khứng: *querer*: volo, vis. chẳng khứng: *não querer com reſoluçáo*: nolle omninò.

khứoc: *contrario, como agoa do fogo*: contrarius, a, vm, vt aqua igni, calor frigori. xích khứoc: *botar fora*: expello, is.

khuôn: *forma de couſa que ſe funde*: forma rei fuſilis. khuôn ảnh: *forma de imagens como varonicas*: forma imaginum fuſilium. khuôn: *couſa vazia em que ſe encaixa outra*: res vacua cui intus adaptatur alia.

khủng, kinh khủng: *ter pauor*: contremiſco, is.

kí, biên kí: *eſcriuão*: notarius ij.

kí, gưởi, vide gưởi.

kí, đau cốt kí: *doença de gota*: podagræ morbus.

kì, thứa: *elle de quem ſe tem fallado atràs*: ille de quo ſcilicet prius facta eſt mentio.

kì giờ: *aſſinar hora*: præfigere horam. kì hẹn: *aſſinar como dia tempo &c*: præſtituere tempus, diem &c.

kì, các kì sự: *todas as couſas*: omnia.

kì, hương kì nam: *pao de calambà*: lignum odoriferum pretioſum quod calambà dicunt, ſeu callâbanũ lignum.

kì, thần kì: *diabo que os gentios adorão como protector de ſua aldea*: diabolus quem Ethnici tanquam pagi protectorem colunt impiè.

kì, thổ kì, thổ chủ: *diabo que cuidão os gentios ſer Senhor do chão aonde eſtão ſuas cazas*: diabolus quem Ethnici putant eſſe dominum terræ in qua ſunt illorum domus.

kì, tế kì đạo: *ſacrificio ſolemne que ſe fàs ao diabo que os gentios cuidão preſide as galès*: diabolo quem Ethnici putant præeſſe triremibus ſolemne ſacrificium.

kì mềnh: *eſfregar o corpo*: fri-

frico, as. kì chên tay: *esfregar pès e mãos*: fricare pedes & manus.

kì, kinh kì: *corte de Tonquim*: regia Tunchini. vide kẻ chợ.

kĩ cang, phép nước: *costume da terra*: mos regni.

kĩ, ngŏại kĩ: *liuros por onde os estudantes aprendem letras*: libri quidam quibus scholastici vtuntur vt literas discant.

kia: *outro*: ille alius, thày kia: *aquelle outro mestre*: ille alius magister. ben kia: *a outra bãda*: illa alia pars. sự nọ, sự kia, sự kia sự nọ: *varias cousas*: varię res. làm đọ làm kia, làm kia làm đọ: *varios modos*: varij modi. tê, idem.

kia, nam kia: *ha ià dous annos*: duo iam sunt anni elapsi. hôm kia: *antontem*: nudius tertius. tê idem. ngày tê, ngày kia: *depois da menhã*: postridie.

kià hom kià: *tras antontem*; nudius quartus.

Kiâng, vide kiêng.

kiâng, vide kiêng.

kiếm: *buscar*: quæro, is. kiếm ăn: *buscar vida*: conquirere victum, dicitur maximè de ijs qui furtis & rapinis, alijsque iniustis modis victum quærunt.

kiến, cái kiến: *formiga*: formica, æ.

kiến, phờ kiến: *Chincheos*: homines illius Prouinciæ quæ apud Sinas vocatur, Chincheo.

kiện, cánh kiến: *laca em que tingem peças*: murex quo sericum tingitur.

kiện: *fazer demanda*: litem intendere. cáo kiện: *acusar*: accuso, as.

kiêng: *abster se*: abstineo, es. kiêng thịt: *não comer carne*: abstinere à carnibus. kiêng rượu: *abster se do vinho*: abstinere à vino. & sic de alijs rebus à quibus abstinemus.

kiêng ngựa: *atàr os pès dianteiros ao cauallo*; ligare pedes anteriores equi.

kiếp, cướp: *tomar por força*: rapio, is. đạo kiếp: *alcatea de salteadores*: prædonum caterua. ăn cướp, idem.

kiếp: *seculo*: sæculum, i. đời, idem. đời đời kiếp kiếp: *pera todo sempre*: sæculorum

lórum in ſæcula. kiêp nây: *eſta vida*: vita præſens. kiêp ſau: *a outra vida*: vita futura.

kiêt, hôm kiêt: *ha quatro dias*: nudius quartus. ngày kiêt.

kiệt, hôm kiệt: *ha cinco dias*: nudius quintus.

kiệt, đi kiệt lị: *ir com grande preſſa ſem deſcançar*: feſtinanter ire ſine intermiſſione.

kiêu: *alto*: altus, a, vm. kiêu ngạo: *altiuo, ſoberbo*: elatus, ſuperbus, a, vm.

kiêu: *ſella do cauallo*: ephippium, ij. kiêu an: *deſcanço da ſella*: ephippij ſubſtratum.

kiệu: *cadeira: de eſpaldas, andor*: ſedes reclinatoria, aut geſtatoria.

kim: *agulha*: acus, vs. bao kim: *papel ou amarrado de cem agulhas*: acus centum carta ſimul inuolutæ. kim tách: *agulha muito fina*: acus valdè tenuis. tlon kim: *fundo da agulha*: acus foramen. kim nam châm: *agulha de marear*: gnomon nauticus.

kim, đeo kim: *feituceira que mete agulhas na cabaya pera afogentar ao diabo*: venefica quæ acus infigit veſti ad fugandum dœmonem.

kim dâm xuống: *forar com agulha*: perforare acu.

kìm: *compaſſo*: circinus, i.

kìm: *tenàs*: forceps, cipis.

kín *couſa ſecreta*: reconditus, a, vm. nói kín: *fallar em ſegredo*: ſecreto aliquid committere. kín đậu: *tapado*: obturatus, a, vm. giọi cho kín đẽọt: *tomar a goteira da caza pera que ſeja bem tapada*: ſtillicidijs mederi vt aptè obturentur. đết thuiền đi cho kín: *concertai a embarcação pera que não faça agoa*: obturarimas cymbæ, ne aquam admittant. kín khít, idem.

kín, đi kín nước: *ir buſcar agoa a fonte ou rio ou poço*: haurire aquam, vel è fonte, vel flumine, vel puteo.

kinh, dái: *ter medo*: timeo, es. kinh ſợ: *medo repentino*: ſtupor ſubitaneus. kinh hãi, kinh khủng, idem.

kinh đo, kinh kì: *corte do*

Ton-

Tonquim: Tunchinensis regia. bác kinh: *corte da China*: Regia Sinensis.

kinh: *liuro de rezar*: liber precum. đặọc kinh, tụ kinh: *rezar*: legere preces, persoluere preces ex libro.

kinh: *braço de rio*: fluminis riuus. vide kênh.

kính: *reuerenciar*: veneror, aris. thảo kính cha mẹ: *honrar ao pay e à may*: honorare Patrem, & Matrem. kính dái: *temor reuerencial*: timor reuerentialis. kính mến đức Chúa blời: *reuerẽciar e amar ao Senhor do ceo*; reuereri & amare cæli Dominum. kính thày: *reuerenciar ao Padre*: reuereri Sacerdotem. & sic de alijs.

kính, gương: *espelho*: speculum, i. mộc kính: *oculos*: perspicilia, orum. chiếu kính, soi gương: *feiticeria que se fàs com olhar o espelho*: veneficium quod fit speculum inspiciendo.

kíp: *de pressa*: actutùm. đi kíp: *ide de pressa*: ito velociter. chày kíp phải chết: *tarde ou cedo he necessario morrer*: seriùs aut citiùs moriendum est.

kịp: *a tempo*: opportunè. đến cho kịp: *chegar a tempo*: opportunè aduenire. chẳng kịp: *não chegou a tempo*: opportunus non fuit aduentus. lọp, idem.

ko, vide co.

kò, vide cò.

ku, vide cu.

kư, vide cư.

LA, cang la: *ceſto piqueno, redondo*: corbula rotunda.

la, người ta la: *gritar de gente*: clamor aut murmur populi.

la, coũ la: *batega piquena de vigia*: tintinnabulum paruum pro vigilijs indicandis.

la, mả la: *batega mayor de vigia*: tintinnabulum maiuſculum pro vigilijs.

la, tim la: *ſarna caſtelhana, boubas*: morbus Gallicus, morbus Neapolitanus.

la, phải la: *aſsy` he, fallando com inferior*: ita eſt, illa tamen particula non additur niſi loquendo cum inferiori, & eſt ſatis ruſticus loquendi modus addere illud, la, ciuilior eſt ſi dicatur, vi, vt phải vi.

là; *be*: eſt. thien là blố̃i: *eſta letra he ceo ou ſignifica ceo*: eſt hæc litera ſeu ſignificat cælum. ten là đí gì: *qual he voſſo nome*; eſt nomen tuum quale? hái là: *ou*: vel. âu là mai đén: *parece que chegarã a menhãa*; puto mane aduenturum, ngò là: *cuido que*: exiſtimo, as. hẽ là: *to-*

dos: omnis, e. là đá: *lagea de pedra*: lapis planus. là hŏạ: *a penas*: vix.

lá: *folha*: folium, ij. ngày lễ lá: *dia de ramos*: ramorum feſtum. lá miá: *ceo da boca*: palatum, i. lá cây miá: *folha de cana de açucar*. canna ſac. charea. lá chèo: *pà do remo*: palmula, æ. lá tŏạ. lá tô̂: *coxim da ſella*: ſtragulũ ephippij. lá thí: *gualdrapa*: ſtratum ſupra equum.

lá lách: *paſſarinha*: lien, ĩs.

lả: *tolo*: fatuus, i. mlả, idem.

lả, nước lả: *agoa ſem outra miſtura*: aqua pura ſine immiſtione alterius rei.

lả, dễạ lả: *barriga vazia quando paſſarão horas de comer, e eſta com fome*: vacuus venter cum hora comedendi iam præterijt & fames vrget. đã̃ lả, đói lả, idem. nhặọc lả: *muito cançado* fatigatus valdè, maledictum quod imprecari ſolent.

lả: *cortar hum pedaço, como de carne*: fruſtum præſcindere vt carnis & ſimiliũ, melius, mlả.

lạ: *coufa noua, infolita*: infolitus, a, vm. của lạ: *fato raro*: merces extraordinariæ. fự lạ: *couſa rara*: rarus, a, vm. lạ lắ, idem. người lạ: *homem nouo na terra, peregrino*: hoſpes, pitis. phép lạ: *milagres, prodigios*: virtutes & prodigia.

lác, cây lác: *iunça com que ſe fazem eſteiras*: iuncus quo fiunt ſtoreæ craſſiores.

lác, dức lắc: *matinada*: tumultus, vs.

lác, cửa lác đi lác lại: *bater a porta com o vẽto por hũa parte e por outra*: moueri ianuam vento huc atque illuc. gió lác đi: *bulir alguã couſa cõ vento*: fluctuare aliquid vento.

lác đi: *deitar da mão*: dimitto, is. proijcio, is.

lác, lâu lác: *muito tempo*; diù.

lác, cái lác: *impingem, em pigem*: petigo, inis.

lác, khoũ lác: *vazio, nada*: vacuum, nihil.

lắc đậu: *bulir a cabeça em final que não quer*: renuere mouendo caput.

lạc đàng: *errar o caminho*:

deuio, as. chém lạc: *errar o golge no cortar*: fallere ictum abſcindendo. đi lạc: *ir deſgarrado*: errare viam. chim lạc: *aue deſgarrada*: erratica auis, & ſic de alijs animalibus. tàu lạc cửa khác: *o nauio entrou deſgarrado em outro porto*: errabunda nauis alium eſt ingreſſa portum.

lạc, lỏạn lạc: *alteraçoẽs de guerra*: perturbationes belli.

lạc, tốt lạc mực: *boa tinta*: bonum atramentum.

lạc, cửa lạc giá: *fato barato*: vilis pretij merces.

lách, vide lá.

lạch: *eſteiro piqueno de mar ou de rio*: riuulus è flumine, vel è mari deriuatus.

lai, dêy lai chang săn: *corda mal trocida*: funis laxus malè contortus.

lài, núi lài: *monte não ingreme*: mollis aſcenſus mons.

lái: *leme*: gubernaculum, i. tay lái: *o pao por onde lhe pegão*: lignum quo gubernaculum dirigitur. bánh lái: *a pà do leme*: palmula gubernaculi. cầm lái: *tomar o leme*: gubernaculum dirigere

bé

bẽ lái: *virar o leme*: gubernaculum in aliam partem detorquere.

lái lũa: *atearſe o fogo*: incendi ignem, incendium ſuſcitari.

lải: *ganho*: lucrum, i. ăn lò ăn lải: *leuar ganhos, onzena*: lucrum ſupra ſortem, vſura, æ.

lại: *vir*: venio, is. lại đây: *vinde cà*: veni húc. lại *outra vès*. iterum. lại đẽào: *entrar outra vès*; iterum ingredi.

lại *e* &. lại chớ để chúng tòi: *e não nos deixeis*: & ne nos inducas.

lại, hăọc đi hăọc lại: *eſtudar muitas vezas*: ſæpe ſtudere.

lại, đi lại cũ đền bà: *ajuntarſe cõ molher*: copulam carnalem habere ſiue licitam, ſiue illicitam.

lay, lũ lay: *bulir couſa que não eſtà bem fixa*; moueri rem non aptè fixam. cóc lũ lay: *a eſtaca bole*: mouetur ſtipes. rang lũ lay: *os dentes bolẽ*: mouentur dentes. laõ lay idem.

lấy, vide lẽy.

lảy, róc: *raſpar*: corrado,

is. lải tle: *aplainar os nòs ao bambù*: complanare nodos cannæ indicæ.

lạy: *fazer reuerencia ou zombaia cõ os ioelhos e maõs em terra, abaixando a cabeça ſobre as maõs*: reuerentiam exhibere, genibus ac manibus terræ affixis, & capite vſque ad manus terræ hærentes demiſſo.

lạy oũ: *beijo as maõs de V.M*: reuereor Dominationem tuam.

lạy ơn đức Chúa blòi: *dar graças ao Senhor do ceo*: gratias agere cæli Domino.

lạy ơn đức Chúa: *agradeço a Voſſa Mageſtade*: gratias habeo Maieſtati tuæ.

lạy, kính lạy: *adorar*: adoro, as. lạy bụt lạy blòi: *adorar os idolos e o ceo*: adorare idola & cælum, verba quibus paſſim vtuntur idololatræ.

lam, tham lam, vide tham.

lăm chăm: *andadura apreſſada como de cauallo*: inceſſus præceps vt equi. nói lăm: *fallar apreſſado*. velociter loqui, vel etiã balbutire.

lăm,

lăm, nam: *cinco*: quinque. mươi lăm: *dès e cinco, assaber quinze*: quindecim. hai mươi lăm: *venti cinco*: viginti quinque.

làm: *fazer*: facio, is. làm đí gì: *que fazeis*: quid agis? làm biếng: *priguiçoso*: piger, gra, grum.

làm chi: *peraque*: ad quid? làm chi đươc, chi đươc: *como pode, ou de nenhũa maneira pode*: quomodo potest, vel nullo modo potest.

làm sao: *de que modo*: qua ratione? khỏi làm sao đươc: *como poderà escapar*: quomodo poterit euadere?

làm thuế: *arrecadar as rendas*: exigere tributa. làm tiền, làm qúi, làm giản, idem.

làm đua: *ser rei*: obtinere dignitatem regis. làm quan: *ser mandarim*: exercere prefecturam & sic de alijs officijs.

lâm, cá lâm: *certo peixe*: piscis qui vocatur, lâm.

lắm: *muito*: valdè. tốt lắm: *muito bom*: valdè bonus. lắm aó: *muitas cabaias*: multæ vestes. dếu cỏên lắm: *muitos soldados em cabo*: valdè multi milites.

lám lám: *perseuerar*: perseuero, as.

lám: *murcharse flores*: marcescere flotes, nám idẽ.

lâm: *lama*; lutum, i. lâm lắp, lâm bùn: *lama grossa*: cœnum, i. lây lâm: *lamaçal*: cœnosus locus.

lăn: *roliço*: teres, etis. lăn xuống: *rebolar polla ladeira abaixo*: deuolui per cliuum.

gỗ lăn đi: *virarse o pao*: volui lignum.

lăn, may lăn: *abainhar ficándo a costura redonda*: plicatã fimbriã rotũdè cõsuere.

lân, củ lân: *inhame grande*: colocasia, æ. faba Aegyptia.

lan, cu lan: *grades, balaustes*. crates, columnulæ.

làn đan, lỏàn đạn cũ ai: *coniurarse pera algũa rouso roim*: conspirare ad malum. nói làn đan: *fallar impertinẽcias*: futilia loqui, vide đan.

lăn, đánh nỏi lăn: *fazer vergoẽs cõ pancadas*: liuorem excitare verberibus.

lần, một lần, hai lần: *hũa vès, duas vezes*: semel, bis &c.

mấy lần: *quantas vezes*: quoties ! kể lần: *contar quantas vezes*: numerare quot vicibus.

lần hột: *rezar as contas*: percurrere precarios globulos.

lần lần: *lagartixa*: lacertula, æ. thần lần, idem.

lặn: *mergulhar*: demergi. mặt blòi lặn: *porse o sol*: occidere solem.

lận đận: *mofino*; infaustus, a, vm.

lẫn lộn: *perturbação*: confusio.nis. lẫn thẫn, láo đáo, idem. lẫn lộn nhau: *misturarse*: commiscerí ad inuicẽ. già lẫn: *velho que delira*: delirus senex.

lang: *malhas*: macula, æ. con bò lang: *boi malhado*: bos maculosus, & sic de alijs. ben lang: *malhas brancas*: maculæ albæ.

lang, cu lang: *batata*: tuber insulanum.

lang, đi lang: *vadio*: vagabundus, a, vm.

lang, cả nước ling lang: *alagar ou cubrir a agoa algũa cousa*: obrui aliquid aquâ.

làng: *aldea*: pagus, i. làng

nước, idem. chiếng làng: *fallar com os do gouerno da aldea*; pagi seniores alloqui.

láng tai lại: *applicar a orelha pera ouuir*: arrigere aures ad audiendum.

lặng, lo lặng: *triste*: tristis, e. lo buồn, idem.

láng diềng: *vizinho*: vicinus, a, vm.

láng, sáng láng: *claro*: clarus, a, vm. dicitur tam de corporali quam de spirituali claritate & luce.

lặng: *estar calado, quieto*; taceo, es. ó lặng: *estai quieto*: quiesce & tace. lặng gió: *cessar o vento*: cessare ventũ, sic de alijs vt lặng sáo: *cessar em as ondas*: quiescere fluctus.

lạng: *tael*: nummus argenteus vndecim circiter iulijs æquiualens. một lạng, hai lạng: *hum tael, dous taeis*; vnus nummus duo nũmi &c. vsque ad decem exclusiuè, alij lượng.

lạng, vo biên vô lạng: *sem fim*: infinitus, a, vm.

lành: *manso*: mitis, e. hiền lành: *de boa condição*: suaues mores, tốt lành: *fermoso*;

spe-

ſpecioſus,a,vm. tốt blai gái làṅh *fermoſo mancebo molher fermoſa*: pulcher adoleſcens mulier ſpecioſa!

làṅh, lại làṅh: *paſſar o à-gaſtamento*: deſinere iram.

làṅh: *couſa ſaã e inteira*: integer, gra, grum. còn làṅh: *ainda eſtà inteira e boa*: integra res adhuc eſt.

làṅh: *couſa que ſe come ou beue e não faz mal*: eſca aut potus qui non nocet. nuớc làṅh: *agoa ſaudauel*: ſalutifera aqua. blái làṅh: *fruita que não faz mal*: fructus minimè nocens.

lánh: *fugir*: fugio is. lánh mềnh: *furtar o corpo*: declino, as. tlánh, idem.

lạnh: *couſa freſca fria*: frigidus, a, vm. nuớc lạnh: *agoa fria*: aqua frigida. lạnh dẽạ: *barriga fria*: ſtomachus aut venter frigidus. nơi lạ̃nh leố: *mal são lugar*: inſalubris locus.

lao, con lao: *zagaya que ſe arremeſſa*: iaculum, i. lao giáo: *lança*; lancea, æ.

lao, cu lao: *ilha*; iuſula, æ. cu lao cham *ilha de champeilo*; Inſula cham, inąditu

Cocincinæ. cu lao re: *ilha de pulo catão*; Inſula quam luſitani Pulocatam vocant.

laò, nuớc laò: *reino dos Laos*; Laorum regnum.

laò, liẹt laò, ốm laò: *doente*; æger, gri.

láo, dáo: *deſordem*: inordinatio in quocunque genere. nhà láo dáo: *caza deſordenada*: domus inordinatione plena.

laố: *velho*: ſenex, nis. oũ laố: *Sõr velho*; Domine ſenex. bà laố: *Senhora velha*; Domina ſenior, dicitur ijs quibus honorẽ exhibemus. đứa laố, idem, ſolum dicitur de fœminis nobiliſſimis.

laố tử: *inuentor das feiticerias na China*; auctor veneficiorum apud Sinas.

lạo, lộn lạo: *confundir*; cnnfundo, is. alij tlộn tlạu. láo dáo, idem.

laõ, ròũ: *dragão*; draco, nis. đứa laõ: *nome do bua de Tonquim o qual primeiro ſe chamaua*; vĩnh tộ: *e depois por não hauer chuua e ſe perderem as nouidades no anno de 1629. tomou eſte nome*; đứa laõ: *peraque foſſe mais*

bem

bem afortunado; nomen regis quem apud Tunchinenſes vocant ḉua, cum enim prius alio nomine vocaretur propter famem quæ anno 1629. illud regnum vexauit mutatum eſt illi nomẽ vt fœlicius eſſet regnum ſub nouo nomine regis vt Ethnici ſtultè putant.

laõ tai: *zunir as orelhas*: tinnire aures.

laõ lay, vide lay.

làõ: *vontade, coração*: voluntas, atis. mạc làõ: *ſeja como quizerdes*: placitum tuum fiat. làõ tin: *crer de coroção*: corde credere. khó làõ: *trabalho do coração*: cordis labor. cục làõ; *afflição de coração*: cordis afflictio. dẽõ làõ: *enduzir*: induco, ís. xiêu làõ, idem. giục làõ *inſtigar*: vrgeo, es. làõ đŏục: *mão coração, ruins bofes*: animus peruerſus làõ dou làõ lo: *penſamentos*; cogitationes. hết làõ hết sức: *de todo coração e de todas as forças*: ex tota anima, ex omnibus viribus. đẽọuc làõ *fazer propoſitos em bem* proponere in bonum. blou làõ: *fazer*

propoſitos em mal: proponere in malum.

làõ, lẽy làõ mình mà liệu làõ nguòi: *por my entender dos outros*: ex me iudicare de alijs.

làõ, tội cả làõ: *tomo atreuimento*: audeo, es: tanquam petens facultatem ad loquẽdum.

làõ, blở làõ: *virar o coração, rebellar, arrependerſe*: pœnitere, rebellionem facere. blở làõ cũ ma quỉ: *fazerſe da facção do diabo*: peruerti ad partes diaboli.

làõ kính: *reuerenciar de coração*: corde reuereri. dục Chúa blòi mở làõ: *o Senhor do ceo moue o coração*: cor mouetur à Domino cæli.

làõ; *os inteſtinos do animal, como figado bofes & o mais que ſe come* inteſtina animalis, vt bouis, arietis &c.

làõ đõ tlứng: *a gema do ouo*: luteum oui làõ tlứng tlứng: *clara do ouo* albumen oui.

làõ tlứng cau *o branco da areca*: albumen fructus in-

dici quem, areca, vocant.

lảõ: *couſa liquida e rala*; liquidares & rarefacta. cháo lảõ: *canja rala*: ius indicum ex oriza rarum & minimè denſum quod, canja, vocant.

lảõ: *couſa frouxa larga*: laxus, a, vm. hài lảõ: *çapatos largos*: calcei lati. nút lảõ: *nò malatado*: nodus laxus, &c.

lạõ đầu, lạõ óc: *virar a cabeça*: vertigine laborare.

lặp, nói lặp: *gaguejar*: balbutio, is.

lặp, lấm lặp: *lama muita*: cænum, i.

lặp đặn bà: *andar com molher*: coire cum fœmina, locutio immodeſta.

lấp, vide lốp.

lập, vide lọp.

lát gác: *ſobradar*: tabulatum componere, lát đẻán, lát léo, idem.

lặt, mlặt: *apanhar hum e hum*: colligere ſingula poſt ſingula.

lạt; *atilho de bambu*: ligamen ex canna indica in modum viminis confectum. buọc lạt: *os marinheiros que ſeruem na embarcação alugados*: nautæ conducti pretio, vt inſeruiant.

laùlaù: *totalmente*: omninò. hết laùlaù: *todos atè o derradeiro*: omnes ad vnum. hết thay thảy, idem. khoú laù laù *vazio de tudo*: omninò vacuus. tốt laù laù: *totalmente bom*: perfectè bonus.

lâu: *por muito tempo*: diù. đã lâu: *jà ha muito tempo*: iam diù. đuọc bao lâu: *quanto tempo ha*: quandiu? ba giờ lâu: *eſpaço de tres horas*: ſpatium trium horarum. chẳng có bao lâu: *não hà muito tempo*: tempus non adeò longum præterijt. lâu thì biết: *com o tempo ſaberà*: diù tandem tenebit. lâu thì quen: *com o tempo acoſtumar ſe ha*: diù tandem aſſueſcet.

lâù các, lâù đài, các lâù: *paço del Rey*: palatium regiũ. nhà lâu: *caza de recreação do Rey*: Regis domus ad animum relaxandum.

lâù, lỗ lâù: *coua que fazem no meyo da caza pera meter nella o fato quando ſe queimão as cazas*: fouea quæ fieri ſo-

let

let in medio domus, vt cuſtodiantur in illa res tempore incendij, ne pereant.

lâù thủ, quan lâù thủ: *mandarim que gouèrna*: præfectus qui præeſt. trẽn thủ: *gouernador de Prouincia*: gubernator Prouinciæ.

lậu tinh: *chaga nas partes ſecretas*: vlcus in pudendis.

lâũ, vide loũ.

le: *porem*: ſed. ſaõ le, idem.

le luõi ra: *botar a lingua fora*: educere linguam extra os.

le, ngón tay le: *dedos deſigoais na compridão*: inæquales in longitudine digiti,

le hặọc: *eſtudar de continuo*: ſemper ſtudere, hặọc lien idem.

lê, phễn lê: *ter inueja*: inuideo, es.

lê, nhà lê *familia do bua ou Rey de nome do Reyno de Tonquim*: familia Regis Tunchinenſis quem, bua, vocant.

lê, ngồi lê: *eſtar aſſentado perdendo o tempo*: fruſtrà terendo tempus ſedere.

lê, đi lê: *andar ſobre as maõs botando o corpo pera diante, andar de gatinhas*: repere manibus. lê blệt, bò đi, idem.

lè lỗệt: *mandados dos Reis*; mandata Regum, phép lỗệt idem. bỏ lè lỗệt: *não fazer cazo das leis*: leges ſpernere.

lề: *coſtume*; mos moris. thường lề, idem.

lề làm bỏ: *o cordão de papel com que ſe encadernão os liurinhos*: funiculus papyraceus quo ligantur libelli.

lé, thuiền lé: *galè*: triremis, is. đạo, idem.

lé: *manſo, quieto*: manſuetus, i. lành, idem. lạng lé, ít đều: *de poucas palauras*: taciturnus, a, vm.

lé, bọ lé: *molher ſegunda*: concubina, æ.

lé, ít *pouco*: parum. tiền lé: *huãs poucas de caixas que crecem do numero perfeito, como cento e cinco, as cinco ſe chamão*: tiền lé; *e aſsy tambem nas outras couſas* paucæ monetæ quæ ex numero perfecto ſuperſunt, vt ſi ſint centum & quinque, quinque illæ monetæ quæ ex nu-

mero centum ſuperſunt dicuntur, tièn lé, & ſic de alijs rebus.

lễ: *ſacrificio*; ſacrificium, ij. tế lễ: *ſacrificar*: ſacrificio, as. xem lễ thánh: *ouuir Miſſa*: ſacro intereſſe. ngày lễ lạy: *dia de guarda*: feſtus, vel feſtiuus dies. giữ lễ nhứt: *guardar o domingo*: ſeruare Dominicam diem.

lễ: *preſente que ſe fàs a el Rey, ou aos mandarins*: munus quod Regi aut alijs ſuperioribus offertur. ra lễ: *trazer preſente a o Rey a certos tempos*: munera regi præſtitutis temporibus offerre.

lệ: *medo*: metus, vs. lệ gì: *que medo, não tenhais medo*: quid times, ne timeas.

lệch: *torto, como de coluna, aruore &c.* tortuoſus, a, vm. lệch chên: *manco*: claudus, a, vm. què chên, idem.

lệch, chốc lệch: *poſtema aberta*: apoſtema patens. cái nhọt, vel dọt: vide dọt.

leệm, vide liệm.

lêy: *mal contagioſo*: morbus contàgioſus. lêy tặt: *pegarſe a doença*: inficimorbo.

lêy ghe: *pegarſe a ſarna*: inficiſcabie.

lấy: *leuar ou tomar*: accipio, is. bắt lấy: *pegar, afferrai, como de algũa couſa que pode eſcapar*: cape, vt aliquid quod euadere poteſt. cắt lấy: *tomai*: accipe. chếp lấy: *eſcreuei*: ſcribe, nam poſtpoſitum alteri verbo facit imperatiuum. chữa lấy tôi cũ: *acudime*: libera me. giữ lấy: *guardai*: cuſtodi. lấy đi gì mà làm: *com que farei*: quo inſtrumento operabor? nam interdum ſignificat, inſtrumentum. lấy guơm mà chém: *tomar a catana pera cortar, matar*: acciperè enſem ad interficiendum. lấy dấu thánh mà giữ mình: *tomar reliquias pera ſua guarda*: accipere reliquias ad ſui cuſtodiam. lấy làm hèn: *ter por couſa baixa*: habere pro re vili. lấy làm trạõ: *ter por couſa graue*: habere pro re graui. lấy làm sự vui: *ter por couſa allegre*: habere pro re iucunda.

lắià, vide lià.

lênh, vide lênh.

lệnh, vide lệnh.

lênh

lệịnh, vide lệnh.

lem, đen lem: *todo negro como cafre*: niger omninò vt ij quos, cafres, vocant.

lên: *ſubir*: aſcendo, is. poſt verbum habet vim imperatiui vt cắt lên: *leuai pera riba*: defer ſupra. tlèo lên: *dependurai*: appende.

lên đắt. *deſembarcarſe*; aſcendere, vel potius deſcendere è naui in terram, ſicut è cõtra, xuống thuiền: *embarcarſe*; deſcendere, vel potius aſcendere in nauim.

lên, đua khác lên: *aleuantar outro Rey*: erigere nouum regem.

lền, vide lần.

lên, vide liên.

lèn: *pilar*: tundo, is, tero, is. lèn bột: *pilar farinha*: conterere, vel contundere farinam.

lén: *andar manſo pera não ſer ſentido*: ſuſpenſo greſſu aliquem incedere ne audiatur. lén đén: *chegar ſem ſer ſentido, ounindo o que ſe dis*: aduenire ex improuiſo audiendo quid dicatur. lén, lại, dòm, idem.

lênh hồn: *alma racional*; anima rationalis. lênh thieng: *eſpiritual*; ſpiritualis, e. lênh nghiện, phép lạ: *virtude grande, ſobrenatural*; virtus ſupernaturalis. cập chư lênh thần: *todos os ſpiritos*: omnes ſpiritus, verba iuramenti. lênh lăng, vide lăng.

lếnh, chịu: *receber*; accipio, is. baò chủ lếnh lẽy: *ficar por fiador*; fideiuſſorem facere.

lếnh, cái lếnh, lếnh lăn: *peça de ſetim*; ſericum raſum.

lếnh, oũ đề lếnh: *mandarim a quem o pouo acode pollas forças*; iudex de vi illata.

lếnh, lũ lếnh: *eſparecer*; relaxare animum.

lệnh Chúa: *prouisão del Rey*; mandatum Regis ex ſcripto.

lệnh: *batega de vigia chaã que não tem polmão no meyo*; ſignum quoddam ad vigilias indicandas planum ſine vbere in medio.

lệnh sử: *eſcriuão de que ſe ſeruem os mandarins graues*; ſcriba qui inſeruit primarijs iudicijs domi priuatim.

lệnh

l'ênh din: *moffino, deſaſtrado*: ineptus, a, vm, infœlix, icis.

leo: *trepar come era, vide*: adrepere vt hederam, vitẽ.

léo, khéo léo: *couſa perfeita*: affabrè facta res.

léo, nói lát léo: *lingua terceira*: zizaniæ ſæminator.

leò, dêy leò: *eſcota da vela*; veli pes, edis.

leó, lạnh leó, vide lạnh.

lẹo: *aiuntamento dos cães*: copula canum. lẹo: *nacida no olho*: macula in oculo. lẹo: *fruta parida pegada hũa na outra*. fructus inuicem annexi.

l'êp, lúa l'êp: *nelle vazio ſem grão*: vacua orizæ ſpica. tlứng chẽy l'êp: *lendem vazia*: lens vacua.

lét, lứa leo lét: *o fogo ſobir pera cima*: ignem ſurſum ferri.

l'êt chên. *manquejar*: claudico, as. melius lệch chên.

lêu: *atiçar*: prouoco, as. lêu tlâu húc nhau: *incitar as bufaras peraque dem cornadas huãs nas outras*: irritare bubalos vt ſe inuicem cornibus petant.

lẽu, nhà lẽu: *tenda em que ſe vende no meyo da rua e que ſe tira e poem cada dia*: taberna ad vendendum in plateæ medio quæ quotidie ponitur & tollitur.

li, cao li: *Reyno de Corea*: Corea.

lí, mlẽ: *rezão*: ratio, nis. tính lí: *ſuſtancia intellectual*: ſubſtantia intellectualis. địa lí: *gèometria*: geometria, æ. thày địa lí *o meſtre gentio que conſultão ſobre qual lugar ſerà bom pera fazer caza, e taõbem ſobre o lugar das ſepulturas pera que os filhos daquelles defuntos ſepultados neſſe lugar tenhão proſperidades, como os gentios paruoamente ſe perſuadem*: conſulere magiſtrum Ethnicum de loco, tum domus de nouo erigendæ, tum ſepulturæ, ad hoc vt filij illorum qui in ea ſepultura ſunt conditi cuncta proſpera habeant, vt Ethnici ſtultè putant.

lià: *apartar*: ſeparo, as. liả ra, idem. gà lià nhà: *perdeo-ſe a gallinha, apartouſe da caza, não tornou mais*: reliquit

quit domum gallina, amissa eſt.

lích: *fazer em poſtas ou em picado*: diuidere in fruſta, vel prorrimentum facere. chết lích: *morras feito em poſtas*: moriare in fruſta diuiſus, maledictum. vide lếch.

lịch: *calendario*: calendarium, ij.

lịch địch: *matinada*: tumultus, vs.

lịch ſự: *cortès*: vrbanus, a, vm.

lịch, vide lẹch.

liêm, câu liêm: *lança a modo de fouce*: lancea in modum falcis.

liềm, cái liềm: *fouce de segar erua*: falx ad metendum herbam.

liềm: *lamber*: lambo, is.

liệm cửa: *fechar a porta, como pera não ſer viſto &c*: obuelare ianuam, vt ne videaris, vel ne ſol ingrediatur.

liên: *continuamente*: indeſinenter. hặọc liên: *ſempre eſtudar*: ſemper ſtudere. liên nhau: *duas couſas iuntas, como duas taboas*: coniunctæ

inuicem duæ res, vt duæ tabulæ.

liền: *logo*: ſtatim. liền đi: *logo fôy*; ſtatim iuit. liền hờn: *cobrar rancor, que logo paſſa*: admittere ſimultatem quæ ſtatim euaneſcat. alij lề̂n.

liền liền: *a meſma couſa continuada ainda que pareça feita de duas*: eadem res continuata, quamuis videantur duæ res.

lieng, thieng lieng: *virtude oculta, ſpirito*: virtus occulta, ſpiritus. tính thieng lieng: *ſuſtancia ſpiritual*: ſpiritualis ſubſtantia.

liếp: *cajão de rota ou de bambù ſobre que eſtendem as eſteiras pera ſe aſſentarem*: ſubſtratum ex vimine aut cannâ indica contextum ſuper quod panduntur ſtoreæ ad ſedendum. ngả liếp: *eſtender eſſe cajão*: ſubſtratum illud extendere. cặp liếp: *as faſquias que tem pollas bordas*: ſubſtrati eiuſdem aſſerculi quibus oræ continentur illius ſubſtrati.

liệt: *doença, doente*: ægritudo, dinis. æger, gri. liệt laò, ôm liệt, đau liệt idem.

phải

phải liệt : *adoecer* : incidere in morbum. yếu liệt nhặọc: *muito doente* : æger valdè.

liều mệnh: *por se em perigo*: periculo se exponere.

liều mệnh chết: *porse em perigo de morte* : exponere se periculo mortis. liều phạm tội: *estar em perigo de cair em pecado* : periculum peccandi subire.

liệu : *considerar, ponderar* : perpendo, is. chẳng hay liệu: *não considera*: cõsiderare nescit. liệu lào người : *procurar de saber a intenção de outrẽ sem lhe dar a entender*: põderare intentum alterius illo nesciente.

liệu, thết liệu : *presente do anno nouo pera o Rey* : munus Regi offerendum ad anni recentis initium.

liệu, cái đình liệu : *facha grande de bambù que queimão em cazas grandes no anno nouo* fax ingens ex cannis indicis quam comburere solent primarij viri in suis ædibus.

liếu : *canga de hũ só bambu* : iugum ex vnica canna Indica constans.

lim, gỗ lim : *pao ferro* : lignum qnod ferri duritiem imitatur.

lim dim : *olhos naturalmente muito fechados* : semiclausi naturaliter oculi. lim: *pestenejar com sõno*: nictare præ somno.

lính, cỗên lính : *soldado* : miles, itis.

lìn lịt : *olhar com respeito e medo*: aspicere cum quodam metu. lịt lịt, idem.

lịt, vide lìn.

líu, làm líu diú : *fazer embrulhada* ; turbas excitare. láo dáo, idem.

líu lo, thíu tlo : *canto de passero* : auium cantus. nói líu lo: *fallar torto e tosco*: inconditè loqui.

lo: *cuidar*: cogito, as. chớ lo: *não tomeis pena*: ne cures. mày lo gì sự ấy *que se vos da disso*: quid ad te?

lo buồn : *arrependido, triste*: tristis, e. lo phiền, phàn nàn, sàu nảo, idem.

lo, âu lo : *affligido*. afflictus, a, vm. an ủy kẻ âu lo: *consolar os affligidos*: mœstos consolari.

lo tỏan: *cõsultar*: cõsulto, as.

lo bắt ngắt: *ter cuidados ſobre muitas couſas*: ſolicitudinibus varijs diſtrahi.

lo líu lo, vide líu.

lô, con lô: *vergonhas do homem*; pudenda viri. lô ra: *andar a vergonha*: immodeſtè nudari.

lô, tì lô: *o ſegundo ſtado da gèraçã̃o do homem, quando no ventre da mày ià tem figura o embriaõ*: generationis humanę ſecundus ſtatus; quando embrio iã̃ habet figuram & hunc ſtatum vocant idololatræ ſecundum humanæ naturæ ſæculum, ſeu kiép, vt ipſi loquuntur.

lò: *fogão, forno*: fornax, acis. lò rèn: *forja de ferreiro*: fornax fabri ferrarij.

lỗ: *peita*: largitio ad ſubornandum thoục lỗ: *peitar*: ſuborno, as. quan thụ lỗ, ăn thụ lỗ: *receber peitas*: munera admittere, alij thộ lỗ.

lỗ, xát moći lỗ: *eſfregar o ſal nãs maõs pera comer*? fricare manibus ſal ad edendum.

lỗ, lŏả lỗ: *eſtar deſpido immodeſtamente*: nudari immodeſtè.

lố: *tirar fora as vergonhas*: exerere membrum pudendum, vt cum animal coit. bló, idem.

lõ̃: *buraco*: foramen, inis. đào lõ̃: *abrir coua*; foueam aperire. ló p lõ̃: *entupir a coua*: foueam obſtruere. lõ̃ lâu: *coua na caza em que metem a fato por cauſa do fogo*: fouea in quam conijciuntur res tempore incendij. lõ̃ miệng: *boca*; os, oris. lõ̃ tai: *ouuidos*: auditus, vs. & ſic de alijs.

lõ̃ bổn: *perder do cabedal no mercadejar*: iacturam facere proprij in mercimonijs.

lọ, cái lọ: *bule piqueno. galheta*: ampulla, æ. amula, æ.

lọ, chẳng lọ là: *non ſolamente*: non ſolum.

lọ, huâng lọ: *quanto mais*: quanto magis, lọ là, huâng chi, idem.

lọ nồi, mlọ nồi: *ferrugem da panella*: fuligo ollæ.

lộ, tô lộ: *publicamente*: publicè.

lộ, đạo lộ: *diabo que dizem eſtà no meyo do caminho*: diabolus quem putant eſſe in medio itineris. đạo lộ

thân quan: *este diabo te mate*: diabolus qui est in medio itineris te interimat. maledictum.

lo: *esparecer*: relaxare animum. đi choi lo lú, idem.

lo đo: *vagabundo*: vagus, a, vm.

lo tho, lo xo: *achacoso*: valetudinarius, a, vm.

lò, vide lái.

lò, cái lò: *certa nassa de tomar peixe*: nassa quædam ad pisces capiendos.

lò, ăn lò ăn lái: *leuar ganhos*: lucrum vltra sortem exigere.

lỏ: *arroinar como monte*: conquassari, lò lung, idem.

lõ, vide mlõ, vel mlỏ.

lŏa lô, vide lô.

lŏài: *specie de cousas*: genera rerum. lŏài ngươi ta: *o genero humano*: genus humanum. lŏài chim: *as aues*: species auium. & sic de alijs rebus.

lŏân, trâm lŏân: *roda de trabalhos e tormentos*: vicissitudo cruciatuum.

lŏân hồi: *trasmigração das almas*: transmigratio animarum. alij lüôn hồi.

lŏân, đau bảo hăc lŏân: *dores de barriga te matem*; interficiant te dolores ventis. maledictum.

lŏạn: *alteraçoẽs no Reyno*; bella ciuilia. lŏạn lạc, lŏạn thâm, idem.

lŏân, vide lüọn.

lŏât, vide lŏệt.

lóc, khóc lóc: *chorar*: fleo, es. chăoc láoc, idem.

lôc, câm lôc: *o torrão de terra com que se carrega a cinza pera que não se apague o fogo nella*: gleba quâ teguntur cineres, ne ignis in eis delitescens extinguatur.

lọc: *coar*: colo, as. chép lọc ra: *tresladar em limpo*: transcribere purè à mendis.

lộc, lòuc: *dita*: fortuna, æ. may, idem.

lộc, ăn lộc: *ter renda del Rey &c*: quæstus annuos habere à Rege, vel ab alio principe viro.

lộc sâp: *roldana*: trochlea, æ.

lộc, răn lộc: *vibora*; vipera, æ.

lọc, gió lọc blanh: *o vento alevanta a palha, mas não*

va-

na leua: eriguntur paleę vento, ſed non tolluntur.

lŏ̂ệt, lê lŏ̂ệt, phép lŏ̂ệt: *leis dos Reynos*; leges regnorum.

loi: *leuar arraſtado*: trahere vi. lôi lại, loi đi, idem.

lòi tiền: *fio em que ſe enfião as caixas*: filum quo trajiciuntur monetæ æreæ perforatæ. lòi cói: *fita de iunça*: ligula ex iunco. lòi đĕa: *fita de correa*: ligula ex corio lòi tói: *cadeas de ferro*: catenæ ferreæ.

lòi xuo-ng ra: *ſair o oſſo fora da carne*: prominere os extra carnem.

lôi: *olhos muito ſaidos pera fora*: prominentes valdè oculi. đui lôi con măt ra: *ſaltar os olhos fora*: exilire oculos. lôi đĕa ra: *ſairſe a pelle*: extrahi pellem.

lói, chói lói con măt: *offende os olhos com o grande reſplandor*: perſtingit oculos magna lux. chói lói tai: *eſtrugir as orelhas*: exurdare aures.

lói, aó duộm lói: *cabaya mal tingida, hũa parte tinta outra não*· veſtis ineptè tincta, ex vna parte recipiens

colorem ex aliâ minimè.

lŏ́i: *couſa interior*: interior, vs. lŏ́i gõ: *amago do pao*: medulla ligni

lõi: *erro, errar*: error, is. erro, as. tói có lõi: *eu tenho erro*: errorem habeo. lõi cŭ đứ c Chúa blò-i: *errar contra o Senhor do ceo*: offendere cæli Dominum. xin lõi: *pedir as culpas que lhe oppoem*: culpas exigere quæ ipſi opponuntur. chiụ lõi: *darſe por culpado, pera dar ſatisfação*, culpam fateri ad ſatisfaciendum.

lộ̂i: *nadar*: nato, as. đi lộ̂i *paſſar a nado, a vao*: tranſnatare, tranſuadare.

lọ-i: *gengiuas*: gingiua, æ. lọ-i răng, idem.

lóm: *olhos encouados*: profundi oculi.

lo-m đo-m: *couſa embrulhada*: perturbata res. tãóc lo-m đo-m *cabello parte branco parte preto* capilli ex parte albi & ex parte nigri.

lò-m: *aruoredo iunto ao rio*: arbor tum iuxtà flumen.

lõn: *vergonhas de molher*: pudenda fœminæ, dóc, đoi,

bẹn, idem. verba vitanda.

lòn qua: *paſſar abaixando a cabeça como per porta baixa*: inclinando caput tranſire, vt per portam nimis demiſſam. lüòn qua, idem.

lón, thuièn ra cửa lón, lón: *a embarcação ſahio do porto ſem tocar*: cymba egreſſa eſt è portu abſque eo quod impingeret.

lọn: *negalho de ſeda ou de outra couſa*: faſciculus bombycis, aut rei alterius.

lọn cau: *ramo tenro de areca*: ramus tener fructus quem, areca, vocant.

lộn: *miſturar, confundir*: miſceo, es, confundo, is. lộn lạo, tlộn tlạo, láo dáo: *confuſão*: confuſio, nis.

lộn chảồ: *a molher tomar outro marido*: iungi alteri viro vxorem.

lộn dẻạ: *eſtomago embrulhado*: nauſeatus ſtomachus.

lộn, làm lộn lịch: *fazer as aueſſas*: conrrarium perage-re.

lộn đi lộn lại: *traſmigração*: tranſmigratio, nis.

lòn bo-n: *certo peixe*:

quidam piſcis dictus lò-n bo-n.

lọ-n: *porco*: ſus ſuis. heo, con ſinh, idem.

lọ-n, dẽa lọ-n: *pano de lãa muito fino*: pannus laneus valdè ſubtilis.

lọ-n, cam lọ-n: *certa ſpecie de laranja grande*: aurei pomi majuſculi ſpecies.

lõọ-n, vide lüọ-n.

lộp: *muito branco*: albus valdè. tláng lộp, idem.

ló-p: *cubrir com terra ou com outra couſa algũ buraco &c.*: operire terra aut reſimili aliquod foramen, vel quid ſimile. ló-p lại, idem.

ló-p: *cubrir o corpo morto com terra ou com a campa*: cadauer cooperire terrâ, vel lapideo monumento. chôn, idem.

ló-p, vide lủ ló-p.

ló-p: *camas de varias couſas hũas ſobre outras*: ordines variarum rerum quarum vna alteri ſuperponitur. một ló-p, hai ló-p: *hũa cama, duas camas*: vnus ordo, duo ordines.

lọ-p, dựng: *fazer, fabricar*:

car: facio, is. fabrico, as. tạo thien lọp đ̣ia: *fazer o ceo e a terra*: facere cælum & terram. lọp nhà: *cubrir a caſa*: imbricare domum.

lọp: *alcançar indo de trás, chegar a tempo*: pertingo, is. opportunè aliquid facere, đi lọp, đi cho lọp: *ide com tempo pera alcançar*; opportunè ito, vt aſſequaris. chẳng lọp: *não chegou a tempo*: opportunè non aduenit.

lớt: *forrar*: duplico, as. aó lớt: *cabaya forrada*: veſtis duplex. aó kép, idem. lớt đẽa: *almoçar ou forrar a barriga com almoço*: gentaculum ſumere.

lớt, tả lớt tlẽ: *enfaixar o menino*: faſcijs infantem inuoluere. lớt đàng: *calçar as ruas*: ſternere vias lapidibus. lớt đất: *alcatifar o chão*: ſternere ſolum, vel munire tapetibus, frondibus &c.

lớt, rau lớt: *herua com que cozem o peixe*: herba quam ſimul cum piſce concoquunt.

lột: *eſfollar*: excorio, as. lột đẽa, idem.

lột áo: *tirar a cabaya por força*: abripere vi veſtem quam àlius induam gerit. bóc áo, idem.

lọt đẽào: *paſſar como por buraco a outra banda*: penetrare tanquam per foramen in aduerſam partem.

lọu càu: *Iapão*: Iaponia, æ. nhệt bổn, idem.

loúc, gió loúc cây: *o vento arrancar aruores*; eradicari arbores vento.

loục: *proueito*: lucrum, i.

loục răn loục: *vibora*: vipera, æ.

loũ: *pennas de aue*: pennæ auium. loũ măng: *penugem das aues*: lanugo auium. loũ: *pelos dos animais*: pili animalium. đật loũ: *depenar aues*: deplumo, as. làm loũ: *tirar o pelo ao animal eſcaldandoo*: piſos animalium extrahere, aqua feruenti perfundendo. loũ mày: *ſobrancelhas*: ſupercilium, i. loũ mé, loũ mí: *peſtanas*: palpebræ, arum. loũ: *pelos por todo o corpo humano*; villus, i.

lòũ phổũ: *occo, vazio*: vacuus, a, vm. lòũ mũ: *caixeta em que ſe guarda o barrete dos letrados*: capſula,

in qua literatorum pileus ſeruatur.

lòǔ gà: *gayola em que ſe vendem galinhas*: cauea, æ. dicitur etiam de alijs auibus.

lòǔ bàn: *cubertoura do dulão ou da meſa redonda pera que as moſcas não comão as iguarias*; operculum menſæ rotundæ ſuperpoſitum ne in edulia muſcæ irruant.

lòǔ đèn: *alampadario, ou lenterna de papel*: laterna papyracea.

lu, phum lu: *ocioſo em caza leuar boa vida ſem trabalhar*: otioſum eſſe domi, ac indulgere genio.

lù và: *buzina do bonzo com que pede eſmola*: buccina cum qua ſacrificulus ſtipem erogat. alij tù và.

lú: *homem de pouco entendimento*: exigui iudicij homo.

lǔ, đi mộ̣t lǔ: *andar eaminho na meſma companhia*; conſociatos ſimul iter conficere. mộ̣t đŏàn, idem.

lǔ cụ: *velho muito corcouado*: ſenex valdè gibboſus, còm lưng, idem.

lǔ lớp: *erua muito crecida*; herba quæ iam in proceram magnitudinem excreuit.

lư thư: *fraco, achacoſo*: debilis, valetudinarius. lo tho, yếu đuói, idem.

lư đù: *carregado de ſono*: ſomno correptus. mê ngủ, idem ſed cum vitio.

lứ lù: *muito doce*: ſuauiſſimus, a, vm.

lù, vide lứ.

lử, nhặoc lử: *muito cançado*: defatigatus valdè. nhặoc nhàn, idem.

lúa: *arròs em herua*: herbá orizæ. cây lúa: *a cana do arròs*: calamus orizæ. boũ lúa: *eſpiga em herua*: ſpica orizæ abſque granis. gé lúa: *eſpiga ià cõ grão*: ſpica orizæ granis onuſta. cấy lúa: *diſpor o nelle*: tranſplantare orizam in herba. gạt lúa: *ſegar o nelle*: metere orizam. đạp lúa: *debulhar o nelle*: triturare orizam. xay lúa: *tirar a caſca do arròs*: orizæ folliculum in piſtino detrahere.

lụa, cái lụa *peça de ſeda que chamão foquem*: ſericum Annamitarum quod, foquẽ, di-

dicitur à lusitanis.

lũa, con lũa: *burro*: asinus, i. chở lũa: *carregar o burro*; asino imponere onus.

lũa lỡa: *diferir a cousa e depois não fazer*: omittere rem quam distulit.

lũa: *apartar cousas misturadas*: segregare res permixtas. lià, idem.

lũa, hãy lũa: *ainda tem*: supereſt adhuc, in quibusdam Prouincijs, in alijs hãy còn.

lứa tác: *do mesmo tamanho, igual*: æqualis, e, siue in ætate siue in magnitudine &c. một lứa, một tác, idem.

lửa: *fogo*; ignis, is. àliqui lả. thổi lửa: *fazer fogo*: ignẽ insufflare. đánh lửa: *ferir fogo com dous paos*: ignem excitare ex duorũm lignorũ fricatione vehementi. đèo lửa: *fusil*: igniarium, ij. tắt lửa: *apagar o fogo*: extinguere ignem. lửa lái: *atearse o fogo*; ignem succendi. ngọn lửa: *a chama*: flamma, æ. đùm lỡa: *cubrir o fogo peraque se não apague*; ignem cooperire ne extinguatur. lửa cứi: *incendio*: incendium,

ij. đó lửa: *tição não queimado*: titio non exustus. chở lửa: *atiçar o fogo*: excitare ignem.

lửải, vide lửỏi.

lửải, vide lửởi.

lüân, trêm lüân: *roda de tormentos, no sair de huns e entrar noutros*: cruciatuum vicissitudo, ita vt vni alter cruciatus succedat. alij lüên, vel lüòn.

lüân hồi: *transmigração das almas*: transmigratio animarum. lộn về, idem.

lüân cũ nhau: *consultar entre si*: consilium inire inter se.

lửâng, vide lửỏng.

lục, sáu: *seis*: sex. lục niên, sáu nam: *seis annos*; sex anni. lục súy: *seis species de animais, e se toma por todos os animaes*: sex animalium species, comprehenduntur omnes.

lục, vide loục, may.

lục sĩ: *lutador del Rey*: luctator regius.

lùi: *recuar*: retrogredior, eris. đi lùi, idem. chèu lùi: *remar pera trás*: retro remigando.

lũy:

lũy: *forte, baluarte:* propugnaculum, i.

luy: *terrepleno:* agger, is.

lụy: *ſojeição de inferior pera ſuperior*: obedientia inferioris erga ſuperiorem. chiụ lụy: *obedecer*: obedio, is.

lùn, người lùn: *homem anão*: pumillio, onis. chăn chắt, idem.

lún: *irſe abaixando algũa couſa com o proprio peço*; demitti aliquid proprio pondere. lõ, idem.

lụn, hết: *todo*: totus, a, vm. lụn đò̀i: *toda a vida*: totam in vitam. lụn nam: *todo anno*: integro anno. lụn thăng: *todo o mès*: toto menſe. lụn hết của: *todo o fato ſe acabou*: tota res finem accepit. chét lụn: *morras;* moriaris omninò.

lưng: *a cintura, os lumbos*; medium corporis, lumbi. thắt lưng, buọc lưng: *cingirſe*; præcingere ſe. còm lưng: *corcouado*; gibbus, a, vm. lủ cụ, idem. đau lưng: *dor de cadeiras*; dolor renum.

lưng: *meyo cheyo meyo vazio*; media pars plena, altera pars vacua. lưng bát cơm: *meya eſcudela de arroz cozido*; media ſcutella orizæ coctæ, & ſic de alijs rebus:

lửng, đi chơi lơ lửng: *ir eſparecer*; relaxare animum. lử, idem.

luóc: *cor parda*; ſubniger color. luóc luóc, ſắc lem luóc: *preto de todo*; niger omninò. đen, idem.

luọc: *paſſar por agoa quente*; aquæ feruenti ad breue tempus immitti ad coquendum carnem, piſces, herbas &c.

lược: *pentem*; pecten, inis. lược bí: *pentem meudo pera as lendeas*; pecten minutũ ad extrahendos lendes.

lược, khảo lược: *dar tratos*; tormentis & cruciatibus confeſſionem extorquere.

luới: *rede*: rete. đánh lưới: *peſcar*: piſcor, aris. kéo lưới: *puxar a rede*: rete trahere.

lưỡi: *lingoa*: lingua, æ. đầu lưỡi: *ponta da lingoa*: extremum linguæ. le lưỡi:

botar

botar a lingua fora: linguam extra os proferre. cứng lưỡi: *lingua grosseira, e que pronuncia mal*: lingua rudis. mềm lưỡi: *lingua branda*: lingua suauis. üóñ lưỡi: *ensayarse no fallar*: experimentum facere de loquela, probare linguam, iterum atque iterum repetendo vocabula.

lưỡi gươm: *gume da catana*: acies, ei. lưỡi dẽao: *gume da faca*: acies cultri, & sic de alijs similibus.

lưỡi kèn: *a lingoeta da frauta* lingula fistulæ.

lưỡi cày: *ferro do arado*: vomer, ris.

lưỡi câu: *ponta do anzol*: extremitas hami.

lưỡm tay: *aleuantar as mãos iuntas*: iunctas eleuare manus. chắp tay lên, idem.

lưỡm lúa: *hũ manojo que tem seis mãos cheyas*: manipulus orizæ sex plenas manus continens.

lüon, vide lüân.

lüộn, vide lüận.

luồn ra: *sair pera fora cousa que estaua pregada, ou encaixada*: refigi aliquid affixũ.

lươn, cái lươn: *enguia*: anguilla, æ.

lươn gà: *peito de galinha*: pectus gallinæ, & sic de alijs auibus.

luống, vide bluông.

lương: *mantimento*: victus, vs. phát lương: *dar alimentos*: victum præbere.

lương y: *medico*: medicus, i.

lường: *cuidar*: cogito, as. lo, sui, idem.

lượng: *tael*: pondus vndecim circiter iuliorum, vel ferè sesqui vnciæ siue argenti siue auri, aut cuiuscunque alterius rei quę ponderatur. một lượng, hai lượng *hum tael, dous taeis* pondus vnum, pondera duo, sed in auro & argento vsque ad nouem: chín lượng: *noue taeis*: pondera nouem argenti &c. at pro decem dicunt. một nén: *dès taeis*: ponderadecem argenti &c. tamen sine addito semper significat argentum vt. một lượng: *hum tael de prata*: pondus vnum argenti quod æquiualet vndecim circiter iulijs romanis. melius, lạng.

luột, dê y luột: *drica da vela*: funis quo velum attollitur, vel deprimitur in naui.

lươt, một lươt, hai lươt: *hũa cama duas camas de cousas que vão por camas como quando se reboca a parede &c*: ordo vnus ordines duo, earum rerum quæ ordinatè superponuntur sibi inuicem, vt cum incrustatur paries. một lân, hai lan. idem.

lúp, nước lúp đầu: *agoa dar por cima cubrir a cabeça*: aquam ita eleuari vt cooperiat caput. nước lúp nhà: *agoa cobre a caza*: aqua eleuatur supra domum. blàn, idem.

lúp xúp: *muitas cousas iuntas, postas sem ordem, como muitas arbores, ou muita gente que vão sem ordem huns pera diante outros pera trás*: inordinatæ res simul congestę, vt multæ arbores absque

ordine dispositæ, multi homines huc atque illuc incedentes, alij xúp xúp.

lút: *atè*; vsque. nước lút đến gói: *agoa chega atè o joelho*: aqua peruenit vsque ad genu. mlút, idem.

lụt: *alago*: inundatio, nis.

lụt, vide nlụt.

lươu càu, vide lươucàu.

lũ: *bulir, cousa que não està fixa*: moueri rem quæ non est fixa. rang lũ lại: *dentes abalados*: conculsi dentes. cốc lũ lại: *não està fixa a coluna ou espeque*: cõmota, aut malè fixa columna. laõ, chẳng chạt, idem.

lũng lĩnh: *esparecer*: relaxare animum. lo lủng, loũ lĩnh, dũng dĩnh, idem.

lữ, người lạ lữ: *forasteiro, estranho na terra*: hospes, in regione nouus.

lựu, cây thệu lựu: *romeira*: malus punica. blái thệu lựu: *romãa*: malum punicum.

MA quĩ, ma cỏ: *diabo:* diabolus, i. ma: *almas dos defuncTos:* animæ defunctorum. ma: *corpo morto:* cadauer. cất ma: *enterrar defuncto:* ſepelire mortuum. làm ma: *fazer certa ſolenidade a os defuntos dentro do triennio do dò:* defunctis ſolemnitas quædam exhibita intra triennium luctus.

mà: *e:* &. nếu mà: *ſe:* ſi. nhưng mà: *mas;* ſed. dù mà, dẫu mà: *aindaque, poſtoque:* quamuis, etſi. & annectitur ſaõ le: *com tudo:* tamen. eſt etiam additamentum vt, mà cả: *fazer preço:* æſtimo, as. nói mà cà mà cạp: *gagueijar:* balbutio, is. mà thoi: *e baſta:* & ſufficit. bỏi đâu, mà vè: *de donde vieſtes e tornaſtes:* vnde & reuerſus es. mà: *pera:* ad. tòi mua mà ăn: *eu compro pera comer:* ego emo ad edendum. để mà thờ: *pera adorar:* ad adorandum. mà: *porque:* quia. chớ làm mà có tội: *não façais porque he peccado:* ne facias quia peccatum eſt. mà chớ; *e não mais:* nec amplius. cóbay nhieu mà chớ: *tem tanto e não mais:* hoc eſt nec amplius.

má mặt: *as faces do roſto:* genæ, arum.

má, gióũ má: *inſtrumentos de official mecanico:* inſtrumentum mechanici. chẳng nên gióũ má gì: *não preſta pera nada:* vſui nulli eſt.

má, rau má đè: *chantagem:* plantago, ginis.

mả: *ſepultura:* ſepulchrum, i. mồ mả: *a terra que ſe aleuanta ſobre a ſepultura:* ſepulchri tumulus. giẽi mả: *alimpar a ſepultura das eruas:* ſepulchrum mundare, ab illo herbas euellendo.

mã, ngựa: *cauallo:* equus, i. mũ mã vì: *barrete feito de ſedas de cauallo:* pileus ex crinibus caudæ equinę confectus.

mã, oũ phù mã: *genro del Rey:* gener Regis qui chúa vocatur.

mã: aó mã giáp: *peito de dobras ou ilhos pera os ſoldados de varias cores, ou tambem pera os cantores:* thorax duplicatus varijſque ocellis conſutis variegatus pro militibus, vel etiam pro cã-

toribus, varijs coloribus di-
ſtinctus.

mã la: *batega pequena das vigias:* campanula Indica ad vigilias indicandas.

mã, cũa mã: *couſas de papel que ſe fazem pera ſe queimar aos defuntos*; res papyraceæ quæ fiunt ad comburendum pro defunctis Ethnicis.

mạ: *arròs naçido que botão de molho pera ſemear*: oriza germinans quæ aquæ immergitur antequam ſęminetur. geo mạ: *ſemear eſſe arròs*: pullulantem orizam ſæminare. mạ: *arròs em herua*: oriza in herbam germinans. dõ mạ: *arrancalo pera o traſpor*: orizam herbeſcentem euellere ad tranſplantandum. đám mạ: *tanteiro deſſe arròs em herua*: areola in qua eſt oriza germinans ſæminata. mạ chiem: *eſſe arròs em herua da ſegunda nouidade*: poſterioris meſis oriza germinans.

mác, cái mác: *parão comprido feito a modo de gancho*: falx oblonga adunca. óũ mác: *a baynha deſſe parão*:

vagina falcis oblongę aduncæ. oũ mác: *nome de hũ dos bairros da Corte de Tonquim*: nomen vnius è vicis Tunchinenſis Regiæ.

mác nồi, mlác nồi: *panella de borda quebrada*: orificij confracti olla. mẽ, idem.

măc: *empeçar*: impingere in aliquid quod ſit impedimento. măc viẹc: *eſtar ocupado cõ negocios e impedido*: impediri negotijs. trở, idẽ. đàng măc voy: *eſtar o caminho impedido com elephantes*: præpediri viam elephantibus. măc gõ: *empeça no pao*: impingit in lignum, & ſic de alijs rebus.

măc bẽai: *ordidura de tear*: ſtamen, inis.

mặc: *veſtir, calçar*: veſtio, is, calceo, as. mặc aó: *veſtir cabaya*: induere veſtem. măc hài: *calçar çapatos*: calceare calceos. mặc: *conforme*: iuxtà, ſecundũ. mặc rồi mặc viẹc: *cõforme ao vagar, cõforme aos negotios*: iuxtà otium, ſecundum negotia. mặc í, mặc là õ: *conforme voſſa vontade, como quizerdes*: iuxtà tuum placitum. mặc mùa: *conforme a*

no-

nouidade boa ou mà: iuxta meſſis copiam, vel inopiã.

măc bớt: *pera diminuir*: ad minuendum.

mạc, măt mạc: *maſcara*: larua, æ. măt mể, idem.

mạc, chạ mạc: *ogouerno da aldea*: pagi rectores. làng, idem.

mạc ngựa: *caſcaueis que ſe poem no peſcoço ao cauallo*: nolæ quæ collo equi appenduntur. alij, mlạc.

măch: *mexericar*: defero, fers.

măch dĕáp: *fallar paruoices*: proferre fatua verba nói quéi quá, idem.

măch *pulſo*: pulſus, vs. án măch: *tomar o pulſo*; tentare pulſum. xem măch, idem. biết măch: *entender de pulſo*; ſcientiam pulſus habere. gệt mạch *pulſo formicante*: pulſus formicans.

măch nước: *vea de agoa*: vena aquæ.

mạch đàng đi: *vereda*: ſemita, æ. đàng tiểu, idem.

măch, kê mọc măch: *genero de milho*: milij quædam ſpecies.

mai: *a menhãa*: cras. mài nãy: *hoje polla menhãa*: hodie mane. mai sớm: *a menhãa cedo*: cras ſummo mane.

mai, cái mai: *pangale de cauar*: pala ferrea ad fodiendum apta.

mai, hỏả mai: *murraõ de eſpingarda*: igniarius fumiculus.

mài: *roçar algũa couſa pera ſe gaſtar*: fricando atterere aliquid vt minuatur. mài dĕao: *afiar faca &c.*: acuere cultrum & ſimilia.

mài, tlâu bò mài sưng. *os bois ou bufaras colearem os cornos pera pelejar*: molliter moueri cornua à bubalis aut bobus, quando ſe ad pugnã parant.

mài, khŏai mài: *inhame comprido*: colocaſia oblonga.

mái nhà: *beiras de caza, telhado*: imbrices domus.

mái non: *abas do chapeo*: ora galeri.

mái cheò: *menear o remo*: verſare remum.

mái, gà mái: *galinha*: gallina, æ. & ſic de alijs auibus.

mãi, mua: *comprar*: emo, is.

is nhà maĩ: *coſa que ſe fas aos defuntos e fingem que lha vendem*; domus quæ fit pro defunctis, & fingitur illis vendi.

mai, mẽm mai: *couſa molle e branda como leito brando*; res mollis, vt lectus mollis, & ſic de cæteris.

may: *cozer couſa noua*: conſuere aliquid de nouo. thọ may: *alfayate*: ſartor, oris. may áo: *fazer cabaya noua*: veſtem nouam conſuere. may áo cho ai: *dar cabaya noua a alguem*: impertiri alicui veſtem nouam. cỏ may: *certa herua que prodùs ſemẽte que ſe pega nos veſtidos ſe chama ladroẽs*: herba quædam cuius ſæmina adhærent veſtibus, & vulgò dicuntur latrones à luſitanis.

may: *dita*: fœlicitas, àtis.

may, gió may: *vento noroeſte*. thraciozephyrus, pluuiam comitari ſolet.

may mặt: *roſto, may he palaura que ſe acrecẽta*: facies, ei. may additamentum in locutione.

mây: *rota*: vimen quod luſitani rota, vocant.

mây: *nuuem*: nubes, bis. đím mây: *pedaço de nuuem*: nubis pars.

mây: *tu, fallando com gente inferior, ou ruſticamente*; tu, loquendo cum inferioribus, vel ruſticè.

mày con mặt: *ſobrancelha*; ſupercilium, ij. rặn mày rặn mặt: *cabeçudo*; duræ ceruicis.

mày tle, may núa: *os olhos enòs do bambù*: gemmula, vel tuber cannæ Indicæ.

mày, ặn mày: *pedir eſmola*: ſtipem erogare, ặn mày ặn mót, idem. bi ặn may *alforge de pedinte*: pera ſtipem erogantis. ặn mày Chúa: *ſuſtentado del Rey*. nutritus à Rege, & ſic de alijs. con mày: *filho adoptiuo de criação*; filius adoptiuus. con nuôi, idem.

máy: *tremer algũ membro per ſi meſmo*: tremula pars aliqua corporis. máy con mặt: *tremer os olhos* tremere oculos. máy mẽnh *tremer o corpo*: tremere corpus. máy mặch: *tremer o pulſo*: pulſus tremulus. máy miệng: *deſejar de contar algũa couſa*:

velle

velle aliquid narrare.

máy, thọ máy: *ſerralheiro*: faber ferrarius. đồ hồ máy: *o relojo mouerſe per ſy*: moueri ſeipſo horologium.

mấy: *quanto*: quantum. bán mấy: *quanto ſe vende*: quanti venditur? mấy lần: *quantas vezes*: quoties? đếm mấy nguời: *contai quantas peſſoas*: numera quot homines. chẳng có giầu mấi: *não he muito rico*: adeò diues non eſt.

mấy, mềnh mấy: *corpo humano*; corpus humanum. đọ mềnh mấy: *eſtremecer o corpo*: contremiſcere corpus.

mấy, cua mấy: *caranguejo cheyo que tem ouas*: cancer plenus, & ſic de alijs rebus quæ cum lunâ implentur.

mảy, một mảy, một chút: *hum pouco*: parum. chẳng có một mảy: *não tem hum pouco, nem hum tem*: nec vnus eſt.

mâm, cái mâm: *bandeja em que ſe come*: menſa rotunda in qua apponuntur edulia. đẻọn mâm: *aparelhar a bandeja com as iguarias*: menſam rotundam onerare cibis. bưng mâm: *tomar a bandeja e leuala com ambas as maõs pera alguem comer*: portare menſam rotundam ad aliquem, vt edat. đọm mâm: *offerecer a bandeja aparelhada*: menſam rotundam cibis onuſtam offerre. lòũ mâm, vide lòũ.

mâm búń: *gamela em que ſe fàs a letria*: alueus in quo fit ſimilago.

mám: *peixe ſalgado ou ſeco*: piſcis ſale conſperſus, vel ſiccus. chĩnh mám: *boyaõ de balachão*: diota piſcem ſale conditum continens.

màm: *faſquias entre que ſe mete, e amarra o cajão*: aſſerculi inter quos ſtringitur ſtorea ex cannis indicis texta.

mảm mảm; *tresbordar de muito cheyo*: plenus ita vt ſupereffluat, alij nhảm nhám, vel, nham nháp. blàn idem.

man, một man, hai man: *des mil venti mil*: decem millia, viginti millia.

màn: *cortina*: peripetaſma, tis.

măn *feitiços com que ſe curão feridas*; veneficia quibus

vulnera curãntur. thày mặn: *feiticeiro que cura feridas*: veneficus vulnera curans.

mẩn: *arròs do Iapão chamado fuxi*: oriza ex Iaponia, quam fuxi vocant.

mận, cây mận: *ameixieira*: prunus, i. blái mận: *ameixa*; prunum, i. blái mận: *gallo ou polmão na cabeça*; tuber, is.

mặn: *couſa ſalgada*: ſalſus, a, vm. nước mặn: *agoa ſalgada*: ſalſa aqua. eſt etiam nomen cuiuſdam oppidi in Prouincia Quinhin, ſeu Pulocambi Cocincinæ.

măng: *olho de bambù tenro que ſe come*: gemmula cannæ indicæ quæ dum tenera eſt apta eſt ad cibum.

mang cá: *guelra de peixe*: branchia, æ.

mang, đeo: *trazer algũa couſa cõſigo*: deferre aliquid ſecum. ảnh mang: *imagem que ſe trás ao peſcoço*; deferre collo appenſam imaginem. mang con: *trazer o filho ao collo*: deferre infantem vlnis.

mang, hổ mang: *cobra peçonhẽta*: ſerpẽs venenoſus.

màng, blái mang tang: *fruta como pimenta*: fructus quidam inſtar piperis.

mầng: *alegrarſe, dar os parabens*: lætor, aris, congratulor, aris. alij mờng. mầng bội phần: *alegrarſe muito*: lætari valdè. ăn mầng: *feſtejar com banquete algum bom ſucceſſo ou outra couſa*: fœlicem euentum, vel quid ſimile conuiuio celebrare. mầng thày đã về: *dous parabens ao meſtre de ſua boa chegada*: congratulor magiſtro de fœlici ſuo aduentu.

măng: *agaſtarſe de palaura*: iraſci ore tenus. măng mó nguờ ita, idem.

măng blả: *agaſtarſe alguẽ contra quem ſe agaſta com elle*: iraſci in illum qui prius in ipſum excãduit. măng nhau, idem. măng văn nhau: *agaſtarſe com todos, mà condição*: iraſci paſſim ex malo genio. thót măng nguờ ita: *agaſtarſe cõ outros deſentoadamente*; iracundè vocem attollere.

măng tin: *fama*: fama, æ. nghe măng tiếng: *ouuir por fama*: famam curſitare.

máng:

máng : *manjadoura de animais mayores*: præſepium, ij. máng lừa, máng ngựa &c.

máng nứoc: *canal de pao ou de pedra ou gamela em que ſe dà a bomba pera botar agoa da embarcação*: canalis quilibet aut etiam alueus quo aqua eijcitur è naui.

máng, sũ máng *falção ou peça que atira com camara*: falco catapultarius.

mảng *iangada em que ſe anda no rio*: ſchedia qua itur ſuper flumen. *l*è, idem.

mạng: *todo genero de rede*: rete cuiuſcunque vſus. mặt mạng: *malhas da rede*; plaga, æ.

mạng dện *teya de aranha*: tela aranearum.

manh: *pedaço de couſa velha*. fruſtum rei veteris. một manh chiếu: *pedaço de eſteira velha*: pars ſtoreæ veteris. một manh aó: *pedaço de cabaya velha*: pars veſtis veteris & ſic de alijs rebus. mảnh, idem.

manh, thoũ manh: *cego cõm os olhos abertos*: cæcus oculos patentes habens.

mánh: *olhar com tento e medo*: cernere circunſpectè & cum timore.

mảnh, mảõ mảnh: *muito delgado*: valdè gracilis, e. mảõ dảnh, idem.

mảnh, vide manh.

mạnh *forte valente*. robuſtus, i. mạnh mẽ, idem. khüẽ mạnh: *boa ſaude*: proſpera valetudo. mạnh đi: *atura bem no andar*: fortis in ambulando. ngựa mạnh chạy: *cauallo que corre bem*: fortis in currẽdo equus. gió mạnh: *vento rijo*: vehemens ventus. rượu mạnh: *vinho forte*: generoſum vinum.

mao, loũ, videloũ.

mạo ngựa *o penacho ſobre a teſta do cauallo*: criſta plumea in fronte equi.

maò bụt: *barrete de pagode*: pileus idoli, alij mieu bụt.

mảo, mẽu mảo: *choro de menino*: fletus infantium.

mạo, trượng mạo *homem bem diſpoſto alto &c*; quadratus homo. trượng phu, idem.

mào: *ponta da herua*: ſummitas herbæ.

maò, đẫu maò: *o prepucio, ou cabeça do membro*: præputiũ, aut caput mẽbri virilis.

măóc: *descarnar como com garfo, tenàs*: excarifico, as. măóc thịt, idem.

măọc: *nacer como de semente, heruas, &c*: orior, oriris. alij mọc. mạt blòi măọc lên: *o sol nace*; oritur sol & sic de alijs.

măọc, kê măọc mạch: *certo milho*: milij ſpecies.

mâọc: *madeira*: lignum, i. thọ mâọc: *carpinteiro*: faber lignarius. măọc bài: *pao em que ſe eſcreue chapa qual prohibe algũa couſa*; lignum eleuatum in quo ſcriptum eſt edictum quo aliquid cauetur. alij mọuc.

mảõ: *delgado*: ſubtilis, e. cây mảõ: *aruore delgada*: ſubtilis arbor.

maõ: *eſtar pera fazer*: mox facturus, vt, maõ tlẽy: *eſtar pera partir*: mox diſceſſurus. maõ hẽt: *quaſi acabado*: mox finiendus.

maõ đọi: *eſperar alguem*: expecto, as. maõ tloũ, cây: *confiar*: ſpero, as. confido, is.

màõ, ngủ màõ: *meyo dormindo*: ſemidormiens, vel dormitans.

máõ: *vnha*: vnguis, is. máõ tay: *vnhas das maõs*: vngues manuum. máõ chên: *vnhas dos pès*: vngues pedum.

máõ, cây máõ tay: *certa aruore de mezinha*: arbor quædam medicinalis.

mập: *animal muito gordo*: animal pingue valdè. lọn mập: *porco muito gordo*: ſus pinguiſſimus.

mát: *freſco lugar*: amænus, a, vm. viridis, e. refrigerans, ntis. nọi mát mẽ: *lugar delicioſo*: amænus locus. thuóc mát: *mezinha que refreſca*: refrigerans pharmacum.

măt: *couſa cara*, carò æſtimata res.

măt, con măt: *olhos*: oculus, i. tlọn con măt len: *por os olhos em aluo*: oculos ita eleuare vt albugo appareat. tôi măt: *cego*: cæcus i.

măt cá: *artelho do pè*: talus, i.

măt, đẫu măttle, đẫu mặu gõ: *nò de bambù, pao &c*: tuber

ber cannæ indicæ, ligni & ſimilium.

măt, bọ măt: *melga*: muſcula, æ.

mất: *perder*: amitto, is. đã mất: *ià morreo*: mortuus eſt. mất coú: *perder o trabalho*: perdere operam. mất viá: *ficar ſem ſangue de medo*: paueo, es. mất lào ai: *perder a graça, dar no coração de alguẽ*: inimicitiæ anſam da e.

măt: *roſto*; facies, ei. rán mày rán măt: *cabeçudo*: duræ ceruicis măt mũy: *roſto, ſembrante*: vultus, vs. biét măt: *conhecer alguem pollo roſto*: dignoſcere ex vultu aliquem. ra măt: *aparecer, ſair a publico*: publicè apparere. vắng măt, ẩn mềnh: *não aparece, eſcondeſe*: occultus remanet. tlước măt: *em preſença*: coram. cháo măt: *virar a cabeça*; vertiginem pati. khó măt: *triſte no roſto*: vultus triſtis. đoú măt ngườita: *ajuntamento de gente*; conuentus populi. măt gẹn *ſembrante agaſtado*: vultus iratus. măt hiền đui: *ſembrante alegre*: vultus hilaris. blở măt cũ ai; *virar oroſto pera alguem*: faciem vertere ad aliquem, blở măt lại cũ, idem. tối măt: *cego*: cæcus, i. tối tam măt mũi, idem.

măt, may măt: *cozer*: ſuo, is, conſuo, is.

măt: *o direito d'algũa couſa*: facies, ſeu pars recta alicuius rei.

măt, tay măt: *mão direita*: dextera, æ.

măt blời: *o ſol*: ſol, is. nhệt idem.

măt blang: *a lua*: luna, æ. nguyệt idem.

măt mạng: *malha de rede*: plaga, æ.

măt ruộng: *varſea ou cãpo de dès varas, daquellas com que ſe medem os campos*: ager decem menſuras continens, earum quibus Annamitæ dimetiuntur campos. một măt ruộng, idem.

măt đất: *a ſuperficie da terra*: ſuperficies terræ.

măt mả: *maſcara*: larua, æ. măt mạc, idem.

mạt: *derradeiro, infimo*; vltimus, a, vm.

mạt cưa: *o farello do pao quando ſe ſerra*: puluis in-

modum furfuris egrediens è ligno cù n ſerrâ finditur.

mạt gõ: *os cauacos que ſaem do pao quando ſe deſfalca ou laura*: aſſulę quæ oriuntur è ligno dum læuigatur aut politur.

mạt: *o fim ou termo de algũa couſa*: finis aut terminus alicuius rei. mạt nam: *fim do anno*: finis anni. mạt giờ: *fim da hora*: finis horæ, & ſic de cæteris. mả mạt: *acabarſe a virtude de fazer mandarins na ſepultura como paruoamente crẽ os gentios que ella tẽ*: ſepulturæ deficere virtutem conferendi gradus gubernationũ illis ad quos pertinent defuncti in illis conditi, vt fatuè putant Ethnici.

mật aõ: *mel de abelhas*: mel apum.

mật miá: *mel de cannas de açucar*: mel è cannis dulcibus expreſſum.

mật: *fel*: fel, lis. mật gà: *fel da galinha*: fel gallinæ, & ſic de alijs.

mau: *de preſſa*: feſtinanter. cháõ idem. đi mau chên: *ide de preſſa*: feſtina.

mau: *couſa tecida, baſta, bem tapeda*: denſus, a, vm. đẽải mau: *canga bem tapada*: denſa tela benè compacta. phên mau: *cajão tapado*: denſa ſtorea è cannis indicis contexta benè compacta.

mẩu: *prudente*: ſapientis. mẩu nhiệm: *muito entendido*: intelligens valdè. mẩu lám, khôn kháo, ngõ ngàng, idem.

màu sắc: *cor*: color, is. màu đen: *cor luſtroſa*: color pellucidus.

máu: *ſangue*: ſanguis, inis. chảy máu ra: *correr o ſangue*: ſanguinem exire, fluere. sõ máu ra: *ſoltarſelhe o ſangue como dos narizes*: ſanguinem emittere vt è naribus &c. muít máu: *cançado, esbofado*: fatigatus valdè. mệt, idem.

mẩu: *bambù ou pao atrauеſſado cõ muitos pregos pera ſe dependurarem nelle varias couſas*: lignum quodcunque appenſum in quo infixi ſunt multi claui ad alia appendenda.

mạu thin, idem ac thìn, vide giờ.

mẫu, mẹ: *may*: mater, tris.

tris. 1. từ mãu, mẹ sinh đẻ: *may que o pario*: mater quæ peperit. 2. kẻ mãu, mẹ ghẻ: *madrasta*: nouerca, æ. 3. đích mãu, em mẹ đã nuoi ngày sau: *a Irmãa da mãy que depois o criou*: Soror Matris quæ postea nutriuit. 4. dưỡng mãu, mẹ nuoi, mẹ mày: *may que o perfilhou*: mater adoptans. 5. giã mãu, mẹ đã lẽy chàng khác, mà còn nuoi con *may que tem tomado outro marido, mas ainda cria os filhos do primeiro marido*: mater quæ postquam alteri viro nupsit, adhuc prioris mariti filios alit. 6. thứ mãu, bọ mọn cha: *a mãceba do pay* cõcubina Patris. 7. xứết mãu, mẹ còn nuoi con, khi chàng đã tlôn đi: *a may que ainda que o marido desapareceo cõ tudo cria os filhos*: Mater cuius maritus non comparet, filios tamen alit. 8. nhũ mãu, bú: *ama*: nutrix, cis. hæc octo genera Matrum distingunt Tunchinenses seu Annamitæ. đức mãu: *may del Rey*: Mater Regis. rứt thánh mãu đức Chúa bà Maria: *a Santissima May Maria Nossa Senhora*: Sanctissima Mater Maria Domina Nostra.

maũ, vide maõ.

mậũ, vide mòũ.

mậũ, vide móũ.

mậõ, vide moũ.

me tên: *ferro da seta*: ferrum sagittæ.

me: *tamarinho*; fructus indicus acidus, ad condiendos cibos aptus quem, tamarinum, vocant lusitani.

mê muoi: *ignorante, idiota*: v mê, idem. nói mê mẽn lộn lạo: *fallar desproposítos*; ineptè loquũ lẫn mê: *ser inclinado a algũ vitio*: inclinari ad aliquod vitium. mê án ũống: *dado à comer e beber com demasia*; nimium inclinari ad esum & potum. mê ta dâm: *ser dado ao vitio da carne*; propensum esse ad vitium carnis. mê dâm douc: *ser com demazia dado à molheres ainda à propria*: nimium inclinari ad venerea, quæcunque etiam licita.

mé: *capellas dos olhos*; palpebræ, mí idẽ. loũ mé loũ mí: *as pestanas*; palpebrarum pili.

mè: *gergelim*: sesamum,

mum, i. vù-ng, idem.

mè: *ripas do telhado*; scandula, æ.

mê: *moela de aue*; ventriculus auium. mê gà: *moela de galinha*; ventriculus gallinæ.

mẹ: *may*; Mater, tris. chị, cô, dì, ḉu, idem ex gentiliũ abusu.

mé dĕao: *mòça na faca*; piren, enos. mé rang: *dentes quebrados*; confracti dentes. bát mé: *porçolana quebrada na borda*; fracta in orificio lanx Sinica.

mé, mặt mé; *mascara*; persona, æ.

méch: *offender a alguem leuemente*: leuiter aliquem offẽdere. mât làõ mộ chút, idem.

mêm: *cousa branda*; mollis, e. mêm mại, idem, vide mại.

mệm, củ mệm: *certo inhame*; colocasia quædam.

mên, cao mên: *Camboja*; Cambogiæ regnum. cao miên, idem.

men, đi men: *andar de menino*; incedere in pueruli morem bò đi idem.

men; *mezinha pera fazer vinho*; remedium ad vinum conficiendum.

mền, aó mền: *cabaya acolchoada*; vestis in culcitrę morem assuta cum gozipio aut aliquo simili. chăn mền: *colcha, godorim*: instratum indicum, in culcitrę morem assutum.

mến: *amar, querer bem*; amo, as. kính mến: *amar com respeito e veneração a pessoa alta como Deos, Rei &c*; diligere cum reuerentia, personam sublimem vt Deum Regem &c.

mềnh; *corpo*; corpus, poris. thân xác, idem. một mềnh: *per si sò*; se solo. tôi đi một mềnh: *eu vò sò*; solus eo. của mềnh: *cousa propria*: proprię res. bọ mềnh: *a propria molher*: propria vxor: đánh mềnh: *dar em si*: percutere seipsum. inseruit eadem vox mềnh pro reciproco sui sibi se.

meo: *moffo*: mucidus, a, vm. mốc meo, idem.

meò, con meò: *gato*: fellis, is.

méo: *esmechado, não redondo*:

dondo: illiſus, a, vm. méo mięng: *boca torta*: contortum os.

męo: *encaixos, encaixar*: inſerere, inciſio, onis, męo hòm: *encaixos do caixão*: inciſiones arcę in angulis eius.

męo, giò męo, vide giò.

mép tai: *fontes da cabeça*: tempora, rum.

męp, voi męp: *elephante manſo que obedece e faz o que lhe mandão*: elephas cicur, & ad mandata obediens.

mét mặt: *roſto deſcorado*: pallida facies, xanh idem.

mết, mo mết: *fallar dormindo*: loqui dormiendo.

mệt: *muito cançado*: fatigatus valdè, nhặọc idem.

męt, cái męt: *certa laya de ſupo redondo e largo*: ſtorea quædam rotunda ex cannis indicis læuigatis & contextis ad orizam purgandam.

meu, vide meo.

mếu máo: *choro de meninos*: ploratus infantiũ. khặọc idem.

mí: *capela do olho*: palpebra, æ. mế, idem. loũ mí: *peſtanas*: palpebrarum pili.

mĩ, tôt: *couſa fermoſa*: ſpecioſus, a, vm.

mị, phi mị: *gordo*: pinguis, e. béo, idem.

miá: *cana de acuçar*: canna dulcis.

miá, lá mía: *queixo ſuperior*: mandibula ſuperior, hàm idem. lá miá mũi: *parte interior do nariz*: narium pars interior.

miả nhau: *couſas hũ pouco ſemelhantes*: res aliquantulũ ſimiles, miả miả, idem.

miên, vide mên.

mièn: *pouoação*: pagus, i. làng, thôn, tổũ, idem.

miếng: *bocado de qualquer couſa*: bolus, i một miếng blầu: *hum bocado de betel*: bolus vnus folii quod, betel, luſitani vocant. mất miếng: *deſmayo*: deliquium animi.

miệng: *boca de qualquer couſa*: os cuiuſcunque rei.

miệng nồi: *boca, ou bordas da panella*: orificium ollæ.

miệng bát: *bordas da porçolana*: orificium ſcutellæ.

miệng ſoũ: *borda do rio*: ripa fluminis. chịu miệng: *fiador* fideiuſſor, is. há miệng ra: *abrir a boca*: os aperire.

ngậm miệng lại: *fechar a boca*: os claudere. bủm miệng lại: *boca pequena*: os paruum. kheó miệng: *gracejador*: ioculator, ris. dữ miệng: *desbocado, mà boca*: effrænatus in loquendo.

miệt: *meyas*: tibialia.

miếu: *cazinha de adoração do diabo*: domuncula diabolici cultus.

miếu bụt, mảo bụt: *barrete de pagode*: pileus idoli.

min; *eu*: ego, cum aliqua præeminentia.

mỉn miệng cười: *rir com modestia*: risu modesto os aperire.

mịn: *barro*: argilla, æ. đất mịn: *terra barrenta*: argillea terra, đất thổ, idem.

minh, sáng: *claro*: clarus, a, vm. đại minh: *grande e claro*; magnũ & clarum, nomen scilicet quo sinæ seipsos ac regnum suum nobilitant. cao minh: *alto e claro engenho, habilidade*: præclarum ingenium.

minh tinh: *bandeira grande no enterramento na qual se poem o nome do defunto*: vexillum quod in iustis defuncto

soluendis defertur, & in quo defuncti nomen maiusculis literis describitur.

mình, vide mềnh.

mít, cây mít: *iaqueira*: arbor indica quam lusitani, iaqueira, vocant. blái mít: *iaca*; fructus Indicus, iaca, vocatus.

mịt, mù mịt: *escuro*: tenebrosus, a, vm. tói tăm mù mịt: *cerração*: caligo tenebrosa.

mlả: *paruo*: fatuus, i. lả, idem.

mlăc, đi qua mlăc chốc: *cousa que logo desaparece como relampago*: euanescens statim, vt fulgur.

mlác, vide mác.

mlạc, blái mlạc ngựa: *cascaueis de cauallo*: campanulæ equorum, nolæ.

mlài; *a cabeça do abano*: caput flabelli, siue capulus qui manu tenetur, dum ventus excitatur.

mlải, cái mlải: *lombrigas*: lumbrici, orum. melius blun.

mlầm: *erro sem aduertencia*: error ex inaduertentia. mnhầm, lầm, idem.

mlang, mlũ mlang: *sem re-*

reſpeito: liberè, inurbanè, ſine reſpectu. vô phép, idem.

mlát *golpe*: percuſſio, onis. chém một mlát hai mlát: *dar hũa cutilada, duas &c* cę. ſim percutere ſemel, bis.

mlặt: *eſcolher hũ e hũ como grãos fruita &c*: ſeligere ſingula vt fructus grana &c. nhặt, mnhặt, idem.

mlạt: *enſoſſo*: inſipidus, a, vm. hèn mlạt: *comer groſſeiro e malguiſado*: cibus vilis, malè paratus. rượu mlạt: *vinho fraco*: debile vinum.

mlẽ gai: *tirar o eſpinho*: auellere ſpinas. alij lẽ.

mlẽ: *rezão*: ratio, onis. phải mlẽ: *dis com a rezão*: rationi conforme. chẳng phải mlẽ: *não tem rezão*: rationi repugnans. ſuy mlẽ, xét mlẽ: *ponderar o que dita a rezão*: rationis conuenientiam, vel diſcrepantiam perpendere. nào cò mlẽ gì: *que rezão tem ou não tem rezão algũa*: nulla omninò eſt ratio.

mlêy, mlựt mlêy: *faca ou outra couſa bota*: hebeſcens gladius, vel aliud ferrum &c.

mlểnh, vel mlỉnh, vide mlũ.

mleü, cá mleü: *certo peixe de rio que chamão Rey*: piſcis quidam fluminis Rex vocatus.

mlở, mlâm mlở: *por inaduertencia*: inaduertenter. mlở việc khác: *ter eſtoruo de outro negocio*: præpediri alio negotio. chờ người ke ó mlở: *eſperar por alguem pera o não deſencontrar*: expectare aliquem ne occaſio illum videndi prætereat.

mlời, nước mlời: *o Reino de Champa*; Regnum Ciampà. trì trì, chiem thành, idem.

mlờ i: *palaura*: verbum, i. ſermo, onis. nói một hai mlờ i: *tenho que fallar hũ pouco*; dicendum habeo aliquid. chẳng có mlờ i ấy: *não diſſi tal*: verbum illud non protuli. gửi mlờ i thăm: *mandar recados*: verba ſalutationum mittere. gửi mlờ i lạy: *mandar recados a peſſoa muito graue*: verba ſalutationum primariæ perſonæ mittere. đam mlờ i: *leuar recados*: mandata deferre. cãi

mlò-i : *contradizer*: contradico, is. ḃuṇg mlò-i: *obedecer*: obedio, is. cuṇó-p mlò-i: *interrumper a palaura*: sermonem alterius interrumpere. vrbanè tamen addunt hæc verba, cuṇó-p mlò-i oũ: *com licença de V. M;* bona cum venia. mlò-i nạng: *palauras pezadas*: verba duriora.

mló-n: *grandè*: magnus, a, vm. ló-n, idem. đ'ên mló-n: *crecer*: cresco, is.

mlót, blái mlót: *certa fruta como ameixas*: fructus quidam in pruni modum. bánh mlót: *bolinhos ao modo da mesma fruta*: placentulæ pruni figuram referentes.

mlụt, vide mlêy.

mlữ mlĩng dê nguo-i: *desprezar*; contemno, is. vò phép, idem.

mnhâm, vide mlâm.

mnhẽ, vide mlẽ.

mo: *casca debaixo das folhas da ariqueira*: cortex in modũ pellis sub folijs arboris quam lusitani, ariquerã, vocant, hic cortex inseruit ad aliqua inuoluenda vt libros, manuscripta & simi-

lia. bó mo bó chiếu: *amortalhemte com essa casca, ou com esteira, não tenhas em que te enterrem*: maledictum quo quis non solum mortẽ alteri imprecatur, sed etiam vt ita miserè moriatur vt nõ habens quo honestè sepeliatur corpus eius, mittatur intra corticem foliorum ariqueræ, vel intra stoream.

mồ: *lugar aleuantado sobre o corpo enterrado, ou de terra, ou de outra materia*: tumulus, i. mồ mả: *sepultura*: sepulchrum, i.

mồ vô sự: *fieis de Deos*: aceruus mercurij.

mồ côi mồ cút: *orfão*: pupillus vtroque parente orbatus. mồ côi: *orfão*: pupillus, i.

mồ hôi: *suor*: sudor, ris. mò hôi ra: *suar*: sudo, as.

mồ háõ: *ferrugem da cuzinha*: fuligo culinæ.

mồ dìn: *figura de palha em que os feiticeiros fazem o mal que querem que o diabo faça a outro*: statua ex paleis congesta in quã venefici peragunt quicquid volunt à dæmonibus in aliquam per-

so-

ſonam fieri. bồ, idem.

mồ dục, blái cật: *rins*: renes, num.

mồ cŏên: *iangoma*: fructus indicus in pruni ſylueſtris modum, quem luſitani, iangoma, vocant.

mồ hòn: *fruita que ſerue de ſabão*: fructus indicus pro ſapone inſeruiens.

mồ nâu: *fruita que ſerue pera tingir*: fructus quo ad tingendum vtuntur. alij bồ nâu.

mô: *onde*: quo. đi mô: *onde vas*: quo is? melius, đi đâu.

mô: *que*: quid. việc mô: *que negotio*: quid negotij? melius, việc nào.

mô cá: *buſcar peixe com a mão na agoa*: piſces manu tentare in aqua ad capiendum.

mó: *apalpar*: palpo, as. sođên, idem.

mó, ác mó: *papagayo*: pſittacus, i.

mỏ, tlẻ mỏ: *menino ignorante*; puer inſipiens. tlẻ tlũ, tlẻ mon, idem.

mỏ ác: *boca do eſtamago*, os ſtomachi.

mỏ, máng mỏ: *agaſtarſe*: iraſcor, ceris.

mỏ đanh: *vnha da ancora*: vncus anchoræ.

mỏ chim: *bico de paſſaro*: roſtrum, auis.

mỏ vàng: *mina de ouro*: aurifodina, æ. mỏ bạc: *mina de prata*: argentifodina, æ.

mó, ăn may ăn mỏ: *andar as eſmolas*: ſtipem erogare, mót, idem.

mỏ: *picar eſpicaçar*: corrodo, is. gà mỏ: *galinha come, pica*: roſtrum figit gallina. ác mỏ: *os coruos te eſpicaſſem*: corrodant te corui. maledictum vſitatum.

mỏ cá: *abrir o peixe pera o allimpar*: exenterare piſcẽ. mỏ gà, & ſic de alijs.

mõ: *bambù que ſe toca pera dar publico ſinal*: canna indica quæ pulſatur ad ſignũ publicum. gó mõ: *tocar eſſe bambù*: cannam indicam pulſare in ſignum, đánh mõ idem.

mõ buâm: *femea do maſto*; lignum concauũ in quod immittitur arbor veli. chốt, idẽ.

mõ, ăn mày ăn mõ, vide mó.

mõ côi: *o pao com que puxão pera meter o nelle*: lignũ quod trahitur ad orizã pellicula exuendam in molam. ngảo nay' idem.

mỗ: *foão*: quiſpiam. danh là mỗ: *o nome he foão*: nomen eſt N.

mỗ, lỗ mỗ: *mal enſinado*: inciuilis, e. inurbanus, ruſticus, a, vm.

mộ, ieu: *amar*: amo, as. mô đạo: *amar a ley*; affici legi.

mơ mết: *fallar ſonhando*: ſomniando loqui. rè hỏa mơ, vide rè.

mờ, blái mờ: *albicorque*: Perſicum præcox, vel armenicum.

mờ mờ: *pouca viſta*: viſus debilis, ſed melius mù mù.

mớ tôi: *nos*; nos, particula pluralis.

mớ, một mớ gạo: *hũa mão cheya de arròs*; pugillus orizæ.

mở: *abrir*: aperio, is. mở cửa: *abrir a porta*: aperire ianuam. mở thư kín: *abrir a carta fechada*: aperire literas ſigillo munitas. mở

lụa: *deſdobrar ou deſenrolar peça de ſeda*: explicare, vel expandere ſericum. mở nước: *conquiſtar reino*: ſubiugare regnum. mở đạo Chúa blới: *pregar a lei de Deos primeiro que todos*: primum annunciare legem Dei. mở rừng cho rộũ: *romper o mato pera alargarſe*: aperire ſyluas ad locum ampliandum.

mỡ: *manteiga, ou qualquer gordura*: butyrum aut pinguedo quæcunque.

mợ: *tia molher do tio irmão da may*: matertera quæ nupſit Fratri Matris meæ. đợ cậu, idem.

móc: *deſcarnar, tirar como com gadanho*: vncis ferreis carnem detrahere, mắóc idem. cào móc: *arranhar*: vngue lacerare. móc rách thịt: *reſgar as carnes*: dilacerare carnem.

mốc: *moffo*: ſitus, vs. mốc len: *criar bolor*: mucorem generare.

mốc, hòn mốc: *marcos da varſea*: termini campi.

mộc, vide mắọc.

mộc, vide mục, vel môục: *olhos*:

olhos: oculus, i.

mộc mỗi: *corpo ià feito quando ſe infunde a alma*: corpus organizatum cum primum infunditur anima rationalis, eſt modus loquẽdi ſectæ idolorum. vide lô.

mộc nhên: *paſtor*: paſtor, is. vide chăn.

mọc, vide măọc.

môi mieng: *beiços*: labia.

môi, cái môi: *colhèr*: cochlear, aris.

moi nhin thăm tin: *eſpia*: explorator, oris.

môi, ſai môi: *feiticeria com que fazem caminhar bonecas de palha*: veneficium quo ſtatua expaleis facta ope dœmonis mouetur. bồ blìn, mồ dìn, blớt môi, idem.

mỗi daõ: *alcouiteiro*; leno, onis.

mỗi chỉ: *ponta da linha*: extremitas fili.

mỗi, cái mỗi: *traça que roe o pao*: tinea rodens lignũ. mọt, idem.

mỗi, làm mỗi: *fazerſe cabeça de bando, como pera furtar, ou pera mercadejar*; ducem ſe alijs exhibere vt ad furandum, ad mercaturam exercendam & ſimilia.

mỗi, giẽng mỗi: *corretor ou medianeiro pera algũa couſa*: mediator ad aliquod negotium peragendum.

mỗi: *artigos ou pontos de liuros*: articuli aut capita librorum. phúc có bảy mỗi: *ſete principaes virtudes*: capita virtutum ſeptem ſunt præcipua.

mồi: *tartaruga*: teſtudo, inis. đồi mồi: *caſca da tartaruga*: teſtudinis concha.

mồi: *iſca, ceuo, negaça, pera peixe, aue &c*: eſca, æ, illicium, ij.

mồi nhồi: *iſca do fuzil*: fomes, itis. alij mùi nhùi, vel bùi dùi.

mỗi một phần: *todas e cada hũa das partes*: omnes & ſingulæ partes.

mỗi, vide mộc mỗi.

mỏi: *cançado*: fatigatus, a, vm. mỏi chên: *doer os pes de andar*: fatigari pedes ambulando. mỏi tay: *cançar as maõs ou braços de trabalhar*: defatigari manus aut brachia laborando. mỏi miêng: *cançarſe de pregar ou fallar*:

fa-

fatigari linguam, vel os cõcionando aut loquendo.

mọi: *todos*: omnis, e. no mọi, các, idem. mọi ngày mọi có: *todos os dias ha*: omnibus diebus, vel ſingulis diebus. một ngày một có, idem. no mọi nước: *todos os Reinos*. omnia regna.

mọi, rợ mọi: *gente do mato*: ſylueſtres homines. quê mùa: *villão*: ruſticus, i.

mó-i; *couſa noua*: nouus, a, vm. mó-i làm: *inda agora fis*: modo nunc feci. thày mó-i đ'ến: *V. R. agora chegou*: nunc adueniſti magiſter. khi đ'ến thì mó-i nói: *como chegar então fallarei*. tù mó-i đ'ến đã nghe tin ấy: *deſdeque cheguei logo ouuì eſſa noua*; ſtatim atque veni, illud nouum audiui. mó-i rày có việc này: *de nouo hoje tem eſte negotio*: recenter hodie eſt hoc negotium.

mò-i: *conuidar*: inuito, as. mò-i thày bói: *chamar ao feiticeiro*: vocare veneficum. mò-i oũ: *conuido à V. M;* inuito dominationem tuam. oũ mò-i: *coma V. M*: quæſo comedat dominatio veſtra.

ſcilicet cum iam in conuiuio quis recumbit.

mồm: *focinho*; roſtrum, i. mồm cho: *focinho de cão, ruindade*: roſtrum canis.

móm: *deſdentado*: edentulus, a, vm. già móm: *velho deſdentado*: ſenex edentulus.

móm, cá móm: *certo peixe do mar*: piſcis quidam marinus, móm, vocatus.

mó-m: *maſtigar o bocado pera o menino*: præmandere infanti eſcam. bú mó-m co-m: *a ama maſtiga o arròs pera o menino*: nutrix mandit orizã pro infante, mó-m, idem.

móm tlóũ: *vntar a pelle do tambor*: linire pellem tympani, vel orizâ coctâ, vel cinere. mó-m com: *vntar com arròs cozido*: linire tympanum orizâ coctâ. mó-m blo: *vntar com cinza*: linire tympanũ cinere. alij mỏ-m.

mỏ-m, vide mó-m.

môn: *porta*: ianua, æ.

môn, nha môn: *miniſtros da iuſtiça* miniſtri iuſtitiæ.

môn pháp môn *feiticeiro*: veneficus, i.

môn:

môn: *herũa de inhame*: herba colocasij.

môn, thien môn đoũ: *escorcioneira*: radix quædam escorcionera dicta.

mòn: *gastarse como vso*: deteri aliquid vsu. dẽao mòn: *faca ià gastada*: attritus vsu cultellus. hay mòn hay nát: *cousa corruptiuel*: corruptibilis, e.

món: *montinho de qualquer cousa*: monticulus cuiuscunque rei. món gạo: *montinho de arròs*: monticulus orizæ.

mọn: *cousa pequena*: paruus, a, vm. tlẽ mọn: *menino inorante*: puer rudis. tôi là kẽ mọn: *eu sou ninguem*: nihili sum, modus humiliationis, in vsu cùm quis loquitur cum superioribus. tội mọn: *pecado venial*: veniale peccatum. bọ mọn: *molher piquena*: concubina, æ.

mỏn, con chó mỏn, mỏn: *fazer o cão festa bulindo com o rabo*; gestire canem caudæ agitatione.

mòng, vide mãng.

mốp, tả mốp: *certo peixe de agoa doce*: piscis quidam

aquæ dulis, mốp, dictus.

mốt: *hũ, de vinte pera cima*: numerus vnitatis à vigesimo ascendendo, vt hai mươi mốt: *vinte hum*: viginti vnum. ba mươi mốt *trinta hum*: triginta vnum. & sic de reliquis.

mót: *retabolo*: tabulæ pictæ.

mót: *rebotalho*: reiecticium, ij.

mót, di mót, ăn mót: *buscar as espigas que deixão os segadores, ou as vuas que deixão os vendimadores*: colligere spicas à messoribus derelictas, vel racemos à vindemiatoribus omissos. ăn mót: *comer os sobejos de outrem*: relicta ab alijs edere. ăn mày ăn mót: *pedinte*: mendicus, i. ăn mó, idem.

một: *hũ de vinte pera baixo*: vnus, a, vm. mười một: *onze*: vndecim. một cái: *hũa cousa*: vna res. một chút: *hũ poco*: modicum. chẳng có một mảy: *não tem jà nada*; nihil est làm một: *vnirse em hum corpo*: conuenire in vnum. hay một: *sò sabe isto e não mais*: vnum hoc scit.

mŏục, cón măt; *olhos*: oculi. mŏục lục, mŏục kính: *oculos*: perſpicilia, orum.

mŏục đoŭ, chăn tlâu: *guarda bufaras*: paſtor bubaſorum.

mòŭ: *artigo de contar os dias da lua, do primeiro atè os dès*: articulus quo numerantur dies lunares à primo vſque ad decimum incluſiuè: mòŭ một: *o primeiro dia da lua*: primus lunæ dies. mòŭ hai: *o ſegundo dia da lua*: ſecundus lunæ dies & ſic de alijs vſque ad decimum. mòŭ [illegible]ùi: *o decimo dia da lua*: decimus lunæ dias.

mòŭ: *criſta de gallo ou de galinha*; criſta galli, vel gallinæ. ghe idem.

móŭ blòi: *final no ceo extraordinario*: ſignũ aliquod in cælo inſolitum. móŭ bão: *final de tormenta*: ſignum tempeſtati præuium.

mọŭ, chiêm mọŭ: *apparecer em ſonhos*; apparere in ſomnijs.

mọŭ lúa: *brotar o arròs*: germinare orizam.

mọŭ, con măt mọŭ gạo: *belida nos olhos*; glaucoma,

atis. mọŭ maó: *encarniçar os olhos*: rubeſcere oculos.

mu: *concha, caſca de mariſco*: conchylium, ij. mucua: *caſca de caranguejo*: concha cancri.

mù: *eſcuro de neuoa*: obſcurum ex nebula. tŏi tăm mù mịt: *eſcuro como noite fechada*: tenebroſus, a, vm. coi mù: *ver mal*: obſcurè videre. mùblòi: *neuoa*; nebula, æ.

mủ: *materia de leicenço*: pus furunculi. nhọt đã có mủ: *o leicenço iá tem materia, iá amodreceo*: pus iam productum eſt in furunculo, iam ad maturitatem peruenit furunculus. nặn mủ: *eſpremer o leiçenço*: furunculum premere ad exprimendum pus.

mũ: *barrete*: pileus, i. mũ the: *o ſeiſtauado dos letrados*: pileus exagonus literatorũ. mũ nhục: *o barrete ordinario dos ſoldados*: pileus communis militum. mũ nhùm: *o barrete vermelho de ſoldado*: pileus purpureus militum. mũ ni: *barrete de bonzo*: pileus ſacrificulorum.

mũ

mũ triều thiẽn: *coroa real*: corona regia. mũ gai: *coroa de espinhos*: corona spinea. đáó mũ: *fazer barrete*: pileum conficere. đội mũ: *por ou trazer barrete*: imponere capiti, vel gestare pileum. cất mũ: *tirar o barrete*: deponere pileum, vt quando se quis reum fatetur.

mụ: *nome com que se chamão as velhas*; nomen quo vocantur vetulæ. ơ mụ kia hỏi: *ou velha dalem*; o vetula. si addatur particula, đức, solum dicitur de senioribus & nobilissimis vt đức mụ: *a tia do Rey de Cochinchina*: amita Regis Cocincinæ ita communiter vocabatur.

mụ bà: *parteiras antigas*: obstetrices quas olim duodecim fuisse putant, atque ob id in eadem mensa quam ipsis offerunt apponunt duodecim fercula, cum duodecim paribus bacillorum quibus vtantur ad edendum, idemque de illis sentiunt, quod olim nostrates Ethnici de Lucina aut Diana.

mua: *comprar*; emo, is. mua chắc, idem.

mùa: *algũa contunção de tempo*; opportunitas temporis. mùa cày cấy: *tempo de laurar a terra &c*: opportunitas arandi terram. mùa gặt lúa, mùa màng: *tempo da seifa*: tempus metendi. dicitur etiam de quatuor anni temporibus. mùa xüên: *primavera*: ver, is. mùa hè: *estio*: æstas, atis. mùa thu: *outono*: autumnus, i. mùa: đõu: *inuernò*: hyems, mis. mất mùa: *perderse a nouidade*: maligna messis. đươc mùa: *boa nouidade*: copiosa messis. mùa chiem: *a segunda nouidade*: messis posterior. khi, giờ, buéi, bửa, idem ferè quod mùa.

mùa, nửa mùa: *no meyo de algũa accão, negocio*: medium alicuius actionis, negotij &c.

mùa, quê mùa: *rustico*; rusticus, a, vm.

múa: *bailar*: choreas ducere, salto, as. khéu múa: *bailar gentilmente*: saltare venustè.

mưa: *chouer*: pluo, is. blời mưa, idem.

mưa gió: *chuua, e vento*:

pluuia cum vento. mưa đàu: *chuua groſſa e rala*: pluuia maiuſculis guttis cadens ſed raris. mưa bay: *chuuiſca*: imber, bris, pluuia minutior. mưa đá: *ſaraiua*: grando, dinis. mưa dẽọt *goteira*: ſtillicidiũ, ij. mưa hắt *bẽào*: *entrar a chuua em caza com o vento*: pluuiam vento impellente intrare. mưa đã giản: *diminuirſe a chuua*: pluuiam imminui. đã tạnh: *ià eſteou*: pluere iam deſijt.

mứa, thùa mứa: *ſobejar*: ſuperabundo, as. du, idem.

mửa: *vomitar*: vomo, is. buồn dẽạ mửa ra: *enjoado, ter engulhos*: nauſea, æ. non dẽạ, idem.

mựa nói dối: *não digais mentira*: ne loquaris mendacium. mựa mựa: *ſe dis ao cão peraque não morda*; dicitur ita ſæpe canibus ne mordeant.

muối, vide muối.
muải, vide muỏi.
muân, vide muôn.
muạn, vide mựon.
mưấn, vide mướn.
mưận, vide mượn.

muâng, vide muông.
mưẫng, vide mưóng.
múc: *tirar liquor de vaſo grande com outro piqueno que ſe mete dentro do grande*: haurire liquorem ex maiori vaſe vtendo alio vaſe minori quod in maius intromittatur. múc nước, múc dầu, múc rượu, idem.

mục: *repertorio*: index, icis.

mục bài: *chapa em pao*: edictum in ſtipite erecto conſcriptum.

mục, vide mọuc.

mục đòũ, vide mouc đòũ.

mực: *tinta de eſcreuer*: atramentum, i. tốt lạc mực: *boa tinta*: atramentum præclarum. thoi mực: *pão de tinta*: atramenti fruſtum, vt eſt in vſu apud Sinas. gẽy ăn mực: *correr bem a tinta ſobre o papel*: atramentum facile ad ſcribendum. thẳm mực: *ſecarſe a tinta*: exſiccari atramentum.

mưết máu: *esbofado, muito cançado*: fatigatus, a, vm. laſſatus, a, vm. nhaọc mệt, idem.

mui: *cajão ou toldo da embar-*

barcação: vmbraculum in cymba, è cannis indicis contextum. mui thuièn, idem. mui bành voî: *toldo sobre a sela do Elefante*: vmbraculum supra stratum quod Elephãti imponitur.

mùi *tinta de tingir*: colores ad inficiendum. mùy duộm, vel nhuộm, idem. mùi thôi ra: *desbotarse a cor*: colorem, amittere.

mùi dùi: *isca do fusil*: fomes, itis.

mùi ăn: *sabor do comer*; sapor escæ. ngãm mùi ăn: *prouar o sabor de comer*: saporem cibi experiri. mùi thôi: *feder*: fæteo, es. mùi thơm: *cheirar*: oleo, es. mùi chua *fazerse azedo*: sapor acer. mùi cay: *requeimar*: sapor mordax.

mùy tui: *coentro*: coriandrum, i.

mùi, giờ mùi: *dà hũa hora atè as tres depois de meyo dia*: hora à prima ad tertiam post meridiem. vide giờ.

mùi, chẳng có mùi gì: *nenhũ proueito tem*: emolumenti nihil est.

múi: *gomo ou parte de al-*

gũa fruita: pars alicuius fructus. mûi càm: *gomo de laranja*: pars mali aurei, múi mít: *castanha de iaca*: pars fructus qui dicitur iaca, & in modum castanearum diuiditur.

mũi: *nariz*: nasus, i. mũi, dải mũi, nhải mũi: *espirrar*: sternuto, as. sóũ mũi: *o dorso do narìz*: nasi dorsum. lỗ mũi: *ventas do narìs*: nares, ium. lá miá mũi: *a parte superior de dentro do narìz*: nasi pars interior & superior. mũi cúp: *narìz aquilina*: nasus aquilinus. mũi blốt: *narìz rebitado*: nasus simus. dị mũi: *nariz chapado*: nasus resimus. hỉ mũi: *assoarse*: nares emungere. sổ nước mũi ra: *estillicidio*: stillicidium, ij. chặt mũi: *entupido com catarro*: nasus rheumate obturatus. tháo máu mũi ra: *sairse o sangue dos narizes*: nasus sanguinem emittit.

mũi: *monco do narìz*: mucus, i. hỉ mũi: *alimpar o monco do narìz*: mucum detergere.

mũi thuièn: *proa da embarcação*: prora cymbæ. idem

idem de naui.

mũi dẽao: *ponta da faca*: cuſpis aut acumen cultri, ſic de alijs rebus acuminatis.

mụi: *ſobejos de qualquer couſa*: reliquiæ cuiuslibet rei.

mun, gõ mun: *pao preto*: ebanum, i.

mụn: *pedacinhos de qualquer couſa* fruſtula cuiuſcunque rei. mụn lửả: *faiſca*, ſcintilla, æ. mụn mặt: *pintas vermelhas no roſto*; lentigines rubeæ in facie.

múôi: *ſal*: ſal, is. tra múôi bẽào: *botar ſal, ſalgar*: ſale aſpergere.

muổi: *moſquito*: culex, icis.

muộ̀i: *ignorante, beſtinha*: inſipiens, ntis. ngây muộ̀i, mê mụ́ôi, idem.

mụ́ôi chaõ: *o tiſnado do tacho*: fuligine infectus lebes.

mụ̀o-i; *o numero dès de vinte pera riba a que chamão dous dès*: numerus decem, à numero viginti quem vocant duo decem & deinceps vſque ad numerum centum excluſiuè. hai mụ̀o-i: *vinte*,

ou dous dès: viginti aut bis decem. ba mụ̀o-i: *trinta ou tres des*: triginta aut ter decem. chín mụ̀o-i chín: *noventa noue, ou noue vezes dès e noue*: nonaginta nouem, vel nouies decẽ & inſuper nouẽ.

mụ̀ò-i: *o numero dès, de dès até dezanoue*: numerus decem, à decimo vſque ad decimum nonum, incluſiuè.

mụ̀ò-i mộ̂t: *onze*: vndecim.

mụ̀ò-i chín: *dezanoue*: nouendecim.

muôn: *dès mil*; decies mille. muôn muôn: *ſem conto*: innumerabilia. mu on muôn vàn vàn: *milhares de milhares*: millionum millia. man vạn idem. muôn tuổi: *muitos annos de vida*; viue diù. eſt præfatio cum quis magnates alloquitur. dẽọ̃ chúa muôn nam: *viua V. A. dès mil annos*: Rex in æternũ viue. thăn dức oũ muòn tuổi: *viua V. E. muitos annos*: V. E. diù viuat.

muộ̂n, buồn muôn: *enfadado*: tædio affectus. triſtis, c. lo, idem.

muốn, *deſejar*: cupio, is.

muốn: *querer*; volo, vis.

muốn

muốn chết: *estar pera morrer*: proximum esse morti.

mụ̀n: *tarde*: serotinus, a, vm. lúa mụ̀n: *nouidade serodea*; serotina messis. đ'ến mụ̀n: *chegou tarde*: serò aduenit.

mu-ón: *fretar, alugar gente, embarcação &c*; conducere homines, naues &c. thüê mu-ón, idem.

mu-ọn: *pedir empreſtado couſa que ſe deue tornar a meſma*: commodato petere, vel accipere quod idem numero reſtituendũ eſt. mu-ọn ngu-a: *pedir empreſtado o cauallo*: commodatum petere equum. cho mu-ọn: *empreſtar do meſmo modo*: commodo, as. quæ vero non reſtituuntur eadem numero, ſed ſolum ſpeciè dicuntur, vay, vide vay.

muông: *cachorro de cão, leão, tigre, &c*: catulus canis, leonis, tigris &c.

muông: *cão*: canis, is. muông ſư tử: *leão*: leo, nis. muông chim: *animaes e paſſaros*: beſtiæ & volucres.

mu-ờng tu-ợng: *repreſentação em ſonhos*: repræſentatio ſomnij. chiem bao. idem.

mu-ỏng: *cacos quebrados*: teſta, æ. mu-ỏng vo: *cacos de boyão*: teſtæ ex diota confracta. mu-ỏng sành: *teſtos que ferem os pès*; teſtæ pedibus infeſtæ.

mu-óp: *patola* cucurbitæ indicæ ſpecies quæ, patola, vocatur. xo mu-óp: *o cairo de dentro onde estão as peuides*: fibræ interiores cucurbitæ indicæ, in quibus ſunt ſemina eiuſdem.

mu-ót: *molharſe muito*: madefieri valdè. u-ót mu-ót, idem.

mút: *chupar de algũa couſa que fica*: exugo, is. mút sữa. *mamar*: ſugere lac. mút miá: *chuchar cana doce*; exugere cannam dulcem.

mụt: *brotar de aruores*: pullulo, as.

mủ, cái mủ: *ceſto redondo que ſerue de ordinario pera arròs*: ciſta rotunda quæ communiter ad orizam cuſtodiendam inſeruit.

NA: *amar como ſuperior pera inferior*: amor ſuperioris erga inferiorem, nón na, idem. mẹ na con_: *a may faz afagos ao filho*: mater demulcet filium.

na, nắc na: *chorar ſoluçando*: flere cum ſingultibus.

na, có nết có na: *ſer bem enſinado*: vrbanis pollere moribus. nết na nguò̀i: *inclinação da peſſoa*: propenſio, nis.

ná, nang ná: *amimar*: delinio, is. ná xiêu làõ ai; *cõ meiguices dobrar alguẽ*: blanditijs animum flectere alterius.

ná: *arco, bèſta*: arcus, vs. baliſta, æ.

ná, bao nả: *como vay*: quomodo res ſe habent? có viẹc gì nả: *tendes algum negocio*: habes ne aliquod negotiũ? những ai nả: *que gente*: quę. nam perſonæ? những kẻ nào nả: *donde ſaõ*: cujates ſunt.

nàc, thịt nàc: *carne magra*: caro macra, ſine pinguedine.

nác: *agoa*: aqua, æ. nước, idem.

nác: *reyno*: regnum, i. nước, idem.

nắc na *ſoluçar*: ſingultio, is. nóc lên, idem.

nách: *ſouaco*: axilla, æ.

nai, con nai: *veado ſem pontas*: ceruus ſine cornibus: nắp nai: *veado grande*: ceruus ingens.

nài, xin nài: *pedir com importunação, atè alcãçar*: moleſtè petere donec obtineas. nài lấy: *leuar por importunação*: importunitatibus obtinere aliquid. cáo nài: *acuzar atè leuar ao cabo*: pertinaciter accuſare aliquem donec condemnetur. nài nữa: *quero hum pouco mais*: aliquantulum adhuc volo.

nải, tlề nải: *perguiçoſo*: piger, gra, grum.

nải chúôi: *penca ou parte de hũ ramo de figos da India*: pars rami fructuum indicorum oblongorum in modum fauæ cum ſua theca, quos ficus vocànt, ob quandam ſaporis ſimilitudinem.

nay, hôm nay: *hoje*: hodie. mai nay: *eſta menhãa*: hoc mane. đêm nay: *eſta noite*: hac nocte. nam nay:

eſte

eſte anno: hoc anno. khi nay: *agora*: nunc. xưa nay: *dès do principio atè agora*: ab initio vſque nunc.

nây: *iſſo meſmo* hoc ipſum. ây, idem. đức Chúa blòi khién có gì thì có nây: *mandando Deos algũa couſa, eſſa meſma ha*: ſi quid Dominus cæli præcipit, hoc ipſum eſt.

nây, ai nây: *a vontade de quem quiſer*: cuiuslibet voluntas fiat. mạc í ai, idem.

nây: *eſte, eſta, iſto*: hic, hæc, hoc. nguòi nây: *eſte homem*: hic homo. cái nây: *eſta couſa*: hæc res, hoc. nầy: *eis aqùi*: ecce. nầy nầy: *ou la olhai cà*: heus tu attende ad hoc. alij, ni, vitium linguæ.

nảy xuống: *cair de alto*: decidere ex altiori loco. nảy xưong ra: *ſayr o oſſo pera fora*: prominere os extra. nảy dù: *abrir o ſombreiro*; explicare vmbellam. nảy đàn: *tanger a viola*: pulſare lyram. nảy mực tàu: *fazer ſinal no pao com a linha e tinta como fazem os carpinteiros*: producere ſignum in ligno cum filo & atramento vt ſolent fabri.

nãy, khi nãy: *inda agora*: paulò ante. mới bêy giờ, idem.

nạy: *por pao de baixo pera aleuantar*: ſupponere ligneum ad eleuandum.

nam: *homem*: vir, i. nam. nữ: *homem e molher*: vir & mulier. nam nhi, idem.

nam: *o ſul*: meridionalis plaga. gió nam: *vento ſul*: Auſter, ſeu meridionalis ventus.

nam, kì nam: *calambà*: callambanum lignum.

nam, ôm nam: *tiſica*: phthiſis, is.

nam, an nam: *deſcanço do ſul*: meridiei requies, nomen quo vocatur tota Tunkini & Cocincinæ regio.

năm: *anno*: annus, i. tüê, idem. năm nay: *eſte anno*: annus hic. mấy năm nay: *quantos annos ha*: quot ab hinc annis? năm ngoái *o anno paſſado*: annus præteritus. ra năm, ſang năm *o anno que vem*: annus futurus.

năm: *cinco* quinque. năm tlăm: *quinhentos*: quingenta. nam nghìn: *cinco mil*: quinquies mille.

nàm: *deitarse*: decumbo, is. nàm ngủ: *dormir deitado*: iacendo dormire. nàm nghieng: *deitarse de ilharga*: decumbere supra latus. nàm ngũa: *deitarse de costas*: iacere supinum. nàm sấp: *de bruços*; cubare pronum. nàm sải ra:: *estirarse com os braços abertos* iacere brachijs hinc inde extensis.

nám: *murcharse flores &c*: marcescere flores &c. melius lám, héo.

nám nám: *perseuerar*: persęuero, as. melius lám lám.

nám tay lại: *fechar a mão*: claudere manum. một nám: *bũa mão chea fechada*: pugillus, i. một nhăm, một cáp, idem. nám lêy: *afferrar* apprehendo, is. nám dẽao: *cabo da faca*: manicus cultri, & sic de alijs similibus, quæ manu tenentur.

nấm: *tortulho*: boletus, i. fungus, i. cái nấm mọc len: *nacer o tortulho*; fungum pullulare.

nan núa: *bambùs vazios aparados pera fazer obra*: canna Indica vacua iam resecta & aptata ad opus. làm

nan: *aparalos*: cannam indicam rescindere & parare ad opus.

năn: *certa herua amargosa*: herba quædam amara. ăn năn: *comer essa herba* herbam illam amaram comedere, metaphoricè dicitur de pœnitudine. ăn năn tội: *arrependerse dos pecados*; pœnitere de peccatis, hối tội, idẽ.

nàn, phàn nàn lạy: *arrependerse*: pœnitere.

nàn, nòũ nàn: *não ter respeito*; irreuerentem esse. dẽ nguoi, idem.

năn: *calarse com raiua*; tacere ob rabiem quam concepit. năn lạng, idem.

năn tiền: *entortar as caixas*, contorquere monetas æreas.

năn, nang năn: *diligente*: assiduus, i. sollicitus, i. sieng, idem.

nản: *mædroso*: meticulosus, i. nản dái, nhát, idem.

năn: *espremer*: premo, is. nan chánh: *espremer o limão*: exprimere succum mali limonij. nặn mũra: *espremer a materia da chaga &c*: comprimere vulnus vt exprimatur

tur pus ab illo. nặn bú: *ordenhar*. mulgeo, es.

nặn bụt: *fazer eſtatuas de pagodes*: effingere idolorum ſimulachra, de alijs etiam ſimulachris dicitur.

nạn: *deſaſtre*; infortunium, ij. chiû nạn: *padecer trabalhos*: labores pati. khốn nạn: *coitado*: miſer, a, vm.

năng lần: *muitas vezes*; ſæpe.

năng nặng: *diligente*: diligens, ntis.

năng, hạ năng: *doença de verilha*: morbus teſticulorum.

năng, cái năng: *panela pequena de cozer arroz pera dous*: olla minuſcula, in qua ſcilicet concoquitur tantum orizæ quantum duo ſolent comedere. nồi hai, idem.

nàng: *molher moça*: fœmina iunior. mẹ nàng idem. nàng hàu: *manceba*: concubina, æ.

năng; *calma*: æſtus, vs. ảnh năng: *os rayos do ſol intenſos*: radij ſolares intenſi.

năng, đau năng: *febricitante*: febri laborans, vel æſtuans.

nâng con: *amimar crianças, filhos*: demulcere infantulos, filios &c.

nặng: *couſa peſada*: grauis, e. của nặng: *fato de porte*: res pretioſæ. mlòi nặng: *palauras peſadas*; rigidiora verba. tội nặng: *pecado graue, mortal*: graue peccatum, ſeu mortale. nặng tai: *peſſoa que ouue mal*: ſurdaſter, tri. nặng đầu: *acharſe carregado da cabeça*; grauedine capitis laborare, & ſic de alijs membris. nặng chên, nặng tay, nặng mềnh: *acharſe carregado de pès e de maõs e de todo o corpo*: torporem in pedibus, ac manibus, & in toto corpore pati.

nạng, cái nạng: *forquilha de pao*; furca parua lignea, chàng nạng, idem.

năñh: *dentes queixaes de animaes*: dentes molares animalium. năñh muông, idem. năñh năñh: *querer o animal morder*: morſum ab animali intentari. dái năñh năñh: *temer o animal, e retirarſe*: animal à morſu deterreri & abſcedere.

nành, dạu nành. *genero de le-*

legume: leguminis quædam ſpecies.

nặnh: *fazer por outrem o que lhe mandão a elle que faça*: opera alterius vti ad opus faciendum quod eſt ipſi impoſitum.

nặnh nhau: *aterſe hum a outro*: inniti ſibi inuicem alterius auxilio.

nao, phải nao chang: *importa algũa couſa*; aliquid ne intereſt? chẳng có phải nao: *não vay nada*: nihil intereſt. mấy ở kẻ nao: *donde ſois*: patria tua quænam eſt? ſơi nao: *ainda fica muito*: adhuc multum ſupereſt.

nào: *qual*: quis? thàng nào: *que moço*: quis puer? tháng nào: *em que mes*: quo menſe? ngày nào: *em que dia*: quo die? nam nào: *em que anno*: quo anno? của nào: *que fato*: quænam res? ſao nào: *por que rezam*: quare? cá nào bắt đ̛ợc: *qualquer peixe que tomareis*: quemcunque piſcem ceperis. thế nào: *como*: quomodo? dường nào, nhường nào, cách nào idem. thế nào thế nào: *de qualquer modo*: quomodocunque. khién làm thế nào thì làm thế ấy: *do modo que vos mandão fazei aſsy*: quomodo tibi præcipitur ita fac.

nào: *nenhum, ninguem*: nullus, a, vm. ſed tunc anteponitur verbo, vt, nào có tội gì: *que peccado ha*: quod peccatũ ineſt? nào có ai biết: *quem ha que ſaiba*: quis eſt qui ſciat? nào thày: *què do Padre*: vbi eſt magiſter? nào sắch: *què do liuro*: liber vbi eſt? ſemper requiritur nomen antecedens aut conſequens ad, nào, vt in exemplis patet, ſi tamen quis dicat, ecce liber, vel quid ſimile, bene poſſum dicere ſine addito, nào: *què delle*: vbi eſt?

nảo, sàu nảo: *triſte, enfadado*: afflictus, a. vm. buồn, idem.

náo: *eſconderſe*: deliteſco, is. náo lặng: *eſtar eſcondido calado*: latere & ſilere ne deprehendatur. kín mặt, idem.

naõ, cái naõ: *ſupo grande em que poem algúa couſa a aſoalhar*: ſtorea rotunda ex can-

cannis indicis contexa ad aliquid ſole ſiccandum.

nàõ nọc: *tafecira*: ſericum quod luſitani tafecirã vocant.

nâõ, blâu nâõ: *o betel ter muita cal*: calcem nimiam adhiberi folio quod betle vocant. cay, idem.

náõ: *muito quente*: calidus, a, vm. nuớc náõ: *agoa muito quente que eſcalda*: aqua ita calida vt ea aſperſum excalefaciat. nâu nuớc cho náõ: *aquentar bem a agoa*: aquam ita calefacere vt ferueat.

năp: *tapadoura*: operimentum, i. năp vo: *tapadouro do boyão*: operculum dotæ. năp hòm: *tampão do caixão*: operculum adhærens arcæ. năp hộp: *tapadoura da boceta*: operculum pyxidis.

nạp: *meter a poluora na eſpingarda*: infundere fiſtulæ ferreæ puluerem tormentarium.

nát: *deſfazerſe*, deſtruo, is. nát đàng: *deſfazerſe o caminho*: deſtrui viam. nâu cho nát: *cozer bem algũa couſa atè ſe deſfazer*: concoqui aliquid valdè ita vt diſſoluatur. đâm cho nát: *pilar atè ſe fazer em pò*: tundere pilo aliquid donec in puluerem redigatur. hư nát: *apodrecer*: putrefieri.

nát, đếốt nát: *ignorante, ſem letras*: illiteratus, i. đếốt đếát, idem.

nạt: *fingir colera*: ſimulare iram. nạt ngừi ta: *fazer medo*; metum incutere, đe, idem.

nạt bàn: *traſmigração fabuloſa de thic*: tranſmigratio fabuloſa Ticæ. nạt, bất ſinh, chẳng sóũ: *não viuo*: minimè viuus. bàn, bất điẹt, chẳng chết: *não morto*: minimè mortuus.

nâu, bồ nâu: *certa fruita pera tingir de pardo*: fructus quidam quo vtuntur ad inficiẽdum aliquid fuſco colore. aó nâu: *cabaya parda*: fuſci coloris veſtis. chim nâu: *aue de cor parda*: cinericei coloris auis. & ſic de alijs rebus &c.

nấu: *cozer*: concoquere. nấu thịt: *cozer carne*: coquere carnem. nấu nuớc: *cozer*

zer agoa: calefacere aquam valdè.

nâu: *fundir*: liquefacio, is.

nâu bạc: *fundir prata*: liquefacere ạrgentũ. nồi nâu bạc: *grisol*: vaſculum fuſorium aurificis.

nau: *botões do veſtido*: globuli veſtium.

nâũ, vide nâõ.

nê lên: *por pao ou outra couſa de baixo pera aleuantar ou rebolar facilmente*: ſupponere lignum aut quid ſimile ad facilius mouendum aut voluendum vt arcam, vel quid ſimile ſuperpoſitum.

nề: *ter reſpeito, temer*: vereor, eris. nề nguo̍i: *ter medo de ſer moleſto*: timere ne moleſtiã inferat. chẳng nề: *não vai nada*: nihil intereſt.

nề, nạng nề: *muito peſado*: grauis, e.

nề bôi nhà: *cayar a caſa*: calce oblinire domum.

né nhạu: *temerem ſe hũ a outro*: metuere ſe inuicem.

né ra: *fender ou gretar ſe com o ſol vento &c*: rimas agere. né thà máu ra: *ſarjar*: ſcarifico, as.

né bũ: *dar paparote*;

talitrum impingere.

nề, tồ nề, tồ tũ: *antepaſſados*: progenitores, vm.

né làũ nguo̍i: *ter reſpeito*: vereri aliquem. chẳng nề: *não ter corteſia*: inciuilis, e.

nếy, vide nấy.

nêm: *cunha*: cuneus, i.

nem: *picado de carne enuolto em folhas*: protrimentum carnis folijs inuolutum.

nếm: *prouar o comer ou beber*: experiri cibum aut potum.

ném ai: *atirar a alguem*: iacere in aliquem. ném đá: *atirar cõ pedra, apedrejar*: lapido, as.

nệm: *colchaõ, ou couſa que ſe deita na cama por baixo*: culcitra, æ.

nên: *conuem*: conuenit. làm cho nên: *fazer como conuem*: facere vt decet. hải còn nên: *ainda preſta*: vtile adhuc eſt. đã nên: *ià eſtà de vès, como fruita*: maturitatem iam artigit. hõá nên: *criar*: creo, as. làm nên: *fazer*: facio, is. dựng nên; *aleuantar e fazer como caza*: erigere aliquid & facere vt

do-

domum ex præexiſtentibus columnis & reliqua materia. nên phú: *ficar lazaro*: infici elephantiaco morbo. con nên hŏê: *fairem lhe bexigas ao filho*: oriri variolas filio. & ſic de alijs morbis. nên mừi tuôi: *fas dès annos*: agit decimum annum. nên máy lạng: *quantos taeis val*: pretium quot aureorum habet? nên gióũ: *he bom pera ſemente*: inſeruit ad ſœminandum. chẳng nen gióũ má gì: *naõ preſta pera nada*: ad nihilum valet.

nên nhà: *pauimento da caza*: pauimentum domus. đắp nên: *concertar o pauimento e lugar em que ſe ha de fazer a caza*: aream in qua domus erigenda eſt aptare.

nến, cái nến: *vela*: candela, æ. nến sáp aõ: *vela de cera*: candela cerea. đúc nến: *fazer velas*: candelas conficere. cây nến: *caſtiçal*: candelabrum. cặp nến: *eſpiuitar*: candelam emungere. đốt nến: *acender a candea*: candelam accendere. tắt nến đi: *apagai a candea*: can-

delam extingue.

nén, một nén: *dès taeis*: decem nummi aurei. hai nén: *vinte taeis*: viginti nummi aurei. & ſic deinceps.

nén, đè nén: *ſoſpeitar*: ſuſpicor, aris.

nén: *apertar entre taboas*: comprimere inter tabulas. nén sắch: *apertar o liuro*: cõprimere librum &c. nén gai: *coroa de eſpinhos como a de Chriſto Noſſo Senhor*; corona ſpinea, vt Chriſti Domini.

nện, na nện con: *trazer o filho nos braços*: geſtare in vlnis filium.

nện: *amaçar, encreſpar a canga ou peça pera ficar luſtroſa*: comprimere manibus aut criſpare telam, vel ſericum vt ſplendeſcat. nện lụa: *apertar a peça de ſeda*: comprimere ſericum. nện bềài: *apertar, encreſpar a canga*: corrugare telam vt ſplendeat.

neo: *ancora*: anchora, æ. geo neo: *dar fundo*: anchoram demittere. mỏ neo: *vnha da ancora pegar no fun-*

do: anchoræ vncum adhæ-rere ſolo.

néo: *arrocbar*: contorquere premẽdo. néo thuièn: *apertar a embarcação por fora pera não abrir*: cymbam ligare exterius vt non diſſoluatur. néo cưa: *torcer a corda a ſerra pera apertar*: contorquere funem ſerræ vt comprimatur ipſa ſerra. vặn, idem.

neỏ: *caminho*: via, æ. đi neỏ nào: *porqual caminho vay*: quanam via incedit?

nếp, gạo nếp: *arròz pulò crù*: ſpecies quædam orizæ nondum coctæ quam luſitani pulò vocant. rượu nếp: *vinho que fazem do meſmo arròz pulò*; potio quædam quam ex oriza pulò dicta conficiunt.

nẹp: *faſquias que ſe poem pollo meyo do caiïão pera ficar forte*: aſſerculi in medio ſtoreæ ex cannis indicis confectæ vt illa fortior euadat.

nết, vide na. ở nết kiêu ngạo: *tem termo ſoberbo*: modum agẽdi habet ſuperbum, & ſic de alijs vitijs aut virtutibus. sửa nết sửa lảõ:

reformar os coſtumes: mores corrigere.

nét chữ: *penada ou pernas de letras*: ictus calami.

nét nhọn: *letra meuda*: character minutior. nét to: *letra groſſa*: literæ maiuſculæ.

nẹt, bò nẹt: *bicho cabeludo que nace da folha do bambù*: vermiculus pilis coopertus qui naſcitur in folijs cannæ indicæ.

neu, vide neo.

nêu: *pao comprido que por ſuperſtição leuantão os gentios pollo anno nouo à ſua porta*: pertica oblonga quam Ethnici ſuperſtitiosè erigunt ad ſuas ianuas in principio recentis anni.

nêu, phưởn nêu len: *por algũa couſa em leilão pera ſe vender pondoa em hũa haſte*: ſubhaſtare aliquid. bán nêu: *haſte em que ſe poem o que ſe vende no leilão*: haſta venalia attollens.

nếu: *ſe*: ſi. nếu có sự làm đẽy: *ſe a couſa vay aſsy*: ſi ita eſt.

nếu: *dès de que*: ex quo. nếu ngày đẻ ra: *dès de que naceo*:

naceo: ex die quo natus eſt.

ngà: *marfim*: ebur, eboris. ngà già: *marfim bom de vès*: ebur antiquum, probum.

ngả: *encruſilhada*: quadriuium, ij. ngả ba đàng: *encruzilhada de caminhos*: quadriuium terreſtre. ngả ba ſoũ: *encruzilhada nos rios*: quadriuium in fluminibus. hæc Ethnici fatuè timent.

ngả tʉ: *o que os gentios temem ſuperſtitioſamente*: ſuperſtitioſus Ethnicorum timor.

ngã: *cair*; decido, is. ngã: *adoecer em cama*: decidere in lectum ex morbo. ngã nʉớc: *adoecer de agoa roim*: ægrotare ex hauſtu inſalubrium aquarum. ngã liép: *botar no chão o cajaõ pera aſſentar*: ſternere ſtoream ex indicis cannis contextam ad ſedendum.

ngạc, nguẩn ngạc: *montes e ſerras*: montes & teſqua. ngàm ngạc, idem.

ngác, đi ngan ngác: *andar eſpalhados*: diſperſos incedere. ngúc ngác, idem.

ngạch cửa: *luminar da porta, ou algũa traue della*: limen ianuæ aut ſuperliminare, vel aliquod eius latus.

ngai ɓua ngʉ ra: *cadeira alta em que o bua de Tonquim ſae em publico hũa vès no anno*: thronus portatilis in quo Tunchinenſis Rex quem, ɓua, vocant, ſemel in anno publicè portatur. kiẹu, idem.

ngây: *ignorante*, ignorans, ntis. dẻạy kẻ ngây muọi: *enſinar a os ignorantes*: docere ignorantes, opus Miſericordiæ.

ngay: *direito*; rectus, a; vm cây ngay: *aruore direita*: recta arbor. thẳng, idem, ngay dẻạ: *conſciencia recta*: recta conſcientia. làõ ngay, idem. xʉ cho ngay: *iulgar rectamente*: rectè iudicare.

ngay: *de fronte*: ex aduerſo. ngay nhau: *de fronte hum do outro*: vnus ex aduerſo alterius.

ngày: *dia*: dies, ei. sáng ngày: *em amanhecendo*: prima luce, diluculò. nửa ngày: *meyo dia*: meridies, ei. ban ngày: *de dia*: interdiu. thâu đêm

đêm thâu ngày: *toda a noite e todo o dia*: die tota & tota nocte. tối ngày, idem. ngày rày: *hoje*: hodie. ngày sau sẽ hay: *outro dia se tratarà disso*: die alitâ de hoc agemus. ngày kia: *depois da menhãa*: ngày kìa: *depois de quatro dias*: diebus quatuor elapsis. chẳng có mấy ngày: *não ha muitos dias*: dies plures non sunt elapsi. hẹn ngày: *assinar o dia*: diem præstituere. mấy ngày nấy: *quantos dias hà*: dies elapsi quot sunt? đến ngày nào: *da quì a quanto*: quot ab hinc diebus? ngày tết: *o primeiro dia do anno*: dies primus anni noui. ba ngày tết: *os tres primeiros dias do anno*: dies primi tres recentis anni. ngày mòũ mộṭ: *o primeiro dia da lua noua*: dies prima lunæ nouæ. ngày rằm: *os quinze da lua*: dies decima quinta mensis lunaris. ngày ba mươi: *os trinta da lua*: dies trigesimus mensis lunaris. & sic de alijs.

ngáy: *roncar dormindo*: sterto, is.

ngâm: *aquilo onde se pega*

ou dependura o cajaõ: id cui appenditur aut nectitur storea ex indicis cãnis contexta vt ianuam, vel aliam domus partem claudat.

ngâm nước: *por de molho nà agoa*: immergere aliquid in aquam vt molle fiat. ngâm núa: *por bambùs de molho*: immergere cannas indicas in aquam vt tenerescant ad opus faciendum. ngâm mạ: *por de molho o nelle pera o semear*: orizam germinantem in aquam immergere vt aptior sit ad fœminandum.

ngâm, bláihòũ ngâm: *fruita da China a modo de nespera nafigura, mas não engasga*: fructus Sinicus in figuram nostratis mespili, sed non strangulat.

ngăm ngăm: *gente morena*; homines subfusci coloris.

ngăm: *chegar algũa cousa ao rosto pera ver se está direita*: vultui aliquid applicare ad tentandum an sit rectum.

ngăm: *meditar*: meditor, aris. gậm, idem.

ngặm: *fechar a boca*: claudere os. ngặm mieng lại: *não falleis*: os claude-

ne

ne loquaris.

ngăn: *impedir*: impedio, is. ngan gián, can, idem.

ngăn đàng: *impedir o caminho*: præcludere viam, transitum impedire.

ngân, hát ngân: *gargantear*: vocem inflectere.

ngan ngạt, vide ngạt.

ngàn: *termo, limite*: terminus, i. chảng biét là ngàn nào: *não sei o termo*: terminum nescio. ngàn ấy thôy: *isto basto*: sufficit hoc. đã đầy ngàn; *já está chea a medida*: mensura iam repleta est. ngàn nầy mấy đồ: *tudo isto quantas caixas val*: hoc totum quanti est? chảng có ngàn: *não tem termo*: interminabilis, e.

ngàn, núi mlớn: *serranias*: tesqua.

ngăn: *cousa curta*: breuis, e. tăọc ngăn: *cabello curto*: breuior coma.

ngang, bề ngang: *de largo*: latitudo, dinis. đánh ngang đầu: *dar na cabeça em través*: in transuersum impingere capiti plagas. gỗ ngang thuiền: *liames ou curuas da embarcação*: ligna quibus na-

uigium in transuersum coagmentatur. đi ngang: *atrauessarse no caminho*: obstruere viam in transuersum sistendo. nghênh ngang: *aperto de grande concurso*; compressio prę multitudine. nàm ngang ngửa: *deitado immodestamente*: cubare incompositè, vel immodestè.

ngàng, ngở ngàng: *prudente*: prudens, ntis. khôn ngŏan, idem.

ngành: *ramo*: ramus, i. nhành, cành, idem.

ngảnh cổ lại: *virar hũa pouco a cabeça, como para ver, ouuir*: caput paululum vertere, vt ad videndum audiendum &c.

ngạo, kieu ngạo: *soberba*: superbus, a, vm.

ngạo, chó ngạo: *cão grande*: molossus, i.

ngạo, cái ngạo: *lança de ferro grande*: lancea quædam ferrum habens majusculum.

ngăọc: *vidro*: vitrum, i. ngăọc thủy thinh: *cristal*: crystallus, i. ngăọc thạch: *pedra pretiosa*: gemma, æ. chua ngăọc, idem. alij ngọc.

ngãõ cổ mà coi: *estender*

der o peſooço pera ver: extendere collum ad intuendum.

ngảõ côi: *pao fixo no meyo da mò de baixo, em que encaixa a mò de cima*: baculus in medio molæ inferioris fixus ita vt mola ſuperior in illum immiſſa circumagatur.

ngạõ, nói ngạõ *fallar mal a lingua*: verba ineptè pronunciare. liu lo, idem.

ngáp: *bocejar*: oſcito, as.

ngặp: *o cão morder leuemente como quando brinca*: morſus canis leuior, vt cum ludit.

ngập: *paſſar, penetrar*: penetro, as. chên đặp gai ngập ḅěào: *piſando o eſpinho meteoſe pollo pè*: penetrauit pedem ſpina calcata.

ngập: *chegar*: pertingo, is. attingo. is. ngập nứoc gối: *chegar agoa atè os ioelhos*: attingit aqua genua. ngập đầu: *chega atè a cabeça*: pertingit vſque ad caput.

ngặt nhọt: *eſcarafunchar o leicenço*: pungere furunculum.

ngặt, nhà ḅui ngặt ngát:

caſa muito fermoſa: domus valdè pulchra. ngan ngặt idem.

ngát vide ngặt.

ngật: *comparaſe, com encarecimento*: æquari, cum exaggeratione. lứả lên ngật mây: *o fogo ſubindo chega às nuuens*: ignis aſcendens æquatur nubibus. mũ, áo ngật blò-i: *o barrete ou a cabaya ſe compara ao ceo* pileus aut veſtis æquatur cœlo.

ngật nghểu *dormir aſſentado com a cabeça entre as pernas*: dormiens ſedendo capite demiſſo inter crura.

nghê, con nghê *certo animal como leão*: animal leoni ſimile. ſư tử: *leão*: leo. nis.

nghe: *ouuir*: audio, is. chẳng nghe: *não conſinto*: nego conſenſum. nghe mlò-i: *obedecer*: obedio, is. ḅưng, idem.

nghè, oũ nghè: *officio de letrados*: literatorum officiũ, ſeu munus.

nghè miéu: *caſa do diabo que adorão na aldea*: domus in qua Ethnici diabolum adorant quem tutelarem putant ſui pagi. nam

si quis iuxtà viam diem obeat illius cadauer lapidibus aut glebis cooperiunt; & titulo. oũ nghè, ideſt literati inſigniunt & adorant.

nghề: *officio, ocupação pera buſcar a vida*: ars vel officium quo quis ſuſtentatur. làm nghề gì: *que officio tendes*: artem quamnam exerces? nghề nghiệp, idem.

nghé: *vitella*: vitulus aut vitula.

nghể, ngộ nghể: *entender claro*: intellectus perſpicuus.

nghề, rau nghề. *certa herua que nace na agoa das varzeas*. herba quædam quæ oritur in agrorum aquis.

nghệ: *açafrão*: crocus, i. dụôm nghệ *tingir com açafrão*: croco inficere.

nghệ an: *Prouincia de Tonquim pera a Cochinchina dos Portugueſes chamada Guião*: Prouincia Tunchinenſis quam luſitani, Guião, vocant.

nghẹch: *paruo, pouco entendido*: fatuus, i. exiguum habens iudicium.

nghén con: *molher pejada*: mulier grauida. chửa,

có thai, idem.

nghẹn: *engaſgar*: faucibus hærere cibum.

nghênh ngang: *grande concurſo de gente*: concurſus populi numeroſus.

nghéo: *couſa rara*: rarus, a, vm. ſự nghéo, lạ, idem.

nghẹt cổ: *affogarſe cõ apertar o peſcoço*: collum ſtringere vſque ad ſuffocationẽ. thắt cổ, idem.

nghều, vide ngât.

nghéu, vide nghéo.

nghi, hồ nghi: *duuidar*: dubito, as.

nghi, üy nghi: *couſa que cauſa reſpeito*: venerationem excitans res. mặt mũi üy nghi: *roſto veneravel que cauſa reſpeito*: vultus venerabilis vt Chriſti Domini, Beatæ Virginis.

nghỉ: *deſcançar*: quieſco, is.

nghĩ: *elle, fallando com corteſia*; is, vrbanè nimirum loquendo. ngưỡi, idem.

nghĩ: *facil*. facilis, e. nghĩ làm: *facil de fazer*: facile factu.

nghĩa: *amizade*: amicitia, æ. bất nghĩa: *ſer deſagradecido*:

cido: ingratus, a, vm. làm nghĩa, kẻt nghĩa: *trauar amizade*: amicitiam inire nhên nghĩa *corteſia*: vrbanitas, atis.

nghĩa: *ſinificaçăo da palaura ou letra*: ſenſus vocabuli alicuius aut characteris. cát nghĩa săch: *explicar o liuro de letra em lingua ordinaria*: ſenſum libri ſinicè conſcripti vuulgari ſermone proferre. y, mlẽ, idem.

nghịch cŭ nhau: *encontrados, imigos entre sy*: inimici ad inuicem. nghịch cŭ ḉua chúa: *aleuantado contra o Rey*: rebellis Regi.

nghiêm, an nghiêm: *quietação do Reino, pouo*: pax & quies populi.

nghièm cŏên: *reſenha dos ſoldados*: recenſio militum. kén, idem.

nghien: *tinteiro, pedra ou outra couſa em que moem tinta pera eſcreuer*: atramentarium, lapis ſcilicet, vel aliud ſimile inſtrumentum in quo atramentum ſinicum ſolidũ cum modica aqua confricatur vt ad ſcriptionem reddatur fluidum. mài mực:

moer a tinta pera eſcreuer: confricare ſolidum atramẽtum ad ſcriptionem.

nghién rang: *moſtrar os dentes com raiua*: aperire dentes ex rabie, vt canes ſolent.

nghieng mênh: *porſe de ilharga como pera paſſar, ou furtar o corpo ao tiro*: latus anteponere vt ad locum anguſtum ſuperandum, vel ad declinandum ictum. nàm nghieng: *deitarſe de ilharga*: lateri innixum decumbere.

nghiép, ác nghiép: *trauesſo*: luſor, is inquietus, i. ſumitur in malam partem, etiam pro vitijs carnis & furti.

nghiệp, nghề nghiệp; *officio pera buſcar de comer*: officium aut ars cujus vſu quis victum quærit.

nghiệp, tội nghiệp: *pecado, tormento*: peccatum vel pœna peccati.

nghiệp, coũ nghiệp: *merecimentos*: meritum, i.

nghiệp, thât nghiệp: *viuer de eſmola*: eleemoſyna victum quærere.

nghiệp ăn ũông: *dado á comer e beber*: eſcæ & potui nimium deditus. đa hành ác nghiệp: *fazer muitos males*: ſcelera multa perpetrare.

nghìn: *mil*: mille. một nghìn: *hum mil*: vnum mille, nec alio modo intelligitur vnum, niſi exprimatur. hai nghín: *dous mil*: duo millia, &c. nghìn nghịt: *muitos ſem conto*: multi ſine numero. khê lê, muôn vàn, idem.

nghịt, vide nghìn. nghịt nghịt, idem.

ngô, nước ngô: *Reino da China fallando cõ deſprezo*: Regnum Sinarum loquendo contemptibiliter de illo. thàng ngô: *madraço China*: Sinenſis nębulo.

ngó, củ ngó: *raìs da fulla do golfão*; nymphęæ radix.

ngó: *eſpreitar*: rimor, aris. dòm, idem.

ngó ngàng: *prudente*: ſapiens, ntis. tài ngó: *entendido*: intelligens, ntis.

ngó mlòi: *iá deu palaura*: promitto, is. ſpondeo, es.

ngỏ: *aberto*: patens, ntis. cửa ngỏ: *porta aberta*: patens ianua. để chénh ngỏ chẳng buộng: *deixar o boyão aberto ſem o tapar*: apertum diotæ os non obturare.

ngõ, cửa ngõ: *porta de fóra do pateo*: ianua extra areã domus, & iuxtà publicam viam.

ngổ, rau ngổ: *certa herua que nace nos tanques*: herba quædam in piſcinis.

ngộ: *ignorante*: ignarus, a, vm.

ngọ, ngựa: *cauallo*; equus, i. giờ ngọ: *meyo dia, aſſaber das onze atè hũa*: meridies, hoc eſt ab vndecima vſque ad primam poſt meridiem, vide giờ. chính ngọ: *meyo dia em ponto*: verum diei medium ſeu vera meridies. dies, menſes, & anni etiam denominantur ijs nominibus. vt năm ngọ: *anno do cauallo*: annus equi. tháng ngọ: *mes do cauallo*; dies equi. & ſic de alijs.

ngoờ, ngất ngoờ: *tolo*: ſtolidus, i.

ngờ: *cuidar, ter pera sy*: exiſtimo, as. ngờ là, ngờ là: *cuido que*: puto quod. ngờ: *duuidar*: dubito, as. ngờ cho

aĭ: *ſoſpeitar em alguem*: ſuſpicari de aliquo. ngò cómlẽ: *ſoſpeitar com rezão*: ſuſpicio rationabilis. ngò chẳng cómlẽ: *ſoſpeitar ſem rezão*; ſuſpicio temeraria.

ngó là: *pareceque*: videtur quod &c.

ngŏa, nói ngŏa: *fallar mentira, encarecendo*: falſum loqui exaggerando.

ngŏài: *fora*: extra. ben. ngŏài: *parte de fora*; exterior pars. đàng ngŏài: *as quatro Prouincias que eſtão iunto a corte de Tonquim*: quatuor Prouinciæ quæ ſunt propè regiam Tunchinenſem. đi ngŏài; *ir ourinar*: ad vrinam expellendam ire, modeſtè loquendo.

ngŏải, năm ngŏải: *o anno paſſado*: præteritus annus.

ngŏải, đuôi nghüe ngŏải: *os peixes ou outros animaes bulirem com o rabo*: piſces aut alia animalia caudam mouere. tay nghüe ngŏải: *bracejar com os braços, como quando ſe caminha*: mouere brachia, vt dum quis ambulat.

ngŏại: *parente da parte*

da mãy: conſanguineus ex parte matris.

ngŏại kĭ: *nome de certo liuro pollo qual eſtudão*: nomen cujuſdam libri quem addiſcunt.

ngŏan: *prudente, auiſado*: prudens, ntis. khôn ngŏan, idem. voi ngŏan: *elephante que entende bem o que lhe mãdão*: elephas benè percipiens quæ illi præcipiuntur. & ſic de alijs animalibus quæ videntur imperfectum aliquẽ habere diſcurſum.

ngŏật, vide ngŏệt.

ngọc, vide ngăọc.

ngộc, vide ngŏục, vel ngục.

ngŏệt, mặt blang: *lua*; luna, æ. ngŏệt thực: *eclipſe da lua*: eclipſis lunæ, in quo multa fiunt ab Ethnicis quæ ſunt ſuperſtitioſa.

ngŏệt ſa: *certa lança como alabarda*: lancea quædam bipennis figuram.

ngôi: *peſſoa*: perſona, æ. ba ngôi cũ một đức Chúa blời: *tres peſſoas hum sò Deos*: tres perſonæ vnus Deus.

ngôi: *dinidade como de Rey, Mandarim &c*; dignitas

vt

vt Regis, Præſidis, &c. mất ngôi: *perder a dinidade*; deperdere dignitatem.

ngôi: *lugar aonde eſtà peſſoa graue de aſſento*: locus in quo habitat primaria perſona. lảo sạch sẽ là ngôi đức Chúa blòi: *o coração limpo è o lugar em que mora Deos*: locus in quo Deus habitat eſt cor purum.

ngôi sao: *eſtrella*: fydus, deris.

ngôi: *a coroa que rapão na moleira*: corona quam radunt in pregmate, dicitur etiam de noſtra quam radimus in vertice. gọt ngôi; *abrir a coroa*: coronam radere.

ngồi: *aſſentarſe*: ſedeo, es. ngồi xếp bàng: *aſſentarſe encruzando as pernas*: ſedere decuſſatis cruribus. ngồi xếp đẻ he: *aſſentarſe no chão com ambos os pès pera hũa ilharga*: ſedere in ſolo ambobus cruribus ad vnum latus coniunctis. ngồi qùi: *aſſentarſe e ajoelharſe iuntamente*: ſedere genibus flexis. ngồi xổm: *aſſentarſe em cocaras*: ſedere cruribus nitendo, vel inſiſtendo.

ngói: *rio pequeno*: fluuius exiguus.

ngói bût: *o bico do pincel*: acumen penicilli.

ngói: *telha*: tegula, æ. nhà ngói: *caza de telha*: tegulis cooperta domus. bánh ngói: *bolinhos de barro que comẽ*; argillæ coctæ fruſta quæ ipſi comedunt vt placentulas.

ngơi: *deſcançar peſſoa graue*: quieſcere primariam perſonam. nghỉ ngơi: idem.

ngon: *couſa ſabroſa*; ſapidus, a, vm. ăn cơm chẳng ngon: *faſtio*: inappetentia cibi. mui ngon: *ſabor doce*: ſapor ſuauis.

ngón tay: *dedo da mão*: digitus manus. ngón chên: *dedo do pè*: digitus pedis. ngón cái: *o dedo polegar*: pollex, icis. ngón blỏ vel tlỏ: *o moſtrador*. index icis. ngón vô danh: *o dedo do meyo*. infamis, is. ngón thứ hai: *dedo annular*: annularis, is. ngón út: *o dedo meminho*: auricularis, is.

ngọn lửa: *chama de fogo*: flamma ignis. ngọn cây: *ramo*

mo tenro: ramus tener. ngọn rau : *tallo de herua, grello* : herbæ cauliculus.

ngọ́p : *medo de cair de alto* : timor cadendi cum quis è præalto loco aſpicit præcipitium. ngọ́p ſọ́ : *irſe o lume dos olhos* : præcipitium inſpiciendo lumine oculorum priuari.

ngót : *fallar mal d'outrem por de trás*: detrahere ablenti. nói tlon ngót, idem.

ngót xuống : *deſenchar* : detumeo, es.

ngót, rau ngót : *certa herua*: herba dicta ngót.

ngọt : *couſa doce*: dulcis, e. rim ngọt: *conſerua*: conditura facchari. mlòi ngọt : *palauras doces, brandas*: ſuauia verba.

ngọt: *vinagre* : acetum, i. gẽm, idem.

ngó tai: *ficar ſurdo pollo rumor, ou matinada*: exurdeſcere præ tumultu aut ſtrepitu. điéc tai, chói lói tai, idem.

ngục, tù : *carcere* : carcer, is. tù rạc, idem. địa ngục *inferno* : infernus, i. cẫm ngục, vide cẫm.

ngục hỏàng, vide hỏàng.

ngòũ, chòũ ngòũ: *madraceirão, grande corpazil* : procerum corpus. alij gioũ voũ.

ngỏũ: *pato*: anſer, ris.

ngu: *ignorante de letras*: ignarus literarum. v mê, đẽột, đại chữ, idem.

ngủ: *dormir* : dormio, is. nàm ngủ: *dormir deitado* : cubando dormire. ngủ một giuóc, vel chuóc : *dormir hũ ſono, hum pouco* : dormire puſillum. ngủ gục đầu : *toſquenejar* : dormito, as. ngủ lim dim : *dormir peſtanejando*; dormire nictando. buồn ngủ: *ter muito ſono* : ſomno profundo corripi. tục ngủ, mê ngủ: *dorminhoco*: ſomnolentus, i.

ngư oũ: *peſcador de embarcação* : piſcator ex cymba.

ngữ, nói: *fallar*: loquor, eris. thiểu ngữ, ít đều : *de poucas palauras* : ſermonis exigui. ít mlòi, idem.

ngự, trị: *gouernar*: rego, is ngự thế *gouernar o mundo*: gubernare mundũ. ngự : *eſtar ou ir de Senhores grãdes*

co-

como Reis Principes; manere aut ire Principum, Regum; ſic Chúa ngựra: *o Rey ſaye*: Rex egreditur. Chúa ngự bẽào: *o Rey entra*: Rex ingreditur. Chúa ngự kiẹu: *o Rey vay en andor*: Rex in ſella geſtatoria vehitur.

ngứa: *comichão*; pruritus, vs. ghé ngứa: *a ſarna faz comichão*: pruriginem excitat ſcabies. ngứa thì gải: *ſe vos come coçaiuos*; pruritum ſentis, ſcabe. alij nhạm mềnh.

ngửa: *eſtar com o roſto ou com ſeu direito pera cima*; faciem aut rectam partem alicuius rei ſurſum erigere. ugửa mặt len: *virar o roſto pera o ceo*; erigere faciem in cœlum. ngửa tay mặt ra: *moſtrai a palma da mão direita*; expande manus dexteræ palmam. & ſic de alijs.

ngửa: *liure no fallar*; liberior in loquendo. dễ, rẽn mặt, idem.

ngựa, con ngựa: *cauallo*; equus, i. cỏi ngựa: *caualgar*; equito, as. chạy ngựa: *correr a cauallo*; equitando currere. đuổi ngựa, bieu

ngựa: *fazer correr o cauallo*; impellere equum ad currendum. ngựa đinh pho: *cauallo de poſta*; equus veredus. ngựa ſa hỏàng: *rebellão*; equus refractarius.

nguai, vide ngỏai.

nguêi: vide nguỏi.

nguản, vide ngủn.

nguên, vide nguôn, vel thi.

ngúc ngác, bắt đi ngúc ngác: *leuar alguem preſo pollo peſcoço a força*; trahere aliquem vi collum eius tenendo.

ngục, vide ngôục.

ngực: *peito*; pectus, toris. đấm ngực: *bater nos peitos*; percutere pectus. ngực lên: *aleuantarſe o peito, como aos que eſtão pera morrer*; extolli pectus, vt fit in ijs qui morti ſunt proximi.

ngức mặt lên: *leuantar o roſto pera o ceo*; eleuare faciẽ in cælum. ngửa, idem.

ngüe ngỏải, vide ngỏải.

ngüết, vide ngỏa ngỏết.

ngụy: *rebelde*; rebellis, e. làm ngụy cũ Chúa: *rebellarſe contra el Rey*: rebellem facere Regi. blỏ làỏ cũ giặc:

nguien

nguien, đõ trạng nguien: *alcançar o supremo grao de lètras como de Doutor*: gradum in literis supremum adipisci.

nguien thiï: *o primeiro stado da geração humana*: primus generationis humanæ status, quem finxit Thicca (mẽdaciorum artifex, atque idolorum inuentor in India Orientali is fuit) tanquam principium cæli & terræ, vt sub illo nomine ita nobili, suas tegeret immundicias.

nguiền, tật nguiền: *enfermidade, doença iá arraigada*: morbus inueteratus, liẹt, phũ, lêy, idem, vel simile.

nguiẹn: *orar*: oro, as. mlòi nguiẹn: *orações*: preces. khán nguiên, muốn: *desejar*: cupio, is.

ngủn ngŏ̉ản, con chó ngủn ngŏ̉ản: *o cão fàs festa com o rabo*: motu caudæ canis gaudium ostendit. vide ngŏ̉ải.

nguớc: vide ngứ̛c, vel ngứ̛a.

nguợc, đi nguợc soũ: *ir pollo rio arriba*: nauigare contra ictum fluminis, aduerso flumine. gió nguợc: *vento contrario*: contrarius ventus. nói nguớc: *fallar torto na collocação*: præposterè loqui quoad ordinem.

nguợc, nguòi bạo nguợc: *homẽ facinoroso, feito as auessas*: sceleſtus, i. làm bạo nguợc: *assoberbar os outros*: insolesco, is.

nguợi, con nguợi: *a menina dos olhos*: pupilla oculi.

nguợi, hổ̉ nguợi: *ter pejo*: erubesco, is. để nguợi: *ser soberbo*: superbio, is. tlêu nguợi: *zombar*: irrideo, es. iocor, aris. nguợi tớ, mấy tao: *disse com gente baixa ou com desprezo*: dicitur cum infimis plebeis, vel ex iracundia. tớ làm chi nguợi: *que se me da de tì*: ego quid te curo? chúng nguợi mấy đứa: *quantos meninos saõ*: quotnam pueri sunt?

nguội: *cousa quente esfriarse*: tepesco, is, tepidus, a, vm. com nguội: *arròs frio*: oriza costa iam frigida. nguội làõ: *esfriarse a colera*: iram remitti.

nguòi: *gente, homem*,

ou molher: homo, ſcilicet vir vel fœmina. lǒài ngu᷂ò᷂i ta: *o genero humano*: humanum genus. mấy ngu᷂ò᷂i: *quanta gẽte*: quot homines ẻngu᷂ò᷂i: *elle, ſeu, fallando com honra*: ille, eius, loquendo cũ honore, ſed ſolum de habentibus humanam naturam. mạc ngu᷂ò᷂i: *ſua vontade*: illius voluntas fiat. tôi kính dái ngu᷂ò᷂i: *eu lhe tenho reſpeito, e o venero*: illum ego reuereor ac veneror. của ngu᷂ở᷂i: *fato alheo*: aliena res. nu᷂ớ᷂c ngu᷂ò᷂i: *reino eſtranho*: extraneum regnum. ſang đất ngu᷂ò᷂i: *ir a terras eſtranhas*: alienas in regiones proficiſci.

ngu᷂ở᷂i, mũi ngu᷂ở᷂i: *cheirar*: olfacere.

ngu᷂ợ᷂i: *louuar* laudo, as. ngu᷂ợ᷂i khen, idem.

nguôn: *montes dos barbaros, que chamão, mois*; montes in quibus habitant barbari. tlên nguon: *montes altos dos quaes ſayem muitas fontes*: montes prealti in quibus ſunt multæ ſcaturigines fontium. rừng nguôn, idem.

nguôn mới làm: *agora he o principio de fazer*: principium modo eſt faciendi.

ngu᷂ớ᷂c: *eſcuro como de nuuẽ, ſombra*: obſcurum vt ex nubibus, vmbrâ, &c.

nha môn: *meſa de iuſtiça*: conuentus in quo ius ſuum cuique redditur. phủ đàng: *a meſa do paço à qual preſide o Rey a que chamão Chùa*: tribunal quod fit in palatio Regis, quem vocant Chúa, & huic tribunali præeſt ipſe Rex.

nha đại: *o ſegundo tribunal ſuperintendente a todo o Reino*: tribunal ſecundum pro toto etiam regno ius ferens.

nha tỉ: *o tribunal mayor em cada Prouincia*: tribunal maius in vnaquaque Prouincia.

nha hiến: *o ſegundo tribunal menor porem que ſe eſtende por toda a Prouincia*: tribunal ſecundum minus quod tamen toti Prouinciæ dat ius.

nha phủ: *o tribunal de hũa comarca, daquellas em que*

se diuide a Prouincia: tribunal vnius toparchiæ ex illis in quas diuiditur Prouincia.

nha huiẹn: *o tribunal do conselho*: vnius territorij ex illis in quæ ſubdiuiditur toparchia. ſuper eſt etiam aliud tribunal in vno quoque pago, quod vocant chạ mạc.

nha, vide nhuóc nha.

nhà: *caza*: domus, vs. dà, idem. chẳng có nhà: *não eſtà em caza*: non eſt domi. tlaõ cử a tlaõ nhà: *dentro em caza, das portas a dentro*: intra domus ſepta, intra cardines domus:

nhà ḉua: *familia ou gèração do bua ou Rey que não tem mais que o titulo*: familia aut proſapia illius Regis qui ſolum habet titulum ſeu denominationem Buæ. viẹc nhà Chúa: *couſa que pertence ao ſeruiço del Rey*: res ad ipſummet Regem ſpectans. về nhà ai: *a quem pertence ou a alguem pertence*: ad quem ſpectat? vel ſpectat ad aliquem.

nhà xe: *caza de madeira*

que fazem ſobre as ſepulturas: domus lignea quam extruũt etiam Ethnici ad tegendum ſepulchrum maiorum ſuorum.

nhà táng: *caſa de papel*: domus papyracea quam Ethnici fatuè conſtruunt & comburunt pro ſuis defunctis exiſtimantes in alio ſæculo conuerti in veram.

nhà ngói: *caſa cuberta de telha*: domus tegulis cooperta. nhà blang: *caza cuberta com palha*: domus paleis operta. nhà quê: *caza do campo*; caſa ruſtica.

nhả: *deitar o comer fora da boca*: eijcere cibum extra os.

nhác: *perguiçoſo*; piger, gra, grũ. làm nhác, làm biếng, tlể nải, idem.

nhắc: *manquejar*: claudico, as. đi nhắc, idem.

nhắc, đi lắc nhắc: *ir ſeparadamente*: ſeparatim incedere,

nhác: *aleuantar couſa peſada*: graue aliquid attollere. nhác gỗ lên, nạng chẳng nổi: *querer aleuantar huma-*

madeiro arriba, mas por ſer peſado não abrangerem as forças: attollere velle lignum, ſed præ nimio pondere non ſufficere vires.

nhác cho nhớ: *fallar em algũa couſa pera a fazer lembrar*: loqui de aliqua re, vt ea in memoriam redeat.

nhai, dai. *maſtigar*: mando, is.

nhài mũi: *eſpirrar*: ſternuo, is. dải mũi, nhải mũi, idem.

nhái: *ranspiquenas das aruores que ſe não comem*: ranæ paruulæ arborum, quæ vſui non ſunt ad eſcam.

nhải, vide nhài.

nhại: *arremedar fazendo matinada com a lingua que ſe não entenda, he grande deſcorteſia meſte Reyno de Annam*: blaterare, vel balbutire imitando per ludibrium, habetur pro graui contemptu & iniuria in Regno Annam.

nháy: *peſtenejar*: conniuere oculis.

nhảy: *ſaltar, pular*: ſalio, is, exilio, is. vide dảy.

nham, coi iò coi nham: *certa feiticeria, na qual pretendẽ dizer dante mão o ſucceſſo bom ou mao da viagem ou de outro negotio*: veneficium quo præſagire putant Ethnici quid in itinere, vel alio negotio futurum ſit.

nhăm nhâm: *cheyo atè tresbordar*; plenum ita vt ſupereffluat. nhảm nhảm, nhăm nháp, mảm mảm, idem.

nhăm con măt lại: *fechar os olhos*: claudere oculos.

nhăm, một nhăm gạo: *hũa mão fechada e cheya de arròs*: vna manus clauſa ſed ſtringens orizam quantum capere poteſt. melius, một nám, một cáp, một mớ, idem.

nhăm, của nhăm ruou: *couſa apetitoſa pera beber*: eſculenti aliquid ad excitandum potus appetitum.

nhâm: *embeber como panella pera ficar com bom cheiro*; imbuere, vt ollam, vel aliud vas, vt benè oleat.

nhám, cá nhám: *peixe cação*: muſtella ſtellata piſcis.

nhám, ḃěán nhám: *aspero da taboa*: aſperum in tabula & minimè læuigatum. ráp, chảng tlo-n, dám, idem.

nhâm mặt blò-i: *ſol encuberto*; ſol nubibus tectus.

nhâm mát: *freſco ſem calma*; amænus & viridis locus ſine calore moleſto.

nhàm: *dar no aluo*: attingere ſcopum. bắn nhàm, phải bia, idem.

nhầm: *erro por inaduertencia*: error ex inaduertentia, mnhầm, idem, melius mlàm.

nhậm: *gouerno*: gubernatio, onis. đi nhậm đi trị: *ir a gouernar*: ad gubernationem capeſcendam proficiſci. trị nhậm dên: *gouernar o pouo*: regere populum.

nhặm mềnh: *comichão do corpo*: prurigo, ginis. dặm, ngứa, idem.

nhăn mặt: *rugas do roſto*: rugæ in facie. đã già nhăn mặt: *ià he velho tem rugas no roſto*: corrugatam habet faciem, iam ſenex eſt. melius gian mặt.

nhăn nanh: *quando o cão ou outro animal quer morder*:

quando canis aut aliud animal mordere intentat. alij nhắn nhắn.

nhàn, nhặọc nhàn: *muito cançado*: defeſſus valdè. muệt máu, idem.

nhàn, cát nhàn: *incenſo benjoim*: incenſum, i. laſerpitium, ij.

nhàn, thanh nhàn, thinh nhàn: *bemauenturado*: beatus, a, vm.

nhàn, chim nhàn: *paſſaro que leua cartas*: auis epiſtolas deferens.

nhàn, phạm nhàn, vide phạm.

nhán, vide dán.

nhản, con mắt: *olho*: oculus, i. áp nhản: *belida no olho*: macula in oculo. đã nhản tiền, đã thấy: *ver com ſeus proprios olhos*: videre proprijs oculis.

nhãn, blái nhãn: *longans fruta da China*; fructus Sinenſis dictus, longan, à luſitanis.

nhẩn, vide nhẽn.

nhận, dặn: *auiſar, dar recado*: nuncio, as.

nhăng, chớp nhăng chốc: *relampagos repentinos*; fulgur

gur ſubitaneum.

nhành, vide ngành.

nhào: *dar cambadelas virando a corpo ſobre a cabeça*: inflectere corpus vertendo ſupra caput.

nhạo, vide nhai.

nhăp, vide dăp.

nhăp, nhăm nhăp, vide nhăm.

nhấp, vide nhớp.

nhập, ɓĕào, nhập ɓĕào: *entrar como alma no corpo*: ingredi vt animam intra corpus.

nhát: *medroſo*: meticuloſus, i. dát, idem. nhát ai: *ter medo de alguem*: metuere aliquem.

nhạt, vide mlạt.

nhau, vide dau.

nhậu, vide nhộu.

nhe, gạo nhe: *arròs fino e meudo*: oriza minutior.

nhè cho ngay: *apontar iunto do olho pera ver ſe eſtà direito*: admouere aliquid propè oculos ad inſpiciendum an ſit rectum. necne. alij gè, ngàm, vel dàm.

nhẽ, mlẽ idem, vide mlẽ.

nhẹ, vide dẹ.

nhẽn, cái nhẽn: *anel*: anulus, i. nhẽn xúien đeo tay: *trazer anel laurado*: annulum cælatum deferre. nhẽn tlơn: *ſem lauor*: annulus ſimplex abſque cætura.

nhẽn nhục, vide nhịn.

nhẽn, vide dẹn.

nhẽn nay: *atè agora*: vſque modo. đẽn nay, idem.

nhẹn: *mergulhar o que andaua em cima dagoa*: mergi quod enatabat. dẹm, idem.

nhẹn gạo: *moer arròz*: cõminuere orizam pilo. đâm gạo, đâm bọt idem.

nheo: *olhos meyos fechados*: clauſi fermè oculi. melius, lim dim.

nhẻo nhẻo: *gentil homem, fermoſo*: ſpecioſus, i. blai bót nhám nhẻo nhẻo, idem, alij dẻo dẻo.

nhét lỗ: *tapar buraco*: obſtruere foramen. đút ɓĕào lót lỗ, idem.

nhèu, vide deù.

nhêu ăn: *iſento de pagar rendas*: exemptus à tributorum ſolutione.

nhẽu, cái nhẽu: *touquinha*: ſericum mitellæ.

nhêu, bau nhêu, vide bau.

bau. bấy nhêu, vide bấy.

nhi, con: *filho*: filius, ij.

nhi, mà: *pera*: ad. nhi thiét hu thẹ: *pera iurar falso*: ad falsum iurandum.

nhĩ, mấy *tu*: tu.

nhị, hai: *dous*: duo. vô nhị *não são dous*: duo non sunt. nhứt: *hum sò*: vnicus, a, vm.

nhiệm, sâu nhiệm: *segredo, profundo*: profundum, reconditum. mâu nhiệm: *de grande entendimento*: profũdi iudicij vir. phép nhiệm: *virtude oculta*: virtus recondita. nhiệm nhạt: *sabio e destro nos segredos de algũa arte*: peritus in aliqua arte, secretisque eiusdem.

nhien, bẹy: *assy*: sic. tự nhien: *de si mesmo assy*: sic à seipso.

nhieng, vide nghieng.

nhiệp, vide nghiệp.

nhiều, vide nheù, vel deù.

nhin, người: *homem e molher*: hic & hæc homo. tiểu nhin: *pessoa baixa*: persona vilis. kẻ bần nhin: *pedinte*: mendicus, i. xá nhin: *escriuão del Rey*: notarius regius.

nhin sâm: *mezinha da Corea a modo de rabão delgado a que chamão os Portugueses gimsão*: medicina quædam ex Coreæ regno, ad modum raphani exigui, tanto tamen in pretio habetur, vt auri pondere apud Sinas æstimetur.

nhin đức: *virtude*: virtus, vtis.

nhin nghĩa: *amizade*: amicitia, æ.

nhin thay: *piadoso*: pius, a, vm.

nhin thẽ: *do mesmo caminho fazer outro negocio*: eâdem via aliud negotium exequi. một thẽ, idem.

nhin, moi nhin: *espia*: explorator, is.

nhin vì sự ấy: *por isso*: ideò.

nhin sao: *por que rezão*: quare?

nhin danh cha: *em nome do Padre*: in nomine Patris, est dubium an habeat eumdem sensum.

nhìn, vide dìn.

nhịn, vide dịn.

nhi'n nhục dịn: *ſoffrer* patienter ferre. nhịn idem.

nhít, mộ̂t: *hum*: vnus, a, vm. thứ nhít. *o primeiro*: primus. nhít nhin: *hum homem*: vnus homo. nhít: *o principal, o melhor*: præcipuus, optimus. rứt nhít: *excellentiſſimo, o melhor naquele genero de que ſe falla*: excellentiſſimus, ſeu optimus in eo genere de quo agitur. nhít thien hạ, idem. nhít mlòi: *palauras principaes*: præcipua verba.

nhịt, mặt blòi: *o ſol*: ſol, is. nhịt thực: *eclipſe do ſol*: ſolis eclipſis. alij nhệt.

nhịt, ngày: *dia*: dies, ei. alij nhệt.

nhịt bổn: *Iapão*: Iapon. lự càu, idem.

nho: *parreira agreſte*: vitis ſylueſtris. blái nho: *vua agreſte*: labruſca, æ. nước blái nho: *ſumo de vuas, vinho*; vinum ex vite.

nho, vide nhu.

nhổ, dổ idem. vide dổ.

nhỏ: *piqueno*: paruus, a, vm. thàng nhỏ: *menino*: puer paruulus. dỏ, idem.

nhỏ *fino*; minutus, a, vm. nhỏ nhỏ: *muito fino*: ſubtilis, e. dỏ idem.

nhỏ xuống: *cair em fio, como couſa liquida, ou couſa de grão que ſe bota pouco a pouco como arròs*: paulatim effundi rem liquidam, vel aliqua grana ſine interruptione, alij dỏ xuống.

nhỏ, vide dỏ.

nhò: *eſtribar*: innitor, eris. nhà nhò cột: *a caſa eſtriba nas colunas*: innititur domus columnis. nhò ai: *eſtribar em alguem*: confidere alicui. đi nhò ai: *fazer viagem confiado que outrem lhe faça os gaſtos*: fidens alienis impendijs iter arripere. nhò nhà ai: *eſtar como hoſpede em caza alhea*: hoſpitem eſſe in aliena domo. dò, idem.

nhọc: *cançado*: defatigatus, a, vm nhọc lả: *muito cançado*: feſſus valde. nhọc nhàn: *esbofado*: laſſatus, a, vm. liệt nhọc: *doente muito fraco muito no cabo*: æger valdè debilis iam morti proximus. melius nhẵ̆ọc.

nhọi, vide chọi.

nhom:

nhom: *muitos, disse de cousa viua*: multi, dicitur de viuis, vt. người ta nhom nhom: *muitagente*: multus populus.

nhóm: *pizar manso*: calcare leuiter.

nhón chên lên: *porse nos bicos dos pes*: extremis pedum digitis insistere. nhón tay: *tomar algũa cousa com as pontas dos dedos*: extremis digitis aliquid sumere. dón, idem.

nhọn: *cousa aguda na ponta*: acuta res in extremitate. tlâu nhọn sừng: *bufaro de pontas agudas*: præacutis cornibus bubalus. nhọn mũi gươm: *aguda ponta da catana*: acutus gladij mucro. dọn, idem, alij rọn, sed est vitium.

nhóp nhán: *claridade de relampago*: splendor fulguris, vel fulgor. nhấp, idem.

nhót, vide dót.

nhọt: *leicenço*: furunculus, i. dọt idem. kèn nhọt: *carnegão do leicenço*: cutis interior furunculi. vide dọt.

nhột: *cocegas*: titillatio, nis. vide buồn.

nhớt, đàng nhớt: *caminho meyo lama meyo seco*: iter partim cœnosum partim siccum. lấm, ráo.

nhọ́ũ *bicho de seda*: bombyx, ycis. melius doũ, tàm.

nhu, hặọc tlò: *estudante*: scholasticus, i. đạo nhu: *ley dos letrados*: lex literatorum. hęc est vna è tribus Sinarum sectis, colit cælum & terram, nec ponit principium efficiens, sed solum materiale. vide khọũ.

nhủ: *auisar*: admoneo, es.

nhủ hương: *resina como incenso*: resina ad modum incensi. cát nhàn.

nhũ, bú: *mamar*: sugere lac.

như: *assy como*: sicuti. như thế, như bàng, idem. như bậy: *da mesma maneira*: eodem modo. như cái nầy: *semelhante a esta cousa*: simile huic rei.

như nhầm: *enganar*: fallo, is. đổi blá, idem.

như âng, vide như ơng.

nhúc nhích *bolir, estar inquieto*: loco non se continere, inquietum esse. ngồi chớ nhúc nhích: *assentaiuos*

estai

eſtai quieto: ſede, & contine te in loco quietè.

nhục, xấu hổ: *vergonha*: pudor, is.

nhục, nhịn nhục: *ſoffrer*: patior eris. dịn dục, dịn nhục idem.

nhục, mũ nhục: *barrete ordinario com que os ſoldados vão ao paço*: pileus communis quo milites vti ſolent cũ ad aulam pergunt.

nhục, thịt: *carne*: caro cárnis: nhục nhản: *olhos de carne*; corporei oculi.

nhức, dức: *dor com algũ latejar*: dolor cum aliqua palpitatione. nhức đầu: *terdòr de cabeça*: dolore capitis corripi qui cum aliqua fontium palpitatione coniunctus ſit.

nhùi, bùi nhùi: *iſca do fuzil*: igniarium, ij. melius, mùi dùi.

nhủi: *certa rede de bambù*: rete quoddam ex canna indica confectum. melius, dủi.

nhüện, tháng nhüện: *lua ou mès lunar que ſe accrecenta cada dous ou tres annos aos doze mezes do anno*: menſis

lunaris qui additur ſecundo aut tertio quoque anno ad duodecim menſes anni. id autem fit vt annus lunaris æquetur anno ſolari. nam nhüện: *anno de treze mezes que por iſſo alguns o chamão biſeſtil, porem impropriamente*: annus tredecim menſibus conſtans, quem quidam vocant biſſextilem ſed impropriè. alij nhüền.

nhúm, vide dúm lửa.

nhủm miệng lại: *fechar a boca*: claudere os. alij bủm.

nhún môi: *torcer os beiços*: contorquere labia. nhún mềnh: *torcer o corpo*: contorquere corpus vt ad aliquam vrbanitatem oſtendendam, vel vt alij trãſeant. nghieng mềnh, idem. gánh nhún, vide gánh dún.

nhưng, ngưởi nhưng: *o que não paga renda*; exemptus à tributis, dưng, idem.

nhưng mà: *porem, mas*: ſed, at. nhưng le, ſaõ le, idem.

nhứng, bắch nhứng: *parede de caza, de varichas entre bambù e bambù ſem barrar*: paries domus ex cannis

nis indicis & virgultis com-
positus absque litura . alij
chửng .

nhữ̃ng : *todos* : omnes .
nhữ̃ng kẻ : *todos os que* : om-
nes qui .

nhữ̃ng : *somente* : solum .
chẳng nhữ̃ng : *não somente* :
non solum . nhữ̃ng phó oũ :
sò vossas merces : solum do-
minationes vestræ . nhữ̃ng
ai nả : *quem são* : quinam
sunt ?

nhúoc nha : *enuergonhar
alguem* : verecundia afficere
aliquem , xỉ vả , hổ , măng
nhúoc ai , idem .

nhươc : *se por ventura* :
si fortè . nhươc bàng , chí
bàng , idem .

nhüơn , vide nhüện .

nhường sao : *mudar a
estrella* : mutare stellam , hoc
fatuè petunt Ethnici à ve-
neficis , vt meliorem exitum
in suis rebus sortiantur .

nhường : *maneira* : mo-
dus , i. nhường nào : *de que
modo* : quomodo ? dường ,
nao , thể nào , idem .

nhường , khiem nhường :
humildade ; humilitas , atis .
nhường ai : *ceder a alguem* :

cedere alicui .

nhượng chên *curuas das
pernas em que dobrão os ioe-
lhos* : poples , litis .

ni vãi ; *bonza da varella* :
mulier templo idolorum in-
seruiens . tăng ni , sãi vãi :
bonzo e bonza : sacrificulus
& sacrificula . mũ ni : *barrete
de bonzo* : pileus sacrificuli
qui aures cooperiens infra
humeros descendit , eo vtũ-
tur etiam alij tempore fri-
goris .

ní làm *perguiçoso , ate se aos
outros* : piger , onera alijs re-
linquens . ní nhau : *ater se
hũ ao outro* ; opus sibi inui-
cem relinquere . ní việc , nặnh
nhau , idem .

nia : *supo meyaõ* : vas me-
diocre ex cannis contex-
tum rotundum & planum ,
ad purgandam orizam inser-
uiens .

niẳng : *certo barco de rio* :
cymba quædam fluminis .

niệm , đặọc : *ler , rezar* :
lego , is . niệm kinh : *rezar
pollo liuro* : recitare ex li-
bro officium , aut quid simi-
le .

nien , nam : *anno* : annis , i .

dan .

đang nien: *nome de certo diabo*: cuiuſdam diaboli nomen.

niệt: *corda com que atão as bufaras ao carro*: funis quo ligantur bubali currui.

nieu: *panella piquena de cozer arròs pera hũa peſſoa*: olla paruula ad orizam concoquendam pro vno tãtum. vide nang.

nín lạng: *reprimir o folego*; reſpirationem retinere.

níp, cái níp: *ceſto redondo que ſe fecha*: ciſta rotunda quæ clauditur.

nít, con nít: *menino*; puer; i. alij, con ít, con bé, idem.

nít ra: *arrebentar como Iudas*; crepare medium vt Iudas. melius, nứt ra.

nịt, mạc nịt: *veſtir iuſto tudo cuberto*; indui veſtem corpori benè aptatam, totumque corpus operientem. mạc kín, idem.

nïu, nó-ng nïu: *amimar, afagar*: delinio, is. mulceò, es.

nô nhau chật: *aperto de gente*; concurſus populi, ita vt inuicem anguſtentur.

no: *farto*; affluens, ntis.

đã no. *ià eſtà cheyo, ou fallando de comer, ou de qualquer outra couſa*; plenus iam eſt ſiue agatur de cibo ſiue de quacunque alia re. đã no mặt: *ià eſtão todos*: omnes iã conuenerunt. tháng no: *lua, ou mes lunar de trinta dias*: menſis lunaris triginta dierum. no mọi nơi: *todo lugar*: omnis locus. no mọi ſự: *todas as couſas*: no đủ, no khảm: *abaſtado*; ſufficiens, ntis. no đã cản: *eſta iuſta a conta, não falta nada*; numerus rationum plenus eſt, nihil deeſt.

nó: *elle, aquelle de gente baixa*: ille, a, vd. de vilibus, nam de grauibus dicitur, ngươi. ấy nó: *eiſlo ahy, aquelle he*: ecce ille eſt. của nó: *ſeu fato*; res illius.

nỏ: *bèſta pera atirar*: baliſta, æ. giương nỏ: *armar a bèſta pera atirar*: baliſtam tendere ad emittendam ſagittam. alij trương, vel chương nỏ. bắn nỏ: *atirar com ella*: arcu ſagittam emittere. xuống nỏ: *deſarmala*: arcum remittere.

nỏ, tlc nỏ: *bambù occo, femea*;

femea; canna indica vàcuã & tenuis nec benè compacta.

nổ: *eſtrondo de couſa que deſpara ou eſtala*: crepitus alicuius rei quæ exploditur, vel diſrumpitur. nổ sũ: *reposta de arma de fogo*: fragor tormenti bellici dum exploditur. tle nổ ra: *arrebentar os bambùs com o fogo ou Norte, eſtallar*: crepitum edere cannas indicas dum comburuntur, vel aquilone nimium ſiccante finduntur. nổ mênh, đit: *peido*: crepitus ventris. sấm nổ ra: *trouão*: tonitruum, üi. nến nổ: *eſpirrar a candea quando não arde bem*; crepitus edere candelam quando habet aliquid admixtum quo fulgor impeditur. bánh nổ: *arrebentarẽ no fogo as apas de arròs*: crepitum edere in igne placentas ex oriza.

nọ: *aquelle*: ille, a, vd. ſự nọ ſự kia, ſự kia ſự nọ: *varias couſas*: variæ res. thày nọ: *aquelle Padre*: ille Pater. thày kia: *aquelle outro*: ille alius Pater. nọ là mặt nọ: *olhai pera elle eſſe meſmo ro-*

ſtohè; ecce ipſemet vultus ille eſt. de differentia autem inter nó & nọ vide grammaticam capite de pronominibus.

nộ, mặng: *agaſtarſe*: irascor ceris. thinh nộ: *fingir agaſtamento*: ſimulare iram.

nở: *abrir como flor, aruore, ſemente*: germino, as. nở mặt: *ſair cõ honra de algũ negocio que ſes bem*: exitum alicuius negotij fœlicem habuiſſe, vnde ſequatur honor.

nỡ, chẳng nỡ mặng ngwòi tà: *não reſponder as iniurias que lhe fazem*: iniurijs illatis par minimè repẽdere.

nọ: *diuida*; debitum, i. có nọ, chịu nọ: *deuer*: debeo, es. ære alieno onerari. đòi nọ: *puxar polla diuida*: debitum exigere. blả nọ: *pagala*: æs alienum ſoluere: tha nọ: *perdoala*: debitum dimittere. mà tha nọ chung tôi: *e perdoanos noſſas diuidas*: & dimitte nobis debita noſtra.

nóc nhà: *a cumieira ou mais alto da caza*: faſtigiũ domus,

nọc: *ferrão, ou agulhão como de alacrà, abelha &c:* aculeus vt ſcorpionis, apis & ſimilium. aõ đôt: *picar da abelha:* morſus apis. nọc, alij năòc.

nó·c, vide nác.

noi: *caminho, ou outra couſa por onde ſe paſſa, e de hũa outra parte ha perigo de cair, ou de fazer algum dano:* iter, vel quid ſimile in cuius medio tutus quis incedit, at ex utraque parte tam ad dexteram quam ad ſiniſtram datur periculum damni alicuius. đi noi cẩu: *ir pollo meyo da ponte eſtreita:* incedere per medium pontis arcti. ſic etiam de præceptis dicitur noi giữ đạo Chúa: *guardar perfeitamente a ley do Senhor:* legem Domini perfectè cuſtodire non declinando &c.

nôi: *berço:* cunæ, arum. incunabula, lorum. melius, nơ, vel tlẩõ.

nồi: *panella:* olla, æ. nồi nẩu bạc: *griſol:* olla fuſilis aurificis nồi gôm: *panella de barro:* olla fictilis. nồi đồũ *de cobre:* olla ænea. nồi hai, nồi

ba &c: *panella pera dous comerem arròs, panella pera tres &c:* olla in qua tantumdem continetur orizæ quantum ſufficit ad duorum prandium, vel cænam, alia ad trium prandium ex oriza concoquendum ſufficiens, & ſic deinceps, nồi tư, nồi nam &c.

nòi: *caſta de animaes:* animalium ſpecies. gà nòi: *galinha caſta grande:* gallina proceræ ſtaturæ. gà chọi: *o gallo caſta grande, e de peleja:* gallus procerioris ſtaturæ, gallus pugnator.

nói: *fallar:* loquor, quetis. nói gian, nói dối: *fallar mentira:* mendaciũ proferre. nói thật: *fallar verdade:* verum dicere. chẳng biết nói: *não ſabe fallar, não ſabe a lingua:* idioma non nouit. nói sửa: *fallar direito:* rectè loqui. nói ngạõ: *fallar torto:* loqui imperitè. nói khó cử ai: *praticar com alguem* confabulari cum aliquo nói sóũ, nói chín: *fallar impertinencias:* loqui futilia. nói sóũ nói sẻ, idem.

nối: *enxerir hũa couſa n'ou-*

tra ou atala pera que fique mais comprida: inſerere aliquid aut ligare cum alio vt longius euadat. nối dêy: *atar hũa corda n'outra*: coniungere funem vnum alteri. nối lai, idem.

nối dàõ: *perpetuar a gèração*: ſinh nối, idem. nối truyèn, nối đò-i: *tradição*: traditio, nis.

nối: *ſer ſufficiente pera leuar ou aleuantar algũ pezo*: ponderi ferendo, vel attollendo ſufficere. chẳng nối: *vão ſer ſufficiente*: ſatis non eſſe ad ferendum, vel attollendum pondus.

nối lên: *algũa couſa debaixo d'agoa vir a cima*: emergere aliquid è fundo aquæ ſurſum. thuyèn phải cạn đã nối: *o barco que deu em ſeco ià nada*: enatare nauigium quod in vada impegerat.

nối đua ben: *ſer aleuantado por Rey*; erigi in Regẽ. nối quan: *eleição de Mandarim*: electio magiſtratus.

nối: *proueito*: emolumentum, i. chẳng đ̛ợc nối gì: *não tenho proueito algum*: vtilitas mihi non eſt vlla, ích, lợi idem.

nối gì: *que fundamento ha pera iſſo*: fundamenti quid eſt ad hoc? mlẽ nào, idem.

nội thàn: *Eunuco*: Eunuchus, i. cạu bộ, thièn, idẽ.

nội, oũ bên nội: *auo da parte do pay*: auus paternus, & ſic reliqui conſanguinei ex parte patris dicuntur, bên nội.

nơi: *lugar*: locus, i. nơi thờ: *lugar de adoração, altar, oratorio*: locus cultus; altare, oratorium. ở nơi náo: *em que lugar eſtà*; vbi eſt?

nơi: *berço*: incunabulum, i. melius, tláõ, alij nôi.

nới dẽai: *alargar a fita da cabaya*: relaxare fibulam veſtis, vel zonam.

nôm: *letra de que usão pera eſcreuer o comum como em cartas ordinarias, e eſta os Chinas a não entendem*: characteres quibus vtuntur Annamitæ ad conſcribendum id.oma currens, illis in epiſtolis ordinarijs vtũtur, & hi Sinis ignoti ſunt. nói nôm: *fallar as palauras ordinarias*,

no comũ modo de fallar da terra e do pouo: idiomate currenti vti.

nôm, con nôm: *enteado*: priuignus, i. con ghẽ, idem.

nôm: *materiaes pera fazer algũa obra*: materia ad aliquod opus præparata.

nôm: *Sueste*: Euronotus, i. gió nôm, vide gió.

nóm, cam nóm: *certa casta de laranjas*: malorum aureorum quædam species.

nộm, rau nộm: *salada que leua carne*: acetaria quibus caro immiscetur.

nộm, nguò̀i nộm: *homem de palha ou de barro*: statua ex paleis, vel luto. bô̂ blanh, bô̂ din, idem.

no-m, cái no-m: *cesto de pescar*: cista piscationi deseruiens. vide dủi.

non: *verde, não de vès*: immaturus, a, vm. blái non: *fruita não de vès*: fructus immaturus. tle non: *bambù não de vès*: tenera adhuc canna indica. bạc non: *prata baixa*: impurum argentum, & sic de reliquis quæ perfectionem debitam non attingunt. cân non: *mal pezado*: imperfectum pondus. còn non: *ainda não hè perfeito*: perfectionem adhúc non attigit. sinh non: *parir ante tempo*: immaturè parere.

non, núi non: *montes e serras*: montes & tesqua. cách non: *estão montes de por meyo*: montes sunt intermedij.

non dẽạ: *engulhos*: nausea, æ. buồn, idem.

nón, cái nón: *chapeo*; galerus, i, đội nón: *trazer ou por o chapeo na cabeça*; apponere, aut gestare galerum. cất nón: *tirar o chapeo*: sublato galero aperire caput. nón chien: *chapeo de lãa*: galerus laneus. nón dẽọt: *murrião*: galea, æ. nón cánh diều: *chapeo grande de molheres*: galerus amplas habens alas quo mulieres Annamitæ vti solent. quai nón: *o cordão ou fita com que o chapeo se amarra de baixo da barba*: ligula è galero pendeus, qua sub mento galerus ligatur. vành nón: *bordas do chapeo*: galeri ora.

nón na, vide na.

nó-ng cou, nó-ng niu con: *amimar acariciar o filho*: de-

linire filium . nuôi nóng: *criar, sostentar*; nutrio, is.

nong con, vide nóng.

nong lên: *aleuantar nas palmas das mãos*: attollere in palmis manuum, bung, idem. alij nâng.

nộp thüê: *pagar as rendas*: soluere tributa. bắt ai nộp cho quan: *prender alguem e entregalo ao Mandarim*; comprehendere aliquem & tradere iudici. nộp cho ai: *a quem destes a cousa*: cuinam rem tradidisti? lại nộp: *restituir a mesma cousa*: restituere idem.

nộp, rủa: *lançar pragas*: maledicta conijcere. nộp con: *lançar pragas ao filho dandoo ao diabo*: tradere filiũ diabolo maledicta in illum conijciendo.

nóp lảõ: *sobresaltos do coração*: repetinus cordis timor.

nốt, làm đi cho nốt: *acabai de fazer, não dilateis*: perfice rem ne differas. cho kíp, idẽ. ăn cho nốt: *comei tudo*: totũ comede. cho hết, idẽ.

nót, *parir antes de tempo*: parere ante tempus, finh

non, idem. yéu nót: *fraco de corpo e de animo*: infirmus corpore & animo. alij yéu dót.

noú, cạn: *baixos*: breuia.

noú, bò noú: *passaro de bico grande*: rostri maioris auis.

noú, ruộng: *varzeas*: campus, i. noú phu: *laurador do campo*: agricola, æ.

nòú nàn: *não ter respeito*: impudens, ntis: dế nguoi, idem.

nóú: *espeque*: fulcimentum, i. nóú nhà lên kẻo ngả: *por pontaletes na caza pera que não caya*; adminicula domui adhibere ne decidat.

nụ hŏa: *flor em botão*: flos in gemma, pullulans. hŏa chửa nở, idem.

nụ mềnh: *amuado, não quer fazer, nem ouuir o que lhe dizem*; obstinatè nolle alijs acquiescere.

núr, đất nam núr: *terra das Almazonas*; Amazonum regio.

nử, vide lử.

nữ, con gái: *molher*; fœmina, æ. nam nữ: *homẽs e molheres*: viri & mulieres.

sạch

sắch tô nữ: *sonetos lasciuos*: pöesis obscæna. alij tô nư.

nự, vide nữ.

nua, đã già nua: *muito velho*: decrepitus, i. ruri, già cả, idem.

núa: *bambù fraco e muito oco como nossa cana*: Canna indica minimè solida & ad modum nostratis vacua. chẻ núa: *fendela*; cannam indicam debilem findere. đạp núa: *machocala pera ficar branda* cannam indicam conterere vt aptafiat operi. nannúa: *aparala pera obra*: cannam indicam tenuem cultro aptare ad opus. lẽy núa đan phèn: *fazer cajão desses bambùs vazios*: stoream ex cannis indicis vacuis texere.

nửa: *a metade*: media pars. dicitur de qualibet re præterquam de numeris. vide rưỡi. nửa ngày; *meyo dia, ou a metade do dia*: meridies, vel pars media alicuius diei. nửa đêm: *meya noite*: media nox. nữa mùa: *no meyo da obra*: operis in medio. vide mùa.

nữa: *mais*: plus. ít nữa: *hum pouco mais*: paulo plus. đến nữa: *daqui a pouco*: paulo post. ít nữa, một gêy nữa, idem. chẳng làm nữa: *não farei mais*: non faciam amplius.

nuâi. vide nuôi.

nuất, vide nuốt.

nuạt: *deleitação carnal*: venerea delectatio. lẽy nhau nuât lám: *immoderada delectação no ajuntamẽto carnal*: nimia delectatio in coitu.

nục nục: *balachão de sardinhas*: haleculæ sale conditæ. mắm, idem.

núc: *atar as bordas de algũa cousa pera a fortificar*; extremitates alicuius rei ligare ne dissoluantur. núc thũ: *enrotar o cesto*: cistæ orificium viminibus indicis munire.

nục: *abafamento na doença*: oppressio cordis ex morbo. sốt nục: *grande calma*: excessiuus calor. nục cười: *rirse naturalmente vendo, ou ouuindo algũa cousa ridicula*: ridere ex aliquo obiecto risu digno.

núi: *monte, serra*: mons montis. bải núi: *monte alto*

co-

como apartado dos outros; mons altus quodammodo ab alijs ſeiunctus. núi nuớc: *ilha ou quaſi ilha com tanto que em grande parte tenha agoa ao redor*: Inſula, vel peninſula. gò nuớc, idem. núi non: *montes e ſerranias*: montes & teſqua.

nuọc: *amarraduras de caj̃ão que ſerue de parede*: ligatura ſtoreæ excannis indicis cõtextæ quæ diuiſioni domus ad modum parietis inſeruit.

nuớc: *agoa*: aqua, æ. nác, idem. nuớc lả: *agoa enxeure ſem meſtura*: aqua pura. nuớc gà nấu: *caldo de galinha*: ius gallinæ elixæ. nuớc bláinho: *ſumo de vuas, vinho*: vuarum ſuccus, vinum. ngã nuớc: *feslhe mal a agoa*: aqua illi nocuit. phải nuớc idem. nuớc tlaõ: *agoa xerina*: aqua clara. nuớc đ̃ục: *agoa turua ou peçonhenta*: aqua turbida aut venenoſa. nuớc lạnh: *agoa fria*: aqua frigida. nuớc náõ: *agoa muito quente*; aqua benè calida. nuớc mặn: *agoa ſalgada*: aqua ſalſa. nuớc ngọt:

agoa doce; aqua dulcis, ſuauis. rải nuớc: *molhar na agoa*; madefacere in aqua. nuớc lên: *encher a marè*; maris acceſſus. nuớc xuống: *vazar a mare*; maris receſſus. nuớc rạc: *mare vazia*: mare iam receſſit. nuớc đứng lạng: *não correr agoa*; aqua ſtat, non fluit. nuớc chảy: *agoa corre*; aqua fluit.

nuớc: *reyno*; regnum, i. nác, cũióc, idem. làng nuớc: *aldea*: pagus, i. nuớc ngoài: *reyno eſtranho*; regnum extraneum. mở nuớc: *conquiſtar o reyno*: regnum ſubiugare. trị nuớc: *gouernar o Reyno*; regnũ moderari. sứa nuớc, hay nuớc, idem. nuớc annam: *Reyno de Annão que cõprende Tonquim e Cochinchina*; regnum Annam quod Tunkinum & Cocincinam complectitur.

nuớc, cá nuớc: *certo peixe*; piſcis quidam, nuớc, dictus.

nuôi: *criar, ſoſtentar*; nutrio, is. nuôi dảng, nuôi dưỡng, nuoi nóng, idem. nuôi gà, lòn: *criar galinhas*,

porcos &c: alere gallinas, porcos &c. con nuôi: *filho adoptiuo*; filius adoptiuus. con mày, idem.

nuôi, phô nuôi: *Vossas Merces, fallando com gente graue ainda moça*: Vestræ Dominationes, loquendo cũ pueris nobilioribus.

nuơng náo: *agazalharse*: hospitor, aris. nuơng súc: *ajudar alguem*: iuuo, as. nuơng cậy đức Chúa blời: *confiar em Deos*: spem in Deum reponere.

nuơng, ruộng nuơng: *varzeas*: ager agri.

nuớng: *assar*: asso, as. thui: *chamuscar*: vstulo, as.

nuốt đẻào: *engulir*: deglutio, is.

nút: *nò*: nodus, i. thắt nút: *dar nò*: nodum constringere. cởi nút ra: *desfazer o nò*: nodum soluere.

nút: *tafulho*: obturamentum, i.

nút ruồi, nút rộ: *o final das bexigas, ou outro semelhante*: variolarum neui, aut alij similes.

nút sữa: *mamar*: sugere lac · nút mía: *chupar a cana doce*: exugere cannam sacchariam.

nứt ra: *arrebentar sem estrondo*: disrumpi sine strepitu. alij nít ra.

nũ sát: *afogear ferro*: ignire ferrum, candens facere.

nũ nồi, nũ bát, nũ ngói: *cozer cousas de barro como panellas, tigellas, telhas &c*: ollas & alia lateritia concoquere.

ổ muông: *couil de animaes*: cubile animalium, ſic, ổ con chó, ổ hổm &c: de quibus dicitur, tổ, præterquam de gallina, nam dicitur. ổ gà: *ninho da galinha*: nidus gallinæ.

ô ổế: *couſa ſuja*: immundus, a, vm. dicitur etiàm modeſtè loquendo de re venerea, ſự ô ổế, ſự do dáy.

ổ, ổi ổ: *vagaroſo no fazer*: lentus in operando. làm ổi ổ, idem.

ổ: *eſtar*: adſum, es. ổ nhà: *eſtà em caza*: adeſt domi. ổ lại: *deixarſe ficar*: remaneo, es. ổ đau: *onde eſtà, onde mora*: vbi eſt, vbi habitat? ổ kẻ nào: *donde ſois*: cujas es? ổ quĩ quaí: *ſer roim*: malum eſſe. ổ hiền lành: *ſer bom*: bonum eſſe. việc nầy ổ Chúa, ổ tay Chúa: *eſſe negocio pertence a el Rey, eſtà nas maos del Rey*: ſpectat ad regem hoc negotium, poſitum eſt in manu Regis. vẽ, idem. mọi ſự ổ một đức Chúa blời: *todas as couſas eſtão sò nas mãos de Deõs*: poſita ſunt omnia in poteſtate ſolius Dei.

ợ: *arrotar*: ructo, as. yợ, idem.

ổải: *pao torto*: lignum obliquum.

ổan, bu ổan, nói ổan cho nguời ta: *aleuantar falſo*, imponere falſum alicui.

ổan üống, vide üống.

ổan gia: *inimigo*: aduerſarius, i. phải tội ổan: *cair em calumnia*: incidere in calumniam. ổan tôi: *he falſo o que dizem contra my*: falſum eſt quod mihi obijcitur.

ổán: *vingarſe*: vindictam ſumere. hẽm ổán nguời: *vingarſe dalguem*: vlciſci in aliquem. ổán nhau: *acautelarſe hum do outro*: cauere ab iuuicem ſibi proſpiciendo.

ổẳn, xôi ổẳn: *arròs pulò que calcão em forma de pão pera durar mais* oriza, quam, pulò, vocant luſitani, congeſta in modum panis, vt diutiùs duret. ván, idem.

ổang, ổế ổang: *couſa ſuja*: ſordidus, a, vm.

óc đầu: *miolo da cabeça*: cerebrum. i. ſọ lạ ổ óc: *virar*

lhe

lhe a cabeça: vertiginem pati.

óc hành: *casca de cebola*: tunica cepe.

óc: *buzio*: conchilium, ij. óuc, idem.

óc: *parafuso*; cochlea, æ: tlôn óuc: *fimea de parafuso*: cochleæ complementum.

ọc: *arrotar*: eructo, as. ọc ra, yọ ra, idem.

ŏe̊ê, vide ô.

ói, hĩ òi: *eya pois*: eia ergo.

õi: *responder de rusticos*: particula respondentis inter rusticos sic etiam superior respondet subditis. dạ, inter vrbanos.

ỏi, vide ò.

ôm, *abraçar*: amplector, eris. ôm: *leuar nos braços*: brachijs complectẽdo ferre.

ỏm: *adoecer*: ægroto, as. ỏm liẹt: *doente de cama*: æger decumbens. ỏm nam: *tisico*: phthisi laborans.

ỏm thỏm: *entre luſco e fuſco*: inter lucem & tenebras.

ôn, ngũ ôn, vide ngũ.

ỏn: *quieto*: tranquillus, a, vm. yen ỏn, idem.

ọn *beneficio*: beneficium, ij. ọn cả: *grande merce*: beneficium ingens. giả ọn: *palauras de agradecemento à peſſoas ordinarias*: verba gratias referendi communiter. ọn: *agradecer a peſſoa honrada*: gratias referre grauibus perſonis. lay ọn đức Chúa blời: *graças a Deos*: Deo gratias melius, cảm ọn đức Chúa blời. đội ọn: *ponho em cima da cabeça a merce*: beneficiũ capiti ſuperpono.

ỏp, vide ảp.

óp, cua óp: *caranguejo vazio*: cancer vacuus, & ſic de alijs rebus quæ cum luna minuuntur.

ọp: *molle*: mollis, e. mềm

ọp, idem.

ọp ọp, am ọp ọp: *entrar agoa na barca*: aquam in cymbam intrare, ọp ọeào, idem.

ọu, vide âu là.

óuc, vide óc.

ọục, vide ọc.

oũ: *auò*: auus, i. oũ bà: *auò e auo*: auus & auia. oũ bà oũ vải: *antepaſſados*: progenitores. oũ: *Senhor*: Dominus. oũ kia: *aquelle Senhor*: Dominus ille. đức oũ: *excellentiſſimo Senhor*: excel.

len-

lentiſſime Princeps, vel Domine. đẫn oũ: *homem*: vir, viri. ngu oũ: *peſcador da embarcação*: piſcator cum cymba ad piſcandum prodiens. óũ: *canudo*: internodium. ij. óũ to: *canudo da ſeda*: penſum manuale ſericum. óũ ngặọc dòm: *canochale*: perſpicilia oblõga ad diſtantia intuenda. đ'ôt óũ: *por o fogo a*

fogetes: igniculos ſurſum volantes accendere. óũ tle: *canudos de bambù*: interno dia cannarum indicarum. óũ giô: *vaſo em que ſe coſpe e eſcarra*: vas ad ſputa recipienda.

óũ mác: *certo bairo da corte de Tonquim*: quidam vicus in Tunchinenſi regia ita vocatus.

PHa: *misturar hũ liquor com outro*: misçere liquorem vnum alteri. pha rượu: *botar aqua no vinho*: immiscere vino aquam. & sic de alijs.

pha, nói gèm pha: *fallar mal de alguem*: detrahere alicui. nói hành, idem.

pha, đi tắt pha: *atalhar o caminho, como andando por algũa varsea &c.* compendiosâ viâ incedere, vt per aliquem campum. đi phá phắch, idem.

phá: *destruir*: destruo, is. cỗên phá phắch: *os soldados destroem*: destruunt milites. phá thành: *destruir a fortaleza*: demoliri arcem.

phắch, hỏ phắch: *tanger com huãs taboinhas como castanhetas*: percutere crepitacula lignea.

phắch, pha phắch, vide pha.

phắch, phá phắch, vide phá.

phai: *desbotarse a cor*: decolorati. aó phai mùi: *a cabaya perder a cor*: amittit vestis colorem pristinum. mùi thôi ra, idem. đã phai cơm: *já estou enfastiado do arroz*: fastidio iam orizam.

đã phai lào: *já me enfadey estar com alguem*: fastidire iam conuictum alicuius, vel conuersationem.

phải: *assy he*: ita est. chẳng phải: *não he assy*: ita non est. phải mlẽ: *he conforme a rezão*: consonum est rationi. alij phó-i.

phải: *tocar ou empeçer em algũa cousa por desastre*: impingere in aliquid ex infortunio. mlâm phải thịt: *comer carne sẽ aduertir*: inaduertenter carnem degustare. phải tàu: *fazer naufragio*: pati naufragium. tàu: phải biển: *perderse o nauio no alto mar*: submergi nauigium in alto. thuyền phải cạn phải đá: *a embarcação dar em secco ou em pedra*: nauigium in breuia aut fyrtes incidere. phải nọ ốc: *fezlhe mal a agoa*: nocuit illi aqua. phải gió: *fezlhe mal o vento*: damno fuit illi ventus. phải liệt: *adoeceo em cama*: incidit in lectũ ex morbo. phải vạ: *teue desastre de que foy culpado e condenado*: incidit in infortunium, ob quod accusatus & cõdemnatus fuit. phải

sâm

sâm sét: *ferido do rayo*: ictus fulmine. phải nao chang; *suçe deolhe algũ desastre ou não*: inciditne in aliquod infortunium? chẳng có phải nao: *não ouue nada*: accidit mali nihil. chẳng có phải nao: *não vay nada nisso*: interest nihil. chẳng có phải sao, idem.

phải bia: *dar no aluo*: scopum attingere.

phải lảõ ai: *affeiçoarse a alguẽ com intenção carnal*: affectu venereo in alterum ferri.

phay, dẽao phay: *faca larga de cortar carne*: culter latus ad carnem scindendam.

phay, thit phay: *carne cozida passada por agoa sem se temperar*: caro elixa sine condimento. thit phay: *cerro picado de carne*: protrimentum quoddam carnis.

phàm: *cousa vil e baixa*: vilis, e. tôi là ké phàm hèn: *eu sou hũ vinguem*; flocci homuncio sum ego. modus humiliationis, inter Annamitas satis vsitatus.

phâm pho pho: *som de*

quẽ ronca dormindo: sterentis sonus seu strepitus. ngáy phâm pho pho, idem.

phảm, cõ-u phảm: *certa armação piramidal de noue repartimentos ou degraos em que ofrecem ás cousas aos mortos*: pyramidalis quædam structura nouem graduum in quibus offerunt suis defunctis varia.

phạm: *cair, empecer*: impingo, is. cado, is. phạm tôi *cair empecado*: decidere in peccatum. phạm giáu, phạm rãn nào: *empecer em algum mandamento, quebralo*: impingere in aliquod præceptum, illud violare. phạm phảõ: *recair em doença por desordem com molheres*: recidere in morbum ob nimiam venerem. phạm tên cha mẹ: *nomear o nome que não conuem do pay ou da mãy perdendolhe o respeito*: impingere irreuerenter in nomen indecens Patris aut Matris. phạm làng: *contaminar a aldea, como metendolhe dentro algũ morto*: offendere pagum contaminando illum, vt si quis defunctum in pagum

in-

inuehat. phạm cửa ai: *de-uaçar a porta de alguem com pouco reſpeito*: irreuerenter tranſire ante ianuam alterius non habita ratione illius.

phạm nhàm: *certo medico Chineſe que ſuperſtitioſamente adorão*: Medicus quidam Sinenſis quem ſuperſtitiosè colunt.

phăn lê nhau, melius phĕn lê: *ter enueja boa*: æmulari inuicem in bonam partem.

phân, một phân: *hũ condorim*: pars argenti quæ romano bayoco æquiualet.

phân: *apartar, fazer diuiſao entre varias couſas*: diuiſionem facere inter varia. phân kẻ lành phân kẻ dữ: *apartar os bons dos maos*: ſeparare bonos à malis.

phân ḉua: *a que del Rey, ou termo cõ que ſe fas proteſto ou requerimento, ou ſe tornão os preſentes por teſtemunhas*: imploro regem, vel modus quo quis proteſtatur, vel requirit iuſtitiam, vel præſentes in teſtes adhibet.

phàn nàn lại: *arrepender-ſe*: pœnitere. ăn năn lo lại, idem.

phần, *parte, quinhão*; pars, partis. một phần: *hũa parte*: vna pars. hai phần: *duas partes*: duæ partes.

phần, mừng bội phần: *muito me allegro*; valdè lætor.

phán: *ordenar ou dizer de peſſoa muito graue*: mandatum vel dictum perſonæ valde grauis. Chúa phán: *el Rey ordena ou dis*: Rex præcipit vel loquitur.

phán xét: *iulgar*: iudico, as. đức Chúa Ieſu ngày ſau phán xét kẻ sóũ và kẻ chết: *o Senhor Ieſu no derradeiro dia ha de iulgar os viuos e os mortos*: Dominus Ieſus venturo die iudicabit viuos & mortuos.

phấn: *aluayade*: ceruſa, æ. phấn giồi mặt: *por aluayade no roſto*: ceruſa faciem inficere.

phản: *eſtrado de taboas como do altar*; ſtratum tabularum quale ad altare ſolemus adhibere.

phản cũ ḉua: *rebelde ao Rey*: rebellis regi. nghịch, bội làũ, idem.

phần, cái phần: *alambique*;

que: ſublimatorium, ij. ſiue cucumella diſtillatoria nâu: *eſtilar*: diſtillo, as.

phận số *ſorte* ſors, ſortis.

phận mệnh: *compreição*: complexio, onis.

phận, cầu chức phận: *pretender a dinidade de Mandarim*: magiſtratus dignitatem ambire.

phạn, làm phúc, làm phạn: *fazer obras boas*: nauare operam bonis operibus & meritis.

phang dẽa: *curar o couro*: curare cuticulam.

phàng, nói phủ phàng: *dizer palauras çujas*: obſcœna verba loqui.

phẳng: *couſa plaina*: planus, a, vm. aó phẳng phi: *cabaya ſem rugas*: veſtis plana, ſine rugis. ḍuốt chun cho phẳng: *eſtender as rugas*: extendere rugas. đàng phẳng: *caminho plaino*: via plana. mặt còn phẳng: *ainda não tem rugas no roſto*: rugis adhuc carens facies. phẳng mặt phẳng dẽa: *nedeo*: nitidus pinguedine.

phẳng, cái phẳng: *ſaya peça de ſeda*: ſericum quod-

dam à luſitanis ſaya, dictum. phẳng thi, idem.

phao: *boya*: cortex, vel lignum aquæ ſupernatans, ad indicandum aliquid intra ipſam aquam, vt anchoram, retia, & ſimilia.

phão: *buſcapè*; igniculus pedipera.

phão, nên phão: *eſfalfado de andar com molheres*; exhauſtus à nimia venere. phạm phão, idem.

phào: *cubiculo*: cubiculum, i.

phào mềnh, giữ mềnh: *ter cuidado de ſy*: curam ſui gerere.

pháp môn: *milagres falſos*: miracula falſa, vide môn.

phất, vide phết.

phát lương: *dar mantimentos*: alo, is.

phát cỏ: *ſegar herua*: metere herbam. phát rừng: *roçar mato*: runcare ſyluam. phát đàng: *abrir caminho*: aperire viam.

phất, mả phất: *a ſepultura ter virtude pera fazer mãdarins, como paruoamente cuidão os gentios*: ſepulturæ ineſſe vim vt magiſtratus creet,

creet, vt fatuè putant Ethnici. vide mạt.

phạt: *castigar*: pœnas exigere. phạt tội: *castigar pollos pecados*: supplicio afficere propter peccata. bắt tội, idem. thưởng kẻ lành, phạt kẻ dữ. *premiar os bons, castigar os ruins*: præmia largiri bonis, pœnas exigere a malis.

phật, bụt: *pagode*: idolum, i.

phẫu, vide phẩu.

phe: *gente do mesmo officio arruada com suas cabeças*: homines eiusdem officij in eodem vico iuncti cum suis præfectis. một phe: *hum destes ajuntamentos*: vna congregatio virorum eiusdem officij. phe họp: *ajuntar ẽse estes a conselho*: homines eiusdem congregationis & officij conuenire ad consultationem.

phễn lê, vide phẫn lê.

phen, một phen, hai phen: *hũa ves, duas vezes*: semel, bis.

phên: *cajão fixo*: storea ex cannis indicis contexta, & fixa. phên chéo: *triangular*. storea fixa triangularis.

phên mau: *cajão bem tapado*: storea bene compacta: phên thưa: *muito ralo como gelosias*: storea rara in modum feneſtræ reticulatæ.

phèn: *pedra vme*, alumen, inis. phèn chua: *pedra vme que tem o sabor azedo*. alumen saporis acidi. phèn mặn: *de sabor salgado*: alumen saporis salsi.

pheo, tle: *bambù*: canna indica.

phép: *poder, iustiça*: potestas, atis. phép tắc, idem. phép bắt, phép giết: *poder pera prender, matar &c*; potestas ad capiendum, occidendum &c. chịu phép bề tlên. *obedecer aos Superiores*: obedientiam præstare superioribus.

phép, có phép: *he cortès, bem ensinado*: vrbanus, a vm. có nết idem. vô phép: *mal criado, não tem cortesia*: inciuilis, é.

phép. *virtude oculta*: vis occulta. phép lạ: *milagres, prodigios*: miraculum, i. ảnh phép: *nomina, ou varonica de indulgencias*: agnus Dei

seu cera benedicta, vel aliæ quælibet imagines cum indulgẽtijs. có phép gì: *que virtude tem*: virtus qualis ineſt?

phép: *ceremonias*: ritus, vs. lạy năm phép: *a ceremonia ou riuerentia he de cinco zumbayas*: ritus fit per quinque proſtrationes vſque ad ſolum.

phết, cái phết: *eſcoueta com que ſe eſtende o charão ou grude*: ſcopæ exiguæ quibus gluten aut quid ſimile extenditur. phết gév: *eſtender o grude no papel*: extendere glutinum in papyro.

phết, đánh phết: *tanger certo inſtrumento como ſoalhas de pao*: pulſare quoddam inſtrumentum in modum crepitaculi lignei.

pheu, vide pheo.

phếu, cái phếu: *colhèr*: cochear, is. cái môi, idem.

phi, đọ ſau, đọ mọn: *manceba*: concubina, æ. cũ phi mĩ nũ: *tem molheres ſegundas que não ſayem*; concubinas habet quæ domo non egrediuntur.

phi đom, giỏ: *cuſpir a alguem*; expuere in aliquem.

phi, aó phẳng phi: *cabaya ſem rugas*; plana veſtis ſine rugis. đóc phẳng phi: *peça de ſeda ſem rugas a que os Portugueſes chamão ſaya*: ſericum quoddam ſine rugis, quod luſitani, ſaya, vocant, melius phẳng thi.

phì mị: *homem robuſto*: lacertoſus vir. melius phi nị. mạnh mẻ, idem.

phĩ làõ: *ſatisfeito*; contentus, a, vm. một đức Chúa blòi phĩ làõ: *sò Deos farta o coração*: implens deſideriũ cordis eſt ſolus Deus. no, phai, idẽ. sự khác chẳng phĩ: *outra couſa não baſta*. inſufficiens eſt aliud. chẳng đủ, idem.

phĩ báng: *impugnar*: contradico, is. hủy, idem. phĩ cựòi: *eſcarnecer*: ſubſanno: as. nhạo, hủy, idem.

phía: *lanço de cerca*: ſeptimenti latus. một phía: *hum lanço de cerca*; ſeptorum latus vnum.

phien: *feira*: nundinæ, arum. ràm có phien: *aos 15. da lua ha feira*: nondinę fiunt in plenilunio. phien chàu: *a feira do cortejo, quer dizer,*

con-

concurſo grande, da meſma maneira nas outras couſas: cuncurſus magnus aulicorum ad aulam. & ſic de alijs.

phien tây: *deſigual em diſtribuir*: inæqualis in diſtribuendo, iniuſtus, a, vm.

phièn dẽa, phièn làõ: *enfadado*: triſtis, e. lo phièn, lo buồn, phàn nàn, idem.

phïêt, vide phêt.

phĩng: *liſongear*: adulor, aris. nói phĩng phỏ ai: *louuaminhas*; aſſentationes. khen dối đẹp làõ, idem.

pho, một pho sẽch: *hũ corpo de liuros, hũa eſquipação*; corpus integrum librorum. vt vnius auctoris, aut eiuſdem tractatus, &c.

pho pho, vide phâm.

pho, ngựa đinh pho: *cauallo de poſta*: veredus, i.

pho: *particula do plural com honra*: particula pluralis numeri cum honore. phô nuoi: *Voſſas merces, fallando cõ gente moça honrada*: Dominationes veſtræ, loquendo cum nobilibus minoris ætatis. phô oũ phô bà: *Senhores e Senhoras*: Domini & Dominæ, loquendo

ſcilicet cum perſonis prouectioris ætatis. phô thày: *Senhores Padres*: Domini magiſtri, & ſic de alijs.

phô của: *dar moſtras do fato que tem pera outros lho louuarem, e o terem por rico*: propalare res ſuas vt ab alijs landetur & habeatur tanquam diues.

phô trướng đề trụ: *armas com cortinas e ſobreceos &c.* inſignia cum peripetaſmatibus & conopœis & ſimilibus.

phố, hàng phô: *ruas em que eſtão tendas abertas pera vender*: plateæ in quibus tabernæ apertę ſunt ad diuendendum. phố ná, idem.

phố kién: *os Chinas da Prouincia de Foquien que cõmumente são chamados Chincheos*: ſinæ ex Prouincia Foquien quos communiter luſitani vocant Chincheos.

phỏ, vide phĩnh.

phọc trọc: *dar tratos*: torturam adhibere. khảo lượng, đánh khảo, idem.

phổi: *bofes*: pulmo, nis.

phơi: *enxugar ao ſol, vento, aſſoalhar*: inſolo, as. lượt

thì

thì phoi cho ráo: *ſe eſtais molhado enſoalhaiuos atè que fiqueis ſeco*: iuſolare ſi humidus es, donec ſiccus euadas. hơ lửa *enxugar ao fogo*; ſiccare ad ignem.

phới phới: *bulir alguã couſa com o vento*; moueri aliquid vento. bày, idem.

phơm phúc: *a galinha comer picando de preſſa*: roſtrũ frequenter figendo gallina comedit. dám gạo phơm phúc: *pilar arròs com preſſa*: frequentatis ictibus oriza tundere.

phổũ: *eſtatuas de homens ou de animaes que poem iunto aos altares dos Reis mortos como vigias*: ſtatuæ hominum aut animalium figuræ quæ apponuntur iuxtà regum defunctorum ſepulchra tanquam cuſtodiæ.

phổũ, lòũ phổũ: *oco, vazio*: vacuus, a, vm.

phu, chàõ: *marido*: maritus, i.

phu, trưởng phu: *homem graue, forte*: vir grauis, robuſtus.

phu, đứa: *moço ou moça*: puer aut puella dicitur ſolum de inferioribus.

phu, kieù phu: *o que vende de lenha*: lignorum venditor.

phu, xoũ phu: *laurador*: agricola, æ.

phù hộ: *ajudar*: adiuuo, as.

phù, oũ phù mã: *genro del Rey*: gener regis.

phù, thày phù thủy: *feiticeiro que inuoca ao diabo*: veneficus diabolum inuocans.

phù phép cho ngươi ta dại: *dar feitiços pera fazer alguem doudo*; præſtitis veneficijs amentem facere.

phù, linh hồn phù mềnh: *a alma entrar e eſtar no corpo animando*: animam ingredi corpus, illudque informare, ac viuificare.

phú: *entregar*: trado, is. phủ cho ai: *a quem entregaſtes*: tradidiſti cui? phú tay nó: *entreguei na ſua mão* tradidi manibus illius. phú việc cho ai: *encarregar negocios a alguem*: committere negotia alicui. phú mềnh *entregarſe*: tradere ſe.

phú quí *rico*: dites, vitis. giầu có phú qúi, idem.

phú,

phú, một phú áo: *hũa esquipação de cabayas*: genus vnum vestium.

phú, thien phú đia tái; blời che đất chớ: *o ceo cobre a terra sostenta*: cœlum operit terra sustinet.

phú, tài phú: *feitor*: actor, is.

phủ, che: *cubrir*: cooperio, is. mấy phủ: *anuuem cobre*: protegit nubes. phủ chung quanh: *cercar tudo a roda*; circundo, as. đức Chúa blời phủ blời phủ đất phủ muôn vật: *Deos está presente no ceo, na terra e em todas as cousas*: præsentia Dei est in cælo & in terra, & in omnibus rebus.

phủ: *comarca*: territorium, pars Prouinciæ, toparchia æ. oũ phủ, cái phủ: *corregedor da comarca*; toparchiæ prætor.

phủ đàng: *a rolação do paço*: Senatus palatij nhà phủ: *o supremo tribunal a que preside o Rey*: tribunal supremum cui Rex seu Chúa præest.

phủ: *o paço do Rey que gouerna*: palatium Regis quem

Chúa vocant. phủ thờ: *caza em que o mesmo Rey fas adoração a seus antepassados*; templum in quo Chúa suos maiores colit superstitiosè.

phủ, tối: *escuro*: tenebrosus, a, vm. âm phủ: *inferno*; infernus, i. quia tenebrosus locus.

phủ, thien phủ, đia phủ, thủy phủ *tres diabos que cuidão os gentios presidem hũ ao ceo, outro à terra, è o 3. ao mar*: tres dœmones quos Ethnici superstitiosè colunt putantes primum cælo, secundum terræ & tertium mari dominari vt antiquitus Ethnici nostrates vocabant Iouẽ Plutonem & Neptunũ.

phủ phàng, vide phàng.

phụ, cha: *pay*: pater, tris.

phụ, đbọ: *molher*: vxor, is. nhịt phu nhịt phụ, một chàõ một đbọ: *hũ sò marido e hũa sò molher*: vnus vir & vna vxor.

phụ coũ ơn, phụ ơn người: *ingrato*: ingratus, a, vm. chẳng biết blả ơn, idem.

phụ đàõ, qui ấm, qui

phụ:

phụ: *endemoninhado:* dœmoniacus, i. energumenus, i.

phụ tay: *ajudar com as mãos*, manibus iuuare, vt at. tollendo &c.

phụ, viẹc trũ phụ, viẹc quan: *obras que o Rey ou os Mandarins mandão fazer a seus vassalhos*: opera quæ Rex vel alij magistratus suis subditis imponunt.

phựa đất: *depois da terra laurada fazer que fique lama miuda*; conterere terram postquam sulcata est, ita vt fiat lutum tenue. cày bừa, idem.

phựâng, vide phựơng.

phúc: *obra virtuosa*: virtutis opus. làm phúc làm phạn: *fazer boas obras*; opera bona exercere. làm phúc đức, idem. làm phúc cho ai *fazer bem a alguem*; bonum opus facere in vtilitatem alicuius.

phúc: *premio das boas obras*: præmium bonorum operum, chịu muốn phúc: *receber premio sem conto*: præmia sine numero recipere. hưởng phúc, idẽ. thưởng phúc: *apremiar as boas obras*: præmium bonis operibus elargiri.

phúc: *dita*; fælicitas, atis. phúc thật tám mói: *as oito bemauenturanças*: beatitudinis veræ octo capita.

phúc: *obra de merecimento*: opus meritorium. chẳng có phúc gì: *não tem merecimento algũm*: meritum nullum habet.

phục, sóũ lại: *resuscitar*: resurgo, is phục hồn *superstição com aqual fingem que fazem vir as almas*; superstitio quâ venefici fingunt se animas defunctorum reuocare.

phục, cüŏn phục thành: *os soldados cercão fortaleza*; obsident milites arcem. đầy tớ phục chúa nhà: *os criados amem a o Senhor da caza*: famuliamorem & reuerentiam exhibeant domino domus.

phức, phưng phức: *algũa couſa cheirar muito*; redolere aliquid valde, aliqui. phục phức.

phục, vide phức.

phun: *borrifar*: aſpergo, is. phun nước: *borrifa com agoa*: aſpergere aqua.

phun,

phun, mưa phun phún, *chouiſcar*: imbrem decidere, mưa bay, idem.

phún, vide phun.

phung chức: *chapa que ſe dà a alguem em ſinal de ſer mandarim, ou em vida, ou depois de morto*: patentes literæ quæ dantur alicui in ſignũ magiſtratus, vel dum viuit, vel poſtquã functus eſt vita.

phung, nên phung, tật phung: *ſer lazaro*: elephantiaco morbo laborare.

phưng, vide phức.

phưởn, cột phưởn làm chay: *ſuperſtição que fazem na 7. lua leuantando hum maſto ou aruore aos pagodes, e rezando e ieiuando pollos defuntos*: ſuperſtitio quæ fit ſeptima luna, erigendo ſcilicet lignum quoddam procerum idolis, ijſdemque preces fundendo ac iejunando pro defunctis.

phương, bên: *parte banda*: plaga, æ. phương đoũ: *parte doleſte*: plaga orientalis. phương tây: *parte do Oeſte*: regio Occidentalis. thày địa lí xem phương hướng: *o matematico ſuperſtitioſo vè as quatro partes do mundo*: partes mundi quatuor inſpicit mathematicus ſuperſtitioſus. chín phương bờ i, mười phương đất: *as noue partes do ceo, as dès partes da terra*: nouem partes cæli, decem partes terræ. has ſub his verbis adorant Ethnici.

phương, đuông: *quadrado*: quadratus, a, vm thien vien, địa phương, bờ i tlòn, đất đuông: *o ceo redondo, a terra quadrada*: cælum rotundum terra quadrata. ita putabant Sinenſes etiam mathematici.

phương chĩ: *quanto mais*: quantò magis. huấng lọ, idem.

phương: *modo de fazer*: ratio aut modus ſeu via faciendi aliquid. đã biết phương ấy: *ià ſabe eſſe modo*: rationem illam iam nouit, nhẽ ấy, đàng ấy idem. biết phương thuóc: *ſabe e conhece as mezinhas*: rationem medicamentorum nouit. phương chữa người ta: *modo de curar os homens*: modus ſeu via medendi ho-

minibus. phương làm: *modo de fazer*: modus ſeu ratio faciendi, & ſic de alijs.

phường: *companhia de peſſoas, rancho de matalotes*: ſocietas ſodalium. một phường *bũ rancho*: ſocietas vna.

phường, người phường: *homem que não tem obrigaçao de ſeruiço aos mandarins*: liber ab onere ſeruiendi magiſtratibus. vô ſự, idem.

phượng, thờ phượng: *adorar*: colo, is. phượng đạo: *ſeguir a ley*: colere legem.

phượng, chim phượng hŏàng: *paſſaro do ſol*: auis quam ſolis vocant, quia ſcilicet eſt aurei coloris.

phúp, vide phôm.

phút, một phút: *em hũ inſtante*: velociter, in ictu oculi. một chŏúc idem.

phũ lu: *eſtar otioſo, leuar*

boa vida; indulgere genio. ở dưng, idem.

phũ chức tước: *dar grao de dignidade*: conferre gradum dignitatis alicui. tạng phũ, idem. vide phung.

phũ thư: *fechar cartas*: ſigillare epiſtolas.

phũ, nên phũ, tật phũ, vide phung.

phũ, gió: *vento*: ventus, i. phũ bão táp: *vento grande*: ventus ingens. phũ ba: *tormenta*: tempeſtas, atis.

phũ lẽy của ai: *deſapoſſar alguem do ſeu fato por ordem da iuſtiça e depoſitalo*: auferre ab aliquo rem ipſius auctoritate iuſtitiæ, illamque depoſito cuſtodiendam tradere, cum aliquo videlicet ſigillo aut nota magiſtratus, ne quis illam accipiat.

phũ đàm: *aſmatico*: aſtmate laborans.

QVa: *eu*: ego, quando ſcilicet perſona ſuperior loquitur cum inferioribus. mó qua: *nòs*; nos, cum multi alicuius præeminentiæ loquuntur cum inferioribus, vel vnus pro omnibus loquitur.

qua: *paſſar*: tranſeo, is. qua giang, qua đò: *paſſagem do rio*: tranſitus fluminis. đã qua; *ià paſſou*: pertranſijt. khói, idem. hôm qua: *ontem*: heri. lòn qua, vide lòn.

qua, thâu qua: *treſpaſſar algũa couſa*: perforare aliquid, peruadere.

qua súc nó: *excede ſuas forças*: excedit eius vires. đánh qua lám: *exceder no caſtigo*: excedẽtem pœnam exigere.

quà, ăn quà: *comer couſa pouca, como fruita e outras couſas, mas não arròs, item almoço leue como canja, e a noite conſoada*: comedere aliquid leue vt fructus & alia non tamen orizam, ſic mane gentaculum leue ſumere, aut ſerò collationem die ieiunij.

quá, qua: *exceder*: exceſ-

ſum committere. đã quá: *ià paſſou*: præterijt.

quá quêi quá: *impertinencias, couſas mal feitas*: indecentia, & quæ ad rem non pertinent. lăm quêi quá: *fazer obra mal feita*: malè negotium peragere. nói quêi quá: *fallar desbaratates*: deliria effutire, proferre incondita verba.

quả: *fruta*: fructus, vs. blái quả, idem. hŏa quả: *flor e fruto*: flores & fructus. hàng quả: *rua em que ſe vende fruta*: platea in qua venduntur poma.

quả thị, thạt: *ſem tirar nem por*: prorſus ita eſt, ſic omninò ſe res habet.

quả: *boceta grande*: pyxis permagna. mâm quả: *muitas bocetas iuntas em que leuão de comer*: multæ pyxides ſimul in quibus edulia deferuntur.

quạ: *coruo pĩqueno como gralha*: coruus paruulus in modum cornicis. qua mô: *os coruos ſe comão*: coruite deuorent. maledictũ. ác, ăc quạ: *coruo grande*: coruus maior.

quách, chém quách: *cortar*

tar cabeça como na guerra: caput amputare vt in bello. lêy quách: *leuar a tal cabeça pera pedir premio*: caput in bello amputatum deferre ad petendum præmium.

quái: *excesso*: excessus, vs. quêi, idẽ. mlõ quái: *muito grande*: valdè magnus. quái gõ: *monstro*: mõstrum, i. quĩ quái: *velhaco, roim*: peruersus, nequam. quĩ quái: *terriuel que sabe muito, be hum demonio*: fagax, acis.

quái diêu, quêi diêu vide dẽâi.

quai: *asa ou argola por onde se pega ou sostenta algũa cousa*: ansa vnde quid accipitur, vel tenetur. quai nón: *trança ou trancelim do chapeo, ou fita con que o firmão de baixo da barba*: vitta galerum circundans, vel firmans sub mento. quai võ: *asa do boyão*: ansa diotæ. quai chèo: *a rota com que amarrão o remo ao tolete*: vimen, quo remus firmatur in columnula ad remigandum.

quải, mòi, vide mòi.

quải bụt: *conuidar ao pago de pera comer*: inuitare idolum

ad edendum. quải oũ bà oũ vải vẽ ăn: *conuidar aos antepassados que venhão pera caza comer*: inuitare maiores seu auos & proauos defunctos vt domum redeant ad edendum, vt stultè putant Ethnici.

quại, răn đi quàn quại: *andar da cobra*: reptatio serpentis.

quay: *virar*: verto, is.

quay quăt: *roda ou engenho em que se trocem linhas*: rota aut machina in qua contorquentur fila. quay chĩ, quay bẽải: *debar linhas, fiar algodão*: agglomerare fila, nere gozipium. quay thăọc: *virar o nelle que se seca ao sol*: inuertere orizam quæ ad solem siccatur.

quay, đi quay quăt: *andar de cà pera là*: incedere, húc atque illúc. đi doũ dài, idem. máng quay quăt: *cõ a rayua agastarse cõ quantos acha*: irasci in omnes occurrentes præ furore.

quay đầu: *virar a cabeça como de vertigem*: vertigine laborare. chảõ măt, idem.

quảy, gánh: *leuar apinga*:

ba-

baculo geſtare onus ſuper humerum vnum, pondere æqualiter hinc inde diuiſo & ad duas baculi extremitates appenſo.

quăn đậu, quan tăóc: *cabello creſpo*: capilli criſpi.

quan: *Mandarim, capitão*: Magiſtratus, vs. làm quan: *ter eſſe officio*: magiſtratum gerere. quan văn: *mandarim de letras*: magiſtratus in literis. quan vũ: *mandarim de armas*: magiſtratus in armis. quan thày: *mandarim meu*: magiſtratus meus, qui mihi præeſt. quan đại thần thay mặt đua: *Vizorey, capitão Gèral*: Prorex, vel dux totius exercitus loco Regis. các quan: *ſoldados de ſeruiço*: milites famulantes. viẹc quan: *ſeruiço que fazem os ſoldados ao Mandarim por obrigação, e os capitaẽs ael Rey*: miniſterium quod milites ducibus ſuis exhibere tenentur, & ipſi duces Regi. cậu quan, vide cậu.

quan ăm: *pagode molher da qual os feiticeiros ſe ſeruem pera maos amores*: idolum

mulieris quo venefici vtuntur ad philtrum.

quan: *conta de caixas*: monetarum ærearum numerus. một quan: *hũ amarrado de ſeis centas caixas*: vno in filo ligatæ ſexcentæ monetæ æreæ, & ſic multiplicantur per ſexcentas, vt, mười quan: *dès amarrados de 600 caixas cada hũ, que fazẽ ſeis mil caixas*: ſex mille monetæ æreæ, in decem filis, quorum ſingula ſexcentis monetis conſtant, & ſic deinceps. một tlam quan: *cem amarrados de ſeiſcentas caixas cada hum*: centum fila ſeu ligaturæ quarum vnaquæque ſexcentas monetas includit.

quàn: *deixar o corpo do defunto por enterrar*: inhumatum cadauer relinquere.

quàn quại, vide quại.

quán: *eſtalagem*: diuerſorium, ij. nhà quán: *alpendres no caminho pera ſe agazalhar a gente*: porticus in itinere ad viatores hoſpitandos. đỗ quán: *agazalharſe na eſtalagem*: manere in diuerſorio.

quân, gánh quân cỏ: *apin-*

ga roer o peſcoço: lædi collum baculo quo onus ad humerum defertur.

quản bút *o canudo do pincel*: theca penicilli.

quản voi: *cornaca*; ductor elephantis.

quang, sáng láng: *claro, fermoſo*: clarus, a, vm. quang cảnh, vuòn sáng: *iardim alegre claro*: delitioſus & clarus hortus. noi quang: *lugar apraziuel*: iucundus & gratus locus.

quang: *armação de rota em que ſe dependura algũa couſa*: ligamen ex viminibus compoſitum, vt aliquid ex eo dependeat. quang gánh: *armação de rotas em que ſe leua a carga à pinga*: colligationes viminum in quibus ex humero ante & retrò pẽdulum portatur onus. quang đèn: *armação de rota em que ſe dependura a candea*: colligatio viminum in qua pendens candela ſeu lucerna ſiſtit.

quăng: *arrebentar algũa couſa e fazerſe em pedaços*: crepare aliquid, & in fruſta comminui. vò bỏ quăng

ra: *o boyão arrebentou, e ſe fes em pedacos*: crepuit diota, & in fruſta eſt confracta. tanra, idem.

quang đi: *deitar fora, arremeçar*: proijcio, is. iacio, is.

quàng, buộc quàng: *atar em Crus*: decuſſatim ligare.

quáng măt: *cego com olhos*: cæcus oculos adhuc habens.

quáng gà, tối gà: *viſta que de noite nao vè nada como as galinhas*: viſus qui ſub noctẽ non videt vt gallinæ.

quãng, rọũ: *eſpaçoſo*: latus, a, vm. gẽy quãng: *papel largo*: ampla papyrus. quãng khoũ: *eſpaço aëreo*: ſpatium aëreum ſeu aër ipſe.

quãng đoũ: *parte do leſte*: Orientalis plaga. xứ quãng đoũ: *a Prouincia de Cantão*: Prouincia Cãtonenſis apud Sinas. quãng tây, bên tây: *parte do Occidente*: pars Occidentalis. kẻ quãng: *os de Cochinchina*: Cocincinenſes. quãng bồ: *certo bairo da corte de Tonquim*: vicus quidam in aula Tunchinenſi. oũ đẽ linh quãng: *certo officio*

de

de Mandarim na meſma corte: Magiſtratus quidam in aula.

quanh: *ao redor*: circum circa. chung quanh, quanh quát, quanh qué, idem. đi quanh: *ir dando volta*: ire in circuitu. quanh qué nhà: *ao redor da caza*: circum circa domum, in circuitu domus. đau quanh dẽa: *torcimentos da barriga, colica*: colica, æ.

quaò lêy: *arrebatar como aue de rapina*: rapio, is.

quăt, vide quay, vel quanh.

quát, máng quát ai chó ſo: *agaſtarſe com palauras pera meter medo*; iram verbis præ ſe ferre vt alijs timorem inijciat.

quạt: *abano, abanar*: flabellum, i, ventilo, as. quạt cho mát: *abanar pera fazer freſco*: ventilare ad refrigerandum. quạt vã: *abano de bonzo feito a modo de concha de hũa folha de aruore a que chamão vã*: flabellum ſacrificuli in modum conchæ ex folio cujuſdam arboris quã, vã vocant. khêp quạt: *fe-*

charo abanò: flabellum claudere. xứ ong quạt: *os rayos do abano*: flabelli radij ſeu oſſa. mlài quạt: *a cabeça do abano*: flabelli caput, vel potius cauda. chôt quạt: *o eixo de arame*: flabelli axis æneus.

quạt, què quạt: *aleijado de algũ membro*: mancus aliquo membro.

quáu, dièu quáu lêy: *o milhano leuar nas vnhas*: tolli vnguibus à miluo.

quê: *aldea*: pagus, i. kẻ quê: *aldeão*: pagi incola. quê mùa: *ruſtico que não ſabe policia*: ruſticus, inurbanus, a, vm. nhà quê, dà quê: *aldea donde hũ he natural*: oppidum vnde quis ortus eſt. vê nhà quê: *tornar pera caſa na ſua aldea*: reuerti ad propriũ ſui pagi hoſpitium. vê quê: *morrer*: mori, modus loquendi ciuilis pro Ethnicis, qui nomen mortis ne audire quidem volunt.

que: *pedaço de pao*: ligni fruſtum. que cửi, chà rào que cửi: *cauacos, ou garauatos pera o fogo*. aſſulæ ad comburendum.

què:

què: *manco, aleijado de algũ membro*: læsus aliquo membro. què quạt idem. què chên: *aleijado dos pes, mãco* claudus, i. què tay: *aleijado dos braços ou maõs*: captus manibus, vel brachijs.

quế *canela*: cinnamomũ, i. casia, æ.

qué bói: *sortes do feiticeiro*: sortes sortilegi. qué naò: *que sorte sayo*: quænam sors cecidit?

qué riù: *cabo do machado*; manicus securis.

qué vide quanh.

qué đêt quanh qué: *terra bem cultiuada*: terra benè culta.

quêi: *mexer*: misceo, es. quêi nồi; *mexer a panella*: misce ollam.

quêy, đuổi: *afogentar*: fugo. as. vide đuổi.

quên: *esquecerse*: obliuiscor, eris. khuêy, idem. hay quến: *esquecidiço*: immemor, is. bố quên: *esquecerse de proposito*: abijcere è memoriâ. cüên, idem.

quen: *acostumarse*: assuefio, fis. chẳng quen: *não tem vso, como de beber vinho &c*: vsum non habet, vt bibendi vinum, & similium. đã quen nhà ếy: *iàhè conhecido naquella casa*; notus iam est in domo illa. quen ngưới: *ter entrada com alguem*; accessum facilem habere ad aliquem ex consuetudine.

quến nhau: *conuidarse entre sy pera fazer algũa cousa*: excitare se inuicem ad aliquid agendum. ma quĩ quến người ta lam sự lỗi: *o diabo incita, instiga aos homens pera fazer cousas mal feitas*: instigat diabolus homines ad malè agendum.

quến luyện cám dỗ: *tentação*: tentat o, onis. giục, idem.

quét *varrer*: verro, is. lêy chổi quet nhà: *tomai a vassoura e varrei a caza*: accipe scopas munda domum. quét tước, idem.

qui, về: *tornar pera sua caza*: reuerti domum. sinh kí tử qui, vide kí.

qui. qui gối: *porse sobre os ioelhos*: niti genibus, qui xuống: *estando em pè ou sedendo ẽ lugar alto porse de ioelhos*: stantem, vel sedentem in

loco

loco ſublimi genua flectere. quì len: *ſedendo em terra ou eſtando deitado aleuantarſe ſobre os joelhos*: humi iacentem, vel ſedentem ſuper genua erigi.

qúi, phú qúi, vide phú.

quĩ: *diabo*: diabolus, i. ma quĩ, ma cỏ, idem. quĩ thần: *diabos que adorão como tutelares*; diaboli quos pro tutelaribus adorant. quĩ quái, vide quái.

quièn: *dinidade, officio de Mandarim*: dignitas, magiſtratus. quan quièn. magiſtratum gerens in dignitate cõſtitutus. mất quièn: *perder officio*: dignitatem amittere. cất quièn: *tiraremlhe o officio*: amoueri à dignitate, ab officio reijci.

quiến, cái quiến: *trombeta ou frauta mayor*: tuba aut fiſtula maior. thổi quiến: *aſſouprar a frauta*: fiſtula lu-

dere. miệng quiến: *a boca de baixo por onde ſaye o vento*: os fiſtulæ inferius ex quo ventus egreditur.

quiến sắch: *volume de liuro*: tomus libri. một quiến, hai quiến: *hũ tomo; dous tomos*: tomus vnus, tomi duo; cuốn, idem.

quội, thàng quội: *certo homem de que contão muitas fabulas e patranhas*; homo quidam de quo multæ fabulæ narrantur. nói quội: *fallar mentiras porque eſte foy inſigne nellas* mendacia efutire, quia ille qui quội dicitur fuit inſignis mendaciorum artifex.

quôn, vide cuôn.

quòn, đánh quòn: *iugar a conca*: ludere diſco.

quọn, quan: *mandarim*: magiſtratus, vs. quọn coũ: *titulo de mandarim grande*: titulus magnæ dignitatis.

RA: *ſair pera fora*; exeo, is. ra đay: *ſay cà fora*: egredere huc. ra cửa: *ſair do porto*: exire è portu. ra ké chọ. *das Prouincias do ſul ir a corte*: è Prouincijs ad Meridiem ſitis Aulam petere Tunchini. giở ra: *cuſpì* exſpue. ra, additum verbis quæ aliquam actionem egrediendi aut eijciendi ſignificant eſt imperatiui ſignum vt bỏ ra: *botay fora*: eijce. đỏ ra: *vazay*: effunde, & ſic de cæteris. ſicuti è contra in verbis quæ ingreſſum ſignificant particula, ɓěào, eſt etiam imperatiui ſignum.

ra nam: *o anno que vem*: annus proximè ſequens. fang năm, idem. ra đòi: *vir ao mundo*: exire in mundum. ſinh ra: *gèrar, parir*: genero, as, pario, is.

rà: *caza*; domus vs. eſt vitium linguæ in multis oppidis aulæ vicinis, melius dà, vel nhà.

rá, cái rá: *ſupo de lauar arròs*: corbula viminea in qua lauatur oriza antequam cõcoquatur.

rả rả: *o cantar de muitos*: muſica multarum ſimul vocum.

rạ blanh rạ: *a palha do arròs cõ que cobrem as cazas*; palea orizę qua teguntur domus. đáỏ rạ *palheiro*: paleарium, ij.

rác: *ciſco* quiſquiliæ, arum. bun rác bỏ đi: *aiuntar o ciſco e botalo fora*: quiſquilias colligere ad proijciendum.

rắc ra: *eſpalhar algũa couſa eſmeuçandoa com a mão*: diſpergere aliquid atterendo manu. rắc ɓôi: *botar cal deſſe modo*; ſpargere calcem illam manu comminuendo.

rạc, tù rạc: *carcere*: carcer, is. cầm tù rạc. *encarcerar*: carceri addicere. rạc đia ngỏục: *inferno*: infernus, i.

rặc, nước rặc: *marè vazia*: maris receſſus.

rắch: *eſfarrapado*: laceris veſtibus indutus. rắch ruỏi, idem. aó rắch: *cabaya rota*: lacera veſtis. rắch aó ra: *romper a cabaya*: lacerare veſtem. xé, idem.

rạch: *riſcar*; deleo, es rạch mất đàng: *laurar o caminho de modo que não apareça*, pe-

ra não irem por elle; proſcindere aratro iter ac ita delere vt nullum eius veſtigium appareat ac ita nemo per illud incedat.

rạch ra *abrir como cõfaca*: cælare aliquid vt cultro.

rái: *lontra*; lutra, æ.

rãi, roũ rãi: *eſpaçoſo*: latus, a, vm. nguò i lào roũ rãi: *homem liberal*: largus, a, vm.

rại, núa rại: *bambù que ſerue pera obras de charão*: canna indica apta ad opera inficienda ſandaracha.

ray: *depenicar, roer*: vellico, as. ác ray: *os coruos te roão*: corui te vellicent. maledictum: ác mồ, idem.

rày: *hoje*: hodie. ngày rày, idem. rày bey giò: *agora*: nunc, mới rày có ſự nầy: *agora de nouo tem iſto*: nunc primum eſt hoc.

ráy tai: *bicho das orelhas*: vermis aurium.

ráy, củ ráy: *certo inhame*: colocaſia quædam.

ráy, rủa ráy: *rogar pragas*: imprecari maledicta.

rây, vide rẽy.

rây, vide rẽy.

rảy: *eſpalhar*: ſpargo, is.

rảy nước: *eſparger ou borrifar com agoa*: aſpergere aquâ.

rảy aó: *ſacudir a cabaya*: excutere veſtem. giủ aó, idem.

rảy, particula ad inculcandum aliquid. vt làm việc nầy rảy: *façamos hũa ves eſte negocio*: tandem hoc negotium perficiamus.

rãy nhau: *apartarſe hũ da amizade do outro*: recedere ab inuicem quoad amicitiã.

rãy đọ: *botar fora a propria molher*: repudiare vxorem.

rãy cho khỏ ê y: *botar da memoria*; delere de memoria, obliuioni tradere.

ram, đòn ram khiẽng ma: *pao pera acarretar os defuntos*: lignum rotundum oblongum ad vehenda humeris defunctorum cadauera paratum. rậm, idem.

rau răm: *herua que requeima hũ pouco da qual fazem ſalada*: herba linguam aliquantulum mordens, apta ad acetaria.

ràm, ngày ràm: *quinze da lua*: decimus quintus lunæ dies, plenilunij dies.

rậm, cái rậm: *trauessa de*

de baixo do ſobrado: tignum cui innititur contignatio.

rậm rậm, đi theo rậm rậm: *ir com eſtrondo muita gente ſeguindo alguem* ſtrepitus numeroſi populi comitãtis aliquem. rậm rậm: *eſtrondo de troução, de mar &c*: ſonitus tonitrui, maris &c. ậm ậm, idem. đòn rậm, vide ram.

rám, cá rám: *peixe cação*: muſtella ſtellata, ichthyocolla, æ.

rám mặt: *roſto queimado do ſol*: aduſta facies à ſole.

rậm: *guardar fruita pera amodrecer*: cuſtodire fructus vt maturi fiant.

rám lửa: *cubrir o fogo pera que ſe não apague*; operire ignem ne extinguatur. melius đậm.

rậm, rừng rậm: *mato de muito aruoredo*: ſylua ſpiſſa. râu rậm rạp: *muito barbado*: ſpiſſa barba. rậm rạp: *fazer-ſe ſaluagem*: ſylueſco, is.

ran ran: *ſalamear*: celeuſma acclamare. vide, rang.

răn: *mandar*: præcipio, is. mười ſự răn: *dès mandamentos*: præcepta decem. răn ai: *por preceito a alguem*; preceptum imponere alicui. răn rộ, vide rộ.

rán: *frigir*: frigo, is. rán cá: *frigir peixe*; piſcem frigere. rán mỡ: *frigir carne gorda pera tirar della a manteiga*: pinguem carnem frigere ad eliciendum adipem, qui poſtea ad alia frigenda ſit vſui. bánh rán: *bolos fritos*: placentulæ frixæ.

răn: *cobra*: anguis, is.

răn: *couſa dura*: durus, a, vm. kựng, idem. gỗ răn: *pao duro*: durum lignum. bánh răn: *pão duro*: durus panis. răn rỏi: *bem diſpoſto, valente*: firmis viribus, fortis, e. răn gan: *animoſo*; intrepidus, a, vm. răn mày răn mặt: *cabeçudo*: duræ ceruicis. răn mặt cũ ai: *ter a barba teſa a alguem*: reſiſtere in faciem alicui, vel durioꝛem ſe illi oſtendere.

ràn ràn: *Nome da Prouincia de Cochinchina que confina com Champà*: Nomen Prouinciæ quæ Cocincinan terminat ex parte regni Ciã. pà.

ràn, aó ràn rỏ: *cabaya de fulas*; veſtis cõtexta floribus.

rản,

rản, mưa đã rản rản: *ià acabou a chuua*: ceſſauit iam pluuia. melius đã tạnh.

rãn: *cortar cõ machado*; ſecare ſecuri. melius dãn.

rãn gỗ *cortar hũ pao na compridão em varios pedaços, pera depois fendelos ou fazer outra couſa*: oblongum li num abſcindere in longitudinem in multa fruſta quorum vnumquodque poſtea findatur, aut aliud quid fiat.

rận: *piolho do corpo*: pediculus in corpore productus.

rặn rộ: *eſpremerſe os olhos como ſe choraſſe*: ſimulare fletum extergendo oculos ac ſi fleret.

rạn, đá rạn: *reſtinga de pedra*: ſcopuli latentes, breuia, ſyrtes.

rạn, chôn của rạn: *enterrar fato*: condere ſub terra res ſuas.

rang, cơm rang: *arròs cozido e depois de frio torrado*: torrere orizam iam coctam cum iam frigida eſt.

rang rang: *ſalamear cõ ſuauidade de vòs*: celeuſma voce ſuaui ad numerum conclamare. ran ran, idẽ. vide reo.

răng: *dentes*: dens, ntis. lợi răng: *gengiuas*: gingiua, æ. răng tlước: *os dianteiros*: dentes primores, ſeu anteriores. răng hàm: *os queixaes*: dentes molares. maọc răng: *nacer*: dentes oriri. rụ̃ răng: *cair os dentes*: dentes decidere. răng lũ lại: *bulir*: dentes moueri. sâu răng: *dor de dentes*: dentium dolor. cắn răng: *fechar os dentes, como por doença de ar*: claudere dentes vt ex apoplexia. nghiến răng: *moſtrar os dentes, como por rayua*: dentes exerere vt præ iracundia. ghê răng: *botaremſe os dentes*: dentes obſtupeſcere. răng sắc: *dentes agudos*: dentes præacuti. sún răng: *ter ià poucos dentes*; pauci dentes ſuperſunt. móm: *deſdentado*; edentulus, a, vm.

ràng: *fallar, dizer*: loquor loqueris. nói ràng *dis*: dicit. thưa ràng: *reſponde*: reſpondet. phán ràng: *dis ou manda peſſoa muito graue*: loquitur aut præcipit perſona primaria.

ráng: *folhas grandes que ſe metem dentro do cajão pera ve-*

vedar a agoa como nos telhados; folia prægrandia quæ immittuntur intra ſtoream ex cannis indicis contextã, ne aqua illam peruadat vt in tecto domus.

rấng vide rơng.

ráng, mây ráng: *nuuem quæ reſplandere como ſol*. lucida nubes ex ſolis radijs.

rạng ngày: *ià amanhece*: aurora iam eſt. melius, sáng ngày. rạng minh đàng, nơi cao sáng: *lugar alto e claro*: locus altus & clarus.

ranh: *mouito* aborſus, vs. ſiue abortiuum ſtatim moriatur, ſiue aliquo breui tẽpore duret. sảy, sảo, idem. chữa ranh: *curar com feiticerias eſſa doença*; veneficijs illam infirmitatem partus curare. hoc enim ſuadente diabolo faciunt vt infantem iam moriturum gladio in partes ſecent ipſimet parentes, exiſtimantes diabolum quem infirmitatis illius cauſam fuiſſe putant, eo modo fugari, ne ſequentibus partibus noceat. ranh *diabrete que cuidão fas morrer as criãças*: paruus dœmon quem

Ethnici putant interficere infantes. ranh càng: *o diabrete te maté*: paruus dæmon te interficiat. ranh cặp, ranh câu lệy, mo ranh, idem. maledicta quæ paſſim Ethnici imprecantur paruulis.

rành chải tóc rành rành: *pentear bem os cabellos*: capillos egregiè pectere.

rảnh: *mingoarſe agente*: diminui concurſum populi. melius giản.

rãnh: *rego d'agoa nas varzeas*; riuus aquæ in agris.

rao: *apregoar* publico, as. rao lệnh: *apregoar prouisão real*: promulgare Regis edictum.

raò *cerca, cercar* ſeptum, i. ambio, is. chà raò, que raò: *varichas da cerca*. ſepti virgulta. raò giậu, raò rẹt: *cercar* ſepio, is.

raó. *couſa dantes humida*: *ià enxuta*. res prius humida iam ſiccata. phơi cho raó: *enxugar ao ſol*. ſiccare ad ſolem.

rặọc gẽy: *cortar papel cõ faca e o gume pera diante*: acie præcunte papyrum ſcindere cultro.

rặọc rặọc: *roldana*: rotula, æ alij rọc rọc.

rảŏ, cái rảŏ: *certo pao que poem nos edificios sobre aquelle que vem do cume sobre as colunas*: lignum quod superponitur in ædificio alteri quod è culmine domus super columnas descendit.

ràŏ, sạch: *limpo*: mundus, a, vm.

ràŏ, rặc: *inchente e vazante da marè*: accessus, & recessus maris, fluxus & refluxus.

ràŏ, đầy: *cheyo*: plenus, a, vm. nư-ớ-c mặt chảy ràŏ ràŏ: *chorar muitas lagrimas*: copiosè flere. ràŏ phúc đức: *cheyo de merecimentos e virtudes*: plenus meritis & virtutibus.

ráŏ tlâu: *curar bufaras*: curare bubalos.

ráŏ, buồm ăn ráŏ: *a vela vay polla bolina*: obliqua vela trahere. ráŏ đi ráŏ lại: *ir em hũa volta e em outra*: obliqua trahere nauim modo in hanc modo in illam partem. ngược, idem.

ráp: *muito* valdè. tốt ráp: *multo bom*: valdè bonus.

ráp, bẽán ráp: *taboa mal lisa*: ineptè læuigata tabula.

ráp sự nọ sự kia: *traças ou caramilhos pera buscar dinheiro*: inuentiones iniustæ ad eliciendam pecuniam.

chước, idem.

rặp đàng: *tapar o caminho peraque não passe gente*: claudere viam ne quis per eam transeat. ngặn đàng, idem.

rặp ràŏ: *estar resoluto*: statuo, is.

rấp nước: *molhar nagoa*: madefacio, is. melius dớp quia pronunciatio per r, est vitium linguæ in quibusdam pagis propè regiam, in multis enim vocabulis, d, mutant in r.

rạp: *inclinarse*: inclinor, aris. cây rạp. *arvore inclinada cõ vento*: inclinata vento arbor. lúa rạp: *nelle acamado no campo*: inclinata in agro oriza.

rạp, rậm rạp: *fazerse mato brauo*. sylueſcere. vide rậm.

rập: *rede de passaros*: rete ad capiendas aues.

rát xuống sõu: *deitar al-*

gŭa couſa no rio: proijcere aliquid in flumen. mưa răt ɓĕào: *a chuua entrar dentro*: pluuiam introire. melius hăt ɓĕaô.

rát: *arder a boca, ou lingua cõ couſa que requeima*; morderi os aut linguam ex aliquo mordenti cibo. rát lưỏi: *arder a lingua*: morderi linguam ab aliquo mordenti edulio.

rau: *beruas que homens comem*: herbæ quibus veſcuntur homines.

rau, ɗâu rau: *tres pedras no fogão ſobre as quaes ſe poem a panella a modo de trempe*: tres lapides ſuper quos olla innititur ad modum tripodis.

rau thơm: *ortelãa*: mentha,æ.

rau mùi tuí: *coentro*; coriandrum,i.

rau diép: *alface*: lactuca.æ.

rau cải: *moſtarda*: ſinapi.

rau ſam: *beldroegas*: portulaca,æ.

rau gền: *bredos*: blitum,i.

rau tơ: *herua que começa a nacèr*: herba quæ germinare incipit.

ràu: *ſer moleſto com matinada*: moleſtum eſſe cum ſtrepitu. raùrĭ, idem.

raù: *triſte*: triſtis, e buồn, idem.

raù, ngựa raù: *cauallo rebellão*: refractarius equus.

râu: *barba*: barba,æ. vàng râu: *barba loura ou ruyua*: barba flaua aut rufa. bạc râu: *brancas da barba*: barbæ cani. xanh râu: *barba preta*: barba nigra. râu rậm rạp: *muito barbado*: barba ſpiſſa. râu tlên: *bigodes*: muſtax, acis. một cái râu: *hũ cabello da barba*: barbæ pilus vnus.

ràũ, vide ràõ.

râũ, vide rồũ.

ráũ, vide ráõ.

rải, vide rảõ.

re, ỗm re: *camaras amiudadas*: diſſenteria ſæpè repetita. kiét, idem.

rè, cái rè: *certa peça de ſeda com fullas*: ſericum quoddam floribus vàriegatum opere phrygio. rè hỏê mơ, idem.

rể: *deſcanço a modo de ceſto ſem fundo, ſobre o qual ſe poem a pa-*

a panella pera ſe repartir o arròs depois de cozido: ſuſtentaculum ad modum ciſtæ perforatæ, ſuper quod collocatur olla, vt ex illâ oriza cocta extrahatur & diuidatur.

rẻ: *couſa barata:* vilis pretij res.

rẻ, chũ rẻ: *letras faceis:* faciles ad diſcendum literæ.

rẻ tảóc: *enfeitar o cabello:* concinnare capillos.

rẽ *genro:* gener, i.

rẽ *raìs:* radix, icis. côi rẽ, xó rõ: *principio:* principium, ij, origo, ginis.

rẽ: *apartar hũas couſas das outras:* ſeparo, as. rẽ ra, xẽ ra, idem.

rêy: *peneira:* incernículum, i.

rêy riéc: *fallar muito com matinada:* multiloquium cum ſtrepitu.

rẽy, phát rẽy: *roçar o mato:* runco, as.

rèm: *cajão que ſe leuanta:* ſtorea ex cannis indicis contexta quæ attolli poteſt. chóũ rèm lên: *aleuantar o cajão:* attollere ſuſtentaculo ſtoream indicis cannis con-

textam. sâp rèm xuống: *abaixalo:* demittere ſtoream cannis indicis contextam.

rẽm, idem.

rẽm, vide rèm.

rên: *gemer com dores:* gemere præ dolore.

rền: *arròs pulò brando:* oriza quam, pulò, luſitani vocant blanda & ſuauis. xôi rền, idem.

rèn, thợ rèn: *ferreiro:* faber ferrarius.

rện, cái rện: *aranha:* aranea, æ. alij dện. mạng rện: *tea de aranha:* aranearum tela. quét mạng rện: *varrer as teas de aranha:* aranearum telas verrere.

reo: *grita de muitos deſcompoſta ou riſadas:* clamor inconditus multorum, cachinni.

reó; *cortar a roda:* ſcindere in circuitu.

reó quanh: *caracol de eſcaramuça a cauallo:* circuitus excurſionis equitum.

rệp: *porçouejo:* cimex, icis.

rệt: *centopeya:* centipeda, æ.

rét: *frio:* frigus, goris.

run rét: *tremer de frio*: frigore contremiſcere. rét quó ro: *entanguido de frio*: frigore rigens.

rét sắt: *ferrugem*: rubigo, ginis. dẽao rét *faca ferrugenta*: rubiginoſus culter. alij rít.

ret, vide rào.

rêu, cỏên rêu rêu: *ſoldados em fileiras*: milites in ſeriem diſpoſiti.

rêu: *linho erua que nace n'agoa*: linum, herba quæ in aqua oritur.

reu, vide ruọu.

rí: *fulla de papel em feitiços*: flos papyraceus veneficijs adhibitus.

rí, làm rí: *meninos defunfuntos quais cuidão os gentios, ſe conuertem em diabretes que ſeruem de pagens as feiticeiras*: paruuli defũcti quos putant Ethnici, conuerti in dœmoniola quæ inſeruiant veneficæ famulorum loco.

rĩ, nói sẽ sẽ, rĩ rĩ: *fallar de vagar e brando*: ſuauiter & lentè loqui. ràu rĩ: *ſer moleſto no fallar comprido*: faſtidioſum eſſe ob longum nimis ſermonem.

rĩ, nguọ̀i rủ rĩ già cả: *homem ia caduco de velho*: delirans præ ſenecta.

rĩ, vide dĩ.

ria *rayo do ſol*: radius ſolis.

ria, có ria: *bandeira de muitas tiras ou pontas*: vexillum cum multis appendicibus aut acuminibus.

ria, bạc ria: *prata baixa*: impurum argentum, non idem.

riả, chim riả loũ: *aue depenicarſe*: vellicare aut deplumare ſe auem.

rích, tu rích *eſpada* enſis, is. melius, gươm.

rịch, đi tình rịch: *ir muitagente com eſtrondo*: ſtrepitum à multitudine eunte excitari. cheò giạm tình rịch: *remar batendo com os pès*: remigare percutiendo pedibus. giạm sình sịch, idem.

riéc, rey riéc: *fazer matinada*: tumultum excitare. máng nhạu rey riéc: *peleiando deſcubrir as faltas huns dos outros, pelejão as comadres deſcobrem as verdades*: rixando defectus ſibi inuicem obij-

obijcere. riéc róc, idem.

rieng, cuả rieng: *couſa propria e particular*: propriæ res. nói rieng: *fallar a parte em ſegredo*: ſpeciatim & ſecretè loqui. gọi cho rieng: *chamar a puridade*: arcanè vocare aliquem.

rièng, cử rièng: *rays como gingiure que traua*: radix in modum zinziberis, quod ſtrangulat.

riét: *atar apertando bem*: ſtrictè ligare.

riét đi: *fugir*: fugio, is.

rieu, vide bún.

rim: *conſerua de doce* conditura ſaccha i. blái rim: *fruita feita em conſerua*: fructus ſaccharo conditus.

rịm: *couſa podre*: putris, e. ải, nát, idem.

rìn, vide dìn, vel nhìn.

rinh giúp: *ajudar a carretar*: iuuare ad ferendũ onus.

rình chết: *eſtar pera morrer*: vicinum eſſe morti. rình ngã: *eſtar pera cair*: vicinum eſſe caſui, ſeu in proximo cadendi periculo verſari. rình đẻ: *eſtar pera parir*: proximum eſſe partui & ſic de alijs.

rình, đẻ rình: *eſtar onde não ſeja viſto pera fazer o que pretende*: latere aliquem ad opus quod intendit perficiendum.

rình rich, vide rịch.

rỉnh rảng: *ſom grande de metal quando da hum no outro*: ſonitus ingens ex metallorum percuſſione. melius sủng sảng.

ríp, cái ríp cạp lẽy tảóc: *tenàs de arrancar os cabellos*: forceps ad auellendos capillos.

rít: *eſcabroſo*: aſper, a, vm. ſu ſi, idem.

rít, riú rít: *cantarem muitos iuntos ou chorarem*: canere multos ſimul, aut etiam flere ſimul.

riù *machado*: ſecuris, is. quả riù: *o ſeu cabo de pao*: ſecuris manicus ligneus. lưỡi riù: *o ferro do machado*: ſecuris ferrum. mài mũ riù: *barrete agudo no alto a modo de machado*: pileus in ſuperiori parte acutus in modum ſecuris.

riú làm riú rít: *fazer pouco a pouco*: pedetentim agere. sẽ sẽ, idem.

ro, rũi ro: *mofino*: infortunatus, a, vm.

ro, rét quó ro, vide rét.

ró: *ſaco*: ſaccus, i. ró gạo: *ſaco de arròs*: ſaccus orizæ. áo ró: *veſtido de ſaco, kurel*: veſtis ex ſacco confecta, ſagum, i.

ró chẽy: *buſcar piolhos*: indagare pediculos.

ró, nói ró ràng: *claro no fallar*: clarè ſe explicans in ſermone. tó tuò ng, idem.

rô, cái rô: *ſupo de lauar peixe*: corbula in qua lauantur piſces.

rô: *arrancar*: cuello, is. melius, dõ.

rõ măt: *bexigoſo no roſto*: variolis notatus in vultu.

rộ, răn rộ: *impetos de ſuſpiros, ou de agaſtamento*: impetus ſuſpiriorum, aut iræ. nói răn rộ: *fallar inchado cõ agaſtamento*: inflatè cum ira loqui. ſưng sộ, cả tiếng, idem.

rọ: *gayola pera meter animaes*: cauea, æ. rọ hổm: *gayola pera apanhar tigres*: cauea ad capiendos tigres. rọ cá: *naſſa pera tomar peixe*: naſſa ad piſcandum.

ro, cây thơ ro: *aruore cuja folha cayo*: arbor cuius folia deciderunt. lá rụ, idem.

rò: *apalpar as eſcuras*: palpare in tenebris. rò phảy ai: *as apalpadelas tocar alguẽ*: palpando in aliquem impingere. kiém rò: *buſcar as apalpadelas*: palpando quærere.

ró băt cá: *rede grande qual ſoſtentão dous bambùs em crùs pollas quatro puntas pera a leuãntarem ou abaixarem*: rete magnum quod duabus cannis indicis decuſſatis per quatuor initia immiſſis ſuſtentatur vt attol, latur, vel deprimatur.

rõ: *deſejo de molher prenhe de comer ou beber*: appetitus mulieris grauidæ ad edendum aut bibendum &c.

rõ, răn rõ: *cobra pintada*: ſerpens depictus. răn hŏa săc sõ, idem.

rọ moi: *mato brauo* ſylua inculta. đứa rọ moi: *homem do mato*; ſylueſtris, homo.

róc: *raſpar*: erado, is. róc miá: *raſpar a cana doce*: reſeca-

fecare putamina cannæ dulcis. róc câu: *alimpar a casca da areca*: putamina auferre fructus indici quem lusitani arecam vocant. riéc róc, vide riéc.

rộc, ao rộc: *tanque pequeno*: palus exigua.

roc, vide rặọc.

roi: *azorrague*: flagellum. roi đánh tội: *diciplinas*: flagellum pœnitentię. roi ngựa: *vara ou açoute com que se dà no cauallo*: flagellum equi, seu virga qua eques equum vrget.

roi, blái roi, thien roi: *iambo fruita*: fructus indicus quem lusitani, iambo, vocant.

rỗi: *vagar, estar desocupado*: otium, i chẳng có rỗi: *não tenho vagar*: otium mihi non est. bao giờ rỗi: *quando estareis desocupado*: otium tibi quando erit? đã làm rồi việc ấy chưa: *ia acabastes esse nogocio ou ainda não*: absoluisti iam illud negotiũ aut certè nondum? chưa có rỗi: *ainda não está acabado*: absolutum nondum est.

rỗi: *cousa emburulhada*: implicatus, a, vm. chỉ rỗi: *linhas empeçadas*: implicata fila. giạng rỗi việc: *embaraçado cõ negocios*: implicatus negotijs. rỗi dẽạ: *coração embaraçado, não se sabe dar a conselho*: implicatus animus. làm rỗi cho dên: *fazer amotinar o pouo*; commouere populum, ita vt concitetur in gubernatores. rỗi lŏạn, idem.

rỗi, cỗ rỗi: *arção da sella dianteiro*; ephippij pars anterior prominens.

rỗi: *comprar em hũa parte pera vender em outra*: emere hic ad vendẽdum alibi. buôn bán, idem.

rỗi: *descanço, escapar de castigo*: quies, etis. effugium pœnæ. rỗi linh hồn: *saluação*: salus animæ.

rỏi, rán rỏi: *valente, bem disposto*: fortis, e. mạnh mẽ, idem.

rọi, thịt ba rọi: *carne entresechada de gorda e magra*: caro pinguedini interiecta.

rọm ba rọi: *arròs queimado*: oriza adusta. melius,

lius, com cháy.

ro-i: *cair algũa couſa ſem aduertir quem a leua*: decidere aliquid, abſque eo quod aduertat is qui defert. ro-i xuống, idem. ro-i mất: *perdela*: amittere aliquid non aduertente eo qui deferebat. đẻ bó mất, idem.

rom, cái sâu rom *bicho de cabello ou certo mariſco*: vermis piloſus, vel quædam oſtreæ ſpecies. alij róm.

róm, vide rom.

ro-m: *a palha das eſpigas depois de debulhado o nelle*: palea ſpicarum poſt triturata tam orizam. chổi rom *vaſſora daquella palha*: ſcopæ ex ſpicarum paleis. ro-m, vide rủa.

rôn rột: *ſtrondo de rato gato &c*: ſtrepitus murium fellium & ſimilium. melius sọn sột.

rốn: *embigo*: vmbilicus, i. rún, idem.

rốn: *eſperar*: expecto, as. rốn ít nữa: *eſperai mais hum pouco*: expecta pauliſper. đợi, tloũ, chờ idem.

rốn, làm rốn: *ir auante a obra*: procedere vlterius opus iam cœptum.

rọn, dẽao rọn: *catana piquena como adaga*: pugionis in modum gladiolus acutus. melius nhọn, vel dọn, vide nhọn.

rổn rọt: *correr couſa liquida em fio*: fluere liquidum aliquid in fili modum.

rờn rọt: *eſtrondo*: ſtrepitus, vs. lửa rờn rọt: *eſtrondo de fogo*: ſtrepitus ignis. sôi rổn rọt: *eſtrondo de couſa que ferue*; ſtrepitus rei bullientis.

rổn tóc; *arrepiarem ſe os cabellos de medo*; inhorrere capillos præ metu. ſọ rổn gáy: *arrepiarem ſe as carnes*; inhorrere carnem præ timore. sổn tóc gáy lên, idem.

rờng thuiền lên: *varar a embarcação em terra*; ſubducere nauem in terram. cất thuiền, idem.

rớp nước: *molhar n'agoa*; madefacio, is. cất, idem. melius dớp. vide rất.

rớp, ghẻ rớp; *ſarna meuda*: ſcabies minuta. melius ghẻ rớt.

rọp, nơi rọp: *lugar freſco*: amænus locus.

rớt:

rót: *botar couſa liquida pouco a pouco*; effundere liquidum quid paulatim. rót nuớc rửa tay: *botar agoa as mãos*: fundere aquam vt lauentur manus. rót rượu: *deſcanção*: pincerna, æ.

rót: *vltimo*: vltimus, a, vm. đến rót hết: *chegar o vltimo de todos*: poſtremum omnium peruenire.

rột, vide rờn.

rớt: *o cair de qualquer couſa liquida*: decidere ſeu defluere aliquid liquidum.

rớt, vide rớp.

rọt, vide rờn.

rượu: *vinho deſtillado de arròs*: vinum ex oriza vi diſtillationis per ignem expreſſum. hay rượu: *bom bebedor*: vini potator egregius. nấu rượu: *eſtillalo*: vinum ex oriza per ignem diſtillando exprimere.

ròũ: *dragão*: draco, onis. laõ, idem.

ròũ, cây xương ròũ: *leiteira*: arbor quædam indica, è quorum folijs aut ramis confractis copia lactis emanat, atque ideò à luſitanis lactaria vocatur.

ru con: *embalar o menino*: agitare infantem in cunabulis.

ru: *modo de preguntar como affirmando*: particula interrogatiua, affirmans potius id quod quærit. vt đã ăn com ru: *ià comeſtes, não he verdade*: nonne iam comediſti?

rũ nhau: *conuocarſe huns a outros*, conuocare ſe inuicem, vel incitare, aut cohortari ad aliquid.

rũ, chết rũ: *morrer de velho*: mori præ ſenio. rũ rĩ, vide rĩ.

rùa: *cagado d'agoa doce*; teſtudo in aqua dulci commorans. đồi mùi: *tartaruga do mar*: teſtudo maris.

ruả: *rogar pragas*: maledicta conijcere. rủa ráy, rủa rom, nộp, idem.

rửa: *lauar*: lauo, as. non dicitur de veſtibus, linteis aut ſimilibus, ſed giạt, ſicuti cum quis lauat totum corpus dicitur, tắm, vide tắm.

rửa, nói rửa đều: *reſtituir a fama*: reſtituere famam. đã rửa: *quando ſe op-*

poem algũa couſa a alguem com que fica menoſcabado, e depois ſabendoſe a verdade fica com honra: purgare ſe, cum ſcilicet aliquid opponitur ex quo detrimentum famæ ſequitur, poſtea tamen veritate cognita fama recuperatur.

rựa: *parão grande, facalhão*; culter ingens, quo etiã vtuntur ruſtici vt falce putatoria.

rứa, phô rứa: *falla aſſy*: ſic loquitur. nói ḋây idem, nam in Prouincia thinh hŏa vtuntur communiter voce, rứa, pro ḋây.

ruâi, vide ruồi.

ruãi, vide ruõi.

ruật, vide ruột.

rui nhà: *certas ripas do telhado*: ſcandulæ quædam tecti.

rui, tay aó rui lại: *a manga da cabaya eſtar caida e não enchada por não leuar nada dentro*: manicam veſtis decidentem non prominere, cum vacua eſt. chẳng có phẳng ra, idem.

rủi, vide ro.

rum: *fula de certa herua pera tingir de vermelho*: flos cuiuſdã plãtæ, quo quid purpureo colore inficitur. áo rum: *cabaya vermelha daquella flor*: flore quodam intincta veſtis purpurea. duộm rum: *tingir de vermelho*: purpureo colore inficere.

rum: *lugar principal da Prouincia de guião em Tonquim*: pagus præcipuus in Prouincia, nghệ an, in Regno Tunchini.

rụm, cái rụm: *caranguejo piqueno que ſalgão*: cancer paruulus quem ſale condiunt.

run: *tremer*: tremo, is. run rét: *tremer de frio*: tremere præ frigore. run ſợ: *tremer de medo*: tremere præ metu. run dẽạ lo lám, idem.

run áo: *ſacudir a cabaya*: excutere veſtem. giủ áo, rủ áo, idem.

rún, vide rốn.

rủn: *couſa de pouca dura*: res mînimè diuturna: của rủn, idem.

rủn dẽạ: *inconſtante*: leuis animo, inconſtans, ntis. blỏ làõ, idem.

rụng, vide rũ.

rùng:

rừng: *mato brauo*; ſylua inculta. tlên rừng: *no mato*: în ſylua.

rước: *ir ao encontro a alguem* obuiam ire alicui. đi rước ai, ra rước: *ſair de caſa pera conuidar alguem que iá eſtá no caminho, e lhe dar as boas vindas*; egredi domo ad aliquem excipiendum qui iam eſt in via, fœlicemque gratulari aduentum. đi rước tàu: *ir em buſca do nauio que veyo de nouo*: obuiam ire naui cum de nouo aduenit. đức Chúa blòi rước: *o Senhor leuar alguem pera sy*: obdormire in Domino. ſinh thì, idem.

rước, rách rước: *eſfarrapado*: laceris indutus veſtibus.

rưởi, cây rưởi: *certo arbuſto de que fazem bordões como de ariqueira braua*; arbuſtum in modum ſylueſtris arecariæ, vt loquuntur luſitani, ex quo fiunt ſcipiones. gậy rưởi *eſſe bordão*: ſcipio ex arecaria ſylueſtri, vt loquuntur luſitani.

rưởi, chạy rưởi: *correr de preſſa*: velociter currere.

rưởi về cho: *tornai de preſſa*: citò reuertere.

rước đèn, đam đèn: *trazer pera dentro*: intromitto, is.

ruồy, cái ruồy: *moſca*: muſca, æ.

ruồy, nút ruồy: *final do roſto ou corpo*: neuus, i.

rưỡi: *meyo ou metade de algum numero*: media pars alicuius numeri vt. một tlam rưỡi: *cento e meyo, aſſaber cento e cincoenta*; centum & dimidium ideſt centum & quinquaginta. một chục: *hũa dezena ou des*: vna decas, ſiue decem. một chục rưỡi: *hũa dezena e meya quinze*: decas vna cum dimidia, ideſt quindecim. & ſic de alijs numeris ſiue in pecuniâ ſiue in alijs rebus in quantitate diſcreta.

rưởng: *certas taboas iunto a cumieira na caza de madeira*; tabulæ quædam propè culmen domus ligneæ.

rướng, cây rướng: *certa aruore de folhas grandes*; arbor quædam amplorum foliorum,

ruộng: *varzeas em que*

ſe ſemea arròs: agri in quibus ſeritur oriza. ruộng nươ-ng, idem. làm ruộng: *cultiuar eſſas varzeas*; agros orizæ colere.

ruột: *interior de qualquer couſa*: interior pars cuiuſcunque rei. ruột blái: *o interior da fruita*: interior pars fructus. xót ruột: *ardor interior como de fome ſede &c*: ardor quidam in ſtomacho ex fame, ſiti &c. dêy ruột: *cordas de viola*: chorda citharæ.

ruột sũ: *camara de falção*; tormentum bellicum paruulum quod luſitani camaram vocant, & intra aliud tormentum, quod falconem dicunt, exploditur. anh em ruột: *filhos do meſmo pay e da meſma may*; fratres ex eodem Patre atque eâdem Matre. cha ruột mẹ ruột: *Pay e May naturaes e não per adopção*; Pater, & Mater qui genuerunt filios non qui adoptarunt.

rút: *tirar ou meter algũa couſa dentro*; extrahere aliquid, vel immittere. rút bẽào: *meter dentro*; immitto, is. rút gươm ra: *deſembainhar a eſpada*; exerere enſem. rút lỗ bẽào: *tapar buraco metendolhe tafulho*; occludere foramen adhibito obturamento. rút gân lại: *encolherem ſe os neruos*; contrahi neruos.

rứt: *nota de ſuperlatiuo*; ſuperlatiui ſignũ. rứt thánh: *ſantiſſimo*; ſanctiſſimus, a, vm. rứt tốt: *fermoſiſſimo, boniſſimo*; pulcherrimus, a, vm. optimus, a, vm. rứt mực: *o ſummo naquelle genero*; ſummum in eo genere. rứt khốn: *miſerauiliſſimo*; miſerrimus, a, vm.

rụt: *couſa gaſtada do tempo ou d'outra cauſa*; conſumptares, vel temporis longitudine, vel alia de cauſa. rụt tay lại: *mãos de lazaro*: elephantiaco morbo corroſæ manus, & ſic de alijs.

rũ, vide run.

rụ: *o cair da couſa que com o tempo caye por sì*: caſus rei quæ diuturnitate temporis ſeipſa cadit. rụ lá cây: *cair as folhas das aruores*: decidere frõdes ex arboribus. rụ tóc: *cair o cabello*: decidere capillos. rũ rang: *cair os dentes*: decidere dentes. Sa:

SA: *cair de alto*: cadere ex altiori loco. ſa xuống, idem. ſa con: *mouito*: aborſus, vs.

ſa, ngựa ſa hŏàng: *caualo rebellão*: indomitus equus.

ſa, hàng hà ſa số: *ſem conto*: innumerabilis, e.

ſa, cái ngŏạt ſa: *alabarda*: bipennis, is.

sá, đi đàng sá: *fazer iornada comprida*; iter longum peragere. đi đàng đi sá, idem.

sả củi *fender a lenha cõ parão*: findere ligna prægrandi cultro. chẻ củi, idem. bổ củi: *fendela cõ machado*: findere ligna ſecuri.

ſạc, nửa ſạc: *a metade do tempo*: medium temporis. nửa ſạc ăn cơm: *no meyo da meſa*: medium comeſtionis. melius, nửa mùa.

săc thúoc: *cozer mezinha*: concoquere pharmacum.

săc: *couſa aguda*: acutus, a, vm. dĕao săc: *faca cortadora*; acutus gladius. rang săc: *dentes agudos*: præacuti dentes.

săc: *cor, tinta de tingir*: color, is. colores quibus veſtes

& alia inficiuntur aut imbuuntur. màu săc, idem. săc đỏ: *vermelho*: rubeus. thám: *carmeſim muito abraſado*: murex viuidus valdè. tía: *roxo que vay pera vermelho*: violaceus tendens ad rubeũ. trầm: *roxo eſcuro*: violaceus ſub obſcurus. đào: *encarnado*: purpureus. hŏa cà, idem vàng: *amarelo*: croceus flauus. thâm: *preto ſem luſtre*: niger abſque ſplendore. đen: *preto luſtroſo*: niger cum ſplendore. chàm: *azul*: cæruleus. xanh: *verde*: viridis. biéc: *azul claro*: cęleſtis color. tím: *azul eſcuro*: cæruleus ſubfuſcus. chàm hŏa, idem. lục lục: *verde claro*: viridis clarus. luóc luóc: *pardo*: cinericius. vện, idem. lem luóc: *tudo preto*: niger omninò. sâm sâm: *leonado*: fuluus. hŏa săc sõ: *de varias cores*: coloribus variegatus.

ſạc, một ſạc, hai ſạc: *hũa ves, duas vezes*: ſemel, bis. lần, idem.

sách đi: *leuar na mão ou no braço algũa couſa leue como dependurada, de hum lugar*

gar a outro: tollere in manu, vel in brachio leue aliquid quasi appensum, ex vno loco in alium.

săch: *liuro*: liber, bri. moục lục săch: *indice do liuro*: index libri. đáŏ săch *encadernalo*: librum compingere. quiển săch: *tomo de liuro*: libri tomus. cuôn, idem. bià săch: *cuberta do liuro*: libri tegumentum. chép săch: *escreuelo*: librum conscribere. xem săch, đặọc sách: *ler o liuro*: librum legere. câm săch: *telo na mão*; librum præ manibus habere. in săch: *imprimilo*: librum typis mandare. căt nghĩa săch: *declaralo* librum exponere. săp sách: *fechalo*: librum claudere. mở săch: *abrilo*: librum aperire.

sạch: *cousa limpa*: mundus, a, vm. sạch sẽ, idem. rửa cho sạch: *lauar per aque fique limpo*: lauare vt mundetur.

sạch, thinh sạch: *limpo, puro, casto*: mundus, purus, castus, a, vm.

sai: *falhar, errar*: deficio, is. sai mlòi: *errar a palaura*: promissis non stare. sai mlòi khấn: *não comprir o voto*: votum non adimplere. đoũ hồ sai: *o relojo não dar as horas certas*: errare horologium.

sai: *mandar alguem pera negocio*: mittere aliquem ad negotia. sai vien: *homem que vay por mandado del Rey ou de algum mandarim fazer algũa diligencia*: missus à Rege aut ab alio magistratu ad aliquem iustitię actum exercendum. đi sai, đi sai cán, idem.

sai, cây sai blái, *aruore que tem muita fruita*: onusta fructibus arbor.

sài: *doença de meninos com que ficão gafos*: morbus paruulorum quo scabiosi fiunt. nên sài, idem. con tlé sài mòn: *menino desfeito, magro*: paruulus macer, macilentus, a, vm.

sái: *ter o corpo ou algum membro tolhido*: captus membris. sái cánh: *ter o braço tolhido*: mancus, a, vm. sái mềnh: *estar tolhido, não se poder bulir*: captus membris, ita vt mouere seipsum non

pos-

possit. blệt, idem.

sải: *braça*: vlna, æ. mấy sải: *quantas braças*: quot vlnæ? sâu hai ba sải: *tem de fundo duas ou tres braças*: profunditas duarum aut triũ vlnarum. sải ra: *estender os braços pera medir a braça*: extendere brachia ad metiendum vlnam.

sải chiéu: *alimpar a esteira*: mundare ſtoream.

sãi: *bonzo*: ſacrificulus, i. sãi vãi: *homens e molheres que se ajuntão pera o culto dos idolos, ou tambem iuntamento pera outras obras, como pera fazer pontes, cazas pera os passageiros &c*: cultores & cultrices idolorũ qui ſimul cõueniunt ad idolorũ cultum, vel etiam ad alia opera ſimul faciẽda vt ad pontes erigendos, vel domos ædificandas ad peregrinorum hoſpitium.

ſay: *a cabeça toldada ou de vinho ou d'outra cousa*: grauatum caput, vel vino, vel alia re. ſay ruọu: *embebedarse*; inebriari vino. ſay cau: *areca irse a cabeça*: fructum indicum, quem arecam luſitani vocant, modicè

maſticatum aliquantulum grauare caput ad breuiſſimũ tempus.

ſay tay, vide blay tay.

sây: *esfolarçe hũ pouco como por topada*: excoriatio modica vt ex aliquo offendiculo. sây dẽa ra, súrt dẽa ra, idem.

sảy: *peneirar ou ſupar algũa couſa pera lhe ſair a casca*. incernere aut cribrare aliquid ad ſeparandum corticem. sảy gạo: *ſupar o arròs*: ventilare orizam.

sảy: *burbulhas*: papula, æ. nên sảy: *nacerem burbulhas*; papulas oriri. sảy mẽnh: *ſairem no corpo*: papulas in corpore enaſci. sảy mặt: *ſairem no roſto*: papulas in facie oriri. sảy: *ſarampão*: morbillus, i.

ſậy: *escapulir*; effugio, is. ſậy tay: *fugir da mão* decidere è manu inaduertenter. ſậy con: *mouito*: aborſus, vs.

ſậy: *caniçada*: crates arundinea.

ſâm, nhin ſâm: *ginção*: radix valde pretioſa & medicinalis ex Corea, quam radicem

dicem lusitani, ginsam, vocant:

sam, rau sam: *baldroega*: portulaca, æ.

sâm: *arremeter de homens, galès &c*: impetere, vel impetitio hominum, triremium &c. xoũ ƀěào, idem.

sām: *trouão*: tonitru. sām sét: *trouão com rayo*: tonitru cum fulmine. phải sām sét: *ferido de rayo*: fulmine tactus.

sām: *profetia*: prophetia, æ. sām truyèn: *tradição*: traditio, nis.

sām sữa: *aparelhar*: paro, as. dẽon, idem.

sám hôi: *superstição de tirar os pecados ao modo gentilico que he leuar algũa cousa pera os bonzos comerem e com isso absolue*. superstitio Ethnicorum ad tollenda peccata, deferunt enim aliquid idolo vt sacrificuli comedant, & sic ab illis absoluuntur.

sạm, đã sạm: *he ià velho*: senex iam est.

sâm sâm: *leonado*: fuluus color.

sān: *caçar, montear*: venor, aris. đi sān bắt cây: *ir a caça de gatos brauos*: venatione persequi felles syluestres.

sān, dẽy sān: *corda bem torcida*: funis benè contortus. vạn, idem.

san hô: *coral*: corallium, ij.

san: *grudar*: conglutino, as. san ƀěaò cho bền: *grudar bẽ*: agglutinare tenaciter. hải còn sān: *ainda està fresco, e se pega as mãos*: gluten adhuc recens est, & manibus adhęret.

sân: *pateo*: atrium, ij. sân rọ̃ rải: *pateo grande*: atrium amplum.

sàn sạt: *estrondo com os pes*; strepitus pedum. giạm sàn sạt, sặt sạt, idem.

sàn chà: *romania fruita do mato*: fructus syluestris quem lusitani romaniam dicunt.

sān: *certo pao que serue pera tinta de tingir*: lignum quoddam quod inseruit ad res colore imbuendas. ƀó sān duộm bià sắch: *a casca desse pao serue pera tingir a cuberta dos liuros*: ligni cuiusdam cortex qui vsui est

ad inficienda librorum tegumenta.

sán, tật sán: *doença quando se gèra pelouro na barriga*: morbus quo globulus generatur in ventre, cồn dẽạ, nên sán, idem.

sán: *ter as cousas prestes*: paratus, a, vm. dẽọn cho sán; *fazer prestes dante mão*: præparo, as. đã sản: *iá está aponto*: præparatus, a, vm. sản sàng, để cho sản sàng, idem.

sản, đẻ: *parir, gerar*: pario, is, gigno, is. sinh sản ra, idem. tử sản: *filho*: filius, ij.

sạn: *pedras no arròs*: lapilli in oriza. phải sạn: *achar pedra mastigando*: mandendo offendere in lapillos.

sang: *passar de hũa parte a outra*; migro, as. sang tlẻy: *partirse*: discedo, is. sang đất nầy: *d'outra terra vir a esta*: ex alia regione, vel regno transire ad hoc regnum. sang năm: *o anno que vem*: sequenti anno. ra năm, idem. đổ sang: *vazar de hũa vasilha a outra*: effundere ex vno vase in aliud.

sang, nguò-i sang: *homem*

nobre de geração: nobili oriũdus prosapia. sang trạo, idem.

sang, vi sang: *rosalgar*: aconitum, i. vi thang, idem.

săng: *caixão emque enterrão os mortos*: loculus, i. cái săng, cái quan, idem. aó săng: *pano da tumba*: feretri pannus.

săng: *pao*: lignum. gỗ, idem. săng có: *aruores e eruas*: arbores & herbæ. blanh săng: *palha não de arròs com que cobrem as cazas*: paleæ quibus teguntur domus, non ex oriza desumptæ.

sàng, cái sàng: *ioeira*: cribrum, i.

sàng, sản sàng: *estar prestes*: paratus, a, vm. dẽọn nhà sản sàng: *aparelhar a caza pondo tudo em ordem como pera receber hospedes*: parare domum omnia componendo, vt cum hospites expectantur.

sáng: *claridade*: claritas, atis. alij ráng. sáng ngày: *amanhecer*: diluceſco, is. đã sáng: *iá he menhãa clara*: albescit iam dies. đã sáng blang:

blang: *ià naceo a lũa, ià tem luar*: orta iam eſt luna, radij lunæ iam ſplendent. ſoi cho ſáng: *allumiar pera ficar claro:* illuminare vt clarus euadat locus. ſáng láng: *reſplandeſcente*: ſplendens, ntis. ſáng dẽa: *ter habilidade*: ingenio valere. đức Chúa blòi mở làõ ſáng láng: *Deos alluminar eſpiritualmente a alma*: illuminari animam à Deo.

sảng, chữ sảng ſót: *faltar algũa palaura ou letra na eſcritura*: omiſſum fuiſſe aliquod vocabulum aut characterem in ſcriptura.

ſạng: *laca ou nacar*; conchilium quo ſericum imbuitur colore purpureo.

sành: *teſtos*: teſta, æ. mượng sành, idem. sành vò: *teſto de boyão quebrado*: teſta ex diota confracta. phái sành: *ferirſe com teſtos*: offendere in teſtam.

sành, cam sành: *caſta de laranja grande*: mali aurei maiuſculi ſpecies.

ſánh: *comparar, igualar*: æquiparo, as. ſánh nhau, đi nhau, idem.

sảnh: *oatre ou leito de bambùs inteiros*: ſtratum ex cannis indicis integris confectum.

ſao: *eſtrella*: ſtella, æ. ngôi ſao: *ajuntamento de eſtrellas*: conſtellatio, nis. tinh thần, idem. ſao mai: *eſtrella d'alua*: ſtella matutina. ſao hôm: *eſtrella boieira*: ſtella veſpertina.

ſao, làm ſao: *de que maneira, como*: quomodo? vì ſao, í ſao: *porque*: quare? ſao nào, nhin ſao, cớ ſao: *que rezão*: quam obrem? ſao đẽy: *porque aſſy*: cur ita? chẳng biết thì ſao: *e pois não ha de ſaber*: cur id ignoret? chang có phải ſao: *não vai nada niſſo*: intereſt nihil.

ſaò, yến ſaò: *ninho de paſſaro, comer precioſo*: auicularum nidi ad edendum ſuauiſſimi, tổ én, idem.

ſaò: *vara*: pertica, æ. ſaò đo ruộng: *vara de medir as varzeas*: pertica qua Annamitæ ſuos dimetiũtur agros. ſaò chóũ thuyèn: *vara com que ſe bota o barco*; pertica qua impellitur nauigium aduerſo ſcilicet flumine.

sáo, cái sáo: *certa frauta*: fistula quædam. thổi sáo: *tangela*: fistula ludere.

sáo, chim sáo: *passaro a que os Portugueses chamão martinho*: auis quæ à lusitanis vocatur, martinho.

sảo con: *aborso*: aborsus, vs. sảy, sút, idem.

sạo, ăn sạo sạo: *comendo mascar com a boca como fazem os porcos*: comẽdendo strepitum ore edere more porcorum.

saõ. *vara, vergontea*: virgultrum, i. saõ mây; *vara de rota*: viminis indici virgultum quod lusitani, rota, vocant. saõ giuò-ng: *trauessa de catre*: ligna transuersa lecti.

saõ, cửa saõ: *ianella*: fenestra, æ. cửa sổ, idem.

saõ le: *mas, porem*: sed.

saõ, đôi: *ambos*: ambo saõ ruyên: *ambos viuos e saõs*: ambo viui & sospites.

saõ, nói saõ sõi: *fallar expeditamente, e bem*: expeditè loqui, & rectè. xaõ sõi, idem.

saõ, đánh saõ. *cair em pollução voluntaria*: pollui liberè.

sáõ: *ondas*: fluctus, vs. sáõ biển: *as ondas do mar*: fluctus maris.

sáõ nhau: *cotejar hũa cousa com outra*: conferre vnum cum alio. saõ đôi cũ nhau, so, sánh, idem.

sáp: *certa confeiçaõ de cera e cousas cheirosas pera enfeitarse*; compositio quædam è cera & quibusdam rebus odoriferis ad comendũ vultũ. dánh sáp: *enfeitarse*: concinnare se. sáp aõ: *cera*: cera, æ. nến sáp aõ: *vela de cera*: cereus, ei. nấu sáp: *derreter a cera*: ceram liquefacere. sáp cháy: *a cera se derrete, ou arde a vela*; cera liquefit, cereus ardet.

săp sách lại: *fechar o liuro*: claudere librum. săp lại một noi: *arrumar num lugar*: ordinatè collocare in aliquo loco.

sấp: *debruços*: pronus, a, vm. sấp xuống, sấp mặt: *debruçarse*: prostrari. nàm sấp: *deitarse debruços*: pronum iacere. sấp cật cũ ai: *virar as costas a alguẽ*: terga vertere alicui.

sấp, lộc sấp keo lên keo xuống:

xuống: *roldanas*: rotulæ. sấp ấn, vide ấn, sấp rèm, vide rèm.

sạp tàu: *conuès da não*; fori nauis.

sạp, cái sạp: *estrado de pao que não tem pès*: stratum ligneum pedibus carẽs. phán, idem.

sát, giết: *matar*: occido, is. vô sát nhẽn, chớ giết người: *não mataràs*: non occides. additur autem, homines, in præcepto Diuino, ne forte Ethnici putent idẽ esse ac illud quod ipsi habẽt de non occidendo quoquã viuente in falsa idolorum secta, aiunt enim. vô sát sinh, chớ giết sóũ: *não mataràs cousa viua*: ne occidas viuens. vnde in angustias ineuitâbiles rediguntur. quan sát: *diabo que crem mata as crianças*: diabolus à quo putant occidi infantes.

sát, quan tŏàn sát: *xebandar que guarda as aduanas dos rios ou barras*: magistratus qui vectigalia exigit in portibus & fluminibus.

sát, vỡ sát ra: *quebrarse o boyão*: comminui diotam.

tan ra, bỏ ra, idem.

sát, bỏ sát: *não dar bem a casca a fruita ou outra cousa quando se lhe tira*: difficilè exui cortice fructũ aut quid simile.

sát com: *tirar parte do arròs como da porçolana &c. quando he muito*: partem orizæ tollere de lance, ne alijs desit. melius, sé com. sic etiam de similibus.

săt: *ferro*: ferrum, i. nũ săt: *afogealo*: ferrum candens facere, ignire. rétsăt: *ferrugem*: ferri rubigo. cứt săt: *escoria*: ferri scoria.

sạt, giạm sàn sạt. vide sànsạt.

sau: *de tràs*: retrò. theo sau: *seguir de tràs*: sequi retrò. ngày sau: *depois, os dias depois*: postea, diebus sequentibus. đời sau, kiép sau: *a outra vida*: sequens vita, futurum sæculum. tù nầy về sau: *de hoje em diante*: ex nunc, imposterum. tù oũ có đạo về sau: *depois que he Christão*: ex quo factus est Christianus. nota quod, sau, pro tempore, significat futurum, sicuti, tlúoc,

tlúoc, ſignificat præteritum.

ſaù não: *malinconizado*: triſtis, e. lo buồn, idem.

ſaú: *ſeis*: ſex. muòi ſaú: *deſaſeis*: ſexdecim. ſaú muoi: *ſeſſenta*: ſexaginta.

sâu: *muito fundo*: profũdus, a, vm. sâu sắc: *couſa em que ſe não acha fundo, ſentido eſcuro*: obſcurus ſenſus, vel res cujus altitudo non percipitur. sâu nghĩa, idem. sâu nhiệm: *virtude oculta que os homens não alcanção*: occulta virtus quam homines non percipiunt.

sâu, chim sâu: *paſſaro que leua carta*: auis quæ epiſtolam defert.

sâu: *bicho da terra, de eruas*: vermiculus terræ, herbarum, bruchus, &c. sâu bọ, idem. sâu cắn: *a lagarta deſtroe*: eruca rodit.

sâu róm: *bicho cabeludo*: vermis piloſus. rọm, idem.

sâu to: *bicho de ſeda*: bombyx, ycis. tàm idem.

sâú: *lagarto*: lacertus, i.

sè, chim sè cánh ra: *abrir a aue as azas*: expandi alas ab aue.

sé, chim sé: *pardal*: paſſer, eris.

sê com, vide ſát com.

sẽ, nói ſóũ sẽ: *fallar impertinencias*: indecentia loqui. nói ſóũ chín, idem.

sẽ, chổi sẽ: *vaſſoura de vrzes*: ericæ colligatæ in ſcopam.

sẹ, vide thâp.

sẽ sẽ: *de vagar*: lentè, pacatè. khŏan khŏan, idem.

sẽ: *logo, vòs do futuro*: ſtatim, vox qua futurum ſignificatur. tôi sẽ đi: *logo irei*: ſtatim ibo. sẽ hay: *depois veremos*: poſteà videbimus. mấy sẽ về: *logo tornareis pera caſa*: ſtatim domum redibis. làm đoạn tói sẽ đi: *como acabar logo irei*: poſtquam perfecero ſtatim ibo.

sém hết: *ficar todo negro, queimado*: nigrum fieri ſeu aduſtum. lem, đen, idem.

ſen: *golfão, fulla como de lirio que nace nas alagoas*: planta florem habens vt lilij, naſcitur in paludibus à luſitanis, golfam, dicitur. hột ſen: *fruita ou ſemente que dà eſta fulla como amendoas* fru-

ctus aut ſemen quod in flore quem golfam vocant, oritur in modum amygdalarum. guoong ſen: *amacero-ca ou ramo aonde nace eſſa fruita*: ramus ſeu plantæ caput in quo naſcitur fructus quidam in modum amygdalarum.

sênh, đánh sênh: *tanger os paos nas galès a cujo ſom ſe rema*: ſonitum edere baculis quibuſdam ita vt remiges hoc baculorum ſonitu dirigantur ad remigandum vnà omnes ad numerum. sênh, oũ sênh: *o que toca eſſes paos*: ſonitum edens baculis ad dirigendos remiges, vt vnà omnes remigent ad numerum. alij, ſinh.

ſeo cày: *rabiça do arado*: ſtiua æ, manibuka, æ.

ſẹo tlâu: *furar as ventas as bufaras pera por alì as leuar*: perforare bubalis nares ad illos eâ parte facilius regendos.

sệp, nhà ngã sệp xuống: *cair o tecto da caza*: corruere tectum domus. đánh sệp xuống: *fazer afocinhar alguẽ dandolhe*: deijcere aliquem percutiendo illum ita vt facies eius terræ adhæreat.

ſét: *coriſco, rayo*: fulmen, minis. sãm ſét: *trouão e rayo*: fulmen & tonitru. tậm ſét: *coriſco com pedra*: fulmen cum lapide.

ſét bát: *porçolana cheya atè a borda ſem cumulo*: ſcutella plena vſque ad orificium ſine cumulo.

sệt mũi: *cortar os narizes*: præſcindere nares. kim sệt tlôn: *agulha sẽ fundo*: confracti foraminis acus. alij ſót, vel ſút.

sệt, ſọ sệt: *medo, horror*: metus, vs. horror, is. ſọ ſiệt, idem.

sẽu, vide sõu.

ſeu, vide ſeo.

ſeu, vide ſẹo.

ſi, ſuſi: *aſpero no tacto*: aſper, a, vm. đěán ſu ſi: *taboa não liſa*; læuis minimè tabula. chảng tlon, idem.

sĩ, tận sĩ: *o terceiro grao de letrados ſubindo*, literatorum gradus tertius aſcendendo, in quo ſcilicet tam ipſi quam eorum filij ab oneribus cõmunibus eximuntur.

sich,

sich, vide rich.

ſiéc : *reſmoninhar quando mandão algũa couſa:* muſcitare cum aliquid præcipitur.

ſiệc, ſo ſiệc: *medo:* pauor, is. ſo sệt, idem.

ſiêng: *diligente no que lhe encomendão:* nauus ad ea quæ iubentur.

ſim, blái ſim : *certa fruita do mato como murtinhos, que na India chamão caramutim:* fructus quidam ad modum baccæ myrti, quem in India, caramutim, vocant.

ſinh, ſóũ: *viuo:* viuus, a, vm. ſinh tử : *viuer e morrer:* viuere & mori . ſinh kí tử qui, ſóũ thì gưởi, chết thì về: *viuer he eſtar de paſſagem, morrer he tornar pera caza:* vita eſt tranſitus, mors eſt reuerſio ad propriam habitationem . prouerbium deſumptum ex Ethnicorum libris . phục ſinh : *tornar em vida, reſuſcitar:* redire ad vitam, reſurgere. ſóũ lại, idẽ.

ſinh đé : *nacer, parir, gèrar:* naſci, parere, gignere. ké hậu ſinh: *os vindouros:* poſteri, orum . ſinh sản ra: *gèrar:* gigno, is. ſinh nêm, ſinh thành, ſinh ra: *produzir, gèrar:* producere per generationem vt pater filium. ſinh nhệt : *dia do nacimento;* natiuitatis dies . ſinh đoi: *gemeos;* gemini fratres.

ſinh, lên : *ſubir:* aſcendo, is. ſinh thì, giờ lên : *hora de ſubir;* aſcenſus hora. đã ſinh thì : *ià morreo:* iam mortuus eſt. eum loquendi modum mutuamur ab Ethnicis, ad ſignificandam Chriſtianorũ mortem, vt pote aſcenſum ad Deum.

ſinh, v: de sênh.

ſinh: *enxofre;* ſulphur, is. lửa ſinh lửa diêm : *fogo de enxofre e de ſalitre:* ignis ex ſulphure & nitro, vt in inferno.

ſinh đò: *o primeiro grao como de bacharel;* primus literatorum gradus aſcendendo, hoc eſt infimus. eo etiam nomine compellamus adoleſcentes quos honore afficere volumus, cum ſcilicet eorum nomina ignoramus.

sình sich, vide rich.

sít : *mingoarſe algũa couſa, como arrès nouo quando ſe*

coze: diminui aliquid, vt orizam nouam quando concoquitur.

sô, coi sô sộ: *ver de perto*: inſpicere ex proximo loco. alij sô sõ.

ſo: *cotejar pera ver qual he melhor*: conferre aliqua inter ſe ad videndum quodnam melius ſit. ſo cũ nhau, ſo lại cái naò tốt. idem.

sò, cái sò: *amejoas*; mytilus, i. đó sò: *caſca de amejoa*: mytili teſta.

ſô: *fado, eſtrea*; fatum, i. conſtellatio, onis. đổi ſô: *mudar a eſtrea*; mutare conſtellationem. Ethnicorum error, vide nhương ſao. mặc ſô: *conforme ſua eſtrea*; iuxtà ipſius fatum. xem sô bàn tay: *ver as maõs pera ſaber a bona dicha*: manus inſpicere ad bonam ſortem augurandam. chyromantia, æ.

ſô, độ ſô: *legoas contadas de caminho*; leucæ. itineris numeratæ. dẽạm vô ſô: *eſtadios ſem fim*: ſtadia ſine numero. hàng hà ſa ſô: *couſa ſem conto*: innumerabilis, e.

sô, coi sô sõ: *ver claramente de perto*: inſpicere clarè ex proximo loco.

ſõ: *rol de gente, ou de outra couſa*: cathalogus, i. viết ſõ: *fazer rol*: cathalogum, conſcribere.

ſõ: *riſcar*; deleo, es. ſõ chữ ấy đi: *riſcai aquella letra*: dele illam literam.

ſõ, cửa sổ: *ianelinha*: feneſtella, æ.

ſõ ra: *ſoltarſe ou ſair algũa couſa do lugar aonde eſtaua repreſada*: erumpo, is. chim ſõ ra: *aue que ſe ſoltou de ſeu lugar*: auis quæ è ſua cauea euaſit. ſõ nước mũi ra: *ſair eſtillicidio dos narizes*: effluere ſtillicidium è naribus. ſõ máu ra: *ſoltarſelhe o ſangue*: erumpere ſanguinem. & ſic de alijs liquoribus qui retenti erumpunt.

ſõ blôi: *arco da velha*: iris, idis.

ſõ đôi: *terra que deixão pera tapar a agoa*: terra quæ relinquitur ad aquam coercendam.

ſõ, cây ſõ: *certa aruore*: arbor quædam dicta ſõ.

ſõ, coi ſõ, vide ſõ.

ſọ đầu: *càueira*: caluaria, æ. ſọ dừa: *xareta de coco*: nu-

cis indicæ nucleum. ſo bâu: *cabaça*: cucurbita arida.

ſộ, nói ſưng ſộ: *fallar inchado com agaſtamento*: tumidè loqui præ ira.

ſộ, coi thấy ſò ſộ: *ver de perto, claramente*: videre è propinquo perſpicuè. melius ſô ſõ.

ſo: *apalpar*: palpo, as. ſoai: *apalpar alguem*; palpare quem. đi ſo: *ir as apalpadelas*: pertentando ambulare: tìm ſo: *buſcar as apalpadelar*: tentando quærere. vide mê.

ſo com: *mexer o arròs quando ſe coze*; miſcere orizam quando concoquitur.

ſo thuóc: *vntar cõ mezinha*: vngere medicamento. xức thuóc, idem.

ſõ, săc ſõ: *varias cores*: varij colores. rõ, idem. răn hŏa săc ſõ: *cobra de varias cores*: variegatus coloribus ſerpens. răn rõ, idem.

ſõ dâu ſõ: *azeite de comer*: oleum quod edulijs immiſcetur.

ſõ cai: *o Mandarim a quẽ a aldea paga a rẽda por ordem do Rey*: magiſtratus cui pagus ſoluit tributum ex mandato regis. ſõ trĩ, idem.

ſọ: *medo que fas mouimento no corpo*; metus qui exteriorem facit motionem. ſọ sẹt, ſọ ſiệc, idem. ngọp ſọ: *medo de cair de alto*: metus decidendi ex altiori aliquo loco in præcipitium.

ſoâi, vide ſuôi.

ſoấy, vide ſuốy.

sŏạn của lại: *confiſcar os bens*; fiſco addicere bona. melius, tho của lại.

sŏát: *arrecadar a renda*; colligere tributum. sŏát thüế, sŏát tiền, làm tiền, idem.

ſóc, coi ſóc: *atentar por algũa couſa*: inuigilo, as. coi ſóc nhà: *tercuidado da caza*: inuigilare domui. coi ſóc chamẹ: *olhar por ſeus pays*: curam habere parentum.

ſóc tlán: *caluo*: caluus. ſói tlán, idem.

ſóc, cái ſóc: *doninha*: mulſtella, æ.

ſoi: *alumiar*: illumino, as. ſoicho ſáng: *alumiai pera ficar claro*: illumina vt ſit claritas. đèn ſoi nhà: *a candea allumea a caza*: illuminat can-

candela domum. ſoi cá: *peſcar com candea, com lès*: lumine lucernæ aut faculæ piſcari.

ſoi gu☉ng: *ver no eſpelho*: inſpicere ſpeculum. ſoi đòŭ, idem, eſt etiam veneficium quo Ethnici fatuè putant ſe ex ſpeculo poſſe agnoſcere vnde illis ortum ſit aliquod malum, dœmonibus ſcilicet varia in ſpeculo mentientibus per ſpecies &c.

ſoi: *eſpecies rememoratiuas*: ſpecies ad memoriam inſeruientes.

ſoi, gò ſoi: *monte de terra no rio*: mons aliquis terræ in ipſo flumine.

ſôi: *feruer*; bullio, is. nấu cho ſoi: *cozer atè feruer*: concoquere donec bulliat. nu-ớc ſoi: *ferue a agoa*: feruet aqua. nồi ſoi lên: *a panella ferue*; ebullit olla.

ſói, con chó ſói: *lobo*; lupus, i.

ſói tlán, vide ſóc tlán.

ſối: *pedra que laſtimà o pè*: lapis lædens pedem. phải ſối: *dar em pedra com os pès, laſtimandoos*. offendere in lapidem. đạp ſối, giài ſối, idẽ.

ſõ-i, nói ſaŏ ſõ-i, vide ſaŏ ſõ-i.

ſo-i nao: *que termo ou fim*: quis terminus, aut finis? ideſt nondum eſt terminus adhuc multum ſupereſt. ſo-i nao lêy nữ-a: *ainda fica muito leuai mais*: adhuc multum ſupereſt, accipe amplius.

ſỏ-i: *burbulhas, ſarampão*: morbillus, i. nên ſỏ-i, vide ſảy.

ſo-i: *fio*: filum, i. ſo-i đềả-i: *fio de algodão*; filum goſſipij. ſo-i to-: *fio de ſeda*: filum ſericum. ſo-i bún: *fio de letria*; filum ſimilaginis.

ſó-m: *cedo*: ocytèr, ocyùs. ſó-m tlưa: *cedo tarde*; ſeriùs ocyùs. còn ſó-m: *ainda he cedo*: tempus nondum aduenit vẽ ſó-m: *tornar cedo*: ocytèr reuerti. ſó-m mai: *polla menhãa cedo*; ſummo mane. mai ſó-m: *a menhãa polla menhãa*: cras mane. ſó-m: *couſa temporaã*. præcox, ocis lúa ſó-m: *arròz que vẽ no cedo*: oriza præcox.

ſon *vermelhão*: minium, ij. đỏ, thắm, idem.

ſon, gềm ſon, ngọt ſon: *vinagre forte*. acetum validũ.

ſon, ō một mẽnh ſon : *eſtar sò não ter marido ou molher* : cælibem vitam ducere ſine coniuge.

ſon : *eſteril, de todo não ter filhos* : ſterilis, omninò carens liberis.

ſôn ſột, vide rôn rột.

ſo-n : *charão, charoar* : ſandaracha, æ. ſandaracha inficere. phải ſo-n : *enchar o roſto pollo ar do charão freſco* : inflari faciem ex recentis sãdarachæ vapore.

ſó-n gáy : *arrepiarem ſe os cabellos com medo* : inhorrere capillos præ metu. alij, nỏ-n gáy.

ſo-p, cá ſo-p : *certo peixe* : quĩdam piſcis, dictus ſo-p.

ſôt : *quentura de tempo*; calor temporis verbi gratia æſtiui. ngày ſôt : *tempo quente* : dies calidi.

ſôt : *febre* : febris, is. ſôt mẽnh, idem. ſôt r'ết : *cezão, febres & frios*; calor & frigus ex febri. ſôt náõ nục : *grande cezão de febre* : febris acceſſio magna.

ſôt : *voz que termina a negação cõ exageração* : dictio terminans negationem cum

exaggeratione, vt, chưa có ſôt : *ainda nunca* : nunquam adhuc. chẳng ăn đi gì ſôt : *não come de tudo nada* : omninò nihil comedit.

ſôt : *faltar* : deficio, is. ſôt chữ : *faltar letra* : defectum eſſe literæ. ſăng ſôt : *paſſar alguã palaura por eſquecimento como na reza* : omittere aliquod verbum ex inaduertentia vt in recitando, & ſic in ſimilibus defectibus ex inaduertentia.

ſọt, cái ſọt : *ceſto em que acarretaõ varias couſas* : ciſta per quam varia aſportantur, vt terra, fructus, & id genus alia.

ſột vide rôn rột.

ſó-t đẽa ra, vide ſày.

ſõ-u, tlâu : *bufaro* : bubalus, i. giờ ſõ-u : *de hũa depois de meya noite atè às tres* : hora, à prima vſque ad tertiam poſt mediam noctem. năm ſõ-u, vide giờ.

ſoũ : *rio* : fluuius, ij. bờ ſoũ. *borda do rio* : fluminis ripa. bải, idem. ſoũ ngán hà : *via lactea* : via lactea. ſoũ thinh hà, idem. ſoũ cái : *o rio grande em que os outros ſe*

metem: flumen maius in quod alia minora flumina ingrediuntur. ſoũ con: *braço de rio que ſe mete no grande*: riuus ſeu fluuius minor, qui intra fluuium maiorem ingrediens nomen deperdit.

ſóũ; *vida, viuer*: vita, æ. viuo, is. hàng ſóũ ḋêy: *vida eterna*: vita æterna. ſóũ lâu vô cũ, idem. còn ſóũ: *ainda eſtà viuo*: viuit adhuc. ſóũ lâu: *viuer muito tempo*: viuere diù. ſóũ lại: *reſuſcitar*: reſurgo, is.

ſóũ: *macho das aues*: auium maſculus. gà ſóũ: *gallo*: gallus gallinaceus &c.

ſóũ: *couſa crua ou verde*: crudus, a, vm. ăn cá ſóũ: *comer peixe crù*: crudum piſcẽ edere. bláiſóũ *fruita verde*: fructus immaturus. nóiſóũ nóichín: *fallar impertinencias*: loqui indecentia. nóiſóũ nóiſê, idem.

ſóũ: *coſtas da ferramenta que tem sò gume de hũa parte*; aduerſa pars aciei in ferramentis quæ ſolum aciem ex vna parte habẽt. ſóũ guom: *coſtas da catana*: aduerſa

pars aciei in gladio. & ſic de alijs.

ſóũ xuo-ng ſóũ: *eſpinhaço*: ſpina dorſi.

ſóũ chên: *canella da perna*: tibia, æ.

ſu ſi: *aſpero por cepilhar*: aſper, a, vm. minimè læuigatum. chẳng tlo-n, idem.

ſu gia: *ſogro, ſogra*: ſocer, eri. ſocrus, vs. ſuigia, idem.

ſũ, cá ſũ: *peixe coruina*: coracinus piſcis.

ſuo, thày: *meſtre*: magiſter, tri. tien ſuo, thày tluóc: *o primeiro meſtre em qualquer arte, a quem adorão e leuantão altarinho em ſua caſa, cada hũ ao da arte que profeſſa, pera que os faça eminentes naquella arte*: magiſter primus in qualibet arte quem adorant ipſique altariolum erigunt in veſtibulo domus, vnuſquiſque illi cuius artem profitetur, vt ſcilicet ab illo eminentiam in illa arte obtineãt; & lucrum faciãt, latrones ipſi ſuum etiam habent mercurium quem colunt vt furandi illis anſam præbeat. bàn tien ſuo: *altarinho ao meſmo*: altariolum in quo primũ

ma-

magiſtrum vniuſcuiuſque artis colunt.

ſư tử: *leão*: leo, nis.

ſư tướng: *diabos aos quaes inuocão os feiticeiros nas curas*: dœmones quos venefici inuocant cum morbos curare tentant.

ſứ: *embaixador, embaixada*: legatus, i. legatio, nis. đi ſứ: *ir com embaixada*: legationem deferre. chính ſứ: *o embaixador que vay no primeiro lugar com outros*: legatus qui primum legationis locum tenet. phú ſứ: *o do ſegundo lugar*: legatus ſecundum locum tenens. tàõ ſứ: *os mais que acompanhão*: legatorum comites.

ſứ quan trũ ſứ: *nome com que ſe chamão os Eunucos graues em ſua auſencia com honra*: nomen quo Eunuchi primarij nominantur cum honore cum abſunt. quan tlaõ, idem.

ſử: *iſtorias*: hiſtoriarum narratio. sắch ſử: *liuro de hiſtorias*: liber in quo hiſtoriarum narratio continetur. ſử ki: *eſcreuer hiſtorias*: hiſtoriarum narrationem con-

ſcribere.

ſứ, lênh ſứ: *eſcriuão do mandarim*: ſecretarius, vel notarius magiſtratus. xá nhin, idem.

ſự, thờ: *venerar*: veneror, aris. ſự thượng đế, thờ đua tlên: *venerar ao Rey de riba*: venerari Regem ſupernum. notandum tamen eundem dici, ngộc hŏàng, thượng đế. quem venefici colunt, & ſic diabolum nominant.

ſự: *couſa*: res, rei. ſự gì: *que couſa*; quid? tòi chẳng biết ſự gì: *nãoſei nada, não me meto niſſo, là vos auinde*: hoc ego non curo, fac vt tibi placet. ſự: *o que toca*: ſpectans, ſeu quod ſpectat. ſự linh hồn: *o que pertence a alma*: pertinentia ad animam. ſự xác: *o que pertence ao corpo*: ſpectantia ad corpus. ſự buon bán: *o que toca ao officio de mercador*: attinentia ad munus mercatoris. ſự đọ chàõ: *o que toca aos caſados e debito coniugal*: ſpectantia ad officium coniugum, & debitum coniugale. ſự dâm dục: *o que toca couſas deshoneſtas*; pertinẽtia ad venerea.

ſự,

ſụ̈, dân ſụ̈: *vaſſalos, pouo*; ſubditi, populus, i.

ſụ̈. thõu ſụ̈: *interprete*: interpres, etis.

ſụ̈, lịch ſụ̈: *couſa galante, cortès*: vrbanus, a, vm. mạc cho lịch ſụ̈: *veſtir galante, limpo*: ciuilibus ac mundis indui veſtibus.

ſụ̈, vô ſụ̈: *eſtar liure das cargas publicas como da aldea e dos mandarins Rey &c.*: liberum eſſe ab oneribus publicorum operum vt Regis, Magiſtratuum, aut etiam proprij pagi.

ſủa: *ladrar*: latro, as. con chó ſủa: *o cão ladra*: latrat canis.

ſủa: *agoas mortas*: piſcis, vel oſtreorum genus quoddam valdè molle ad modum maſſæ rotundæ in qua nullus ſensùs apparet niſi quidam motus intra aquam, ſed cum litus attigerit ita quieſcit vt nullus ſenſus in ea maſſa penitus appareat, illam tamen multi comedunt præſertim oriẽtales. Iuſitani vocant: *agoas mortas* æſtus maris remiſſiores, quia ſcilicet cum æſtus ſunt remiſſiores,

in littore ſæpe inueniuntur illæ maſſæ.

ſử̃a: *couſa direita*: rectus, a, vm. rectè. nói ſử̃a: *fallar direito*: rectè loqui. đã ſử̃a, idem.

ſử̃a: *endireitar, caſtigar*: emendo, as, caſtigo, as. ſử̃a lại: *endireitar alguã couſa mal concertada*: emendare aliquid non benè compoſitum. ſử̃a ai: *caſtigar alguem*: caſtigare aliquẽ. ſử̃a mẽnh: *emendarſe*: corrigere ſeipſum. ſử̃a nhà: *ter conta cõ os de caza indireitalos*: corripere domeſticos. ſử̃a nước: *gouernar o Reyno*: adminiſtrare regnum. ſử̃a trị nước, idem.

ſử̃a, sắm ſử̃a: *apreſtar*: paro, as. dẽon, idem.

sữa: *leite*: lac, tis. bú sữa: *mamar*: lac ſugere. mót sữa, idem.

ſuâi, vide ſuôi.

ſuấy, vide ſuốy.

ſử̃âng, vide ſử̃ơng.

ſử̃ấng vide ſử̃ống.

súc: *enxagoar*: abluo, is.

súc miệng: *enxagoar a boca*: abluere os.

súc lọ: *enxagoar o bule*: ab-

abluere vrceolum.

súc, louc súc: *animais, propriamente são seis especies que contão como mais domesticas*: animalium species sũt sex scilicet magis domestica. bò: *o boy*: bos bouis. tlâu: *bufara*: bubalus, i. ngưa: *cauallo*: equus, i. dê: *cabra*: capra, æ. chó: *cão*: canis, is. chien: *ouelha*: ouis, is.

súc: *forças*: vires. súc khŏé: *bem disposto*: firmis viribus homo. hết súc: *com todas as forças*: omni conatu. hơn súc: *excede as forças*; vires superat. qua súc, idem.

sực thức: *acordar de repente*: repentinè expergisci.

sui gia: *sogro, sogra*; socer, i. socrus, vs. melius, su gia. alij gùn ghè.

sủi máu miệng: *sair sangue da boca, como dos mortos*; erumpere sanguinem ab ore, vt in mortuis. sủi nước lên: *começar agoa a ferver hũ pouco*; feruescere aquam.

suy: *considerar*: cogito, as. suy mlẽ: *ponderar a rezão*: perpendere rationes. suy lại: *considerar hũa e outra vès*: recogito, as. suy chảng đến: *o entendimento, ou discurso não chega*: intellectus non attingit, non capit.

sum hợp: *aiuntamento de gente*: concursus hominum.

sún rang: *desdentado hũ pouco*; dentium parte carens.

sưng: *enchar*: inflo, as. sưng mềnh lên: *encharlhe o corpo*: inflari corpus. nói sưng sộ, vide sộ.

sừng: *corno, punta*: cornu. sừng tây: *punta de bada*: cornu vnicornis.

suôi: *bambu delgado e forte de cor de tartaruga*: canna subtilis satis firma, coloris testudinis maculas imitantis. suôi trúc, trúc đồi mồi, idem. gậy suôi: *bordão desse bambu*: scipio ex canna subtili satis firma, colorem & maculas testudinis imitante.

suối: *ribeiro que corre entre montes*: riuus aquæ inter montes decurrens.

sưởi: *aquentarse*: calefieri. sưởi lửa: *aquentar se ao fogo*: calefieri ad ignem. sưởi náng: *aquentarse ao sol*: calefieri ad solis lumen. dici-

tur

tur de quocumque animali, de alijs rebus dicitur, phoi, ho.

ſuòn: *lado*; latus, eris. cǒên lấy luõi đòũ đâm ſuòn đứt Chúa Ieſu: *o ſoldado cõ a lança abrio o lado do Senhor Ieſu*: latus Domini Ieſu miles aperuit lanceâ.

ſuong: *orualho*: ros, roris. ſuong ſa: *orualhar*: roro, as, ſuong ſa: *neuoa*: nebula, æ.

ſuong: *leuar dous algũa couſa*: deferre aliquid duo ſimul. ſuong xác: *leuar o defunto*: deferre mortuum duo ſimul.

ſuóng: *goſto da alma ou do corpo*: delectatio animæ, vel corporis. nghe giảng thì ſuóng: *goſto de ouuir pregar*: delector audiendo concionem. tắm mát thì ſuóng: *lauarſe pera refreſcarſe he goſto*: delectatio eſt eſſe in balneo ad refrigerium.

ſút: *eſcapulir algũa couſa como da mão*: elabi aliquid, vt è manu. ſút tay, idem. ſút ra: *ſair ſe algũa couſa do ſeu lugar, como anel do dedo, catana da bainha*: effugere aliquid è proprio loco, vt

annulum è digito, gladium è vaginâ. sỏ, idem. ſút con đi: *mouito*: aborſus, vs. ſút lưng: *dor de cadeiras*: dolor renum. đau lưng, idem.

ſút mũi: *naris cortado*: præciſis naribus homo. kim ſút tlòn: *agulha ſem fundo*: rupti foraminis acus. melius ſót, vel sết.

sũ, cây ſũ: *certa aruore que dà figos ao modo dos noſſos e ſe comem verdes*: arbor quędam quæ ficus gignit ad formam exteriorem noſtratiũ, ſed virides comeduntur. blái ſũ: *eſſes figos*: ficus indici ad formam noſtratium virides tamen eduntur.

sử, chuộng: *honrar*: colo, is. khâm sử, kính chuộng: *reuerenciar e honrar*: reuereri & colere.

sử: *arma de fogo*: igniuomum genus armorum. sử bính: *artelharia*: tormentum bellicum. sử tay: *arma de fogo que ſe atira na mão como eſpingarda &c.*: fiſtula ferrea quæ præ manibus diſploditur. bắn sử: *atirar cõ arma de fogo*: diſplodere fiſtulam ferream, aut belli-

cum tormentum. gè sū: *apontar com eſpingarda, polla no roſto*: fiſtulâ ferreâ collimare metam, vultui admouendo eam fiſtulã. sū gang: *peça de ferro*: tormentum bellicum ferreum. sū đòũ: *peça de bronze*: tormentum bellicum æneum. đúc sū: *fundir peças*: conflare tormenta bellica. sū máng, vide hĕàng. tạõ đồi sū: *atacador*: fiſtulæ ferreæ fartor. báng sū: *coronha da eſpingarda*: fiſtulæ ferreæ lignea theca. bính sū, idem.

TA: *eu*: ego. ita loquitur ſuperior cum inferioribus ſed grauibus perſonis. chúng ta, mó ta: *nos outros*: nos ſocij ſic loquuntur ad inuicem cum de re communi omnibus loquuntur, vt mó ta đi: *vamos*: eamus. mó ta làm: *façamos*: faciamus.

tà, vạy: *errado, diabo*: erroneus, a, vm. diabolus, i. bắt tà: *exorcizar o endomoninhado*: energumenum exoricizare. trừ tà: *botar fora o diabo do endemoninhado*: diabolum expellere ab energumeno. tà dâm: *fornicação, ou outra deshonestidade defesa*: fornicatio aut alia Venus illicita. đứa gian tà: *homem refalſado, mao*: peruerſus, iniquus, a, vm. đạo tà: *ley falſa*: falſa lex.

tá, tôi tá: *escrauos, ou gente baixa de ſeruiço*: ſerui aut famuli viles.

tả: *parte esquerda*: pars ſiniſtra. tay tả: *mão esquerda*: manus ſiniſtra. tả phủ: *mandarim graue que está a mão esquerda del Rey de Tonquim*: magiſtratus primarius, qui Tunchinenſi Regi adſtat ad latus ſiniſtrum, huic reſpondet. hõu phủ qui ad latus dextrum eidem Regi adſtat, ſed eſt inferior in dignitate, nam ibi ad Pechinenſium Sinarum morem latus ſiniſtrum eſt nobilius dextro.

tả: *palaura que alguns tzão no fim da interrogação*: vox qua vtuntur aliqui in fine interrogationis, vt đí gì tả: *que couſa*: quid rei?

tã: *faixas ou cueiros da criança*: faſciæ aut panniculi infantis.

tạ, lạy kính: *reuerenciar*: reuereor, eris. tạ ơn: *dar graças*: agere gratias. đi tạ: *leuar alguem pera lhe perdoarem, ou porque lhe perdoarão*: ducere aliquem ad gratias agendas, quia veniam obtinuit, vel vt veniam obtineat.

tắc, phép tắc vô cùng: *poder infinito*: potentia infinita, omnipotentia, æ.

tắc lưỡi: *dar com a lingua nos dentes faſendo certo sõ quando ſe espantão ou louuão muito algũa couſa*: percuſſio quædam linguæ ad dentes ſtrepi-

ſtrepitum edendo in ſignum admirationis, aut ad aliquid valdè laudandum.

tác, bạn tác: *igualdade de companheiros*; æqualitas ſociorum.

tác, gà coc tác: *carcarejar da galinha*: glocido, as. alij toục tác.

tác, tuổi tác: *muito velho*: ſenex valdè.

tạc blỏ: *fazer eſtatuas*: ſtatuas formare.

tách, kim tách: *agulha muito fina*: acus valdè ſubtilis.

tai: *orelha*: auris, is. nang tai: *carregado no ouuir*: ſurdaſter, tri. blái tai: *a parte mais baixa da orelha*: auris pars infima. giảỏ tai nghe: *aplicar os ouuidos pera ouuir*: aures arrigere ad audiendum.

tai *deſaſtre*: infortunium, ij. tai va: *culpa que lhe impoem*: culpa quæ imponitur. phải tai va: *ſer culpado por algũa couſa, e lhe tomão tudo quer tenha culpa quer não*: culpam imponi alicui propter quam bonis ſpoliatur ſiue falſum ſit quod imponitur, ſiue ſit verum. tam tai: *caſtigo que abrange a muitos, como doença gèral que Deos deſſe*: pœna qua multi plectuntur, vt morbus vniuerſalis quem Deus mitteret &c.

tài: *talento, habilidade*: talentum, i. ingenij fœlicitas. có tài, idem.

tài phú: *eſcriuão do nauio; ou peſſoa a quem ſe entrega ſato*: ſcriba nauis, aut perſona cui res committuntur.

tài, tán tài: *o que gaſta mal o ſeu*: decoctor, ris. dicitur etiam de eo qui mercaturam exercendo depauperatur. tiền tài: *riquezas*: diuitiæ, arum. tài vật, idem.

tải, chở: *ſoſtentar tenda mão*: ſuſtineo, es. thien phủ địa tải, blỏi che đất chở: *o ceo cobre a terra ſoſtenta*: cælum operit terra ſuſtinet. ſententia ex eorum libris deſumpta ad oſtendendum cælum & terram eſſe tanquã domum quam non debemus adorare, ſed Dominum magnæ huius domus qui fecit cælum, & terram.

tải: *eſpalhar*: ſpargo, is. diſpergo, is. melius vãi, geo,

geo, rắc.

tại, ở: *ser, estar*: sum, es, est. maneo, es.

tay: *mão*: manus, vs. tay mặt: *mão direita*: manus dextera. tay hõu, idem. tay tả: *mão esquerda*: manus siniſtra. tay tlái, idem. ngón tay: *dedos das maõs*: manuum digiti. máõ tay: *vnhas das maõs*: manuum vngues. năm tay: *fechar a mão*: manum claudere ſeu ſtringere. cháp tay lên: *por as maõs iuntas*: iungere manus. lươm tay, idem. giơ tay: *eſtender a mão ou braço*: manum extendere, vel brachium. sút tay, sảy tay, mlẩm tay: *escapulir da mão*: manu elabi. cổ tay: *collo da mão*: collum manus. bàn tay: *palma da mão*: manus vola. nang tay, bên mặt tay, idem. xem só bàn tay: *olhar a palma da mão pera saber a bona dicha*: manuum volas inſpicere ad augurandum fœlicitatem. bé tay: *fazer estalar os dedos*: digitis contortis crepitum edere. tay ai chép: *de quem he esta escritura, quem a escreueo*: manus hæc ſeu ſcriptura cuius eſt?

cầm tay, cầm: *tomar na mão e telo*: manu accipere & tenere. nguời chên tay Chúa: *homem de quem el Rey ſe ſerue em todas as couſas*: vir quem Rex adhibet in omnibus negotijs. blay tay: *aforrar o braço pera dar pancada*: brachium exerere ad percutiendum.

tây, con tây: *bada*: rhinoceros, otis. vnicornis is. sừng tây: *ponta de bada*: vnicornis cornu.

tây: *Oeſte*: occidens, tis. gió tây: *vento Oeſte*: fauonius, ij.

tây: *particular, deſigual*: acceptor perſonarum. đức Chúa blời chẳng tay ai: *Deos não he particular, nem deſigual com ninguem*: Deus nullius perſonam reſpicit.

tày nhàu: *igual*: æqualis, e. dicitur etiam in ludo cum pares fiunt. tày: *do tamanho, do talho*: ſtaturæ ſeu magnitudinis eiuſdem. bàng, idem. tày nguời nên hai muơi tuổi: *o talho da peſſoa ſerà de vinte annos*: magnitudo perſonæ eſt circiter viginti annorum.

tâm,

tâm, láõ: *coração, entranhas:* cor, dis, viſcera, rum. ác tâm, làõ dữ: *roins bofes:* prauum cor, viſcera crudelia. đouc, idem.

tam, ba: *tres;* tres, trium. tam giáo: *as tres ſeitas:* tres ſectæ, quas è ſinis habuerũt. đạo thích: *a ſeita dos pagodes;* idolorum ſecta. đạo nhu: *a ſeita dos letrados;* ſecta literatorum. đạo đạo: *a ſeita dos feiticeiros:* ſecta veneficorum, cujus ſcilicet quidã. laó tử, inſignis veneficus auctor eſt. vide, đạo. tam hŏàng: *tres Reis ſuperſticioſos;* tres Reges ſuperſtitioſi quos impiè colunt nempe, thien hŏàng: *Rey do ceo;* Rex cæli. địa hŏàng: *rey da terra;* rex terræ. ngouc hŏàng: *rey do inferno;* rex inferorum. tam bản: *batel, embarcação de tres taboas:* cymba trium tabularũ. em tam: *terceiro irmão menor;* tertius frater minor.

tăm: *pao de dentes;* dentifcalpium, ij.

tăm tối tăm: *eſcuro:* obſcurus, tenebroſus, a, vm. tối tăm mù mịt: *treuas:* tenebræ, arum.

tàm: *bicho de ſeda:* bombyx, icis. làm to, sâu to, cái dọũ, idem.

tám: *oito:* octo. mươi tám: *deſoito:* octodecim. tám mươi: *oitenta:* octoginta.

tắm: *lauar o corpo:* lauare corpus. đi tám cho mát: *ir a lauarſe pera ſe refreſcar:* balneum adire ad refrigerandum ſe.

tấm: *pedaço de qualquer couſa:* fruſtum, i. tấm bạc: *barra ou pedaço de prata:* fruſtum argenti. tấm gạo: *pedaços de arròs quebrado quando o pilão:* fruſtula orizæ confractæ dum illa contunditur.

tấm tức: *ſoluçar com agaſtamento:* ſingultire præ ira. vide, nấc.

tạm, làm tạm bệy: *fazer algũa couſa por entretanto:* facere aliquid quod ad breue tempus ſolũ inſeruire debet.

tan ra: *fazerſe em pedaços couſa dura e fragil como vidro, panela de barro &c.:* confringi rem duram ac fragilem vt vitrum, ollam teſteam, & ſimilia. sữ tan ra: *arrebentar a peça:* crepare tormentum

bel.

bellicum. ḍỏ tan ra, ḍỏ quang ra, idem. tan tải: *espalhar*: dispergo, is. răc, geo, idem.

tàn lửa: *faiscas de fogo*: fauilla, æ. tàn bay lên: *aleuantarse as faiscas*: scintillas in altum tolli.

tàn hŏa: *murcharse a flor*: marcescere florem. héo, idem.

tàn Chúa: *o sombreiro du Chùa ou Rey que gouerna em Tonquim*: vmbella Regis regnum administrantis. nam vmbella Regis illius qui vocatur, Bua, dicitur tán ḍua.

tấn, nhà tấn: *caza de hũ Rey da China que queimou os liuros de confusio*: familia illius regis Sinensis qui libros Confusij combussit.

tán, khánh tán: *festas dos pagodes*: festa superstitiosa idolorum. tán che bụt: *sombreiro do pagode*: vmbella idoli. tán ḍua: *sombreiro do bua*: vmbella buæ. vide tàn.

tán của ra: *desperdiçar o fato*; profundere opes, dissipare rem domesticam.

tồn, idem.

tấn sĩ: *o terceiro grao de letrados subindo*: literatorum tertius gradus ascendendo. qui ad hunc gradũ peruenit, eximitur ab omnibus tributis & oneribus publicis tam ipse quam eius filij. qui vero secundum tantum gradum attigerunt qui dicitur. hương cống, ij etiam liberantur ab oneribus publicis & tributis, sed non eius filij. denique qui solum primum gradum sunt adepti qui dicitur, sinh đồ, ij liberantur à quibusdam oneribus vilioribus vt à remigis officio aut baiuli & similibus, at non à scribendo, & alijs nobilioribus officijs.

tấn, đem đi: *leuar*: fero, fers. tấn thực: *leuar de comer a pessoa graue*: deferre cibum primariæ personæ. tấn cho ḍua: *leuar ao bua*: deferre buæ cibum.

tản, đi tản, đi một người một nơi: *ir cada hũ por seu caminho*: diuisim vnumquẽque itinere suo progredi.

tận, hết: *acabarse*: finio, is. tận thế, hết thế: *acabarse o mun-*

o mundo: finire mundum, finem mundi adeſſe.

tạn: *chegar*: pertingo, is. nuớc đã tạn gỗ: *agoa ià chega ao pao*: pertingit iam aqua ad lignum. tạn mây: *atè as nuuens*: vſque ad nubes. tạn blòi: *atè o ceo*; attingit cælum. đến cho tạn: *chegarſe iunto*; accedere itaut attingat.

tang, đề tang đề tãọc: *porſe de dò por morte do pay ou may não rapando a moleira &c*: luctum inſtituere pro morte Patris aut Matris, quo tempore viri pregma, ſeu partem capitis anteriorem non radunt, mulieres autem partem capillorum abſcindunt, præcipüè pro pro morte mariti. trũ tang: *tres annos de dò pollo pay e pollo marido, no qual tempo não he licito cazar e fazem outras ſuperſtiçoẽs aos taes mortos*: luctus anni tres pro patre aut marito, in quibus non licet ipſis celebrare nuptias, alias etiam ſuperſtitiones pro illis defunctis exequuntur. chữa trũ tang liên táng: *fazer certas feiticeiras, pera-*

que nos tres annos do dò os que morrerão não leuem outros apos sỳ de ſua caſa, e ſe dentro daquelle tempo morre outro deſenterrão o primeiro, e não enterrão o ſegundo nem lhe fazem os conuites acoſtumados pera não morrerem outros: veneficia quædam tempore luctus fieri ſolita, ne defuncti alios ſecum trahant ad mortem. quod ſi quis ex cõſanguineis eo luctus tempore moriatur corpus defuncti effodiunt, & mortuum de nouo ſepulturæ non mandant nec ſolitis conuiuijs illius mortem celebrant, ne fortè alius item conſanguineus moriatur.

tăng, đi tu: *fazer ſe bonzo*: ſacrificuli munus aſſumere. tăng ni, sãi vãi *bonzo e bonza*; ſacrificulus, & ſacrificula.

tầng, vide tòng.

tàng, nói cho tỏ tàng: *fallar claro*: dilucidè loqui. melius tuờng.

táng, nhà táng: *cazinha ſobre a ſepultura ou de madeira ou de papel*: domuncula quædam ſupra ſepulchrum erecta, ſiue lignea illa ſit

siue papyracea.

táng, liêng tánh, vide tang.

táng chì: *pedaço grande de chumbo*: fruſtum ingens plumbi, ſic de ſi nilibus.

táng đăng, dêu viec: *muito que fazer muitos trabalhos*: negotia multa, tribulationes multæ.

táng cột *baſe de coluna*: baſis columnæ.

tặng, phũ chức: *dar dignidade, grao &c.* dignitatis ſeu magiſtratus ad gradum euehere.

tanh: *fazer aſco*: ſtomachum prouocare. tanh hôi: *feder couſa podre*: putidus, a, vm.

tánh: *acabar a bebedice*: redire ad mẽtem poſt ebrietatem. dicitur etiam de quocunque caſu quo quis ſemotus à mente redit ad ſe. tánh rượu: *iá cozeo*: vinum iam digeſſit. đã tánh, đã tỉnh, idem.

tạnh: *eſtear a chuua*: ceſſare pluuiam. mưa đã tạnh, idem. bỏi tạnh: *depois de chouar aclarar o tempo*: ſerenum fieri cælum poſt pluuiã.

tao: *eu*: ego. cùm ſcilicet ſuperior cum valdè inferioribus loquitur vt pater cum filijs, nobilis cum viliſſimis, pueri etiam inter ſe loquentes aut contendentes ita loquuntur. nói mầy tao: *fallar ſoberbo deſprezando aos outros*: ſuperbè loqui contemnendo alios. nguoi tó, idem.

táo, bếp: *fogão*: focus culinæ. táo cõên, đua bếp, vide bếp. phăm cao, Dij lares.

táo, blái táo: *maçãa de nafega*; ziziphum, i.

tạo, dựng: *alleuantar*: attollo, is. dựng cột nhà: *aleuantar as columas da caza*: attollere aut erigere columnas domus. vnde quod Ethnici dicunt, tạo thien lọp đia, pro creatione cæli & terræ eſt illorum error cum putent ex præexiſtente materia factum fuiſſe mundum, etiam ſine cauſa prima, atque ita notandum nos non poſſe eo modo loquendi vti ſine explicatione.

tạo, đến: *chegar*: aduenio, is.

tạõ, cái tạõ: *atacador*: fartor

tor tormenti bellici aut fistulæ ferreæ. tạõ dồi sữ, idem.

tăp, nhó tâm tăp: *muito pequenino*: paruulus valdè. nhó tăp tăp, idem.

tăp, tăm tăp: *lauar todo o corpo* abluere totum corpus. tữa, dicitur de parte corporis.

táp: *tormenta*; tempestas, atis. bão táp: *tufão, vento grande que corre os rumos*: ventus ingens in circuitum furens. is non naues solum in mare demergit, sed & arbores è terra euellit. gió idem.

táp, ăn táp: *comer carne crua ou mal assada*: carnem crudam aut semiustulatam comedere.

táp, chạy táp đi: *fugir, por-se em cobro*: fugere, recipere se in tutum.

tạp, gỗ tạp: *madeira colhida fora de vès que apodrece facilmente*: immaturè sectum lignum quod facilè putrescit.

tạp, ăn tạp: *comer carne, ou peixe, ou ouos, ou qualquer cousa da, que não comẽ os pa-*

godentos nos seus ieiuns: carnẽ pisces oua aut aliquid ex ijs comedere à quibus abstinẽt Ethnici in suis ieiunijs, quæ vocant ăn chay. ổ tạp: *cousa suja*: spurcus, a, vm. do, idem.

tập: *ensayarse pera algũa cousa*: exercere se ad aliquid. tập bắn sữ: *atirar com espingarda ou peça de artilharia à barreira pera se destrarse*: fistulam ferream aut tormentũ bellicũ explodere ad exercitiũ. tập ngựa: *amançar o caualllo*; domare equum. tập cŏên: *adestrar os soldados*: exercere milites ad pugnam. tập voi: *amançar o elephante*: cicurare elephantem.

tắt lửa: *apagar o fogo*; extinguere ignem.

tắt, đi tắt: *ir por atalho*: breuiori via incedere. nói tắt: *fallar compendiosamente*: succinctè loqui. giảng tắt: *recopilar o cateciſmo* cõpendio cathechismum docere.

tắt nghi: *morrer*: mori. tắt hoi, idem.

tắt, gió đã tắt: *cessou o uẽto*: cessauit ventus. đã lạng, idẽ.

tát nuṷ́ɔ́c: *botar agoa, como de embarcação ou tanque pera esgotala*: eijcere aquam vt è naui, palude, & similibus, donèc exhauriatur. tát nuṷ́ɔ́c cho cạn, idem. gầu tát nuṷ́ɔ́c: *certo instrumento à modo de cesto piqueno feito de bambùs bem tapado com pes ou charão, e com este se bota agoa das embarcações de Annam*: instrumẽtum quoddam in modum ciſtæ paruulæ ex canis indicis contextum & benè compactum piceque aut ſandaracha linitum, atque hoc inſtrumento è nauigijs maioribus regni Annam exhauritur aqua.

tất, bít tất: *meyas ou botas*: tibialia vm. ocreæ, arum. melius miệt pro tibialibus.

tặt, nên tặt: *doença comprida*: morbus diuturnus. tặt nguyen: *doenças malignas pegajosas*: morbi cõtagioſi maligni. tặt bạnh: *peste*: peſtis. tặt phũ: *doença de lazaro*: morbus elephantiacus.

tàu: *nao, nauio grande*: nauis. đáõ tàu: *fazer nauio*: nauem condere.

tàu voi: *estrebaria de elephantes*: ſtabulum elephantium. tàu nguạ: *estrebaria de cauallos*: ſtabulum equorum.

tàu, mực tàu: *tinteiro de carpenteiro pera botar linhas*: atramentarium fabri lignarij quo lineas in ligno ipſe producit.

tàu nhà: *certa taboa no remate do telhado iunto as beiras*: tabula quædam in termino tecti iuxtà imbrices.

tạu, mua: *comprar*: emo, is. tạu thuyền: *comprar embarcaçam*; emere nauigium.

tâu: *palaura de cortesia com que se falla ao bua*: verbum vrbanitatis quod præmittitur cum quis buam alloquitur. tâu bua vạn tũế: *Vossa Alteza viua dès mil annos*: Rex in æternum viue.

tạũ vide tạõ.

tấũ, vide tóũ.

tebặt cá: *certa rede de pescar*: rete quoddam ad piſcandum.

tê chên: *pè dormente*. ſtupidus pes. ſic, tê mẽnh: *ter o corpo carregado*: ſtupidus, a, vm.

tê; *aquelle outro*: ille alius.

oũ tê: *aquelle outro Senhor*: ille alius Dominus. oũ kia, idem. in prouincijs meridionalibus dicitur te, pro kia.

tè he: *descuberto, mal composto*: seminudus, a, vm, vel incompositis vestibus indutus.

tê gêy cho bàng: *aparar o papel pera que fique igual*: resecare cartam vt fiat æqualis. tê săch, idem.

tê: *sacrificar*: sacrifico, as. tế lẽ đức Chúa blòi: *sacrificar a Deos*: sacrificium offerre Deo. đomma tê quỉ: *sacrificar ao diabo*: litare diabolo, defunctis &c. văn tê: *rotolo em que vay escrito o nome do diabo aquẽ se offerece o sacrificio*: schedula in qua conscriptum est nomen dœmonis cui litatur.

tê ngựa, chạy ngựa: *correr a cauallo*: equitando currere.

tê: *botar algũa cousa com a mão, ou cõ o pè*: proijcere aliquid manu aut pede. tê nước: *botar agoa com a mão*: proijcere aquam manu. tê càu lên: *dar rechaço na pela com o pè*: repercutere pilam

pede. nước tê bẽào thuyền *saltar agoa na embarcação*: exilire aquam in cymbam.

tẽ, gạo tẽ: *arròs ordinario*, oriza communis prout distinguitur ab ea quam lusitani, pulò, vocant.

tẽ, hát tẽ: *cantar mal*: infulsè canere.

tẽu: *lançar as sortes cõ duas caixas*: sortes dare iectis duabus monetis æneis. tẽu sấp: *cairẽ as caixas ambas com as letras pera baixo*: sortis monetas ambas decidere literis infrapositis, aut solo adhærentibus. tẽu ngửa: *cairem com as letras pera riba*; sortis monetas ambas decidere literis in parte superiori patentibus.

têm blâu: *concertar o betel*; cõcinnare foliũ, quod lusitani, betel, vocant, ad edendũ.

tên: *nome*: nomen, nominis. danh, idem. tên là đí gì: *como se chama*: quomodo vocatur? tên là gì, gọi là gì, idem. đặt tên: *por o nome*: imponere nomen. tên xấu: *roim fama*; nomen malum. mất tên: *perder o credito*: fidẽ seu authoritatem amittere.

tên: *seta*: sagitta, æ. me tên: *ferro da seta*: sagittæ ferrum.

tép, cái tép: *cameroẽs piquenos*: gãmari paruuli. tom nhó, idem.

tết: *festa do anno nouo* recentis anni festum. ăn tết ba ngày: *festejar com banquetes os tres primeiros dias do anno nouo* celebrare conuiuijs triduum recentis anni tết năm: *fazer festa com conuites ao primeiro mestre cada hũ na sua arte o quinto dia da quinta lua*: celebrare conuiuium primo magistro quem tien fu vocant quinta die quintæ lunæ, vnusquisque iuxta artem quam profitetur. solent etiam tunc magistris viuis & parentibus alijsque superioribus deferre munera. tết ai: *dar presente de comer e beber a alguem nessas festas*: munera esculentorum dare diebus illis quos tết vocant.

tẹt, bláitẹt: *fruita mangrada*: adustus inclementia cæli fructus, vel vredine.

tha, khác: *diferente*; alius, a, vd.

tha: *perdoar*: dimitto, is,

parco, is. tha tội tha vạ: *perdoar os pecados e castigos*: dimittere peccata & pœnas.

tha *leuar a aue ou animal algũa cousa na boca ou nas vnhas*: exportari ore aut vnguibus ab aue aut alio animali aliquid raptum. chim tha rác làm tổ. *leuar a aue no bico as palinhas pera fazer o ninho*: asportari paleas rostro ab aue ad nidum conficiendum. con mèo tha chuột: *o gato leuar o rato na boca*: asportari à fele murem in ore.

tha thối tha: *cheirar mal*: fœteo, es.

tha, thịt tha: *dor que vem de se coçar, de frio &c*: dolor proueniens ex fricatione, frigore &c

thả *soltar alguem que está preso*: soluere aliquem à vinculis, nam de auibus alijsque animalibus dicitur thả.

thà: *antes*: præstat, thà chết chẳng thà chối đạo: *antes quero morrer, e não negar a ley*: feram potius mortem, non feram negare legem.

thà, thạt thà: *homem*

de

de verdade: verax, cis.

thả: *largar aues ou animaes que estão presos:* soluere captas aues aut animalia quæcunque, de hominibus dicitur, thà.

thả, đi thaõ thả: *ir de vagar:* pedetentim incedere, sẽ sẽ, idem.

thả, nế thả *sarjar:* scarifico, as. giác, idem.

thắch nhau: *apostar* sponsionem facere. thắch đánh nhau: *desafiarse:* prouocare se inuicem ad singulare certamen. ghẹo nhau, idem. thắch cớ, bó vạ cho: *aleuantar falso:* falsum in alium conijcere.

thạch, đá: *pedra:* petra, æ. sai thạch: *fazer andar hũa pedra por feiticeria:* petram prestigijs mouere loco. khiên tạch, idem.

thai *barriga de molher prenhe:* vterus fœminæ grauidæ. có thai: *concebeo:* concepit. chiu thai, nghén, idé.

thai, khỏan thai *de vagar:* lentè. sẽ sẽ, idem.

thái, cả: *o summo:* maximus, a, vm thái kực: *o primeiro principio:* primum principium quod literati Sinensium ponunt, nempe materiale & sine intellectu tanquam materiam primam ex qua cælum & terra originem habeant, nullam tamen ponunt causam efficientem seu primum motorem. đức bà thái coắc lảo: *mãy del Rey:* Mater Regis Tunchinensis. thái coắc, idem. laõ thái: *dragão grande:* magnus draco, nomen cuiusdam regis in regno dicto, cao bàng.

thay: *muito:* valdè. tốt thay: *muito bom:* valdè bonus. ỏán thay: *muito inimigos:* valdè infensi inimici. khỏan thay: *muito clemente:* valdè clemens.

thay: *em lugar de outrem:* loco alterius. thay Chúa blòi tha tội *em lugar de Deos perdoar os pecados:* vice Dei remittere peccata. thay mặt đua Chúa: *Vizorey* Prorex, egis. thay nhau: *reuesarse:* alternari inuicem. đổi, idem. thay nón đội mũ: *em lugar de chapeo trazer barrete:* loco galeri vti pileo. thay vì, idem.

thay thảy: *todos sem ficar nin-*

ninguem: omnes nemine dépto. hết thay thảy, idem. alij, hế dê thảy, vel hễ đê thảy.

thây: *corpo morto*: cadauer. is· thày ma, xác, idem.

thày: *meſtre* magiſter, tri. thày thuóc: *medico*: medicus, i. thày đạo: *pregador da ley* magiſter legis. thày phù thủy: *feiticeiro que cura os doentes com feiticerias*: veneficus qui infirmos veneficijs curare tentat. thày bói: *feiticeiro que faz profiſsão de adeuinhar*; veneficus qui diuinationibus intendit. thày đia lí: *feiticeiro que buſca ſepulturas pera fazer Mandarins*: veneficus qui terram quærit aut locum ad ſepulchrum aptum, ad hoc vt filij aut nepotes ſepulti magiſtratus obtineant. thày chữ: *meſtre de eſcola*: magiſter ſcholaſticorum. bà thày: *molher que ſabe letras*: mulier quæ literas ſinenſes nouit. đức thày: *honra que ſe dà a meſtres principaes, ou a peſſoas graues &c*; titulus honoris qui præcipuis quibuſdam magiſtris datur, vel nobilibus perſonis etiam fœminis quæ literas norunt. quan thày: *o mandarim de cada hum*: magiſtratus cui quis ſubeſt. làm thày: *fazer officio de meſtre* magiſtri munus exercere.

thấy: *ver cõ effeito*: videre de facto, xem chẳng thấy ai: *olhei ſe via alguem, não vi ninguem*: perſpexi vt aliquem viderem, vidi neminem. dicitur etiam de omnibus ſenſibus, vt. nghe thấy: *ouui*: audiui. thấy tiếng: *ſe ouue a vos*: auditur vox. ngửi thấy: *cheirar*: olfacere. đã thấy: *iá achei*: inueni iã. tìm chẳng thấy: *buſque i não achei* quæſiui & non inueni. thấy: *ſaber por experiencia*: experimento didiciſſe. thấy nó làõ dữ: *tenho experiencia ſer elle de roins boſes*: expertus ſum illum peruerſi eſſe ingenij.

thảy, vide thay thảy.

tham *cubiçar*: appeto, is. chớ tham của người: *não cubiçaras o fato alheo*: rem alienã ne concupiſcas tham lam, idem. gian tham *com engano querer leuar o alheo*:

ar-

arripere velle dolis & fraudibus rem alienam. thamđốc: *dinidade pequena de mandarim na aldea*: magistratus quidam exiguus in pago. oũ tham, idem.

thăm, gưới mlò i thăm ai: *mandar recados a alguem*: ſalutationes alicui mittere. đi thăm ai: *fazer viſita a alguem*: inuiſere aliquem, pro infirmis melius viêng. hói thăm: *preguntar nouas*: noua nuntia inquirere. thăm tin, idem.

thăm: *ſortes que ſe tirão, ou lanção*: ſortes, quæ iaciuntur, aut extrahuntur. bố thăm: *botar ſortes*: ſortes iacere. bé thăm: *tirar ſortes de palinhas*: ſortes è paleis extrahere, cum illas quis manu tegens ſuam quiſque fortuitò trahit breuiorem aut longiorem. bắt thăm, bé găm, idem.

thâm, mùi thâm: *cor preta terrea que não tem luſtre*: color niger minimè ſplendens. áo thâm *cabaya preta que não tem luſtre*: pulli coloris veſtis, nigra.

thâm bò ruộng: *entrar polla varzea do outro comendolhe o vallado*: ſubripere agri alieni partem perrumpendo aggerem interpoſitũ. thâm bĕào: *entrar com perturbação*: turbas excitando ingredi. tlộm thâm: *os ladroẽs entrão* fures ingrediuntur. lŏạn thâm: *aleuantamento*: rebellio, nis.

thàm, nói thàm thàm: *fallar a puridade muito manſo*: ſecretò loqui, & demiſſa admódum voce. lo thàm thi: *cuidar conſigo*: cogitare ſecum. ngăm, gâm, idem.

thăm: *cor vermelha*: rubeus color. đỏ thăm: *carmeſim*: murex, ricis. nhêu thăm: *touquinha carmeſim*: ſericum quoddam murice tinctum.

thẳm, đi ngay thẳm thẳm: *ir caminho direito*: recta omninò via incedere.

thãm, thương thãm thiét: *amar teneramente*: tenerè amare. yêu, mến, idem.

thậm: *treſpaſſar a agoa algũa couſa* peruadi aliquid ab aqua. thậm nước, thâu bĕào, idem.

thậm phải *he muita rezão*: valdè conſonum rationi eſt.

thậm mlớn: *muito grande*: valde magnum.

than: *caruão*: carbo, nis. than lửa: *braſa*: carbo ignitus.

than thở: *ſuſpirar, deſabafar cõ alguem*: ſuſpiro, as, nudando ſecretũ alicui relaxare animum. than thĩ: *gemer*: gemo, is.

thân: *modo de fallar cõ peſſoa graue abaixo del Rey*: titulus ſeu honor qui exhibetur primarijs perſonis infra Regem. thân oũ, thân đức oũ, thân oũ già muôn tuổi: *viua Voſſa Eſcellencia, Voſſa Senhoria muitos annos*; Veſtra excellentia, Veſtra Dominatio Neſtoreos viuat annos. tâu đua, doũ Chúa, bạch thày, chiếng oũ. hi ſunt tituli honoris.

thân: *corpo*: corpus, poris. thân xác: *corpo morto*: cadauer, is. đã nên thân: *ià he homem*: iam virum agit.

thân, đòũ thân: *virgem*: virgo, ginis.

thân thể: *corpo viuo*: corpus viuens.

thân thích, họ hàng: *parentes*: conſanguinei.

thân thích: *certas riſcas em pao, eſpecie de feiticeria*: lineæ quædam ſuper lignum ductæ, veneficium.

thân khỉ: *bugio*: ſimia, æ. giờ thân: *hora das tres atè as cinco depois de meyo dia*: hora à tertia ad quintam poſt meridiem. vide giờ.

thân, một thân một mềnh tôi: *ſou sò não tenho ninguem*: ſolus ſum ego, non habeo hominem.

thăn: *lombos*: lumbi, orum. thân thịt lợn: *lombos de porco*: lumbi porcini.

thần, tôi: *eu, vaſſalo, ſeruo*: ego, loquendo cum demiſſione, nam ſignificat etiã hæc vox clientem & ſeruum.

thần: *o diabo que chamão tutelar do lugar*: diabolus quẽ loci tutelarem vocant. is vt plurimum eſt facinoroſus aliquis ibi occiſus, aut etiam aliquod animal mortuum in eo loco, eumque aliquid mali cuipiã ibi acciderit ſtultè putant id ab illo homine aut animali factum, & deinceps eum colunt, erigendo domũ altare &c. dantque illi titulum Regis aut Magiſtratus,

ne

ne ſcilicet ſimile infortuniũ illis adueniat. thần kì, idem.

thần xích: *certo pao que tomão na mão os feiticeiros que curão os doentes*: baculus aut lignum quoddam quod manu apprehendunt venefici cum ægrotos curant, virtutem in eo ponẽtes baculo.

thần, thien thần: *Anjos*: Angeli. quỉ thần: *diabos*: dœmones. thần sát đánh: *eſſe diabo te mate*: diabolus ille te occidat. đạo lộ, thần quan đánh, idem maledictũ. đồm thần quan: *offertas que fazem a eſſe diabo pera que lhe não faça mal*: oblationes diabolo factæ ab Ethnicis ne illis noceat, vel in itinere, vel in alio negotio. hũ thần, vide hũ.

thần, ſao bắc thần: *a eſtrella do norte*: ſtella polaris.

thần vì: *certa taboa em que ſe eſcreue o nome do defunto pera lhe fazerem zumbaya*: tabula in qua conſcribitur nomen defuncti vt illi ſolita reuerentia demiſſo in terram capite fiat.

thần, chua thần oũ: *o Rey da China que dizem inuentou*

o arado, e cultiuar a terra: nomen Regis Sinarum quem dicunt fuiſſe inuentorem aratri, docuiſſeque agriculturam, atque ideò illum colunt.

thần, quan đại thần: *os mandarins grandes*: magiſtratus ſupremi, tanquam præcipui Regis ſerui. quan tôi cả, idem. sứ thần: *embaixador*: nuntius regis.

thần lằn: *ſaltão como lagartixa*; piſcis quidam figuram habens lâcertulæ.

thần, nọi thần: *nome odioſo de Eunuco*: Eunuchi nomen, ſed odioſum. vide trũ sử, cạn.

thán, bàng than thán: *muito igual*: æquale, & valdè planum. đất than thán: *terra plaina e muito igual* planum & valdè æquale ſolum. phẳng, idem.

thần, lẫn thần: *ter muitos negocios cõ confuſão* confusè multis negotijs implicari. lẫn lộn, idem.

thang *eſcada* ſcala, æ. bậc thang *degraos da eſcada* ſcalæ gradus. bắc thang lên: *por eſcada pera ſubir*: ſcalam

ad aſcendendum apponere.

thang, bún thang, vide bún.

thang, vi thang: *rozalgar*: aconitum, i. vi ſang, idem.

thăng, len: *ſubir*: aſcendo, is. thăng thien, len blòi: *ſubir ao ceo*: aſcendere in cælum. đốt thăng thien: *botar foguetes*; emittere igniculos ſurſum volantes. đốt óũ pháo, idem.

thăng, cái thăng gạo: *medida de arròs*: menſura orizæ. cái thưng, đấu, idem.

thàng: *nome com que ſe chamão os meninos, moços e gente baixa*: nomen quo vocantur pueri, famuli, & viles perſonæ. thàng đố: *menino que ha pouco que naceo*: infans recens natus. thàng nhó: *menino*: puer, i. o thàng kia: *ò moço*: heus tu. ſao làm vậy thàng kia *porque fiſeſtes aſsy madraço*: nebulo cur ita feciſti. thàng ngo: *nome com que chamão aos Chinas por deſprezo*: nomen quo ſinas vocant per cõtemptum. thàng cha mấy: *filho de hũ madraço*: nebulonis fili, eſt conuitium inter ipſos graue, valdè

tamen vſitatum. thàng nấy đến nguoi: *eſte madraço he ſoberbo*; nebulo hic ſuperbit.

thăng đói: *cilhas de caſtello*: cingula lateralia equi.

tháng: *mes*: menſis, nempe lunaris, annus enim communis apud Annamitas habet duodecim lunationes, intercalaris vero tredecim, qui accidit ſecundo aut tertio quoque anno, quæ omnia faciunt ex computo ſinenſi. tháng no: *mes de trinta dias*: menſis triginta dierum. tháng thiếu: *mes de vinte noue dias*: menſis dierum viginti nouem. tháng giéng: *a primeira lua*: menſis primus lunaris. tháng hai, ba: *a ſecunda, a terceira lua*; menſis ſecundus, tertius. tháng tư: *a quarta lua*: quartus menſis. reliqui modo ſolito in reliquis rebus numerantur præterquam quod non additur particula ordinalis, thứ, vt fit in alijs rebus cõmuniter. tháng chạp: *o derradeiro mes*: menſis vltimus. tháng nhüện: *o mes que ſe acrecenta quãdo o anno tem*

tre-

treze meſes: menſis qui ſuperadditur, quando annus conſtat tredecim menſibus ſeu lunationibus. tunc autem duo menſes vocantur eodẽ nomine iuxtà mathematicorum computum vt ſi verbi cauſa ſecundus menſis duplicetur, tunc dicitur, tháng hai thứ: *o ſegũdo mes d'antes*: ſecundus menſis prior. tháng hai ſau: *o ſegundo mès depois*: menſis ſecundus poſterior. vocantur etiam menſes nomine horarum, vt tháng dầu: *o primeiro mes*: menſis primus. tháng mẹu: *o ſegundo mes*: menſis ſecundus. & ſic de reliquis, vide giờ. đầu tháng: *o principio do mes*: menſis principium. mạt tháng: *o fim do mes*: menſis finis. vocant etiam primam partem menſis vſque ad decimum diem thượng, à decimo vſque ad vigeſimũ, trũ, mediã. à vigeſimo demũ die vſque ad finẽ hạ, poſtremam. tháng nào: *em que mes*; menſe quonam? mấy tháng này: *quantos meſes ha*: quot ab hinc menſibus?

thẳng: *enteſar*: tendo, is. thẳng thẳng, idem. thẳng dêy: *enteſar corda*: tendere funem. keó cho thẳng: *puxar pera ficar teſa*: trahere vt tenſus fiat funis.

thẳng, đi thẳng: *ide caminho direito*: recta incede via. ngay thẳng, ngay, idem.

thanh gươm: *folha de eſpada*: ferrum enſis. thanh tle: *hũ pedaço de bambù fendido*; fruſtum cannæ indicæ fiſſum.

thanh nhàn: *bemauenturança*: fœlicitas, atis. thanh vắng: *ſolitario*: ſolitarius, a, vm. vắng vẻ, idem.

thanh, làm thang giả: *fingir*: fingo, is, vide thinh.

thanh đô vương: *nome proprio do Rey de Tonquim que reinaua quando a primeira vez la chegarão os Padres*: nomen proprium Regis Tũquinenſis qui regnabat cum primum illuc aduenere Noſtri Patres.

thành, nên: *fazer, fazerſe*: facio, is, fio fis. ſinh thành, ſinh nen: *produzir gerando*; producere per generationẽ. thien ſinh nhin, nhin thành thien: *o ceo gèra ao homem*,

eo homem prodùs ao ceo: cælum generat hominem, & homo producit cælum. proloquium falsum Ethnicorum quo cum plebe suos tegunt errores nomine cæli intelligendo hominem.

thành *fortaleza, ou cidade murada*: arx, vel ciuitas munita mœnibus. xêy thành: *cercar a fortaleza com muro*; muro circundare arcem. thành lũy: *baluarte*: propugnaculum, i.

thành hŏang, noi thờ ḑua. *o lugar em que adorão o diabo a que chamão tutelar das aldeas, e por isso lhe dão titulo de Rey* locus in quo adorant dœmonem quem pagorum tutelarem putant, atque ideò Regis nomine insigniunt. vide thần.

thánh: *cousa santa*: sanctus, a, vm. nên thánh: *fazerse santo*: sanctum fieri. rứt thánh: *santissimo*: sanctissimus, a, vm. thánh hiền: *santo e bom*: sanctus & bonus. titulus quo suum confusium honestant sed immeritò, quia vel ille non nouit omnis sãctitatis & bonitatis auctorẽ

Deum sine quo non poterat esse sanctus nec bonus, vel si nouit & alios non docuit cũ esset magister, quomodo potest vocari sanctus & bonus?

thao: *os cordoẽs de seda que cingem os nobres e letrados*: funiculi serici quibus cinguntur nobiles & literati. thắt thao: *cingilos*: funiculis sericis nobilium & literatorum cingi. tháo thao ra: *despilos, tiralos*; funiculos sericos quibus nobiles & literati cinguntur discingere. cởi, idem.

tháo: *desmanchar algũa cousa que està pegada, encaixada*: reglutino, as. tháo sắch ra: *desencadernar o liuro*: reglutinare librum. tháo nước ra: *abrir o tanque, ou outra cousa em que està a agoa represada, pera fazala sair*; aperire paludem aut quid simile, vt effluat aqua ibi retenta. tháo dạ: *camaras*: dissenteria, æ. tháo tắoc: *desatar o cabello*: soluere comam.

thaó, cỏ: *erua*; herba, æ. thaó mọc, sang cỏ. *aruores e eruas*: herbæ & arbores.

tháo,

thảo, cam thảo: *alcaçùs*: glycyrrhiſa, æ.

thảo: *honrar*: honoro, as. thảo kính cha mẹ: *honrar e reuerenciar pay e may*: honorare & reuereri Patrem, & Matrem. thaó, lảõ thảo: *dar ou tomar de boa vontade*: dare aut accipere lubenti animo & grato.

thảóc: *nelle, arròs por eſcaſcar*: oriza cum pellicula. lúa thảóc, idem. xay thảóc: *moelo pera the tirar a caſca*: orizam molendino manuali conterere vt exuatur pellicula. sảy thảóc: *fazer vento ao nelle pera o alimpar*: vẽtilare orizam. hột thảóc: *grão de nelle*: granum orizæ.

thảóc, voi thảóc: *virrar do elephante*: vox elephantis. hổm thảóc: *üyuar do tigre*: vlulatus tigris.

thảóc, mửa thảóc: *vomitar com vehemencia*: euomere cum conatu.

thaõ thả: *devagar*: lentè. sẽ sẽ. idem.

thaõ manh: *cego com os olhos abertos*: cæcus oculos apertos habens.

tháõ, cái tháõ: *boyão ou-*

to com barriga e boca largas: diotæ ſpecies breuis, ſed ſatis lati ventris & orifici.

tháp: *torre*: turris, is.

tháp bút: *canudo em que ſe mete o pincel*: theca in qua penicilli cuſtodiuntur.

thấp, ướt: *molhado*: madidus, a, vm.

thấp: *baixo*: breuis, e. nơi thấp: *lugar baixo*: locus humilis. người thấp ſe: *homẽ muito piqueno*: homo valde breuis, curtus. tiểu nhin thấp t: *gente vil, de baixos penſamentos*: perſona vilis, humiles habens cogitationes.

thấp, làm thấp thỏáng: *fazer cõ pouca aplicação*: perfunctoriè operari. alij thất thỏáng.

thập, mười: *des*: decem. thạp nhị, mười hai: *doze*: duodecim. nhị thập, hai mươi: *vinte*: viginti.

thắt: *apertar*: ſtringo, is. thắt nút: *apertar o nò*: ſtringere nodum. thắt cổ chết: *apertando o peſcoço matar*: ſtringendo collum occidere, ſiue per ſuſpendium ſiue per quamlibet ſtrangulationem guttutis. thắt lưng:

cingirſe fita: ſtringere zona lumbos: thắt thao, vide thao.

thắt, bảy: *ſete*: ſeptem. thứ bảy: *ſeptimo*: ſeptimus, a, vm.

thắt, ſay thắt thiểu: *cambetas de bebado*: titubatio ebrij. đói thắt thiểu: *de fome*: titubatio famem patientis.

thặt: *verdade, certo*: veritas, atis, verus, a, vm. nói thặt: *fallar verdade*: verum loqui. cho thặt: *certamente*: certè, profectò, ſanè. thề thặt: *iurar verdade*: verum iurare. thề ngay, idem. thặt thà: *fiel, ſincero*: veridicus, a, vm, ſincerus, a. vm.

thau: *latão*: æs, æris. chỉ thau, *arame de latão*: æris filum. gỏ thau lại: *fazer obra de latão batendoo*: æris opus percutiendo conficere, lá thau: *folha de latão*: æris lamina. hàn thau: *ſoldalo*: æs ferruminare.

thau rau: *batel*: cymba.

thau bạt, vide bạt.

thau: *animal ou aue nem muito piqueno, nem muito grãde*: auis aut animal quodcunque nec valde paruum nec valdè magnum. chỏai, idem. gà thaú: *franga*: pullaſtra, æ. bồ thaú: *vitela, nouilho*: vitulus, i. &c.

tháu, biét tháu: *eſcreuer confuſo, cõ muitas rabiſcas*: confusè ſcribere. chữ tháu, idem.

thảu, nghe thảu thảu: *ouuir atè o cabo com atenção*: attentè vſque ad finem audire.

thâu, cáp: *apanhar por força*: rapio, is. thâu đạo. tlộm cáp: *ladrão*; latro, nis.

thâu ngày thâu đêm: *todo odia e toda a noite*; tota die & tota nocte. thâu đêm tối ngày, idem.

thâu: *furar de parte a parte*: perforare ab vna parte in alteram. thâu qua hai bên, idem. nước thâu bẽào: *penetra a agoa molhando algũa couſa*: penetrat aqua madefaciẽdo aliquid. thâu thành: *minar o muro*: ſuffodere mœnia. thâu tu: *minar o carcere*; ſuffodere carcerem. thấu, idem.

thấu, xem thấu: *adiuinhar as couſas auſentes, feiticeria*: diuinare abſentia, veneficium.

cium. thâu bẽào, vide thâu.

thâú, vide thoú.

thê, bọ: *molher*: vxor, is. chính thê, bọ thặt: *verdadeira molher*: vera vxor. bọ cả, idem.

the, cái the: *peça rala como de veo com que as molheres cobrem a cabeça &c*: sericum rarum vt velũ quo mulieres tegunt caput &c. mũ the: *barrete ſeiſtauado dos letrados e nobres*: pileus exagonus quo literati & nobiles Annamitæ vtuntur. thu the: *mato ralo de poucas aruores*: ſylua rara paucarum arborum. le the, idem.

the, thuóc the: *mezinha*: pharmacum, i.

the, bỏ cam the con mặt: *a caſca de laranja eſpirrar nos olhos*: inſilire in oculos ſuccum corticis mali aurei.

the, reo the thé: *dar grandes riſadas com matinada*; cachinnor, aris.

thề: *iurar*: iuro, as. ặn thề: *aiuramentarſe*: coniuro, as. thề ai: *iurar por alguem*: iurare in nomine alicujus. thề ngay: *iurar verdade*: iurare verum. thề thặt, idem. thề dối: *iurar falſo*: iurare falſum. thề gian, idem. bắt thề: *fazer iurar a alguem*: iuramentum ab aliquo exigere. thệ, idem.

thế, đòi: *mundo*: mundus, i. thế gian, thế giái, idem. kẻ u thế, chúa đòi: *Saluador do mundo*: mundi Saluator. tận thế, hết thế: *acabarſe o mundo*; mundi finem aduenire.

thế đầu: *cortar o cabello por deſprezo do mundo*: capillos tondere in contemptum ſæculi. thế tảóc, idem.

thế *eſtribar, em algũa couſa*: inniti alicui rei. thế tau: *depender a vida da não*: dependet vita noſtra à naui. thế thảóc: *eſtribar no nelle*: inniti orizæ. cậy thế ai: *eſtribar em alguem*: confidere alicui.

thế, vide thê,

thé đàng: *repartir do caminho o que cada hũ ha de terreplenar*: diuidere viam in partes, quam quiſque aggerare aut terra complere debeat.

thẽ: *modo, feição*: modus, i. một thẽ, nhin thẽ: *d'hũ*

caminho fazer dous mandados: vna fidelia duos deal-
bare parietes. mộtthễ: *do meſmo modo*: eodem modo.
cũ ḅệy, idem. bàng thễ, ḅi bàng: *ſe poruentura*: ſi fortè.
như thễ: *como*: veluti. thân thể tốt: *bom talho de corpo*:
iuſta corporis ſtatura. xấu thễ: *roim feição*: modus per-
uerſus. thể nàu: *de que modo*: quomodo? thể naò thể nào:
de qualquer modo: quomodo-
cunque.

thể thóũ: *liberal*: munifi-
cus, a, vm.

thệ, thể, vide thể, hư thệ,
thể đói: *iurar falſo*: iurare
falſum.

thêm: *acrecentar*: addo, is.
thêm ḅẽào: *acrecentar metendo dentro*: augere intro-
mittendo. thêm đom: *acrecentar de qualquer modo*: ſu-
peraddo, is.

thềm nhà: *o pauimento que fica fora da caza ao redor pera andar de baixo das beiras*: pauimentum quod cir-
cuit domum, & tegitur im-
bricibus.

thèm của ăn: *deſejo de comer algũa couſa, como as mo-*

lheres prenhes coſtumão ter:
deſiderium aliquid edendi,
vt fit in fœminis grauidis.

then cửa: *tranca da porta*:
repagulum, i. obex obicis.

thẹn, hổ ngượi: *ter vergonha*: verecundiâ ſuffundi.
thẹn mặt, idem.

theo: *ſeguir, ir de trás, imitar*: ſequor, eris, imitor, aris.
theo chẳng lọp: *indo apòs alguem não no alcançar*: ſe-
quendo aliquem non aſſe-
qui. theo í đức Chúa blòi: *ſeguir ou conformarſe com a vontade de Deos*: ſequi vo-
luntatem Dei. theo í mềnh: *fazer ſua vontade*; ſequi pro-
priam volũtatem. theo chển
bắt chước ai: *imitar alguem*:
imitari aliquem. theo ai,
idem.

thếp: *cubrir com ouro ou com prata ou ainda com charão*: linire aut tegere auro,
vel argento in folia ſubtiliſ-
ſima diducto, aut etiam ſan-
daracha. thếp vàng: *dourar*: inauro, as. thếp bạc:
pratear: tegere folijs argen-
ti tenuiſſimis. ſơn thếp *charoar*: ſandaracho, as. cái thếp:
o pincel com que acharoão: pe-

nicillus quo quid ſandaracha inficitur. alij phết.

thép: *aço*: calybs, ybis.

thép, ăn thép: *viuer como de eſmola ou de ſobejos de outros &c*: ſuſtentari ex eleemoſynis aut reliquijs aliorum.

thẹp: *os gomos da laranja e de outras fruitas*: particulæ aut diuiſiones interiores mali aurei aut aliorum fructuum, melius, múi.

thết: *conuidar*: inuito, as. mòi, idem. thết blậu: *conuidar com betle*: inuitare ad edendum folium quod, betle, à luſitanis vocatur, & eſt valdè in vſu. thết mlòi đãi: *offerecimentos fingidos*: verba vrbanitatis quibus aliquid fictè offertur.

thét nút: *apertar o nò*: ſtringere nodum. vide thắt.

thêu: *baſtidor, lauores na peça*: ſericum acu pictum, vel labore phrygio.

thêu, thắt thêu vide, thắt.

thệu, cây thệu: *romeira*: malus punica, malus granata. blái thệu: *romãa*: malum punicum, malum granatum. thệu lệu, idem.

theu, vide theo.

thi: *exame de letras*: examen ad gradus literatorum. tràng thi: *caſa dos exames*: domus examinum ad gradus. nhà thi, idem. đi thi; *ir compor pera os exames*: cõponendi cauſa ad examen ire. thi: *exame no qual vence quẽ mais pode*: examen in quo potentior vincit.

thi, áo phẳng thi: *cabaya ſem rugas*: veſtis plana ſine rugis.

thí, hội thí: *exames ſolẽnes na corte pera os graos ſuperiores*: examina ſolemnia in aula pro gradibus ſuperioribus. huơng thí: *exames inferiores nas prouincias pera os graos inferiores*: examina inferiora in ſingulis prouincijs pro gradibus inferioribus.

thí của cho kẻ khó khan: *dar eſmola aos pobres*: eleemoſynam pauperibus elargiri.

thí dụ: *per exemplo*: exempli gratia.

thí là thí: *coxim de ſella*: puluinar ephippij, vel ſtrati

equi ſtragulum.

thí biều: *polmão, lobinho*: tuber carneum.

thí, đau chứng thí thủ: *doença de potrozo*: carnoſitas in teſticulis.

thĩ biều: *barriga enchada*: tomens venter. thĩ thủng: *furar o enchaço*: tumorem perforare.

thĩ, nói thàm thĩ: *fallar manço a orelha*: demiſſa voce ad aurem loqui. nói thàm, idem.

thĩ, than thĩ: *gemer, ſuſpirar*: gemo, is, ſuſpiro, as.

thĩ kiép nguò-ita: *os diuerſos eſtados dos homens que os bonzos tomão pera encubrir ſuas falſidades*: ſtatus diuerſi in hominum vita, quos idolorum ſacrificuli aſſumunt ad tegenda mendacia ſua, vt. nguyen thĩ: *o primeiro eſtado da geração do homem*: primus ſtatus humanæ generationis. de quo ſcilicet Thíc dixit feciſſe cælum & terrã, intelligens ſcilicet ſemen Patris & ſanguinem Matris ex quibus producitur homo quem idolorum cultores in interiori ſenſu intelligunt cũ

dicunt cælum & terram, id tamen non euulgant populo, ne amittant turpia lucra.

thĩ, tlước: *diante*; prius. vô thĩ vô chung, chẳng có tlước chẳng có ſau: *não tem primeiro não tẽ depois, ou não tẽ principio não tem fim*; principiũ non habet neque finem. hõu thĩ vô chung, có tlước mà chẳng có ſau *tem principio mas não tem fim*; principium habet non habet finem, vt ſcilicet Angeli, anima rationalis.

thị, thặt: *verdade, verdadeiro*: veritas, atis. verus, a, vm. vide thặt.

thị, chợ: *bazar*: forum, i. vide chợ.

thị, tờ thị: *chapa que paſsão os mandarins*: literæ teſtimoniales magiſtratuum, facultatem aliquam concedentes.

thị, blái thị: *certa fruita medicinal amarella redonda e grande como hũa grande maçãa*: fructus quidam medicinalis flauus rotundus inſtar magni mali. cây thị: *aruore d'eſſa fruita medicinal*: arbor cuius non ſolum fructus

eſt

eſt ſalutiferus ſed etiam cortex, fructus autem eſt flauus rotundus & magnus inſtar magni mali.

Thic ca: *Xaca*; Xaca, æ. is, primus fuit idolorum inuentor in Indijs orientalibus, natus eſt in ea Indiæ parte quam ſinæ thien trúc cŏ̂c vocant, patrem habuit tịnh phặn vương, matrem mada phu nhên, vxor illi fuit da du phu nhên con lí thien vương, filius eius vocabatur ca haù la. duos habuit diabolos qui illum artem magicã docuerunt Alala ſcilicet & Calala, in montibus đàn đạt vbi primum ſe recepit, cum reliquit vxorẽ poſt aliquot cohabitationis annos & ſeipsũ fecit but ideſt, idolum, ſuis præſtigijs innumeros decipiens vſque ad octuageſimum ætatis annum quo mortuus eſt in ſylua dicta, Sala, mille circiter annis ante Chriſti Domini Natiuitatem, tempore Regis Sinarum dicti đua Chu.

thíc: *eſculpir, entalhar*: ſculpo, is, incido, is. thíc chữ đẽ̀ào bia: *abrir as letras na pedra*: inçidere literas in lapide.

thân thíc, họ hàng: *parentes*: conſanguinei.

thíc người: *natureza ou inclinação de cada hum*: propenſio naturalis vniuſcuiuſque. nẽt người, tính người, idem.

thíc, chẳng có thíc: *ſem vontade*: indeliberatè, abſque intentione. vô í, idem.

thíc nhau: *acotouelarſe entreſi*: cubito ſe inuicem impetere.

thíc, thân thíc: *certas riſcas*: lineæ quædam ad certam figuram rhombi ductæ.

thíc, mốc thíc: *mofo*: mucor, is.

thịc, kêu thịc thịc: *eſtrondo de queda*: ſtrepitus ex re aliqua decidente ortus.

thích, vide tích.

thịch, vel thịc, mở ra: *abrirſe*: aperiri. vel, ſinh ra: *fazerſe*: fieri. melius tịch, vide infra.

thiéc: *callaim, eſtanho*: ſtannum, i. thien, blòi *ceo*: cælũ. i. thien đia, blòi đất: *ceo e terra*: cælum & terra. thien chú, Chúa blòi: *Senhor do ceo*;

ceo: cæli Dominus. melius thien chúa. thien đàng, nhà blò-i: *paraiſo celeſte*: paradiſus cæleſtis. melius thien Chúa đàng, nhà Chúa blò-i cæli Domini domus. thien thần: *Anjo*: Angelus, i. thiên hạ, dưới blò-i: *de baixo do ceo*: infra cælum. ideſt vniuerſus orbis inferior. thăng thien: *fogete*: igniculus volans. thien trièu, cây thien trièu: *zamboeira*: malus Adam. thien văn, tư thien: *matematica*: mathematica, æ. quan tư thien: *o mandarim matematico*: magiſtratus qui mathematicæ præeſt. huius officium eſt calendarium ſingulis annis typis mãdare, eclipſes prædicere, fluuiorum inundationes & ſimilia multa, etiam alia volunt prædicere, ſed fallunrur vt plurimum. thien vien đia phương, blò-i tròn đất đuông *o ceo he redondo, a terra he quadrada, aſſy falſamente dizem os ſeus liuros*: cęlum eſt rotundum, terra vero quadrata, ſic ſtolidè mẽtiuntur illorum libri.

thien, nghìn: *mil*: mille.

thien vàn thien vàn: *viuais milhoẽs de annos*: viue in ęternum, verba benè precandi, valde in vſu maximè in epiſtolis.

thien môn đoũ: *eſ orcioneira*: planta quædam indica à luſitanis, eſcorcioneira, dicta.

thiền: *embarcação*: nauigium, ij. melius thuyền.

thiến: *caſtrar*: caſtro, as.

gà thiến: *capão*: capo, nis. & ſic de alijs.

thieng, tính thieng lieng: *ſuſtancia eſpiritual*: ſubſtantia ſpiritualis. thieng: *virtude milagroſa*: ſupernaturalis vis, aut virtus prodigioſa. phép thieng, idem. nơi thieng: *lugar em que cuidão hauer algũa diuindade*: locus in quo putant Ethnici aliquid diuinitatis ineſſe, ſed ſtolidè.

thiếng, mò-i: *conuidar*: inuito, as. thết, thiết, idem.

thiếp, tờ thiếp, tờ phép đua Chúa *prouisão del Rey*: mandatum Regium in ſcriptis. lệnh, idem. hàng thiếp câu ai: *paſſar mandado pera prender alguem*: mandatum expe-

expedire ad aliquem capiẽdum.

thiếp tính: *feiticeiro que finge ſaber ſe a alma eſtà no ceo ou no inferno*: veneficus qui fingit ſe ſcire an anima ſit in cælo, vel in inferno. & ad hoc varia facit veneficia.

thiếp: *manceba*: concubina, æ. ḅọ mọn, ḅọ lẽ, idem.

thiét, sắt: *ferro*: ferrum, i. thiét đế: *ferradura de caualło*: ſolea equi ferrea.

thiét, đặt: *por, fazer*: pono, is, facio, is. nhi thiét huu thệ, mà đặt thề dối: *per a fazer iuramento em vão*: faciendo iuramentum falſum.

thiết: *conuidar, fazer offerecimento*; inuito, as. offero, offers. mòi thết, idem.

thiết, thảm thiết: *amar muito*: diligere multum.

thiệt của: *acharſe com menos ſato*: minus habentem ſe deprehendere. mất thiệt của idem. hơn, thiệt: *o mais e o menos*: magis, & minus.

thiêu ma: *queimar o corpo morto*; cadauer igne conſumere.

thiêu phu: *o que vende lenha*: lignorum venditor. bắn củi, idem.

thiếu, ít: *pouco*: parum. thiếu ngữ, ít đều: *de poucas palauras*: exigui ſermonis.

thiếu, cá thiếu: *peixe bagre*: piſcis quædam ſpecies quam, bagre, luſitani vocant.

thiếu: *faltar*: deſum, es, eſt. sót, idem. chảng có thiếu gì: *não falta nada*: deficit nihil. bắt thiếu: *multar aquelle que falta em algum ſeruiço*: deficiẽtem in operibus communibus mulctare. tháng thiếu: *mes piqueno que não tem mais que vinte noue dias*: exiguus menſis qui ſolum dies habet viginti nouem.

thím: *molher do tio irmão do pay que he mais moço que o pay*: vxor patrui tui natu minoris quam pater tuus ſit. ḅọ chú, idem.

thìn, giờ thìn: *a hora das ſete atè as noue antes do meyo dia*: hora à ſeptima vſque ad nonam ante Meridiem. dicitur etiam ngày thìn, nam thìn, tháng thìn, vide giờ.

thìn, rồũ: *dragão*. draco, nis.

thinh,

thinh, tlaõ: *limpo*: mundus, a, vm. thinh sạch, idem.

thing tịnh: *casto limpo*: castus, a, vm.

thinh nhàn: *immudauel*; immutabilis, e. thinh biển: *o mar leite*; malatia, æ. lạng, idem. thing bl̀ò-i: *tempo sereno*; serenum cælum.

thinh trai phù thủy: *conuidar os feiticerios pera o iejũ dos mortos*; inuitare veneficos ad ieiunia mortuis faciẽda, vel potius ad edendum varia edulia sine carne tamen aut pisce.

thinh, chuối thinh tiêu: *specie de figos da india verdes por fora, ià maduros*: ficus quædam indica extra immatura, sed matura intus.

thinh yen: *cidra*; malum citreum.

thinh, làm thinh: *trocer o rosto pera não ouuir*; inflectere vultum in aliam partem ad non audiendum.

thinh: *fingir*; simulo, as. làm thinh giả ngủ: *fingir que dorme*; simulare somnum.

thinh đô vương: *o nome do Rey velho de Tonquim*;

nomen proprium Regis Tóchinensis senis. thanh, idẽ.

thinh hŏa: *a Prouincia da banda do sul antes de chegar da corte de Tonquim a Guiãn*: Prouincia Australis respectu regiæ Tunchinensis, antequam à regia ad Prouinciã nghệ an perueniatur. ex hac Prouincia tam Rex Tunchini quam Cocincinæ sunt oriundi, alijque primarij viri quam plurimi in aulâ Tunchinensi, & Cocincinæ.

thính, no-i linh thính: *lugar que tem algũa couſa de Diuino*: Diuini aliquid habens locus. thieng, idem.

thĩng thŏảng, vô í: *sem aduertencia*: inaduertenter, motus primo primus.

thĩnh, đi thủng thĩnh: *ir coleãdose com fanfarrice*: mouere collum molliter ex superbia. dủ rĩnh, idem.

thịnh, ho-n, tốt: *perfeita couſa em tudo*: perfectum ex omni parte. đã thịng: *ià eſtà bem*: benè iam se res habet. thịnh sự: *tudo proſpero*: proſpera omnia. thịnh đầy bọn: *perfeitiſſimo*: perfectiſſimus, a, vm. bọ chàõ saõ tuyèn

thinh

thịnh sự: *a eſtes dous cazãdos nada lhes falta, ſaude riquezas &c:* completa & perfecta habent omnia hi coniuges, ſanitatem ſcilicet diuitias &c.

thíp: *couſa de molho ià branda*: molle quidpiam ex eo qnod in aquam fuerit immiſſum. ngăm mềm, idem.

thít tha, vide tha:

thịt: *carne*: caro, carnis. đừng thịt: *não comer carne*: carnes non edere, abſtinere à carnibus. kieng thịt, idem. mlấm thịt: *comer carne por deſcuido*: carnem edere ex inaduertentia. làm thịt: *matar algum animal pera comer*: occidere aliquod animal ad illud edendum. thịt nài: *carne magra*: caro macra. thịt mỡ: *gorda*: caro pinguis. thịt ba rọi, vide rọi. thịt gà, thịt lợn, thịt bò, thịt tlâu: *carne de galinha, carne de porco, de vaca, de bufara*; caro gallinæ, ſuila, bouinæ, bubalina.

thịt đất thịt: *terra pinguis*: pinguis terra.

thịt: *ſom ou eſtrondo de queda*: ſonus ſeu ſtrepitus ex aliqua re decidente. aliqui thệit.

thiu: *couſa depois de cozida ià ſeidiça*: corruptum aliquid poſtquam coctum eſt, quia diù relictum, vel malè cuſtoditum. com thiu: *arròs cozido ſeidiço*: oriza cocta iam corrupta.

thô bỗ: *ruſtico mal criado*: ruſticus, inurbanus, inciuilis. quê mùa, idem.

tho của: *confiſcar os bens, tirar el Rey a renda*: fiſco addici bona, abrogari à Rege annuos redditus alicui. tho của lại: *tornar a tomar o que ſe tinha dado*: repetere quæ iam data fuerant.

tho, thơm tho: *bom cheiro*: odor bonus.

thổ lộ: *peitar*: corrumpere donis, ſubornare. thụ lộ, idem.

thó, đất thó: *barro, terra barrenta*: argilla, æ. argilloſa terra.

thó, đánh thó: *eſgrimir*: digladior, aris.

thổ, đất: *terra*: terra, æ. đia, idem. thổ vàng: *barro*: argilla, æ. thổ chủ: *Senhor da terra*; terræ dominus, ſub

hoc nomine adorant diabolum, vel antiquos possessores illius regionis, illisque altariola erigunt in ipsis agris. thổ coũ: *outro Senhor da terra*: terræ Dominus quem intra septa domus adorant. quan đất, idem thổ kì, thieng đất: *spirito da terra*: terræ spiritus. sic vocant diabolum quem putant tutelarem locí, thần, idem. hŏàng thien hậu thổ, ḉua blờ i chúa đất: *o Rey do ceo, e o Senhor da terra*: Rex cæli & Dominus terræ. hæc nomina vsurpant Ethnici in solemnibus iuramentis.

thố: *lebre*: lepus, oris.

thộ lỗ; *leuar peitas*: munera accipere. đi lỗ: *peitar*: munera dare.

thơ, lơ thơ: *achacoso*: valetitudinarius, ij.

thơ, cây thơ rơ: *aruore sem folha*: spoliata folijs arbor.

thơ mờng: *dar parabens*: congratulor, aris.

thờ: *reuereneiar*: colo, is. veneror, aris. thờ phượng: *adorar*: adoro, as. nơi thờ: *lugar de adoração, altar*: altare, ris. adorationis locus. ảnh thờ: *imagem do altar ou do oratorio*: altaris imago vel oratorij. phủ thờ: *a caza que está no paço em que o Rey fas suas ceremonias a seus antepassados*: superstitionum domus in palatio, in qua nimirum Rex suos progenitores colit.

thở: *resfolegar*: respiro, as. nhặọc thở lám: *arquejar de cançado*: anhelare ex lassitudine, vt postquam quis multum cucurrit, vel morti proximus est. thở ra thở ḉĕào: *tomar folego*: spiritum resumere. than thở: *gemer. suspiro*, as. văn, thở dài, idem.

thợ: *official mecanico*: mechanicus, i. làm thợ là m thũ, idem, thợ mạọc: *carpinteiro*: faber lignarius. thợ bạc: *ouriues*: aurifex, ficis. thợ rèn: *ferreiro*: faber ferrarius. thợ am hiểu: *official primo que fas as obras del Rey*: artifex egregius qui regis opera perficit. thợ máy sắt: *sarralherro*: clauicularius faber. thợ máy sũ, idem. thợ may áo: *alfayate*: sartor, is.

thở á:

thŏả: *mancebia*: lupanar, is. proſtibulum, i. con thŏả: *molher publica*: meretrix, icis.

thŏận lào ai: *ganhar a vontade a alguem*: adipiſci animum alterius. đẹp lào ai, idem. hŏà thŏận: *concordar*: concorditer viuere, conuenire animis.

thŏảng, vide thỉnh thŏảng.

thŏảng, thấp thŏảng: *por de mais*: perfunctoriè. alij thất thŏảng.

thŏát chŏúc: *no meſmo inſtante*: ſtatim, ſubitò. bóữ chŏúc, tức thì, idem. đi thŏát thŏát: *ir de preſſa, ligeiro*: velociter incedere, citato paſſu & leui. celeri paſſu & agili ambulare. đi hŏán thŏát, idem.

thŏạt, đối: *mentira*: mendacium, ij. húy thŏạt, idem.

thóc, vide thăóc.

thộc, cái thộc: *ſeringa*: ſyringa, æ.

thŏê, vide thüê.

thŏế, vide thüế.

thoi, cái thoi: *lancadeira do tear*: radius ſeu inſtrumẽtum textoris quo ſubtegmen ſtamini inſeritur. thoi dệt cửi, idem.

thoi mực: *pão de tinta da China*: fruſtum atramenti Sinenſis quod ſolidum eſt, & petræ confricatum cum pauxillo aquæ liqueſcit vt ſcriptioni inſeruiat.

thôi: *baſta*: ſufficit. thôi hết: *acabarſe*: abſoluo, is. thôi đŏạn: *depois*: poſtea. khỏi một thôi: *paſſado hũ pouco de tempo*: exiguo temporis ſpatio elapſo. một gey, idem. đi đàng hai thôi ba thôi đến nơi: *fazendo dous ou tres pouſos no caminho cheguei a o lugar*: paululum quieſcendo bis aut ter in itinere perueni ad locum.

thôi mùi ra: *desbotarſe a tinta*: decolorari. mùi thôi ra aó tláng: *apegarſe a tinta como da loba no iubão*: colorem vnius veſtis alteram inficere. ủ mùi, idem.

thói *coſtume*: mos, moris. lè lŏệt, phép, idem. thói nực người: *coſtume dos eſtrangeiros*: mos exterarum gentium. theo thói: *ſeguir o coſtume*: conſuetudinem ſectari.

thôi: *feder;* fœteo, es. hôi hám, idem. thôi tha: *fedorento*: fœtens, ntis. lúa thôi: *perderſe a ſeara por lhe entrar muita agoa e a cubrir*: putrefieri orizam in agris ob niniam aquam irrumpentem &c. huy đi, idem.

thổi, gió thổi: *o uẽto aſſopra;* flat ventus. thổi lửa: *fazer fogo aſſoprandoo:* inſufflando ignem accẽdere. thổi com: *cozer arròz:* coquere orizã. các com, idem. củi thổi: *lenha pera queimar*: ligna ad comburendum. thổi kèn: *tanger gaita, frauta &c*: inflare tibias. thổi xüy đòũ: *atirar com zarauatana*: flando iaculari zarbatanâ. xüy hiệu khí: *tanger a trombeta*: inflare tubam. thổi bễ: *vſar dos folles de ferreiro*: follibus fabri ferrarij vti.

thơm: *dar bom cheiro;* odorem ſuauem emittere. thơm tho, idem. hương thơm: *perfumes*: ſuffitus, vs.

thơm, rau thơm: *hortelãa*: mentha, æ.

thôn làng: *hũa parte da aldea em que eſtà bom numero de cazas iuntas, e como a-*

partadas das outras da meſma aldea: pars notabilis domorum ferè vnitarum inter ſe, & à reliquis ciuſdem pagi domibus ſeparatarum.

thửở: *dèſde*: ex quo, tùy, idem. thửở bé: *dèſde menino*: à tempore pueritię. thửở xưa: *dèſdo tempo antigo*: antiquitus, ab antiquo, olim. alij khửở, vel khüở, vel etiam thüở.

thốt, nói: *ſallar*: loquor, eris. máng thốt: *agaſtarſe de palaura*: verba iracundiæ proferre.

thớt: *banquinho ou taboa em que ſe corta o peixe, carne &c. pera ſe cozinhar*: ſcabellum aut tabula ſupra quam in fruſta ſecatur caro, piſcis &c. ad concoquendum.

thớt tơ: *roda de ſeda*: orbiculus bombycis.

thửục, chuộc: *reſgatar*: redimo, is.

thửục lề: *peitar*: ſubornare muneribus.

thoũ, biết: *ſaber;* ſcio, ſcis. thoũ minh sáng láng: *claro*: clarus, a, vm. đã thoũ: *o periodo já eſtà bem*: periodus iam currit. đã thơn, idem.

idem. thoũ: *communicar*: communico, as. thoũ coũ: *communicação dos merecimentos, ou communicação dos Santos*: communicatio meritorum ſeu communio ſanctorum. thoũ đạo: *communicar a ley*: communicare legem, docendo &c. thoũ ſư: *interprete*: interpres, etis. thoũ thien đia nhin biet nhu: *o eſtudante deue ſaber do ceo e da terra e do homẽ*: ſcire debet de cælo de terra & de homine qui ſtudijs vacat.

thoũ, cây thoũ: *certa aruore*: arbor quædam vocata thoũ.

thóũ: *lugar de theſouro*: theſauri locus. thẽ thóũ đẽạ bạõ rọũ rải: *liberal*: munificus, a, vm.

thòũ vide thũ.

thóũ *zarauatana*: zarbatana, æ. bắn thóũ: *atirar com zarauatana*: zarbatanâ flando iaculari. xüy đòũ, idem.

thỏũ thĩn *lugar alto e baixo não plaino*: inæqualis locus, altiores ſcilicet partes habens, & alias depreſſiores.

thủ, mùa thu: *outono*: autumnus, i. ăn trũ thu: *a feſta e comer que fazem aos quinze da oitaua lua que he o meyo deſeu outono*: conuiuium feſtiuum quod celebrant decima quinta die lunaris mẽſis octaui dum ad medium ſui autumni perueniunt.

thu the: *mato baixo*: ſylua humilis.

thu: *a contribuição de muitos*: contributio multorum. đi thu tiền: *aiuntar a contribrição de muitos*: contributiones multorum congregare. gŏp tiền, idem. đi thu giáo: *irem muitos iuntos pedir eſmolas*: multos ſimul erogare ſtipem.

thu: *inimigo*: inimicus, i.

thú, câm thú, muông chim: *animaes e aues*: quadrupedia & volatilia.

thú *coſtume*: mos, moris. thói, idem. thú làng: *coſtume da aldea*: conſuetudines pagi. thú chợ: *coſtume do bazar*: conſuetudo ſori.

thủ, đầu: *cabeça*: caput, pitis.

thủ, giữ: *guardar*: cuſtodio, is. thủ trấn xứ: *gouernador*

nador da Prouincia: Gubernator Prouinciæ.

thủ, cô thủ: *tangedor nas festas*: cytharadus in festis.

thủ tiét: *viuuo, ou viuua*: viduus, aut vidua.

thụ: *receber*: recipio, is. admitto, is. thụ lô: *tomar peitas*; munera admittere. ăn thụ lô, idem.

thụ, khi thụ sóũ lâu: *viuer muito tempo*: viuere diu.

thư: *carta*: epistola, æ. gưởi thư: *mandar carta*: epistolam mittere. phũ thư: *fechala*: literas obsignare. ấn thư, idem.

thứ: *vòs que fas numèro ordinal*: particula numeri ordinalis. thứ mái: *quantezimo*: quotus? thứ nhít: *o primeiro*: primus. thứ hai: *o segundo*: secundus. & sic in cæteris numeris. thứ tự: *ordem de preeminencia conforme a dignidade*: ordo præeminentiæ iuxtà dignitatem personæ. ngồi có thứ tự: *no assentar se olha polla dignidade*: ordo dignitatis seruatur in sedendo.

thứ dân: *o pouo*: populus, i. sự dân, idem.

thứ: *perdoar, soffrer*: parco, is. fero, fers. thứ kẻ yếu làm: *soffrer os fracos*: ferre imperfectorum mores. thạ, idem.

thử: *experimentar*: experior, iris. thử xem lào ai: *prouar alguem*: experimentum facere alicuius.

thua: *perder, ficar vencido*: vinci: vt in sponsione, in ludo, in disputatione, in bello & similibus. mất thua, idem.

thưa: *responder*: respondeo, es. thưa ràng, idem.

thưa: *cousa rala mal tapada*: rarus, a, vm. res non benè compacta. đẻai thưa: *cangarala mal tapada*: rara tela vel tenuis male compacta. phen thưa: *cajão ralo*: rara storea malè compacta.

thừa: *sobejar*: supersum, es. dư, thừa lưà, idem.

thứa, khách thứa: *hospede, estranho*: hospes, pitis. extraneus, a, vm. nguòi lạ, idem.

thứa, cái thứa: *lima de raspar pao*: lima qua limatur lignum.

thứa, đạt thứa: *dar final*

ao official: arrham dare. glůa, idem. melius, đạt cọc.

thủa: *elle*: ille, a, vd. referendo eum, de quo prius fuit sermo.

thuâng, vide thuông.

thưâng, vide thưo-ng. & sic de similibus.

thúc, thứ thúc: *veludo*: villosum sericum.

thúc, đánh thúc: *dar com o ioelho*: percutere, vel impellere alium genu, inflexo poplite.

thứ-c: *cor*: color, is. thứ-c vàng: *couſa amarela*: flauus, a, vm. &c. sắc, mùi, idem.

thứ-c: *ſpecie de couſa*: ſpecies, ei. thứ-c nọ thứ-c kia, sự nọ sự kia: *aquilo e aquelle outro*: illud & illud aliud. thứ-c gỗ: *couſa de pao*: res lignea. thứ-c vàng: *couſa de ouro*: res aurea. & sic de similibus. mộ-t thứ-c mộ-t: *de cada ſpecie hũa couſa*; vnum quid ex vnaquaque ſpecie.

thứ-c: *eſpertarſe*: expergiſcor, ceris. thứ-c dậy: *eſpertai e aleuantaiuos*; expergiſcere & ſurge. thứ-c thâu đêm: *eſtar acordado toda a*

a noite: inſomnem ducere noctem.

thứ-c, tâm thứ-c: *agaſtar-ſe muito*: excandeſco, is. ira vehementi corripi. gẹn thứ-c, idem.

thực, ăn: *comer*: cibus, i. comedo, is. Chúa cầm thực: *o Rey pega do comer*: cibum Rex manu apprehendit, ideſt comedit. nhệt thực: *eclipſe da lua*: eclipſis lunæ. fatuè enim putãt tempore eclipſis draconem quendam ingentem quem vocant gấu deuorare ſolem aut lunam, atque ita crepitaculis, tintinnabulis tormentis etiam bellicis ſoli vel lunę laboranti opem ſe ferre putant fugando draconem.

thuê: *alugar, fretar*; loco, as conduco, is. thuê mướn, idem, dicitur autem tam de hominibus quam de alia re quacunque.

thuế: *rendas*; tributum, i. làm thuế: *arrecadar as rendas*, tributa colligere. làm qúi, làm tiền, idem. nộp thuế: *pagar a renda*; tributa ſoluere.

thui: *chamuſcar*: ſemiuſtulo,

ſtulo, as. thui thuyèn: *chamuſcar por fora a embarcação peraque o bicho a não coma*: amburere nauigium ad extra ne vermes illud perforẽt. thui nghệ: *chamuſcar a bufara*; vſtulare bubalum. thui tlâu, idem. thui me: *chamuſcar o boy*; oburere bouem. thui bò, idem.

thúy: *bulle*; vas paruum, diota parua.

thủy, nưóc: *agoa*; aqua, æ. đi thủy: *ir por mar*: mari iter arripere. cỗên thủy: *soldados que remão*; milites simul & remiges. lụt hòũ thủy: *diluuio vniuerſal*; diluuium vniuerſale. cả nưóc, idem. thủy tụ: *agoa que não corre*; aqua conſiſtens. thủy phủ: *diabo que cuidão preſide ao mar*; mare gubernans diabolus, vt ipſi falsò putant. phù thủy, vide phù.

thủy: *azougue*: argentum vinum.

thủy, ngăọc thủy tinh: *criſtal, vidro tranſparente*: cryſtallus, i. vitrum pellucidum. lọ thủy tinh: *garafa, galheta*: vitreum vaſculum, vitreus vrceolus.

thuyèn: *embarcação*; nauigium ij. thuyèn gii: *embarcação de peſcar nomar largo*: nauigium ad piſcandum in alto. thuyèn lé: *galè*; triremis, is. đi thuyèn: *ir por agoa*; aquatile iter arripere. phải thuyèn: *fazer naufragio*; naufragium pati. bụôc thuyèn lại: *enrotar a embarcação*: nauigium viminibus nouis col. ligare. tháo thuyèn: *desfazela*: nauigium ſoluere ac in fruſta diuidere. thui thuyèn, vide thui.

thuyết: *neue*: nix niuis.

thưng gạo: *medida piquena de arròs*: menſura parua orizæ. đấu, idem.

thüó, vide thŏó.

thuóc: *mezinha*: pharmacum, i. medicina, æ. thuóc the, idem. thúoc hiệu: *mezinha excellente*: medicina præſentanea. thày thuóc: *medico*: medicus, i. săc thuóc: *cozer a mezinha*: medicinam concoquere. bã thuóc: *o bagaço da meizinha que ſe bota fora*: pharmaci magma quod eijcitur. phải thuóc: *fes lhe mal a mezinha, ou derão lhe peçonha*: medicina nocuit, vel,

vel, venenum eſt propinatũ.
thuóc đọuc: *peçonha*: venenũ, i. thúoc mát dẽa: *refrigeratiua*: pharmacum refrigerans.
thuóc mạnh: *mezinha teza*: pharmacum vehemens.
thuóc lào: *tabaco*: betum, i. ăn thuóc: *tomar tabaco*: betum haurire. hút thuóc, idẽ.
thuóc: *poluora*: puluis tormentarius. đánh thuóc: *faner poluora*: puluerem tormentarium conficere.
thuóc: *tintas de tingir*: colores ad imbuendum pannũ aut telam.
thuóc vẽ: *cores de pintar*: colores ad pingendum. pha thuóc: *temperar as tintas miſturandoas*: colores per miſturam componere.
thʉ́ơc: *couado de medir*: cubitus, i.
thʉ́ơc cửi: *o pao em que no tear ſe enrola a tea*: lignũ cui tela inuoluitur dum texitur.
thʉ́ơc kẻ: *regra de regrar*: regula ad ducendas lineas.
thuọc: *eſtudar de cor*: memoria addiſcere. thuọc lào, idem. đã thuọc: *ià ſabe fallar*: didicit iam linguam.
thuọc về ai: *pertencer a alguem como a amo ou Senhor* pertinere ad aliquem tanquam ad patronum aut Dominum. xã nầy thuọc về Chúa: *eſta aldea pertence a el Rey pera arrecadar a renda della*: ſpectat ad Regem pagus hic, vt ab eo tributa Rex exigat. cai thuộc: *o mandarim a quem pertence a renda*: magiſtratus ad quem ſpectat tributum.
thửông, cái thửông: *pangale que tem o ferro cauo*: ligo ferrum habens directum cũ haſtili & concauum aut excauatum in longitudinem.
thʉ̛ơng: *ter compaixão, querer bem*: miſereor, eris. amo, as. thʉ̛ơng yêu, idem. thʉ̛ơng hẽ: *miſerauel de my, ou miſerauel de ty*: heu me miſerum, vel, heu te miſerum. modus ſignificandi compaſſionem qua quis dignus videtur. thʉ̛ơng hại, khốn nạn, idẽ. chịu thʉ̛ơng chịu khó: *ſofrer trabalhos e miſerias*: ferre labores & miſerias. nhà thʉ̛ơng: *caza de miſericordia, hoſpital*: miſericordiæ domus, Xenodochium, ij. nhà thʉ̛ơng;

certa proſapia dos Reis, da China: familia quædam regum Sinenſium. thường xót ai: *vſar de miſericordia com alguem*: miſericordiam præſtare alicui.

thường: *de ordinario*: ordinariè. bừa, idem. lễ thường: *dia Santo ordinario não dos mayores*: ordinaria feſtiuitas. thường lệ: *ordinariamente*: ordinariè, sẽper. lien, idem. thường: *continuar*: continuo, as. aſſiduum eſſe. vô thướng: *nome de certo diabo do qual tem medo os velhos*: nomen diaboli quem timent ſenes. & ideò anni noui triduo in templa idolorum confugiũt, quia putant ſolo illo tempore aduenire ad quærendum illos & occidendum, ideòque dici, vô thường, quia non ſemper inſidiatur.

thướng: *galardoar*: præmio afficere.

thưởng; *dar premio*: præmium largiri. thưởng kẻ lành phạt kẻ dữ: *apremiar os bons caſtigar os roins*: præmio donare bonos, ſupplicio afficere malos. có thưởng

có phạt: *ha de hauer premio e caſtigo*: præmium & pœna debent dari. thướng, idem.

thượng, tlen: *em cima*: ſupra. thượng đ'ế: *Rey de cima*: Rex ſupernus. thượng khâm, hạ khâm. vide khâm.

thuột cái thuột: *zaraũatana, ſeringa*: zarbatana, æ. ſyringa, æ. melius thụt, vel thột.

thụt gỗ tàu hút nước: *bomba da nao*: inſtrumentum ligneum per modum ſyringæ prægrandis, qua è ſentina nauis exhauritur aqua. thụt nước bể̀ào: *ſoruer a agoa*: attrahere aquam. thụt nước ra: *eſguichala*: expellere aquam è fiſtula.

thữ thúc, vide thúc.

thử: *barça de pao*: vas ligneum ad aquam, vel aliud continendum. thử voi: *barça em que bebem os elephantes*: ligneum vas in quo bibunt elephantes. làm thợ lam thử: *official mecanico*: mechanicus, i.

thủng, thí thủng: *polmão ou lobinho grande* tuber carneũ.

thử: *ſupo redondo*: vas rotundum è cannis indicis cõ-

tex-

textum concauum, ad varia exportanda inſeruiens. thũ gạo: *ſupo de arròs*: vas rotundum & concauum ex cannis indicis contextum ad orizam deferendam inſeruiens. thũ ſo͠n: *ſupo acharoado*: vas rotundum concauum è cannis indicis contextum, infectumque ſandaracha.

ti, nha ti: *o primeiro tribunal de letrados que ha em cada Prouincia*: tribunal primũ literatorum quod in qualibet Prouincia ius dicit. ſecundum tribunal dicitur, nha hiên.

tì, đô tì: *os que acarretão o corpo morto*: defuncti corpus aſportantes. đô tay, idem. alij đo trụi. tì lô, vide lô.

tí, chụôt: *rato*: mus, muris. giò tí: *hũa hora antes e hũa hora depois de meya noite*: hora vna ante, & altera poſt mediam noctem. chính tí: *meya noite em ponto*: vera media nox. ngày tí, tháng tí, năm tí, vide giò.

tí, củ tí: *tutano*: medulla, æ. alij tủy.

tị, răn *cobra*: ſerpens, ntis.

giò tị: *hora das noue atè as onze antes de meyo dia* hora à nona vſque ad vndecimam ante meridiem. vide giò.

tía cá: *cardume de peixe*: congregatio piſcium. đàn, idem. tía chim: *bando de aues*: concurſus auium. tía tlâu: *manada de bufaras*: armentũ bubalorum. tía lợn: *vara de porcos*: grex porcorum. tía chien: *rebanho de ouelhas*: grex ouium.

tiá, sắc tiá: *cor vermelhà que toca de roxa*; rubeus color obſcurus ad violaceum propendens.

tỉa ra: *tranſplantar como aruores ou ortaliça que eſtaua muito iunta*: tranſplantare vt arbores vel plantas vt latiora occupent ſpatia.

tiếng, vide tiếng.

tích, bệt tích: *final de ferida*; cicatrix, icis. dấu tích, idem.

tích, ngườ͠i dấu tích: *homem muito velho*: decrepitus, i. rủ rỉ, idem.

tích, vo tích: *ſem tenção*: voluntate carens. vô í, idem. chẳng có tích lào ſự ấy: *não tinha propoſito de fazer iſſo*:

intentionem non habuit faciendi illud.

tích cửa; *poupar*: sumptibus parcere.

tich, mở: *abrir*: aperio, is. địa tịch u sõu, đất mở giờ sõu: *a terra se abrio de hũa hora depois de meya noite atè as tres*: terra aperta est ab vna hora vsque ad tertiã post mediam noctem, ita in suis libris de creatione mundi cæcutiunt Sinenses.

tiéc: *ter pezar de algũa cousa se lhe perder ou gastar*: dolere de amissione, vel corruptione alicuius rei. tiéc cửa: *miserauel no gastar*: parcus & miser in expensis, tiéc mệnh: *fugir do trabalho*; subterfugere laborem.

tiệc, một tiệc ăn: *vn banquete*: conuiuium vnum.

tiêm, sinh tiêm: *mecha pera acender o fogo*: sulphurata, æ.

tiem la: *boubas*: morbus gallicus vel neapolitanus. alij tim la.

tiêm vi: *rebelar*: deficere à principe. làm nguy, blở làõ, ngịch, tranh vị, idem.

tien, tlước: *antes*: prius,

ante. tièn, idem.

tien, thần tien: *Anjo*: Angelus, i. thien thần, idem.

tien, tổ tien: *antepassados*: progenitores. tổ tũ, idem.

tien sư, vide, sư.

tien binh: *vanguarda*; primum agmen. tien, idem.

tiền, vide tien.

tiền, đòũ tiền: *caixas de cobre*: monetæ æreæ. một đòũ tiền, hai dòũ tiền: *hũa caixa, duas caixas*: moneta ærea vna, monetæ æreæ duę, & sic deinceps vsque ad sexaginta, tunc enim dicitur, một tiền: *sessenta caixas*: sexaginta monetæ æreæ, quia scilicet illæ iam æquiualerent mensuræ argenteę quã, đòũ bạc, vocant, & iulio romano quoad pondus videtur æqualis, hai tiền: *duas vezes sessenta caixas*: bis sexaginta monetæ æreæ, ba tiền: *tres vezes sessenta*: ter sexaginta monetæ æreæ, & sic deinceps vsque ad decẽ, nam tunc decies sexaginta seu sexcentę monetæ illę diuisæ per sexaginta, aut etiam vnitæ, vocantur, một quan tiền, quia scilicet æquiua-

lent

lent decem iulijs seu ponderi argenteo quod, lạng vocant. Iusitani tamen apud Sinas sicuti singulas sexagenas vocant centum sic decies sexagenas monetas seu sexcentas vocãt mille, quod à Iaponibus originem habuisse videtur qui mille huiusmodi monetas vocant, quan, & lusitani ad expeditius loquẽdum & negotiandum illud idem, quan, apud Annamitas donauerunt nomine, mille, cum tamen reuera non sint nisi sexcentæ huiusmodi monetæ. sic etiã eodem loquẽdi modo & numerandi vtentes, mọt tièn, donauerunt nomine centũ, cum tamen reuera non sint nisi sexaginta. một quan tièn: *mil caixas*: millæ monetæ æreæ seu potius sexcẽtæ. hai quan tièn, ba quan tièn & sic deinceps in infinitum một tlam quan tièn: *cem mil caixas*: centum millia monetarum ærearum, vel potius sexaginta millia. một nghìn quan tièn: *mil vezes mil caixas*; mille millia monetarum ærearum, seu potius sexcenta millia. attamen quinque ligaturæ monetarum vocantur, một biá tièn: *cinco mil caixas*: quinquies mille monetæ æreæ. seu potius quinquies sexcentæ, ideſt ter mille. lòi tièn: *fio em que se enfião as caixas*: filum cui inseruntur monetæ æreæ, quia scilicet omnes in medio sunt perforatæ. xó tièn bẽào: *enfialas*: inserere filo aut alteri ligulæ monetas æreas, quia sunt perforatæ. tièn gián: *caixas piquenas*: monetæ, æreæ minutiores seu minores. tièn qúi: *caixas grandes*: monetæ æreæ maiores. quẽ, idem. sex è maioribus æquiualent decem è minoribus. làm tièn: *arrecadar a renda de caixas*: tributum monetarum ærearum exigere. làm qúi, idem. tièn géy: *custas das diligencias da Iustiça*: impensæ pro ministris iustitiæ. tiến chĩ, idem. tièn bộp: *caixas ruins de chumbo*: monetæ adulterinæ plumbeæ. geô tièn: *botalas iugando com ellas*: iacere monetas ludendo. bể tièn: *quebrar hũa caixa*

caixa em duas partes em final de repudio; frangere monetam æream in signum repudij. nam vir plebeius repudians vxorem confringere debet vnam monetam æreã medietatem dat vxori bacillos etiam quibus vtuntur ad comedendum pariter cõfringit vir & tradit vxori, & tunc vxor iuxtà deprauatam consuetudinem, vel potius corruptelã, liberè potest aliũ virum ducere. bể đửa bé đòũ tiền, idem.

tiền, nhản tiền: *ver diante dos olhos*: intueri proprijs oculis. đã thấy, idem.

tién: *cercear a roda*: amputare circumquaque. tién miá: *aparar a cana doce*: putamen cannæ sacchareæ resecare. tiến cau: *aparar a areca*: putamen fructus indici, quem lusitani arecam vocant, resecare.

tién Chúa: *dar algũa cousa ao Rey*: Regi aliquid dare. đưng, idem. quamuis sit etiam in vsu pro idolis, vt & cũ.

tiẹn, hạ tiẹn: *auarento*: auarus, a, vm.

tiẹn, đại tiẹn: *necessidade corporal grande*: stercora egerere, modestè loquendo đi soũ, đi đàng, idem yả, immodestè. tiểu tiẹn: *ourinar*: vrinam expellere, modestè loquendo. đái, idem sed immodestè.

tiẹn: *tornear*: torno, as. thợ tiẹn: *torneiro*: tornator, is. con tiẹn: *grades balaustres*; crates tornatiles.

tiếng: *vos: fama*: vox, vocis. fama, æ. cả tiếng: *alta vòs*; elata vox. nhỏ tiếng: *vòs baixa* submissa vox. khan tiếng: *enrouquecer*: raucesco, is. êm tiếng: *vos suaue*: suauis vox. có tiếng: *correa fama*; fama increbuit. máng tiếng, tiếng đồn, idem. xấu tiếng: *roim fama*; malum nomen.

tiếng: *falla*: lingua, æ. chẳng biết tiếng nói: *não sabe a lingua*: linguam non nouit. tiếng tlaõ núi vaõ ra: *fas ecco*: eccho redditur ex monte.

tiếp: *a taboa da quilha*: carinæ tabula,

tiét: *sangue*: sanguis. inis. đau tả tiét: *camaras de sangue*:

gue: dyſenteria ſanguinea. kiét, idem. thủ tiét, vide thủ.

tiệt. melius tuyệt, vide infra.

tiêu, hồ tiêu: *pimenta*: piper, is.

tiêu: *gaſtarſe*: expendo, is. của ăn đã tiêu: *o que hauia pera comer ià ſe gaſtou*: expenſum iam eſt comeſtibile.

tiêu, chuối thinh tiêu: *figos da india que parecẽ verdes e são ià maduros*: ficus indicæ quædam quæ videntur virides, ſeu immaturæ, iam tamen ad maturitatem peruenerunt.

tiều, củi: *lenha pera o fogo*: ligna ad ignem. tiều phu: *o que vende lenha*: lignorum ad comburendum venditor.

tiểu, mọn: *piqueno*: paruus, a vm. tiểu hàu: *pagem*: pediſequus, i. tiểu nhin: *homem baixo*: infimæ ſortis homo. cái tiểu: *caixão piqueno em que ſe tresladão os oſſos dos defuntos depois de tres annos*: ſarcophagus exiguus in quem poſt trienniũm oſſa

defuncti transferuntur. tiểu tiện, vide tiện.

tim, cái tim: *iunco de que ſe faz torcida*: iuncus ex quo fit ellychnium. tim đèn: *torcida de candea*: ellychnium, ij.

tim, bláitim: *coração*: cor, dis.

tim la: *boubas*: morbus, gallicus, vel neapolitanus. tiem la idem.

tim: *laca pera pintar*: purpureus color ad pingendum aptus.

tìm: *buſcar*: quæro, is. kiếm, idem. tìm chẳng thấy: *buſquei e não achei*: quæſiui & non inueni. tìm chẳng đươc, idem.

tím máu lại: *acudir o ſangue a parte agrauada que fica verde negro*: concurſus ſanguinis ad partem corporis læſam, ita vt eius color fiat cæruleus ſubobſcurus.

tím mùi tím: *azul eſcuro*: cæruleus color ſubobſcurus.

tin: *crer*: credo, is. làõ tin, idem. tôi tin kính Deos cha *creo em Deos Padre*: Credo in Deum Patrem. tin: *fè*:

fè: fides, ei.

tin ai: *fiarſe de alguem*: fidere alicui.

tin, bảu tin: *dar nouas*: noua referre. thăm tin: *eſpiar*: exploro, as. măng tin: *corre fama*: fama eſt. măng tiếng, idem.

tín, tin: *crer*: credo, is.

tinh, ngôi ſao: *eſtrella*: ſtella, æ.

tinh, bưng tinh: *muito cedo*; valdè mane, diluculo primo.

tinh ảnh ra: *lançar rayos como ſol*; emittere radios ad inſtar ſolis.

tinh tle: *eſtopa de bambù*; ſtupa cannarum indicarum.

tinh, yêu tinh: *diabo em figura de molher*: diabolus ſub figura mulieris.

tinh, lậu tinh: *chaga na parte ſecreta, cameras, puxos de ſangue*; vulnus in pudendis. dyſenteria, æ, tenaſmus ſanguineus. kiét, idem.

tinh mũy: *oſſo do narìs*: os narium. sóũ mũy, idem.

tinh: *ſemente de homẽ*; ſemen virile. khí mệnh, idem.

tình, nghĩa: *ſentido*: ſenſus, vs. ſự tình cực rọũ: *ter hũa couſa ou propoſição o ſentido oculto*: abſtruſi ſenſus propoſitio. sâu nhiệm, idem.

tình cờ: *a caſo*; fortuitò. chẳng có răp làõ, idem.

tính: *ſubſtancia, natureza, inclinação*: ſubſtantia, natura, propenſio animi.

tính lí: *natureza rational, filoſofia*: natura rationalis, philoſophia, æ.

tính lại: *fazer contas*; calculationes peragere.

tính, thiép tính: *feiticeiros que prometem fazer ver os mortos que quizerem dormindo*: venefici ſpondentes aſpectum mortuorũ in ſomnis ad libitum.

tĩnh: *eſtar em ſeu cizo*: mẽtis compotem eſſe. bàng tĩnh: *não ſe alterar*: ſemper idem. tĩnh lại: *tornar em ſy*: redire ad mentem, vt poſt inſaniam, vel poſt ebrietatem. ra khôn, idem.

tịnh, ſạch: *limpo*: mundus, a, vm. thinh tịnh: *puro caſto*: purus, caſtus, a, vm.

tinh phạn vương, vide thích.

tiủ, tục tiủ: *palauras deſho-*

honeſtas, ou deſcortezes em qualquer genero: obſcæna verba, vel inurbana quouis modo. nói sóũ chín, idem.

tla: *por, aplicar*: pono, is. applico, as. tla thuóc dâu: *aplicar a mezinha a ferida*; apponere medelam vulneri. tla hôm bẽào: *meter no caixão*: mittere in arcam. tla canh: *temperar o caldo*: condire iuſculum. tla danh: *dar fundo*; demittere anchoram. tla khóp nguạ bẽào: *por o freyo ao cauallo*: apponere frænum equo. tla con: *mouito*; aborſus, vs. sây con, idem. alij, tra, mutando, l, in, r, ſic eriam in ſequentibus communiter.

tlà: *igoal*: æqualis, æ. cũng tlà ai, bàng nhau tày, idem.

tlả *panella que sò ſerue para cozer peize* olla ad ſolos piſces concoquendos inſeruiens.

tlác: *bulir couſa mal encaixada*: moueri rem ineptè inſertam alteri thuyèn tlúc tlác: *bulir a embarcação*: moueri nauigium vndis concutientibus. melius, lúc lác.

tlai: *madre perola*. margaritæ concha. ảnh tlai: *varonica de madre perola*: icuncula ex margaritæ concha. hột tlai: *perola*: margarita, æ. chuỗi hột tlai: *coroa de rezar de madre perola*; roſarium, vel globuli precarij ex margaritæ concha.

tlai, contlai: *mancebo*: adoleſcens, ntis. melius con blai.

tlái: *aueſſo*: inuerſus, a, vm. tlái áo: *o aueſſo da cabaya*: inuerſa pars veſtis. tay tlái: *mão eſquerda*: ſiniſtra manus. tlái mlẽ: *contra rezão*: repugnans rationi. nói tlái: *fallar errado*: mendosè loqui. tlái mặt thuóc: *mezinha errada*: incongrua medicina. lúa tlái: *arròs da ſegunda nouidade*: poſterioris meſſis oriza.

tlải, tle tlải: *bambù piqueno de folha grande*; canna indica minutior ampla habens folia.

tlải, nhà tlóũ tlải: *caza aberta a roda*: patens circumquaque domus.

tlây, vide tlêy.

tlăm, một tlăm: *cento*: centum. tlăm ſự, *muitas couſas*;

multa. tlăm tiéng, nói tlăm tiéng: *fallar muitas linguas*: varijs linguis loqui.

tlàm: *arrecadas*: inaures, rium. đeo tlàm: *trazer arrecadas*: inaures geſtare.

tlám: *pes, breu*: pix, picis.

tlám, blái tlám: *certa fruita como azeitonas*: fructus quidam in modum oliuæ.

tlám, cái tlám: *alambique de eſtilar*: ſtillarium, ij.

tlám con: *trazer o filho nos braços*: geſtare vlnis filium. bế, ảm, bòũ, mang, idem.

tlan, cái tlan thọ bụt: *charola em que ſe tem e venera o pagode*: ferculum ſuperſtitioſum in quo quis habet & veneratur idolum.

tlan, con tlan: *certa laya de cobra*: ſerpentis quædam ſpecies.

tlân: *ſem cabaya sò com encacho ou calcoẽs, ou outra couſa com que ſe cobre da cinta pera baixo*; nudus in parte ſuperiori corporis, licet coopertus à medio corporis & infra.

tlân, thuyèn tlân: *barca ſem cajão, deſconcertada*: na-

uigium ſine vmbraculo, & abſque alijs ad nauigandum neceſſarijs. sặch tlân: *liuro ſem capa*; liber ſine operimento. & ſic de alijs rebus imperfectis &c.

tlán: *teſta*: frons, ntis. sói tlán: *caluo*: caluus, a, vm. sóc tlán, idem.

tlang gỗ: *tronco de pao pera prender alguem fechandolhe os pès dentro*: compedes lignei in quibus pedes inſerti clauduntur, ita vt locomoueri quis non poſſit. cồm, blang, idem. đáõ tlang: *prender neſſe tronco*: compede ligneo comprehendi.

tlàng, tlán tlàng: *desbarbado*: imberbis, e. iniurioſa verba.

tlàng, tlế tlàng: *vagaroſo*: lentus, a, vm.

tlàng áo: *cabeção da cabaya*: ſuperior veſtis pars quę collum operit.

tlàng hŏa: *coleira de flores*: torques florum.

tlàng hột: *roſairo de contas*: globuli precarij. chuỗi hột, idem.

tlàng, bế tlàng: *de comprimento*: longitudo, dinis.

bế

bê dẽọc, idem. vide bê.

tlàng hăọc: *eſcola, vniuerſidade*: ſchola, æ. vniuerſitas, atis. alij tràng.

tláng: *cor branca*: color albus. tláng tŏát: *branco perfeito*: album perfectum. tláng như cò: *branco como garça*: album vt ardea, quia ſcilicet niuem nunquam ibi viderunt.

tlấng, vide tlứng.

tlánh: *deſuiarſe*: declino, as. tlánh cho khói: *afaſtaiuos*: recede. xê ra, idem.

tlao: *entregar*: trado, is. đã tlao cho người: *já lhe entreguei*: tradidi iam illi. phú, idem.

tlạo, tlọn tlạo con mắt: *por os olhos em aluo*: oculos ita attollere vt albugo appareat.

tlạo, của tlọn tlạo: *fato confuſo como ſe no meſmo vaſo eſteuer carne peixe fruta tudo miſturado*: confuſio rerum vt ſi in eodem vaſe contineantur carnes, piſces, fructus, omnia permixta.

tlaõ: *claro de liquor*: clarus, a, vm. minimè turbidus liquor. nước tlaõ: *agoa clara*: clara & minimè turbida aqua.

tlaõ: *dentro*: intus, intra. trũ, idem.

tlaõ nam: *o anno paſſado*: præteritus annus, elapſus. nam ngŏái, idem. ra nam: *o anno que vẽ*: futurus annus. ſang nam, idem.

tlaõ, đàng tlaõ: *as Prouincias do ſul dèſda corte de Tonquim atè Ranran*: Prouinciæ Meridionales reſpectu ſeptentrionalium inciendo à Regia Tunchinenſi vſque ad confinia Regni Ciampa, imò & ipſum Regnum Ciampa & Cambogiæ eodem modo vocantur. & è contra Prouinciæ ſeptẽtrionales reſpectu meridionaliũ vocantur. đàng ngŏài. đĕào tlaõ: *entrar dentro*: interius ingredi. ideſt à Prouincijs ſeptentrionalibus ad meridionales profieiſci. & è contra, ra ngŏài, eſt à Prouincijs meridionalibus ad ſeptentrionales exire.

tlàõ tlứng: *clara de ouo*: albumen oui.

tláõ: *berço de meninos*: cunæ, arum. đan tláõ: *fazer*

o berço : incunabula confi-
cere.

tláõcô : *coleira natural no peſcoço de aue, ou outro animal* : millus à natura datus in collo auis, aut alterius animalis. alij tráõ.

tlắp blâu : *boceta ouada donde ſe tem o betel e areca pera comer*: pyxis oualis in qua apponitur folium quod, betel, vocant ſimul cum fructu indico, areca, dicto à luſitanis, ad comedendum.

tlát nhà : *rebocar a caza cõ terra ou cal*: incruſtare patietes domus, vel terra, vel calce. bay tlát : *a colher com que ſe reboca*: inſtrumentum aut tudicula, vel cochlea re quo incruſtantur parietes, alij trát.

tlâu, con tlâu: *bufaro* : bubalus, i. ráõ tlâu : *curar bufaras*: bubalos curare. fẹo tlâu: *furarlhe as ventas* : bubalis nares perforare, ad eos ſcilicet facilius regendos, inſerto in naribus funiculo. vide sõu.

tlâu, cứt tlâu : *caſpa da moleira dos meninos*: furfures ex puerorum capite.

tlâu, cá lưỡi tlâu: *lingoado*; ſolea, æ.

tlâu: *caſca de nelle* : tunicula orizæ. alij trâu.

tlaũ, vide tlaõ & ſimilia.

tlâũ, vide tlôũ & ſimilia.

tle: *bambù*; canna indica. tle hŏá, tle gai, tle la nga, tle gày : *varias caſtas de bambùs*: cannarum indicarum ſpecies variæ. mặt tle: *olho que arrebenta no nò* : ſurculus qui ex nodo cannæ indicæ pullulat. mang tle: *o olho que arrebenta no pè*: ſurculus cannæ indicæ qui in ipſius pede oritur. blóũ tle : *o canudo que vay entre nõ e nò* : internodium cannæ indicæ. rŏc mầy tle: *aparar os nòs do bãbù*: cannæ indicæ nodos abſcindere.

tlẽ, thuyền tlẽ : *certa embarcação* : nauigij quædam ſpecies.

tlẻ: *de pouca idade* ; ætatis modicæ. còn tlẻ: *ainda mancebo*: iunior adhuc. tlẻ dại : *paruo, tolo*: fatuus, i. tlẻ mó, tlẻ mọn, idem. tlẻ tlũ *fazer couſas de moço deſcabeçado* : pueri inſipientis more ſe gerere.

tlẽ đàng: *atalho*: compendium itineris.

tlẽ nãi: *preguiceirão*: desidiosus, a, vm. tlẽ tlàng, làm biéng, idem.

tlẽ, áo tlẽ: *cair a cabaya dos ombros*: decidere vestem ab humeris.

tlêy: *partirse*: discedo, is. tlêy đã khói: *partio e ià passou*. abijt & iam præterijt. sang tlêy: *ir pera outra terra*: migrare in aliam regionem.

tlêy lêy blái: *abaixar o ramo, e colhera fruta*; demittere ramum ad carpendos fructus.

tlên: *arriba*: supra. kẻ bê tlên: *os superiores*: superior, is. tlên hêt moi sự: *sobre todas as cousas*: super omnia. ở tlên gác: *está no sobrado*: cõtignationem incolit. quoties significatur locus superior semper additur tlên, vt. ở tlên núi: *está no monte*: est in monte. ở tlên blờ i: *está no ceo*: est in cælo.

tlển tlàng: *desbarbado*: imberbis, e. tiém, idem.

tleo: *dependurar*: appendo, is. tleo lên, idem.

tlèo: *trepar*: repo, is, arrepo, is. tlèo lên, idem.

tléo: *cadeira sem braços*: sedes sine brachiorum fulcimento.

tlét, vide tlát.

tlêu người: *zombar d'alguem, fazerlhe algũa vexação*: deludere aliquem, vexare aliquantulum. tlêu tôi: *auexame*: vexat me affligit me. tlêu đần bà: *entender com molheres pera mal*: illudere mulieres in malum. đi tlêu đứa ấy: *entendei com aquelle, desafiayo*: prouoca illum ad duellum. alij, tliu.

tlích, cá tlích: *sardinha*: sardina, æ. cá blích, idem. cá mòi: *mayor sardinha*: sardina maior.

tliu, vide tlêu.

tlíu tlo, vide liú lo.

tlo, lo, vide etiam líu lo.

tlò, hặọc tlò: *estudante*: scolasticus, i. làm tlò: *fazer comedia, representação*: comœdiam aut aliud representationis genus peragere. giõũ tlò, truyện, idem.

tlố *mostrar com o dedo*: demonstrare digito. alij blố. chỉ, idem.

tlŏc

tlŏc đâu: *caluo de toda a cabeça ou cortado todo o cabello:* capillis carens in toto capite. trŏc, idem.

tlôi đi: *andar a notho polla agoa a baixo*: ferri aquæ impetu & impulsu. bánh tlôi nuó-c: *bolinhos redondos crũcos que botão na agoa*: bellaria rotunda alba & aquæ immersa.

tlôi, blái tlôi: *mangas fruita da India*: fructus quidam Indicus quem lusitani, mangam, vocant, persico malo similis, sed viridis extra., quamuis intus sit maturus.

tlói: *amarrar os braços a alguem:* ligare brachia alicui. tlói lợn, tlói gà: *amarrar porcos, galinhas*: alligare porcos, gallinas &c. tlói ma quĩ: *amarrar o diabo no corpo do endemoninhado*: colligare diabolum in ipso energumeni corpore.

tlồm: *principal em algũ lugar*: præcipuus in aliquo loco. tlồm làng: *cabeça da aldea*; caput, seu præcipuus in pago. alij tlùm. cai, idem.

tlóm con mắt: *olhos encouados*: profundi oculi. melius sŏm.

tlộm: *as escondidas*; occultè. hỏi tlộm: *preguntar em segredo*: secretò interrogare. lạy tlộm: *fazer reuerencia priuadamente*: priuatim reuereri. tlộm: *as escondidas de alguem*: inscio aliquo. ăn tlộm: *furtar as escondidas*: furtum, i. ăn cướp: *tomar por força*: rapina, æ. ăn cắp: *furtar cõ manha*: fraudulenter accipere.

tlôn: *trazeiro*: posterior hominis pars. bàn tlôn: *nadegas*: nates, tiũ. khu, idem. tlôn kim: *o fundo da agulha*: pars acus vbi est eius foramen. tlôn vô: *a parte inferior do boyão em que se assenta*: pars infima diotæ cui ipsa innititur. tlôn ŏúc: *parafuso femea*: inferior pars cui inferitur trochlea.

tlòn: *cousa redonda*: rotundus, a, vm. tlòn: *inteiro, perfeito*: integer, gra, grum. một năm tlòn: *hum anno inteiro*: integer annus.

tlốn: *fugir*: fugio, is. lánh, khỏi, xiêu, idem.

tlộn tlạo, vide tlạo.

tlọn,

tlọn, vide blọn.

tlọn: *liſo, eſcorregadio*: læuis, e. lubricus, a, vm. alij trọn. cũ tlọn: *periodo redondo*: rotunda periodus. thoũ, idem.

tlọn con măt lên: *regalar os olhos, polos em aluo*. attolere oculos, vel ita aperire vt albugo appareat. tlọn tlạo con măt lên: *com medo por os olhos em aluo*: aperire oculos præ timore ita vt albugo appareat.

tlóp bánh, cá: *requentar apas, peixe*: recalfacere placentas, piſcem &c. alij tróp, at de oriza dicitur, rang cọm.

tlót, vide blót.

tlọt: *eſcorregar*: dilabor, eris. tlọt chin: *eſcorregar os pès*: falli pedem in lubrico. trọt, idem.

tloũ: *eſperar*: expecto, as. confido, is. tloũ thày đ'ên: *eſpero ao meſtre que venha*: expecto magiſtrum aduenturum. tloũ cậy nguờ-i: *confiar em alguem*; ſperare in aliquem. troũ, idem.

tlóũ: *tambor*: tympanum, i. đánh tlóũ: *tocar o tambor*: tympanum pulſare. giáõ tlóũ, idem. tlóũ cái: *tambor redondo*; tympanum rotundum.

tlóũ: *vigia*: vigilia, æ. noctem autem diuidunt in quinque vigilias. tlóũ một: *a primeira vigia*: vigilia prima. tlóũ hai: *a ſegunda*: vigilia ſecunda, & ſic de alijs.

tlóũ, noi tlóũ: *lugar deuaço*; peruius patenſque omnibus locus. nhà tlóũ tlải: *caza aberta ao vento, ladroẽs &c*: peruia vento patenſque latronibus domus. tróũ trải, idem. thuyền tlóũ gió: *embarcação aberta ao vento ſem ter aonde ſe abrigar*: patens omnibus ventis cymba, ſine loco aprico aut protecto.

tlưa: *pollo meyo dia*: hora circa meridiem. tlưa sẽ đ'ên: *chegarei pollo meyo dia*: meridiei hora circiter aduenjam. đã tlưa: *già he tarde*: tarda iam hora eſt, loquendo ſcilicet à matutino tempore vſque ad meridiem, nam à meridie ad veſperam dicitur, đãtối: *ià he tarde*: hora iam tarda eſt. à veſpere vero vſque ad mediam no-

noctem circiter, đã khuya: *ià he tarde*: hora iam tarda est, denique à media circiter nocte vsque ad auroram, đã sáng: *ià he tarde, ià he de dia*: hora iam tarda est, aurora iam emicat.

tluâng, vide tluông.

tlúc tlác: *ranger ou bulir algũa couſa*: ſtridere aliquid, aut húc illúcque moueri. melius lúc lác.

tlũng, vide trũng.

tlứng: *ouo*: ouum, i. tlứng gà: *ouo de galinha*: ouum gallinæ. & ſic de alijs auibus. tlứng rắn: *ouo de cobra*: ouum ſerpentis. tlứng cá: *ouas de peixes*: oua piſcium. tlứng chẽy: *lendeas*: lens, lendis. tlứng ũ: *ouo goro*: ouum vrinum. chim ấp tlứng: *chocar à aue*: ouis incubare auem. đẻ tlứng: *por o ouo, deſouar*: oua parere. vỏ tlứng: *caſca de ouo*: oui teſta. làõ tláng tlứng: *clara*: oui albumen. làõ đỏ tlứng: *gema*: oui luteum, vitellus, i. báng tlứng: *a pellicula dentro*: oui pellicula interior. bác tlứng: *fritada de ouos*: oua frixa. alij trứng.

tlước: *diante, dantes, primeiro*: coram, antè, prius, tlước mặt ai: *diante dalguẽ*: coram aliquo. đi tlước: *ir diante*: prius ire, præcedere. như tlước ſau thì cùng bẽy: *como dantes aſſym depois*: ante vt factum eſt ita etiam poſt. tlước hẽt: *primeiro que tudo*: prius & ante omnia. chẳng dễám nói tlước: *não me atreuo de fallar primeiro*: prius non audeo loqui.

tluồng: *em couros ſem algũ veſtido*: nudus omninò ſine vlla veſte. hỏ hang, tluồng tlũ, idem.

tlút linh hồn ra: *ſair a alma do corpo*: egredi a imam è corpore, mori. tlút của: *paſſar fato de hũ lugar pera outro*: transferre res ab vno loco in alium. tlút lẽy: *leuar o ſobejo do comer nas feſtas*: accipere reliquias eduliorũ è conuiuio.

tlút bạc: *fundir prata*: eliquare argentum. nấu, idem.

tlũ, tlẻ tlũ, vide tlẻ. tluồng tlũ, vide tluồng.

tộ: *ajudar, emparar*: iuuo,

as. protego, is. phù hộ, giúp súc, idem.

to: *grosso ou grosseiro como pano, linhas &c*: crassus, a, vm, vt pannus, fila & similia impolita.

tô lộ: *publicamente*: publicè.

tô: *tormenta*: tempestas, atis. bão táp, idem. vô tô: *quieto, manso*: quietus, a, vm. mitis, e.

tổ: *claramente*: clarè, dilucidè. tổ tàng, tổ tường, idem. đã tổ: *tà entendo, ià està claro*: intelligo, is. iã clarum est. tổ ra cũ ai: *publicar algum segredo*: reuelare secretum.

tổ chim: *ninho de aues*: nidus auium. de gallina dicitur, ổ, sicuti de quadrupedibus.

tổ tũ: *auòs*: progenitores, vm. tổ tien, tổ nê, idem.

to: *amar*: amo, as. to thương, yeu, idem.

to: *brotar das heruas*: germino, as. to mạ: *arrebentar o nelle*: germinare orizam. to rau, to cỏ: *arrebentar a hortaliça, e outras heruas*: germinare olera atque alias

herbas. măọc, idem.

to *seda*: bombyx, ycis. kén to: *folhelho de seda*: bombycius folliculus. tàm to: *o bicho da seda*: bõbyx, ycis. kéo to ra: *debala*: glomero, as.

tò gẽy: *folha de papel*: folium papyri. làm tò: *fazer petição*: postulationem conscribere. tò đua, tò Chúa: *chapa del Rey*: rescriptum regium. lệnh, idem.

tò con: *o pay desconhecer o filho e delobrigarse delle como se não fora seu filho*: dimitti filium à patre, nec haberi amplius pro filio. tù đi, idẽ.

tó, đẽy tó: *discipulo, criado*: discipulus, i. famulus, i. đẽy tó cả: *os Apostolos*: Apostoli, orum. toũ đồ, idem.

tó: *eu*: ego. loquendo cum iracundia, illumque cui irascor nominando per vocem contemptus, nguoi, vt. tó làm chi nguoi: *que tenho de ver contigo*: ego quid curo te.

tỏá mù ra: *fazerse neuoeiro, subir o fumo &c* nebulosum aërem fieri, fumum ascendere, & similia vt expuluere caliginem oriri.

tŏà: *trono, tribunal:* thronus, i. tribunal, is. tŏà Chúa ngo-i: *trono donde el Rey fas audiencia em publico*: thronus in quo Rex ſedet cum publico auditorio aſſiſtit.

tŏạ, lá tŏạ: *coxim de ſella*: puluinar ephippij. tô, idem.

tŏại, ḋua tŏại hŏàng thị: *nome de certo Rey da China que dizem achou o fogo*: nomen cuiuſdam regis Sinenſis quem dicunt adinueniſſe ignem, quia ſcilicet illos docuit ex duorum lignorum attritu ignem elicere, atque ideò illum ad hæc vſque tempora adorant.

tŏan: *deliberar*: delibero, as. tŏạn cŭ nhau: *conſultar entre ſi* cõſulere ſe inuicem. tŏạn tước viec: *conſultar o negocio*: conſilium de negotio peragere. đã tŏan: *eſtà pera morrer*: proximus morti eſt. đã maõ, idem.

tŏán: *aritmetica*: arithmetica, æ. con tŏán: *os pauſinhos com que contão*: bacilli quibus vtuntur ad numerandum. sắch tŏán: *liuro de contas*: computorum liber. tinh, idem.

tŏân: *xibandar, ou caza aonde ſe pagão os direitos das barcas, ou dos que paſsão*: publicanus, i. domus exigentis tributa à tranſeuntibus, vel è nauigijs. tŏân bộ, idem.

tŏân: *eſpaço de dès em dès dias em que ſe diuide o mes*: ſpatium decem dierum in quod diuiditur menſis. một tŏân: *des dias*: decem dies. hai tŏân: *vinte dias*: viginti dies &c.

tóc: *cabello da cabeça*: capillus, i. to-tóc: *fio de cabello*: capilli filum. đẽ tóc *criar cabello*: comam nutrire. cắt tóc: *cortar o cabello*: capillos abſcindere. quan tóc: *creſpo*: capilli criſpi. quan đầu, idem. vươn tóc: *cabello muito eſpeſſo*: cæſaries denſa valdè. tóc gáy: *cabello do toutiço*; capilli occipitis. bối tóc: *amarrar o cabello*: capillos ligare. rẻ tóc: *enfeitar o cabello*; cincinnos calamiſtrare. dủi tóc: *pegar alguem pollos cabellos*: capillis alíquẽ comprehendere. xé tóc, idem. rối tóc: *cabellos emburulhados*: capilli implicati. ríp cạp lấy dở tóc: *arrancar*

os cabellos com tenàs: capillos forcipe paruula auellere. chải tóc: *pentear*: pecto, is. bạc tóc: *brancas*; capilli cani. đỏ tóc: *ruyuo*: rufus capillus. xanh tóc: *preto*: capillus niger. tóc ngựa: *a coma e cola do cauallo*: iuba & cauda equi.

tọc, nói tọc mạch: *fallar fora o que sabe de caza*: enuntiare foris quæ domi quis audiuit.

tốc: *a decima parte do couado, polegada*: cubiti decima pars, extremus pollicis articulus quo vtuntur ad cubitum metiendum, in longum scilicet accipiendo.

tỏ̃ê, vide tüê.

toi: *morrer de desastre*: mori ex infortunio. chết toi, idem.

tôi; *eu, meu*: ego, meus, a, vm. loquendo demissè. tôi lạy oũ: *eu faça reuerencia a vossa merce*: ego veneror Dominationem tuam. chúng tôi, mó tôi: *nòs, nosso*: nos, noster, tra, trum. của tôi; *fato meu*: mea res. nhà chung tôi: *caza nossa*: nostra domus. & sic de alijs possessiuis quæ explicantur per pronomina primitiua.

tôi: *escrauo, criado, vassallo*: seruus, i. famulus, i. subditus, i. lam tôi, idem. tôi tá: *escrauos*: serui.

tối: *escuro*: tenebrosus, a, vm. tối blòi: *ceo toldado*: nubilum cælum. nhâm blòi, idem. tối tăm mù mịt: *noite fechada*: obscurum noctis. thâu đêm tối ngày: *todo o dia e toda a noite*: tota nocte & tota die, donec scilicet iterum obscuretur dies. ban tối: *de noite*: nocturnum tempus. đã tối: *ià he tarde*: tarda iam est hora, & sic dicitur à meridie vsque ad vesperam. vide thua. tối mắt: *cego*: cæcus, i. tối dẹ̃a: *não ter abilidade*: ingenio carere.

tói: *cadea*: catena, æ. đòi tói: *corrente, machos*: compedes. tói sắt: *cadea de ferro*: catena ferrea. lòi tói, idem. phải tói: *preso em ferros*: compede captus. tói vàng *cadea de ouro*: catena aurea. chỉ vàng, idem.

tỏi, củ tỏi: *cabeça de alho*: allij spica. ánh tỏi: *dente*

de alho: allij dens ſeu particula.

tội: *pecado:* peccatum, i. culpa, æ. phạm tội: *cair em pecado:* peccatum committere. tôi có tội: *he minha culpa;* culpa mea eſt. tôi là ké có tội: *ſou pecador:* peccator ſum. ăn năn tội: *arrependimento:* dolere de peccatis. xưng tội: *confeſſar os pecados:* peccata confiteri. giải tội: *abſoluer:* peccata purgare ſeu remittere. nói giải tội: *purgatorio:* peccata purgandi locus. chuộc tội: *ſatisfazer pollos pecados:* ſatisfacere pro peccatis. đánh tội: *tomar diſciplina:* peccatorũ pœnas verberibus perſoluere. tha tội tha vạ cho tôi: *perdoaime a culpa e a pena:* culpam & pœnam mihi ignoſce. tạ tội: *offerecer algũa couſa pera alcançar perdão dos pecados:* offerre aliquid ad remiſſionem delicti obtinendam. tội: *caſtigo:* vltio, nis. chịu tội *padecer pollos pecados:* pati pro peccatis. lối tội: *ſuperſtição com que paruoamento cuidão os gentios tem perdão de ſeus pecados:* ſuperſtitio per quam Ethnici ſtultè putant ſe liberari à peccatis. vide sám hối.

to-i, aó to-i: *capa de palha ou folhas grandes pera a chuua:* penula è folijs prægrandibus contexta ad arcẽdam pluuiam.

tới: *chegar:* peruenio, is. mới tới: *agora chegou:* peruenit modo. cheò tới: *remai pera chegar, não fiqueis atràs:* remiga ita vt peruenias, nec retro remaneas. gệt tới: *remar pera diante:* remigare in partem anteriorem. gệt lùi: *remar pera tràs:* retrorſum remigare.

tôm, cái tôm: *camarão:* gammarus, i. tép, tôm cang, idem. tôm: *lagoſta:* locuſta marina, aſtacus, i. tôm dảo, idem.

tóm lại: *compendiar:* compendio vti. tóm về, nói tắt, idem.

tôn, cháu: *neto:* nepos, otis. nhọc tôn, truyền cho cháu: *tradição pera os netos:* traditio nepotibus.

tốn: *gaſtar;* impendo, is. tiêu, idem, tốn của: *gaſtar lar.*

largo, esperdiçar: prodigere res. tốn hại, tốn thiệt, idem.

tọ̃n, dữ tọ̃n: *maos bofes, cruel, brauo*: crudelis, e. ferox, ocis. tǒục tọ̃n, idem.

tòng: *ordem de sobrados huns sobre os outros*; tabulatorum ordo quorum vnum ſit ſuper aliud. nhà bốn tòng: *casa de quatro sobrados*: contignationes quatuor habens domus. mấy tòng blòi: *quantos ceos ha*: cæli quot ſunt? tàu có ba tòng: *nao de tres cubertas*: contignationum trium nauis.

tòng: *ter costume*: ſoleo, es. đã tòng sử ấy: *ià estou acostumado a isso*: ſolitus iam ſum. chưa tòng: *ainda não tenho experiencia*. vſum non habeo. expertus nondum ſum.

tòng nào: *quamanho*: quantus, a, vm. dài tòng nào: *quão comprido*: cuius longitudinis? người ấy tòng nào: *esse homẽ a que chega*; gradus huius viri qualis eſt? cách, thế, dường, idem.

tóp: *começarse a corromper*: incipere corruptionem.

tóp mỡ: *torresmo depois de frita a manteja*: cremium, ij. quod ſcilicet ex lardo ſuper eſt poſt frixam & liquatam pinguedinem ex lardo aut petaſo.

tốt: *cousa boa*: bonus, a, vm. tốt lành: *fermoso*: pulcher, chra, chrum. tốt blai: *gentilhomem*: ſpecioſus iuuenis.

tót: *tirar fora como espada, gaueta &c*: extrahere vt enſem, ſcrinij loculos & ſimilia. tót gươm ra: *arrancar a catana*: exerere gladium, rút ra, idem. vide tüất.

tǒục: *cousa indecente, descortès*: indecens, ntis, inciuilis, e. nói mlòi tǒúc tĩu: *fallar palauras indecentes em qualquer materia*: indecora verba loqui in quocunque genere. ten tǒục: *o nome que o pay ou a may pos ao filho em nacendo*: nomen quod infanti recens nato à Patre aut Matre imponitur. hoc nomine non poteſt compellari vir quiuis ſine dedecore, imò nec nominari poteſt tale nomen parentum aut maiorum

iorum ſine graui, vt ipſi pùtant, iniuria ita vt timeant vltionem à ſuis maioribus ſi in tale nomen impingant. alij tục. vide infra.

toŭ, ho: *parentes*: conſanguinei. tổ toŭ: *antepaſſados*: progenitores, rum. tổ nê, idem.

toŭ đồ: *diſcipulos graues*: diſcipuli nobiliores, dicitur de Apoſtolis.

tóŭ, dưa: *acompanhar pera fora*: deduco, is. tóŭ lẹnh: *acompanhar a chapa del Rey*: deducere reſcriptum Regis, vel perſonaliter, vel aliquod munus ei qui illud profert præbendo. tóŭ ſao: *ſuperſticão de botar de ſỳ a eſtrella em que nacerão*: ſuperſtitio qua putant Ethnici expellere ſtellam ſub qua nati ſunt, eo quod ſit illis infauſta, & aliam ſumere. nhưo-ng ſao, idem. tóŭ ách, vide ách.

tổŭ: *parte de Prouincia, ou de comarca, que contem dès ou mais aldeas*: Prouinciæ aut toparchiæ pars continens decem circiter pagos. cái tổŭ: *o cabeça deſſas aldeas* magiſtratus qui decem cir-

citer pagis præeſt. quan tóŭ binh: *mandarim de armas em toda hũa Prouincia*: dux militiæ in vna integra Prouincia. huius tribunal iungitur tribunali eiuſdem Prouincię quod conſtat ex literatis, & ad illum ducem ſpectat executioni mandare quæ in tribunalibus literatorum decernuntur. vide nha ti, nha hién.

tra: *carga de embarcaçño, embarcar fato*: farcina nauis, onerare nauem. chở, idem.

tra đẽào: *meter dentro*: intromitto, is. tra túi đẽào: *meter na bolça*: immittere in crumenam.

tra, cât ra: *tirar fora*: extraho, is. tla idem.

tra, đi tra: *tirar deuaſſa*; inquiro, is. còn hỏi tra: *ainda corre a deuaſſa*: inquiſitio adhùc fit ad veritatem indagandam.

trá, dối: *mentira*: mendacium, ij giả trá, nói dối: *mentir*: mentior, iris. làŭ trí trá *refalſado*: doloſus, a, vm. gian, quỉ quái, idem.

trá, có trí có trá: *ter abilidade*:

lidade: ingenio pollere. có í tứ, ngŏan, biét mlẽ, sáng dẽạ, khôn kháo, idem.

trả trả: *vos de papagayo* pſittaci vox. alij tả tả.

trác ảnh: *relojo do ſol*; horologium ſolare. melius đia bàn xem giờ.

trăch: *queixarſe d'alguem*: conqueror, reris, tôi bảo kẻo ngay ſau trăch: *auiſouos peraque depois vos não queixeis*: moneo te ne poſtea conqueraris. trăch ké có lỗi: *reprender os que errão*: arguere peccantes.

trai, chay: *ieiũ dos pagodes*: ieiunium idolorum, in quo ſcilicet abſtinetur à carne & piſce. tinh trai phủ thủy: *conuidar os feiticeiros pera o iejũ dos pagodes*: ieiunio ad faciendo veneficos vocare.

trại chên: *eſcorregar os pes*: dilabi pedes ob loci lubricitatem tlơn, idem.

trầm lüện: *roda de tormẽtos*: tormentorum perpetua ſucceſſio. vt fingunt in tranſmigratione animarum idolorum cultores.

trầm hương: *aquila*: aquilanum lignum.

trám: *breu*: pix, picis. alij tlám.

trầm đi. *ter vontade de ir*: velle ire. muấn đi, idem.

trân, ngặọc: *pedra preciosa*: gemma, æ. vô giá trân: *pedra preciosa de preço ineſtimauel*: margarita inæſtimabilis pretij. chua báo, idem.

trấn, giữ: *guardar*: cuſtodio, dis thủ trấn xứ: *Gouernador da Prouincia*: Gubernator Prouinciæ.

trấn bùa trấn, đẽán bùa: *pendurar papeis de feiticeria*: appendere veneficiorum papyros.

trấn, cờ trấn tích chữ: *titulo em bandeira*; titulus in vexillo.

trận: *briga*; rixa, æ. phải trận: *morrer na briga ou na guerra*; mori in rixa, vel in bello. một trận: *hũa peleja*; rixa vna. một trận gió: *pè de vento*; turbo, binis. cơn, idem.

trang nghiem: *obra ſumptuoſa e mageſtoſa*; opus magnificum, maieſtate plenum.

tràng hặọc: *eſcola, caza dos exames*; ſchola, æ. exa-

minum domus.

tràng hột, vide tlàng.

tràng an: *a corte de Tonquim*; Tunkinensis regia, ké chọ, kinh dô, idem.

tràng thüế · *caza em que se pagão as rendas, adüanas*; vectigalium seu tributorum domus. alij tlàng, nhà bộ, idem.

tràng, bề tràng vide tlàng.

trấng, thuóc trấng: *mezinha prouocatiua a ajuntamẽto com molher:* pharmacum ad libidinem excitans. phàõ, idem, alij trứng.

trấng, vide tlứng.

trạng nguyen: *supremo grao dos letrados*; gradus supremus in literis. đạu trạng nguyen: *alcançar o supremo grao dos letrados*; gradum supremum in literis adipisci.

tranh nhau: *apanhar hũ ao outro*: arripere aliquid sibi inuicem. tranh cạnh, idem.

tranh, búc tranh: *retabolo*; tabulæ pictæ. khám, idem.

traõ, vide tlaõ.

tráõ, vide tláõ.

trạõ: *cousa d'importancia;*

grauis, e. viec trạõ: *negocio de porte*, negotium graue. trạõ vạõ: *fidalgo, nobre*: nobilis, e. sang trạõ idem cấu mềnh trạõ: *procurar honras e dignidades*: inhiare dignitatibus & honoribus. lếy mềnh làm trạõ: *terse por pessoa graue*: æstimationem magnam de se ipso habere. tội trạõ: *pecado graue*: grauis culpa, vt mortalis.

trặt, léy gé ăn trặt: *arrancar as espigas pera comer*: vellere spicas ad comedendum. alij tlặt.

trát, vide tlát.

trật, một trật: *nameſma coniunção de tempo*: tractu eodem temporis hặọc một trật: *aprender no meſmo tempo*: tempore eodem addiscere.

trầu, sặc trầu: *cor roxa escura*: violaceus color subobscurus.

trê, cá trê: *certo peixe*: piscis trê vocatus.

trển, vide tlển.

tri, biet: *saber*. scio scis. bất tri nghĩa, chẳng biết nghĩa: *não tem primor*: inurbanus, a, vm.

trì

trì trì: *Champa*: Regnum Ciampa. chiem thành, mlô, idem. trì trì gan: *não reſponder ao que lhe preguntão*: interrogatus minimè reſpondet.

trí: *capacidade, entendimento*: intellectus, vs. linh hồn trí khôn: *alma rational*: anima rationalis. trí trá, vide trá.

trí gác: *trauejamento pera o ſobrado*: tigna ordinare ad tabulatum faciendum trí chạn, idem.

trị ùi: *gouernar*: guberno, as. trị. trị nhạm, sử a, idem.

trịch, cái trịch: *dados*: teſſera, æ. đánh geo trịch: *botar os dados*: alea ludere. cò, idem.

triền, chùa triền: *templo de pagodes*: idolorum fanum.

triều, ké ở trjều: *corteſaõs*: aulici, corum.

triều, oũ triều: *titulo com que ſe chamão os filhos dos capitaẽs &c*: titulus quo compellantur filij militiæ ducũ.

triều, thien triều: *zamboa*; malum Adam.

triều, mũ triều thien *barrete real*: pileus regius.

triều, quan triều: *mandarim principal*: magiſtratus primarius.

trieu: *des contos*: decem milliones.

trinh, đàõ trinh: *caſto*: caſtus, a, vm. ſạch sẽ, idem. đàõ thân: *virgem*; virgo, ginis.

trính: *traues ou trauesſas da caza ao largo*: tigna in trãſuerſum domus poſita. tróũ nhà, idem.

trọ, tloũ: *eſperar*: ſpero, as. cậy, idem.

trở về: *virar, tornarſe*: verto, is. reuertor, teris. blở về, idem. vide blở.

trõ: *ocupado, impedido*: occupatus, detentus, a, vm. trõ việc: *eſtà ocupado*: diſtinetur negotijs.

trõ: *impedir*: impedio, is. chớ trõ nó: *não o eſtroueis*: impedimento ne ſis illi. chớ trõ việc: *não eſtroueis os que trabalhão*: interturbator ne ſis eorum qui operantur.

trốc phọc: *caſtigar com tormentos*: punire cruciatibus. trốc quỉ: *prender ao diabo*: coercere dœmonem. bắt quỉ, idem.

trọc, vide tlọc.

trọc, đọuc: *turuo*: turbidus, a, vm.

trôi, cá trôi: *peixe tainha*: capito, onis.

trơi, ma trơi: *diabo que aparece de noite com resplandores*: diabolus noctu cum splendoribus apparens.

trọn lại, vide bun.

trớp, vide tlớp.

trợt, vide tlợt.

tróũ, vide tlóũ.

trụ, cột trụ: *coluna piquena que leuantão sobre as traueſſas que eſtribão nãs colunas grandes da caza*: columnæ paruulæ quæ superponuntur tignis nixis super maiores domus columnas.

trụ, đề trụ, vide truởng.

trừ: *botar fora por força*: expellere vi. trừ ma quĩ: *exorcizar, botar fora o demonio*: exorcizare dœmonem. trừ tà, bắt tà, xua đi, đuổi đi, idem.

trục, giữ: *guardar*: custodio, is. trục tiết: *guarda da viuuès*: viduitatis custos.

truyền: *tradição, mandado, ou couſa que ſe fas a ſaber de huns a outros*: traditio, nis. mandatum, i. res quæ per hos alijs innoteſcit. tội Adam truyền cho: *pecado original*: originale peccatum. truyền tử nhọc ton: *tradição de filhos a netos*: traditio per filios ad nepotes. đức Chúa Ieſu truyền phép giải tội: *Noſſo Senhor nos deixou o Sacramento da Confiſsão*: tradidit nobis Dominus Ieſus Confeſſionis Sacramentum. &c.

truyện: *hiſtorias, cantigas*: hiſtoriæ cantiones. truyện oũ thánh Ignacio: *vida de Santo Ignacio*: vita Sancti Ignatij. hát truyện: *cantar, fazer autos*: comœdias agere.

trứng, vide tlứng.

trủng: *valle entre montes*: vallis inter montes. alij, thủng, nơi thủng.

trưởng, cả, mlớn: *grande*: magnus, a, vm. con trưởng: *morgado*: primogenitus, i. tàu trưởng: *capitão do nauio*: nauarchus, i. chúa tau, idem ex quadam accommodatione quãuis Domi-

minum potius nauis significet at coram rege non dicitur nisi tàu trưởng, quamuis sit Dominus nauis. xả trưởng: *mayor da Aldea*: caput pagi. & sic in similibus.

trưởng màn: *sobreceo com as mais cortinas das ilhargas*: conopeum cum peripetasmatibus hinc inde extensis. phô trưởng đề trụ: *ornar a varela ou templo dos idolos com cortinas, pinturas &c.*: ornare idolorum fanum peripetasmatibus, picturis &c.

trưởng mạo: *homem bem disposto, e de boa condição*: robustus homo ac mitis. mạnh mẻ, hiền lành, idem.

trưởng đòn: *algòs*: carnifex, ficis.

trưởt chên, vide tlợt.

trũ, tlaõ: *dentro*: intra, in.

trũ đạo thíc ca: *o interior da ley dos pagodes*: interior falsitas legis idolorum. nữ trũ: *entre as molheres*: inter mulieres. việc trũ phụ: *obras publicas del Rey ou dos mandarins, às quais são obrigados os vassalhos*: opera publica Regis, Magistratuum, seu

onera ad quæ tenentur subditi. trũ đô, kẻ chợ: *a corte de Tonquim*: aula Tunchinensis. kinh đô, tràng an, idem. quan trũ sứ: *Eunuco do paço*: Eunuchus Regi inseruiens. nomen honorificum quo donantur Eunuchi absentes etiam valdè graues.

trũ, nuôi: *sostentar*: nutrio, is.

trũ trũ điẹp điẹp: *muitos sem conto*: multi absque numero. nghìn trũ: *dar mil graças*: mille gratias referre.

trũ, chữa trũ tang liên táng: *fazer superstiçoẽs para que o que morreo em caza ou na parẽtela o não leue após sy*: superstitiones quasdam peragere, ne qui domi mortuus est aut ex consanguineis illum simul ad mortem rapiat.

trũ, phải trũ: *doença como de torcimentos que toma todo o corpo*: morbus quasi torminum qui per omnia membra diffunditur, & est mortalis soletque oriri ex recidiuo in morbum.

trũ: *acertar no aluo*: attin-

gere ſcopum. trữ bia, phải trữ, idem.

tu, đi tu: *fazerſe hermitão*: heremiticam vitam ducere. tu hành, idem. ſaĩ tu: *bonzo ſolitario*: ſolitarius, ij.

tu, đeao tu rích: *eſpada*: enſis.

tù: *tronco*: carcer, is. tù rạc, idem. cầm tù rạc: *encarcerar*: detrudere in carcerem, carceri mancipare.

tú, oũ tú: *filho de mandarim de letras*: literati magiſtratus filius. oũ chiêu, idem.

tụ, họp: *ajuntar*: coniungo, is. iungo, is. tụ lại, idem. tụ nhao: *aiuntarſe entre ſi*: iungi inuicem. thủy tụ: *repreſa de agoa*: lacus, ci. ſtagnum, i.

tư, bốn: *quatro*: quatuor. tháng tư: *quarto mes*: quartus menſis. một quan tư: *ſeiscentas e quatro vezes ſeßenta caixas*; ſexcentæ & quater ſexaginta monetæ æneæ. vide tiền.

tư thiện: *matematica*: mathematicæ diſciplinæ. quan tư thien: *o mandarim que tem cuidado do calendario, eclipſes &c.*: mathematicæ ma-

giſtratus, cui incumbit calendarij cura, & eclipſium prædictio &c.

tù: *dèſdeque*: ex quo. tù bé: *dèsde menino*: ab infantia. tù nầy về ſau: *daquì pordiante*: in poſterum. tù bao giờ: *dèſde que tempo*: ex quo tempore. tù mới xưng tôi: *dèſde que a derradeira vès vos confeſſaſtes*; ex quo vltimò confeſſus es. đến rày đ ược bao lâu: *atè hoje quanto tempo ha*: vſque ad hodiernum diem quãtum temporis eſt elapſum.

tù con: *o pay deſconhecer ao filho, botalo*: reijci filium à patre.

tù, mlời: *palauras*: verba. tù dư: *e tudo mais*: & reliqua omnia.

tù, nhà: *caza*: domus, vs. thần tù: *caza aonde adorão ao diabo que os gentios chamão tutelar*: domus in qua dœmonem illum adorant quem tutelarem vocant.

tù, củ tù: *certo inhame*: radix quædam quæ in eſcam aſſumitur.

tứ: *ſagàs, induſtrioſo pera o bem e pera o mal*: ſagax, aſtu-

astutus,a,vm.ingeniosus tam ad bonum quam ad malum. có í tứ: *manhoso, refolhado*: fraudulentus,a, vm. sâu dẽạ, làõ đoục, idem.

tứ vệ: *soldados do bua*: milites illius qui Regis nomen habet, sed non gubernationem.

tứ dương: *certo malfeitor a quem cortarão a cabeça por suas culpas, e agora o adorão porque foy valente*: malefactor quondam pro delictis occisus, quem nunc adorant, & inter idola seu thẩn reponunt quia fuit magnanimus.

tứ thu: *titulo dos liuros do Confusio*: titulus librorum Confusij.

tử, chết: *morrer*: morior, reris. sinh tử bất kì, sóũ chết chẳng hẹn: *o viuer e morrer não auisão dante mão*: mors & vita non præmonent.

tử, cuôn tử: *auisado e que sabe letras*: sapiens qui literas nouit. xã vi tử.

tử. muông sư tử: *leão*: leo, nis.

tử, con: *filho*: filius, ij. tử đệ: *familia filhos e criados*:

familia, filij scilicet & famuli.

tử, blái: *fruito*: fructus,vs.

tự, thứ tự, vide thứ.

tự nhien: *de si mesmo*: ex seipso.

tự, từ: *dès de que*: ex quo. tự tạo thien lọp địa, từ nên blời dụng đất: *dès de que se fes o ceo e a terra*: ex quo est cœlum & terra erecta est.

tua mặt blời: *rayos do sol*: radij solis.

tửa: *dar prendas ao official*: pignus aliquod mechanico præbere.

tuải, vide tuời.

tuải, vide tuổi. & sic de similibus.

tüất guơm ra: *arrancar a espada*: exerere ensem. alij tüót.

túc: *prouisão de arròs que se fàs pera os soldados*: annona, æ. thuyèn túc: *embarcação de leuar essa prouisão, ou rendas que se pagão em arròs*: nauigium in quo defertur annona pro militibus ex tributis præcipuè collecta.

túc, gà túc con: *a galinha chama aos pintãos*: conuocat gallina pullos. melius dúc.

tục tĩu, vide toục.

tục ngữ: *dormir muito por mais que o espertem*: nimium dormire licet vocetur. ăn tục: *comer muito sofrego*: helluo, nis. melius toục.

tức thì: *de repente*: statim. bỗng chốc, idem.

tức gận: *impeto de colera*: iræ impetus. gẹn, tức bực, idem.

tức lên: *pontada*: dolor lateris. đau tức: *dor de pontada que acode à respiração*; dolor lateris respirationi molestus.

tüổi, tuổi: *annos de idade*: ætatis anni. vạn tüổi, muôn tuổi: *des mil annos*: decem annorum millia, est salutatio ad regem.

tüết, chó: *cão*: canis. giờ tüết: *das sete horas da tarde atè as noue que são tres horas antes da meya noite*: hora à septima vespertina vsque ad nonam, hoc est vsque ad tres horas ante mediam noctem. năm tüết, tháng tüết, ngày tüết: *anno, mes, dia que responde aquelle nome como signo celeste*: annus, mensis, dies qui respondet illi nomini tanquam signo cæleſti vide giờ.

tui, mùi tui: *coentro*: coriandrum, i.

tui: *eu*: ego, rusticè loquendo. melius, tôi.

tuì, đồ tuì: *gente que carreta mortos*: asportantes seu qui adsportant mortuos. alij tì.

túi: *bolsa, saco*: pera, æ. crumena, æ. saccus, i. thăt túi lại: *cerrar bolsa*: claudere crumenam. mở túi ra: *abrila*; crumenam aperire. tra túi bỏ vào: *ensacar, meter na bolsa*: crumenæ committere.

tủi: *estar pera chorar*: fletui proximum esse. tủi thân: *fazer roim focinho de chorar*: fletum in facie referre. tủi hổ: *sofrer iniurias, afrontas*: contumelias perferre. dịu, chịu, thứ, idem.

tuy là: *aindaque*: etsi, quamuis. dù mà, idem. sảo le: *porem*: tamen.

tuy, củ tuy: *tutano*; medulla, æ. melius củ tì.

tuyèn, bịon: *inteiro, tudo, são e saluo*: integer, gra, grum. omnis, e. sospes, pitis.

tuyẹn:

tuyẹn: *tornear*: torno, as. vide tiẹn.

tuyệt, hết: *acabarse*: deficio, is. mất, idem. tuyệt tin: *não ha nouas delle:* nuntium de illo nullum est. alij tiệt. bỏ tuyệt đi: *lançar a perder*: perdo, is, destruo, is.

tüít, vide tüết.

tum xe: *buraco do eixo na roda*: foramen axis in rota.

tùng, vide tòng.

tước, tỏan tước cũ nhau: *aconselharse hum com outro*: consilium sibi inuicem dare. quét tước: *varrer*: verro, is. est additamentum ad elegantiam.

tuổi: *idade, annos de idade*: ætatis anni. bao nhêu: *que idade tendes*: ætatem quam nam habes? quot annos natus es? muân tuổi: *viuas des mil annos*: decies mille annis viue. vạn tüế, thien vàn, idem. tuổi tác: *muito velho*: decrepitus, i. già nua, idem. ngày tuổi: *dia infausto*: dies infausta, quia scilicet putant signum illud correspondens diei in qua nati sunt ipsis esse infaustum nec in die aut hora in qua idem signũ reccurrere putãt quicquam momenti aggredi audent, quia timent infaustum exitum. xem tuổi: *superstição de notar os annos da idade*: superstitio qua considerant signum sub quo se natos putant vtrum habeat sympathiam necne cum alio signo, & hoc præsertim in matrimonijs ineundis considerant Etknici.

tươi: *verde, fresco*: viridis, e. recens, ntis. lá tươi: *folha fresca*: folium viride, vel recens decerptum. cá tươi: *peixe fresco*: piscis recens. & sic de carne & similibus. chết tươi: *morrer de subito*: subitaneè mori.

tưới nước: *botar agoa pera regar algũa cousa*: infundere aquam ad irrigandum.

tuồng, buông tuồng: *tratar sò de comer e beber*: curare ventrem & præterea nihil. mê ăn üóng, idem.

tương: *certa massa de feijoẽs cozidos e pilados, a qual os Iapoẽs chamão missò*: massa quædam ex fasiolis coctis & pistis confecta quam lapones

pones vocant, missò, hac præcipuè vtuntur ad condiendos cibos præsertim iusculum quod, xiru, vocant Iapones, & vix sine illo orizam comedunt.

tương vàng: *dourar*: inauro, as. tương bạc *pratear*: argento linire. thếp, xuy, idem.

tương, lien: *sempre*: semper. hay, một, idem.

tướng: *capitão*: dux, ducis. tướng lĩnh binh đánh: *capitão da guerra*: dux exercitus. tướng ma qủi; *o diabo grande*: maior dœmon.

tướng, nói tướng: *dizer a bona dicha*: augurari bonum omen.

tường: *claramente*: clarè. tỏ tường, idem, vide tỏ.

tưởng: *imaginar, cuidar*: cogito, as. imaginor, aris. tưởng nhớ. *vir a memoria*: recordor, aris. tưởng đến, idem.

tượng: *estatua* statua, æ. tượng bụt: *pagode*. idolum, i. hình tượng: *imagem, representação, figura corporal*: imago, ginis. corporea figura. tượng hễ vật: *todo o que ha corpo*: quidquid habet corpus.

tượng, muông tượng. *elefante*: elephas, antis. voi, idem. quản tượng, quản voi: *cornaca de elephante*: elephantis ductor.

tướp tướp: *multidão de gente*: multitudo hominum.

tüốt, vide tüất.

tụ, đặọc: *rezar*: preces recitare. tụ kinh: *rezar pollo liuro*; preces ex libro perfoluere. tóụ đặọc: *liuro de rezar*: liber ex quo preces dicuntur.

НПР

VMe: *rude, ignorante*: rudis, e. indoctus, a, vm.

u, nôi u: *gallo da cabeça, polmão*: tuber in capite. mận nôi lú, idem.

ủ mùi: *perder a cor*: amittere colorem tincturæ. thôi, idem, ḑóc ủ mùi: *a peça de ſeda perder o luſtre*: amitti ſplendorem ſerici.

u, chung: *em*: in. thien khai u tí, đia tich u ſou, nhên ſinh u dần: *o ceo ſe abrio ou fes na meya noite, a terra as duas horas depois, o homem as quatro depois de meya noite*: cœlum productum eſt ad mediam noctem, terra duabus poſt horis, homo vero quatuor horis poſt mediam noctem. ita fatuè putant Ethnici.

ua; *elle*: ille, a, vd. cho va: *pera elle, dou a elle*: pro illo, do illi. dùi va: *darlhe com pao*: illum baculo percutere.

uà: *e, iuntamente* &, ſimul. và hai: *ambos de dous*: ambo, rum. cả và nhà: *toda a caza*: tota domus. cả và thien hạ: *todo o mũdo*: totus mũdus,

uà com: *por a porçolana do arròs na boca, e com os pauzinhos meter o arròs na boca*: bacillis orizam in os immittere, &c.

uà, lù và: *buſina com que os bonzos pedẽ eſmola*: buccina qua ſacrificuli ſtipem erogant.

uá áo: *remendar o veſtido*: reſarcire veſtem. vide ḑá.

uả, cây vả: *aruore que da figos como os d'Europa*: arbor ficus producens vt noſtrates. blái vả: *eſſes figos*: ficus indicæ ſimiles noſtratibus.

uả, quạt vả: *abano grande de que vsão os bonzos e quem quer*: flabellum maiuſculum concameratum in modum folij cuiuſdam arboris. hoc ſacrificuli vtuntur, vel etiam quiuis alius. quamuis alijs maioribus flabellis eiuſdem ſpeciei ſolum viri primarij vtantur.

uả, xỉ vả ai: *agaſtarſe com alguem pera o enuergonhar do que fês*: iraſci alicui vt erubeſcat de eo quod egit.

uạ: *culpa*: culpa, æ. tội vạ: *deſdita ou aduerſidade que*

vem de fora: infortunium ab extrinsero illatum . phải vạ: *encorrer nessa desdita*: infortunio ab extrinseco illato tangi . phải tai vạ , idem. bó vạ cho ai: *culpar falsamente alguem*: culpam falsò alicui imponere . khỏi vạ : *sair absolto da culpa*: culpam euadere .

ưa, chẳng ưa nhau: *não se querem bem*: displicent sibi inuicem, non fauent . solum dicitur in negatiuo , nam in positiuo nõ dicunt. ưa nhau, sed yêu nhau *querem se bem*: amant se inuicem .

uác: *leuar às costas ou ao ombro*: gestare dorso vel humero . một vác: *quanto desse modo se pode leuar de hũa vès*: vna vice quantum humeris gestari potest.

uạc, chim vạc: *curuja*: noctua, æ.

vạc nồi : *panela grande de cobre ou ferro* : olla maior ferrea, vel ænea.

uạc bỏ: *tirar a casca*: decortico, as.

uái : *inuocar*: inuoco, as. vái blò-i vái bụt : *inuocar o ceo e os idolos*: inuocare cælum & idola . vái oũ bà oũ vải: *inuocar os seus antepassados*: inuocare progenitores defunctos . vái lạy ơn đức Chùa blò-i giúp júc cho: *inuocar ao Senhor do ceo peraque o ajude*: inuocare cæli Dominum vt adiuuet.

uai, vide bai, vel bẽai. & sic de similibus.

uãi : *espalhar* : spargo , is. uãi ra, idem. geo vãi: *semear*: semino, as. vãi chài: *lançar a tarrafa*: iacere fundam ad piscandum .

uãi : *bonza* : sacrificula, æ. sãi vãi : *bonsos e bonzas* : sacrificuli & sacrificulæ .

uãi, oũ bà oũ uãi: *antepassados* : progenitores . tổ tũ, idem.

uay: *pedir empreſtado cousa que se não restitue a mesma se não outra por ella da mesma specie como arròs dinheiro &c*: petere mutuo rem quæ non debet restitui eadem numero sed eadem specie vt oriza, pecunia & similia quæ vnico vsu consumuntur. cho vay: *dar empreſtado desse modo*: mutuo dare rẽ quæ vnico vsu cõsumitur.

vây,

vây, uide uêy:

vạy: *couſa torta*: obliquus, a, vm. đạo vạy: *lei falſa*: obliqua lex ſeu falſa.

vân, mây: *nuuem*: nubes, bis. măng uân nhau: *pelejar entre ſy*: irafci ad inuicem.

văn, chữ: *letras*: literæ, arum. văn tê: *rotolo no qual offrecem a ſeus antepaſſados o comer a modo de ſacrificio que lhe fazẽ*: inſcriptio qua ſuis progenitoribus Annamitæ offerunt edulia per modum ſacrificij. quan uăn: *mandarim de letras*: magiſtratus literis inſtructus.

van: *ſuſpirar*: ſuſpiro, as. than thở uan ai: *gemer e ſuſpirar por alguẽ*: gemere & ſuſpirare ad aliquem. than thở van vì, idem.

vàn: *cem mil*: centum millia. thien uàn thien uàn: *rogouos muitos milhares de annos*: miriades annorum multas expleas.

vàn, uiệc uàn: *negocios*: negotia, orum.

vạn, muôn: *des mil*; decem millia. vạn tüê, muôn tuổi: *des mil annos d'idade*: decem mille ætatis anni. uạn

uật, muôn uật: *todas as couſas corporaes, tirado o ceo a terra e os homens*: omnia corporalia præter cælum, terram, & homines. uạn dân: *todo o pouo*: vniuerſus populus. thien hạ, idem. uạn phương: *todas as partes do mundo*: omnes orbis partes.

vạn: *lugar aonde ſe ajuntão as embarcaçõis pera mercadejar*: locus in quem concurrunt multa nauigia ad mercaturam.

vân: *andar a roda*: circumeo, is. vân đi uân lại: *fazer andar a roda algũa couſa*: circumuoluere aliquid.

ván: *pelouros de arròs pulò que ſe offrecẽ aos pagodes*: orizæ quam, pulo, vocant globi quos idolis offerunt Ethnici. dưng ván cho but: *offerecelos*: globos orizæ quam pulò vocant offerre idolo.

văn dêy: *enrodilhar a corda*: circũuoluere funem, &c.

vận: *coniunção de tempo, oportunidade*: occaſio, nis. opportunitas temporis. khi vận ấy: *neſſa coniunção de tempo*: opportunitate illa temporis durante.

vấn: *curto*: breuis, e. alij bấn, ngấn, idem.

uặn: *torcer algũa couſa*: contorqueo, es. uặn aó: *torcer a roupa pera eſpremer a agoa quando a lauão*: contorquere veſtes & ſimilia ad exprimendam aquam cum lauantur. vặn dêy: *torcer corda*: contorquere funem. vấn cánh: *torcer o braço a alguem*: contorquere brachiũ alicui. vặn khŏá: *dar volta a chaue dentro da fechadura*: circumuoluere clauem intra ſeram.

uận mệnh: *cingirſe*: præcingere ſe. vấn, idem.

vấn, vide vận.

uang, cây uú vang: *certa aruore*: arbor quædam quæ vocatur uú vang.

uang, đi vú uang: *andar bracejando*: brachia mouere ambulando.

uàng: *ouro*: aurum, i. xuy uàng: *dourar forrando*: auri laminis incruſtare. thếp uàng: *dourar com folhas douro*: auri folijs inaurare. mỏ uàng: *mina de ouro*: auri fodina.

vàng, chim vàng anh: *certa aue amarela*: flaua quædam auis.

uàng: *cor amarela*: flauus color. mùi uàng, idem. vỏ uàng xanh xao: *magro, amarelo, desfeito*: macer, flauus, macilentus, a, vm.

vàng, bọi vàng: *fazer de preſſa*: velox in operando.

vàng, bửng vàng: *firme*: ſtabilis, e.

vàng, đai vàng: *relho como dos mandarins da China*: cingulum latum quale magiſtratus ſinenſes deferre ſolent.

váng tlứng gà: *area da ouo*: pellicula oui, alij báng.

váng dện: *tea d'aranha*: tela araneæ. melius mạng dện.

văng: *ſolitario*: ſolitarius, a, vm. nơi văng vẻ: *lugar retirado*: ſolitudo, dinis. thanh váng, idem. văng mặt: *não aparecer*: abſens, ntis.

üấng, vide üống.

üẩng, vide üổng.

vành, tlòn vàõ vành: *circulo, ou arco*: circulus, i. arcus, i.

vánh, cháõ vánh: *de*

preſ-

preſſa: velociter.

vạnh, vặt vạnh, vide ḃặt ḃảnh.

vạnh, gian tham uạnh uật: *pegarſelhe as mãos às couſas pera as tomar*: adhærentes rebus habere manus ad furandum.

uàõ: *circulo, argola*: circulus, i. annulus, i. uàõ bạc: *manilha de prata*: circulus argenteus.

uàõ, cu: *ponto, virgula*: punctum, i. uirgula, æ. chấm uàõ: *por ponto que he como hũ o*: punctum adhibere quod fit per figuram ſimilem literæ o. chấm cu: *por virgula*: uirgulam apponere, quæ eſt ut punctum ſed oblongum.

uảõ: *rede em que ſe dorme*: rete in quo ſumitur quies. đi uảõ: *ir em rede*: rete deferri aliquem ex uno in alium locum. khiêng uảõ: *leuar as coſtas a alguem na rede*: rete deferre aliquem humeris.

uảõ, đối: *mentira*: mendaciũ ij. uảõ chứng, chứng đối: *falſo teſtimonio*: falſum teſtimonium.

uạõ, trạõ uạõ: *peſſoa grande, figaldo*: nobilis, e. primarius, a, um.

uạõ, tiếng tlaõ núi uạõ ra: *ſair eco do monte*: egredi è monte echo.

uặt: *as couſas*; res rerum.

uặt gì: *que couſa*: quid? muôn uặt: *des mil couſas, todas as couſas corporaes, tirado o ceo a terra e o homem*: decem mille res, ideſt omnes res corporeæ excepto tamen cælo terra & homine quia hæc tria non intelliguntur ſub nomine uặt, ſed contradiſtinguntur dicunt enim, thien đia nhên uặt, blòi đặt ngu òi uặt: *o ceo a terra o homem e as couſas*: cælum terra homo res, quæ ſcilicet homini ſunt uſui. ăn tlom uặt uảnh: *ladrão formigueiro*: latrunculus, i. uặt gì uặt nầy: *que couſa he eſtà*: quid tandem rei hoc eſt? ſcilicet in contemptum, ſic etiam dicitur, niầy là uặt gì: *que couſa ſois vòs*: quid uero rei eſtis?

uặt âm mềnh: *as vergonhas fallando modeſtamente*: pudenda, modeſtè loquendo.

uặt, đ'ầu uặt cột: *dar com a cabeça pollas paredes e colunas*: impingere capite in columnas. lấy ai uặt cột: *arremeçar alguem à coluna*: conijcere aliquem in colũnã.

uật: *lutar*: luctor, aris, alijbạt.

uặt, dọn uặt: *figura piramidal*: pyramidalis figura.

ục ra: *arrotar*: ructo, as. ructus, us. yọ ra, idem.

ue, đạn ue: *munição*: minuti globuli tormentarij.

ue, cái ue: *cigarra, cegarrega*: cicada, æ.

uê, bự uê: *desmazelado*: ineptus, a, um. bự dại, idem.

uề: *tornarse*: redeo, is. còn oú tôi về: *ficaiuos em boa, eu me vou pera caza*: remane tu, ego domum redeo. est communis modus urbanitatis cum aliquis è domo alterius discedit. oú uề: *V. M. se vai*: tu reuerteris, responsio urbana discedenti. uề quê: *tornarse pera sua aldea*: reuerti in proprium pagum. uề nhà quê, idem. chết là uề, uide sinh, uide tứ.

uề, tù nầy uề sau: *daquì por diante*: ex hoc nunc in

posterum.

uề: *pertencer*: specto, as. uề ai: *aquẽ pertence*: pertinet ad quem? uề quan nào: *a qual mandarim pertence*: spectat ad quem magistratũ?

uề, tóm uề: *recapitular*: colligere in summam tóm lại, idem.

uè, bát uè: *responder às trouas que outro canta como à modo de eco*: respondere ut echo uersibus quos alij canunt.

uế, uáng uế, uide uáng.

uẽ: *pintar*: pingo, is. ảnh uẽ. *imagẽ pintada*: depicta imago. thuóc uẽ: *tintas pera pintar*: picturæ faciendæ colores. bút uẽ: *opincel com que se pinta*: penicillus quo pingitur.

uệ, tú uệ; *soldados do bua*: milites illius qui nudum regis nomen habet, & uocatur, bua, idest Rex, nullam tamen habet regni administrationem.

üế üang: *cousa çuja*: sordidus, a, um. do dáy, idem. uide ổ, ổế.

üêi *cercar, por de cerco*: obsideo, es. cuộn üêi thành:

os soldados cerção a fortaleza: obsident milites arcem.

uẹm thuyèn: *toldo do barco*: umbraculum nauigij. mui, idem.

uen soũ: *borda do rio*: ripa fluminis. melius, bò soũ, bảy soũ.

uén aó: *aleuantar a cabaya*: succingere, uel attollere ueſtem. uén tay aó: *arregaçar as mangas da cabaya*: exerere brachia. blay tay, idem.

uén, cắt uén cho ai: *fazer exequias*: iuſta perſoluere.

uện, sắc uện: *cor de cinza*; cinericius color.

uẹn: *inteiro*; integer, gra, grum. blọn, idem. còn uẹn: *ainda eſtá inteiro* integer adhuc eſt, minimè diuiſus. uẹn uẹn, idem.

uết, nói uo uết: *fallar disparates*: indecentia loqui.

uét quanh: *cortar ao redor, cercear*: circumcido, is. cắt quanh, idem.

ui ſang: *roſalgar*: aconitũ, i. ui thang, idem.

ui tử, làng ui tử: *aldea que sò paga renda a el Rey e não a outra peſſoa*: tributa ſoli ſoluens Regi pagus, & non alteri.

uì: *por amor*: propter. uì ſự ấy: *por iſſo*: ideò. nhin uì ſự ấy, idem. uì ai: *por amor d'alguem*; propter aliquem. uì chưng: *porque*: quoniam.

uì, trị uì: *gouernar*: guberno as. hay nhạm, idem.

uì, thay uì: *em lugar d'alguem*: loco alicujus. thay uì đức Chúa Ieſu: *Vicario di Chriſto Noſſo Senhor*: Vicarius Chriſti, locum tenens &c.

uì nhà: *arco da caza de coluna a coluna*: arcus domus ſeu uacuum inter duas columnas. uì càu: *arco da ponte*: arcus pontis.

uì, thẩn uì: *taboinha em que ſe poem o nome do morto pera lhe fazerẽ zumbaya*: tabella in qua apponitur nomen defuncti, ad reuerentiam illi exhibendam.

uí cá: *barbatana*: pinna, æ. alij, bí cá. melius bây cá.

uĩ, mũ uĩ: *barrete de sedas de cauallo*: equinorum capillorum pileus.

uị, tiém uị: *rebellar*: re-

bello, as. chiém uị, làm ngụy, idem.

üí, phảng üí: *maleitas, febres e frios*: febris tertiana, vel quartana. sốt rét, idem.

üy ngbi: *cousas que causão respeito*: veneration em ingenerantes res.

üi?, an üi?: *consolar*: solor, aris.

üi?: *esquentador pera tirar dobras como do vestido &c*: ignitabulum ad plicationes, vt à veste & similibus, amouendas.

üi? thuyèn: *prouar a embarcação*: experiri nauigium.

uiá: *spiritos vitaes, ou animaes, ou folego*: spiritus vitales, vel animales, vel respiratio. đản oũ ba hồn bảy via, đản bà ba hồn chín vía: *os homens tem tres almas e sete folegos, as molheres tres almas e noue solegos ou espiritos*: tres animæ & spiritus septem insunt viris, mulieribus vero tres animæ sed nouem spiritus. prouerbium Annamitarum. mất viá: *ter medo*: spiritum amittere præ timore. ăn viá: *festejar com conuitè o dia do nacimẽto d'al-*

guem: natalem alicuius diem celebrare conuiuio. viá chúa: *dia do nacimento del Rey*: natalis dies regis.

uiẹc: *negocio, ocupação*: negotium, ij. có viẹc: *tenho negocio*: negotijs distineor. mạc viẹc, idem. viẹc nhà: *seruiço de caza*: negotia rei familiaris. viẹc quan: *obras publicas em seruiço del Rey ou dos mandarins*; onera publica pro Rege aut Magistratibus. viẹc Chúa blò-i: *obras de seruiço de Deos*: opera in obsequium Dei. viẹc đ'ôi: *obras superstitiosas*: opera superstitiosa, cuiuscunque tandem generis sint, hoc nomine sunt à Christianis donata in Tunkini & Cocinicinæ regnis. trở viẹc: *impedir os que trabalhão*: laborantes impedire. nên uiẹc: *dar boa conta dos negocios que lhe encomendão*: negotia fœliciter peragere, industrium esse in negotijs peragendis. làm uiẹc cho nên, idem. uiẹc thày: *officio de mestre*: munus magistri. uiẹc đạo: *o que pertence a ley*: negotia ad legem spectantia. sự, idem.

uien,

uien, tlòn: *redondo*: rotundus, a, um. thien uien, địa phương, blòi tlòn đất ḃuông: *o ceo he redondo e a terra quadrada, assy falsamente o dizem os Chinas nos seus liuros*: rotundum cælum, terram tamen quadratam, falsò commentantur sinæ in suis libris. chả uien: *almondegas*: protrimentum carnis aut piscis in globulum compactum.

uièn: *tornarse*: redire domum. tôi uièn: *eu me torno pera caza*; redeo domum. uide uề.

uiếng: *visitar*: uisito, as. uiếng kẻ đau: *visitar aos doẽtes*: inuisere infirmos, opis aliquid illis afferendo.

uiết: *escreuer*: scribo, is. uiết tên: *escreuer o nome*: notare nomen. uiết tháo: *escreuer confusamente com abreuiaturas*: scribere confusè per compendia literarum. uiết chữ: *escreuer obrigação*: conscribere scripturam obligationi obnoxiam. alij ḃiết.

uim, chấm chim uim: *composto, quieto*: modestus, a, um. quietus, a, um. melius ḃuồn.

uin: *encostarse, pegarse*: innitor, teris. adhæreo, es. uịn tay, idem.

uịt, con uịt: *adem*: anas, anatis.

ưng, chim ưng: *passaro que come carne humana*: auis carnibus humanis uescens.

uô, chẳng có: *não tem*: non est. uô, chớ: *não*: ne. uô hành, chớ làm: *não façais*: ne facias. uô: *sem*: sine. uô cũ: *sem termo, sem fim*: sine termino, sine fine. uô bien, uô lạng, idem. uô số: *sem cento*: sine numero. uô thỉ, chẳng có tluóc: *sem principio*: sine principio. uo chung, chẳng có sau: *sem fim*: sine fine. uô thủy uo chung, idẽ. dicitur de solo Deo. uo giá: *não tem preço*: sine pretio. uô phép: *sem cortesia*: sine urbanitate. uo í: *sem aduertir*: sine aduertentia. uô đạo: *sem ley*: sine lege, pagani.

uồ, cái uồ: *maço de pao*: malleus ligneus.

uồ đay: *entrai aquì*: ingredere huc. melius ḃẽào đay.

uồ, uide ḃồ. uồ uồ, uide ḃồ ḃồ.

uò, cái uò: *boyão ou iarra de boca piquena;* diota angustioris orificij. uò rượu: *boyão de vinho*: diota uini maiuscula.

uở uàng: *rosto amarelo, magro*: pallidam habens faciem, macilentus, a, um.

uờ, uide ḃờ.

uơ uửng: *disparates*: indecentia. uơ uết, idem. đi uơ uửng: *ir por caminhos torcidos;* uijs minime rectis ambulare. tối uơ uửng: *noite fechada não ver por onde se anda*: tenebrosa nocte uiam minimè inspicere. alij ḃơ.

ước: *desejar*: cupio, is. muốn, idem. ao ước: *cuidar*: cogito, as. ước ao, idē. ước nên mấy: *iulgar quanto val*: æstimare rem quanti sit. ước xác: *iulgar pouco mais ou menos*: æstimare plus minus rem quantum ualeat. khảo ước ḃệy là mấy lần dồ: *examinando iulgar quantas vezes pouco mais ou menos*: æstimare examinando quoties plus minus.

uoi, con uoi: *elefante*: elephas, antis. quan uoi: *cornaca*: elephantis ductor. uôi

dữ: *brauo*; elephas indomitus. ép uoi: *amançalo;* elephantem cicurem reddere. ḉỏ đánh uoi: *o gancho de ferro com que se gouerna*: uncus quo elephas regitur. uòi uoi: *tromba do elephante*: elephãtis manus seu proboscis. voi áu: *tomar com a tromba, fazer mal;* elephantem proboscide arripere, nocere. nhủ uoi: *prohibirlhe que não faça mal*: elephanti prohibere ne noceat. uoi mẹp: *ajoelharse pera se sobirem nelle*: elephantem genua flectere ut super ipsum homines ascendant. bành uoi: *sella do elephante;* stratum supra dorsum elephantis. uoi thảóc, *vrrar;* elephantis vlulatus, clamor. kêu, róũ, idem.

uòi: *tromba*; proboscis, idis. uòi uoi: *tromba de elefante*; proboscis, uel manus elephantis. uòi muỗi: *tromba de mosquito;* proboscis culicis. uòi ruòi: *de mosca;* proboscis muscæ.

uồi hai mươi: *vinte pouco mais ou menos*: plus minus uiginti.

uờ i biển: *mar alto;* altum

mare

mare diſtans à litore. đi xa uò-i lám: *ir pollo mar alto longe*; altum mare petere ac longius à terra recedere.

üôm, đùôm üôm: *vrrar de tigre*; ululatus tigris. hôm üôm: *o tigre grita*; ululat tigris. thăóc, rôũ, idem.

ɯó-m: *tomar medida*; menſuro, as. ɯó-m chên: *tomar medida ao pè pera os çapatos*; menſurare pedẽ ad calceos. ɯó-m áo: *prouar a cabaya*; experiri ueſtem an aptam habeat menſuram. thử xem, idem.

ïôn lɯở-i: *adeſtrar a lingua nas palauras, enſayarſe repetindo muitas vezes pera dizer bem*; aſſuefacere linguam idiomati quem quis addiſcit, ſæpius repetendo ut rectè tandem loquatur.

ɯo-n: *couſa danada, ou que ſe vai danãdo*: putris, e. putreſcens, ntis. cá ɯo-n: *peixe danado*: piſcis corruptus. blái ɯo-n: *fruita podre*: putreſcens aut corruptus piſcis. ngɯò-i ɯo-n: *homem que não preſta pera nada*: homo flocci.

üống: *beber*: bibo, is. mê

ăn üống: *dado a comer e beber*: auidus nimium in edendo & bibendo. üống nɯớc lả: *beber agoa enxeure*: potari frigida. üống chè üống rɯ-ợu: *dado ao vinho*: deditus uino & alijs huiuſmodi.

üống, ép üống: *forçar, fazer força*: uim inferre. bắt üống, bắt bớ, idem.

ɯo-ng: *ſemear metendo na terra grão e grão*: ſeminare committendo terræ ſingula grana. ɯo-ng hột bí: *ſemear combalengas deſſemodo*: cucurbitarum indicarum grana ſingula terræ committere.

uót mây: *laurar rota*: vimen indicum quod, rota, luſitani vocant cultro aptare ad ligandum.

uót, chót vót: *figura piramidal*: pyramidalis figura. vót, nhọn vát, idem.

ngọt roi: *vara de dar no cauallo*: virga pro equo.

uớt, cái uớt: *languinata, ou lança de ferro comprido*: lãcea ferrum habens oblongum ad modum gladij.

uớt lên: *tirar algũa couſa da agoa*: extrahere aliquid

ex.

ex aqua: uớt gõ tloi: *apanhar lenha que vay polla agoa abaixo*: extrahere decurrentia ſecundo flumine ligna.

ướt: *molharſe*: madefio, is. ướt mình: *molharſe o corpo, ſer humido*: vdus, a, vm.

úp lêy: *cobrir*: cooperio, úp đày, idem. úp đầu: *por as maõs na cabeça ao doente como pera rezar por elle*: imponere manus ſuper caput ægroti.

út, con út: *filho mais piqueno*: mininus natu filius aut filia. em út: *irmão ou irmãa mais piquenos*: minimus natu frater aut ſoror.

uũ, quan uũ: *mandarim de armas*: armorum magiſtratus. thày uũ: *meſtre deſgrima*: gladiatorij ludi magiſter. nghề uũ *profeſſar armas*: arma profiteri.

uử a, tlứng uử a: *ouo podre, goro*: ouũ vrinum. alij tlứng ḃử a, ũ. idem.

uực, tây uực: *grande occidente*: vaſta occidentalis plaga. thái uực, idem.

uực cứu n ưới ta: *acodir a alguẽ*: ſubuenire alicui. binh

uực ai, idem.

uun blo: *ajuntar a cinza*; congregare cinerem.

uưn tóc: *cabello preto e denſo mas que dece*: capillus ater ſatiſque denſus, qui fluit ad humeros.

uùng, hột uùng: *ſemente de gergelim*: ſeſamæ ſemen. lồ uùng: *gergelim*: ſeſamum, i.

uử ng, vide vo uử ng.

uươn ḃai: *eſpriguiçarſe*: pandiculor, aris.

uươn: *horta, iardim*: hortus, i.

uương, ḃua: *Rey*: Rex Regis.

uuót, vide ḃuót.

uượt biển: *paſſar o mar*: tranfreto, as. đi uượt: *ir por mar*: nauigo, as. đi tàu, idem.

ũ, tlứng ũ, vide uử a.

ú, cái ú: *leicenço grande mortal como entraz*: carbunculus, i.

uủ, đi uú uang: *andar bordejando*: obliqua naui vela facere nunc ex vna parte paulo poſt ex alia.

XA: *longe* ; diſtans, ntis. bao xa: *quão longe*: quã-tũ diſtat? xa bao nhêu, idem. đi xa xác: *ir muito longe*: remotum ad locum proficiſci. đàng xa xác: *caminho comprido*: iter prolixum. đã xa: *iá he remoto*· iam diſtat. dicitur etiam de tempore. đã lâu idem.

xa, xấu xa: *feyo*: turpis, e.

xa tay: *eſſregar as mãos*: fricare manus.

xà, cái xà: *as traueſſas que vão de coluna a coluna na caza*: tignum quod in domibus à columna ad columnam tenditur. xà dẽọc: *eſſas traueſſas que eſtão ao compido da caza*; tigna à columna ad columnam in longitudinem domus diſpoſita. xà ngang: *as que eſtão na largnra da caza*: tigna à columna ad columnam in latitudinem domus diſpoſita.

xá nhên: *eſcriuão del Rey que vay fazer diligencias*: ſcriba regius qui mitti ſolet ad aliqua negocia.

xã, phố xá: *tendas aonde ſe vendem varias couſas*: tabernæ in quibus uaria rerum

genera diuenduntur. hàng phố, idem.

xá, lượt xá: *primeiro, dantes*: priùs, antea.

xá xét: *conſiderar*; perpendo, is.

xã: *aldea*: oppidum, i. làng, idem. oũ cai xã: *cabeça daldea*: oppidi caput. oũ xã, idẽ. chúa đã cho xã: *el Rey iá lhe tẽ dado rẽda, aſsaber aldea que lhe pague tributo*· oppidum aſſignari à Rege ad ſoluendum alicui tributum annuum pro uictu.

xạ. *almiſcar*: moſchus, i. xạ hương: *papo d'almiſcar*: folliculus moſchi. con xạ hương: *gato dalgalia*; felis odorata.

xạ, lụa xạ bì: *certa laya de peça*: ſerici genus, xạ bì dictum.

xác: *corpo*: corpus poris. thân xác, mềnh idem. xác: *corpo morto*; cadauer, ris. đi đưa xác: *leualo a enterrar*; defunctum ad ſepeliendum deferre.

xác máu: *pao vermelho pera mezinha*; rubeum quoddam lignum ad medicamentum inſeruiens.

xác ɯ̛ợu, xác thuóc: *o bagaço ou as fezes que ficão depois de cozido como o vinho, mezinha ou cousa semelhante:* magma, tis.

xác mấy: *quanto val isto pouco mais ou menos*: quanti est circiter? xác bao nhêu, ɯ́ớc xác: *a iuizo de bom varão:* iudicio prudentis, idem.

xác, xa xác: *muito longe*: valdè remotus, multum distans.

xác, xấu xác: *ficar maltratado ou na alma ou no corpo:* pati malum, vel in anima vt famæ detrimentum, vel etiam in corpore.

xác, rắn lột xác: *a cobra mudar a pelle:* serpens exuit pellem.

xác, làm xang xác: *trabalhar muito consideradamente:* considerate operari.

xách: *tomar ou leuar na mão*: accipere, vel deferre manu. xách lấy, cầm lấy, xách đi, idem.

xai: *cousa que não ajusta bem:* inadæquatus a, vm. xai meu: *desencaixarão se os encaixos:* luxari insertiones.

xay: *andar a roda com algũa cousa*: circumuoluere aliquid. xay thaóc: *moer nelle, tirarlhe a casca*: orizam circumuoluendo purgare, ita vt pellicula detrahatur. cối xay: *moinho pera moer nelle*: mola in qua detrahitur orizæ pellicula.

xay, cây cối xay: *maluas:* malua, æ.

xây, vide xêy.

xấm: *cego*: cæcus, i. dicitur cum contemptu. inde, rǒan xấm: *rancho de cegos:* cæcorum adunatio. quáng mặt, dicitur cum reuerentia.

xán: *cauar a terra cõ pangale*: ligone terram fodere. lấy mai xan xuống, idem.

xang, làm xang xác: *perturbar o entendimento*: perturbare intellectum.

xang, đi xênh xang: *irse balançando*: agitare corpus ambulando. xang xít, idem. melius giạng giṭ.

xanh *cousa verde:* viridis, e. mùi xanh *cor verde*: color viridis. sắc xanh, idem. blờ-i xanh xanh: *o ceo claro*: fudum cælum serenum.

xanh gang: *tacho gran-*

de: caldaria, æ.

xanh, râu xanh: *barba preta* nigra barba. taóc xanh *cabello ſem brancas*: capilli adhuc nigri ſine canis.

xanh mặt: *roſto amarelo tranſido*: macilenta facies. mệt, gầy guộc, idem.

xáo thịt: *picado de carne*: protrimentum carnis conditum. xào, idem.

xao, cóc kêo xao xao: *gritar de rans*: voces ranarum.

xao, vide xanh.

xào, vide xáo.

xaõ, làm cho xaõ: *deslindar, deſembaraçar*: extrico, as. đã xaõ việc: *iá eſtá corrente o negocio*: expeditum iam negotium. nói cho xaõ sói: *fallar deſembaraçadamente*: expeditè ac clarè loqui.

xaõ chẽn xaõ tay: *iá eſtá morto, iá tem as maõs e os pes inteiriçados*: mortuus iam eſt, riguerunt iam eius manus & pedes.

xấp, vide xếp.

xắt: *cortar algũa couſa em meudos*: reſcindere aut diuidere aliquid in minutiores partes, vt carnem herbas &c.

xắt bí: *cortar a combalenga em fatias*: ſcindere in fruſta indicam cucurbitam.

xát: *eſfregar entre as maõs*: fricare intra manus. xát muối lỗ: *eſfregar ſal entre maõs pera o comer*: fricare in manibus ſalem ad comedendum illum.

xau, đi xau, di giúp: *ir ajudar aos outros*: adiuuare alios.

xấu: *couſa roim*: malus, a, vm. xấu xa: *feyo*: turpis, e. xấu xác, idem. vide xác.

xấu hổ: *ficar enuergonhado*: verecundor, aris. làm xấu hổ cho ai: *enuergonhar alguem*: verecundia afficere aliquem.

xấu tiếng: *deshonra, roim fama*: vituperium, ij. nomen malum, fama praua.

xâũ, vide xoũ.

xấõ, vide xóũ.

xe: *carro, carreta, coche*: currus, vs. ngựa kéu xe: *cauallo leuar o carro*: currum ab equo trahi. bánh xe: *as rodas*: currus rota. chốt xe: *o eixo*: currus axis.

xe nhà xe: *cazinha que ſe fas ao morto na ſepultura*:

do-

domuncula ſupra ſepulchrũ. nhà táng, idem.

xe chỉ: *trocer linhas entre as palmas das maõs*: contorquere fila inter manuum palmas.

xê ra: *afaſtarſe pera hũa parte*: recedo, is.

xế, mặt blò-i xế lại: *o ſol declinar pera o occidente, antes de ſe eſconder*: declinare ſolem ad occidentem cum nondum occidit.

xé: *pegar violentemente com as maõs*: ăripere violenter, violentas manus inijcere xé aó rách ra: *pegar da veſte e rompela*: inijcere manus violentas in veſtem illamque diſcindere. xé taóc: *pegar dos cabelos*: comprehendere comam. nó xé toi: *pegou de mỳ com violencia*: iniecit ille in me manus violentas. xé gẽy: *raſgar papel*: diſcindere papyrum.

xẻ: *abrir pollo meyo cortando fendendo ou ſerrando*: diuidere aliquid in duas partes, ſiue ſcindendo, aut findendo, aut etiam ferrando. lẽy cựa xẻ gỖ *ſerrar madeira com ſerra*: ferra lignum

findere. xé thịt: *fazer em poſtas a carne*: ſecare carnem in fruſta.

xêy: *fazer parede ladrilhar*: erigere murum vel lateribus aliquid ſternere ſiue domi ſiue foris. xêy đá: *fazer parede de pedra*: erigere muium lapideũ. xêy gạch *fazer muro de tejolo*: ædificare murum lateritium. xêy thành *murar, fazer fortaleza*: ædificare mutum, aut arcem. xêy thắp: *fazer torres*: erigere turres. xêy đàng: *fazer calçada no çaminho*: ſternere, aut ſilicatam viam facere.

xêy đi, xêy lại: *andar a roda com algũa couſa* circumuoluere aliquid, vt Angeli cælos. vần đi vần lại, idem.

xem, *olhar, experimentar*: experior, iris. video, es. xem sách: *olhar o liuro*: videre librum. thấy xem: *experimentar ſe ve*: experiri an videat. xem gương: *verſe no eſpelho*: intueri ſe in ſpeculo. xem giò, vide giò xem ngày, xem tuổi: *ſuperſtição em que os gentios notão certas horas ou dias ou idade pera*

ſe guardarem daquillo que paruoamente temem: ſuperſtitio qua pagani obſeruant horas, dies aut alterius perſonæ ætatem, vt ab illis caueant timentes aliquod infortunium, vt ſi cum perſona talis ætatis contraxerint matrimonium, vel ſi tali hora aut die alicuius momenti opus fuerint agreſſi.

xen: *enterſachar*: interijcio, is. xen nhau, idem. xen tiền: *miſturar caixas reins com boas*: miſcere monetas æreas bonas & malas.

xén ngôi: *abrir a coroa, rapala*: radere prepma, got, idem.

xeo: *remo de iangada*: remus ſchediæ. chèo bè, idem.

xếp: *dobrar*: plico, as, duplico, as. xếp lại, idem. xếp áo: *dobrar a cabaya*: plicare veſtẽ. ngồi xếp bàng: *aſſentarſe encruzadas as pernas*: decuſſatis cruribus ſedere.

xét: *examinar*: examino, as. xá xét: *iulgar*: iudico, as. ngày phán xét: *dia do iuizo*: iudicij dies. xét mềnh lại: *examinarſe*: examinare conſcientiam propriam. oũ xét:

tomouos por iuys da cauſa: iudicem te cauſæ conſtituo. xét nhà ai: *dar buſca em caza de alguem*: ſcrutari domũ alicuius.

xỉ vả nguờ-i: *enuergonhar a alguẽ*: pudore aliquem afficere. nhuóc nha, xỉ vả xấu hổ, idem.

xỉ báng: *encontrar*: impugno, as. phỉ báng, ủy báng, idem.

xỉa rang: *eſgrauatar os dẽtes*: ſcalpere dentes. chết đâm chết xỉa: *as eſtocadas e arranhado cõ ganchos morras tu*: gladio transfixus vnciſque dilaniatus moriare. maledictum.

xích con chó: *amarrar o cão cõ corda enfiada em bambù, pera que o cão não poſſa roer a corda*: ligare canem fune in arundinem indicam immiſſo, ne canis funem rodat.

xích, thần xích: *certo pao como couado que o feiticeiro tem na mão quando fas ſuas feiticerias*: baculus quidam in modum cubiti, quem veneficus manu apprehendit cum magicam artẽ exercet:

xiêm:

xiêm: *entalhos de fulas abertos em pao ou em papel*: incisiones florum in ligno aut papyro. áo xiêm con hát: *vestido de bailhadeiras*: vestes saltatricum. xiêm gêy: *debuxos em papel*: delineationes in papyro figuratæ.

xiếm: *mexericar*: defero, fers. mách cũ ai, idem. gèm xiếm: *murmurando malsinar*: deferre alios cum detractione. xiếm làn cho quan đánh đòn: *relatar ao mandarim pera fazer castigar com pao*: deferre ad magistratum vt alius baculo percutiatur. gèm, cáo, idem.

xien, cái xien: *espeto, espetar*: veru, transfigere veru. xien gà mà nướng: *espetar a galinha pera assar*: veru gallinam transfigere ad assandum. xien thịt bán: *espetar carne pera a vender*: transfigere carnem ad diuendendum. sic etiam de alijs rebus quæ transfiguntur aliquo bacillo ad commodiorem emẽctium vtum, sic gammari sic fructus &c.

xién, cái xién: *certo passaro como andorinha*: auis

quædam irundini similis.

xiét: *poderse contar*: numerare posse. kẽ chẳng xiét: *não se pode contar*: numerari non potest. chẳng hay đùa xiét, khê lê chẳng hết, idem.

xiét, tlôi xiét xuống: *irse polla agoa abaixo*: rapi secundo flumine, vel aqua defluẽte.

xiét lẽy của: *penhorar*; pignus pro debito accipere.

xiét, cái xiét: *certa rede de pescar como tesão*: rete quoddam ad pisces capiendos in saganæ modum. dũi, idem.

xiêu: *torto de coluna, aruore*: inclinatio in vnam partem vt columnæ, arboris &c. xiêu côt. *inclinarse a coluna a hũa banda*: inclinari columnam in vnam partem.

xiêu lảõ ai: *ganhar a vontade, ou inclinar o coração de alguem como com palauras brandas*: inclinare aliquem blando sermone.

xiêu đàng: *desgarrar o caminho*: deuio, as. lạc xiêu đi, idem.

xin: *pedir*: peto, is. xin ai, xin cũ ai: *pedir a alguem*: petere

tere ab aliquo. xin keo, xin âm dvong: *fazer sortes cõ caixas*: sortes monetis æreis exigere.

xinh: *cousa graciosa, bonita*: bellula, res, pulchellula.

xít, vide xüít.

xiũ: *roim*: malus, a, vm. xấu, idem.

xo chên: *cambra*: stupor neruorum breuis.

xô, đ'ẽy xò đi: *empurrar*: impello, is. xô ra đ'ẽy: *empurrar com o hombro*: impellere humero. bắt xó ngã: *empurrar com a mão e fazer cair*: impellendo manu terræ æquare, in terram prosternere.

xo, mưa xo xo: *estrondo da chuua grossa que vem caindo*: strepitus quem edit ingens pluuia.

xó nhà: *cantos da caza*: anguli domus. non dicitur de alijs rebus sed solum góc, quod etiam dicitur de angulis domus.

xó: *enfiar*: filo traijcere. xó chi' ƀẽào hột: *enfiar contas coroa &c*: globulos precarios filo traijcere. xó gà mà nướng: *espetar a galinha pera assar*: cây xó rễ: *aruore lançar raìs*: agi altas radices ab arbore. xó tay áo: *vestir as mangas da cabaya*: immittere manus in manicas vestis. xó gươm ƀẽào: *embainhar a espada*: mittere in vaginam gladium.

xóc: *vascolejar o vaso ver se tem dentro algũa cousa*: agitare vas ad videndum an aliquid in illo superfit. xáo xáo, idem. đi ngựa xóc mềnh *andando a cauallo vascolejar a barriga*: agitare corpus & intestina equitando. đi xóc xóc: *ir choutando o cauallo ou elephante*: succussare equum aut elephantem. xóc áo: *concertar a cabaya ià vestida pera ficar direita*: componere vestem iam indutam vt recta fiat.

xóc gai ƀẽào chên: *meterse espinho pollopè*: infigi spinam in pede. xóc giàm: *meterse lascano pè*: infigi pedi frustum, vel lapidis, vel ligni, &c. xón bẽaò, idem. một xóc hai xóc: *hũa espetada, duas &c*: infixio vna, in qua scilicet multa simul infixa sunt, duæ &c.

xôi:

xôi: *arròs pulò cosido*: oriza, quam lusitani pulò vocant iam cocta. xôi ǒắn: *arròs pulo que offrecem ao pagode*: oriza, quam pulò dicunt, iam cocta quæ offertur idolis. xôi ván, idem xôi gưc: *arròs pulò vermelho*: oriza quam, pulò vocant, cocta & purpurea.

xôi nhà: *beiras*: imbrices. mái nhà, giọt, idem.

xơi: *comer pessoa honrada ou beber*: edere aut bibere primarias personas, at de chua aut chúa dicitur, cầm thực. ăn ưống, dicitur de vulgo.

xới com: *reuoluer o arròs cozido pera ficar esmeuçado*: voluere orizam coctam ne conglomeretur.

xom, dảy xom xom: *saltar*. salio, is. xom xom: *o mouimento do corpo na copula carnal*: agitatio corporis in carnali copula. đi lại đéo, idem.

xỏm, ngồi xỏm: *por se em cocaras*: nitentem cruribus sedere in vacuo.

xóm: *alguãs casas iuntas em hum baixo*: adunatio domorum in vnum vicum.

xón: *picarse em cousa aguda*: pungi aliqua re acuta. melius xóc.

xốp: *cousa de pouca dura por não ser de vès*: breui corrumpenda res quia extra tempus immaturè capta. sỗ xốp xốp, idem.

xớp, đẻa xớp ra: *tirarse hũa piquena de pelle que fica dependurada*: excoriari aliquam exiguam partem, ita vt pellis pendens remaneat. xưới đẻa ra, idem.

xớp, gà xớp: *galinha de penas crespas e reuitadas*: crispis & retortis pennis gallina. xớp tóc lên: *cabello crespo e reuitado*; crispi & retorti capilli. nom xớp tóc lên, idem.

xót: *doer com ardor*: dolor cum quodam ardore. xót ruột: *ardor das entranhas como de fome &c*: ardor viscerum vt ex fame &c. thương xót: *ter compaixão doerse do mal alheo*: compati & dolere de malo alterius.

xốt đi: *fazer ir por força*: pello, is. melius xua đi, đuổi đi, nổ đi, xích khưới.

xôũ đěào: *arremeter de homẽs ou de animais* iuuasio facta ab hominibus, vel ab animalibus. uoi xoũ đi: *o elephante arremete*: inuadit elephas.

xôũ huơng: *perfumar*: suffumigo, as. xoũ khói idẽ. lửa xôũ ra *sair labareda* exire flammam ignis vt è fornace. xôũ lên, idem.

xốũ: *calçoẽs*: femoralia, vm. xốũ ngô: *calçoẽs de Chinas* braccę sinenses. xốũ đẫn bà: *saya de molher que trás de baixo da cabaya*: tunica muliebris quæ scilicet sub veste gestatur.

xử áo cáp tay: *ter as maõs cubertas com as mangas da cabaya è iuntas diante do peito*: manicis vestis cooperire manus ante pectus vnitas. xử xuống, idem. melius gử xuống.

xứ: *Prouincia*: Prouincia, æ. thủ trấn xứ: *gouernador da Prouincia*: Prouinciæ gubernator.

xua: *enxotar*: abigo, is. xua đi: *botar fora de caza* expellere domo. đuổi đi, duồng đi, xố ra, idem.

xưa: *tempo antigo*: olim. ngày xưa: *os dias passados*: præteriti dies. đời xưa: *antigamente, nos seculos passados*: quondam, præteritis sæculis. nhưng xưa: *como dantes*: vt prius. xưa nay: *dès do tempo antigo atè agora*: ab antiquis temporibus vsque nunc.

xứa: *campainha*: campanula, æ.

xuâi, vide xuối.

xüân, muà xüân: *primauera*: ver, veris.

xuất, vide xuốt.

xúc lẽy bát gạo: *tomar arròs como do cesto com porçolana*: accipere orizam vt è cista cum scutella. lẽy mồi xúc cơm. *comer arròs com colher*: implere cochleare oriza ad vescendum.

xức: *vntar, vngir*: vngo, is. xức thuóc: *vntar com mezinha*: vnctionem adhibere ad medendum. sơ thuóc, idem. xức tóc: *vngir os cabellos*: vngere capillos, vnguento linire comam.

xui: *instigar*: instigo, as. ma quỉ xui khiến người ta: *o diabo tenta aos homens*: tentantur

tantur homines à diabolo.

xuy đồ̃u *zarauatana* zarbatana, æ. thổi xui đồ̃u: *atirar cõ zarauatana*: zarbatana iaculari. xuy hiệu khí: *dar final com trombeta*: tuba ſignum dare.

xuy vàng: *dourar forrando cõ ouro*: tegere auri laminis. xuy bạc: *prattear forrando com prata*: tegere argenti laminis.

xüít qua: *paſſar rente algũa couſa*: iuxtà tranſire aliquid ita vt tantum non attiugat. đạn xüít qua đầu: *paſſar o pelouro rente da cabeça*: propè caput tranſire globulum tormentarium. xít qua, xút qua, idem.

xung: *contrario*: contrarius, a, vm. nước là xung lửa: *agoa he contraria ao fogo*: contraria eſt aqua igni. xung nhau *não combinar entre ſi*: contrariari ſibi inuicem, minimè cõuenire inter ſe, aut non benè ſimul eſſe, ſuperſtitio paganorum quia putãt ętatis annos aliquãdo minimè cõuenire inter virũ & vxorem & ideò aut carere filijs, aut morbis affici aut

ſe inuicem non diligere.

xung, di xung xang: *ir de preſſa como correndo cõ paſſos muitos amiudados*: velociter ambulare vt currendo, paſſibus velociter repetitis. mau chẽm, idem.

xưng: *confeſſar*: fateor, eris. xưng ra, idem. xưng tội: *confeſſar os pecados*: confiteri peccata. khảo lước cho xưng ra: *fazer confeſſar com tormentos*: confeſſionem cruciatibus extorquere.

xưng đạo ra: *profeſſar a ley*: profiteri legem. xưng mềnh là thày: *profeſſarſe por meſtre*: profiteri ſe magiſtrum, velle haberi pro magiſtro. xưng mềnh la Annam: *dar ſe por da terra de Annam*: profiteri ſe Annamitam. xưng mềnh là ai: *quem ſois vòs!* quis es tu?

xuóc rác: *varrer*: verro, is. quét, idem.

xước đẽa ra: *eſfolarſe a pelle hũ pouco*: detrahi pellem paululum.

xuôi, di xuôi: *ir com a corrente*: ſecundo flumine procedere. xuòi nước, idẽ. gió xuoi: *vento polla popa*:

secundus ventus.

xuống: *decer*: descendo, is. xuống thuyèn: *embarcarse* descendere in nauigium, nam supponunt terram esse altiorem aqua, atque ideò venientes in nauim descendere & contra. len đất: *desembarcarse*: ascendere è nauigio in terram. xuống dưới: *decer abaixo*: descendere inferius. lên tlên: *subir arriba*: ascendere superius.

xương: *osso*: os, ossis. cột, idem. xương thịt: *carne e osso*: caro & os. chọ chàõ một xương một thịt: *marido e molher são a mesma carne, e mesmo osso* maritus & vxor sunt eadem caro & idem os. chó gặm xương: *o cão roe os ossos*: ossa rodit canis. xương cá: *espinhas de peixe*: spinæ piscis.

xương, cây xương ròũ:

leiteira: lactaria, æ. arbor quædam sic dicta quia ex illa quidam humor in speciem lactis erumpit.

xương sóũ: *espinhaço*; spina dorsi. xương sườn cut: *costa piquena a baixo do peito, costela*: costa, æ.

xương quạt: *os rayos do abano*: radij flabelli.

xương: *casa de galès em que se recolhẽ, e poem em estaleiro cubertas do sol e da chuua*: domus triremium, in quibus scilicet à pluuia & sole defenduntur. xương thuyèn lé, idem.

xương ten: *nomear alguem como por rol*: vocare nomen alicuius tanquam è catalogo.

xüốt, ra: *sair*: egredior, deris. exeo, exis.

xút, vide xüít.

xũ, vide xung.

FINIS.

Laus Deo Virginique Matri.

V. Ъ. Ъ. E. И. D. I. X.

APPENDIX.

QVamuis in introductione monuerim ad vitandam signorum aut accentuum multiplicitatem me nolle vti signo duorum punctorum ad significandam diuisionem syllabæ; experientia tamen docuit super literam, v, maximè in principio dictionis positam & liquescentem cum scilicet est vocalis, nullo aptiori signo id posse ostendi quam duorum punctorum, vt, üi̇, *solor, aris ad distinctionem, v, consonantis,* vt, vi̇, *coma equina. præterea cum non vtamur litera, i, nisi vocali in idiomate Annamitico id maximè aduertendum pro lusitanis in principio & presertim medio dictionis, vbi indiscriminatim vtimur, vel litera, i, vel etiam, y, ita tamen vt semper sit pronunciandum, i, more Italico non Lusitano, idemque omninò valeat atque, y, ita vt idem sit yeo & ieo,* thuièn & thuyèn, cuyen & cuien *& sic de alijs. Denique non mirandum si multa errata in hanc primam huius idiomatis editionem irrepserint ob varietatem accentuum qui interdum effugiunt typographi obtutum, alia etiam erunt procul dubio quæ meam præterfugiunt aciem, quorum correctionem linguæ peritis commendo meque eorum iudicio libenter subijcio. errata quæ in declaratione linguæ initio ex inaduertentia omissa sunt hic notantur.*

Errata declarationis linguæ corrige.

Pag. 4. lin. 17. hà: há. 11. 30. ngũn: nhũng. 22. 5. cũ: cũ. 31. 1. nghét: ghét. nhéo: nhèo.

Erra-

Errata Dictionarij linguę Annamiticę corrige.

Columna 2. linea 14. có,ai,đi: có ai đi. columna 7. lin. 6.ăn: ăn. col. 17. lin. 25. len: lên. 19. 10. bây: bai. 25. 12. len. yen. 29. 19. bắt, bó: bắt bó. 31. tàm tám. 30. 21. cày: cấy. 33. 15. bện bẹn. 37. 33. blac: blác. 38. 2. blắc: blác. 42. 8. đắng: đàng. 20. bleo: bẹo. 53. 16. tăọc: tăóc. 54. 19. gấy: gậy. 60. 27. bũ, bũ: bụ, bụ. 67. 5. ɓáng: ɓàng. 12. tlôm: tlộm. 68. 10. bề: bề. 72. 16. ɓót ɓót. 74. 11. ɓụũ: ɓũ. 80. 1. họt: hột. 83. 25. đầu: đầu. 85. 7. can: cạn. 95. 11. đần: đèn. 98. 16. lọn: lộn. 108. 22. chip chíp. 110. 16. cõ: con. 121. 16. chừng nào: cao chừng nào. 125. 9. cũo: cüo. 135. 3 coũ: coũ. 137 32 cửa: của. 143 11 cuòn cuôn. 158. 33. dẽanh: dẽành. 160. 13. nên: nền. 161. 16. du: dù. 163. 12. dẽa: dẽạ. 167. 15. do: dẽò. 176. 13. bẹm bẹn. 181. 30. nhúc: nhức. 182. 11. doục: đọuc. 183. 16. dủ: đủ. 193. 33. đại: đại. 196. 6. đấm: đấm. 9. đấm đấm. 199. 7. lần lạn 202. 14. đàng: đáng. 214. 7 đề: đề. 237. 15. đòũ đóũ. 239. 7. sà: sá. 250. 3. em êm. 10. saõ sao. 253. 30. con: gà con. 262 3. gat: gạt. 263. 16. gẻ gé gé. 267. 14. ghe: ghé. 268. 10. nần gần. 17. minh mênh. 270 31. blai: blái. 285. 20. tầy: tây. 289. 31. giòn giòn. 293 30 giương giương. 294. 1. giương: giương. 4. giương: giường. 296. 10. chĩ: chỉ. 308. 7. lam làm. 312. 4. tlặt: thặt. 314. 22. hưng hứng. 316. 7. háo: háõ 24. hấp idem cá: hấp cá, idem. 320 4 nhươi: người. 17 sư: sự. 321. 7. gặy: gậy. 322. 1. thải: thảy. 324. 9 hiểu: hiểu. 326. 31. họ: hộ. 327. 3. hồ: hộ. 329. 13. hỏe: hóe. 333. 12. miêng: miệng. 342. 25. cươi: cười. 344. 19. thân: thần. 355. 17. kânh: kênh. 20. kêm: kềm. 21. kim: kìm. 361. 13. kấn: khấn. 364. 31. khơm: cơm. 366. 18. ăn: ăn. 371. 19 khõan: khõang. 374. 8. bien: biển. 375. 23. khoũ: khổũ. 377. 7. khuiet: khuiết. 380. 24. ngưa: ngựa. 382. 13. đáu: đáo. 391. 13. lắc: lác. 396. 24. đạn. đan. 400. 8. láo, dáo:

láo dáo. 408.1.ghe: ghé. 419.6. lũ: lưng. 20.lỏ lung: lỗ lang.427.16.phum: phú. 432. 8.lủ: lủng. 27. luới: luới. 435.13.lan: lấn. 436.17.laõ: láõ. 446:15.ſưng: sủng. 26. rion. nón. 448.8.măt: măt. 449.10. ngươi: ngườ i. 454. 20. mạo; mao, hòũ mao. 455. 16. măọc: mâọc. 462.19. án: ăn. 463.24.mêm; mềm. 480. 4.cho: chó. 20. móm: mớm. 23.com: cơm. 481. 31. tả: cá. 488. 2.mưống: mưống. 17.mouc: mọuc.26.thản: khản.490.2.càm:cam. 494.5.vo: vò. 27. mủ, cái mủ: mủng, cái mủng. 502. 31. nam: năm.504.29. nan: nặn. 505. 8. chiû: chịu. 509. 19. vo: vò. 511.33.bứ: bứ.526.13. ngât: ngật. 530. 19. giơ; giờ. 532.25. ngŏêt: ngŏệt. 533 24.ngôi: ngồi. 534.3. ngói: ngòi.5.ngói: ngòi. 537.10.ghé: ghé.539.22.nguiên: nguiện. 540. 3.nguớc: nguợc. 542. 4.nguớt; nguớt. 546.1.iò; giò. 24.ruơu; ruợu. 547. 27.nhán; nhăn. 31. nhăn; nhăn. 548. 3. nhăn nhăn; nhàn nhàn. 30.dĩn; dận. 552.22.moi: môi. 556.14.khọũ; khỏũ. 565.28. nơ vel tlảõ: nơi, vel tláõ. 567.27.ben;lên.570.31.cou;con.576. 33. lòn; lợn. 585.5. óc; ốc.7.óc:ốc. 29. ôn, ngũ ôn, vide ngũ. omiſſum eſt ex inaduertentia & hoc loco addendum. ngũ, nam: *cinco*: quinque. ngũ ôn: *diabo que quando muitos morrem ou adoecem lhe atribuem o mal*: diabolus cui tribuitur malum cum multi, vel in morbum incidunt, vel moriuntur. 591.11.bĩa; bia. 592. 4.cõu; cũu. 594.32.làũ; làõ. 595.5.mệnh; mềnh. 604. 2.kièu; thièu. 621.6.vôi; voi. 635.19.rám; rấm. 636.14.kụng; cứng. 637.23.chon; chôn. 639. 7.rơng; rớng. 642.33. rát; răt. 645.16.rõ: rẽ. 648.7.có: cò. 29.nhạu: nhau 650. 1.dể: để. 653.2.câu:cau. 654.25.rán: răn. 31.rơm:cơm. 655.1.com: cơm.656.7.rỏn:ròn.13.rón:ròn. 27. cấp: rấp. 457,9. đén: đến.664.31.rũ: rụ. 669.21.sách: săch. 674.4.dểy: dêy.12.săn: ſan. 680.6. ſaõ:sáõ. 21.sách:săch. 680.6.đoi: đôi. 694.1, sõi, nói ſaõsõi: sõi, nói ſaõ sõi.

2. sõi:

2. sõ-i: sõi. 702. 24.mót: mút. 703. 14.hếc, hết. 705.6. đứt: đức. 713.7. coc: cọc. 714.21. phủ: phú. 716.20. tay: tây. 723.2.lieng tánh: lien táng. 739.21. doũ: dẽọũ. 740.15.thân:thăn.745.31.này:nay.747.15.hŏang:hŏàng. 750.18.thŏáng: thŏáng. 751.20.thau: tháu. 752.12.cáp: tlộm. 28. tu: tù.754.18.tau: tàu. 755.11. nàu. nào. 759.4. thủ: thủng. 76 .5. thic: thíc. 762.24.tích:thíc.768.24.dủ: dủng. 770.31. đia: địa. 775.14.thổi: thổi. 777.11.ꝺiet: ꝺiét. 24. thữ: thữ. 787.15. thuớng: thuờng. 788.4.tlen: tlên. 790.30.vo: vô. 799.33.ſư: ſự. 801.12.danh: đanh. 808.19.rŏc:róc. 809.3.tlẽ: tlẽ.6.tlẽ, áo tlẽ: tlẽ, áo tlẽ. 19. tlên: tlên.31.tiển: trển. 811.1.tlŏc: tlọc.4. trŏc: trọc.812. 20.vô: vò. 824.23. dảo: he. 827.32.cái:cai. 829.11.ngay: ngày. 832.30.biet: biét. 836.7.ton: tôn. 853.13.ſou:fõ-u. 856.5.jức:sức. 859.11.vẫn: vặn.860.25.váng: văng.865. 11. aô: áo. 867.22. via vía. 871.3. ruou: ruọu. 33. vôi: voi. 874.25.vát: vất. 875.32.nuờ-i: nguờ-i. 876.13. ꝺai: vay. 880.3.luoc: thuớc. 882.20.xan: xán. 883.3.taóc: tăóc. 885.20.taóc: tăóc. 888.15.đẫm: đâm.20.cho: chó. 891.15.xo: xô. 892.1.cẩy: cây. 893.11.xôi: xối.

Erros na lingua Portugueza com ſua correição.

Coluna 1. Nao: Não. 7. As velas: com as Velas. 9. Radÿ: Radius. 10.cubicar: cubiçar. 0. forada: forrada. 12. Boião: Boyaõ. 17. Nnrte: Norte. 18. boſpedar: Hoſpedar.23. maderia: Madeira.24.Paſſaos: Paſſaros.26.na bocca: à bocca. 36. Naſcate: Naçate. Vaſinllo, Vaſinho. 44. Outios: Outros. eabelo: cabello. 47. minochas: miochas. 48. Alacrã: Alacral. 48. nono. nouo. 51. deſcorfes: deſcortes. 56. leuando: Tirando. 84. ſuperſticão ſuperſtição. 85. laranguego: caranguejo. 90. chapeu: chapeo. 91. pertendar: pertender. 115. ſoubre: ſobre. 129. damoer. demoer. 134. Maſto: Maſtro. 192. baſte: baſto. 193. cillas: cilhas. 199. vedor: veador. 227. ſentencialia: ſentencia-

la.

la. 249. finiſce: acaba. 258. tabalos: trabalhos. 305. vai: via. 322. Interieceão: Interjeição. 460. Bom tapada: tapada. 466. poucdcão: pouoação. 521. haſta baſta. 691. apalpadelas; apalpadelas. 672. ſarralhero: ſarralheiro. 801. peize: peixe. 811. a notho: a nhoto. 821. faça: faço. 837. vaſſalhos: vaſſallos. 893. baixo: bairo.

Errata linguæ Latinæ corrige.

Columna 3. ſiluis: ſylvis. eximus: eximius. 15. ſuila: ſuilla. 23. malenconicus: melancholicus. cælum: cœlum. ligneæ: ligneæ. 29. ērigere, erigere. 30. folicitudinibus: ſollicitudinibus. 40. rotondus: rotundus. 60. talitum: talitrum. 73. fellis: felis. 85. feces: fæces. 96. Med. ſcalplum: ſcalprum. 130. reſipio: reſipiſco. 131. gibbā, æ, gibbus, bi. 133. dœmon: dæmon. 135. eleemoſinam: eleemoſynam. 164. graſſa: craſſa. 175. cathalogum: catalogum. 196. ſæminata: ſeminata. 201. reuma: rheuma. 208. iunititur: innititur. 213. gratioſo: gratioſus. 214. fæmēn: ſemen. 221. que: quæ. 227. candentia: cadentia. 230. præteus: præſens. 230. tempos: tempus. 236. alium: aluum. 237. vno: vni. 271. ferræ; ferreæ. 275. frudulenter: fraudulenter. 277. cedari: ſedari. 278. foco: foro. 279. fæmen: ſemen & ſic in cæteris. 282. immiti; immitti. 280. inſerrupere; interrumpere. 291. ſæmen: ſemen. 301. vteum: vt cum. 320. inſultus; inſulſus. 370. ferrebella; terebella. 407. ſacricium; ſacrificium. 420. ventis; ventris. 431. gibbus; gibboſus. 443. ſemmetur; ſeminetur. 462. ctiam; etiam. 471. termonē; ſermonē. 483 dias; dies. 502. Preteritu; præteritus. 550. cætura; cælatura. 560. annis; annus. 599. cochear; cochlear. 801. æqualis, æ; æqualis, e. 890. ſagana: ſagena. 891. bellula, res: bellula res.

INDEX
LATINI SERMONIS.

PRæcedenti dictionario necessarius visus est index qui complecteretur omnia vocabula latina quæ in illo sunt, ad hoc vt è vocabulo latino possit quicunque voluerit vocem Annamiticam seu Tunchinensem reperire: quæsita nimirum columna in qua illa ponitur, simul cum explicatione latina. Ad maius vero compendium vnamquamque columnam in tres partes diuidimus principium scilicet, medium, & finem, quæ notantur vna è tribus literis P. M. F. adhibitis ante columnæ numerum. p, denotat columnæ principium quod vndecim circiter lineas priores comprehendit. m, designat medium, totidem fermè lineas complectens in medio columnæ. f, denique finem significat, nempe vndecim ferè postremas lineas columnæ cuiuslibet; quod non solum ad facilè inueniendа vocabula proderit, sed etiam ad confusionem vitandam.

AB

ABacus. ei. f. 22.
Ab antiquis temporibus, vsque nunc. p. 896.
Ab infantia. p. 57. p. 840.
Abinitio. p. 210.
Abigo, is. f. 895.
Abijcere è memoria. f. 625.
Abijt, & iam præterijt. p. 809.
Abluere caput fricando. m. 297.
Abluere os. f. 702.
Abluere totum corpus. p. 725.
Abluere vrceolum. p. 703.

AB

Abluo, is. f. 702.
Ab occasu solis vsque ad tenebras. m. 107.
Aborsus, vs. m. 639. p. 667. f. 672. p. 679. p. 706. m. 801.
Abortiuus, a, vm, maledictum quod pueris dicitur. f. 85.
Abripere vi vestem. p. 426.
Abrumpi. p. 257.
Abscindere arborem securi. p. 22.
Abscindere in transuersum, vt

arborem. p.232.
Abſconditus à ſole. p. 372.
Abſcondo, is. p. 283.
Abſens, ntis. f. 860.
Abſoluiſti iam illud negotium, aut certè nondum. f. 653.
Abſoluo, is. p. 774.
Abſolutionem Sacramentalem conferre. p. 274.
Abſolutum nondum eſt. f. 653.
Abſque conducto edere orizam. p. 375.
Abſtergere faciem. p. 120.
Abſtineo. es. p. 365. m. 380.
Abſtinere ab aliquo cibo. f. 6.
Abſtinere à carnibus. m. 365. m. 380.
Abſtine à carnis comeſtione. f. 242.
Abſtinere à conſortio aliorum propter vicinum partum. f. 137.
Abſtinere à quibuſdam cibis vt puerperæ. m. 365.
Abſtinere à vino. m. 380.
Abſtruſi ſenſus propoſitio. p. 800.
Accedere it aut attingat. p. 721
Accedo. is. f. 11.
Accendere lucernam. m. 95. f. 234.
Accendi ligna. m. 33.
Accendo, is. f. 234.
Acceptor perſonarum. m. 716.
Acceſſum facilem habere ad aliquem ex cõſuetudine. p. 626.
Acceſſus, & receſſus maris, fluxus, & refluxus. m. 641.

Accidere, vel offendere infortunium. f. 261.
Accidit mali nihil. p. 591.
Accipe. p. 90. p. 408.
Accipere arcem. m. 90.
Accipere atramentum penna, vel penicillo. m. 39.
Accipere enſem ad interficiendum. m. 408.
Accipere orizam vt è ciſta cum ſcutella. m. 896.
Accipere penicillum dicitur de magiſtro dum diſcipulos docet. m. 60.
Accipere reliquias ad ſui cuſtodiam. m. 408.
Accipere reliquias eduliorum è conuiuio. f. 816.
Accipe ſcopas, munda domum. f. 626.
Accipere, vel deferre manu. f. 881.
Accipio. is. p. 90. p. 408. p. 410.
Accuſari à multis vt ab integro pago. p. 137.
Acculo. as. p. 87. m. 380.
Acerbus. a. vm. p. 117.
Aceruus lignorum ardentium. m. 237.
Aceruus mercurij. m. 153. m. 472.
Aceruus orizæ. m. 237.
Aceruus palearum. m. 237.
Aceruus terræ. m. 132.
Acetaria, orum. f. 267.
Acetaria, quibus caro immiſcetur. m. 569.
Acetum, i. f. 264. f. 535.

Ace-

Acetum conficere. f. 256. f. 264.
Acetum nondum accepit vires. f. 312.
Acetum validum. f. 694.
Acie præeunte papyrum scindere cultro. f. 640.
Acies, ei. p. 433.
Acies cultri. m. 433.
Aconitum, i. p. 676. p. 743. f. 865.
Acrimonia, æ. m. 290.
Actor, is. p. 605.
Actutum, m. 384.
Acuere cultrum &c. m. 446.
Aculeus, vi scorpionis. p. 565.
Acumen penicilli. p. 534.
Acus, vs. f. 381.
Acus centum, carta simul inuolutæ. f. 381.
Acus foramen. f. 381.
Acus valde tenuis. f. 381.
Acus in certo numero simul colligatæ. p. 27.
Acuta res in extremitate. m. 555.
Acutus. a. vm. p. 178. f. 667.
Acutus gladij mucro. m. 555.
Acutus gladius. f. 667.
Ad. p. 213. f. 441. p. 551.
Ad adorandum. f. 441.
Adæquare solum. p. 43.
Ad arietandum incitare. m. 342
Ad cultum Dei erigere Ecclesiam. m. 213.
Ad docendum addiscere linguam. m. 213.
Ad minuendum. p. 445.
Additamentum vestis. p. 103.

Addo, is. m. 755.
Adeò dies non est. m. 449.
Adest domi. m. 583.
Ad gubernationem capescendam proficisci. m. 547.
Adhærentes rebus habere manus ad furandum. p. 861.
Adhæreo. es. p. 33. f. 173. p. 870.
Adhærere lutum pedibus. p. 33.
Adhærere verbis libri. m. 137.
Adhæret manibus. f. 173.
Adhibere ad os. f. 339.
Adhiberi à Rege solita in negotijs persona. p. 324.
Adhuc aratro terram scindit. m. 199.
Adhuc est, adhuc viuit. f. 307.
Adhuc est alta nox, dormi. f. 376.
Adhuc est iuuenis. p. 132.
Adhuc multum supereſt. m. 507.
Adhuc multum supereſt, accipe amplius. p. 694.
Adipisci animũ alterius. p. 773.
Adipisci gradum supremum literatorum. p. 225.
Adiuuare alios. p. 884.
Adiuuare vires, seu infirmitatem. f. 294.
Adiuuo, as. p. 604.
Adminicula domini adhibere, ne decidat. m. 572.
Administrare regnum. m. 702.
Admirantis particula. m. 53.
Admittere simultatem, quæ statim euanescat. p. 414.

Admitto, is. p. 779.
Admoneo . es. f. 11. m. 158. m. 165. m. 556.
Admouere aliquid propè oculos ad inſpiciendum an ſit rectum . f. 549.
Admouere aurem . m. 267.
Ad nihilum valet. m. 513.
Adoleſcens . tis . p. 38. p. 802.
Adoptiui . f. 131.
Adorare idola, & cœlum. f. 394
Adorationis locus . p. 772.
Adoro, as. m. 394. f. 771.
Ad, pro . f. 108.
Ad quem ſpectat? f. 543.
Ad quid. m. 103. p. 395.
Ad rem non pertinens . m. 68.
Adrepere vt hederam . p. 411.
Adſum, es. m. 583.
Aduenio, nis. m. 216. f. 724.
Aduenire ex improuiſo , audiendo quid dicatur . f. 409.
Aduerſa pars aciei in ferramẽtis . f. 697.
Aduerſa pars aciei in gladio, &c. f. 697.
Aduerſarius, ij. p. 584.
Adulor, aris. p. 601.
Adultera . æ, m. 98,
Adulterinum argentum. p. 272.
Adunatio domorum in vnum vicum . f. 893.
Ad vrinam expellendam ire . m. 531.
Aduſta facies à ſole . m. 635.
Aduſtus inclementia Cæli fructus, vel vredine, f. 731,
Ædificare murum lateritium, p. 886.
Ædificare murum vel arcem . m. 886.
Æger, gri . m. 37. p. 400.
Æger decumbens . f. 585.
Æger deſperatus à medicis . m. 211.
Æger valde . p. 415.
Æger valdè debilis iam morti proximus . f. 554.
Ægritudo, nis. æger, gri . f. 414.
Ægrotare ex hauſtu inſalubrium aquarum . m. 517.
Ægroto, as. f. 585.
Ægrotus, ti . m. 209,
Ægrotus, a, vm. p. 351.
Æmulari inuicem in bonam partem . p. 593.
Ænea moneta vna, duæ &c. p. 237.
Æquale, & valde planum . m. 742.
Æquales inuicem . p. 25. p. 221.
Æqualis, le . p. 25. p. 31. f. 218. m. 429.
Æqualis, e. f. 716. m. 801.
Æqualitas ſociorum . p. 713.
Æqualiter cecidere ſimul . f. 218.
Æquare ſolum aqua . p. 43.
Æquari cum exaggeratione . f. 524.
Æquata res, m. 22.
Æquiparo, as. f. 677.
Æquo, as. p. 370.
Æquus in calculationibus. f. 96.

Æris filum. m. 751.
Æris lamina. f. 751.
Æris moneta. p. 237.
Æris opus conficere percutiendo. m. 751.
Æs, æris. p. 236. m. 751.
Æs alienum soluere. f. 564.
Æstas, tis. m. 318. p. 486.
Æs ferruminare. f. 751.
Æstimare res quanti sint valoris. f. 222. m. 871.
Æstimare plus minus rem quãtum valeat. f. 871.
Æstimare examinando quoties plus minus, f. 871.
Æstimo, as. p. 355. m, 441.
Æstimationem magnam de seipso habere. m. 832.
Æstus, vs. f. 505.
Ætatem quamnam habes? m. 845.
Ætatis anni. m. 843.
Ætatis anni, m. 845.
Ætatis modicæ. f. 808.
Æternus. a. vm. f. 230.
Affabrè facere. f. 365.
Affabrè facta res. m. 365. p. 411.
Affabrè quid factum, pulchrũ. m. 40.
Affectu venereo in alterum ferri. m. 591.
Affici erga aliquid. p. 324.
Affici legi. m. 475.
Afflat ventus. m. 344.
Afflictio, onis. f. 12.
Aflictio propria. f. 374.
Afflictus, a, vm. f. 139. f. 416. m. 508.
Afflictum cor. f. 101.
Afflictus vultus. p. 369.
Affluens, ntis. f. 561.
Ager, gri. m. 577.
Ager decem mensuras continens &c. m. 458.
Agere gratias. m. 712.
Agger, is. p. 431.
Agger fluminis. m. 234.
Aggerem fluminis impetui opponere. f. 234.
Aggerem impetu fluminis confringi. m. 200.
Aggere flumen impedire ne inundet. m. 200.
Agi altas radices ab arbore. p. 892.
Agitare corpus ambulando. f. 882.
Agitare corpus, & intestina equitando. m. 892.
Agitare infantem in cunabulis. p. 658.
Agitare vas ad videndum an aliquid in illo superfit. p. 892.
Agitari. f. 37.
Agitari elephantem. p. 38.
Agitari in loco pensili. p. 238.
Agit vt addiscat. m. 309.
Agitatio nauis. p. 38.
Agit decimum annum. p. 513.
Agglomerare fila. m. 618.
Agglutinare tenaciter. p. 674.
Agnosco. is. m. 173.
Agnus Dei, seu cera benedicta, vel aliæ imagines cum in-

indulgentijs. f. 598.
Agricola. æ. p. 86. p. 572: p. 604.
Agri in quibus seritur oriza. p. 663.
Agros orizæ colere. p. 663.
Ahenulum ad calefaciendam aquam, m. 4. f. 36.
Ala, æ. p. 5. m. 86.
Alacer. m. 162.
Alas extendere. p. 66.
Alauda. æ. f. 71. f. 104.
Alba ardea. m. 21.
Alba vestis. m. 18.
Albescit iam dies. f. 676.
Albumen fructus indici, quem areca vocant. f. 402. p. 403.
Albumen oui. f. 402. f. 806.
Album perfectum. p. 805.
Album vt ardea. p. 805.
Albus, a, vm. p. 18. p. 21.
Albus bubalus. m. 18.
Albus equus. m. 18. m. 21.
Albus valde. p. 424.
Albus vt ardea, idest albus vt nix. f. 125.
Alea ludere. m. 833.
Alcator, ris. m. 128. m. 203.
Alere gallinas &c. p. 577.
Alicuius contubernio se ascribere. f. 23.
Aliena res. m. 541.
Alienas in regiones proficisci. m. 541.
Alligare aliquem lacertis. m. 59.
Alimenta per iudicem assignata. m. 28.

Alimenta ex iudicis mandato. m. 125.
Alimentum quotidianum. m. 183.
Aliquantulum adhuc volo. m. 500.
Aliquid comedas. p. 269.
Aliquid ne interest? p. 507.
Aliquis neiturus est. f. 2.
Aliud. p. 359.
Alius, a, vd. f. 731.
Alligare porcos, gallinas &c. m. 811.
Allij dens, seu particula. p. 823.
Allij spica. f. 822.
Allium. lij. p. 137.
Alo, is. m. 596.
Alloquor dominationem suam. m. 106.
Altare ris. m. 22. f. 226. f. 771.
Altariolum, in quo primum magistrum vniuscuiusque artis colunt. f. 698.
Altariolum superstitiosum magistrorum seu inuentorum alicuius artis. m. 22.
Altaris imago, vel oratorij. p. 772.
Alternare se inuicem. p. 229.
Alternari inuicem. f. 734.
Altitudinis trium vlnarum. f. 242.
Altitudo, nis. f. 242.
Altum mare. p. 374. f. 872.
Altum mare petere &c. p. 873.

Altus, a, vm. f. 86.
Altus, a, vm. m. 381.
Alueus in quo fit similago. p. 450.
Alumen, nis. p. 598.
Alumen saporis acidi. p. 598.
Alumen saporis salsi. p. 598.
Amænus, a, vm. m. 456.
Amænus locus. m. 456. f. 656.
Amænus, & viridis locus sine calore molesto. p. 547.
Amant se inuicem. m. 855.
Amare se inuicem. f. 182.
Amarus, a, vm. p. 202. f. 369.
Amazonum regio. f. 572.
Ambo. f. 679
Ambo, orum, f. 853.
Ambo, onis, m. 5.
Ambo viui, & sospites, f. 679.
Ambulare in circuitu, p. 166.
Ambulare per æstum aut pluuiam, p. 164.
Ambulationes primæ infantiũ eum ambulare incipiunt, f. 122.
Amburere nauigium, p. 783.
Amens, tis, m. 332.
Amicitia, æ, m. 552. f. 526.
Amicitiam inire, p. 527.
Amita, æ. p. 125.
Amita Regis cocincinæ, m. 485.
Amittere aliquid non aduertante eo, qui deferebat, p. 655.
Amittere colorem tinctura, p. 853.
Amitti splendorẽ seriei, p. 853.

Amittit vestis colorem pristinum, f. 589.
Amitto, is, p. 457.
Amo, as, in pretio habere. f. 350. p. 464. m. 475. f. 817.
Amor superioris erga inferiorem, p. 499.
Amoueri à dignitate, f. 627.
Amphora vini. p. 31.
Ampla papyrus, m. 622.
Amplarum manicarum vestis. f. 30.
Ampla tela, quia pecten est amplum, vel è contra, m. 369.
Amplector eris. m. 12. p. 52. p. 70. m. 585.
Ampulla, æ. amula, æ. m. 418.
Amputare circumquaque. m. 795.
Ananazius, ij. fructus indicus ita dictus. m. 292.
Anas, tis. p. 870.
Anchora æ. f. 202. f. 514.
Anchorę vncum adhęrere solo. p. 515.
Anchorã adhærere maris profundo. f. 202.
Anchoram attollere. p. 203.
Anchoram demittere. f. 514.
Anchoram submittere. f. 202.
Angeli. p. 741.
Angelvs, i, p. 763. p. 792.
Angina, æ. tumor gutturis. p. 36. p. 315. f. 350. p. 434.
Angina labores maledictum. p. 36.
Anguis, is. p. 636.

Anguli domus. f. 891.
Anguli pilei. m. 367.
Anguli vitri triangularis. m. 367.
Angulus, i. m. 367.
Angulus domus. p. 296.
Angulus, vt tabulæ &c. p. 296.
Anguſtus, a, vm. p. 113. m. 321. p. 334.
Anhelare ex laſſitudine. m. 772.
Anima, æ. f. 336.
Animæ defunctorum. f. 336. p. 441.
Anima eius qui ſepultura careret. m. 125. f. 336.
Animæ tres ſunt in mulieribus, &c. m. 337.
Animal à morſu deterreri, & abſcedere. f. 506.
Animal leoni ſimile. m. 524.
Animalia. f. 126.
Animalium ſpecies. p. 566.
Animalium ſpecies ſunt ſex, ſcilicet magis domuſticæ. p. 703.
Animal pingue valde. m. 456.
Animam ingredi corpus &c. m. 604.
Anima rationalis. p. 337. p. 410. p. 833.
Animas defunctorum ſuperſtitioſè aduocare. f. 336.
Anima ſenſitiua. p. 337.
Animas tres habent viri, & ſeptem ſpiritus &c. m. 337.
Anima vegetatiua. p. 337.
Animus peruerſus. f. 401.

Aniſij ſapori ſimilis herba. f. 333.
Annichilari. f. 341. m. 375.
Annoto, as. m. 35.
Annona, æ. f. 842.
Annularis, is. f. 534.
Annulum cælatum deferre. p. 550.
Annulus, i. p. 550.
Annulus ferreus. m. 142.
Annulus ſimplex abſque cælatura. p. 550.
Annus, i. m. 502. f. 560.
Annus equi. f. 530.
Annus futurus. f. 502.
Annus hic. f. 502.
Annus, menſis, dies, qui reſpondent illi animalis nomini tanquam ſigno cæleſti. f. 843.
Annus præteritus. f. 502.
Annus proximè ſequens. m. 631.
Annus tredecim menſibus cõſtans, p. 558.
Anſa diotæ. f. 617.
Anſa, vnde quid accipitur, vel tenetur. m. 617.
Anſer, ris, p. 536.
Antequam, m. 366.
Ante vt factum eſt, ita etiam poſt, p. 816.
Antiquitus, ab antiquo, olim. p. 776.
Antigraphum, i. f. 24.
Antrum, i. m. 312.
Aperio, is, m. 65, m. 359. f. 475. p. 791.
Aperire brachia in Crucis formam,

mam, p. 278.
Aperire caput, m. 90.
Aperire dentes ex rabie, p. 528.
Aperire cannam, m. 138. f. 475.
Aperire literas sigillo munitas, f. 475.
Aperire oculos præ timore, p. 813.
Aperire os, f. 305.
Aperire paludem, &c. f. 748.
Aperire pectus ad illud refrigerandum, m. 340.
Aperire sigillum ideſt finiri feriales dies, p. 8.
Aperire syluas ad locum ampliandum, m. 476.
Aperire tabulas ad typographiam sinicam, f. 89.
Aperire viam, f. 596.
Aperiri, f. 762.
Apertum diotæ os non obturare, p. 530.
Apes vel apis, is, p. 11.
Apoſtema patens, f. 407.
Apoſtoli, m. 223.
Apoſtoli, orum, m. 818.
Apparere aliquid alterius sæculi, p. 323.
Apparere Angelum, m. 323.
Apparere in somnijs, f. 483.
Appendere veneficiorum papyros, m. 830.
Appendo, is, p. 409. f. 809.
Appetitus mulieris grauidæ ad edendum, aut bibendum, &c. m. 652.
Appeto, is, f. 736.
Apponere frænum equo, m. 801

Apponere galerum, m. 570.
Apponere medelam vulneri, p. 801.
Apponere scalam, f. 17.
Apprehendere capillis aliquē, f. 182.
Apprehendere librum, m. 82.
Apprehendit canis dentibus ossa, vel rodit illa, m. 258.
Apprehendo, is, m. 503.
A priens locus à ventre, p. 372.
A principio vsque nunc, p. 501.
Approbare inclinando caput. m. 262.
Approximari intus, f. 11.
Aptare penicillum, vel pennam, p. 74.
Aptare vimen indicum ad ligandum, m. 72.
Aptè aliquid corpori adhiberi. f. 289.
Aqua, æ, f. 499. m. 575. m. 783.
Aqua calida, f 575.
Aqua clara, f. 575.
Aqua consistens, m. 783.
Aqua dulcis, p. 576.
Aquæ feruenti ad breue tempus immitti ad coquendum vt carnem, pisces &c. m. 432.
Aqua eleuatur supra domum. m. 435.
Aqua fluit, p. 576.
Aqua frigida, m. 399. f. 575.
Aqua illi nocuit, m. 575.
Aqua ita calida, vt ea aspersum excalefaciat, m. 509.
Aquam in cymbam intrare, m. 586.

Aquam ita calefacere, vt ferueat, m. 509.
Aquam ita eleuari, vt cooperiat caput, m. 435.
Aqua peruenit vsque ad genu. p. 46.
Aqua pura, m. 575.
Aqua pura sine immistione alterius rei, m. 390.
A quarta circiter hora post meridiem vsque ad solis occasum, m. 107.
Aqua salsa, f. 575.
Aqua stat, non fluit, p. 576.
Aquatile iter arripere, p. 784.
Aqua turbida, aut venenosa. f. 575.
Aquilanum lignum, p. 830.
Aquilanum, lignum pretiosum, f. 343.
Aquilo, onis, m. 17. f. 51. m. 285.
Aranea, æ, p. 167. m. 646.
Aranearum tela, p. 167. m. 646.
Aranearum telas verrere, m. 645.
Aratrum, i. f. 80.
Arbor, oris, m. 80.
Arbor ad opus, m. 295.
Arbor arida abscindatur ad cõburendum, p. 243.
Arbor carens fructu, f. 241.
Arbor cuius cortex furfures è capite expellit, p. 116.
Arbor, cuius folia deciderunt. p. 652.
Arbor cuius non solum fructus est salutifer, sed etiam

cortex, f. 760.
Arboræ, & herbæ, m. 126. m. 676.
Arboretum, ti, m. 58.
Arboretum iuxta flumen, f. 422.
Arbor ex qua fit atramentum, p. 153.
Arbor ex qua fit papyrus, f. 174.
Arbor ficus producens, vt nostrates, m. 854.
Arbor habens folia in fraxini modum, p. 210.
Arbor indica, quam Lusitani jaqueira vocant, p. 468.
Arbor in india prægrandis quã idoli arborem vocant, p. 163.
Arbor nauis, f. 128. m. 134.
Arbor quædam amplorum foliorum, f. 662.
Arbor quæ apta est ad sonum excitandum, f. 221.
Arbor quædam dicta so, f. 690.
Arbor quædam vocata thou, m. 777.
Arbor quædam dicta vo vang, m. 859.
Arbor quædam indica, è quorum folijs, aut ramis confractis, copia lactis emanat, f. 657.
Arbor quædam medicinalis, p. 456.
Arbor quædam, quæ ficus gignit, m. 706.
Arborum species, m. 129.

Arbuſtum in modum ſyluęſtris arecariæ, f. 661.
Arca, æ. m. 336.
Arca, in qua quædam ſeruantur, m. 234.
Arcanè vocare aliquem, p. 649.
Arcanum ad aures loqui, f. 170.
Arcu iaculari, m. 145.
Arcula ad bilances ſeruandas, m. 336.
Arcum remittere, f. 562.
Arcus, vs, m. 146.
Arcus, vs. baliſta, æ, m. 499.
Arcu ſagittam emittere, f. 565.
Arcus domus, ſeu vacuum inter duas columnas, m. 866.
Arcus pontis, m 866.
Arcus, qui ſunt in tegumento ſuperioris partis nauigij, f. 271. p. 272.
Arctare vt librum inter tabulas, f. 212.
Ardea, æ. m, 125.
Ardea candida, f. 306.
Ardelio, nis. f. 218.
Ardelio in malum, p. 205.
Ardor quidam in ſtomacho, p. 663.
Ardor viſcerum, f. 894.
Aream, in qua domus erigenda eſt, aptare, m. 513.
Arena, æ, m. 19. m. 89.
Arenaria, æ. m. 89.
Areola, in qua eſt oriza germinans ſæminata, f. 443.
Argenti fodina, æ. p. 474.
Argenti quædam quantitas ſimul colligata, p. 27.

Argento linire, p. 847.
Argentum, ti, p. 18.
Argentum igne purgare, p. 18.
Argentum mixtum, p. 18.
Argentum nondum purum, p. 18.
Argentum purum, p. 18. p. 271.
Argentum viuum, f. 783.
Argilla, æ, f. 208. m. 467. f. 770.
Argilla, æ, argilloſa terra, f. 770.
Argillæ coctæ fruſta quæ ipſi comedunt, p. 534.
Argillæ olla, f. 292.
Argilearum rerum forum, f. 292.
Argilleæ res, m. 297.
Argillea terra, m. 467.
Arguere peccantes, m. 829.
Arieto, as, m. 342.
Arithmetica, æ, f. 819.
Arma profiteri, f. 875.
Armarium, ij, p. 97.
Armentum boum, p. 20.
Armentum bubalorum, m. 198. p. 790.
Armorum magiſtratus, m. 875.
Armorum quodcunque genus, p. 367.
Aro, as, m. 80.
Arrham dare artifici, f. 128.
Arrham dare, p. 781.
Arrige aures, m. 65.
Arrigere aures ad audiendum, m. 281. m. 291. p. 398.
Arripere aliquid ſibi inuicem, f. 831.
Arripere velle dolis, & fraudi-

bus rem alienam, p. 737.
Arripere violenter &c. m. 885.
Arrogans, tis, p. 46.
Ars, vel officium, quo quis sustentatur, p. 525.
Arte aliquid subripere, m. 7.
Artem quamnam exerces? p. 525.
Articulus quo numerantur dies lunares &c. p. 483.
Articuli, aut capita librorum, p. 478.
Artifex egregius, qui regis opera perficit, f. 772.
Artificium, ij, p. 123.
Artis vel officij eiusdem homines, vt, fabri lignarij, ferrarij, similes, f. 139.
Arundinetum indicum, m. 58.
Arundo piscatoria, f. 83.
Arx, vel ciuitas munita mœnibus, p. 747.
Ascendere è nauigio in terram, p. 899.
Ascendere glomeratim, vt fumus, vel nubes, m. 143.
Ascendere superius, p. 899.
Ascendere in tabulatum domus, f. 254.
Ascendere, vel potius descendere è naui in terram, m. 409.
Ascendere in Cœlum, p. 743.
Ascendo, is, p. 409. p. 688. p. 743.
Ascensus hora, p. 688.
Asino imponere onus, p. 429.
Asinus, i, p. 429.
Asper, ra, rum, m. 650. f. 686.
Asper, a, vm. minimè læuigatum, p. 698.
Aspergere aqua, f. 608. f. 634.
Aspergo, is, f. 608.
Asperum in tabula, p. 547.
Aspicere cum quodam metu, p. 416.
Asportantes mortuos &c. p. 844.
Asportari à fele murem in ore, m. 732.
Asportari paleas rostro ab aue ad nidum conficiendum, m. 732.
Asportat dentibus carnem, m. 258.
Assata iam est caro, p. 108.
Assentationes, m. 601.
Asserculi in medio storeæ ex cannis Indicis confectæ, f. 515.
Asserculi inter quos stringitur storea ex cannis indicis texta, m. 450.
Asserculus, i, p. 233.
Assiduè, p. 282.
Assiduus, i, sollicitus, i, m. 504.
Asso, as, m. 577.
Assuefacere linguam idiomati, quem quis addiscit, sæpiùs repetendo, vt rectè tandem loquatur, m. 873.
Assuefio, is, f. 625.
Assuere aliquid vesti iam consutæ, f. 353.
Assuesco, is, p. 129.
Assula, æ, f. 274.

Assulæ ad comburendum, f. 624.
Assulæ, quæ oriuntur è ligno, dum læuigatur &c. p. 459.
Assumere laruam, m. 229.
Assumpsit Deus corpus, & animam hominis &c. p. 339.
Astmate laborans, f. 612.
Astronomia & geometria partes mathematicæ, p. 220.
A tert. avsque ad quintam mane, f. 286.
A ramentarium fabri lignarij &c. p. 728.
Atramentarium, lapis, scilicet, vel aliud simile instrumentum in quo atramentum sinicum solidum cum modica aqua confricatur, vt ad scriptionem reddatur fluidum, f. 527.
Atramenti frustum, m. 488.
Atramentum, i, m. 488.
Atramentum facile ad scribendum, f. 488.
Atramentum præclarum, m. 488.
Atrium, ij, m. 674.
Atrium amplum, m. 674.
Attentè vsque ad finem audire, p. 752.
Attinentia ad munus mercatoris, f. 700.
Attingendo senectam, p. 217.
Attingere manibus, f. 216.
Attingere scopum, p. 547. f. 838.
Attingit aqua genua, f. 523.

Attingit cælum, p. 721.
Attollere, aut erigere columnas domus, m. 724.
Attollere Columnam, m. 184.
Attollere in palmis manuum, p. 571.
Attollere oculos, vel ita aperire vt albugo appareat, p. 813.
Attollere pauimentum terrâ additâ, m. 207.
Attollere sustentaculo stoream indicis cannis contextam, f. 645.
Attollere terram supra sepulchrum, f. 207.
Attollere velle lignum, sed præ nimio pondere non sufficere vires, p. 545.
Attollo, is, m. 112. m. 184. m. 724.
Attrahere aquam, m. 788.
Atritus vsu cultellus, p. 481.
Auarus, a, vm, m. 163. p. 305. m. 321. p. 334. f. 795.
Aucupor, aris, m. 24.
Audax, cis, m. 28.
Audeo, es, p. 78. f. 164. p. 402.
Audio, is, m. 524.
Auditur vox, m. 736.
Audire non vult, m. 110.
Auditus, vs, &c. m. 418.
Audiui, m. 736.
Auellere ab olla orizam semiustam, p. 81.
Auellere herbas à sepultura, m. 264.
Auellere spinas, m. 469.

Au-

Auf-r, p. 90.
Auferre ab aliquō rem ipſius auctoritate iuſtitiæ, f. 612.
Auferre dolorem, f. 209.
Augere intromittendo, m. 755.
Auferre officium, m. 90.
Augeo, es, m. 231.
Augurari bonum omen, f. 847.
Augurari, pedem gallinæ inſpiciendo, p. 285.
Auguriū malum ex cantu auiū, f. 335.
Auia, æ, f. 15.
Auicularum nidi ad edendum, ſuauiſſimi, f. 678.
Auidus nimium in edendo, & bibendo, p. 874.
Auis, auis, m. 107. p. 679.
Auis alterius coloris in collo, & alterius in corpore, m. 371.
Auis, aut animal quodcunque, f. 751.
Auis carnibus humanis veſcēs, p. 870.
Auis dicta gam ghi, p. 258.
Auis dicta hombi, m. 336.
Auis epiſtolas deferens, m. 548.
Auis magna dicta dang, m. 158.
Auis quædam aurei coloris, p. 9.
Auis quædam dicta bi, p. 34.
Auis quædam dicta cuncut, p. 145.
Auis quædam in perdicis modum, p. 191.
Auis quædam irundini ſimilis, f. 889.
Auis quædam turturi ſimilis, f. 268.
Auis quæ epiſtolam defert, m. 683.
Auis, quæ è ſua cauea euaſit, m. 690.
Auis, quæ paſcitur cadaueribus, p. 356.
Auis, quam ſolis vocant, f. 611.
Auis variegata fuſco & albo colore, m. 77.
Auium cantus, m. 416.
Auium maſculus, m. 697.
Aulam frequentare, p. 120.
Aulam regis frequentare, m. 100.
Aula Tunchinenſis, p. 838.
Aulici, corum, f. 833.
Aulicum agere, p. 100. p. 317.
Aurei pomi maiuſculi ſpecies, p. 424.
Aures arrigere ad audiendum, m. 713.
Auricularis, is, f. 534.
Aurifex, icis, f. 772.
Aurifodina, æ, p. 474. f. 859.
Auri folijs inaurare, f. 859.
Auri laminis incruſtare, f. 859.
Auris, is, m. 713.
Auris pars infima, m. 713.
Aurora iam eſt, p. 639.
Aurum, i, f. 859.
Autor veneficiorum apud ſinenſes, m. 400.
Auſter, tri, f. 285.
Auſter, ſeu meridianus ventus, p. 502.
Autumnus, i, p. 486. p. 778.

Auunculus frater matris, f. 91.
Auus, i, f. 586.
Auus, & auia, f. 586.
Auus paternus, p. 568.

BAcca ſioris, m. 60
Bacilli, quibus aliqui Orientales vtuntur ad comedendum loco fuſcinulæ, f. 238.
Bacillis orizam in os immittere &c. p. 854.
Bacilli quibus vtuntur ad numerandum, f 819.
Bacillis vti ad edendum, p. 261.
Bacillorum par loco fuſcinulæ, f. 238.
Baculo ferre onus humero vno &c. m. 259. p. 619.
Baculo inniti, m 257.
Baculus, i, p, 197.
Baculus, i, ſcipio, nis, m. 257.
Baculus, aut lignum quoddam, quod manu apprehendunt venefici &c. p. 741.
Baculus in medio molæ inferioris fixus &c. p. 523.
Baculus quidam in modum cubiti, f. 888.
Baculus, quo quis humero defert ante & retro onus æqualiter in duas partes diuiſum, f 232. f, 259.
Baiuli qui deferunt humero ante & retro onus æqualiter diuiſum inſertum baculo, m. 192.
Balbutio, is, m. 77. p. 89.

Axilla, æ, p. 500.
Axis cuiuſcunque rei, vt circini, forficis, & ſimilium, m. 114.

m. 403. m. 441.
Baliſta, æ, f. 562.
Baliſtam tendere ad emittendam ſagittam, f. 562.
Balneum adire ad refrigerandum ſe, p. 718.
Barba, æ, p. 644.
Barbæ cani, m. 644.
Barbæ pilus vnus, m. 644.
Barba flaua, aut rufa, p. 644.
Barba nigra, m. 644.
Barba ſpiſſa, m. 644.
Baſis columnæ, m. 723.
Beatitudinis veræ octo capita, p. 608.
Beatus, a, vm, m. 548.
Bella ciuilia, p. 420.
Bellaria rotunda alba, p. 811.
Bellaria ex oriza, & ſaccharo nigro, quæ torrentur, & ſiccantur ad ignem &c. f. 363.
Bellula res, pulchellula, p. 891.
Bellum ciuile, p. 156.
Bene compoſitus, f. 213.
Beneficium, ij, f. 585.
Beneficium capiti ſuperpono, m. 586.
Beneficium ingens, p. 586.
Beneficium retribuere, p. 28.
Benè iam ſe res habet, f. 768.
Beneuolentiæ, vel compaſſionis vox, p. 319.

Benè veneris, p. 319.
Beſtiæ, & volucres, f. 493.
Betum, i, p. 785.
Betum haurire, p. 785.
Bibere paulatim interrumpendo paruis hanſtibus, f. 339.
Bibo, bis, f. 873.
Bipennis, is, m. 280. p. 667.
Bis, vel ter, m. 15. m. 65.
Biſcoctus panis, f. 368.
Bis ſexaginta monetæ æreæ, f. 792.
Blanditijs animum alterius flectere, m. 499.
Blaterare, vel balbutire imitando per ludibrium &c. m. 545.
Blatta, æ, p. 277.
Blitum, i, p. 265. f. 643.
Boletus, i, fungus, i, f. 503.
Bolus, i, m. 466.
Bolus vnus folij, m. 466.
Bombycius folliculus, p. 818.
Bombyx, cis, p. 179. p. 556. f. 683. p. 718. p. 818. p. 818.
Bona cum venia, p. 471.
Bonum atramentum, m. 392.
Bonum opus facere in vtilitatem alicuius, f. 607.
Boni, f. 354.
Boni conſulere, m. 161.
Bonum eſſe, f. 583.
Bonus, a, vm, p. 826.
Bonus eſt hic liber, f. 308.
Bos, bouis, p. 48. p. 703.
Bos maculoſus, m. 597.
Braccæ ſinenſes, m. 895.
Brachia mouere ambulando, f. 859.
Brachijs complectendo ferre, m. 585.
Brachium, ij, m. 88.
Brachium exerere ad percutiendum, p. 716.
Branchia, æ, m. 451.
Breuia, p. 572.
Breuior coma, f. 521.
Breui corrumpenda res quia extra tempus immaturè capta, p. 894.
Breuiori via incedere, m. 726.
Breuis, e, m. 521. p. 750. p. 859.
Bubalis nares perforare, f. 807.
Bubalorum paſtor, p. 237.
Bubalos curare, f. 807.
Bubalus, i, m. 696. p. 703. f. 807.
Buccina, cum quà ſacrificulus ſtipem erogat, m. 427. p. 854.
Bufo, nis, f. 87. f. 128.
Bulliendo ſpumam effundi, p. 41.
Bullio, is, m. 693.
Butyrum, aut pinguedo quæcunque, m. 476.

CAchinnis implere omnia, f. 142.
Cachinnor, aris, f. 753.
Caco, as, m. 249.
Caco, as, immodeſta vox, m. 349.

Cacumen montis, p.223.
Cadauer, ris, m.307. p.441. p. 735. f.739. f.880.
Cadauer cooperire terrà, vel lapideo monumento, m.424.
Cadauer igne consumere, f.765
Cadere ex altiori loco, p.667.
Cado, is, f.250.
Cæcorum adunatio, m.882.
Cæcus, i, f.456. p. 458. m.822. p. 882.
Cæcus oculos adhuc habens, p. 622.
Cœcus oculos patentes habens, f. 453.
Cæcus, i, vocabulum contemptus, f.241.
Cælare aliquid, vt cultro, p. 633.
Cælaturas facere, m.96.
Cælibem vitam ducere sine coniuge p.695.
Cænosus locus, p.396.
Cænum, i, p.396. m. 403.
Cænum profundum, f. 58.
Cæruleus, m.668.
Cæruleus color subobscuns, f. 798.
Cæruleus subfuscus, m.568.
Cæsaries densa valde, m.820.
Calambanum, lignum pretiosissimum, f.343. m.502.
Calamus orizæ, m.428.
Calcare in inferiorem partem vt res sit compressa, m. 158.
Calcare leuiter, p. 555.
Calcare spinas, m.274.
Calcare vt plura capiat locus, p.158.
Calcar galli gallinacei, p. 139.
Calcari gallinam à gallo, m. 208.
Calcaribus equum premere, p.36.
Calcat gallus gallinam, m.208.
Calceare calceos, f. 444.
Calcei lati, p. 403.
Calce oblinire domum, m.511.
Calcem nimiam adhiberi folio, p.509.
Calceus, i, crepida, æ, m. 274. p. 307.
Calcitrare contra stimulum, m. 191.
Calcitro, as, m. 191.
Calculationes peragere, m. 800.
Calculo laborare, m. 193. m. 356.
Calculo laborare, vrinam non valere expellere, m.34.
Caldaria, æ, p. 883.
Calefacere aliquod edulium, superponendo illud orizæ coctæ adhuc calidæ, m. 316.
Calefacere aquam valde, p.511
Calefacere moderatè, f. 309.
Calefacere parum, m.4.
Calefieri, f. 704.
Calefieri ad ignem, f.704.
Calefieri ad solis lumen, f. 704.
Calefieri vestibus, m.4.
Calendarium, ij, p. 413.
Calesco, is, m.4.
Caliga, æ, p. 37.

Caligo tenebrosa, p.468.
Calix, cis, m. 102.
Callidus, a, vm, p 509.
Callos obducere, p. 165.
Callum, i, f.26. p. 158. f.164.
Calor, oris, p 367.
Calor & frigus ex febri, f.695.
Calor moderatus, p.4.
Calor temporis, m. 695.
Caluaria, æ, f. 690.
Caluus, a, vm, f 692. p.804.
Calybs, ybis, p. 757.
Cambogiæ regnum, p. 87. f. 463.
Campana, æ, f. 118.
Campanæ orientalis genus cũ vbere in medio, m. 106.
Campanula, æ, p. 896.
Campanulæ equorum, m. 468.
Campanula indica ad vigilias indicandas, p. 443.
Campus, i, p. 236. p. 572.
Campus ad semen aptus, m. 351.
Campus incultus, p. 236.
Campus vnus, p. 236.
Cana barba, m. 18.
Canalis quilibet, aut etiam alueus quo aqua ejicitur è naui, p. 453.
Cancer, cri, f. 137.
Cancer paruulus, quem salecondiunt, m. 660.
Cancer plenus substantia, m. 93. m. 419.
Cancer vacuus, m. 586.
Cancri caro, f. 137.
Candelabrum, i, m. 80. f. 513.

Candela, æ, m. 513.
Candela cerea, m. 513.
Candelam accendere, f. 513.
Candelam emungere, f. 513.
Candelam extingue, p. 514.
Candelas conficere, f. 513.
Canere cum pulsu instrumenti musici, f. 316.
Canere multos simul, aut etiã flere simul, m. 650.
Cani capilli, m. 18.
Canis, is, m. 110. f. 493. p. 703. f. 843.
Canis furens, m. 110.
Canis rex, idolum Tunchinensium, p. 92.
Canis sclopi, f. 125.
Canit auis, f. 358.
Canna dulcis, p. 466.
Cannæ indicæ frusta, quibus colligantur paleæ ad cooperiandas domos, p. 336.
Cannæ indicæ nodos abscindere, m. 808.
Cannæ indicæ, quibus immediatè superponuntur paleæ, quæ tegunt domum, m. 298.
Cannæ indicæ tecto domus impositæ, m. 280.
Canna indica, m. 598. p. 808.
Canna indica apta ad opera, inficienda sandaracha, m. 633.
Canna indica fœminina, f. 256.
Canna indica fissa, m. 273.
Canna indica iam matura ad opus, f. 270. p. 271.
Canna indica minimè solida, &

& ad modum noſtratis vacua, p. 573.
Canna indica minutior ampla habens folia. f. 802.
Canna indica, quæ pulſatur ad ſignum publicum, f. 474.
Canna indica ſolidior, f. 329.
Canna indica vacua, & tenuis, nec benè compacta, p. 563.
Canna indica vacua iam reſecta, & aptata ad opus, f. 503.
Cannam indicam conterere, m. 573.
Cannam indicam pulſare in ſignum, f. 474.
Cannam indicam reſcindere, p. 504.
Cannam indicam tenuem cultro aptare ad opus, m. 573.
Canna qua ſumitur betum, p. 222.
Cannarum indicarũ variæ ſpecies, p. 808.
Canna ſaccharea, p. 390.
Canna ſubtilis ſatis firma, m. 704.
Cano, is, p. 77. m. 316.
Cantatrix, cis, f. 316.
Cantio, onis, p. 77. f. 316.
Canto, as, f. 316.
Cantus cum narratione, f. 120.
Cantherius, vaſarium, armarium, m. 276.
Capella, æ, f. 161.
Capere ambabus manibus, p. 71.
Capere piſcem hamo, p. 91.
Capere, vt aliquid, quod euadere poteſt, p. 408
Capi à miniſtris iuſtitiæ, p. 91.
Capio, is, f. 69. p 289.
Capio ſenſum, p. 324.
Capillaturam ligare ſupra caput, p. 52.
Capilli adhuc nigri ſine canis, p 883.
Capilli cani, p. 821.
Capilli criſpi, p. 619.
Capilli criſpi, implicati, m. 53. f. 422.
Capilli ex parte cani & ex parte nigri, p. 178. f. 422.
Capilli criſpi, m. 820.
Capilli filum, m. 820.
Capilli implicati, f. 820.
Capilli occipitis, f. 820.
Capillis aliquem comprehendere, f. 820.
Capillis carens in toto capite, p. 811.
Capillos abſcindere, m. 820.
Capillos egregiè pectere, p. 640.
Capillos forcipe paruula auellere, p. 821.
Capillos in occipite colligare, p. 257.
Capillos ligare, f. 820.
Capillos ſoluere, f. 37.
Capillos tondere in contemptum ſæculi, m. 754.
Capillus, i, m. 820.
Capillus ater, ſatisque denſus, qui fluit ad humeros, p. 876.
Capillus impexus, f. 37

Capillus niger, p. 821.
Capitale, is, p. 72.
Capitale damnum pati, p. 72.
Capita virtutum septem sunt præcipua, p. 478.
Capite inuerso decidere, f. 195.
Capito, onis, m. 59. p. 835.
Capo, nis, m. 253. m. 764.
Capra, æ, f. 161. p. 703.
Capsula, in qua literatorum pileus seruatur, p. 427.
Capsula, in qua reponitur imago, vt decenter colatur, f. 360.
Captus manibus, f. 42.
Captus manibus, seu brachijs, p. 625.
Captus membris, f. 670.
Captus pedibus, f. 42.
Caput, itis, f. 778.
Caput amputare, p. 370.
Caput amputare, vt in bello, p. 617.
Caput absciſſum, p. 370.
Caput familiæ, p. 72.
Caput flabelli, f. 468.
Caput in bello amputatum deferre ad petendum præmium, p. 617.
Caput pagi, p. 837.
Caput paululum vertere, vt ad videndum &c. m. 522.
Caput, seu præcipuus in pago, f. 811.
Caput, vel articulus libri, p. 222.
Caput, vel sectio libri, m. 226.
Caput vnum libri alicuius, p. 124.
Carbo, onis, p. 739.
Carbo ignitus, p. 739.
Carbunculus, i, f. 876.
Carcer, ris, f. 535. m. 632. p. 839.
Carceri addicere, m. 632.
Carceri mancipare, f. 130.
Carcer ligneus, f. 130.
Carere propria domo nec fixã habitationem habere, p. 154
Carinæ tabula, f. 796.
Cariophyllum, i, f. 222. f. 343.
Carmina, seu similiter cadentia componere, f. 227.
Carnem crudam, aut semiustulatam comedere, m. 725.
Carnem edere ex inaduertentia, m. 769.
Carnem male assam fere crudam comedere, p. 6.
Carnem, pisces, oua, aut aliquid ex ijs comedere, p. 726.
Carnes non edere, p. 769.
Carnifex, cis, m. 837.
Carnositas in testiculis, p. 759
Carò æstimata res, f. 456.
Caro, carnis, m. 557 p. 769.
Caro elixa sinè condimento, m. 591.
Caro, & os, m. 899.
Caro gallinæ, suilla, bouina, bubalina, f. 769.
Caro macra, sine pinguedine, f. 499. m. 769.

Caro pinguedini interiecta, f.654.
Caro pinguis, m.769.
Caro suila lardo intersita, m. 15.
Caro, vel oua cancri, p.255.
Carta benè suscipit atramentum, p.7.
Carta candida bene compacta, f.86.
Carta, quæ mortuorum capsis ab Ethnicis apponitur, p. 360.
Cartula, quæ adhibetur ab Ethnicis in parte superiori loculi defunctorum, m.360.
Casa rustica, m.544.
Castanea, æ. m. 162.
Castigare aliquem, m. 702.
Castra metari, f.206.
Castro, as, p. 331. p. 764.
Castigo, as, p. 702.
Castus, a, vm, f.236. p. 767. p. 834.
Casui aduersarij luctam instituere, p.215.
Casus in lucta, p. 215. m.356.
Casus rei, quæ diuturnitate temporis se ipsa cadit, f.664.
Catalogus, i, p. 90.
Catena, æ, f.822.
Catena aurea, f.822.
Catena ferrea, f.822.
Catenæ ferreæ, m. 421.
Catena, quæ fiunt compedes, m.228.
Caterua latronum, m.202.
Catillus, i, catinus, i, m. 220.
Catulus, i, p. 152.
Catulus canis, leonis, tigris, &c. f. 493.
Catus syluestris, f.80.
Cauda, æ, f.243.
Cauda carens canis, & sic de alijs rebus, m. 145.
Caudæ amputatæ animal, f. 243.
Cauda galli; est genus piscis, p.86.
Cauea, æ, p.427. f.651.
Cauea maiusculorum animalium, f.140.
Cauea ad capiendos tigres, f. 651
Cauea caprarum, f.140.
Cauea tigrium, p. 141.
Cauere ab inuicem sibi prospiciendo, m.584.
Cauterium facere, p.146.
Cedere alicui, p. 560.
Cedo, is, f. 185.
Celebrare conuiuijs triduum recentis anni, p. 731.
Celebrare conuiuium primo magistro, m. 731.
Celeusma voce suaui ad numerum conclamare, f. 637.
Cella, æ, p.118.
Cellarium, ij, m. 368.
Cellarium monetarum, m.368.
Cedere filio cibum, p.186.
Centipeda, æ, f.666.
Cento, onis, p.65. m. 263.
Centonibus vestem sarcire, f.263.
Centum, f.802.

Centum & dimidium, m. 662.
Centum fila, seu ligaturæ, quarum vnaquæque sexcentas monetas includit, m. 620.
Centum millia, f. 857.
Centum millia monetarum æreárum, f. 793.
Cepe, p. 137. f. 314.
Cepe species quædam, m. 319.
Cepe spica, f. 314.
Cepe tunica, f. 314.
Cera, æ, m. 11. m. 680.
Cera liquefit, cereus ardet, m. 680.
Ceremonia quædam, in qua defertur Rex Tunchinensis, quem vocant Bua &c. f. 279.
Cereus, i, m. 680.
Ceram liquefacere, m. 680.
Cerebrum, i, f. 584.
Cernere circunspectè, & cum timore, p. 454.
Certamen inire, m. 273.
Certè profectò, sanè, m. 751.
Ceruical, alis, p. 215. f. 296.
Cerui cornua, p. 344.
Ceruſa, æ, m. 594.
Ceruſa faciem inficere, f. 594.
Ceruus, i, p. 344.
Ceruus ingens, p. 500.
Ceruus sine cornibus, p. 500.
Cessare pluuiam, f. 723.
Cessare ventum, m. 398.
Cessat iam pluuia, m. 277.
Cessat nunquam, m. 242.
Cessauit iam pluuia, p. 637.
Cessauit ventus, f. 726.
Cesso, as, m. 242.

Chalybs, bis, f. 258. p. 259.
Character difficilis, p. 117.
Character facilis, p. 117.
Characteres omnibus suis partibus constantes, f. 357.
Characteres, quibus vtuntur Annamitæ ad conscribendum, f. 568.
Character minutior, p. 516.
Cholaphizo, as, p. 65.
Cholaphus, i, p. 65. f. 28. f. 84.
Chorda citharæ, m. 663.
Choreas ducere; saltо, as, f. 486.
Chori Angelorum, f. 233.
Cibum rex manu apprehendit, p. 782.
Cibus, i, comedo, is. p. 782.
Cibus vilis, male paratus, m. 469.
Cicada, æ, m. 863.
Cicatrix, icis, m. 790.
Cicurare elephantem, f. 250. m. 726.
Cicurem fieri, m. 165.
Cimex, cis, f. 646.
Cincinnos calamistrare, f. 820.
Cinericei coloris auis &c. f. 510.
Cinericius, a, vm, m. 668.
Cinericius color, m. 865.
Cinis, eris, m. 43. f. 230.
Cingulum, i, f. 163. m. 193.
Cingulum latum, quale magistratus sinenses deferre solent, m. 86.

Cingulæ laterales sellæ, m. 193.
Cingula lateralia equi, p.744.
Cinnamomum, i, casia, æ, p. 625.
Circiter, m. 167.
Circinus, i, p. 382.
Circuitus excursionis equitum, f. 646.
Circuli diuidentes monetas in sexagenarias, m. 373.
Circulus, i, annulus, i, p. 861.
Circulus, i, arcus, vs, f. 860.
Circulus argenteus, m. 861.
Circuncidere capillum, m. 340.
Circumcido, is, f. 865.
Circum, circa, p. 623.
Circum circa domum, p. 623.
Circumeo, is, p. 173. m. 858.
Circumquaque, m. 121.
Circumuoluere aliquid, m. 858. p. 882. m. 886.
Circumuoluere clauem intra seram, m. 859.
Circumuoluere funem, f. 858.
Circundo, as, m. 605.
Cista magna, m. 35.
Cista, per quam varia asportantur, m. 696.
Cista piscationi deseruiens, m. 569.
Cista rotunda, quæ clauditur, m. 561.
Cista rotunda, quæ communiter ad orizam custodiendam inseruit, f. 491.
Citò morientes dantur, sunt & qui dùm viuunt, m. 351.
Citò reuertere, p. 661.

Ciuilibus, ac mundis indui vestibus, p. 701.
Clamo, as, m. 358.
Clamor, aut murmur populi, p. 389.
Clamor inconditus multorum, m. 646.
Clara, & minimè turbida aqua, p. 806.
Clarè, f. 847.
Clarè, dilucidè, m. 817.
Clarè se explicans in sermone, m. 651.
Claritas, atis, f. 676.
Clarus, a, vm, p. 398. m. 467. p. 621. f. 776.
Clarus minimè turbidus liquor, f. 805.
Claua ludere, f. 136.
Claudere crumenam, m. 841.
Claudere dentes, vt ex apoplexia, m. 638.
Claudere ianuam, m. 138. m. 206.
Claudere ianuam absque repagulo, f. 365.
Claudere manum, m. 503.
Claudere librum, m. 680.
Claudere oculos, f. 156. m. 323. m. 546.
Claudere, os, f. 156. m. 258. f. 520. m. 558.
Claudere pedes compedibus, f. 206.
Claudere viam, nequis per eam transeat, p. 642.
Claudere vmbellam, f. 302.
Claudico, as, f. 411. f 544.

Clau-

Claudo, dis, m. 206.
Claudus, i, p. 625. m. 407.
Claudus altero pede, f. 367.
Clauicularius faber, f. 772.
Clauiculus ad claudendam ianuam, m. 50.
Clauis, is, f. 104. p. 370.
Clauis configere, f. 206.
Clauis vniens superiores partes domus ligneæ, p. 29.
Clauos figere, m. 202.
Clauos refigere, f. 202.
Clauum retorquere, f. 202.
Clauus, i, m. 202.
Clauus ferreus, m. 202.
Clausi fermè oculi, p. 325. m. 550.
Clausi penè oculi præ somno, p. 174.
Clemens, tis, p. 371.
Clipeo & ense armatum pugnare, p. 204.
Cochlea, æ. p. 585.
Cochleæ complementum, p. 585.
Cochlear, aris, m. 477. f. 599.
Cocincinenses, f. 622.
Cocles, itis, p. 12.
Cocta iam oriza, p. 108.
Coquus, qui, f. 33.
Cæleſtis color, m. 668.
Cœli domini domus, p. 763.
Cœli dominus, p. 763.
Cæli quot sunt? m. 825.
Cælum, i, p. 45. f. 762.
Cœlum & terra, f. 219. f. 762.
Cælum generat hominem & homo producit cælum, error Ethnicorum &c. p. 717.
Cœlum operit terra sustinet, p. 605 f. 714.
Cœlum productum est ad mediam noctem, terra duabus post horis, homo vero quatuor horis post mediam noctem, error, m 853.
Cælum rotundum, terra quadrata, error, m. 610. f. 763.
Cœlum, terra, homo, res, m. 862.
Cœrcere dæmonem, f. 834.
Cogitare apud se, p. 258. m. 738.
Cogitationes, f. 401.
Cogitationes, & affectus, f. 237.
Cogito, as. m. 416. p. 434. f. 703. m. 871.
Cogito, as, imaginor, aris, f. 847.
Cohærere non valet, f. 173.
Cohors, ortis, p. 128.
Cohortis eiusdem milites, p. 230.
Coire cum fœmina, m. 403.
Colere legem, m. 611.
Colica, æ, p. 623.
Colligare diabolũ in ipso energumeni corpore, f. 811.
Colligare ligulam vestis, p. 256.
Colligare, seu claudere ianuã, m. 256.
Colligationes viminum, in quibus ex humero ante, & retrò pen-

pendulum portatur onus, m. 621.
Colligatio quædam monetarũ quæ complectitur quinque alias filo transmissas quarum vnaquæque sexcentas monetas complectitur, p. 69.
Colligatio seu fascis rerum maiusculorum, vt lignorum, arborum & similium, p. 132.
Colligatio viminum, in qua pendens candela, seu lucerna sistit, f. 621.
Colligere caculationes in vnã summam, f. 297. p. 864.
Colligere claudêdo vmbellam, p. 133.
Colligere herbas, m. 307.
Colligere manu, f. 339.
Colligere ligna, m. 307.
Colligere quisquilias manu, f. 339.
Colligere singula post singula, f. 403.
Colligere spicas à messoribus derelictas, m. 482.
Colligere tributum, m. 692.
Colligere vela, m. 143.
Collimare balistâ. p. 263.
Collimare fistulâ ferreâ, illam vultui iungendo, p. 263.
Collimo, as, p. 104.
Colloquium aliquorum interrumpere aliis verbis interpositis, p. 286
Colloquium alteri negare, m. 81.
Collum cuiuscunque rei, f. 126.
Collum manus, f. 126. m. 715.
Collũ mouere molliter, p. 213.
Collum pedis, f. 126.
Collum stringere vsque ad suffocationem, p. 526.
Collum vestis, f. 126.
Colo, as, m. 420.
Colo, is, m. 611. m. 706.
Colo, is, veneror, aris, f. 771.
Colocasia, æ, m. 370. m. 396. m. 463.
Colocasia oblonga, m. 446.
Colocasia quædam, f. 633.
Color, is, p. 460. m. 781.
Color, ris, colores quibus vestes, & alia inficiuntur, f. 667.
Color albus, p. 805.
Color cælestis, m. 35.
Colorem amittere, p. 489.
Colorem vnius vestis alteram inficere, f. 774.
Colores ad imbuendum, m. 785.
Colores ad inficiendum, p. 489.
Colores ad pingendum, m. 785.
Colores per misturam componere, m. 785.
Coloribus variegatus, f. 668.
Coloris diuersi canis in collo à colore corporis, m. 371.
Color niger minimè splendens, f. 737.
Color pellucidus, m. 460.
Color viridis, f. 882.
Colorum variegatio, m. 111.

Coluber ingens, m. 326.
Columba, æ, m. 47. p. 91.
Columbarium, ij, p. 119.
Columnæ minores in eadem domo, m. 134.
Columnæ paruæ, quæ superponuntur tignis, &c. m. 835.
Columna lignea quam erigunt Ethnici præ foribus ad cæli cultum, vel ad maledicta in aliquem conijcienda, p. 193.
Columna, sustentaculum, p. 134.
Columna sub dio erecta cum suffitibus suprapositis, m. 119.
Columna, vel erectus lapis, in quo aliquid in monumentū notatur, f. 35.
Comam nutrire, m. 820.
Comburere, vt in melius transformetur, error, f. 329.
Comburi, m. 94.
Comburi domum, m. 94.
Comedendo strepitum ore edere, p. 679.
Comedere aliquid leue, & alia, non tamen orizam, f. 615.
Comedit rex, ita dicitur ob reuerentiam, m. 82.
Comedo, is, f. 5.
Comere se cerusa, p. 289.
Comestibile cucurbitæ indicæ, sic dicitur de alijs cucurbitis, & de pepone & similibus, m. 140.
Comitando viam docere, p. 239.
Comitari funus, p. 232. p. 239.
Comitari aliquem, vel ducere, m. 195.
Comitor, aris, p. 239.
Commendo, as, m. 158.
Comminuere intra digitos, f. 66.
Comminuere orizam pilo, m. 550.
Comminui diotam, f. 681.
Commisceri ad inuicem, m. 397.
Commissarius, seu persona primaria, cui aliquod negotium committitur, f. 323.
Committere negotia alicui, f. 604.
Commodato petere, vel accipere quod idem numero restituendum est, m. 493.
Commodatum petere equum, m. 493.
Commodo, as, m. 493.
Commorantes in syluis, p. 201.
Commora, aut male fixa columna, m. 436.
Commouere populum, p 654.
Communes res, m. 121.
Communicare legem, p. 777.
Communicatio meritorum, seu communio sanctorum, p. 777.
Communico, as, p. 777.
Communis, e, m. 121.

Como, comis, m. 221.
Comœdiam, aut aliud repræsentationis genus peragere, f. 810.
Comœdias agere, m. 836.
Compactus, a, tum, f. 191.
Compati, & dolere de malo alterius, f. 894.
Compede captus, f. 822.
Compede ligneo comprehendi, m. 804.
Compedes, vm, f. 822.
Compedes lignei, in quibus pedes inserti clauduntur, m. 804.
Compellere equum ad currendum, p. 95.
Compello, is, m. 250.
Compendio cathechismum docere, f. 716.
Compendiosa via incedere, m. 589.
Compendio vti, f. 824.
Compendium itineris, p. 809.
Compilatus à grassatoribus, m. 144.
Compingere libros, p. 207.
Complanare nodos cannæ indicæ, p. 394.
Complectendo fouere, p. 58.
Complexio, onis, p. 595.
Complectitur felicitates mirabiles, f. 297.
Completa, & perfecta habent omnia hi coniuges, p. 769.
Complicatio pilei quæ frontem operit, p. 172.
Componendi causa ad examen

ire, p. 758.
Componere pileos, p. 407.
Componere vestem iam indutam, vt recta fiat, m. 892.
Compositas manos habere iuxta pectus, p. 148.
Compositio quædam è cera & alijs, p. 680.
Comprehendere aliquem, & tradere iudici, p. 571.
Comprehendere comam, m. 885.
Comprehendo, is, f. 81.
Compressio populi frequentis, p. 178.
Compressio præ multitudine, p. 522.
Comprimere aliquid in loco angusto, m. 282.
Comprimere in partem inferiorem seu calcare, m. 8.
Cõprimere inter tabulas, p. 514
Comprimere labia, m. 258.
Comprimere librum, p. 514.
Comprimere manibus, aut crispare telam, vel sericum, vt splendescat, m. 514.
Comprimere sericum, m. 514.
Comprimere vulnus, vt exprimatur pus ab illo, f. 504.
Computorum liber, f. 819.
Concedo, is, m. 109.
Concede vt ingrediatur, f. 109.
Concepit, f. 733.
Conceptus est, m. 293.
Concha, æ, p. 70.
Concha cancri, p. 484.
Conchilium, ij, p. 484 + p. 585.

Concinnare capillos, m. 645.
Concinnare folium, m. 730.
Concinnare se, m. 680.
Concinnatus aptè pileus, f. 289.
Concionari, m. 274.
Concionatur appositè, p. 279.
Concipio, is, m 109.
Concoquere, f. 510.
Concoquere carnem ad ficcum sinè aqua, m. 368.
Concoquere pharmacum, f. 667.
Concoquere donec bulliat, m. 693.
Concoqui aliquid valdè, ita vt dissoluatur, p. 510.
Concorditer inuicem degere, f. 328.
Concorditer viuere, p. 773.
Concubina, æ, f. 70. m. 406. f. 481. m. 505. p. 765. f. 599.
Concubina Patris, m. 461.
Concubina principis viri, f. 15.
Concubina regis defuncti, p. 16.
Concubinas habet quæ domo non egrediuntur, f. 599.
Concubina viri primarij, m. 317.
Concupiscere legem, m. 364.
Concursus auium, p 790.
Concursus hominum, p. 704.
Concursus magnus aulicorum ad aulam &c. p. 601.
Concursus multorum, f. 235.
Concursus populi, f. 561.
Concursus populi numerosus, p. 526.

Concursus sanguinis ad partem corporis læsam, f. 798.
Concussi dentes, m. 436.
Condere aliquid arte factum, quod ligatur, p. 207.
Condere sub terra res suas, m. 637.
Condere testamentum, f. 44.
Condire iusculum, p. 801.
Condita aceto res, p. 180.
Conditæ aceto herbæ, p. 180.
Conditura sacchari, m. 535. m. 649.
Conducere homines, naues &c. p. 493.
Confabulari cum aliquo, f. 566.
Confabulor, aris, m. 369.
Conferre, m. 68.
Conferre aliqua inter se, p. 689.
Conferre cum alio, p. 680.
Conferre gradum dignitatis alicui, p. 612.
Conferri non potest, m. 68.
Confessionem cruciatibus extorquere, m. 898.
Conficere gladios, lanceas, f. 203.
Conficere seipsum, m. 67.
Conficere statuas, p. 209.
Confidere alicui, m. 554. m. 754.
Confidere in bonis, f. 372.
Confidere sibi ipsi, f. 372.
Confido, is, p. 81. f. 227. f. 372.
Configo, is, f. 33.
Confiteri peccata, p. 898.

Con-

Conflare argentum, p. 240
Conflare argentum ad formam vngulæ equinæ, f. 50.
Conflare tormenta bellica, f. 239. p. 708.
Conflare campanam, p. 240.
Conflo, as, f. 239.
Conformari præcipientis verbis, m. 137.
Confracti dentes, m. 463.
Confracti foraminis acus, m. 686.
Confricare nares, m. 274.
Confricare solidum atramentum ad scriptionem, p. 528.
Confringere pedes, & manus, p. 282.
Confringi navim, f. 70.
Confringi rem duram, ac fragilem, f. 718.
Confundo, is, m. 400.
Confusè multis negotijs implicari, f 742.
Confusè scribere, p. 752.
Confusio, onis, m. 174. p. 338. m. 397. m. 423.
Confusio rerum, f. 805.
Confusio, vt quando multi simul loquuntur, m. 233.
Congelari aquam, m. 235.
Congerere cõtributiones multorum, m. 298.
Conglutino, as, p 674.
Congratulor, aris, f. 771.
Congratulor magistro de fælici suo aduentu, m. 452.
Congregare cinerem, p. 876.
Congregatio piscium, p. 790.

Congruè facta est hæc epistola, & sic de alijs rebus, f. 308.
Coniectari quo die futura sit pluuia, p. 270.
Coniector, aris, f. 269.
Conijcere aliquem in columnam, p. 863.
Coniungo, is, f. 58.
Coniungo, is, iungo, is, m. 839.
Coniungo, is, dicitur etiam de matrimonio, m. 358.
Coniunctæ inuicem duæ res, vt duæ tabulæ, f. 413. p. 414.
Coniuncti pedes, p. 293.
Coniugatus es necne? f. 23.
Coniungere funem vnum alteri, p. 567.
Coniuro, as, f. 753.
Conniueo, es, m. 66.
Conniuere oculis, f. 545.
Conopæum cum peripetasmatibus hinc inde extensis, p. 837.
Conquassari, m. 419.
Conqueror, eris, p. 270. f. 358. p. 829.
Conqueritur pagus, f. 358.
Conquirere victum, p. 380.
Consanguineus atriguus, m. 20.
Consanguinei, p. 327. p. 313. f. 719. p. 762. p. 877.
Consanguinei ex parte matris, m. 327. p. 537.
Consanguinei ex parte patris, m. 327.

Conſcribere ſcripturam obligationi obnoxiam, f.869.
Conſentio, is, p. 109.
Conſiderare neſcit, m. 415.
Conſiderate operari, m.881.
Conſilium de negotio perage-re, m. 819.
Conſilium inire inter ſe, p.430.
Conſilium ſibi inuicem dare, m.845.
Conſociatos ſimul iter confi-cere, f. 427.
Conſolor, aris, m.5.
Conſonum eſt rationi, p.590.
Conſpirare ad malum, f.396.
Conſtans in lege, p. 205.
Conſtellatio, nis, p. 678.
Conſtringere guttur duobus lignis ita vt mors ſequatur, m. 357.
Conſuere aliquid de nouo, p. 447.
Conſuere ex varijs fruſtulis mammillare, p. 83.
Conſuere fimbriam veſtis aliquantulum complicatam, p.263.
Conſuere in culcitræ morem, m. 95.
Conſuere veſtem, m.364.
Conſuetudinem ſectari, f. 774.
Conſuetudo fori, f. 778.
Conſuetudines pagi, f.778.
Conſulere magiſtrum Ethnicorum de loco, m. 412.
Conſulere Pythoniſſam, m.133 p. 337.
Conſulere ſe inuicem, m.819.
Conſulo, is, p. 329.
Conſulto, as, f. 416.
Conſummare matrimonium, m. 339.
Conſumpta res, m. 664.
Conſumptum quid, vel carens acumine, quod habere deberet, f.134.
Conſuo, is, m.364.
Contemnere Patrem, & Matrem, p.162.
Contemno, is, f 100. p. 162. p.185. m. 471.
Contemnere ſe inuicem, f.142.
Contemnere aliquem verbis, aut irridere, p.284.
Contemptibiliter loqui de aliquo, p.271.
Contendere de fortitudine, f.238.
Contendere de lege, f.127.
Contendere de talentis, m. 238.
Contendere in remigando, f. 238.
Contendere inuicem, m. 238. f. 127.
Contendo, is, p.80. f.86. m.97. p. 279.
Contentio, nis, p. 221.
Contentiosè amputare capita, p. 221.
Contentus, a, vm, m.600.
Contere farinam, f. 409.
Conterere arundinem, vt fiat apta ad opus, p 171.
Contexere acu tibialia, vel quid ſimile, p.358.

Conterere cannas Indicas, p. 282.
Conterere pedibus, p.271.
Conterere terram postquam, sulcata est, m. 607.
Contignationem habens domus, f.254.
Contignationem incolit, p.255 f. 809.
Contignationes quatuor habens domus, p. 825.
Contignationis domus, p.97.
Contignationum trium nauis, m.225.
Continuo, as, p. 282.
Continuo, as, assiduum esse, m. 787
Continuò, sine intermissione, f. 366.
Contorqueo, es, p. 859.
Contorquere brachium alicui, p.859.
Contorquere corpus, m.558.
Contorquere fila inter manũ palmas, p. 885.
Contorquere funem, p. 859.
Contorquere funem ferræ, vt comprimatur ipsa ferra, p. 515.
Contorquere labia, m. 558.
Contorquere labia contemnendo, p.42.
Contorquere monetas æreas, m. 504.
Contorquere os, vel labia in contemptum alterius, f.69.
Contorquere premendo, p.515
Contorquere vestes &c. p.859.

Contortum os, p. 465.
Contradicere legi, f.25.
Contradicere cum contemptu, m. 342.
Contradico, is, f. 25. p. 80. p. 471. m. 600.
Contrahere collum præ frigore, f.244.
Contrahere se vt ex frigore cũ genua vultui adhærent, p. 137.
Contrahi membra ex morbo, p.125.
Contrahi neruos, p.664.
Contrahi pedes aut manus frigore, p.125.
Contraria est aqua igni, f. 897.
Contrariari sibi inuicem &c. f. 897.
Contrarium peragere, f. 423.
Contrarius, a, vm, m. 377. m. 897.
Contrarius ventus, p.549.
Contrectare manu leuiter, p. 74.
Contremiscens pulsus, m.266.
Contremiscere corpus, m. 449.
Contremisco, is, f.183. p.266. f. 377.
Contributio multorum, m. 778.
Contributiones multorum cõgregare, m.778.
Contundere aliquid, m.265.
Contundere arundinem, f.234.
Contumelias proferre, f. 844.
Contusum, non rotundum, f. f.265.
Conuenienter, p. 140.

Conuenio, is, f. 338.
Conuenio is, coniunctio, onis, p 280.
Conuenire ad deliberandum, f. 338. p. 339.
Conuenire inuicem, p. 280. f. 482.
Conuenit, f. 512.
Conuentus, in quo suum cuique redditur, p. 542.
Conuentus populi, f. 457.
Conuerti ad aliquem, m. 44.
Conuerti iacentem, p. 40.
Conuitior, aris, f. 123.
Conuitia conijcere, p 52.
Conuiuium festiuum, quod celebrant &c. p. 778.
Conuiuia quibus maiores superstitiosè colunt, p. 99.
Conuiuio celebrare felicem euentum, f. 5.
Conuiuium quod celebratur in memoriam defuncti, p. 286.
Conuiuium quod primis tribus diebus recentis anni fit, f. 5.
Conuiuium vnum, m. 791.
Conuocare ruba, m. 324.
Conuocat gallina pullos, f. 842.
Cooperio, is, p. 59. f. 100. p. 605. p. 875.
Cooperire ignem ne extinguatur, p. 183.
Cooperire ollam, diotam & similia, p. 195.
Cooperire se, cum quis cubat, m. 207.
Cooperiri in lecto, f. 100.

Copiosa messis, m. 486.
Copiosè flere, m. 641.
Copula canum, m. 411.
Copula carnalis, modestè, loquendo, p. 83.
Copulam carnalem habere, m. 393.
Copulam carnalem habere cum muliere, f. 218.
Coquere carnem, f. 510.
Coquere orizam, p. 78. p. 775.
Coquere piscem sine aqua, f. 368.
Coquulum, i, f. 97.
Cor, dis, f. 58. p. 798.
Cor, dis, viscera, rum, p. 717.
Cor à cæli Domino mouetur, m. 402.
Coracinus piscis, p. 698.
Corallium, ij, p. 325. p. 674.
Coram, f. 457.
Coram aliquo, p. 816.
Coram, ante, prius, p. 816.
Corbis ad lauandos pisces, p. 286.
Corbis cum ansulis, m. 85.
Corbis in superiori parte rotundus, in inferiori quadratus ad custodiendam orizam deputatus, m. 47.
Corbula plana, & minimè densa, m. 295.
Corbula, in qua lauantur pisces, m. 651.
Corbula quædam cum ansula ad aliquid emendum in foro, f. 277. p. 278.
Corbula rotunda, p. 389.

Corbu-

Corbula viminea, in qua lauatur oriza antequam concoquatur, f.631.
Corda hominum inducere ferè in malam partem, f.167.
Corde credere, m.401.
Corde reuereri, m.402.
Cordis afflictio, m.401.
Cordis labor, m.401.
Corea, p.412.
Coreæ regnum, f.86.
Coriandrum, i, f.489. f.643. p. 844.
Cornu, m.704.
Cornua cerui, p.255.
Cornua sursum erigere ad lunæ modum, f.87.
Cornu impetere, f.25.
Cornu vnicornis, m.704.
Corona capillorum recens rasa, p.333.
Corona, quam radunt in pregmate &c. m.533.
Coronam radere, m.533.
Corona Regia, p.485.
Corona spinea, m.255. p.485.
Corona spinea, vt Christi Domini, p.514.
Coronis vmbellæ, p.114.
Corporei oculi, m.557.
Corpus, poris, m.71. m.464. m.739. f.880.
Corpus humanum, m.449.
Corpus integrum librorum, m. 601.
Corpus organizatum, cum primum infunditur anima rationalis, p.477.

Corpus viuens, f.739.
Corrado, is, f.393.
Corripere homines, f.169.
Corrodant te corui, m.474.
Corrodo, is, m.474.
Corruere in faciem, f.120.
Corruere tectum domus, f.685.
Corrugare telam, vt splendeat, f.514.
Corrugata facies, p.276.
Corrugatam habet faciē, f.547.
Corruit domus, f.250.
Corrumpere donis, m.770.
Corrumpo, is, p.342.
Corruptibilis, e, p.481.
Corruptum aliquid postquam coctum est, p.770.
Cors porcorum, f.140.
Cors simiarum, f.140.
Cortex, icis, p.70.
Cortex in modum pellis sub ramo arboris, quam Lusitani ariqueram vocant, f.471.
Cortex, vel lignum aquæ supernatans &c. p.596.
Corui te deuorent, f.616.
Corui te rodant, maledictū, m.1
Corui te vellicent, maledictū, m.673.
Coruus, i, m.1.
Coruus maior, f.616.
Coruus paruulus in modum cornicis, f.616.
Costa, æ, p.900.
Costa in imo pectore, m.145.
Cras, f.445.
Cras mane, f.694.
Crassa tabula, m.164.

Craſſa tela, m. 164.
Craſſus, a, vm, m. 324.
Craſſus, a, vm, vt pannus, p. 817.
Cras ſummo mane, p. 416.
Crates arundinea, f. 672.
Crates arundinea ad piſces capiendos, m. 199.
Crates, columnulæ, m. 396.
Crates tornatiles, p. 796.
Crates tornatiles ligneæ, f. 131.
Cratio, is, p. 87.
Credo, is, f. 798. p 799.
Credo in Deum Patrem, f. 798.
Cremium, ij, f. 92. p. 826.
Creo, as, f. 512.
Crepare aliquid, & in fruſta comminui, f. 621.
Crepare medium, vt Iudas, m. 561.
Crepare tormentum bellicum, f. 718.
Crepida, æ, f. 166. m. 274. p. 307.
Crepidæ ligneæ, f. 299.
Crepidas calceare, m. 307.
Crepidas deponere, m. 307.
Crepidatum incedere, p. 167. m. 307.
Crepidis ligneis incedere, f. 299.
Crepitum digitis edere, m. 372.
Crepitum edere cannas indicas dum comburuntur, m. 563.
Crepitum edere in igne placentas ex oriza, f. 563.
Crepitus alicuius rei, quæ exploditur, p. 563.
Crepitus edere candelam, m. 563.
Crepitus ventris, p. 223. m. 563.
Crepuit diota, & in fruſta eſt confracta, p. 622.
Creſco, cis, f. 216. m. 471.
Cribrare orizam, f. 260. p. 265.
Cribrum, i, p. 265. m. 676.
Criſpari, m. 121.
Criſpi, & retorti capilli, m. 894.
Criſpis, & retortis pennis gallina, m. 894.
Criſpus, a, vm, m. 121.
Criſta, æ, m. 253.
Criſta galli, aut gallinæ, m. 266. m. 483.
Criſta inferior, m. 253.
Criſtallus, i, vitrum pellucidũ, f. 783.
Criſta plumea in fronte equi, m. 454.
Crocei coloris auis, p. 332.
Croceus color, p. 332.
Croceus flauus, p. 668.
Croco inficere, m. 525.
Crocus, i, m. 525.
Cruciatus, vs, m. 270. f. 324.
Cruciatuum viciſſitudo, p. 430.
Crudelis, le, m. 1.
Crudelis, e, ferox, cis, p. 825.
Crudum piſcem edere, m. 697.
Crudus, a, vm, m. 697.
Crumenæ committere, m. 844.

Crumenam aperire, m.844.
Crus, cruris, f.38. f. 85.
Crypta, æ, m.312.
Cubando dormire, p.536.
Cubare incompositè, p. 522.
Cubare pronum, p. 503.
Cubiculum, i, m. 57. p.83. m. 596.
Cubiti decima pars; extremus pollicis articulus, m.821.
Cubile, is, p. 119.
Cubile animalium, p.583.
Cubito se inuicem impetere, m.762.
Cubitus, i, m.785.
Cucumer, eris, m.50. f.124. f. 180.
Cucumis, eris, 180.
Curcurbita arida, p. 691.
Cucurbita, æ, f.30.
Cucurbita capitata, m. 250.
Cucurbitæ indicæ planta, p.34.
Cucurbitæ indicæ species, p. 494.
Cueurbitæ planta, m. 30.
Cucurbita guinensis, p. 34.
Cucurbitarum indicarum grana singula terræ committere, m. 874.
Cucurbita indica, p. 34.
Cucurbitula, æ, f. 30.
Cucurbitulæ, quæ ad eliciendum sanguinem adhibentur, p.273.
Cucurbitulas adhibens ad sanguinem eliciendum, p.273.
Cucurbitulas adhibere ad eliciendum sanguinem, p.273.

Cujas, es? m. 583.
Cujas est? f. 354.
Cujatès sunt? f.499.
Cuinam rem tradidisti? m.571.
Cuiuslibet voluntas fiat, m. 501.
Cuius longitudinis? f.825.
Culcitra, æ, m. 512.
Culex, icis, p.50. m. 491.
Culina, æ, f. 33. f.74.
Culpa, æ, f.854.
Culpa mea est, p 823.
Culpam, & pænam mihi ignosce, f.823.
Culpam euadere, p.855.
Culpam falsò alicui imponere, p. 855.
Culpam fateri ad satisfaciendum, m.422.
Culpam imponi alicui propter quam bonis spoliatur, f.713.
Culpa, quæ imponitur, f.713.
Culpas exigere, quæ ipsi opponuntur, p.422.
Cultellus, f.165.
Cultellus acutus, f.165.
Cultellus retusus, f.165.
Culter ingens, quo etiam vtuntur rustici, p.69.
Culter latus ad carnem scindendam, m. 591.
Cultores, & cultrices idolorum &c. m 671.
Cunæ, arum, f. 565. f.806.
Cuneus, i, p. 512.
Cupio, is p.10. f.492. m. 539. m. 871.
Curam gerere animalium, f.96.

Curam habere parentum, m. 692.
Curam sui gerere, m. 596.
Curare bubalos, f 641.
Curare cuticulam, m. 595.
Curare ventrem, & præterea nihil, f. 846.
Curia, æ, p.5.
Cur id ignoret? m. 678.
Cur ita? m.678.
Currere equitando, p.95.
Curro, is, p. 95. f 114.
Currum ab equo trahi, f. 884.
Currus, vs, f.884.
Currus axis, f. 884.
Currus rota, f.884.
Cursus animalium, p. 194.
Cursus equi, p. 194.
Curtus, a, vm, f.66.
Curuari tabulam, f.87.
Cuspis, aut acumen cultri, p. 491.
Custodi, p.408.
Custodiendo intus seruare, m. 234.
Custodio, is, f.284. m.291. f. 778. m.830. f.835.
Custodio, is, inuigilo, as, m. 278.

DÆ

DÆmones, quos venefici inuocant cum morbos curare tentant, p. 699.
Dæmones, p. 741.
Dæmoniacus, i, energumenus, i, p. 607.
Damascenum sericum, m.194.

Custodire ad aliquem finem, p.213.
Custodire aliquid data opera, f. 165.
Custodire fructus, vt maturi fiant, m.635.
Custodire vigilias noctis, f. 291.
Custos, dis, f. 16.
Cutis interior furunculi, f.555.
Cymba, æ, f. 751.
Cymba defert res, p.111.
Cymba egressa est è portu absque eo, quod impingeret, p. 423.
Cymbà flamen transuadere, f.223.
Cymbam ligare exterius, p. 515.
Cymba paruula, p. 25.
Cymba quædam fluminis, m. 560.
Cymba transitus fluminis, f. 223.
Cymba trium tabularum, f. 717.
Cymbium, ij, f. 100.
Cythara vnius chordæ, f.194.
Cytharædus in festis, p. 779.

DA

m. 315. p. 341.
Da mihi petenti, p. 110.
Damno fuit illi ventus, f.590.
Damnum inferre, p. 308.
Dare, aut accipere lubenti animo, & grato, p. 749.
Dare facultatem consumandi ma-

matrimonium, f. 37.
Dare rem, quæ vnico vſu conſumitur, f. 856.
Data opera, m. 308.
Data opera alterum mortificare, f. 49.
Datum à rege, p. 110.
Datur viuere, & datur mori, m. 341.
Deambulo, as, m. 59.
Debeo, es, m. 564.
Debile vinum, m. 469.
Debilis, e, p. 351.
Debilis columna, p. 351.
Debilis, valetudinarius, p. 428.
Debitum, i, m. 564.
Debitum dimittere, f. 564.
Debitum exigere, m. 564.
Decas, adis, f. 114.
Decas vna cum dimidia, m. 662.
Decas vna, decades duæ, p. 115.
Decem, m. 750.
Decem, annorum millia &c. m. 843.
Decem dies, p. 820.
Decem libræ, f. 350.
Decem millia, f. 857.
Decem mille ætatis anni, f. 857.
Decem millè res &c. p. 862.
Decem milia, viginti millia &c. f. 450.
Decem milliones, p. 834.
Decem nummi aurei, p. 514.
Decem ſerica, p. 298.
Decem, viginti &c. p. 298.

Deceptor, deceptoris, m. 19.
Deceptor, ris, f. 127.
Deceptor, mendax, m. 275.
Decet, p. 359.
Decidere aliquid abſque eo quod aduertat is qui defert, p. 655.
Decidere capillos, f. 664.
Decidere dentes, f. 664.
Decidere è manu inaduertenter, f. 672. f. 677.
Decidere ex altiori loco, m. 501.
Decidere frondes ex arboribus, f. 664.
Decidere in lectum ex morbo, m. 57.
Decidere in peccatum, m. 592.
Decidere, ſeu defluere aliquid liquidum, p. 657.
Decidere veſtem ab humeris, p. 809.
Decido, is, m. 517.
Decies mille, m. 492.
Decies mille annis viue, m. 845.
Decimus lunæ dies, m. 487.
Decimus quintus lunæ dies, ſeu pleniluniĳ dies, f. 634.
Decipere velle aliquem foueâ facta in via, vt in illam decidat, p. 310.
Decipio, is, p. 37.
Decipula, æ, p. 21.
Declinare infortunium, hoc apud Ethnicos fit conuiuiũ faciendo diabolo, p. 2.
Declinare ſolem ad Occidentem,

tem, cum nondû occidit, m. 885.
Declino, as, m. 399. m. 805.
Decoctor, is, m. 714.
Decolorari, f. 589. m. 774.
Decorticare aliquid cultro, vt fructus &c. f. 298. p. 299.
Decortico, as, f. 855.
Decrepitus, a, vm, f. 270. p. 573. f. 790. f. 845.
Decrescit luna, p. 377.
Decumbere supra latus, p. 503.
Decumbo, is, p. 503.
Decussatim ligare, p. 622.
Decussatis cruribus sedere, f. 887.
Dedicatio templi idolorum, f. 334.
Deditus vino, &c. p. 874.
Deducere diabolos, aut defunctos ne amplius noceant, p. 363.
Deducere rescriptum regis, m. 827.
Deduco, is, m. 827.
Deesse emptores, p. 249.
Deest ne aliquid? m. 560.
Defatigari manus, aut brachia laborando, f. 478.
Defatigatus, a, vm, f. 554.
Defatigatus valde, m. 428.
Defectum esse literæ, p. 696.
Defectus pluuiæ in toto Regno, p. 312.
Defendatur à frigore, ingrediendo, f. 244.
Defero, fers, m. 445. p. 889.
Deferre ad magistratum, vt alius baculo percutiatur, m. 889.
Deferre alios cum detractione, p. 889.
Deferre aliquid ambabus manibus ex vno loco in alium, p. 158.
Deferre aliquid duo simul, m. 705.
Deferre aliquid secum, m. 451.
Deferre Buæ cibum, f. 720.
Deferre cibum primariæ personæ, m. 720.
Deferre collo appensam imaginem, f. 451.
Deferre humeris aliquid duos, aut plures, f. 367.
Deferre infantem vlnis, f. 451.
Deferre mortuum duo simul, m. 705.
Defert supra, p. 409.
Defert terra homines, m. 111.
Defessus valdè, p. 548.
Deficere à principe, f. 791.
Deficere aquam orizæ bullientis in olla, p. 85.
Deficere colores ad pingendum, f. 361.
Deficere lucem, p. 377.
Deficere lumen oculorum, p. 311.
Deficere solis lucem, p. 377.
Deficere, vel defectionem facere, m. 44.
Deficiens res, f. 355.
Deficientem in operibus communibus mulctare, m. 766.

Deficio, is, f. 669. p. 696 p. 845.
Deficit iam morbus, m. 277.
Deficit nihil, p. 766.
Deficit oriza, f. 321.
Deficiunt huic argento duo nummi, f. 355.
Defigere oculos valde, p. 294.
Defluere lachymas ex oculis, f. 94.
Defricare oculos, f. 274.
Defuncti corpus asportantes, m. 789.
Defunctis solemnitas quædam exhibita intra triennium luctus, m. 441.
Defunctum ad sepeliendum deferre, f. 880.
Degluti, in imperatiuo, f. 67.
Deglutio, is, f. 577.
Deijcere aliquem percutiendo illum, f. 685.
Deijcere librum in solum, m. 276.
Deijci equitem ab equo, f. 90.
Delector audiendo concionē, m. 705.
Dele illam literam, p. 690.
Deleo, es, f. 632. p. 690.
Delere de memoria, m. 634.
Delere litteram, f. 95.
Delectatio animæ, vel corporis, m. 705.
Delectatio est esse in balneo ad refrigerium, f. 705.
Deleta littera, p. 174.
Delibero, as, m. 819.
Delineare cartam ad normam, f. 354.

Delineationes in papyro figuratæ, p. 889.
Delineator, is, p. 209.
Delinio, is, p. 499.
Delinio, is, Mulceo, es, f. 561.
Delinire filium, p. 571.
Delirans præ senecta, p. 648.
Deliria effutire, p. 616.
Delirus senex, m. 397.
Delitesco, is, f. 508.
Delitiosus, & clarus hortus, m. 621.
Deludere aliquem, p. 810.
Demergi, p. 397.
Demissa voce ad aurem loqui, m. 759.
Demittere anchoram, m. 801.
Demittere oculos in terram, f. 300. p. 301.
Demittere ramum ad carpendos fructus, m. 809.
Demittere stoream cannis indicis contextam, p. 646.
Demoliri arcem, m. 589.
Demonstrare digito, f. 810.
Demulcere infantulos, p. 505.
Densa storea è cannis indicis contexta benè compacta, p. 460
Densa tela benè compacta, p. 460.
Dens, tis, p. 638.
Densum tusculum, erassumue, m. 192.
Densus, a, vm, p. 460.
Dentes decidere, p. 638.
Dentes exterere, vt præ iracundia, m. 638.

Dentes maxillares, p. 310.
Dentes molares, p. 639.
Dentes molares animalium, f. 506.
Dentes moueri, p. 638.
Dentes obstupescere, m. 638.
Dentes oriri, p. 638.
Dentes primores, p. 638.
Dentes præacuti, m. 638.
Dentibus aliquid apprehendere, m. 258.
Dentiscalpium, ij, f. 717.
Dentium dolor, p. 638.
Dentium parte carens, p. 704.
Deo gratias, p. 586.
Depellere tristitiam, p. 274.
Dependere vitam nostram à naui, m. 754.
Deperdere dignitatem, p. 533.
Deperdere res alienas, p. 308.
Depicta imago, m. 864.
Deplumo, as, m. 67. m. 426.
Deponere pileum, p. 485.
Deposito res tradere, p. 300.
Deprauatæ merces, p. 272.
Deprauatus est puer ille, p. 342.
Deprimere ramum, m. 69.
Deriuare aquam è tectis, arboribus &c. p. 343.
Descendere inferius, p. 899.
Descendere in nauigium, p. 899.
Descendere, vel potius ascendere in nauim, m. 409.
Descendo, is, p. 899. m. 293. f. 898.
Despicit me, m. 173.
Desponso, as, p. 339.

Desiderio alicnius teneri, m. 364.
Desiderio teneri, m. 175.
Desiderio teneri propriæ domus, m. 175.
Desiderium Patris, & Matris de illis sæpe loquendo ostendere, f. 153.
Desiderium aliquid edendi, p. 756.
Desidero, as, p. 10.
Desidiosus, a, vm, p. 809.
Desijt, f. 321.
Desinere iram, p. 399.
Desino, is, m. 242.
Destrui viam, f. 509.
Destruo, is, f. 509. m. 589.
Destruunt milites, m. 589.
Desum dees deest, p. 766.
Deteri aliquid vsu, p. 481.
Detorqueo iter ego hac via, Dominus eat illa alia via, p. 42.
Detrahere absenti, p. 535.
Detrahere alicui, f. 264. p. 315. p. 589.
Detrahere corticem, m. 51.
Detrahere vestem vi, m. 51.
Detrahi pellem paululum, f. 898.
Detrudere in carcerem, &c. m. 839.
Detumeo, es, m. 535.
Deuincire aliquem, p. 218.
Deuio, as, p. 392. f. 890.
Deuolui per cliuum, p. 396.
Deus nullius personam respicit, f. 716.

Dextera, æ, m. 458.
Dextera manus, m. 341.
Dextera pars, m. 341.
Diaboli cuiusdam nomen, p. 561.
Diaboli, quos pro tutelaribus adorant, m. 627.
Diabolo, quem Ethnici putant præesse triremibus, solemne sacrificium, f. 378.
Diabolum expelle ab energumeno, m. 711.
Diabolus, i, f. 126. p. 441. p. 627.
Diabolus à quo putant, occidi infantes, m. 681.
Diabolus crudelis, f. 344.
Diabolus ille te occidat, m. 741.
Diabolus noctu cum splendoribus apparens, p. 835.
Diabolus nocturnus, p. 45.
Diabolus quem Ethnici iurando, vel maledicendo inuocant hunc putant singulis annis mutari, p. 200.
Diabolus, quem Ethnici putant esse dominum terræ, in qua sunt illorum domus, f. 378.
Diabolus, quem Ethnici tamquam Pagi protectorem colunt, m. 378.
Diabolus, qui est in medio itineris te interim at, p. 419.
Diabolus quem inuocant aliqui Ethnici, m. 200.
Diabolus quem loci tutelarem

vocaut, f. 740.
Diabolus, quem putant esse in medio itineris, f. 418.
Diabolus, quem singulis annis præfici putant de nouo, & cuius nomen inuocant ad male imprecandum, p. 315.
Diabolus sub figura mulieris, m. 799.
Diabolus te rapiat, maledictum quod proferunt, p. 92.
Dicendum habeo aliquid, f. 470.
Dictio quæ dicitur canibus ne mordeant, f. 487.
Dictio quæ dicitur cum infimis plebeis, vel ex iracundia, m. 540.
Dictio terminans negationem cum exaggeratione, f. 695.
Didicit iam linguam, f. 785.
Die alia de hoc agemus, p. 519.
Diem præstituere, m. 519.
Dies, ei, f. 518. m. 553.
Dies calidi, m. 695.
Dies ater, p. 2.
Diebus quatuor elapsis, p. 519.
Dies calidi, m. 695.
Dies cinerum, m. 43.
Dies decima quinta mensis lunaris, f. 519.
Dies elapsi quot sunt? m. 519.
Dies equi &c. f. 520.
Dies ieiunij, f. 93.
Dies infausta, f. 845.
Dies plures non sunt elapsi, p. 519.
Dies prima lunæ nouæ, f 519.

Dies primi tres recentis anni, m. 519.
Dies primus anni noui, m. 519.
Dies quo licet vesci carnibus, m. 6.
Dies trigesimus mensis lunaris, f. 519.
Die tota, & tota nocte, p. 519.
Difficile ad explicandum omnia, m. 374.
Difficilè exui cortice fructum, p. 682.
Digitale, is, f. 26.
Digitis contortis crepitum edere, f. 715.
Digito demonstrare, p. 104.
Digitus manus, f. 534.
Digitus pedis, f. 534.
Digladior, aris, f. 770.
Dignitas magna in regia domo, m. 135.
Dignitas vt Regis &c. f. 532. p. 533.
Dignitas, magistratus, m. 627.
Dignitatem amittere, m. 627.
Dignitatis præcipuæ titulus, p. 144.
Dignitatis ordine seruato sedere, p. 234.
Dignitatis, seu magistratus ad gradum euehere, m. 723.
Dignitatis gradus, f. 119.
Dignoscere ex vultu aliquem, m. 457.
Dilabi pedem, m. 316.
Dilabi pedes, f. 829.
Dilabor, eris, m. 813.
Dilacerare carnem, f. 476.

Dilato, as, m. 71.
Diligens, tis, m. 505.
Diligere cũ reuerenntia personam sublimem, m. 464.
Diligere & mulcere filios, m. 160.
Diligere multum, f. 765.
Diluceſco, is, f. 676.
Dilucidè loqui, f. 722.
Diluculò, p. 59.
Diluuium vniuersale, m. 783.
Diminuere lignum ad opus, f. 217.
Diminui aliquid, vt orizam nouam quando concoquitur, p. 689.
Diminui concursum populi, m. 640.
Diminutus iam est morbus, f. 320.
Dimittere bolidem, m. 167.
Dimittere partem debiti, p. 275.
Dimittere peccata, & pœnas, p. 732.
Dimitti aliquid proprio pondere, p. 431.
Dimitti filium à Patre, m. 818.
Dimitto, is, m. 57. f. 731.
Dimitto, is, proijcio, is, m. 591.
Diota, æ, m. 42.
Diota angustioris orificij, p. 871.
Diota in partes confracta, m. 214.
Diota maiuscula vini, p. 871.
Diota parua, f. 12.
Diota piscem sale conditum con-

continens, m. 450.
Diotæ ſpecies breuis, p. 750.
Diota veneficorum, p. 55.
Diota ventris ampli, & paruuli orificij, f. 341.
Diſcedo, is, m. 675. p. 809.
Diſcindere papyrum, f. 885.
Diſcipuli nobiliores, p. 827.
Diſcipulus, i, m. 214. f. 315.
Diſcipulus, i, famulus, i, m. 818.
Diſcipulus, qui alijs præeſt, f. 274. p. 275.
Diſco, is, m. 315.
Diſcretus, ti, m. 93.
Diſcurrere per varia loca, p. 224.
Diſcus, cui oleum infunditur, vt ad lucernam inſeruiat, m. 230.
Diſcus profundus, f. 58.
Diſcutere librum, m. 363.
Diſcutere delationes, m. 227.
Diſgregare quæ mixta ſunt, vt ſcoriam à metallo, m. 120.
Diſpergere aliquid atterendo manu, m. 632.
Diſpergo, is, p. 719.
Diſperſos incedere, f. 517.
Diſplicent mihi hæ res, p. 218.
Diſplicent ſibi inuicem, m. 855.
Diſplodere fiſtulam fermam, f. 706.
Diſputando idolorum falſitatem euincere, m. 29.
Diſrumpi funem dum diſtenditur, f. 244.
Diſrumpi ſine ſtrepitu, m. 578.

Diſſenteria ſæpe repetita, f. 614
Diſſentio, tis, p. 109.
Diſtans, ntis, p. 879.
Diſtat iam, p. 879.
Diſtenſus arcus, m. 278.
Diſtillatio oculorum, morbus, p. 153.
Diſtillo, as, p. 595.
Diſtincti inuicem, p. 359.
Diſtinetur negocijs, m. 834.
Diù, f. 391. p. 404.
Diù confabulationem alteri negare ex odio, m. 338.
Diù tandem aſſueſcet, m. 404.
Diù tandem tenebit, m. 404.
Diuaricare pedes, p. 278.
Diuendi mercimonia feliciter, m. 208.
Diuerſorium, ij, f. 626.
Diuerſus, a, vm, p. 291. p. 359.
Diues, tis, m. 31. p. 283. f. 604.
Diuidere aliquid in duas partes &c. f. 885.
Diuidere aliquid cultro aut ſecuri, m. 49.
Diuidere in fruſta, vel protrimentum facere, p. 413.
Diuidere viam in partes, f. 754.
Diuido, is, m. 104.
Diuinare abſentia. Veneficium, f. 757.
Diuini aliquid habens locus, m. 768.
Diuturnitarem curare, f. 32.
Diuturnitati laborare, m. 34.
Diuiſim vnumquenque in itinere ſuo progredi, f. 720.

Diuisionem facere inter varia, m. 593.
Diuisiones partis inferioris nauigij f. 371.
Diuitiæ, arum, m. 714.
Diuortium celebrare, p. 213.
Diuortium, vel repudium facere, nam frangere monetam & bacillos quibus vtuntur ad edendum, est signum dissolutionis matrimonij, ita vt, possit tunc vxor impune alium virum ducere, p. 32.
Do, das, p. 110.
Doceo, es, m. 164. f. 167.
Docere legem Domini Cæli, f. 278.
Docere ignorantes, m. 518.
Dolabrum, i, p. 28.
Dolere de amissione, aut corruptione alicuius rei, m. 791
Dolere de peccatis, p. 823.
Dolo, as, p. 28.
Dolor, ris, m. 209.
Dolor capitis, f. 181.
Dolore capitis corripi, m. 557.
Dolor cum aliqua palpitatione, m. 557.
Dolor cum quodam ardore, f. 894.
Dolor in pede dum quis ambulat, p. 249.
Dolor intensus, f. 209.
Dolor lateris, m. 843.
Dolor lateris respirationi molestus, m. 843.
Dolor pedum, m. 209.
Dolor proueniens ex fricatione, frigore &c. m. 732.
Dolor renum, m. 209. f. 431. p. 706.
Dolor ventris, m. 26. m. 209.
Dolor de peccatis, m. 7.
Dolor vt de peccatis &c. m. 57
Dolosus, a, vm, f. 828.
Domare equum, f. 169. m. 726.
Domina, æ, f. 15.
Domina senex, m. 270.
Domina senior, m. 400.
Domina Virgo Maria. f. 240.
Domtne senex, m. 270. m. 402.
Domini, & dominæ, f. 601.
Domini magistri &c. p. 602.
Dominus, i, m. 116. m. 117. f. 586.
Dominus Cæli, m. 116. m. 240.
Dominus Cæli & terræ, nomen quo vocatur apud Tunchinenses Deus, m. 117.
Dominus Cæli est principium rerum omnium m. 130.
Dominus, & domina, p. 16.
Dominus Iesus, f. 240.
Dominus Iesus tulit in corpore suo peccata mundi, p. 260.
Dominus Iesus venturo die iudicabit viuos, & mortuos, m. 594.
Dominus ille, f. 586.
Dominus sanctus, m. 376.
Dominus terræ, p. 318.
Domui inuigilare, f. 138.
Domuncula diabolici cultus, p. 467.
Domuncula quædam supra sepul-

pulchrum erecta, f. 722. p. 885.
Domus, vs, p. 153. f 200 f. 269. m. 543. f. 631. f. 810.
Domus ad celebrationem superstitiosam idolorum, f. 334
Domus audientiæ aliorum tribunalium, m. 201.
Domus Cæli, Paradisus, f. 200.
Domus contignationis parum eleuatæ, f. 31.
Domus curam habere, f. 129.
Domns examinum, p. 758.
Domus fictæ pro mortuis, f. 52.
Domus inordinatione plena, p. 400.
Domus in qua aliqua fit dedicatio, vt templi &c. f. 8.
Domus in qua celebrant cãtus & choreas publicas, f. 8.
Domus in qua conuenit communitas ad negotia tractanda, m. 222.
Domus in qua dæmonem illum adorant, quem tutelarem vocant, f. 840.
Domus in qua diabolum colunt canendo, f. 222.
Domus in qua Ethnici diabolum adorant, f. 524.
Domus in qua Ethnici preces fundunt pro animabus defunctorum, & pro illis offerunt alia edulia præter carnem, & pisces, p. 94.
Domus lignea, quam extruunt etiam Ethnici &c. p. 544.
Domus paleis operta, p. 544.
Domus Papyracea, p. 544.
Domus quæ fit pro defunctis; & fingitur illis vendi, p. 447.
Domus sancta Ecclesia, f. 200.
Domus tegulis cooperta, p. 544.
Domus triremium, in quibus scilicet à pluuia, & sole defenduntur, m. 900.
Domus valdè pulchra, f. 524.
Dona quæ in nuptijs dantur patriæ, f. 102.
Dormiens sedendo capite demisso inter crura, m. 524.
Dormio, is, p. 536.
Dormire nictando, m. 536.
Dormire pusillum, m. 536.
Dormitando inclinare caput, m. 262.
Dormitando nutare, m. 299.
Dormitionè vnicà non interrupta quiescere, m. 293.
Dominationes vestræ &c. f. 601
Dormito, as, m. 262. m. 267. m. 268. m. 536.
Dormiturio, is, f. 55.
Dotari vxorem à viro, f. 142.
Draco, onis, f. 400. f. 657.
Duabus vicibus, m. 225.
Dubitans de aliqua re, interroga, f. 325.
Dubito, as, m. 325. m. 526. f. 530.
Ducem esse exercitus, m. 195.
Ducem se alijs exhibere, f. 477.
Ducere aliquem ad gratias agendas &c. m. 712.
Ducere bubalum, m. 166.

Ducere equum, p. 166.
Ducere latronem, vt capite plectatur, m. 217.
Ducere manu, p. 166.
Ducere milites, p. 222.
Ducere vectigalia, p. 222.
Ducere, vt vectigalia, milites, &c. p. 222.
Ducere vxorem, f. 70.
Ductor elephantis, p. 621.
Duæ partes, p. 594.
Dulcis, e, m. 535.
Dulcis vox, p. 250.
Dum, m. 199. m. 366.
Dum comedit, m 366.
Dum nondum, f. 366.
Duo, p. 227. p. 307 p. 551.
Duodecim, p. 307. f. 750.
Duo iam sunt anni elapsi, f. 379.
Duo millia, p. 529.
Duo non sunt, p. 551.
Duo sibi correspondere, vt solem & lunam in plenilunio, f. 227.
Duplicare ac resarcire cymbam, f. 98.
Duplicare vestem, m. 261.
Duplicata res, f. 357.
Duplicata vestis, f. 357.
Duplicatis ad singula grana precibus globulus precarios percurrere, p. 358.
Duplico, as, m. 425.
Duplum soluere, f. 357.
Duræ ceruicis, p. 448. m. 457. f. 636.
Durioribus verbis minari alicui, p. 310.
Durum lignum, m. 636.
Durus, a, vm, m. 636.
Durus Panis, m. 636.
Dux, ducis, p. 79. m. 847.
Dux exercitus, m. 847.
Dux itineris, m. 195.
Dux militiæ in vna integra Prouincia, p. 828.
Dux vnius vexilli, m. 68.
Dysenteria, æ, m. 163.
Dysenteria sanguinea, p. 797.

EAmdem legem profitentes, seu participantes in peculio legis, p. 54.
Eadem res continuata, p. 414.
Eadem via aliud negotiũ exequi, m. 552.
Eamus, p. 711.
Ebanum, i, p. 491.
Ebur, eboris, p. 517.
Ebur antiquum, p. 271.
Ebur antiquum bonum, p. 517.

Ebullit olla, f. 693.
Ecce, p. 3. m. 501.
Ecce ille est, m. 562.
Ecce ipsemet vultus ille est, p. 564.
Echo redditur ex monte, f. 796
Ecclesia, seu Palatium sanctum, m. 216.
Eclipsis lunæ, m. 532. m. 782.
Ede, m. 309.
Edentulus, a, vm, p. 480. f. 638.

Edere, aut bibere personas primarias, m. 893.
Edere orizã sumitur pro prandio, vel cæna, f. 5.
Edictum in stipite erecto conscriptum, m. 488.
Edictum Regium in ligno erecto conscriptum, p. 19.
Edo, is, f. 5.
Educere linguam extra os, m. 405.
Edulia in mensa apposita comedere, p. 127.
Effingere idolorum simulachra, p. 505.
Effluere stillicidium e naribus, m. 690.
Effoeta, æ, f. 33.
Effodere Patris, & Matris ossa, p. 176.
Effrænatus in loquendo, p. 467
Effugere aliquid è proprio loco, f. 705.
Effugio, is, f. 672.
Effunde, m. 631.
Effundere aquam ad lauandas manus, m. 224.
Effundere ex vno vase in aliud, f. 675.
Effundere liquidum quid paulatim, p. 657.
Effundere, vt aliquid liquidum, m. 224.
Ego, m. 467. p. 615. p. 711. p. 724. m. 818. p. 844.
Ego emo ad edendum, f. 441.
Ego quid curo te? f. 818.
Ego quid te curo? f. 540.
Ego, loquendo cum demissione, m. 740.
Ego, meus, a, vm, f. 821.
Ego veneror dominationem tuam, f. 821.
Egredere huc, m. 194. p. 631.
Egredi animam è corpore, mori, m. 816.
Egredi domo ad aliquem excipiendum, qui iam est in via, p. 661.
Egredi, è monte Echo, p. 862.
Egredior, ris, f. 900.
Eia ergo, p. 585.
Eijce, m. 631.
Eijcere baculo quisquilias maiores, vt postea minores quis verrat, p. 183.
Eijcere cibum extra os, m. 544.
Eijcere aquam, vt è naui, p. 727.
Eijcio, is, p. 49.
Elabi aliquid vt è manu, f. 705.
Elata vox, m. 796.
Elatus, superbus, a, vm, m. 381.
Electio magistratus, f. 567.
Eleemosyna victum quærere, f. 528.
Eleemosinam erogare & cætera pia opera, p. 135.
Eleemosynam pauperibus elargiri, f. 758.
Eleemosynas colligunt scholastici pro animabus dispersis, f. 280.
Elephantem cicurem reddere, p. 872.
Elephantem proboscide aliquid.

quid arcipere, nocere, p. 872.
Elephantem genuflectere, vt super ipsum homines ascendant, m. 872.
Elephantiaco morbo corrosæ manus, &c. m. 664.
Elephantiaco morbo laborare, m. 609.
Elephanti prohibere ne noceat, m. 872.
Elephantis vlulatus, m. 872.
Elephantis ductor, m. 848. f. 871.
Elephantis manus, seu proboscis, p. 872.
Elephantis sella seu potius turris in qua multi sedere possunt, m. 26.
Elephas, ntis, m. 848. f. 871.
Elephas bene percipiens, quæ illi præcipiuntur, m. 532.
Elephas cicur, & ad mandata obediens, m. 465.
Elephas indomitus, p. 872.
Eleuare faciem in cælum, f. 538.
Eleuare terram, p. 160.
Eligo, is, p. 114.
Eliquare argentum, f. 816.
Ellychnium, ij, p. 58. p. 798.
Emendare aliquid non benè compositum, p. 702.
Emendo, as, p. 702.
Emere ad vendendum, p. 57.
Emere hic, ad vendendum alibi, m. 654.
Emere nauigium, m. 728.
Emere simul ex conflata in vnum à multis pæcunia, f. 92.
Emere, vendere, p. 93.
Emergere aliquid è fundo aquę sursum, m. 567.
Emittere igniculos sursum volantes, p. 743.
Emittere radios ad instar solis, m. 799.
Emo, is, f. 446. f. 485. m. 728.
Emolumenti nihil est, f. 489.
Emolumenti quid? f. 349.
Emolumentum, i, f. 567.
Emungere lucernam, f. 88. f. 261. p. 366.
Emungo, is, m. 322.
En, p. 73.
Enatare nauigium quod in vada impegerat, f. 567.
Energumenum exorcizare, p. 711.
Energumenus, i, f. 4.
En ille, p. 3.
Ensis, is, m. 648. p. 839.
Enuntiare foris quæ domi quis audiuit, p. 821.
Eo, is, f. 218.
Eodem modo, m. 66. p. 147. f. 235. m. 556. p. 755.
Ephippij substratum, m. 381.
Ephippij pars anterior prominens, m. 654.
Ephippiaria mora, f. 233.
Ephippium, ij, m. 381.
Epistola, æ, m. 779.
Epistolam mittere, m. 779.

Equi-

Equinorum capillorum pileus, f. 866.
Equitando currere, f. 537. m. 729.
Equito, as, f. 130. f. 537.
Equiualere duobus, f. 98.
Equus, i, m. 442. m. 530. f. 537.
Equus refractaruis, p. 538.
Equus veredus, m. 222. p. 538.
Eradere literam, m. 87.
Erado, dis, m. 87. f. 652.
Eradicari arbores vento, f. 46. p. 426.
Ericæ colligatæ in scopam, p. 684.
Erigere aliquid, p. 243.
Erigere aliquid, & facere, vt domum, f. 512.
Erigere faciem in cælum, m. 537.
Erigere murum &c. p. 886.
Erigere murum lapidũ, p. 886.
Erigere nouum Regem, m. 409.
Erigere pauimentum domus faciendæ, m. 160.
Erigere pontem, f. 17.
Erigere scopi locum, f. 207.
Erigere turres, m. 886.
Erigi in Regem, f. 567.
Eriguntur paleæ vento, sed non tolluntur, p. 421.
Erogare stipem, p. 49.
Errabunda nauis alium ingressa est portum, p. 392.
Errare horologium, p. 670.
Errare nauem, p. 29.
Errare viam, p. 392.
Erratica auis, p. 392.
Error, ris, erro, as, p. 422.
Erroneus, a, vm, diabolus, i, p. 711.
Error ex inaduertentia, f. 468. m. 547.
Errorem habeo, p. 422.
Erubescere, m. 326.
Erubesco, is, m. 540.
Eruca rodit, f. 683.
Eructo, as, m. 352. p. 585.
Erumpere sanguinem, m. 690.
Erumpere sanguinem ab ore, vt in mortuis, f. 703.
Erumpo, is, p. 690.
Eruere excreationem ex imo pectore, f. 158.
Esca, æ. Illicium, ij, m. 478.
Esca, aut potus, qui non nocet, m. 399.
Escæ, & potui nimium deditus, p. 529.
Escam gallinis dare, f. 96.
Esca in modum carnei globuli, f. 92.
Est, p. 341. m. 389.
Est hæc litera, seu significat cælum, f. 389.
Est in cælo, f. 809.
Est in monte, f. 809.
Est ne? p. 97.
Est nomen tuum quale? f. 389.
Est prima radix omnium rerũ, m. 122.
Esurio, is, p. 228.
Esurire, & sitire, p. 228. m. 393. n. 411.

Et dimitte nobis debita nostra, f. 564.
Etiam, p. 147. f. 297. p. 329.
Etiam est iturus, p. 147.
Etiamsi, m. 179.
Et, simul, f. 853.
Etsi, quamuis, f. 844.
Euadere accusationem, f. 373.
Euadere æstum, p. 374.
Euado, is, f. 373.
Euanescens statim, vt fulgur, m. 468.
Euanescit vinum, nisi cooperiatur, p. 306.
Euanesco, is, m. 23. f. 35. f. 305.
Euadere syrtes, p. 374.
Euanuit, f. 35.
Euelli arborem vi tempestatis, m. 44.
Euellere capillos, p. 175.
Euellere herbam, p. 175.
Euello, is, f. 174. m. 651.
Eunuchi nomen, m. 742.
Eunuchi regis, & principum quando dignitatem nondum sunt assecuti, p. 92.
Eunuchus, ci, m. 50. p. 568.
Eunuchus Regi inseruiens, p. 838.
Euomere cum conatu, f. 719.
Euronotus, i. f. 285. p. 569.
Eurus, i, m. 285.
Euulgari aliquid antequam prodeat, vt edictum regis, p. 203.
Exaduerso, f. 518.
Exæquare aliquid, p. 43. p. 262.

Exaggerare laudando, m. 209.
Exaggerare valde, f. 231.
Ex alia regione, vel regno trãsire ad hoc regnum, f. 675.
Examen ad gradus literatorũ, p. 758.
Examen adhibere, m. 363.
Examen in quo potentior vincit, p. 758.
Examen iudicis ex inspectione vulneris, aut alterius indicij de crimine, m. 360.
Examen trutinæ, p. 269.
Examinà inferiora, m. 758.
Examina solemnia in aula progradibus superioribus, m. 758.
Examinare causam, ac ferre sententiam, m. 227.
Examinare conscientiam propriam, f. 887.
Examinare librum, m. 167.
Examinare litem, f. 22.
Examinare reum per torturam, m. 363.
Examino, as, f. 887.
Excalefacio, is, p. 80.
Excandescere, atque ex rabie res perdere, f. 143.
Excandesco, is, p. 265. p. 782.
Excarifico, as, p. 455.
Excauare piscinam, m. 204.
Excauare puteum, m. 204. f. 283
Excauare sepulchrum, habetur pro maledicto, p. 53.
Excauare solum, p. 204.
Excedentem pœnam exigere, m. 615.

Excedere, f. 44.
Excedit eius vires, m. 615.
Excellentissime Princeps, p. 587
Excellentissimus, seu optimus in eo genere de quo agitur, m. 553.
Excessiuus color, f. 574.
Excessum committere, p. 616.
Excessus, vs, p. 617.
Excindere herbas pala ferrea, m. 264.
Excipere homines, p. 118.
Excitare ignem, m. 111. p. 430.
Excitare se inuicem ad aliquid agendum, p. 626.
Excludi ope gallinæ ab ouis pullos, f. 235.
Excogitatio, onis, m. 105.
Excoriari aliquam exiguam partem &c. m. 894.
Excoriatio modica, p. 672.
Excorio, as, p. 163. f. 425.
Excreare flegmata, p. 359.
Excreatio quæ expuitur, f. 203.
Excreationes flegmatum, f. 196
Excrementa egerere, modestè loquendo, f. 91.
Excrementa hominum & animalium, f. 145.
Excreo, as, m. 314. m. 343. p. 359.
Excubiarum domus, m. 112.
Excubiarum domus in itinere, p. 175.
Excutere stoream, p. 168.
Excutere vestem, m. 291. p. 634. f. 660.
Ex die, quo natus est, p. 517.
Exempli gratia, f. 179. f. 758.
Exemplum pristinum, p. 290.
Exemptus à tributis, f. 558.
Exemptus à tributorum solutione, f. 570.
Exenterare piscem, f. 474.
Exeo, is, p. 631. f. 900.
Exercere se ad aliquid, p. 726.
Exercere milites ad pugnam, m. 726.
Exercere præfecturam, &c. f. 395.
Exercitum mittere, p. 143.
Exercitum parare, p. 143.
Exercitus, vs, p. 142.
Exerere brachia, m. 865.
Exerere ensem, p. 664. m. 842.
Exerere gladium, m. 826.
Exerere membrum pudendum, vt cum animal coit, p. 418.
Exeti ab animali vngues, vt prædam capiat, f. 293.
Exhalatio, onis, p. 335. f. 366.
Exhalo, as, p. 335.
Exhaustus à nimia venere, p. 596.
Ex hoc nunc in posterum, f. 863.
Exigere debitum, m. 228.
Exigere iuramentum, f. 29.
Exigere pecuniam, vt quando præcessit culpa, quæ redimenda est pecuniâ, m. 228.
Exigere tributa, m. 395.
Exiguas res furari, m. 67.
Exigui iudicij homo, f. 427.
Exigui sermonis, p. 766.

Exiguo temporis ſpatio elapſo, m.774.
Exiguus menſis, qui ſolum dies habet viginti nonem, m.766
Exilire aquam in cymbam, p. 730.
Exilire oculos, m.421.
Exilium, ij, f.194.
Eximiæ merces, m. 322.
Exire è portu, p. 631.
Exire flammam ignis, p. 895.
Exire in mundum, m. 631.
Exiſtimo, as, f.389. f.530.
Exitum alicuius negotij fælicẽ habuiſſe, vnde ſequatur honor, m.564.
Ex me iudicare de alijs, p.402.
Ex nunc, in poſterum, f. 682.
Exonerare aluum modeſtè loquendo, m. 118.
Exorcizare dæmonem, m.835.
Expande manus dexteræ palmam &c. m.537.
Expandi alas ab aue, f.683.
Expecta, f.370.
Expecta pauliſper, f.277. f.655.
Expectare aliquem &c. m.470.
Expectare aliquem, ac ire illi obuiam, f.231.
Expectare aliquem in ipſa via qua tranſiturus eſt, f.231.
Expectare modico tempore, f.230.
Expectata ſolutione vendere, m.109.
Expecto, as, p. 111. m.185. f. 655.
Expecto magiſtrum aduentu-
rum, f.813.
Expeditè, ac clarè loqui, m. 883.
Expedite loqui, & rectè f. 679.
Expeditum iam negotium, m. 883.
Expellere aquam è fiſtula, m. 788.
Expellere domo, m.185. f.895.
Expellere frigus, p. 274.
Expellere vi, m.835.
Expello, is, f.214. m. 377.
Expendo, is, p. 797.
Expenſum iam eſt comeſtibile, p. 797.
Expergiſcere, & ſurge, f. 781.
Expergiſcor, ceris, f.781.
Experimento didiciſſe, m. 73[illegible]
Experimentum facere alicuius, p.780.
Experimentum facere de loquela, probare linguam, &c. p.433.
Experior, iris, p.780.
Experior, iris. Video, es, f. 886.
Experiri an videat? f.886.
Experiri cibum, aut potum, m. 512.
Experiri nauigium, m. 867.
Experiri ſemel in lucta donec alter cadat, m.356.
Experiri veſtem, an aptam habeat menſuram, m. 873.
Expertus ſum illum peruerſi eſſe ingenij, f. 736.
Explicare crines, m. 295.
Explicare filium &c. f.295.

Explicare, vel expandere fericum, p. 476.
Explicare vmbellam, f. 501.
Explicata manu semel accipere, f. 88.
Explico, as, p. 39. f. 278.
Explodere fistulam ferream, p. 24.
Explodere tormentum bellicum, m. 24.
Explodo, is, p. 24.
Explorator, oris, m. 477. m. 552.
Exploro, as, p. 799.
Explesio vna, & altera bombardæ, m. 38.
Exponere se periculo mortis, p. 415.
Exporta, p. 195.
Exportare defunctum, m. 90.
Exportare, vel importare, p. 195.
Exportari ore, aut vnguibus, ab aue, aut ab alio animali aliquid raptum, p. 732.
Exposita res ventis, m. 276.
Exprimere ius ex herbis, vt condiantur aceto, m. 180.
Exprimere pus, p. 54.
Exprimere succum herbarum, m. 161.
Exprimere succum mali limonij, f. 504.
Expue, p. 631.
Expuere in aliquem, f. 599.
Expuo, is, f. 178.
Ex quo, f. 516. p. 776. p. 840. p. 842.

Ex quo est cælum, & terra eruta est, p. 842.
Ex quo factus est Christianus, f. 682.
Ex quo loco, p. 53.
Ex quo tempore, p. 840.
Ex quo vltimò confessus es, p. 840.
Ex se ipso, p. 842.
Exsiccari atramentum, f. 488.
Extendere brachia, m. 286.
Extendere brachia ad metiendum vlnam, p. 671.
Extendere brachia in modum crucis, m. 23.
Extendere collum, m. 90.
Extendere collum ad intuendum, p. 523.
Extendere collum, vt amputetur caput, m. 104.
Extendere Corporis membra, p. 185.
Extendere glutinum in papyro, m. 599.
Extendere pedes, extendere manus, p. 185.
Extendere rugas, f. 595.
Exterior pars, p. 531.
Extinguere ignem, f. 429. m. 736.
Extolli pectus, vt fit in ijs, qui morti sunt proximi, f. 538.
Ex tota anima, ex omnibus viribus, f. 401.
Extra, p. 531.
Extrahere, m. 195.
Extrahere aliquid, ex aqua, f. 874.

Extrahere aliquid, vel immittere, f. 663.
Extrahere buccellam ex ore, vt si danda sit infanti, m. 153
Extrahere decurrentia secundo flumine ligna, p. 875.
Extrahere ex conchilio, quod edi solet, p. 366.
Extrahere ignem, vt è silice, &c. p. 367.
Extrahere merces è naui, f. 175
Extrahere quisquilias aliquà re acutà, p. 366.
Extrahere vt ensem &c. m. 826.
Extrahi pellem, f. 421.
Extrahit vngues felis, p. 294.
Extraho, is, p. 51. m. 828.
Extraneum regnum, m. 541.
Extraneus minimè coniunctus, f. 183.
Extraordinaria res, f. 295.
Extremis digitis aliquid sumere, p. 555.
Extremis pedum digitis insistere, p. 555.
Extremitas fili, f. 477.
Extremitas hami, m. 433.
Extremitates alicuius rei ligare, ne dissolnantur, m. 574.
Extremum linguæ, m. 219. f. 432.
Extremum mortis suplicium, p. 172.
Extrico, as, m. 295. m. 883.
Extruere tendiculam, f. 203.
Exugere cannam duleem, m. 494.
Exugere cannam sacchaream, m. 578.
Exugo, is, m. 494.
Exurdare aures, f. 421.
Exurdescere præ tumultu, f. 535.
Exurdo, as, f. 112.

FAber ferrarius, p. 159. p. 449. p. 646. f. 772.
Faber lignarius, m. 455. m. 772.
Fabricare nauim, p. 207.
Fabulosus & fictus quidam vir ex quo cælum, & terram ortum habuisse singunt Ethnici, p. 23.
Fac, particula imperantis, m. 309.
Facere aliquid, quod ad breue tempus solum inseruire debet, f. 718.
Facere cælum, & terram, f. 219. p. 425.
Facere, vt decet, f. 512.
Faciamus, p. 711.
Faciem, aut rectam partem alicuius rei sursum erigere, m. 537.
Faciem vertere ad aliquem, p. 458.
Faciendo iuramentum falsum, m. 765.
Facies, ei, f. 447. m. 457.
Facile factu, f. 526.
Facies rotunda ad lunæ plenæ

næ modum, p. 88.
Facies, seu pars recta alicuius rei, p. 458.
Facio, is, p. 395.
Facilè ad discendum, p. 162.
Faciles ad discendum literæ, p. 645.
Facilis, e, p. 162. f. 526.
Facio, is, f. 512. f. 314.
Facio, is, Fabrico, as, p. 425.
Facio, is, fio, is, f. 746.
Farina, æ, m. 54.
Fartor fistulæ ferreæ, vel tormenti bellici, m. 168. f. 176.
Facultates, p. 80.
Falco catapultaruis, p. 453.
Fallax mundus, m. 275.
Fallere ictum abscindendo, p. 392.
Fallere multis verbis, m. 266.
Falli pedem in lubrico, m. 813.
Fallo, is, f. 556.
Falsa lex, m. 711.
Falsum ad iurandum, p. 551.
Falsum est, quod mihi obijcitur, m. 584.
Falsum imponere, m. 49.
Falsum in alium conijcere, m. 733.
Falsum loqui exaggerando, p. 531.
Falsum testimonium, f. 861.
Falsum testimonium rependere, f. 103.
Falsus, a, vm, p. 277.
Falx ad metendum herbam, m. 413.
Falx messoria, f. 307.

Falx messoria herbarum, p. 91.
Falx oblonga adunca, f. 443.
Fama, æ, f. 452.
Fama communis, p. 233.
Fama est, p. 799.
Fama iam est, edictum publicandum, p. 203.
Fama increbuit, m. 796.
Famam cursitare, f. 452.
Famelicus, & vestibus laceris inductus, p. 228.
Famem pati, m. 364.
Fames, famis, f. 227.
Familia, æ, m. 159.
Familia, aut prosapia illius Regis, qui solum habet titulū, f. 543.
Familia cuiusdam regis sinarū, f. 115.
Familia, filij scilicet, & famuli, p. 842.
Familia illius Regis Sinensis, qui libros confusij combussit, m. 719.
Familia quædam Regum Sinensium, p. 787.
Familia Regis, p. 153.
Familia Regis Tunchinensis, quem bua vocant, f. 405.
Familia Regum, f. 310.
Familia Sancti Francisci, f. 159.
Famuli, p. 214.
Famuli amorem, & reuerantiam exhibeant domino domus, f. 608.
Famulus, vel famula. Sic etiam quis loquitur de proprijs filijs, f. 239.

Fanum idolorum, p. 106.
Farcimen carnis, m. 168.
Farcio, is, m. 176.
Farcire fistulam ferream, vel tormentum bellicum, m. 164. f. 176.
Farcio, is, m. 176.
Farrago multarum rerum, m. 98.
Fartor, tormenti bellici, f. 724.
Fasciæ, aut panniculi infantis, m. 712.
Fasciculus bombycis, p. 423.
Fasciculus florum, p. 121.
Fascijs infantem inuoluere, f. 425.
Fascis, is, m. 48.
Fastidio iam orizam, f. 589.
Fastidiosum esse ob longum nimis sermonem, f. 647.
Fastidire iam conuictum alicuius, p. 590.
Fastigium domus, f 564.
Fatens, ntis, p. 775.
Fateor, eris, p. 898.
Fateri culpam, m. 109.
Fatigari linguam, vel os concionando, aut loquendo, p. 479.
Fatigari pedes ambulando, f. 478.
Fatigatus, a, vm, f. 478. f. 488.
Fatigatus valdè, m. 460. m. 465.
Fatum, i, m. 319.
Fatum, i, constellatio, nis, m. 689.
Fatuus, a, vm, p. 59. p. 79. m. 390. p. 468. f. 525. f. 808.

Faucibus aliquid hærere, f. 332.
Faucibus hærere cibum, p. 526.
Fauilla, æ, p. 719.
Fauonius, ij, m. 285. m. 716.
Fauus, i, p. 11.
Fax ingens ex cannis indicis quam comburere solent primarij viri in suis ædibus, f. 415.
Fax prægrandis quam primates accendere solent recenti anno, f. 48.
Febri laborans, f. 505.
Febris, is, m. 695.
Febris accessio magna, f. 695.
Febris calor, f. 132.
Febris frigus, f. 132.
Febris tertiana, vel quartana, p. 867.
Feces alicuius liquoris, vt olei vini, p. 85.
Fel, lis, f. 459
Fel gallinæ, f. 459.
Feliciras, atis, f. 447. p. 608. m. 746.
Fel cem euentum conuiuio celebrare, m. 452.
Felis, is, f. 464.
Felis niger, f 1.
Felis inuadit murem, f. 113.
Felis odorata, m. 880.
Femoralia, vm, m. 895.
Femorum iunctura, m. 314.
Femur, oris, f. 38. p. 63.
Fenestra, æ, m. 138. m. 679.
Fenestrella, æ, p. 690.

Fer-

Ferculum ex pisce sale aliquantulum condito, f. 97.
Ferculum superstitiosum in quo quis habet, & veneratur idolum, m.803.
Fera pensilis, f. 104.
Feram potius mortem non feram negare legem, f.732.
Ferè, m. 317.
Ferè iam deficit oriza, m.317.
Ferè iam moritur, m. 317.
Fere in fine, p.326.
Ferè meridies, f.325.
Feretri pannus, p. 676.
Ferire punctim quouis armorũ genere, f.195.
Fermè, f.325.
Fero, fers, m. 720.
Ferox elephas, p. 238.
Ferre alienos labores, f.259.
Ferre labores, & miserias, f. 786.
Ferre imperfectorum mores, p. 780.
Ferri aquæ impetu, p. 811.
Ferri aquæ impetu hùc, & illùc, f.282.
Ferri cymbam hùc, atque illùc vndarum, ac ventorum impetu, f.282.
Ferri rubigo, m. 682.
Ferri scoria, m. 682.
Ferrum, i, p.765. p.682.
Ferrum candens facere, ignire, m. 682.
Ferrum cucumæ, idem de lancea & similibus, m. 54.
Ferrum ensis, p.746.

Ferrum infixum in inferioti parte baculi, m.257.
Ferrum sagittæ, p.462.
Ferrumino, as, m.311.
Fessus valde, f.554.
Festa superstitiosa idolorum, f. 719.
Festina, f. 459.
Festinanter, p.98. f. 459.
Festinanter ire sine intermissione, p.381.
Festucam in oculos insilire, m.257.
Festus, vel festiuns dies, p.407.
Feruescere aquam, f. 703.
Feruet aqua, f. 69?.
Fex Bombycis, p. 296.
Fibræ interiores cucurbitæ indicæ in quibus sunt semina eiusdem, m. 494.
Ficus indicæ, m. 123. m. 706.
Ficus indicæ quædam, m. 767. m. 797.
Ficus indicæ similes nostratibus, m. 854.
Fideiussor, is, m.30. m. 116. f. 466.
Fideiussorem facere, m.410.
Fidem, seu authoritatem amittere, f. 730.
Fidens alienis impendijs iter arripere, m. 554.
Fide e alicui, p.799.
Fides, ei, p. 799.
Fieri, f. 762.
Fieri ex nihilo, f.311.
Figura, æ, m. 304.
Fila ex arboris cuiusdam corti-

ce, quæ videntur cannabi, m.255.
Filia æ, m.131.
Filia regis, m. 16.
Fili meretricis fornicabor cum tua matre, p. 218.
Fili ruſtici, nequam, p. 218.
Filij & filiæ, m. 131.
Filij, & filiæ ſolum de hominibus, m.79.
Filij geniti, f.131.
Filij, & nepotes, f. 100.
Filius, ij, m. 131. p.551. m.675. f.841.
Filius adoptiuus, m. 448. p. 577.
Filius eius, qui dignitate aliqua armorum eſt inſignitus, p. 323.
Filius in vtero, p.146.
Filius maſculus, m. 131.
Filo traijceee, f 891.
Filum, i, p.104. p. 694.
Filum æreum, p.104.
Filum, cui inſeruntur monetæ æreæ. p.794.
Filum goſſipij, p.694.
Filum, quo traijciuntur monetæ æreæ perforatæ, p.421.
Filum ſericum, p.104. m.694.
Filum ſimilaginis, m.694.
Findere cannas inter manus cultro, m. 101.
Findere ligna, m. 56.
Findo, is, m. 101.
Fine carens, m.172.
Fine & principio carens, ſolus ſcilicet Deus, f.121.

Finde lignum ſerra, m.138.
Findere ligna prægrandi cultro, p. 667.
Findere ligna ſecuri, m.667.
Findi aliquid, vt lignum ſolis ardore, f.306.
Fingere ſe infirmum, cum ſit ſanus, m. 259.
Fingere ſomnum, m. 272.
Fingo, is, m. 746.
Finio, is, m.226. f.321. m.330. f. 720.
Finire iracundiam, m.330.
Finire mundum &c. p.721.
Finis anni, m. 459.
Finis, aut terminus alicuius rei, m.459.
Finis horæ, m. 459.
Finis horæ aduenit, m. 142.
Finis menſis, f. 306.
Finis menſis aduenit, f. 321.
Finis non eſt, p. 249.
Finis, terminus, f.146.
Firmis viribus, m.636.
Firmis viribus homo, m.703.
Firmus, a, vm, f. 74.
Fiſco addicere bona, m. 692.
Fiſco addici bona &c. m. 770.
Fiſſura tabulæ, f.200.
Fiſſus, a, vm, m.273.
Fiſtula, æ, p. 356.
Fiſtulæ ferreæ fartor, p. 708.
Fiſtulæ ferreæ lignea theca, p. 708.
Fiſtula ferrea collimare metam vultui admouendo, p. 707.
Fiſtula ferrea, quę præ manibus diſploditur, f. 706.

Fistula ludere, f.627. p. 679.
Fistula quædam, p.141. p.679.
Fistula sonare, p.141.
Fistulam ferream, aut tormentum bellicum explodere, m. 726.
Fixum esse, nec moueri in corde, p. 184.
Flabelli axis æneus, p.624.
Flabelli caput, p.624.
Flabellum, i, ventilo, as, m. 623.
Flabellum maiusculum concameratum in modum folij cuiusdam arboris, m.854.
Flabellum sacrificuli in modum conchæ ex folio cuiusdam arboris, quam và vocant, f. f.623.
Flabellum claudere, p.624.
Flagellum, i, p.653.
Flagellum equi &c. m.653.
Flagellum pœnitentiæ, m.653.
Flamma, æ, f.429.
Flamma ignis, f.534.
Flãma ignis parua, vt candelæ, vel lucernæ, p. 231.
Flando iaculari zarbatanà, m. 775.
Flat ventus, p.775.
Flauus, a, vm, m. 781.
Flauus color, p.860.
Flaua quædam auis, p.860.
Flegma inhærens faucibus morientis, p. 197.
Fleo, es, f.363. m.420.
Flere cum singultibus, p. 499.
Flere multos simul, m. 650.
Fletui proximum esse, m.844.
Fletum in facie referre, f.844.
Fletus infantium, f. 454.
Flocci ego sum, f. 354.
Flocci homuncio sum ego, f. 591.
Flore quodam intincta vestis purpurea, p.660.
Florem aperiri, p. 328.
Flores, & fructus, m.616.
Flos, ris, p. 328.
Flos cuiusdam plantę, quo quid purpureo colore inficitur, p.660.
Flos fructum præcedens, p.328
Flos in gemma pullulans, m. 572.
Flos papyraceus in veneficijs adhibitus, m. 647.
Flos, quem non sequitur fructus, p.328.
Flos rami ficuum indicarum, f.28.
Fluctuare aliquid vento, m. 391.
Fluctus, vs, p.680.
Fluctus maris, p.680.
Fluere liquidum aliquid in fili modum, p.656.
Flumen, minis, f.277. m 305.
Flumen maius in quòd alia minora flumina ingrediuntur, p.697.
Fluminis ripa, f.696.
Fluminis riuus, p. 383.
Fluo, is, f. 91.
Fluuius, ij, f. 696.
Fluuius exiguus, p. 531.

Focus culinæ, m. 724.
Fœmina, æ, f. 16. f. 197. m. 256. f. 572.
Fœmina grauis iam supra mediam ætatem, p. 16.
Fœmina iunior, m. 505.
Fœmininũ quadrupediũ, p. 79.
Fœteo, es, m. 310. m. 489. m. 732. p. 775.
Fœtere orizam, p. 333.
Fœtere, vt ex corruptione, m. 333.
Folia prægrandia, quæ immittuntur intra floream ex cannis indicis contextam &c. p. 639.
Folium, ij, p. 390.
Folium indicum, quod betel vocant concinnare ad edendum, f 41.
Folium papyri, p. 818.
Folium viride, vel recens decerptum, m. 846.
Folles erigere, vt ad organum &c. m. 32.
Follibus fabri ferrarij vti, m. 775.
Folliculus Bombycis, m. 356.
Folliculus moschi, m. 880.
Follis, is, p. 32.
Follis ad ignem accendendum, m. 32.
Fomes, itis, m. 58 & m. 182. m. 478. m. 489.
Foramen, inis, p. 418.
Foramen axis in rota, p. 845.
Forceps, cipis, f. 88. m. 355. p. 382.

Forceps ad pilos auellendos, p. 174. m. 650.
Forcipibus crines auellere, f. 88.
Forfex, cis, p. 357.
Fori nauis, p. 681.
Forma imaginum fusilium, m. 377.
Forma rei fusilis, m. 377.
Formare edictum regium, m. 87.
Formica, æ, p. 380.
Fornax, cis, m. 417.
Fornax fabri ferrarij, m. 417.
Fornicari, f. 217. m. 256.
Fornicatio, nis, m. 156.
Fornicatio, aut alia venus illicita, m. 711.
Fornicor, aris, p. 38. f. 314.
Forsan, p. 330.
Fortis, e, f. 654.
Fortis in ambulando, m. 454.
Fortis in currendo equus, m. 454.
Fortior, vs, m. 338.
Fortuito, m. 128. p. 800.
Fortuna, æ, m. 420.
Forum, i, m. 760.
Forum, in quo diuenduntur schediæ, m. 313.
Forum, in quo venduntur artificiosa confecta ex filis, f. 255.
Forum in quo venduntur edula, f. 111.
Forum lancium sinicarum, m. 313.
Forũ vendentium petere, f. 55.

Fouea,

Fouea, in quam conijciuntur res tempore incendij, p.418
Fouea in quam non aduertens decidit, p.326
Fouea, quæ fieri ſolet in medio domus, vt cuſtodiantur in illa res tempore incendij; ne pereant, f.404.p.405.
Foueam aperire, p.418.
Foueam obſtruere, p.418.
Fouea ſepulchri, p.343.
Fracta in orificio lanx ſinica, m.463.
Fræno, as, p.375.
Frænum, i, p.375.
Frænum contrahere, p.375.
Fragile, atque immaturum lignum, m.289.
Fragor tormenti bellici, p.563.
Frangere caput, f.281.
Frangere caput in columnas impingendo, m.265.
Frangere monetam æream in ſignum repudij, p.795.
Frango, is, f.70. p.257.
Frater, vel Soror natu minores, m.249.
Frater natu maior, eſt etiam nomen honorificum, p.9.
Frater natu minor, p.214.
Fratres, cognati, affines, m.249.
Fratres ex eodem Patre atque eadem Matre, f.663.
Fratres maiores natu & minores, ſic etiam vocantur inter ſe eiuſdem ſortis homines, p.9.
Fraudator, oris, f.36.

Fraudulenter accipere, p.812.
Fraudulenter res alienas concupiſcere, f.275.
Fraudulentus, a, vm, p.841.
Frequentatis ictibus orizam tundere, n.603.
Fricando attere aliquid, vt minuatur, n.446.
Fricare ac lauare orizam, f.69.
Fricare caput, f.256.
Fricare in manibus ſalem ad comedendum illum, f.417. p.884.
Fricare intra manus, p.884.
Fricare manu, m.274.
Fricare manus, m.879.
Fricare pedes, & manus, p.379.
Fricare ſe veſte, f.127.
Frico, as, f.69. p.77. m.256. p.379.
Frigidus, a, vm, m.399.
Frigo, is, p.636.
Frigore contremiſcere, p.647.
Frigore rigens, p.647.
Frigus acutum, m.271.
Frigus, oris, p.367. f.646.
Fons, ntis, p.804.
Fructu carens flos, f.241.
Fructum indicum comedere, quem arecam luſitani vocant &c. f.671.
Fructus, vs, m.38. p.328. m.626. p.842.
Fructus aut ſemen, f.684.
Fructus dictus giau, p.283.
Fructus immaturus, f.569. f.697.
Fructus indicus, p.365 p.468.

Fructus indicus acidus, p. 462.
Fructus indicus ad modum pruni syluestris, m. 92.
Fructus indicus dictus à lusitanis mangostans, m. 56.
Fructus indicus Iambo dictus à Lusitanis, m. 653.
Fructus indicus in pruni syluestris modum, p. 473.
Fructus indicus pro sapone inseruiens, p. 473.
Fructus inuicem annexi, m. 411
Fructus minimè nocens, m. 399
Fructus non maturescens, p. 221.
Fructus nostrati mespilo similis, sed dulcior &c. f. 340. p. 341.
Fructus quidam ad modum baccæ myrti &c. m. 687.
Fructus quidam indicus, m. 811.
Fructus quidam in modum oliuæ, p. 803.
Fructus quidam in pruni modũ, m. 471.
Fructus quidam instar piperis, p. 452.
Fructus quidam medicinalis flauus, f. 760.
Fructus quidam quo vtuntur ad inficiendum aliquid fusco colore, m. 510.
Fructus quidam syluestris f 168
Fructus quidam spinosus, p. 354.
Fructus, qui pro sapone inseruit, p. 338.
Fructus, quo ad tingendum vtuntur, m. 473.
Fructus quo indigenæ passim vtuntur tam domi quam foris, in tota india orientali, f. 90.
Fructus quo tingitur purpureus color, m. 296.
Fructus quo tinguntur vestes, p. 48.
Fructus quo vt sapore vtuntur, f. 47.
Fructus saccharo conditus, m. 649.
Fructus sinensis, f. 548.
Fructus sinicus in figuram nostratis mespili, sed non strangulans, m. 520.
Fructus syluestris, m. 674.
Frustula cuiuslibet rei, p. 491.
Frustula orizæ confractæ, dum illa contunditur, m. 718.
Frustulum, i, f. 58.
Frustum, i, p. 718.
Frustum alicuius rei, m. 226. f. 337.
Frustum argenti, m. 718.
Frustum atramenti sinensis, p. 774.
Frustum cannæ indicæ fissum, p. 746.
Frustum ingens plumbi, p. 723.
Frustum lapidis, vel ligni pedi infixum, f. 274.
Frustum panni decem cubitorum, m. 100.
Frustum præscindere, vt carnis, & similium, f. 390.
Frustum rei veteris, f. 453.

Fruſtum ſerici albi intra collũ veſtis aſſutum, m. 312.
Fruſtum veſtis, f. 226.
Fruſtrà iuit, m. 375.
Fruſtrà terendo tempus ſedere, f. 405.
Fugere, recipere ſe in tutum, f. 725.
Fugiendo euadere, p. 172.
Fugio, is, m. 399. m. 649. f. 812.
Fugo, as, m. 239. f. 246. m. 625.
Fulcimentum, i, m. 572.
Fulciri ne decidat, p. 176.
Fulgur, vris, p. 114.
Fulgur ſubitaneum, p. 549.
Fuligine infectus lebes, f. 491.
Fuligo, nis, p. 316.
Fuligo culinæ, f. 472.
Fuligo ollæ, p. 316. f. 418.
Fulmen, minis, p. 686.
Fulmen cum lapide, p. 686.
Fulmen, & tonitru, p. 686.
Fulmine tactus, p. 673.
Fuluus, a, vm, f. 668.
Fuluus color, f. 673.
Fumo infecta eſt oriza, f. 364.
Fumo infici cibum, f. 364.
Fumum aſcendere, f. 373.
Fumus, i, f. 373.
Funda, æ, m. 93.
Fundamenti quid eſt ad hoc? p. 568.
Fundamentum, ti, p. 72.
Fundam piſcatoriam facere, m. 265.
Fundere aquam, vt lauentur manus, p. 657.

Fundere candelas cereas, p. 240.
Fungum pullulare, f. 503.
Funem diſrumpi, p. 167.
Funem laxare papyro quam ſarangò dicunt, vt vento in altum feratur, f. 172.
Funerare obuoluendo ſtorea, maledictum, f. 48.
Funis, is, p. 167.
Funis anchorarius, p. 203.
Funis benè contortus, p. 674.
Funis ex cannis indicis confectus, f. 97.
Funis laxus malè contortus, m. 392.
Funis, quo ligantur bubali currui, p. 561.
Funium materia quæ ex nuce indica extrahitur, f. 180.
Funiculi ſerici, quibus cinguntur nobiles, & literati, p. 748.
Funiculis ſericis nobilium, & literatorum cingi, p. 748.
Funiculos ſericos, quibus nobiles, & literati cinguntur, diſcingere, m. 748.
Funiculus è tribus, aut quatuor filis interiectis compoſitus, f. 288.
Funiculus papyraceus, quo ligantur libelli, m. 406.
Furari arte, p. 88.
Furari dolosè, m. 88.
Furor, aris, m. 7.
Furca parua lignea, m. 506.
Fures ingrediuntur, p. 738.
Furfur, vris, f. 82.

Furfures, vm, f. 262.
Furfures ex puerorum capite, f. 807.
Furtiuè comedere, m. 74.
Furtum, i, p. 812.
Furunculum oriri, f. 79. m. 178.
Furunculum premere, m. 484.
Furunculus, i, m. 42. f. 79. m. 178 f. 555.
Fuica facies, subnigra, m. 215.

Fusci coloris homines, f. 156.
Fusci coloris vestis, f. 510.
Fuscina, æ, f. 269.
Fuscinâ piscem configere, f. 269.
Fustem accipe, & percute, p. 182.
Fustis quo quis percutit, f. 181.
Futilia loqui, f. 396.
Futurus annus, p. 806.

GA

GAlea, æ, m. 570.
Galeri ora, f. 570.
Galerus, i, m. 570.
Galerus amplas habens alas, f. 570.
Galerus laneus, m. 570.
Galli calcar, p. 253.
Gallicantus, m. 82. m. 253. p. 257.
Gallina, æ, p. 253. f. 446.
Gallinæ gutturis folliculus, m. 254.
Gallinæ pectus, m. 254.
Gallinæ rostrum, p. 254.
Gallinæ ventriculus, m. 254.
Gallina glocidat, m. 253.
Gallina nigra, f. 1.
Gallina ouis incubat, f. 253. m. 12.
Gallina proceræ speciei, f. 125. m. 253. m. 566.
Gallina sylvestris, p. 142.
Gallinam comedere orizam, p. 254.
Gallinam exenterare, p. 254.

GA

Gallinam oua parere, m. 253.
Gallinam ruspari, p. 254.
Gallinarium, ij, p. 119.
Gallinarum cauea, f. 253.
Gallinarum cauea paruula, p. 254.
Gallinarum nidus, f. 253.
Gallinas se inuicem rostro impetere, p. 254.
Gallum canere statis horis, m. 253.
Gallus gallinaceus, p. 253. m. 697.
Gallus pugnator proceræ staturæ, p. 113. f. 125. p. 253. m. 566.
Gammari paruuli, p. 731.
Gammarus, i, m. 824.
Gaudeo, es, p. 331.
Gaudium, ij, p. 74.
Gerifolium, ij, p. 35.
Gemma, æ, p. 191. f. 522. p. 830.
Gemelli fratres, p. 227.
Gemere aliquem, vt roboretur

tur magis, p. 302.
Gemere præ dolore. p. 646.
Gemere, & ſuſperare ad aliquem, m. 857.
Gemere, vt cum quis laborat ad aliquid faciendum, p. 302.
Gemini fratres, p. 688.
Gemo, is, p. 739.
Gemo, is, ſuſpiro, as, m. 759.
Gemmula cannæ indicæ, m. 451.
Gemmula, vel tuber cannæ indicæ, p. 448.
Genæ, arum, p. 442.
Gener, i, m. 645.
Gener Regis, f. 442. p. 604.
Genera ciborum, m. 290.
Genera rerum, m. 419.
Generationem propagare, p. 291.
Generationis humanæ ſecundus ſtatus, p. 417.
Genero, as, m. 213.
Genero, as, pario, is, m. 631.
Generoſum vinum, m. 454.
Genitores, m 213.
Gentaculum ſumere, m. 425.
Genu, p. 101. m. 210. m. 296.
Genua flectere, f. 296.
Genus humanum, m. 419. p. 541.
Genus orizæ rubeæ, m. 299.
Genus vnum veſtium, p. 605.
Geometria, æ, p. 220. p. 412.
Gerere bellum, m. 203.
Gerere filium in vlnis, m. 31.
Gerere infantem in vlnis, m. 3.
Germinare olera &c. f. 817.

Germinare orizam, f. 483. f. 817.
Germino, as, p. 564. f. 817.
Geſtare aliquem humeris, & collo, p. 88.
Geſtare dorſo, vel humero, m. 855.
Geſtare humeris lignum, duos, aut plures, p. 368.
Geſtare in vlnis filium, p. 55. m. 514. m. 803.
Geſtare in vtero prolem, f. 330.
Geſtire canem caudæ agitatione, f. 481.
Gibbus, bi, p. 131.
Gibboſus, a, vm, p. 131.
Gibbus, a, vm, f. 431.
Gigno, is, p. 688.
Gingiua, æ, m. 422. p. 638.
Gladiatorij ludi magiſter, m. 875.
Gladij capulus, f. 300.
Gladij ſcutum, f. 300.
Gladij vagina, m. 300.
Gladiolus, i, f. 257.
Gladio tranſfixus, vnciſque dilaniatus moriare, maledictũ, m. 888.
Gladium è vagina extrahere, f. 300.
Gladium mittere in vaginam, f. 300.
Gladius contortus ex vna tantùm parte acutus, m. 300.
Glans plumbea, p. 199.
Glaucoma, tis, f. 483.
Gleba, æ, f. 337.
Gleba, quà teguntur cineres,

ne ignis in eis delitescens extinguatur, m.420.
Glycyrrhisa, æ, p.749.
Globare storeas, m.143.
Globos orizæ offerre, &c. f. 858.
Globuli precarij, p. 340. f. 804.
Globuli vestium, p. 511.
Globulos precarios filo traijcere, f.891.
Globulos precarios percurrere, p.340.
Glocido, as, p.129. p. 713.
Glomero, as, f. 65. m.143. m. 278. p. 818.
Glomus, eris, trama, æ, m.278.
Glutino, as, m. 325.
Glutinum ex pelle, aut neruo confectum, m.356.
Gluten, inis, p.165. m.325.
Gluten adhuc reçẽs est, m.674.
Glutinare papyrum parieti, sic de imaginibus papyraceis, &c. m.165.
Glutine infectum fericum, m. 325.
Glutine papyrum inficere, m. 325.
Gnomon nauticus, f.381.
Gosipium, ij, f.54.
Gradum in literis supremum adipisci, p.539. m.831.
Gradus, vs, f.51. p.58.
Gradus, & dignitates in Ecclesia, p.234.
Gradus huius viri qualis est, f. 825.

Gradus in modum pyramidis in quibus res mortuis offeruntur, vel cælo, f 198.
Gradus secundus in examine litterarum quo adepto eximitur quis à tributis, f. 135.
Gradus supremus in literis, m. 831.
Gramia, æ, f.179. p.353.
Granarium orizæ, m.368.
Granarium orizæ cum paleis, m.242.
Grauedine capitis laborare, m. 506.
Grando, dinis, m.191. p.487.
Granum, i, p. 340.
Granum, orizæ, m.749.
Granum orizæ cum tunica, p. 340.
Granum salis, p.340.
Granum seminis, p.340.
Grassator, oris, m. 144.
Gratias agere, f. 82.
Gratias agere Cæli Domino, m.394.
Gratias agere comiter pro accepto beneficio, m. 272.
Gratias habeo Maiestati tuæ, m.394.
Gratias habet Rex, m.272.
Gratias referre, m.272.
Gratias referre grauibus personis, p.586.
Grauatum caput, vel vino, vel alia re, &c. f.671.
Graue aliquid attollere, f.544.
Graue peccatum, seu mortale, p. 506.

Grauem virum ad vilia deprimi munia, m. 127.
Grauidauit eam, p. 118.
Grauidus, a, vm, p. 118.
Grauis, e, p. 506. m. 511. p. 832.
Grauis culpa, vt mortalis, m. 832.
Grauiter olet, m. 310.
Grauius iusto ponderare, f. 162
Grauo, as, m. 212.
Gressus, vs, m. 59.
Grex ouium, p. 790.
Grex porcorum, p. 790.
Gryllus, i, p. 162.
Gubernaculum, i, f. 392.

Gubernaculum ad sinistram flectere, f. 80.
Gubernaculum dirigere, f. 392.
Gubernaculum in aliam partẽ adducere, f. 31.
Gubernaculum in aliquam partem detorquere, p. 393.
Gubernare mundum, f. 536.
Gubernatio, onis, m. 547.
Gubernator Prouinciæ, p. 405. m. 830.
Gubernator totius regni quẽ regem vocamus, f. 117.
Guberno, as, m. 833. p. 866.
Guttur, ris, m. 316.
Gypsum, i, m. 71.

HAbenas laxare, p. 375.
Habeo, es, p. 126.
Habere aliquem pro magistro, p. 316.
Habere pro re graui, f. 408.
Habere pro re iucunda, f. 408.
Habere pro re vili, f. 408.
Habes nè aliquod negotium? f. 499.
Habitare in transitu, p. 300.
Habitatio ducis, vel gubernatoris Prouincię cum suis militibus, m. 173.
Habitatio militum vnà cum duce, p. 314.
Habitatio, regio, m. 273.
Hac hora, f. 19.
Hac nocte, f. 500.
Hæc res, m. 501.

Hærere in faucibus officulum, f. 332.
Haleculæ sale conditæ, m. 574.
Halitus, vs, p. 335.
Hasta venalia attollens, f. 516.
Hastile, is, m. 84.
Haurire aquam è fonte &c. f. 382.
Haurire betti fumum, m 344.
Haurire liquorem ex maiori vase, vtendo alio vase minori, quod in maius intromittatur, p. 488.
Haustus vnus viui, f. 102.
Hebescens gladius, f. 469.
Helluo, nis, p. 843.
Herba, æ, m. 126. f. 748.
Herba apud asinas cuius iusculum passim sumitur, f. 105.
Herba colocasij, p. 481.

Herba dicta ngot, m. 535.
Herbæ cauliculus, p. 535.
Herbæ, & arbores, f. 748.
Herbæ, qnibus veſcuntur homines, m. 643.
Herbam amaram comedere, p. 504.
Herbam mordere, in ſignum humilitatis coram aliquo ad petendam veniam, ac ſi beſtiam quis ſe profiteatur, m. 126.
Herba orizæ, m. 428.
Herba orizæ prolixa ſine granis, f. 338.
Herba qua veſcuntur boues, m. 52.
Herba, quam ſimùl cum piſce concoquunt, f. 425.
Herba quædam, cuius ſemina adhærent veſtibus, m. 447.
Herba quædam amara, p. 504.
Herba quædam in piſcinis, p. 530.
Herba quædam, quæ oritur in agrorum aquis, m. 525.
Herba, quæ eſcorcioneira dicitur, f. 235.
Herba, quæ germinare incipit, p. 644.
Herba, quæ iam in proceram magnitudinem excreuit, p. 428.
Herba piſcinarum, quæ vſui eſt ad edendum, p. 292.
Herba ſylueſtris, p. 354.
Heremiticam vitam ducere, p. 839.

Heri, m. 335. m. 615.
Heu, m. 322.
Heu me miſerum, vel heu te miſerum, m. 786.
Heu miſellule, m. 374.
Heu te miſerum, vel me, p. 319.
Heus tu, p. 335. f. 743.
Heus tu attende ad hoc, m. 501.
Heus tu, Magiſter vbi eſt? p. 309.
Hic, m. 32.
Hic, & hæc homo, f. 551.
Hic, hæc, hoc, m. 501.
Hic homo, m. 501.
Hic, huc, m. 194.
Hilaris, e, p. 74. f. 338.
Hilaris vultus, f. 327.
Hinnio, is, p. 216.
Hinnitu equum, vel elephantem omnia implere, p. 216.
Hinnitus equorum &c, f. 321.
Hiſtoriæ, cantiones, m. 836.
Hiſtoriarum narratio, f. 699.
Hiſtoriarum narrationem conſcribere, f. 699.
Hoc, m. 79.
Hoc anno, p. 501.
Hoc ego non curo, fac vt tibi placet, m. 700.
Hoc eſt nec amplius, p. 442.
Hoc & illo modo, m. 70.
Hoc ipſum, p. 501.
Hoc mane, f. 500.
Hoc modo, p. 66. m. 66.
Hoc totum quanti eſt, m. 521.
Hodie, m. 335. f. 500. p. 519. m. 633.

Hodie mane, p. 446.
Hommes eiuſdem Congregationis, & officij conuenire ad conſultationem, f. 597.
Homines eiuſdem officij in eodem vico iuncti cum ſuis præfectis, m. 597.
Homines illius Prouinciæ, quæ apud ſinas vocatur chincheo p. 380.
Homines ſylueſtres, f. 220.
Homines ſubfuſci coloris, m. 520.
Homo flocci, f. 873.
Homo quidam de quo multæ fabulæ narrantur, m. 628.
Homo qui huc illuc deambulat, p. 159.
Homo valdè breuis, m. 750.
Homo, vir, vel fæmina, p. 541.
Honorare, & reuereri Patrem, & Matrem, p. 749.
Honorare Patrem, & Matrem, m. 383.
Honorare, vt Patrẽ, &c. p. 324.
Honoro, as, p. 749.
Honor qui inter loquendum exhibetur regi qui dicitur Bua ac ſi dicas, veſtra Maieſtas, f. 72.
Hora, æ, m. 286.
Hora, ab vna poſt meridiem vſque ad tertiam, m. 287.
Hora, ab vna poſt mediam noctem vſque ad tertiam, m. 288.
Hora, ab vndecima ante mediã noctem, vſque ad primam poſt mediam noctem, m. 288
Hora, ab vndecima ante meridiem, vſque ad primam poſt meridiem, m. 287.
Hora, à nona ad vndecimam ante mediam noctem, p. 288. m. 335.
Hora, à nona vſque ad vndecimam ante meridiem, p. 287. p. 790.
Hora, à prima ad tertiam poſt meridiem, f. 489.
Hora, à prima vſque ad tertiam poſt mediam, noctem, f. 696.
Hora, à quinta ad ſeptimã poſt meridiem, f. 160.
Hora, à quinta ad ſeptimam veſpertinam, f. 287.
Hora, à quinta vſque ad ſeptimam matutunam, f. 286. p. 287.
Hora, à ſeptima ad nonam ante meridiem, p. 287.
Hora, à ſeptima ad nonam ſerotinam, p. 288.
Hora, à ſeptima veſpertina vſque ad nonam &c. f. 843.
Hora, à ſeptima vſque ad nonam ante meridiem, f. 766.
Hora, à tertiâ ad quintam poſt meridiem, p. 740.
Hora, à tertia promeridiana vſque ad quintam veſpertinam, f. 287.
Hora aulæ, f. 56.
Hora bubali, m. 288.
Hora canis, p. 288.
Hora capræ, f. 287.

Hora cænæ, f.56.
Hora circa meridiem, f.814.
Hora comedendi, f.56.
Hora draconis, p.287.
Hora equi, m.287.
Hora felis, p.287.
Hora gallinæ, f. 287.
Hora iam tarda est, f. 814. p. 815.
Hora iam tarda est, aurora iam emicat, p.815.
Hora muris, m.288.
Hora post mediam noctem, à tertia vsque ad quintam, m. 157.
Hora prandij, f.56.
Hora serpentis, m. 287.
Hora simiæ, f.287.
Hora suis, p.288.
Hora Tigris, f. 286.
Horologium solare, p. 829.
Hortor, aris, p. 377.
Hortus, i, m.86. m.876.
Hospes, tis, p. 391.

Hospes, tis, extráneus, a, vm, f.780.
Hospes, & peregrinus, ex alijs oris adueniens, m.359.
Hospes in regione nouus, f. 436.
Hospitari in aliena domo, m. 18. p.211.
Hospitem esse in aliena domo, m.554.
Hospitor, aris, p.118. p. 577.
Hostes, p. 273.
Hostes, vt cum bellum ingruit, f.272.
Humecto, as, f. 39.
Humerus, i, m.65.
Humi iacentem, vel sedentem super genua erigi, p. 627.
Humilitas, atis, f.367. f. 559.
Humor, oris, f.366.
Humor nociuus, p. 367.
Hybernum tempus, m. 235.
Hyems, mis, p.486.

IAcere brachijs hinc inde extensis, p. 503.
Iacere fundam ad piscandum, m.856.
Iacere in aliquem, m. 512.
Iacere monetas ludendo, f.794.
Iacere supinum, p.503.
Iacere talos, m.128.
Iacendo dormire, p.503.
Iaculando scopum tangere, m. 24.

Iaculari arcu, m. 24.
Iaculari balista, m. 24.
Iaculari sagittam, m.24.
Iaculo album attingere, f.195.
Iaculor, aris, p.24.
Iaculum, i, f. 399.
Iacturam facere capitalis in mercimonijs, m. 418.
Iam, m.191.
Iam conualuit, vel cum conualuerit, f.191.

Iam diù, m. 404.
Iam fecí cum præponitur eſt particula præterit, non autem cum poſtponitur, f. 191.
Iam mortuus eſt, p. 688.
Iam multa nox eſt, ito cubitũ, f. 376.
Iam nunc, m. 112.
Iam parum ſupereſt, m. 277.
Iam repletus eſt locus, p. 100.
Iangoma fructus indicus, f. 47.
Ianua, æ, m. 138. f. 480.
Ianua arcis, in quam ingrediuntur, qui Doctoris gradum ſunt ſuſcepturi, f. 369.
Ianua atrij ad viam, f. 138.
Ianua extra aream domus, & iuxta publicam viam, p. 530.
Ianua in cancellorum modum, p. 136.
Ianua poſterior, p. 318.
Ianua præcipua, vt in domibus principium & cætera, f. 138.
Iapon, nis, f. 553.
Iaponia, æ, p. 426.
Ictum globuli ferrei pati, p. 199
Ictus calami, p. 516.
Ictus fulmine, p. 591.
Icuncula cum indulgentijs, vel reliquiaria theca, f. 9.
Icuncula ex margaritę concha, p. 802.
Id, cui appenditur, aut nectitur ſtorea &c. p. 520.
Ideo, m. 66. f. 552. p. 866.
Idioma non nouit, m. 566.
Idiomate currenti vti, p. 569.

Idiota, æ, m. 166. p. 169. m. 178. m. 462.
Idola, ſunt homines ſylueſtres, f 220.
Idolis recitare, p. 206.
Idolorum fanum, m. 833.
Idolorum ſecta, p. 717.
Idolorũ ſolẽnitas quædã, p. 362.
Idolum, i, f. 60. p. 597. p. 848.
Idolum mulieris; quo veneficiuntur ad philtrum, p. 620.
Iecur, coris, f. 258.
Ieiuno, as, proprie ſignificat abſtinere à carne, & piſce, nunc autem eſt in vſu ad ſignificandum Chriſtianorum ieiunium, m. 6.
Ieiunio faciendo veneficos vocare, m. 829.
Ieiunium, ij, f. 93.
Ignarus, a, vm, p. 530.
Ignarus literarum, p. 536.
Ignem cooperire ne extinguatur, f. 429.
Ignem excitare ex duorum lignorum fricatione vehemẽti, f. 429.
Ignem inſufflare, m. 429.
Ignem operire ne extinguatur, f. 156.
Ignem ſuccendi, f. 429.
Ignem ſurſum ferri, f. 411.
Igniarium, ij, f. 165. f. 429. f. 557.
Igniarius funiculus, p. 446.
Igniculos ſurſum volantes accendere, p. 588.
Igniculus pedipeta, p. 596.
Igniculus volans, p. 763.

Ignire ferrum, m.578.
Ignis, is, p. 330. m. 429.
Ignis aſcendens æquatur nubibus, p.524.
Ignis ex ſulphure, & nitro, m. 688.
Ignis ex ſulphure & nitro ideſt ignis inferni, m. 171.
Ignitabulum ad plicationes, veſtium, m. 867
Igniuomum genus armorum, f. 706.
Ignorans, ntis, m. 518.
Ignoro, as, f. 29.
Illa alia pars, m. 379.
Ille, p. 3.
Ille alius, m. 379. f. 728.
Ille alius dominus, p. 729.
Ille aluis magiſter, m. 379.
Ille alius pater, f. 563.
Ille cum contemptu, m. 311.
Ille de quo ſcilicet prius facta eſt mentio, p. 378.
Ille, eius &c. p. 541.
Ille, a, vd, f. 563. p. 781. f. 853.
Ille, a, vd, de vilibus, m. 562.
Ille pater, f. 563.
Illi, p. 122.
Illic, m. 32.
Illic, illuc, f. 194.
Illidere comprimendo, p. 284.
Illido, is, f. 281.
Illinire, f. 16.
Illiſus, a, vm, p. 465.
Illiteratus, i, p. 510.
Illius voluntas fiat, p. 541.
Illud, & illud aliud, m. 781.

Illudere mulieres in malum, m. 810.
Illum baculo percutere, f. 853.
Illum ego reuereor, p. 541.
Illumina, vt ſit claritas, f. 692.
Illuminare vt clarus euadat locus, p. 677.
Illuminari animam à Deo, p. 677.
Illuminat candela domum, f. 692.
Illumino, as, f. 692.
Imago, inis, m. 9.
Imago collo appenſa, m. 9.
Imago, inis, corporea figura, p. 848.
Imago quæ in altari colitur, m. 9.
Imber, bris, pluuia minutior, p. 487.
Imberbis, e, m. 804. f. 809.
Imbrem decidere, p. 609.
Imbricare domum, p. 429.
Imbrices, cum, m. 290. m. 893.
Imbrices domus, f. 446.
Imbuere, vt ollam, vel aliud vas vt benè oleat, f. 546.
Imbuta terra eſt aqua, m. 96.
Imitor, aris, m. 29. m. 105. p. 123. f. 228.
Imitari aliquem, m. 756.
Imitari probos, m. 177.
Immaturè parere, p. 570.
Immaturè ſectum lignum, quod facile putreſcit, f. 725.
Immaturus, a, vm, m. 569.
Immemor, is, f. 625.
Immergere aliquid in aquam, vt

vt molle fiat, p. 520.
Immergere aquæ ad pennas euellendas, p. 47.
Immergere cannas Indicas in aquam, vt tenereſcant, p. 520.
Immergi quod aquæ innatare ſolet, m. 284.
Imminuere aliquid, p. 261.
Immiſcere cum oriza inſcutella, vel iuſculum, vel aquam, f. 96.
Immiſſus digito annulus, m. 217.
Immiſcere vino aquam, p. 589.
Immittere in caueam aliquod animal, m. 178.
Immittere in crumenam, m. 828.
Immittere manus in manicas veſtis, p. 892.
Immitti inter dentes, m. 282.
Immitti inter vngues, m. 282.
Immitto, is, m. 112.
Immitto, is, ſi mundis vocibus iungatur eſt mundum hoc vocabulum, ſi obſcænis, eſt immodeſtiſſimum, f. 114.
Immodeſtè nudari, p. 417.
Immunda veſtis pruriginem generat, p. 157.
Immundus, a, vm, f. 155. p. 175. p. 583.
Immunis, e, f. 183.
Immutabilis, e, p. 767.
Immutari in melius, m. 329.
Impedimento ne ſis, illi, f. 834.

Impedio, is, p. 83. p. 277. p. 521. f. 834.
Impediri negotijs, m. 444.
Impellendo manu terræ æquare, in terram proſternere, m. 891.
Impellere humero, m. 891.
Impellere equum ad currendũ, p. 538.
Impellere ratem in aquam, f. 214.
Impello, is, m. 214. p. 891.
Impendere monetas, m. 315.
Impendo, is, f. 824.
Impenſas à iuſtitiæ miniſtris ſumi, f. 6.
Impenſæ pro miniſtris iuſtitiæ, f. 794.
Impenſæ quas miniſtri iuſtitiæ ſumunt, p. 104.
Imperat pater, m. 164.
Imperfectum pondus, p. 570.
Impertiri alicui veſtem nouam, m. 447.
Impetere inuicem, p. 280.
Impetere, vel impetitio hominum, triremium, &c. p. 673.
Impetere, vel inuadere ſe inuicem, f. 113.
Impetum inuicem facere duos exercitus, p. 106.
Impetus ſuſpiriorum, aut iræ, m. 651.
Impetus vnus pluuiæ, f. 110.
Impexi capilli, f. 46.
Impingere capite in columnas, p. 863.

Impingere in aliquid ex infortunio, p. 590.
Impingere in aliquid, quod sit impedimento, p. 444.
Impingere in aliquod præceptum, illud violare, m. 592.
Impingere irreuerenter in nomen indecens Patris, aut Matris, f. 592.
Impingit in lignum, m. 444.
Impingo, is, p. 96.
Impingo, is, cado, is, m. 592.
Imple diotam aqua, m. 214.
Implens desiderium cordis est solus Deus, m. 600.
Impleo, es, p. 214.
Implere calcando, m. 168.
Implere cochleare oriza ad vescendum, m. 896.
Implicata fila, p. 654.
Implicatus, a, vm, p. 279. p. 654.
Implicatus animus, p. 654.
Implicatus mundi negotijs homo, f. 185.
Implicatus negotijs, p. 654.
Imploro regem, p. 73.
Imploro regem, vel modus, quo quis protestatur, vel requirit iustitiam &c. f. 593.
Imponere capiti pileum, m. 229.
Imponere capiti, vel gestare pileum, p. 489.
Imponere falsum alicui, p. 584.
Imponere manus super caput ægroti, p. 875.
Imponere nomen, p. 209. f. 730.
Importunitatibus obtinere aliquid, m. 500.
Impossibile est, f. 243.
Imprecari maledicta, f. 633.
Impudens, ntis, p. 572.
Impugno, as, p. 888.
Impurum argentum, p. 648.
In, m. 853.
Inadæquatus, a, vm, f. 881.
Inaduertenter, m. 349. p. 470. m. 768.
Inaduertenter carnem degustare, m. 590.
Inæqualis in distribuendo, iniustus, a, vm, p. 601.
Inæquales in longitudine digiti, m. 405.
Inæqualis locus, f. 777.
Inappetentia cibi, m. 534.
Inaures, rium, p. 803.
Inaures gestare, p. 803.
Inauro, as, p. 17. f. 756. p. 847.
Incantare diabolum, p. 350.
Incantare serpentes, & tigres veneficio, p. 371.
Incedere hùc, atque illùc, m. 618.
Incedere in præaltis pedibus ligneis, m. 365.
Incedere in pueruli morem, f. 463.
Incedere per medium pontis arcti, m. 565.
Incendi ignem, p. 393.
Incendium, ij, f. 140.
Incendium, ij, p. 330. f. 429.
Incensum, i, f. 89.

Incensum, i, laserpitium, ij. p. 548.
Incernere, aut cribrare aliquid ad separandum corticem, p. 672.
Incernere ita vt oriza maneat, & furfur cadat, f. 260.
Incerniculum, i, m. 645.
Incessus cancri, p. 48.
Incessus præceps, vt equi, f. 394.
Inchoare nouam lineam cum scilicet apud finas incipit quælibet linea à superiori parte, f. 153.
Incidere in calumniam, m. 584.
Incidere in morbum, p. 415.
Incidere in pollutionis peccatum, f. 203.
Incidere literas in lapide, p. 762.
Incidere tabulas ad typographiam, p. 352.
Incidit in infortuniũ, ob quod accusatus, & condemnatus fuit, f. 590.
Incidit in lectum ex morbo, f. 590.
Inciditnè in aliquod infortunium? p. 591.
Incipere corruptionem, f. 825.
Incisiones arcæ in angulis eius, p. 465
Incisiones florum in ligno, aut papyro, p. 889.
Incitare equum ad currendum, p. 244.
Inciuilis, e, p. 512. f. 598.

Inciuilis, e, inurbanus, p. 475.
Inclinando caput transire, p. 423.
Inclinare aliquem blando sermone, f. 890.
Inclinare caput, m. 140. p. 299.
Inclinare ramum, m. 179.
Inclinari ad aliquod vitium, m. 462.
Inclinari columnam in vnam partem, m. 890.
Inclinari profundè, f. 18.
Inclinata in agro oriza, f. 642.
Inclinata vento arbor, m. 642.
Inclinatio in vnam partem, vt columnæ, arboris, &c. m. 890.
Inclinor, aris, m. 642.
Inconditè loqui, m. 416.
Incongrua medicina, m. 802.
Inconsideratè loqui, p. 26. p. 55.
Incrustare parietes domus, vel terra, vel calce, m. 807.
Incubum pati, m. 212.
Incubus, bi, f. 207.
Incunabula conficere, p. 807.
Incunabulum, i, m. 568.
Indagare canem ex odoratu, p. 325.
Indagare pediculos, p. 651.
Indecens, ntis, inciuilis, e, m. 826.
Indecentia, p. 871.
Indecentia, & quæ ad rem non pertinent, p. 616.
Indecentia loqui, p. 684. f. 865.

Indecora verba loqui, f.826.
Indeliberatè, abque intentione, m. 762.
Indefinenter, f.413.
Index, dicis, p.488. f.534.
Index libri, p. 669.
Indico, as, p. 104.
Indomitus equus, p. 667.
Indubitatum iam est, p. 312.
Induco, is, f 167.
Induere vestem, m.444.
Indui vestem corpori benè aptatam &c. f. 561.
Indulgere genio, f.52. f.612.
Induo, is, m.401.
Indusium, ij, m.10.
Inebriari vino, f. 671.
Inepta loqui, p.160.
Ineptè lænigata tabula, p. 642.
Ineptè loqui, m.462.
Ineptus, a, vm, f. 220. m. 863.
Ineptus, a, vm. Infelix, cis, p. 411.
Infamis, is, f. 534.
Infans recens natus, m.743.
Infaustus, a, vm, p.397.
Inferior, oris, m.185.
Inferior est in gradu, f. 249.
Inferior pars cui inseritur trochlea, m.812.
Inferior persona, m. 31.
Infernus, i, f.219. f.535. p.606. m.632.
Infernus quia locus ille est tenebrosus, f.3.
Inficere vestem luto, p.39.

Infici elephantiaco morbo, p. 513.
Infici morbo, f.407.
Infici scabie, p. 408.
Infigere solo baculum aut quid simile, m.82.
Infigi pedi fructum, vel lapidis, vel ligni &c. f. 892.
Infigi spinam in pede, f. 892.
Infimæ sortis homo, f.797.
Infimus literatorum gradus, f. 225.
Infinitus, a, vm, f.398.
Infirmus, i, f. 243.
Infirmus corpore, & animo, p. 572.
Infirmus in lege, p, 205.
Infixio vna &c. f.892.
Inflare tibias, m.775.
Inflare tubam, m.775.
Inflari cadauer quodcunque, p. 124.
Inflari corpus, p.704.
Inflari faciem ex recentis sandarachæ vapore, p.695.
Inflata cum ira loqui, f.651.
Inflectere corpus vertendo supra caput, p. 549.
Inflectere vultum in aliam partem ad non audiendum, f. 767.
Inflexiones habens arbor, p. 159.
Inflo, as, p. 704.
Influentiæ cælestes, f. 276.
Influunt in sub lunaria stellæ, f.276.
Infodere monetas, p.114.

Infortunatus, a, vm, p. 651.
Infortunio ab extrinseco illato tangi, p. 855.
Infortunium, ij, f. 1. p. 505. f. 713.
Infortunium ab extrinseco illatum, p. 855.
Infortunium oriri in sepultura maiorum, f. 101.
Infra, p. 185. p. 306.
Infra cælum, p. 306. p. 763.
Infrendere canem ante morsũ, f. 4.
Infringo, is, f. 31.
Infunde oleum in lucernam, m. 161.
Infundere aquam ad irrigandum, m. 846.
Infundere aquam super caput, vel super aliud, m. 289.
Infundere capiti aquam, p. 65.
Infundere fistulæ ferreæ puluerem tormentarium, f. 509.
Infundere vinum in calicem, f. 122.
Infundo, dis, m. 224.
Ingenio carere, p. 163. m. 822.
Ingenio pollere, p. 829.
Ingenio valere, p. 163. p. 677.
Ingenio valere ad machinandum, f. 365.
Ingeniosè inuenire in bonam partem, f. 19.
Ingenium peruersum, m. 163.
Ingens inundatio, f. 340.
Ingerere se in turbam hominum confertam, m. 102.

Ingratus, a, vm, f. 29. p. 527. f. 606.
Ingredere hùc, f. 870.
Ingredi pluuiam cum vento, p. 317.
Ingredi, vt animam intra corpus, m. 549.
Inguen, nis, f. 219.
Inhiare dignitatibus, & honoribus, p. 832.
Inhorrere capillos præmetu, m. 656. m. 695.
Inhorrere carnem præ timore, m. 656.
Inhorrere pilos præ formidine, p. 290.
Inhumatum cadauer relinquere, m. 620.
Iniecit ille in me manus violentas, f. 885.
Inijcere compedes, f. 81.
Inijcere manus violentas in vestem alicuius illamque discindere, m. 885.
Inimici ad inuicem, m. 527.
Inimicitiæ ansam dare, p. 457.
Inimicitias gerere, p. 311.
Inimicus, i, p. 270. f. 778.
Inire amicitiam, p. 358.
Initium loquutionis cum persona graui, m. 106.
In itinere, f. 226.
Iniurijs illatis par minimè rependere, m. 564.
Iniustè vim inferre, p. 276.
In mundum venire, m. 230.
Innatare aquæ, p. 217.
Inniti alicui rei, m. 754.

Inniti baculo, p. 81.
Inniti orizæ, m. 754.
Inniti parieti, p. 181.
Inniti sibi inuicem alterius auxilio, p. 507.
Innititur domus columnis, m. 554.
Innitor, eris, p. 181. m. 554. p. 870.
In nomine Patris &c. f. 552.
Innouare catalogum, f. 175.
Innumerabilia, m. 492.
Innumerabilis, e, p. 305. m. 314. p. 334. p. 355. p. 667. f. 689.
Inordinatæ res, simul congestæ, f. 435.
Inordinatio, nis, p. 400.
In posterum, p. 840.
In pretio habere, f. 199.
Inquinant gallinæ domum, m. 175.
Inquirere de re illa, m. 334.
Inquiro, is, f. 828.
Inquisitio adhuc fit ad veritatem indagandam, f. 828.
Insalubris locus, f. 399.
Insanio, is, p. 144. m. 155.
Inscio aliquo, p. 812.
Inscriptio, qua suis progenitoribus Annamitæ offerunt edulia, m. 857.
Insequi aliquem ad eum capiẽdum, m. 177.
Inserere aliquid, aut ligare cum alio, vt longius euadat, p. 567.
Inserere filo, aut alteri ligulæ monetas æreas, m. 794.

Inserere, iucisio, onis, p. 465.
Insero, is, m. 106.
Insertio, onis, p. 352.
Inseruit ad seminandum, p. 513.
Insidere calcaneis, p. 43.
Insidiosus, a, vm, m. 220.
Insignia cum peripetasmatibus, & conopæis, &c. m. 602.
Insignia Prælaturæ, p. 320.
Insilire in oculos corticis limonij succum, f. 312.
Insilire in oculos succum corticis mali aurei, m. 753.
Insipidus, a, vm, p. 469.
Insipiens, ntis, m. 155. m. 491.
Insolare, si humidus es &c. p. 603.
Insolesco, is, p. 540.
Insolitus, a, vm, p. 391.
Insolo, as, f. 602.
Insomnem ducere noctem, p. 782.
Inspicere clarè ex proximo loco, f. 689.
Inspicere ex proximo loco, p. 689.
Inspicere in speculo veneficæ, p. 107.
Inspicere speculum, p. 693.
Inspicere speculum veneficæ, superstitio solita in Tunchini Regno, m. 103.
Instanti eodem, p. 55.
Instar grani orizæ, m. 186.
Instigat diabolus homines, ad malè agendum, m. 626.

Inſtigat diabolus homines ad peccata, f.292.
Inſtigo, as, m.292. f. 896.
Inſtratum, ti, m. 207.
Inſtratum indicum in culcitræ morem aſſutum, p.464.
Inſtrumenta artificis, p. 291.
Inſtrumentum, aut tudicula, m.807.
Inſtrumentum ligneum &c. m. 788.
Inſtrumentum mechanici, p. 442.
Inſtrumentum muſicum, f.197.
Inſtrumentum quo aliquid premitur, vt libri &c. f. 357.
Inſtrumentum, quo eijcitur aqua ex cymba &c. f. 262.
Inſtrumẽtum quoddam in modum ciſtæ paruulę &c. p.727
Inſufficiens eſt aliud, m. 600.
Inſuflando ignem accendere, p.775.
Inſula, æ, f.136. f.294. f.399.
Inſula cham, f.399.
Inſula, quam Luſitani Puloca-tam vocant, p.400.
Inſula, vel Peninſula, p. 575.
Inſulsè canere, p.730.
Integer adhuc eſt, m. 865.
Integer annus, f. 812.
Integer, gra, grum, m.45. f.45. p.399. f.812. m. 865.
Integer, & corruptione carens piſcis, m.46.
Integer, omnis, e, ſoſpes, tis. f. 844.
Integra dies, f.45.

Integra res, adhuc eſt, p.399.
Integra res non deprauata, m. 46.
Integrè, f.109.
Integrè legem ſeruare, m. 45.
Integro anno, m. 431.
Integro corde, ac omnibus viribus, p.322.
Integrum ſermonem proferre, f.45.
Intellectus, vs, p.833.
Intellectus non attingit, p.704.
Intellectus perſpicuus, m. 525.
Intelligens, ntis, m. 374. f.529.
Intelligens valdè, p. 460.
Intelligo, is, p.36. m.817.
Intentio, onis, p.349.
Intentio tua quænam eſt? p. 319.
Intentionem habeo, p. 349.
Intentionem non habuit faciẽdi illud, p 791.
Intentum percepi, m.349.
Intentum ſuum, ſeu voluntatem ſuam quiuis ſequatur, p.349.
Intercedere pro aliquo apud regem, vt dignitatem accipiat, m.30.
Intercedere pro reo, p.277.
Intercipi manum, f.265.
Intercipio, is, p.103. m.357.
Intercludo, is, p.103.
Interdiù, p.22. f.518.
Interdum datur, interdum non, f. 66.
Intereſt nihil, p.591. m.678.
Interfiuiant te dolores ventris.

Ma-

Maledictum, p. 420.
Interijcio, is, m. 887.
Interior, vs, p. 422.
Interior falsitas legis idolorũ, f. 837.
Interior pars cuiuscumque rei, p. 663.
Interior pars fructus, p. 663.
Interius ingredi, f. 806.
Inter lucem, & tenebras, f. 585.
Inter Magnates necessaria est vnio, & inter plebeios amor sæpè conueniendo, m. 306.
Intermedij præteriere duo anni, f. 78.
Intermedij sunt montes & mare, f. 78.
Intermedium, ij, m. 78.
Intermediũ est iter vnius diei, f. 78.
Intermedius est fluuius, m. 78.
Intermedius est paries, f. 78.
Interminabilis, e, m. 521.
Inter mulieres, f. 837.
Internodia cannarum indicarum, p. 588.
Internodium, ij, m. 46. m. 587.
Internodium cannæ indicæ, m. 808.
Interpres, etis, p. 701. p. 777.
Interpungere, f. 95. p. 136.
Interrogatus minimè respondit, p. 833.
Interrogo, as, m. 334.
Interrumpere alterius verba, f. 144.
Interruptè legit, m. 219.

Interturbator ne sis eorum qui operantur, f. 834.
Interula, æ, p. 129.
Intorquere claui acumen in partem inferiorem, p. 145.
Intra, f. 837.
Intra domus septa, m. 543.
Intrepidus, a, vm, m. 636.
Intromittere, m. 195.
Intromitto, is, m. 45. p. 49. p. 662. m. 828.
Intestina animalis, f. 402.
Intro, as, f. 67.
Intueri proprijs oculis, m. 795.
Intueri se in speculo, f. 886.
Intus, intra, p. 806.
Intus reconde, f. 67.
Inuadere se inuicem, f. 284.
Inuadit elephas, p. 895.
Inuasio facta ab hominibus, vel ab animalibus, p. 895.
Inueni iam, m. 736.
Inuenio, is, m. 243.
Inuentione ad externa valere, p. 163.
Inuentiones iniustæ ad eliciendam pecuniam, p. 642.
Inuentioni alterius aliâ industriâ mederi, m. 229.
Inuentor in bonum, p. 209.
Inuertere aliquid, vt madefiat totum, f. 39.
Inuertere orizam, quæ ad solem siccatur, m. 618.
Inuerti & immergi nauim, f. 46.
Inuerti quod minimè fixũ est, f. 39.
Inuersa pars vestis, m. 802.

Inuersus, a, vm. p. 802.
In via, p. 168.
Inuicem, f. 160.
Inuicem, simul, f. 146.
Inuideo, es, p. 268. m. 405.
Inuidere alteri propter res eius, p. 268.
Inuidere, & odisse, p. 268.
Inuigilare domui, f. 291. m. 692.
Inuigilo, as, m. 692.
Inuisere aliquem, p. 737.
Inuitare ad edendum folium, &c. m. 757.
Inuitare idolum ad edendum, f. 617. p. 618.
Inuisere infirmos, m. 869.
Inuitare maiores, seu auos, & proauos, vt domum redeant ad edendum, p. 618.
Inuitare veneficos ad ieiunia mortuis facienda, m. 767.
Inuito, as, f. 193. f. 479. m. 757. f. 764.
Inuito, as, offero offers, m. 765.
Inuito dominationem tuam, f. 479.
Inundat fluuius, m. 39.
Inundatio, nis, p. 436.
Inuocare cæli Dominum, vt adiuuet, p. 856.
Inuocare Cœlum, & idola, f. 855.
Inuocare progenitores defunctos, p. 856.
Inuoco, as, f. 855.
Inuoluere, vt cartà &c. f. 296.
Inuoluere libum folijs, f. 296.
Inuolutus, a, vm, f. 51.
Inurbanus, a, vm, f. 832.
Iocari cum mulieribus, p. 268.
Iocor, aris, m. 284. m. 540.
Ioculator, oris, p. 467.
Ipsomet instanti, m. 112.
Iracundè vocem attoliere, f. 452.
Iracundia in corde latens, f. 133.
Iradundus, i, p. 265.
Iram demonstrare ad metum incutiendum, m. 318.
Iram remitti, f. 540.
Irasci ad inuicem, p. 857.
Irasci alicui vt erubescat de eo, quod egit, f. 854.
Irasci in corde, m. 81.
Irasci in illum, qui prius, in ipsum excanduit, m. 452.
Irasci in omnes occurrentes præ furore, f. 618.
Irasci ore tenus, m. 452.
Irasci passim ex malo genio, f. 452.
Irasci regem, vel primariam personam, atque iram aliqua reprehensione demonstrare, f. 141.
Irasci valdè ad incutiendum metum, m. 212.
Irascor, ris, f. 264. p. 474. p. 564.
Ire ad latrinas, modeste loquẽdo, p. 33.
Ire in circuitu, p. 623.
Ire lusum, f. 225.
Ire non vult, m. 110.

Iris, idis, p.45. m.690.
Irreuerentem esse, m.504.
Irreuerenter transire ante ianuam alteruis, non habita ratione illius, p.593.
Irrideo, es, f.100. m.540.
Irritare bubalos, vt se inuicem cornibus petant, f.411.
Is, p.3.
Is, vrbanè loquendo, f.576.
Ita, itaque, p.66.
Ita est, m.389. p.590.
Ita non est, p.590.
Ita omninò, p.112.
Iter commune data opera relinquere, p.42.
Iter longum peragere, p.667.
Iter ostendere, f.200.
Iter partim cænosum, partim siccum, p.556.
Iter prolixum, p.879.
Iter, vel quid simile in cuius medio tutus quis incedit, p.565.
Iter vnum, duo &c. eundo scilicet, vel redeundo, & aliquid gestando, m.120.
Iterum, p.393.
Iterum ingredi, m.393.
Ito, m.309.
Ito illuc, f.194.
Ito velociter, m.384.
Itque, reditque, f.218.
Iuba, & cauda equi, p.821.
Iucunditas, tis, p.68.
Iucundus, a, vm, f.342.
Iucundus, & gratus locus, m.621.

Iudex de vi illata, m.410.
Iudicare de re, m.360.
Iudicem te causæ constituo, p.888.
Iudicij dies, f.887.
Iudicio prudentis, p.881.
Iudico, as, m.594. f.887.
Iugum, i, p.2.
Iugum bubali, p.2.
Iugum ex vnica canga indica constans, f.415.
Iunctas eleuare manus, m.433.
Iuncus, ci, f.129.
Iuncus, quo fiunt storeæ crassiores, m.391.
Iungere capillos inuicem, m.358.
Iungere duas partes alicuius ligni ad hoc confracti, m.261.
Iungere manus, f.98. m.715.
Iungere manus ante pectus, m.88.
Iungi alteri viro vxorem, m.423.
Iungi inuicem, m.839.
Iunior adhuc, f.808.
Iuramentum ab aliquo exigere, p.754.
Iuramentum falsum perpetrare, f.275.
Iurare fallum, p.754. m.755.
Iurare in nomine alicuius, f.753.
Iurare verum, f.753.
Iurasti necne? estque aptus modus interrogandi in confessione, p.126.
Iuro, as, f.753.

Iuſculum cum herbis, aut alijs, f.85.
Ius gallinæ elixæ, m. 575.
Ius iodicum ex oriza tarum, & minimè denſum, quod cania vocant, p.403.
Iuſta corporis ſtatura, p.755.
Iuſta perſoluere, m.865.
Iuſtus iudex, m.25. p.135.
Iuuare ad ferendum onus, f. 649.
Iuuare ſe opibus inuicem, f. 88.
Iuuencus i, f.111.
Iuuenem mori, p.351.
Iuuenis, nis, p.38.
Iuuo, as, f.294. f.326. p.577.

Iuuo, as, Protego, is, f.816.
Iuxta, p.33.
Iuxta aliquem ſedere, m.267.
Iuxta anſam, f.228.
Iuxta exigentiam meriti, f.228.
Iuxta ipſius fatum, m.689.
Iuxta meſſis copiam, vel inopiam, p.445.
Iuxta otium, ſecundum negotia, f. 444.
Iuxta placitum tuum, f. 444.
Iuxta radicem, p.33.
Iuxtà, ſecundum, f.444.
Iuxta tranſire aliquid ita vt tantum non attingat, m.897.
Iuxta tuum placitum, f.444.

LAbia, p.477.
Labia diſtorta, p.46.
Labor, oris, m. 374.
Laborantes impedire, f. 868.
Labor cordis, p.369.
Labores pati, p.505.
Laborioſa negotia tranſigere, p.202.
Laborioſus, a, vm, p.369.
Laboris patiens, m.308.
Labruſca, æ, f.553.
Lac, tis, f.702.
Laciniarum amplarum veſtis, f.171.
Lac ſugere, f.702.
Lacera veſtis, f.632.
Lacerare veſtem, f. 632.
Laceris indutus veſtibus, m. 661.

Laceris veſtibus, m. 632.
Lacertoſus vir, p 600.
Lacertula, æ, p.397.
Lacertus i, f.683.
Lactaria, æ. arbor quædam ſic dicta, p 900.
Lactuca, æ, p.172. f.643.
Lacuna, æ, p.326.
Lædi collum baculo quo onus ad humerum defertur, p. 621.
Læſus aliquo membro, p. 625.
Lætari valde, p.452.
Lætor, aris, m.322.
Lætor, aris, congratulor, aris, p.452.
Læuigare dolabro, m.124.
Læuis minimè tabula, f.686.
Læuis, e, lubricus, a, vm, p 813.

Lacus, i, ſtagnum, i, m. 839.
Lambo, is, m. 413.
Lancea, æ, f. 399.
Lancea anceps ex vtraque parte acuta, m. 206.
Lanceam apprehendere, m. 280.
Lancea cum vnco, p. 91.
Lancea ferrum habens oblongum, f. 874.
Lancea in modum falcis, m. 413.
Lancea quędam ferrum habens maiuſculum, f. 522.
Lancea quædam in bipennis figuram, m. 532.
Lancea vnius aciei, m. 280.
Lancea vulnerare, f. 195.
Lanugo auium, m. 426.
Lanx ſinicus, m. 128.
Lanx ſynicus orificij confracti, f. 132.
Laorum regnum, p. 400.
Lapides quibus imponitur olla ad ignem, m. 210.
Lapido, as, m. 512.
Lapilli in oriza, m. 675.
Lapis lædens pedem, f. 693.
Lapis planus, p. 191. p. 390.
Largitio ad ſubornandum, m. 417.
Largus, a, vm, p. 633.
Laſſatus, a, vm, f. 554.
Lateo, es, m. 8.
Later, ris, p. 255.
Latere aliquem ad opus, quod intendit perficiendum, p. 650
Latere, & ſilere ne deprehendatur, f. 508.
Lateri innixum decumbere, p. 528.
Latericium parietem erigere, p. 255.
Laterna, æ, m. 136.
Laterna papyracea, m. 427.
Latitudo, inis, p. 31. f. 521.
Latrat canis, m. 701.
Latrina, æ, p. 338.
Latro, as, m. 701.
Latro, nis, f. 205. m. 752.
Latronum caterua, f. 205.
Latrunculi, p. 128. p. 132.
Latrunculus, i, m. 862.
Latus, a, vm, m. 622. p. 633.
Latus, eris, m. 145. m. 340. p. 705.
Latus anteponere, vt ad locum anguſtum ſuperandum, p. 528.
Latus dextrum nauis, p. 30.
Latus Domini Ieſu lancea fuit apertum, f. 145.
Latus Domini Ieſu miles aperuit lancea, p. 705.
Larua, æ, p. 445. f. 458.
Lauare corpus, p. 718.
Lauare veſtem, f. 282.
Lauare veſtes manibus percutiendo, m. 234.
Lauare, vt mundetur, f. 669.
Laudo, as, m. 365. f. 541.
Lauer, ris, p. 84.
Lauo, as, f. 658.
Laxus, a, vm, p. 403.
Lectulus ex cānis indicis compactus, f. 98.

Lectus vastus ligneus pedibus ligneis innixus, p.294.
Legationem deferre, p.699.
Legatorum comites, m. 699.
Legatus, i, legatio, nis, p.699.
Legatus, qui primum legationis locum tenet, m.699.
Legatus secundum locum tenens, m.699.
Legem docere, p. 205.
Legem domini perfectè custodire, m.565.
Legem prædicare, p.205.
Legem primo docere in aliquo loco, m.205.
Legem recipere, f.204.
Legem relinquere, f.204.
Legendo hærere, p.206.
Legere expeditè, p.206.
Legere preces ex libro, p.383.
Leges Regnorum, p.421.
Leges spernere, p. 406.
Legis eiusdem, f.204.
Lego, is, f.205. f.560.
Leguminis quædam species, p.507.
Lens, tis, m.411.
Lens vacua, m.411.
Lentè, m. 96. m.159. f.733. f. 749.
Lentè incedit equus, m. 96.
Lentè, pacatè, p.684.
Lentigines rubeæ in facie, m. 491.
Lentus, a, vm, m. 804.
Lentus in operando, m.583.
Leo, onis, f.493. p.699. f.842.
Lepidus, a, vm, f.365.
Lepus, oris, m. 771.
Leucæ itineris numeratæ, f. 689.
Leui pede incedere, m.174.
Leuis, e, m. 162.
Leuis animo, inconstans, ntis, f.660.
Leuius ponderare quam par sit, m.162.
Leuiter, f.120. m.174.
Leuiter aliquem offendere, m. 463.
Leuiter orizam terere, p.121.
Leuiter peragere, m.174.
Leuiter tangere vultum, m. 70.
Leuo, as, m.5.
Lex, legis, f.204.
Lex literatorum, p.556.
Liber, bri, p.669.
Liber ab onere seruiendi magistratibus, m.611.
Liber ex quo preces dicuntur, f.848.
Liber, in quo historiarum narratio continetur, f. 699.
Liber precum, f.226. p.383.
Liber sinè operimento, p.804.
Liber vbi est? m.508.
Liberalis, e, m.163.
Libera me, p.146. p.408.
Liberi, inurbani, sine respectu, p.469.
Liberior in loquendo, f. 537.
Liberor à quolibet infortunio siue morbo siue periculo, p.118.
Liberum esse ab oneribus publico-

blicorum operum, vt Regis &c. m.701.
Libra, æ, m.83.
Libra trutinæ, m.38.
Libra vna, m.83.
Libri quidam, quibus scholastici vtuntur, vt literas discant, m.379.
Libri tegumentum, p.669.
Libri tomus, p.669.
Librum aperire, m.669.
Librum claudere, m.669.
Librum compingere, p.669.
Librum conscribere, m.669.
Librum exponere, m.669.
Librum legere, m.669.
Librum præ manibus habere, m.669.
Librum typis mandare, m.669.
Licia fructus sinicus, f.65.
Licia, orum, f.294.
Lien, is, m.390.
Ligamen ex canna indica in modum viminis confectum, f.403.
Ligamen ex viminibus compositum, vt aliquid ex eo dependeat, m.621.
Ligare brachia alicui, m.811.
Ligare canem fune, m.888.
Ligare manus post terga, m.88.
Ligare pedes anteriores equi, f.380.
Ligare stoream ex cannis confectam, p.256.
Ligatura storeæ ex cannis indicis contextæ &c. p.575.

Ligaturas monetarum quinas simul ligare, p.207.
Ligna ad comburendum, m.140. m.775.
Ligna ad ignem, m.797.
Ligna in quibus texores, & tornatores pedibus insistunt, & operantur, p.233.
Ligna quibus nauigium in trãsuersum coagmẽtatur, f.521. p.522.
Ligna transuersa lecti, m.679.
Ligneis pedibus incedere, m.77.
Ligneo compede teneri, m.40.
Ligneum ras, in quo bibunt elephantes, f.788.
Ligni cuiusdam cortex qui vsui est ad inficienda librorum tegumenta, f.674.
Ligni frustum, f.624.
Lignorum ad comburendum venditor, m.797.
Lignorum venditor, p.604. p.766.
Lignum, i, p.295. m.455. p.676.
Lignum aquilanum syluestre, f.276. p.277.
Lignum commune, m.295.
Lignum concauum, in quod immittitur arbor veli, f.474.
Lignum cui tela inuoluitur, f.785.
Lignum eleuatum, in quo scriptum est edictum, quo aliquid cauetur, m.455.

Lignum lęuigatum ad aliquem vſum, p. 22.
Lignum obliquum, p. 68. p. 584.
Lignum odoriferum, &c. m. 378.
Lignum putre, p. 3.
Lignum quo agitur orizæ mola, f. 129.
Lignum, quo gubernaculum dirigitur, f. 392.
Lignum, quo multi ſimul aliquid humeris geſtant, f. 232.
Lignum quo vehuntur homines in cathedra, vel lecto, m. 232.
Lignum quodcumque appenſum in quo infixi ſunt multi claui ad alia appendenda, f. 460.
Lignum quoddam quod inſeruit ad res colore imbuendas, f. 674.
Lignum, quod erigitur in ſuperſtitioſo idolorum ieiunio, m. 134.
Lignum quod ferri duritiem imitatur, p. 416.
Lignum quod mittitur in foramen paruulum ad claudendam ianuam, f. 114.
Lignum quod ſuperponitur in ædificio alteri &c. p. 641.
Lignum, quod trahitur ad orizam pellicula exuendam in mola, p. 475.
Lignum quod trahitur in quadam mola &c. f. 278.

Lignum rotundum oblongum ad vehenda humeris defunctorum cadauera paratum, f. 634.
Lignum tranſuerſum, quo duo humeris geſtant rete quoddam, quo homines vehuntur, m. 232.
Ligo, as, m. 59. p. 256.
Ligo, onis, p. 142.
Ligo ferrum habens directum, m. 786.
Ligone terram fodere, m. 882.
Ligula, æ, p. 167.
Ligula è galero pendens, qua ſub mento galerus ligatur, f. 570.
Ligula ex corio, m. 421.
Ligula ex vinco, p. 421.
Ligula veſtis, f. 163.
Lima, æ, limo, as, p. 292.
Lima inepta ad limandum, p. 292.
Lima, qua limatur lignum, f. 780.
Lima ferræ, f. 165.
Linea, verſus, p. 314.
Lineæ quædam ad certam figuram rhombi ductæ, m. 762.
Lineæ quædam ſuper lignum ductæ, p. 740.
Lineam nouam ordiri, p. 314.
Lineas notare, p. 314.
Lingua, æ, f. 432. f. 796.
Lingua rudis, p. 433.
Lingua ſuauis, p. 433.

Linguam extra os proferre, p.433.
Linguam non nouit, f.796.
Lingula fistulæ, m. 433.
Linio, is, m.42.
Linire, aut tegere auro, vel argento in folia subtillissima deducto, f.756.
Linire domum, f.42.
Linire pellem tympani, m.480.
Linire tympanum cinere, f.480.
Linire tympanum orizà coctà, m.480.
Lineamen, minis, p.58.
Linteum, i, torale, is, p. 361.
Linum, herba quæ in aqua nascitur, m.647.
Lippi oculi, p. 173. f.179. p. 353.
Liquare ceram, p.240.
Liquefacio, is, p.511.
Liquefacere argentum, p. 511.
Liquescere ceram ad ignem, f.94.
Liquescere plumbum, f 94.
Liquesco, is, f.94.
Liquida res, & rarefacta, p. 403.
Liquor aliquis crassus, m.192.
Litare diabolo &c. m.729.
Litem intendere, m.380.
Literæ, arum, p.857.
Literæ maiusculæ, p. 516.
Literæ maiusculæ, vt tituli, f.168.
Literæ minutiores, vt glossa explicans textum, m.117.
Literæ sinicæ, seu characteres sinici, f.116.
Literæ testimoniales magistratuum, m.760.
Literas obsignare, m.779.
Literati magistratus filius, m. 839.
Literatorum gradus tertius ascendendo &c. f.686. p.720.
Literatorum officium, seu munus, f.524.
Literatus, a, vm, m.308.
Litura, æ, p.165.
Lituris plena scriptura, p.165.
Litus oris, m.19.
Lius, maris, m.19.
Liuorem excitare verberibus, f.395.
Locare aliquem, vt vice mea faciat opera publica, quibus tenebar' p.371.
Locare domum, f.225.
Loco, as, conduco, is, m.782.
Loco alterius, m.734. p. 866.
Loco galeri vti pileo, f.734.
Loco non se continere, f.556.
Loculi arculæ, p.235.
Loculorum ordines varij, p.235
Loculos reponere, p.235.
Loculus, i, p.676.
Locus, i, p.114. m,568.
Locus absoluendi à peccatis, p 274.
Locus altus, & clarus, m. 639.
Locus angustus, p. 100.
Locus animalium, & auium, f 118.
Locus cultus, altare &c. m. 568.

Locus humilis, m.750.
Locus in flumine ad lauandum, f.32.
Locus, in quem concurrunt multa nauigia ad mercaturam, m.858.
Locus, in quo adorant dæmonem &c. m.747.
Locus in quo Deus habitat, est cor purum, p.533.
Locus in quo habitat primaria persona, p.533.
Locus in quo putant Ethnici aliquid diuinitatis inesse, m. 764.
Locus, in quo quædam ordinata seruantur, m.271.
Locus in quo res æneæ diuenduntur, vt ollæ &c. p.236.
Locus, in quo seruantur fistulæ ferreæ, f.271.
Locus, in quo seruantur gladij, f.271.
Locus, in quo seruantur mensæ rotundæ, f.271.
Locus pensilis, in quo qui stãt, vel sedent hùc, atque illùc agitantur, f. 237.
Locusta, æ, p.100.
Locusta marina, m.336.
Locusta marina, astacus, i, f. 824.
Lodix, icis, f.96.
Longitudo, inis, p.31. p.168. f.804.
Longus, a, vm, f.154.
Loquax, cis, f.218.
Loquere, p. 219.

Loqui de aliqua re, vt ea in memoriam redeat, p.545.
Loqui dormiendo, m. 465.
Loqui futilia, f.566.
Loqui indecentia, f. 697.
Loqui imperitè, f.566.
Loquitur, aut præcipit persona primaria, f.638.
Loquor, ris, f.536. m.566. f. 638. m.776.
Lucerna, æ, p.199. m.215.
Lucernæ pes simul cum ipsa lucerna, m.215.
Lucerna in castillo, m.220.
Lucernam accendere, f.215.
Lucernam emungere, f.215.
Lucernam extinguere, f.215.
Lucernam præfer ad claritatem, p.216.
Lucida nubes ex solis radijs, p.639.
Lucidus, a, vm, m.86.
Lucrari vltra sortem per vsuras, f.6.
Lucrum, i, p.393. p.426.
Lucrum supra sortem; Vsura, æ, p.393.
Lucrum vltra sortem exigere, m.419.
Luctator capitis rasi, m.223.
Luctator regius, f 430.
Luctor, aris, m.67. p.863.
Luctum instituere, pro morte Patris, aut Matris, m.721.
Luctuosa vestis, p.58.
Luctus anni tres pro patre, aut marito, f.721.
Ludens loqui, m.284.

Ludere discō, f. 628.
Ludere fistula, p. 356.
Ludere hominem cum muliere id est coire, modestè loquendo, m. 113.
Ludere pila, f. 176.
Ludere verbo, p. 133.
Ludo, is, m. 1. p. 113. p. 128. m. 203. f. 289.
Ludus monetarum, f. 176.
Ludus monetarum ad foramē, m. 204.
Ludus nummi cuprei saxo collisi, m. 222.
Lumbi, orum, m. 740.
Lumbi porcini, m. 740.
Lumbrici, orum, p. 47. f. 468.
Lumbricus, i, p. 47.
Lumine lucernæ, aut faculæ piscari, p. 693.

Luna, æ, p. 40. m. 458. m. 532.
Luna non rotunda extra plenilunium, p. 40.
Lunaris lux, p. 40.
Lupus, i, m. 110. f. 693.
Lupanar, is, p. 773.
Lusor, oris, m. 1.
Lusor. Inquietus, m. 528.
Luteum oui, f. 402.
Lutra, æ, p. 633.
Lutum, i, p. 396.
Luxare pedem, m. 42.
Luxari insertiones, f. 881.
Lux feriens oculos, f. 112.
Luxo, as, m. 42.
Lyra, æ, f. 198. m. 325.
Lyra oblonga, p. 198.
Lyra rustica, p. 353.
Lyra rustica mendici, f. 125.

MAcer, flauus, macilentus, a, vm, p. 860.
Macilenta facies, p. 883.
Macilentus, a, vm, p. 257. f. 299.
Macula, æ, p. 44. m. 269. m. 397.
Maculæ albæ, f. 397.
Macula in oculo, m. 411. m. 548.
Maculare vestem, m. 269.
Macula vestis, p. 44.
Madefacere aliquid, vt tenereat, p. 160.
Madefacere in aqua, p. 576.
Madefacio, is, m. 642. f. 656.

Madefieri valdè, m. 494.
Madefio, is, p. 875.
Madidus, a, vm, p. 750.
Mæstos consolari, f. 416.
Magis, m. 338.
Magis, & minus, f. 765.
Magister, tri, m. 698. p. 735.
Magister abrasus, f. 273.
Magister iudicet, p. 223.
Magister legis, p. 735.
Magister primus in qualibet arte quem adorant, &c. m. 698.
Magister scholasticorum, f. 735.
Magister vocat, p. 228. p. 292.

Magiſtratum gerere, p. 619.
Magiſtratus, vs, p.619. f628.
Magiſtratus, ad quem ſpectat tributum, p.786.
Magiſtratus, cui quis ſubeſt, p.736.
Magiſtratus, cui pagus ſoluit tributum, f.691.
Magiſtratus dignitatem ambire, p.595.
Magiſtratus in armis, m.619.
Magiſtratus in literis, m.619.
Magiſtratus literis inſtructus, m.857.
Magiſtratus meus, qui mihi præeſt, m.619.
Magiſtratus primarius, p. 834.
Magiſtratus primarius, qui Tũchinenſi regi adſtat ad latus ſiniſtrum, f.711.
Magiſtratus quidam exiguus in pago, p.737.
Magiſtratus quidam in aula, p.623.
Magiſtratus qui decem circiter pagis præeſt, f.827.
Magiſtratus, qui mathematicæ præeſt, m.763.
Magiſtratus, qui vectigalia exigit in portibus &c. f.681.
Magiſtratus ſupremi, p. 742.
Magiſtri munus exercere, p. 736,
Magma, tis, p.17. p.881.
Magma medicinæ iam peractæ & ſic de alijs rebus, p.17.
Magma orizæ diſtillatæ, p. 320.
Magnanimus, i, p. 78. m. 170. f.258.
Magna ſtatura, m. 71.
Magnates præter Regem officiosè comitari, p.306.
Magnes, etis, m.95. p.191.
Magnitudo perſonę eſt circiter viginti annorum, f. 716.
Magnum, & clarum, m. 467.
Magnum & clarum, ita ſinæ vocant ſuum regnum, p.194.
Magnus, a, vm, f.77. f.193. m. 471. f.836.
Magnus draco, p.734.
Maior dæmon, m. 847.
Mala, æ, f.309.
Mala inſana, p.77.
Mala permulta perpetrare, p. 315.
Malatia, æ, p.767.
Maledicta conijcere, m. 571. f. 658.
Maledicta cũ clamoribus conijcere, m.176.
Maleficij genus quo venefici fingunt ſe intra quoddam vas comprehendiſſe defunctum illum cui affingunt eſſe cauſam morbi, p.81.
Maledictum, quod in alium iaciunt &c. f.337.
Maledictum quo quis non ſolum mortem alteri imprecatur, ſed etiam vt ita miſerè moriatur, vt non habeat quo modeſtè ſepeliatur corpus eius &c. p.472.
Malefactor quondam pro de-

lictis occisus &c. m. 841.
Malè negotium peragere, p. 616.
Mali, f. 354.
Mali aurei maiuſculi ſpecies, f. 677
Maligna meſſis, m. 486.
Mallei ictus duo aut tres, f. 55.
Malleus, ei, f. 55.
Malleus ligneus, f. 870.
Malleus quo faber percutit ſcalprum, m. 182.
Malleus tintinnabuli, p. 182.
Malorum aureorum quædam ſpecies, p. 569.
Malua, æ, f. 129. p. 882.
Malum Adam, p. 50. f. 833.
Malum agere, p. 1.
Malum aureum, p. 81.
Malum aureum corticis ſubtilis, p. 264.
Malum citreum, m. 350. m. 767.
Malum eſſe, f. 583.
Malum illud retorqueo in caput tuum, f. 24.
Malum limonium, m. 97.
Malum nomen, m. 796.
Malum perſicum, p. 204.
Malum punicum, f. 436.
Malum punicum. Malum granatum, f. 757.
Malus, a, vm, p. 1. f. 344. m. 884. p. 891.
Malus Adam, m. 763.
Malus perſica, p. 204.
Malus punica, f. 436.

Malus punica, malus granata, f. 757.
Mammillare, is, f. 349.
Mancus, a, vm, f. 42. f. 670.
Mancus aliquo membro, p. 624
Mandata Regum, p. 406.
Mandata deferre, f. 470.
Mandatum expedire ad aliquē capiendum, f. 764.
Mandatum regium in ſcriptis, f. 764.
Mandatum, vel dictum perſonæ valde grauis, p. 594.
Mandatum Regis ex ſcripto, m. 410.
Mandendo offendere in lapillos, m. 675.
Mandibula inferior, p. 310.
Mandibula ſuperior, f. 309. p. 466.
Mando, is, p. 545.
Mane, f. 21.
Mane, & veſpere, f. 335.
Manere, aut ire principum &c. p. 537.
Manere in diuerſorio, f. 620.
Manere perſeueranter ſiue ſole torreatur ſiue pluuia madeat, p. 164.
Manibus complanare veſtem, f. 73.
Manibus iuuare, p. 607.
Manicam veſtis decidentem non prominere, cum vacua eſt, f. 659.
Manicis veſtis cooperire manus ante pectus iuntas, m. 895.

Manicus, ci, m. 84.
Manicus cultri, m. 84. f. 503.
Manicus cultri dicitur de quolibet manico breui, m. 123.
Manicus securis, m. 625.
Manifestare talentum, f. 43.
Manipulus militum, p. 230.
Manipulus orizæ, p. 297.
Manipulus orizæ sex plenas manus continens, f 433.
Manipulus vnus, manipuli duo, militum, p. 230.
Mansuetus, i, m. 406.
Mantica, æ, m. 34.
Manticam assumere ad erogandam stipem, f. 34.
Mantile, is, p. 361.
Manu accipere, & tenere, p. 716.
Manubrium ligonis, m. 22.
Manu elabi, m. 715.
Manum claudere, m. 715.
Manum extendere, vel brachiũ, m. 715.
Manus, vs, p. 715.
Manus dextera, p. 715.
Manus hæc, seu scriptura cuius est? f. 715.
Manus inspicere ad bonam sortem augurandam, chyromantia, æ, f. 689.
Manus sinistra, f. 711. p. 715.
Manus vola, m. 715.
Manus, vel pedes cancri, dicitur etiam de alijs animalibus quæ oblongos habent pedes, & de homine in contemptum, m. 85.
Manu terram attingere, p. 96.
Manuum digiti, p. 715.
Manuum vngues, p. 715.
Manuum volas inspicere ad augurandum felicitatem, f. 715.
Mappa mundi, f. 24.
Mappa mundi, vel delineatio alicuius rei, m. 223.
Marceo, es, m. 3.
Marcescere arborum folia, m. 3.
Marcescere florem, p. 719.
Marcescere flores, p. 396. m. 503.
Marcesco, is, m. 3. m. 321.
Mare gubernans diabolus, m. 783.
Mare, is, p. 32. f. 35. f. 307.
Mare iam recessit, p. 576.
Margarita, æ, p. 802.
Margaritæ concha, f. 801.
Margarita inestimabilis pretij, p. 830.
Maris accessus, p. 576.
Maris recessus, p. 576. m. 632.
Mari iter arripere, m. 783.
Maritus, ti, m. 98. f. 603.
Marito iungi filiam a Patre, aut Matre &c. m. 254.
Maritus materteræ, m. 294.
Maritus, & vxor sunt eadem caro, & idem os, m. 899.
Masculus animalium, f. 241.
Masculus ne est, an fæmina? p. 38 m. 256.
Massa quædam ex fasiolis, &c. f. 846.
Materia ad aliquod opus præpa-

parata, p. 569.
Mater, tris, f. 460. p. 463.
Mater adoptans, p. 461.
Mater complectitur filium, m. 12.
Mater, cuius maritus non cõparet, filios tamen alit, m. 461.
Mater demulcet filium, p. 499.
Mater, quæ peperit, p. 461.
Mater, quæ postquam alteri viro nupsit, adhuc prioris mariti filios alit, m. 461.
Mater Regis, f. 461.
Mater Regis Tunchinensis, p. 734.
Matertera, æ, f. 170.
Matertera, quæ nupsit fratri matris meæ, m. 476.
Mathematica, æ, m. 763.
Mathematicę disciplinæ, f. 839.
Mathematicæ magistratus &c. f. 839.
Maturitatem iam attigit, f. 512.
Maturus, a, vm, f. 107.
Maturus fructus, p. 108. f. 270.
Maxilla inferior, p. 197.
Maximus, a, vm, f. 733.
Mea res, f. 821.
Mechanicus, i, m. 772. f. 788.
Medeor, eris, f. 121.
Media nox, m. 288 f. 573.
Media pars, f. 573.
Media pars alicuius numeri, p. 662.
Media pars illius spatij, quod est ante prandium, f. 59.

Media pars plena, altera pars vacua, f. 431. p. 432.
Media scutella orizæ coctæ, & sic de alijs rebus, p. 432.
Mediator ad aliquod negotium peragendum, p. 478.
Medicinæ effectum iam sentit, f. 120.
Medicinam concoquere, f. 784.
Medicina nocuit, f. 784.
Medicina præsentaneæ, f. 784.
Medicina quædam ex Coreæ regno &c. p. 552.
Medicus, i, p. 434. p. 735. f. 784.
Medicus quidam sinensis, quem superstitiosè colunt, p. 593.
Meditor, aris, p. 258 f. 520.
Medium alicuius actionis &c. m. 486.
Medium comestionis, m. 667.
Medium corporis, lumbi, f. 431.
Medium domus, m. 292.
Medium horæ, m. 108.
Medium illius horæ quæ est in meridie, m. 108.
Medium itineris, m. 292.
Medium temporis, m. 667.
Medius, a, vm, m. 292.
Medulla, æ, f. 789. f. 844.
Medulla ligni, p. 422.
Mel, lis, m. 11.
Melancholicus, ci, p. 23.
Mel apum, f. 459.
Mel è carnis dulcibus expressum, f. 459.
Melis, is, p. 87.
Melior, vs, m. 338.

Membris captus, p. 19.
Memoria addiſcere, f. 785.
Memoriâ carorum abſentium torqueri, p. 331.
Memoriæ commendare aliquid præſens in futurum, f. 108.
Meminiſſe, m. 216.
Mendacia effutire, m. 628.
Mendacijs decipere, p. 37.
Mendaciorum artificem fieri, f. 19.
Mendacium, ij f. 773. f. 828. f. 861.
Mendacium, mentiri, f. 176.
Mendacium proferre, m. 566.
Mendico, as, p. 6.
Mendicus, i, f. 551. m. 482.
Mendoſe loqui, m. 802.
Menſa appoſita cum edulijs, p. 127.
Menſa feſtiua, p. 164.
Menſam rotundam cibis onuſtam offerre, p. 450.
Menſam rotundam onerare cibis, f. 449.
Menſa rotunda cibis onuſta, f. 22.
Menſa rotunda, in qua apponuntur edulia, f. 449.
Menſa rotunda paruula, f. 359.
Menſa, vel altare, m. 39.
Menſe quonam? f. 745.
Menſis dierum viginti nouem, m. 744.
Menſis finis, f. 745.
Menſis lunaris, qui additur ſecundo, aut tertio quoque anno ad duodecim menſes

anni, p. 558.
Menſis lunaris triginta dierũ, p. 562.
Menſis, nempe lunaris, p. 744.
Menſis primus, m. 745.
Menſis primus lunaris, m. 744.
Menſis primus, ſiue prima lunario anni, m. 283.
Menſis principium, m. 745.
Menſis ſecundus, m. 745.
Menſis ſecundus poſterior, p. 745.
Menſis ſecundus, tertius &c. m. 744.
Menſis qui ſuperadditur, quando annus conſtat tredecim menſibus, p. 745.
Menſis triginta dierum, m. 744
Menſis vltimus, f. 744
Menſura iam repleta eſt, m. 521.
Menſura magna, qua ſoluuntur tributa, f. 332.
Menſura non plena, f. 210.
Menſura orizæ, m. 743. f. 210.
Menſura parua orizæ, m. 784.
Menſura, quæ deſumitur cum pollice, & indice apertis &c. p. 259.
Menſurare pedem ad calceos, m. 873.
Menſuro, as, p. 873.
Mentha, æ, m. 643. f. 775.
Mentior, iris, m. 330. m. 373. f. 828.
Mentiri habitum, f. 324.
Mentiri ridendo, m. 43.
Mentis compotem eſſe, m. 800.

Mercator, oris, m. 359.
Mercaturam exercere, m. 327.
Merces, is, f. 137. p. 313.
Merces diuersas expositas habere, p. 313.
Merces extraordinariæ, p. 391.
Merces quibus nauis impletur, p. 7.
Mereri siue bonum siue malũ, m. 201.
Meretrix, icis, f. 19. m. 53. f. 219. p. 314. m. 328. p. 773.
Meretur pro peccatis in infernum ruere, f. 201.
Mergi quod enatabat, p. 550.
Meridiei horà circiter aduenìam, f. 814.
Meridiei requies, m. 502.
Meridies, ei, f. 21. m. 287. f. 518. m. 530.
Meridies, vel pars media alicuius diei, f. 573.
Meridionalis plaga, m. 502.
Meritum, i, f. 134. f. 528.
Meritum habens in loco superiori sedet, f. 201.
Meritum nullum habet, p. 608.
Mesis, is, m. 285.
Messes ium, m. 17.
Messis posterior, m. 486.
Metere herbam, f. 596.
Metere orizam, f. 261. f. 428.
Meticulosus, a, vm, m. 160. f. 504. m. 549.
Metiendo, non explere mensuram, m. 206.
Metior, tiris, m. 223.
Metiri aquæ profunditatem, m. 167.
Metiri iterum, p. 10.
Metiri iterum orizam ad propriam trutinam, aut mensuram, p. 10.
Metiri orizam, oleum, p. 206.
Metuere aliquem, m. 549.
Metuere se inuicem, f. 511.
Metum incutere, m. 510.
Metus, vs, m. 407.
Metus decidendi ex altiori aliquo loco in præcipitium, p. 692.
Metus, vs, horror, is, m. 686.
Metus, qui exteriorem facit motionem, p. 692.
Migrare ab hac vita, m. 230.
Migrare in aliam regionem, p. 809.
Migro, as, f. 675.
Miles, itis, m. 36. p. 143. p. 416.
Milites conscribere ad prælium, m. 36.
Milij quædam species, f. 445. m. 455.
Milites eiusdem triremis, p. 314.
Milites famulantes, f. 619.
Milites illius, qui nudum regis nomen habet, p. 841. f. 864.
Milites in seriem dispositi, p. 647.
Milites simul & remiges, m. 783.
Mille, p. 529. f. 763.
Mille gratias referre, m. 838.

Mille millia monetarum æreatum, f.793.
Mille monetæ æreæ, f.793.
Millionum millia, m.492.
Millus à natura datus in collo auis, p.807.
Miluus, i, m. 172.
Miluus piſcis, p.341.
Miluus te deuoret, maledictũ, m.172.
Miluus vnguibus rapit, m.172.
Minari fuſte, f.211.
Mingo, is, p.193.
Minimè, p.97.
Minimè mortuus, m.510.
Minimè viuus, m.510.
Minimus natu filius aut filia, m.875.
Minimus natu Frater, aut Soror, m.875.
Miniſterium, quod milites ducibus ſuis exhibere tenentur, f.619.
Miniſtri iuſtitiæ, f.480.
Minitari ictum, p.272.
Minium, ij, f.197. f.694.
Minor, aris, m.211.
Minuo, is, f.54.
Minutia, æ, p. 67.
Minus habentem ſe deprehendere, f. 765.
Minuti globuli, p. 199.
Minuti globuli tormentarij, m. 863.
Minutus, a, vm, p.554.
Miracula falſa, m.596.
Miraculum, i, f.598.
Miriades annorum multas expleas, f.857.
Miſceo, es, m. 625.
Miſceo, es. Confundo, is, m. 423.
Miſcere, aut perturbare ludum, m.211.
Miſcere liquorem vnum alteri, p.589.
Miſcere monenas ſæreas bonas & malas, m.887.
Miſcere ollam, m.625.
Miſcere orizam quando concoquitur, m.691.
Miſcere ſermonem, m.188.
Miſer, a, vm, f.82. f.86. p.505.
Miſereor, eris, amo, as, m. 786.
Miſeria, æ, p.369.
Miſeriarum extremum attigi, f.139.
Miſericordiæ domus, Xenodochium, ij, f.786.
Miſericordiam præſtare alicui, p.787.
Miſerijs, & laboribus vrgeri, m.374.
Miſerijs ſummis homines afficere interdum etiam ſumitur in bonum, p.140.
Miſerrimus, a, vm, m. 664.
Miſerum me, heu me, m.308.
Miſſus à rege, vel alio magiſtratu ad aliquem iuſtitiæ actum exercendum, m 670.
Mitis, e, m.163. f.322. f.398.
Mittere aliquem, f.89.
Mittere aliquem ad negotia, p.670.

Mittere aliquid in aquam ad breue tempus, m. 164.
Mittere in arcam, p 801.
Mittere in vaginam gladium, p. 892.
Mittere verba offitiosa, p. 300.
Mittere verba offitiosa ad superiorem personam, p. 300.
Mittit ad me vt domum reuertar, f. 157.
Mitto, is, f. 299.
Modestè se gerere, m. 115.
Modestiam seruare, p. 96.
Modestus, quietus, a, vm, f. 869.
Modicum, i, f. 482.
Modicum temporis spatium, p. 264.
Modo nunc feci, m. 479.
Modum agendi habet superbũ, f. 515.
Modus, i, m. 78. m. 122. f. 559. f. 577 f. 754.
Modus alicuius, m. 78.
Modus arcæ, f. 290.
Modus extraordinarius, m. 186.
Modus medendi hominibus, f. 610.
Modus numerandi arbores, & aliquas plantas, m. 80.
Modus peruersus, p. 755.
Modus, seu ratio faciendi, p. 611.
Mola, in qua detrahitur orizæ pellicula, seu tunica, p. 882.
Mola versatilis ad purgandam orizam, f. 129.

Molestè petere donec obtineas p. 500.
Moles terræ super aggerem, m. 227.
Molestum esse cum strepitu, p. 644.
Molle quidpiam, p. 769.
Mollis, e, f. 166. m. 463. m. 586.
Mollis ascensus mons, f. 392.
Molliter moueri cornua à bubalis, aut bobus, quando se ad pugnam parant, m. 446.
Molossus, i, f. 522.
Molyza, æ, p. 137.
Momenti alicuius negotium, f. 83.
Moneo, es, m. 28. p. 36. m. 119.
Moneo te ne postea conqueraris, m. 829.
Moneta argentea, quæ vno regali argenteo æquiualet, & decimæ illius parti, p. 237.
Moneta quædam aurea, vel argentea, vel ærea, quæ pileo imponitur diebus festis. aliæ maiores apponuntur vestibus ante pectus in modum laqueolorum & dicũtur nau, m. 139.
Monetæ adulterinæ, m. 339.
Monetæ adulterinæ ferreæ, vel plumbeæ, f. 794.
Moneta ærea, vna, duæ &c. m. 792.
Monetæ æreæ, p. 792.
Monetæ æreæ maiores, m. 794.

Mone-

Monetæ æreæ minutiores, m. 794.
Moneta ærea paruula, p.277.
Moneta ferrea, p.259.
Monetarum ærearum numerus, p.620.
Mons, montis, f.574.
Mons aliquis terræ in ipso flumine, m.693.
Mons altus quodammodo ab alijs seiunctus, p. 575.
Mons parum accliuis, p. 39.
Monstrare viam, p.158.
Monstrum, i, p.617.
Montes, & tesqua, f. 517. p. 570. p.575.
Montes in quibus habitant Barbari, f. 541.
Montes prælti in quibus sunt multæ scaturigines fontium, f.541.
Montes sunt intermedij, p. 570.
Monticulus cuiuscunque rei, p. 481.
Monticulus orizæ, m.481.
Monticulus terræ, m.237.
Montuosum iter, f. 217.
Morari cymbam, vt in portu, vel simili loco, p. 211.
Moras nectere in itinere, p. 181.
Morbi contagiosi maligni, f. 727.
Morbillus, i, m.672. p.694.
Morbus comitialis, m.237.
Morbus contagiosus, f.407.
Morbus diuturnus, m.727.
Morbus, i, dolor, is, f.233.
Morbus elephantiacus, f.727.
Morbus gallicus, m.389 f.791. p.798.
Morbus inueteratus, m.539.
Morbus paruulorum quo tabiosi fiunt, m.670.
Morbus quasi torminum qui per omnia membra diffunditur, f.838.
Morbus, quo globulus generatur in ventre, p.675.
Morbus testiculorum, m.505.
Morbus, vt globuli in ventre concreti, m. 132.
Mordeo, es, f.84.
Morderi linguam, p. 643.
Morderi os, aut linguam ex aliquo mordenti cibo, p.643.
Mores corrigere, p. 516.
Mori, f.624. f.726.
Moriare in frusta diuisus. maledictum, p.413.
Moriaris omninò, m.431.
Mori ex infortunio, m.821.
Mori in rixa, vel bello, f.830.
Morior, eris, p.103. m.841.
Mori præ senio, m.658.
Mors, mortis, m.38.
Mors est reditus in propriam domum, m.300.
Mors, & vita non præmonent, f.841.
Morsum ab animali intentari, f.506.
Morsus apis, p.565.
Morsus canis leuior, m. 523.
Mortarium, ij, f. 129.
Mortuus est, p.457.

Mortuus iam eſt, riguerunt iam eius manus, ac pedes, f.883.
Morus, i, p.161.
Mos, moris, p.72. p.406. f.728. f.774.
Moſchus, i, m.880.
Mos exterarum gentium, f.774.
Mos regni, p. 379.
Motu caudæ gaudium canis oſtendit, f.529
Mouentur arbores vento, f.237
Mouentur dentes, f.393.
Moueo, es, m.120
Mouere brachia, vt dum quis ambulat, f.531.
Mouere collum molliter ex ſuperbia, m.768.
Mouere cor, f.182.
Moueri aliquid vento, p.603.
Moueri aliquod animal, p.139.
Moueri arborem vento, p.155.
Moueri ianuam vento huc, atque illuc, m.391.
Moueri nauigium vndis concutientibus, f. 801.
Moueri rem ineptè inſertam alteri, f.801.
Moueri rem non aptè fixam, f. 393.
Moueri rem, quæ non eſt fixa, m.436.
Moueri ſe ipſo horologium, p. 449.
Moueri, tremere, f.237.
Mouetur adhuc, p.139.
Mouetur ſtipes, f.393.
Mox diſceſſurus, f.455.
Mox facturus, f.455.

Mox finiendus, f.455.
Mucidus, a, vm, f.4. f.464.
Mucor, is, m.762.
Mucorem generare, f.476.
Mucum abſtergere, f.490.
Mucus, i, f.490.
Mulceo, es, m.160.
Mulgeo, es, p.505.
Mulier diuendens merces, p. 313.
Mulier grauida, f.525.
Mulieribus deditus, p.155.
Mulier ita incluſa, vt domo non exeat, m.146.
Mulier luxurioſa, m.19.
Mulier primaria, vt vxor filij Regis Tunchinenſis, concubinæ etiam eiuſdem Regis ſic vocantur, m. 241.
Mulier quæ literas ſinenſes nouit, f.735.
Mulier templo idolorum inſeruiens, p.560.
Multa, p.803.
Multæ inuentiones &c. eſt additamentum, m.266.
Multæ pyxides ſimul, in quibus edulia deferuntur, f.616.
Multæ veſtes, f.395.
Multa mala perpetrare, p.191.
Muulta nox, f.376.
Multi, f.52.
Multi abſque numero, p.365. m.838.
Multi, dicitur de viuis, p.555.
Multi homines ſunt, f.52.
Multiloquium cum ſtrepitu, f. 645.

Multi ſine numero, f. 221. p. 529.
Multitudo hominum, m. 848.
Multos ſimul erogare ſtipem, m. 778.
Multum gaudere, m. 52.
Multum tempus non eſt elapſum, m. 27.
Multus, a, vm, m. 170. p. 270.
Multus populus, p. 555.
Mundare orizam, p. 343.
Mundare ſtoream, p. 671.
Mundi finem aduenire, p. 754.
Mundi Saluator, p. 754.
Mundus, a, vm, p. 641. f. 669. p. 767. f. 800.
Mundus, i, p. 754.
Mundus hic, f. 185. m. 273.
Mundus, purus, caſtus, f. 669.
Munera accipere, m. 771.
Munera admittere, p. 779.
Munera admittere, f. 417.
Munera dare, m. 771.
Munera eſculentorum dare diebus illis &c. f. 731.
Munera Regi præſtitutis temporibus offerre, m. 407.
Muneribus corrumpi miniſtrũ iuſtitiæ, m. 334.
Muneribus, & opibus curare intentum, p. 95.
Munificus, a, vm, m. 755. m. 777.
Munus magiſtri, f. 868.
Munus offerre, p. 36.
Munus, quod quinto menſe, vel luna offertur, f. 225.
Munus, quod Regi, aut alijs

ſuperioribus offertur, m. 407
Munus Regi offerendum ad anni recentis initium, m. 415.
Murex, muricis, p. 115. m. 738.
Murex viuidus valdè, p. 668.
Murex, quo ſericum tingitur, m. 380.
Murmurare in abſentia, m. 45.
Muro circundare arcem, p. 747.
Mus, muris, m. 124. f. 789.
Muſca, æ, m. 30. f. 66. p. 662.
Muſcipula, æ, p. 83.
Muſcipula cum arcu, p. 21.
Muſcipula, in qua intercipiuntur mures, m. 357.
Muſcipulam relaxare, p. 21.
Muſcitare cum aliquid præcipitur, p. 687.
Muſcula, æ, p. 457.
Muſica multarum ſimul vocum, p. 632.
Mus odoratus, p. 116. f. 124.
Muſtax, acis, m. 644.
Muſtella, æ, f. 692.
Muſtella ſtellata, p. 635.
Muſtella ſtellata piſcis, f. 546.
Mutare conſtellationem, m. 689.
Mutare domum, p. 176. p. 177.
Mutare nomen, f. 79.
Mutare ſtellam, f. 559.
Muto, as, f. 177. f. 228.
Mutus, a, vm, m. 81.
Mutuum petere, p. 51.
Mytili ſpecies, m. 54.
Mytili teſta, m. 689.
Mytilus, i, p. 115. f. 317. m. 689.

NAres, ium, m.490.
Nares emungere, m.490.
Narium pars interior, p.466.
Narratio, onis, f.120.
Narro, as, f.354
Nasci, parere, gignere, f.687.
Nascor, ceris, f.213.
Nasi dorsum, m.490.
Nasi pars interior, & superior, m.490.
Nassa ad piscandum, p.652.
Nassa quædam ad piscandum, f.182. m.275. m.419.
Nasus, i, p.490.
Nasus aquilinus, m.490.
Nasus aquilinus in partem inferiorem contortus, p.145.
Nasus rheumate obturatus, f. 490.
Nasus resimus, m.490.
Nasus sanguinem emittit, f. 490.
Nasus simus, m.480.
Natalem alicuius diem celebrare conuiuio, p.868.
Natalis regis, p.6.
Natalis dies regis, p.868.
Natando pedibus manibusque vti, m.53.
Natando vna manu altera vestem eleuare ne madefiat, m. 154.
Nates, tium, f.22. m.376. m. 812.
Natiuitatis dies, p.688.
Nato, as, m.422.
Natos tres habeo, vnum filiũ, & duas filias, f.239.

Natura, æ, m.57.
Natura rationalis, philosophia, æ, p.800.
Nauarchus, i, f.326. f.836.
Nauare operam bonis operibus, & meritis, m.595.
Nauclerus, i, p.279.
Nauem condere, f.727.
Naufragium pati, f.35. p.784.
Nauigare contra ictum fluminis, f.539.
Nauigij quædam species, f.808.
Nauigium, ij, p.764. p.784.
Nauigium ad piscandum in alto, p.784.
Nauigium in breuia, aut syrtes incidere, f.590.
Nauigium, in quo defertur annona pro militibus, &c. f. 842.
Nauigium sine vmbraculo, f. 803.
Nauigium soluere, m.784.
Nauigium viminibus nouis colligare, p.784.
Nauigo, as, m.876.
Naui obliqua vela facere, p.7.
Nauis, is, f.727.
Nausea, æ, m.163. m.487. p. 570.
Nauseam habere, f. 268. m. 333.
Nauseam pariens res, p.269.
Nauseam pati, m.57.
Nauseatus stomachus, f.423.
Nautæ conducti pretio, vt inseruiant, p.404.
Nauus ad ea quę iubẽtur, p.687

Nè,

Nè, p.357.p.870.
Nebula, nebulæ, p .484. p. 705.
Nebulo, onis, p.281.
Nebulo cur ita feciſti? f. 743.
Nebulo hic ſuperbit, p.744.
Nebulo nequam, m.131.
Nebulonis fili, f. 743.
Nebuloſum aërem fieri; fumum aſcendere &c. f.818.
Nec amplius, f.110. f.441.
Nectere condylos, m.256.
Nec vnus eſt, f.449.
Ne cures, f.416.
Ne facias, m.870.
Ne facias, quia peccatum eſt, f.441.
Negare confabulationem ex odio, m.320. m.338.
Negat mihi loquelam, m.338.
Nego, as, p.113.
Nego conſenſum, m.524.
Negotia, orum, f.857.
Negotia ad legem ſpectantia, f.868.
Negotia feliciter peragere, f. 868.
Negotia multa, tribulationes multæ, p.723.
Negotia rei familiaris, p.868.
Negotijs diſtineor, p. 868.
Negotijs varijs occupari, m. 105.
Negotiorum geſtor, m.91.
Negotium, ij, p. 868.
Negotium graue, p.832.
Negotium vrgens, f. 71.
Ne loquaris, m.242. p.521.
Ne loquaris mendacium, m. 487.
Ne loquatur, p.357.
Ne occidas. particula prohibitiua, f.110.
Ne occidas viuens, m.681.
Nepos, otis, m.100. f. 824.
Nepotes, p. 125.
Ne punias, p. 99.
Nequàm, f.275.
Nequaquam, p.1.
Nequiſſimus eſt ille, p.281.
Nerui crurum, f.186.
Neruos crurum præſcindere, f.186.
Neruus, i, f.258. p.662.
Neſcio, is, p.309.
Niger, a, vm, f.1.
Niger color minimè ſplendens f.95.
Niger omninò, p. 409. p.432. f.668.
Niger abſque ſplendore, m. 668.
Niger vultus, p. 316.
Nigra barba, p.883.
Nigri coloris homo, m.215.
Nigrum fieri, ſeu aduſtum, f. 684.
Nihil eſt, f.482.
Nihil eſt niſi mare, f.184.
Nihil eſt omnino, m. 269.
Nihil eſt niſi ſylua, omne eſt ſylua, f.184.
Nihili facio eam rem, p.355.
Nihil intereſt, m. 507 m.511.
Nihili ſum ego, m. 320 m. 481.

Nihil omnino comedit, m.219.
Nihil valet, m.291.
Nidus auium, m.817.
Nidus auium qui comeditur, m.250.
Nidus gallinæ, p.583.
Nidus quarundam auium, qui est pretiosus ad edendum, m.350.
Nimia delectatio in coitu, p. 574.
Nimium inclinari ad esum, & potum, m.462.
Nimium inclinari ad venerea, quæcunque etiam licita, f. 462.
Nimium dormire, licet vocetur, p. 843.
Nisus, i, p.48. p.90.
Nictare præ somno, p.416.
Nicto, as, m.323.
Nitentem cruribus sedere in vacuo, f.893.
Nitidus pinguedine, f.595.
Niti genibus, f.626.
Nitrum, i, m.171.
Nix, niuis, m.784.
Nobilis, e, p.832.
Nobilis, e, primarius; a, vm, p.862.
Nobili oriundus prosapia, p. 676.
Nocere alteri, m.374.
Nocte tota, f.214.
Noctiluca, æ, p.231.
Noctù, p. 22. f.214.
Noctua, æ, f.855.
Nocturnum tempus, m.822.
Nocuit illi aqua, f.590.
Nodum constringere, p.578.
Nodum soluere, p.578.
Nodus laxus, p.403.
Nolæ, quæ collo equi appenduntur, m.445.
Nolle omninò, m.377.
Nolo, non placet, p.351.
Nomen, minis, f.158. f.730.
Nomen cuiusdam libri, quem addiscunt, p.532.
Nomen cuiusdam prouinciæ in Tunchinensi regno, m.5.
Nomen cuiusdam Regis Sinensis, p.819.
Nomen diaboli, quem timent senes, m.787.
Nomen est, N. p.475.
Nomen malum, f.158. f.730.
Nomen proprium Regis Tunchinensis, m.746. p.768.
Nomen Prouinciæ in finibus Tũchini & Cocincinæ, p.49.
Nomen Prouinciæ, quæ Cocincinam terminat ex parte Regni Ciampa, f.636.
Nomen quod infanti recens nato à Patre, aut Matre imponitur, f.826.
Nomen quo Eunuchi primarij nominantur &c. f.699.
Nomen quo finas vocant, f. 743.
Nomen, quo vocantur pueri, famuli &c. m.743.
Nomen, quo vocantur vetulæ, m.485.
Nomen Regis, quem apud Tun-

Tunchinenſes vocant bua, p.401.
Nomen regis Sinarum, p.742.
Nomen vnius è vicis Tunchinenſis regiæ, p.444.
Nomen regis Sinarum qui regnabat cum natus eſt Chriſtus Dominus, f.2.
Nomen Reguli, qui olim poſſidebat quatuor Tũchini prouincias &c. m.362.
Nonaginta, f.107.
Nonaginta nouem &c. p.492.
Non audeo, f.164.
Non decet, p.359.
Non diù permanebit, p.225.
Nondum, f.117.
Nondum erat cælum, f.117.
Non eſt, p.870.
Non eſt de hoc agendum, p.111.
Non eſt domi, m.543.
Non faciam amplius, p.574.
Non intereſt, f.110.
Nonne iam comediſti? p.658.
Non occides, p.284. p.681.
Non ſolum, m.418. p.559.
Non ſufficit, m.238. f.360.
Non ſupereſt, p.132.
Norma linearum, f.354.
Nos, f.121. f.475. p.615.
Nos ſocij, p.711.
Nos, noſter, a, vm, f 821.
Noſtra domus, f.821.
Notam apponere, m.268.
Notare aliquid ſigno, m.231.
Notare in libro, quæ probè dicuntur, m.221.

Notare nomen, f.869.
Notare vocabulum, f.268.
Notarius, ij, f.377.
Notarius regis, m. 125. p. 552.
Nota ſcripturæ alicuius, m. 310.
Notozephyrus, i, f.285.
Notus iam eſt in domo illa, p. 626.
Nouacula, æ, p.166. f 298.
Noua nuntia inquirere, m.737.
Noua referre, p.799.
Nouem, f.107.
Nouem partes cæli, decem partes terræ, p.610.
Nouem, vel decem, f.107.
Nouemdecim, m.492.
Nouerca, æ, f.267. p.461.
Nouus, a, vm, m. 479.
Nox, noctis, f.214.
Nubes, bis, p.448. p.857.
Nubilum cœlum, p.822.
Nubis pars, p.448.
Nucis indicæ cortex, f.180.
Nucis indicæ nucleum, f.690.
Nudari immodeſtè, f.417.
Nudius quartus, m.335. f.379. p.381.
Nudius quintus, m.335. p.381.
Nudius tertius, m.335. f.379.
Nudus, a, vm, f. 312.
Nudus in parte ſuperiori corporis, f.803.
Nudus omninò ſine vlla veſte, m. 816.
Nugor, aris, m.87. p.133. m. 284.

Nugor, aris. iocor, aris, p. 281.
Nulla omninò est ratio, f.469.
Nullo modo, f.318.
Nullus, a, vm, p.508.
Nullus est, f.2.
Numera quot homines, p.449.
Numerare monetas, p.215.
Numerare posse, p.890.
Numerare quot vicibus, p.397.
Numerari non potest, p.890.
Numero, as, f.214. p.355.
Numerus decem, à decimo vsque ad decimum nonum, m. 492.
Numerus decem à numero viginti, quem vocant duo decem &c. f.491.
Numerus par, p.227.
Numerus rationum plenus est, nihil deest, m.562.
Numerus vnitatis à vigesimo ascendendo, p.482.
Nummus argenteus, m.398.
Nunc, f.19. m.366. p.501. m. 633.
Nunc aduenisti magister, m. 479.
Nunc moriaris, f.19.
Nunc primum est hoc, m.633.

Nundinæ, arum, f. 600.
Nundinæ fiunt in plenilunio, f. 600.
Nuncio, as, f.548.
Nuncium aliquid monens, m. 157.
Nuntium de illo nullum est, p. 845.
Nuntius regis, p.742.
Nuptiæ, arum, f.102.
Nuptiale conuiuium celebrare, p.143.
Nunquam adhuc, p.696.
Nurus, vs, p.161.
Nutricius, ij, f.49.
Nutrio, is, f.158. m.186. p.571. f.576. p.838.
Nutritus à rege, m.448.
Nutrix, cis, m.72. f.461.
Nutrix & eius maritus, f.49.
Nutrix & nutritius dicitur etiã de Patre, & Matre veris, f. 72.
Nutrix mandit orizam pro infante, m.480.
Nutu significare, vt veniat, m. 372.
Nux indica, f.180.
Nux indica immatura, f.180.
Nymphææ radix, m.529.

OB

OBdormire in domino, m. 661.
Obedientia inferioris erga Superiorem, p.431.
Obedientiam præstare superioribus, m.593.

OB

Obedio, is, f.74. m.109. p.431. p.471. f.524.
Obesus, a, vm, m.21.
Oblationes diabolo factæ, m. 741.
Obliqua lex seu falsa, p.857.

Obli-

Obliqua vela facere nunc ex vna parte, paulo post ex alia, f. 876.
Obliqua vela trahere, f. 641.
Obliquam trahere nauim modò in hanc, modò in illam partem, f. 641.
Obliquitas, tatis, p. 68.
Obliquum aliquid facere, m. 265.
Obliquus, a, vm, f. 263. p. 857.
Obliuioni mandare, f. 372.
Obliuiscar nunquam, p. 373.
Obliuiscor, eris, p. 129. m. 372. f. 625.
Oblonga vestis, f. 154.
Oblongum lignum abscindere in longitudinem in multa frusta diuidendum, p. 637.
Obloqui alicui, f. 264.
Obloqui alijs, f. 197.
Obnubilari cælum, m. 156.
Obrui aliquid aquâ, f. 397.
Obscæna verba &c. p. 801.
Obscæna verba loqui, m. 595.
Obscurè videre, p. 484.
Obscurum ex nebula, p. 484.
Obscurum noctis, p. 822.
Obscurum, vt ex nubibus, p. 542.
Obscurus, a, vm, f. 3.
Obscurus sensus &c. m. 683.
Obscurus, tenebrosus, a, vm, f. 717.
Obses, idis, vel qui seipsum vendit, p. 126.
Obsident milites arcem, m. 608 p. 865.
Obsideo, es, f. 864.
Obstetrices, &c. f. 485.
Obstinatè nolle alijs acquiescere, f. 562.
Obstinatus in malo, f. 32.
Obstringi ære alieno, m. 109.
Obstruere foramen, f. 550.
Obstruere viam in transuersum sistendo, p. 522.
Obstupescere dentes, f. 266.
Obstupesco, is, p. 308.
Obtinere dignitatem regis, f. 395.
Obtura rimas cymbæ, ne aquã admittat, m. 382.
Obturamentum, i, p. 578.
Obturare foramen, vel fissurã, m. 282.
Obturare foramen vt cistæ, vel similium &c. p. 275.
Obturare foramina, m. 368.
Obturare nauigij rimas, p. 170.
Obturare nauim, f. 168.
Obturatus, a, vm, m. 382.
Obuelare ianuam, vt non vi dearis, f. 413.
Obuiam ire alicui, p. 661.
Obuiam ire naui, m. 661.
Oburere bouem, p. 783.
Occa, æ, m. 56.
Occasio, onis, opportunitas temporis, f. 858.
Occo, as, m. 56.
Occidens, ntis, m. 716.
Occidere aliquod animal ad illud edendum, m. 769.
Occidere solem, p. 397.
Occido, is, p. 284. p. 681.

Occipitis capilli, p.257.
Occiput, pitis, p.257.
Occludere aliquem duobus lignis collo appositis, f.206.
Occludere foramen adhibito obscuramento, p.664.
Occulta virtus, quam homines non percipiunt, m.683.
Occultare aliquid, p.283.
Occultè, p. 812.
Occultè comedere, m. 372.
Occultus, a, vm, m.74.
Occultus remanet, m.457.
Occupatus, detentus, a, vm, m. 834.
Octo, f.289. p. 718.
Octodecim, p. 718.
Octoginta, p. 718.
Oculi, p.483.
Oculos defigere, m.173.
Oculos effodere, p 373.
Oculos eleuare, ita vt albugo appareat, f.456. m. 805.
Oculus, i, f.131. f.456. p.477. m. 548.
Ocytèr, ocyùs, m.694.
Ocyter reuerti, m.694.
Odisse, p.268.
Odium, ij, f. 367.
Odor bonus, m.770.
Odorem suauẽ emittere, f.775.
Offendere aliquem, m.261.
Offendere cæli Dominum, p. 422.
Offendere in lapidem, f.693.
Offendere in testam, f.677.
Offendere pagum contaminando illum, f.592.

Offendere pedem, m.54.
Offendere pedes in spinas, aut lapidem, m.208.
Offendere personam alicuius, p.308.
Offerre, m.146.
Offerre aliquid ad remissionem delicti obtinendam, f.823.
Offerre Deo, m.146.
Offerre diabolo edulia, m.231.
Offerre edulia superstitiosè, f. 322.
Offerre idolis orizam, f.322.
Offerre magistro, m.146.
Offerre munus regi, p.184.
Offerre progenitoribus defunctis edulia, m.231.
Officij tantum causa res peragere, f.258.
Officiosa verba, m.193.
Officium, aut ars, cuius vsu quis victum quærit, m.528.
Officium Diuinum persurrere, p.206.
Oleo, es, m.489.
Olere vstulationem, f.365.
Oleum, i, p.161.
Oleum quod edulijs immiscetur, f.691.
Olfacere, m. 541. m.736.
Olim, p.896.
Olla, æ, f.565.
Olla ad solos pisces cõocquendos inseruiens, f.801.
Olla ænea, m.236. f.565.
Olla fictilis, f. 565.
Olla fusilis aurificis, f.565.
Olla, in qua concoquunt orizam,

zam, m. 340.
Olla, in qua tantundem continetur orizæ quantum sufficit ad duorum prandiũ &c. p.566.
Olla maior ferrea, vel ænea, f. 855.
Olla minuscula, in qua scilicet concoquitur oriza pro duobus, m.505.
Olla paruula ad orizam concoquendam pro vno tantum, p.561.
Ollas, & alia lateritia concoquere, f.578.
Omissum fuisse aliquod vocabulum &c. m.677.
Omittere aliquod verbum ex inaduertentia, m.696.
Omittere rem, quam distulit, p.429.
Omne genus armorum, f.273.
Omne quod est, argentum est & aurum, f.184.
Omnes, p.329. p.559.
Omnes ad vnum, p.404.
Omnes duces, f.116.
Omnes, & singulæ partes, f. 478.
Omnes eunt; omnes redeunt, m. 218.
Omnes homines, m. 319. p. 364.
Omnes iam conuenerunt, p. 562.
Omnes ite, f.77.
Omnes omninò, p.322.
Omnes orbis partes, p.858.

Omnes nemine dempto, p.735.
Omnes qui, p.559.
Omnes qui sub cælo sunt, f.77.
Omni conatu, m.703.
Omnes spiritus, p.410.
Omnia, p. 378.
Omnia corporalia præter cælum, terram, & homines, p. 858.
Omnia hæc verba, f.20.
Omnia idola, f.116.
Omnia regna, p.479.
Omnibus diebus, p.479.
Omninò, p.404.
Omninò dies tres, p.97.
Omninò nihil comedit, p.696.
Omninò non est, f.209.
Omninò vacuus, p.404.
Omnis, e, p. 78. f.116. f.184. m.218. p.319. p.390. p.479.
Omnis, e. totus, a, vm, f.321.
Omnis locus, p.364. p.562.
Oneraria, æ, f.272.
Onera publica pro rege, aut magistratibus, m. 868.
Onus, eris, f.26.
Onusta fructibus arbor, m.670
Opera alterius vti ad opus faciendum, p.507.
Opera bona exercere, m.607.
Opera in obsequium Dei, m. 868.
Opera publica regis, &c. f.837.
Opera, quæ Rex, vel alij magistratus suis subditis imponunt, p.607.
Opera superstitiosa, m.868.
Operam perdere, p.135.

Oper-

Operculum adhærens arcæ, m. 509.
Operculum diotæ, m. 509.
Operculum menſæ rotundæ ſuperpoſitum ne in edulia muſcæ irruant, p. 427.
Operculum ollæ, m. 74.
Operculum pyxidis, f. 509.
Operimentum, i, m. 509.
Operimentum libi, p. 35.
Operire caput veſte, m. 229.
Operire ignem ne extinguatur, m. 635.
Operire terra, aut re ſimili aliquod foramen, m. 424.
Operis in medio, f. 573.
Opifex optimus, eximius, m. 3.
Opitulor, aris, m. 36.
Opium, ij, m. 12.
Oppidani, m. 354.
Oppidi caput, p. 880.
Oppidum, i, p. 880.
Oppidum aſſignari à Rege ad ſoluendum alicui tributum annuum pro victu, m. 880.
Oppidum vnde quis ortus eſt, m. 624.
Opportunè, f. 384.
Opportunè aduenire, f. 384.
Opportunè ito, vt aſſequaris, p. 425.
Opportunè non aduenit, p. 425.
Opportunitas arandi terram, p. 486.
Opportunitas temporum, p. p. 486.
Opportunitate illa temporis

durante, f. 858.
Opportunus non fuit aduentus, f. 384.
Oppreſſio cordis ex morbo, f. 574.
Opus eleuatum, ac variegatum in ligno, m. 328.
Opus magnificum, maieſtate plenum, f. 830.
Opus meritorium, p. 608.
Opus minutum, aut eleuatum fabri lignarij facere, f. 43.
Opus ſibi inuicem relinquere, m. 560.
Ora galeri, f. 446.
Ora, vel extremitas viæ, m. 35.
Orbiculus bombycis, m. 776.
Orbus vtroque parente, m. 145
Oratorium, ij, m. 22.
Ordinare lances in menſa, p. 20.
Ordinaria feſtiuitas, p. 787.
Ordinariè, p. 787.
Ordinariè. ſemper, p. 787.
Ordinatè collocare, p. 209.
Ordinatè collocare in aliquo loco, f. 680.
Ordinatè res collocare, p. 19.
Ordines variarum rerum, quarum vna alteri ſuperponitur, f. 424.
Ordo dignitatis ſeruatur in ſedendo, f. 779.
Ordo perſonarum, quæ aliquã communitatem faciunt, f. 313.
Ordo præeminentiæ iuxtà dignitatem perſonæ, f. 779.

Ordo vnus, ordines duo &c. p. 435.
Oriens, ntis, m. 235.
Orientalis plaga, m. 235. m. 622.
Orientalis ventus, m. 235.
Orificij confractiolla, p. 444.
Orificium ollæ, f. 466.
Orificium scutellæ, f. 466.
Originale peccatum, p. 836.
Origo aquæ currentis, f. 159.
Orior, oriris, p. 455.
Oriri variolas filio, p. 513.
Oritur sol, & sic de alijs, p. 455.
Oriundus, a, vm, f. 213.
Oriundus Roma, f. 213.
Oriza adusta, f. 654.
Oriza cocta, p. 131.
Oriza cocta iam corrupta, p. 779.
Oriza cocta iam frigida, f. 540.
Oriza combusta intra ollam, seu in fundo ollæ, m. 94.
Oriza communis, m. 260. p. 730.
Oriza cruda, p. 260.
Oriza cum pellicula, m. 749.
Oriza dicta Pulò iam cocta quę offertur idolis, p. 893.
Oriza ex Iaponia, p. 451.
Oriza germinans, quæ aquæ immergitur antequam seminetur, m. 443.
Oriza in herbam germinans, m. 443.
Oriza minutior, m. 549.
Oriza posterioris messis, f. 105.
Oriza præcox, f. 694.
Oriza, pulò, dicta, f 554.
Oriza pulò dicta, blanda, & suauis, p. 646.
Oriza pulò dicta, iam cocta, & purpurea, p. 893.
Oriza, quam Lusitani pulò vocant, iam cocta, p. 893.
Oriza, quæ in India dicitur pulò, &c. m. 260.
Oriza subnigra, p. 311.
Oriza viridis contrita quam auela vocant Lusitani, p. 131.
Orizæ folliculum in pistino detrahere, f. 428.
Orizæ, quam pulò vocant, globi, quos idolis offerunt Ethnici, m. 858.
Orizam ab olla extrahere, ac mensæ apponere, & sic de alijs edulis, p. 231.
Orizam circumuoluendo purgare, p. 882.
Orizam germinantem in aquã immergere &c. m. 520.
Orizam herbescentem euellere, ad transplantandum, m. 443.
Orizam iam coctam reuoluere, f. 266.
Orizam molendino manuali conterere, m. 749.
Orizam pilo conterere, f. 195.
Orizam pilo tundere, m. 260.
Ornamentum ex ære, vel argento, circa capulum gladij &c. m. 364.
Ornare auro, & argento ensis ca-

capulum, f.51.
Ornare idolorum fanum peri-
petasmatibus, picturis &c.
m.837.
Ornatus circa stoream, & simi-
lia, p.89.
Oro, as, m.539.
Orphanus, i, m.129.
Orta iam est luna, p.677.
Os, oris, f.364. m.418.
Os aperire, f.466.
Os claudere, p.467.
Oscito, as, m.523.
Os claude, f.520.
Os cuiuscunque rei, f.466.
Osculor, aris, f.336.
Os fistulæ inferius, ex quo ven.
tus egreditur, p.628.
Os narium, f.799.
Os paruum, m.58. p.467.
Os prauum, f.364.
Os ossis, f.133. m.899.
Ossa mortuorum consumptis
iam carnibus, f.133.
Ossa rodit canis, f.899.
Os stomachi, f.473.

Ostendere pudenda, m.43.
Ostendo, is, f.157.
Ostreæ species, f.320.
Os ventriculi, f.1.
Otior, aris, f.183.
Otiosum esse domi, ac indul-
gere genio, m.427.
Otiosus, i, m.308.
Otium, ij, m.653.
Otium mihi non est, m.653.
Otium tibi quando erit? f.653
Oua frixa, f.815.
Oua parere, f.815.
Oua piscium, m.815.
O vetula, m.485.
Oui albumen, f.815.
Oui luteum, vitellus, i, f.815.
Oui testa, f.815.
Ouis, is, p.703.
Ouis, agnus, aries, f.105.
Ouis incubare, m.12.
Ouis incubare auem, f.815.
Ouum, i, m.815.
Ouum gallinæ, m.815.
Ouum serpentis, m.815.
Ouum vrinum, m.815. f.875.

PA

PAcem colant superiores,
inferiores amicitiam ser-
uent, p.329.
Pacificare alios inter se, f.328.
Pagi incola, m.624.
Pagi rectores, p.445.
Pagi seniores alloqui, p.398.
Pagina libri vna, p.40.
Pagus, i, f.397. m.466. m.576.
m.624.

Pagus in cocincina, quem Ia-
pones incolunt, f.330.
Pagus præcipuus in prouincia,
m.660.
Pala ferrea ad fodiendum apta,
p.446.
Palatium, ij, m.78.
Palatium illius regis &c. p.73.
Palatium regis, f.192. p.216. f.
605.

Palatium regium, f.404.
Palatum, i, p.390.
Palea, æ, f.40.
Palea craſſa, p.212.
Paleæ quibus teguntur domus, m.676.
Palea ex herbis quibus operiuntur domus, f.40.
Palea orizæ, qua teguntur domus, p.632.
Palearium, ij, p.632.
Palea ſpicarum poſt trituratam orizam, m.655.
Paleis domus cooperta, f. 40.
Pallida facies, m.465.
Pallidam habens faciem, macilentus, a, vm, p.871.
Palma, æ, f.180.
Palmula, æ, m.390.
Palmula guburnaculi, f.392.
Palpando in aliquem impingere, p.651.
Palpando quærere, p.652.
Palpare aliquem, p.691.
Palpare comprimendo, m.54.
Palpare in tenebris, p.652.
Palpare vultum filij, p.70.
Palpebra, æ, f.465.
Palpebræ, arum, f.426. f.462.
Palpebrarum pili, f.462. f.465.
Palpitare forunculum, f.181.
Palpo, as, p.54. m 473. p.691.
Palus, vdis, p.32. f.325.
Palus exigua, p.653.
Palus iners, aqua recluſa, f.68.
Paluſtris locus, f.196.
Pandiculor, aris, m.876.
Pannici ſpica, m.353.

Panicum, i, m.353.
Panis nauticus, p.26.
Pannus, i, f.65.
Pannus feretri, vel loculus, p. 11.
Pannus laneus, p.106.
Pannus laneus tenuis, f.162.
Pannus laneus valdè ſubtilis, p. 424.
Papilio, onis, p. 57.
Papilio in modum cicadæ quē habent in delicijs Anr amitæ, m.77.
Papula, æ, m. 672.
Papulas in corpore enaſci, m. 672.
Papulas in facie oriri, m. 672.
Papulas oriri, m. 672.
Papyrus, i, f.103. p.264.
Papyrus, quæ adhibetur in parte inferiori loculi defunctorum, p.360.
Papyrus quædam quam pueri concinnāt vt vento in altum efferatur, ita tamen vt funè ligata, vel dimitti, vel retrahi poſſit, à Luſitanis dicitur Sarangò, f.172.
Papyrus valdè lata, & denſa, p.264.
Paradiſus cæleſtis, p.763.
Parare domum omnia componendo, f.676.
Parare menſam, p.277.
Paratus, a, vm, p.675. m.676.
Parcè metiri, f.71.
Parcimonia in edendo, relinquere in diē ſequentē, f.161.

Parco, is, p.732.
Parco, is, fero, fers, p. 780.
Parcus,& miser in expensis, m. 791.
Parere ante tempus, f.571.
Parere filium, f.213.
Parere oua, f.213.
Paria quot? dicitur de his quæ bina iungi possunt, aut habẽt duo latera paria,vt cymba &c. p.105.
Paries, etis, m.65.
Paries domus ex cannis indicis compositus, f.558. p.559.
Paries ex cannis Indicis, & calce compositus, m.224.
Pario, is, m.213.
Pario, is. Gigno, is, m.675.
Pars nubis, m.196.
Paro, as, m.673. f.702.
Par pari referre, p.28.
Pars,partis, p.3. m.32. p.594.
Pars acus,vbi est eius foramen, m. 812.
Pars agri, m. 196.
Pars agri in qua est feminata oriza, m. 196.
Pars alicuius fructus, p. 490.
Pars argenti &c. m.593.
Pars dextera, m.32.
Pars domus, quæ imbricibus caret, m.318.
Pars exterior, p.31.
Pars fructus, qui dicitur iaca, & in modum castanearum diuiditur, p.490.
Pars infima diotæ,m.812.
Pars, in quam Prouincia alia qua subdiuiditur, f.342.
Pars mali aurei, p.490.
Pars notabilis domorum ferè vnitarum inter se, p.776.
Pars Occidentalis, f.622.
Pars rami fructuum indicorum oblongorum in modum fabæ nostratis, f.500.
Pars sinistra, m.32. f.711.
Pars stoleæ veteris, f.453.
Pars vestis veteris, f.453.
Partem orizæ tollere de lance, p.682.
Partes mundi quatuor inspicit Mathematicus superstitiosus, p.610.
Partes, quæ separantur in spica orizæ, f.293.
Particula ad inculcandum aliquid, p.634.
Particula imperatiui, p.219.
Particula interrogatiua, p.658.
Particula numeri ordinalis, m. 779.
Particula pluralis numeri cum honore, f.601.
Particula respondentis inter rusticos, m.585.
Particula superlatiui siue in bonum, siue in malum, magis tamen in malum, f.139.
Particulæ, aut diuisiones interiores mali aurei, m.757.
Partis, in quam Prouincia subdiuisa est, caput, p.343.
Parum, f.124. m.277. f.352. f. 406. m.449. p.766.
Parum adhuc, f.352.

Parum tantum, f.110. f.352.
Paruuli, defuncti, quos putant Ethnici conuerti in dæmoniola, f.647.
Paruulus, a, vm, f.108.
Paruulus, macer, macilentus, a, vm, m.670.
Paruulus valdè, p.725.
Paruus dæmon, quem Ethnici putant interficere infantes, f.639. p.640.
Paruus dæmon te interficeat maledictum, p.640.
Paruus, a, vm, m.31. p.175. m. 481. f.553. f.797.
Passer, ris, p.684.
Pastor, oris, p.477.
Pastor bubalorum, p.483.
Pastor ouium, p. 106.
Patens, ntis, f.529.
Patens circumquaque domus, f.802.
Patens ianua, p.530.
Patens omnibus ventis cymba, m.814.
Patens ventis porta, f.276.
Patentes literæ, quæ dantur alicui in signum magistratus, vel dum viuit &c. p. 609.
Pater, tris, m.92. m.606.
Pater adoptans, m. 92.
Pater, & Mater, f.8.
Pater, & Mater qui genuerunt filios, f.663.
Pater generans, m.92.
Paternitas vestra, f.18.
Pati malum &c. m.881.
Pati naufragium, m.590.

Pati pro peccatis, f.823.
Patiens, ntis, p.173. f.308.
Patienter ferre, m.66. p.553.
Patior, teris, p.109. p.557.
Patria tua quænam est? m.507.
Patruus, frater patris natu minor, p.116.
Patruus, patre natu maior. sic etiam vocatur illius patrui vxor, f.17.
Parua diota, m.108.
Patulum, os, f.42.
Paucæ monetæ, quæ ex numero perfecto super sunt &c. f. 406.
Pauci dentes supersunt, f.638.
Paueo, es, f 374. p.457.
Pauimentum domus, m.513.
Pauimentum quod circuit domum &c. f.755.
Paulatim effundi rem liquidam p.554.
Paulo ante, m.366 p.502.
Paulo plus, p.574.
Paulo post, p.574.
Paululum quiescendo bis, aut ter in itinere perueni ad locum, m.774.
Pauor, oris, p.687.
Pauper, ris, p.361. p.369.
Pauper, mendicus, p.23.
Pauus, i, m.135.
Pax, pacis, p.2. m.25. f.328. p. 350.
Pax, & quies populi, m.527.
Pax vniuersalis, p.5.
Pænas exigere, p.99. p.597.
Pænitere, f.593.

Pænitere de peccatis, p.504.
Pænitere, rebellionem facere, m.402.
Peecata confiteri, p.823.
Peccata purgandi locus, m.823
Peccata purgare, m.823.
Peccata, vel pænas peccatis debitas remittere, f.273.
Peccator sum, p.823.
Peccatorum pænas verberibus persoluere, m.823.
Peccatum, i, culpa, æ, p.823.
Peccatum committere, p.823.
Peccatum luxuriæ, p.276.
Peccatum, vel pæna illius, m.528.
Pecten, ntis, m.432.
Pecten ad pediculos excutiendos, m.34.
Pecten liciatorum, f.294.
Pecten minutum ad extrahendos lendes, m.432.
Pectem telæ, m.369.
Pectine pediculos abstergere, f.101.
Pecto, is, m.93.
Pectus, toris, m.538.
Pectus gallinæ &c. p.434.
Peculium, ij, f.53.
Pecunia, quam vincti soluunt pro lumine carceris, p.330.
Pedes cancri paruuli, f.260.
Pedestre iter conficere, m.50.
Pedetentim, f.370.
Pedetentim agere, f.650.
Pedetentim incedere, p.733.
Pedibus captus, p.19. m.19.
Pedica, æ, f.174.

Pedicas auibus erigere, f.174.
Pediculi in capite, f.101.
Pediculus cucurbitæ Indicæ, p.144.
Pediculus fructus, p.144.
Pediculus fructus sinici, m.144.
Pediculus in corpore productus, p.637.
Pedisequus, i, f.797.
Pellere domo diabolum, p.239.
Pellicula oui, m.860.
Pellis, is, f.162.
Pello, is, f.894.
Pendens è collo aliquid portare, p.217.
Pendens è collo imago, m.217.
Penetrare per cuniculos, p.120.
Penetrare tanquam per foramẽ in aduersam partem, p.426.
Penetrat aqua madefaciendo aliquid, f.752.
Penetrauit pedem spina calcata, m.523.
Penetro, as, m.523.
Penicillus ad scribendum, m.60.
Penicillus, quo quid sandarachà inficitur, f.756.
Penicillus quo pingitur, m.864.
Penna, vel penicillus acumine carens, f.134.
Pennarum fasciculus, qui fronti equorum alligari solet, p.341.
Pennæ auium, m.426.
Pensũ manuale sericum, f.587.

Penu-

Penula è folijs prægrandibus contexta &c. p.84.
Pepo, nis, m.180. p.259.
Pepo aqueus, m.180. p.318.
Pepo rotundus, m.180.
Pera, æ. crumena, æ. saccus, i, m.841.
Pera stipem erogantis, m.448
Percipio, is, p.324.
Percurrere globulos precarios modo ordinario non duplicando preces in singulis globulis, m.197.
Percurrere precarios globulos, p.397.
Percussio, onis, p.469.
Percussio quædam linguæ ad dentes &c. f.712.
Percutere cæsim semel &c. p.469.
Percutere crepitacula lignea, m.589.
Percutere æs ductile ad opus, p.295.
Percutere manu caput alterius p.289.
Percutere pectus, m.538.
Percutere se ipsum, f.464.
Percutere, vel impellere alium genu, inflexo poplite, m.781.
Percutio, is, m.203.
Perdere operam, p.457.
Perdo, is, destruo, is, p.845.
Perfectè bonus, p.404.
Perfectionem adhuc non attigit, p.570.
Perfectissimus, a, vm, f.768.
Perfectum ex omni parte, f.768
Perficerem, ne differas, f.571.
Perforare acu, p.382.
Perforare ab vna parte in alteram, m.752.
Perforare aliquid, m.615.
Perforare bubalis nares, f.685.
Perfunctoriè, p.773.
Perfunctoriè operari, m.750.
Pergula domui annexa, m.93.
Periculo se exponere, p.415.
Periculum cadendi, p.249.
Periculum peccandi subire, p.415.
Periodus iam currit, f.776.
Peripetasma, tis, f.57. f.450.
Peritus in aliqua arte, m.551.
Permanere in eodem statu, f.127.
Permitto, tis, f.212.
Perna, æ, p.242.
Perpendere rationes, f.703.
Perpendo, is, p.415. p.880.
Perseuero, as, p.225. p.396. m.503.
Persicum præcox, vel Armenicum, m.475.
Persona, æ, m.463. f.532.
Persona vilis, f.551. m.750.
Personaliter proficisci, p.90.
Perspexi, vt aliquem viderem, vidi neminem, m.736.
Perspicilia, orum, p.384. p.483.
Perspicilia oblonga ad distantia intuenda, f.587.
Perstringit oculos magna lux, f.421.

Pertentando ambulare, m. 691.
Pertica, æ, f. 678.
Pertica oblonga, quam Ethnici superstitiosè erigunt ad suas ianuas &c. m. 516.
Pertica, qua Annamitæ suos dimetiuntur agros, f. 678.
Pertica, quâ impellitur nauigium, f. 678.
Pertinaciter accusare aliquem donec condemnetur, m. 500.
Pertinentia ad animam, m. 700.
Pertinentia ad venerea, f. 700.
Pertinere ad aliquem, p. 786.
Pertinet ad quem? p. 864.
Pertingere, f. 95.
Pertingit ad caput aqua, f. 523.
Pertingit iam aqua ad lignum, p. 721.
Pertingo, is, p. 721.
Pertingo, is. Attingo, is, m. 523.
Pertingo, is, vel opportunè aliquid facere, p. 425.
Per totam vitam, m. 45.
Pertransiuimus iam pagum, p. 374.
Pertransiuit, p. 615.
Perturbare intellectum, m. 882
Perturbata res, f. 422.
Perturbatio ex concursu frequentis populi, m. 338.
Perturbationes belli, p. 392.
Peruadi aliquid ab aqua, f. 738.
Peruenio, is, p. 824.
Peruenire non valet discursus, seu cogitatio, f. 216.
Peruenit modo, p. 824.

Peruersi, p. 180.
Peruersus. iniquus, a, vm, m. 711.
Peruersus nebulo, f. 295.
Peruersus, nequam, p. 617.
Peruerti, m. 44.
Peruerti ad factiones diaboli, m. 402.
Peruia vento, patensque latronibus domus, m. 814.
Peruius, patensque omnibus locus, m. 814.
Pes, pedis, p. 102.
Pes gallinæ, aut suis, f. 284.
Pestis, is, m. 26. f. 727.
Petere ab aliquo, f. 890.
Petere aliquid à rege ex scripto, p. 179.
Petere à persona primaria, m. 317.
Petere dignitatem, m. 91.
Petere mutuò rem, quæ non debet restitui, f. 856.
Petigo, inis, f. 391.
Petitio ex scripto, quæ fit Regi, f. 359.
Petitionem ex scripto Regi of. ferre, f. 359.
Peto, tis, m. 91. p. 342. f. 890.
Petra, æ, p. 191. m. 733.
Petram præstigijs mouere loco, m. 733.
Pexus aptè capillus, f. 93.
Pharmaci magma, quod eijcitur, f. 784.
Pharmacum, i, m. 753.
Pharmacum, i. medicina, æ, m. 784.

Phar-

Pharmacum ad libidinem excitans, m. 831.
Pharmacum grauiter olet, p. 333.
Pharmacum refrigerans, p. 785
Pharmacum vehemens, p. 785.
Pharmacum vnum, f. 102.
Phaseoli contriti, p. 272.
Phaseolus, i, m 211.
Philtrum amatorium, f. 160.
Phthisi laborans, f. 585.
Phthisis, is, m. 502.
Pica, æ, m. 48. m. 78. m. 359.
Picturæ faciendæ colores, m. 864.
Picturæ in columnis idolorum, p. 212.
Pietas, tatis, m. 240.
Piger, gra, grum, p. 35. p. 395. m. 500. m. 544.
Piger, onera alijs relinquens, m. 560.
Pignori dare, p. 126.
Pignori dare filium, f. 225.
Pignus accipere; f. 81.
Pignus aliquod mechanico prębere, m. 842.
Pignus pro debito accipere, m. 890.
Pila, æ, p. 39.
Pila lapidea, m. 244.
Pila lusoria, f. 91.
Pileum conficere, p. 485.
Pileus, i, f. 484.
Pileus, aut vestis æquatur cælo, p. 524.
Pileus cum auribus, quo vtuntur doctores, f. 83.

Pileus communis militum, f. 484.
Pileus communis, quo milites vti solēt cum ad aulam pergunt, p. 557.
Pileus exagonus, m. 753.
Pileus exagonus literatorum, f. 484.
Pileus ex crinibus caudæ equinæ confectus, m. 442.
Pileus idoli, m. 454. m. 467.
Pileus in superiori parte acutus in modum securis, f. 650.
Pileus purpureus militum, f. 484.
Pileus regius, f. 833.
Pileus sacrificuli, p. 560.
Pileus sacrificulorum, f. 484.
Pili animalium, m. 426.
Pilos animalium extrahere aqua feruenti perfundendo, f. 426.
Pincerna, æ, p. 657.
Pingo, is, m. 864.
Pinguem carnem frigere ad eliciendum adipem, p. 636.
Pinguis, e, m. 33. p. 466.
Pinguis terra, f. 769.
Pinna, æ, f. 65. f. 866.
Pinnula piscis, f. 33.
Piper, ris, f. 325. p. 797.
Piren, enos, p. 463.
Piscatoria cymba, p. 305.
Piscator ex cymba, f. 536.
Piscator cum cymba ad piscandum prodiens, m. 587.
Piscē inter duos bacillos stringere ad torrendum, p. 261.

Piſcem frigere, p.636.
Piſces, aut alia animalia caudam mouere, f.531.
Piſces manu tentare, m.473.
Piſcina, æ, p.10. p.30.
Piſcis, is, f.77.
Piſcis corruptus, f.873.
Piſcis crudus in fruſtula conciſus, vt edatur, p.297.
Piſcis dictus cabos, m.123.
Piſcis dictus gièc, p.283.
Piſcis pampano dictus, f.107.
Piſcis quædam ſpecies, p. 766.
Piſcis quidam, p.106. f.576. f. 832.
Piſcis quidam aquæ dulcis, f. 481. p.482.
Piſcis quidam dictus dou, m. 169.
Piſcis quidam dictus Kimcho, m.128.
Piſcis quidam figuram habens lacertulæ, m.742.
Piſcis quidam fluminis, Rex vocatus, p.470.
Piſcis quidam marinus, p. 480.
Piſcis quidam valde pinguis, f.269.
Piſcis recens, m.846.
Piſcis ſale conſperſus, vel ſiccus, m.450.
Piſcis, vel oſtreorum genus, f. 701.
Piſcis vocatus lam, f.395.
Piſcor, aris, m.29. m.203. f. 432.
Piſtillus, i, p.94.
Piſum, ſi, m.211.
Pium opus iuuare eleemoſinis, vt ad Eccleſiam, Pontem, & ſimilia erigenda, m.240.
Pius, a, vm, m.552.
Pix, picis, p. 181. p.803. p. 830.
Pixis nautica, p.23.
Placenta, æ, p.26. f.162.
Placenta ex oriza & carne ſuilla, ſolum fit in principio anni, p.122.
Placenta ex oriza, quam pullò vocant, m.264.
Placentæ teneræ ex oriza quibus adduntur phazeolorum liba, m.370.
Placentulæ frixæ, p.636.
Placentulæ pruni figuram referentes, m.471.
Placitum illius fiat, f.311.
Placitum tuum fiat, p.401.
Plaga, æ, m.453. m.458. f. 609.
Plaga orientalis, f.609.
Plana veſtis ſine rugis, p.660.
Planicies, ei, p.25.
Plantago, ginis, p.442.
Planta florem habens, vt lilij, f.684.
Planta pedis, f.22.
Planta quædam, p.764.
Plantare albores, p.46.
Planto, as, f.45.
Planus, a, vm, m.595.
Planum, & valdè æquale ſolum, m.742.

Pla-

Platea, in qua venduntur poma, m.616.
Plateæ in quibus tabernę apertæ ſunt ad diuendendum, m. 602.
Platea tabernarum, p.313.
Plaudere manibus ad canendũ, f.15.
Plaudere manibus ad comitandum cantum, p.174.
Plaudo, is, p.70.
Plectere capite, f.324.
Plectere pæna capitis, m.172.
Plena, res, p.93.
Plena orizà ſpica, p.93.
Plenilunium, ij, p.40.
Plenum, ita vt ſupereffluat, p. 546.
Plenus, a, vm, p.214. m.641.
Plenus iam eſt &c. p.562.
Plenus, ita vt ſupereffluat, m. 450.
Plenus meritis, & virtutibus; m.641.
Plenus omninò, p.156.
Plicare fimbriam, p.263.
Plicare veſtem, f.887.
Plicatam fimbriam rotundè conſuere, m.396.
Plico, as, m.887.
Ploratus infantium, f.465.
Pluere iam deſijt, m.487.
Plumbum, i, f.103.
Plumbum album, p.356.
Plumbum retium, p.89.
Pluo, is, f.486.
Plus, f.573.
Plus, minuſuè, m.49.

Plùs, minuſuè, numerando, m. 219.
Plus minus viginti, f.872.
Pluteus, ei, m.5.
Pluuia cum vento, p.285. p. 487.
Pluuia maior, p.160.
Pluuia maiuſculis guttis cadẽs, & raris, p.487.
Pluuiam imminuì, p.487.
Pluuiam introire, p.643.
Pluuiam venro impellente intrare, p.487.
Podagræ morbus, f.377.
Podagrà, vel chiragrà laborare, p.134.
Poëſis obſcæna, p.573.
Pænitentia peccatorum cum petitione veniæ, m.334.
Pænitere, p.504.
Pæna, quà multi plectuntur; vt morbus vniuerſalis, quem Deus immitteret, p.714.
Pollex, cis, f.534.
Polliceor, eris, p.342.
Pollui liberè, f.679.
Pollutio, onis, p.367.
Pollymixos, m.136.
Polus ſeptentrionalis, p.211.
Pondera decem argenti, f.434.
Pondera nouem argenti, m. 434.
Ponderare illiberaliter, f.83.
Ponderare intentum alterius illo neſciente, m.415.
Ponderare liberaliter, m.83.
Ponderi ferendo, vel attollendo ſufficere, m.567.

Pondero, as, m.83.
Pondus vndecim circiter iuliorum, m.434.
Pondus vnum argenti, f.434.
Pondus vnum, duo &c. m.434.
Pono, is. applico, as, p.801.
Pono, is. facio, is, m.765.
Pons, ntis, m.91.
Pons ad corporis lotionem, f.91.
Pons, aut vicus in Aula Tunchinensi dictus, cau gien, m.283.
Ponticulus ligneus, f.232. m.274.
Poples, itis, p.560.
Populus, i, f.779.
Porrigere aliquid ambabus manibus cum reuerentia, m.239.
Porrigere manum alicui, m.286.
Porrigere librum, m.239.
Porrigo nigra, m.268.
Portare mensam rotundam ad aliquem, vt edat, p.450.
Portæ ligneæ cum vario opere, m.23.
Porticus in itinere ad viatores hospitandos, f.620.
Portio, onis, m.134.
Portio quædam itineris, p.229.
Portu egredi, m.138.
Portulaca, æ, f.643. p.673.
Portum ingredi, m.138.
Portus, vs, m.138.
Portus in cochinchina à Lusitanis dictus Turanũ, m.311.

Posita sunt omnia in potestate solius Dei, f.583. p.584.
Possideo, es, m.243.
Possum potes, m.243.
Post aliquod tempus, f.216.
Post comestionem, m.366.
Postea, m.366. p.774.
Postea, diebus sequentibus, m.682.
Postea videbimus, m.684.
Posteri, rorum, p.318. f.687.
Posterior hominis pars, m.812.
Posterior messis, f.105.
Posterioris messis oriza, m.802.
Posterioris messis oriza germinans, f.443.
Posterius, post, f.317.
Posticum, i, f.138.
Postilena, æ, p.318.
Postquam, f.216.
Postquam fecero, f.191.
Postquam finiuero, m.226.
Postquam perfecero, statim ibo, m.684.
Post Regem, idest, regina, f.317.
Postremum omnium peruenire, p.657.
Postridie, f.379.
Postulationem conscribere, p.818.
Potari frigida, p.874.
Potator vini, m.308.
Potentia infinita, omnipotentia, æ, f.712.
Potestas, atis, m.598.
Potestas ad capiendum, occidendum &c. m.598.

Poteſtas pagi, p.93.
Potio quædam, quam ex oriza pulò dicta conficiunt, m. 515.
Præacuti dentes, f.667.
Præacutus cornibus bubalus, m.555.
Præcedere alios in ſcientia, f. 44. p.45.
Præceps, cipitis, f.71.
Præcepta decem, f.635.
Præceptum imponere alicui, p. 636.
Præcingere ſe, f.431. m. 859.
Præcipere lapidi, vt moueatur ab vno loco, in alium, p.368.
Præcipio, is, p.368. f.635.
Præcipitium inſpiciendo lumine oculorum priuari, p.535.
Præcipua ianua, m.79.
Præcipua verba, m.553.
Præcipuum lumen, m.79.
Præcipuus in aliquo loco, f. 811.
Præcipuus, optimus, p.553.
Præciſi capilli, m.145.
Præciſis naribus homo, p.706.
Præclarum ingenium, f.467.
Præcludere viam, p.521.
Præcox, cis, f.694.
Prædictus non eſt nobis iudicij dies, p.321.
Prædonum caterua, f.380.
Præeſt toti prouinciæ, m.309.
Præeſt vni pago, m.309.
Præfectus, i, f.143.
Præfectus operum, m 87.
Præfectus miſſus ad præſidendum alicui negotio Regis, m. 84.
Præfectus, qui præeſt, p.405.
Præfici vectigalibus, p.12.
Præfigere horam, p.378.
Præfigo, is, p 102.
Prælegere lectionem, p.82.
Præmandere infanti eſcam, m.480.
Præmia largiri bonis, pœnas exigere à malis, p.597.
Præmia ſine numero recipere, f.607.
Præmio afficere, f.787.
Præmio donare bonos, ſupplicio afficere malos, f.787.
Præmium bonis operibus elargiri, p.608.
Præmium bonorum operum, f.607.
Præmium & pœna debent dari, p.788.
Præmium in die feſto dari ſolitum, p. 164.
Præmium largiri, f.787.
Præparatus, a, vm, p. 675.
Præparo, as, p.169. f.180. p. 675.
Præpediri alio negotio, p.470.
Præpediri viam elephantibus, m.444.
Præpoſiti, aut ſeniores pagi, f. 313.
Præpoſitus, ti, p.79.
Præpoſterè loqui quoad ordinem, p.540.
Præputium, aut caput membri virilis, p.455.

Præsagire ad rem, p. 270.
Præscindere nares, p.686.
Præsentanea medicina, m. 324.
Præsentia Dei est in cælo, & in terra, & in omnibus rebus, m 605.
Præsepium, ij, p.453.
Præsideo es, p. 12.
Præsidere operi, p. 12.
Præstat, f 732.
Præstigijs fugare, f.349.
Præstitis veneficijs amentem facere, m. 604.
Præstituere tempus, diem &c. p.378.
Præstituit iam diem, f.320.
Præsto esse in omnibus alicui, p.102.
Pręterijt, p.616.
Pręteriti dies, p.896.
Pręterito biduo, p.374.
Pręteritus annus, elapsus, p. 806.
Pręteritus annus, m.531.
Prauum cor, p.227.
Prauum cor. viscera crudelia, p. 717.
Prauum ingenium, p.180.
Pretium, ij, f.77.
Pretium quot aureorum habet? p.513.
Pretium commune, m.271.
Pretium, ij, p.271.
Precari idolum ad diabolum expellendum, atque ideò ex pręcepto venefici digito partem manus perstringunt in qua putant diabolum

manere, m. 116.
Preces, m.539.
Preces ex libro persoluere, f. 848.
Preces idolo fundere, p.116.
Preces legere idolis, p.86.
Preces recitare, f.848.
Precor, aris, p.342. m.361.
Premo, is, f. 504.
Prima luce, diluculo, f.518.
Primario viro aliquid offerre, f.183.
Primarium virum offitijs vilibus occupari, m.355.
Primarius dux, vt prorex, m. 194.
Primò, p.210.
Primogenitus, i, f.131. p.210. f.836.
Primum agmen, m.36. p.792.
Primùm annunciare legem Dei p.476.
Primum principium, quod literati finem sium ponunt, f. 733.
Primus, a, vm, p. 214. p.553. m.779.
Primus generarationis humanę status, p.539.
Primus literatorum gradus ascendendo, f.688.
Primus lunę dies, p.483.
Primus status humanę generationis, f.759.
Principium, ij, f.53. m.645.
Principium caput, p.210.
Principium habet, non habet finem, m.760.

Prin-

Principium modò eſt faciendi, p.542.
Principium non habet, neque finem, p.760.
Priuatim reuereri, p.812.
Priuignus, i, f.131. f.267. p. 569.
Priùs, p.760. f.791.
Priùs, anteà, p.880.
Priùs, & antè omnia, p.816.
Priùs ire, præcedere, p.816.
Priùs non audeo loqui, p.816.
Priùs reuertere, f. 85.
Proboſcis, idis, f.872.
Proboſcis culicis, f.872.
Proboſcis muſcę, f.872.
Proboſcis, vel manus elephantis, f.872.
Probra ferre, m.326.
Probus, a, vm, f.50.
Procedere vlteriùs opus iamcęptum, f.655. p.656.
Procerum corpus, p.536.
Procraſtinare, p.94.
Proculcare calcibus, p.284.
Procurator cui committuntur negotia, p.200.
Prodigere, f.330. p.825.
Producere, m.329.
Producere per generationem, p.688.f.746.
Producere ſignum in ligno, cũ filo, & atramento, vt ſolent fabri lignarij, f.501.
Proferre fatua verba, m.445.
Proferre mendacium, p.177.
Profiteri legem, f.315. m.898.
Profiteri ſe Annamitam, m.898

Profiteri ſe magiſtrum, m.898.
Profundere opes &c. f.719.
Profundere ſanguinem, p.224.
Profundi iudicij vir, p.551.
Profundi oculi, m.422. p.812.
Profundiſſimus, a, vm, p.140.
Profunditas duarum, aut trium vlnarum, p.671.
Profundum, recorditum, p.551.
Profundus, a, vm, p.683.
Profuſio pluuiæ, f.132.
Prophetia, æ, m.673.
Progenitores, vm, p.512. f.586. p. 792. f.817. p. 827. m. 856.
Proijcere fundam, m.93.
Proijcere aliquid in flumen, p.643.
Proijcere aliquid manu, aut pede, f.729.
Proijcere aquam manu, f.729.
Proijcere in terram, m.276.
Proijcere manicam veſtis ſuper humeros ad contemptũ, f.67.
Proijcere monetas vt notentur in ludo, verſæ, vel rectæ, m.265.
Proijcio, is, Iacio, is, p.622.
Pro illo, do illi, f.853.
Pro me ora, f.109.
Prominentes valde oculi, m.421.
Prominere oſſa extra, f.501.
Prominere os extra carnem, m.421.
Promiſſa inania, m.193.
Promiſſio dandi, p.368.

Promiſſis non ſtare, p.670.
Promitto, is, p.361.
Promitto,is, ſpondeo, es,f 529.
Promulgare Regis edictum, m.640.
Pronepos, otis, f.99.
Pronum iacere, f.680.
Pronus, a, vm, f.680.
Propalare res ſuas, vt ab alijs laudetur, p.602.
Propè, p.33.
Propè, iuxtà, m.281.
Propè caput tranſire globulum tormentarium, m.897.
Properus, a, vm, f.57. f.71.
Propellere odium, p.274.
Propenſio, onis, p.499.
Propenſio naturalis vnius cuiuſque, p.762.
Propenſum eſſe ad vitium carnis, m.462.
Proſpera valetudo, p.454.
Proponere emendationem, m.169.
Proponere in bonum, f.401.
Proponere in malum, p.402.
Propria vxor, f.464.
Propriæ res, f.464. p.649.
Propter, p.866.
Propter aliquem, p.866.
Propterea, p.3.
Propugnaculum, i, p.431. m.747.
Prora cymbæ, f.490.
Prorex, regis, f.734.
Prorex, vel Dux totius exercitus loco Regis, m.619.
Prorſus ita eſt, ſic omninò ſe res habet, m.616.

Proſapia, æ, m.177. p.327.
Proſapiæ caput, p.327.
Proſapiæ lineam propagare, m.177.
Proſcindere aratro iter, ac ita delere, vt nullum eius veſtigium appareat, p.633.
Proſpera omnia, f.768.
Proſterni vſque ad ſolum, m.140.
Proſterno, is, f.250.
Proſtibulum, i, p.773.
Proſtrari, f.680.
Protegere ſe ab inimicis, p.292
Protegi à pluuia, vento &c. m.244.
Protegit nubes, p.605.
Protrimentum carnis conditũ, p.883.
Protrimentum carnis conficere, m.21.
Protrimentum carnis folijs inuolutum, p.512.
Protrimentum quoddam carnis, m.591.
Protrimentum quoddam carnis, vel piſcis in globulum compactum, p.869.
Prouincia, æ, f.895.
Prouincia Auſtralis reſpectu regiæ Tunchinenſis, p.768.
Prouincia Cantonenſis, f.622.
Prouincia in regno Tunchini, quam Luſitani vocant Sinufà, m.328.
Prouincia Tunchinenſis, f.525.

Pro-

Prouincię,aut Toparchię pars, f. 827
Prouinciæ gubernator, f.895.
Prouinciæ Meridionales reſpe. &u ſeptentrionalium,m.806.
Prouincijs ad Meridiem ſitis aulam petere Tunchini, p. 631.
Prouoca illum ad duellum, m. 810.
Prouocare ſe inuicem, m.733.
Prouoco, as, f.411.
Proximum eſſe morti, p.169. p.493.
Proximum eſſe partui, f.649.
Proximus morti eſt, f.819
Prudens, ntis, p.522. p.532.
Prudentiſſimus,a, vm, & ſic de alijs, p.141.
Prunum, i, p.451.
Prunum ſylueſtre, p.256.
Prunus, i, p.451.
Pruriginem excitat ſcabies, p. 537.
Prurigo, ginis, m.547.
Prurigo ex immunditia orta,p. 157.
Pruritum ſentis, ſcabe, p.537.
Pruritus, vs, p.537.
Pſittaci vox, p.829.
Pſittacus, i, f.1. f.473.
Publicanus, i. domus exigentis tributa à tranſeuntibus &c. p.820.
Publicè, f.418. p.817.
Publicè apparere, m.457.
Pudenda, dorum, f.862.
Pudenda fœminæ,m.176.f.422.

Pudenda maris, p.52.
Pudenda mulieris, m.33.
Pudenda ſiue viri, ſiue fæminæ, m.353.
Pudenda viri, p.417.
Pudendus, a, vm, p.326.
Pudor, ris, p.557.
Pudore aliquem afficere, p. 326. p.888.
Puer, i, m.561. m.743.
Puer aut puella, f.603.
Puer inſipiens, f.473.
Pueri inſipientis more ſe gerere, f.808.
Puer paruulus, f.553.
Puer rudis, m.481.
Puerorum turba, p.20.
Pugillus, i, p.59. m.503.
Pugillus orizæ, f.475.
Pugionis in modum gladiolus acutus, p.656.
Pugna gallorum, p.113.
Pugnis ſe inuicem impetere, p. 196.
Pugno pectus conterere, p. 196.
Pugno percutere, f.195.
Pugnus plenus, p.71.
Pulcher, a, vm, p.826.
Pulcher adoleſcens,mulier ſpecioſa, p.399.
Pulcher iuuenis, p.38.
Pulcherrimus optimus, a, vm, p.664.
Pulchrum quodcunque opus, f.43.
Pulex, icis, p. 50. p.103. m. 110.

Pullaſtra, æ, f. 111. f. 253. p. 752.
Pulli coloris veſtis, nigra, f. 737.
Pullulantem orizam ſeminare, m.443.
Pullulo, as, m.494.
Pullus gallinaceus, f.253.
Pullus gallinaceus paruus, f. 253.
Pulmentum indicum ex oriza, & aqua abundanti, f.97.
Pulmentum ſaccharo conditum, p.101.
Pulmo, onis, f.602.
Pulſare campanam, m.203.
Pulſare crepitaculum ex canna indica ad vigilias, p.295.
Pulſere fidibus, p.198.
Pulſare ianuam, p.295.
Pulſare inſtrumentum muſicũ, & ſimul canere, f.197.
Pulſare lyram, f.501.
Pulſare quoddam inſtrumentũ, m.599.
Pulſare tympanum, m.281.
Pulſo, as, p.295.
Pulſum tentare, m.8.
Pulſus, vs, m.445.
Pulſus formicans, f.445.
Pulſus tremulus, f.448.
Puluerem tormentarium conficere, m.785.
Puluinar ephippij, f.758. p. 819.
Puluis, veris, m.58.
Puluis in modum furfuris egrediens è ligno, p.459.

Puluis tormentarius, p.785.
Pumillio, onis, f.99. p.431.
Punctum, i, virgula, æ, m.861.
Punctum adhibere, quod fit per figuram ſimilem literæ, o, m.861.
Pungere acu, p.196.
Pungere aliqua re acuta, vt acu aut re ſimili, p.196.
Pungere apem in manu, idem eſt in vſu pro alijs animalculis, quæ figunt aculeum, vel quid ſimile, vt ſcorpius &c. f.234.
Pungere furunculum, f.523.
Pungi aliqua re acuta, p.894.
Pungi ſedendo, f.112.
Punire cruciatibus, f.834.
Punire peccata, m.29.
Pupilla oculi, p.540.
Pupillus, i, m.472.
Pupillus vtroque parente orbatus, m.472.
Purgare aluum, p.236.
Purgare orizam de terra, vel lapillis, f.193.
Purgare ſe &c. p.659.
Purpura, æ, p.26.
Purpureo colore inficere, p. 660.
Purpureum ſericum, m.204.
Purpureus, a, vm, p.668.
Purpureus color, m.204.
Purpureus color ad pingendũ aptus, m.798.
Purum argentum, p.95.
Purus, caſtus, a, vm, f.800.
Pus furunculi, m.484.

Pus iam productum est in furunculo, &c. m.484.
Pustula, æ, f.26.
Putamen cannæ saccharææ resecare, m.795.
Putamen fructus indici, quem Lusitani arecam vocant, resecare, f.795.
Putamina auferre fructus indici &c. p.653.
Puteo, es, p.333.
Puteus aquæ ad potum, f.283.
Putidus, a, vm, m.723.
Puto, as, f.327.
Puto mane aduenturum, f.389.
Puto quod, &c. f.530.
Putre fieri, p.510.
Putrefieri orizam in agris ob nimiam aquam irrumpentē, p.775.
Putre lignum, p.5.
Putrescens, aut corruptus piscis, f.873.
Putridus, a, vm, p.3.
Putris, e, p.3. m.649.

Putris, e. putrescens, ntis, f. 873.
Putris arbor, p.5.
Pyramidalis figura, m.72. p. 863. m.874.
Pyramidalis quædam structura nouem graduum, p.592.
Pyramis nouem contignationum super sepulchra primariorum, m.98.
Pythonissa, f.236.
Pyxis illius folij quod betel vocant, sine operimento, m. 130.
Pyxis nautica, in qua descriptæ sunt quatuor mundi partes, m.220.
Pyxis oualis, in qua apponitur folium &c. m.807.
Pyxis permagna, m.616.
Pyxis rotunda ad seruandu m folium, &c. m.339.
Pyxis rotunda cum sustentaculo, seu, pede, f.210.

Quadragesima, æ, m.6.
Quadrare muscipulam, p.21.
Quadratum, i, p.296.
Quadratus, a, vm, f.57. m.73. m.610.
Quadratus homo, f.454.
Quadrinepos, potis, f.108.
Quadripes mensa, p.202.
Quadriuium, ij, p.517.

Quadriuium in fluminibus, m. 517.
Quadriuium terreste, p.517.
Quadrupedia, p.82.
Quadrupedia, & bipedia, m. 107.
Quadrupedia, & volatilia, f. 778.
Quædam arbor dicta gau, m. 262.

Quædam auis, cuius nidus est ad edendum suauis, p.250.
Quælibet res, m.269.
Quænam Personæ? f.499.
Quænam res? f.507.
Quænam fors cecidit? p.625.
Quæ res? m.269.
Quæro, is, f 379. m.798.
Quæsiui, & non inueni, m.736. m.798.
Quæso, comedat dominatio vestra, f.479.
Quæstus annuos habere à Rege, vel ab alio principe viro, f.420.
Quam altus? m.122.
Quam aptè actum, p.309.
Quam obrem? 678.
Quam pulchra res, f.20.
Quamuis, m.161.
Quamuis, etsi, m.441.
Quanam via incedit? m.515.
Quandiu? m.94. m.404.
Quandò? f.27.
Quando aduenier? f.27.
Quando canis, aut aliud animal mordere intentat, p.548.
Quandocunque, f.20. f.27.
Quando venit, f.27.
Quanti æstimatur? f.222. p.271.
Quanti est circiter? p.881.
Quanti vendis? p.24.
Quanti venditur? p.449.
Quanto magis, m.103. m.343. m.418. m.610.
Quantò senior, tantò prudentior, m.85.
Quanto tempore? p.27.
Quantum? m.27. m.170. p.449.
Quantum altus? p.27. m.27.
Quantum distans? p.27.
Quantum distat? p.879.
Quantumlibet, f.20.
Quantus, a, vm, f.825.
Qua ratione? m.395.
Quare? m.128. f.507. f.552. m.678.
Quarta mensis, f.744.
Quarta pars posterior animalis, dicitur etiam de homine, f.241.
Quartus, a, vm, m.53.
Quartus gradus literatorum ascendendo, m.332.
Quartus gradus superior literatorum, f.281.
Quartus mensis, f.839.
Quassare vestes, aut pannos lineos ad lauandum, m.282.
Quaternio scholastici, m.70.
Quatio, is, m.291.
Quatuor, m.53. f.839.
Quatuor prouinciæ circa Tunquini regiam, p.207.
Quatuor prouinciæ, quæ sunt propè regiam Tunchinensem, m.531.
Quemcunque piscem ceperis, f.507.
Quia, f.441.
Qui amat legem, f.204.
Qui ad latus dextrum eidem Regi

Regia dſtat, p.712.
Quicunque, m.319.
Qui quærit, inuenit, m.243.
Qui, ſolum de hominibus, loquendo demiſsè, m.354.
Qui ſunt in foro, m.354.
Quid? m.218. m.219. m.238. p.269. m.473. m.700. p. 862.
Quid agis? p.395.
Quid ad te? p.269. f.416.
Quidquid habet corpus, m. 848.
Quidlibet, p.269.
Quid negotij? m.473.
Quid rei? p.712.
Quid ſcio? p.309.
Quid tandem rei hoc eſt? f. 862.
Quid times? ne timeas, m.407.
Quid verò rei es tu? f.862.
Quidam fructus acerbus, dictus gia, m.270.
Quidam philoſophus, qui quingentis paulo plus annis ante Chriſtum Dominum floruit, p.376.
Quidam piſcis, p.424. m.695.
Quidam piſcis dictus heo, m. 321.
Quidam, quem dicunt fuiſſe valde robuſtum Tunquinenſes, & illum colunt, m. p.186.
Quidam Sinarum Rex, qui libros combuſſit, & ſtudioſos ſepeliuit, p.362.
Quidam vicus in Tunchinenſi

regia ita vocatus, f.588.
Quies, etis, p.223. m.654.
Quieſce, & tace, m.398.
Quieſcere auem in ramo, p.211
Quieſcere fluctus, m.398.
Quieſcere primariam perſonã, m.534.
Quieſco, is, f.526.
Quietus, a, vm, mitis, e, p.817.
Quinam ſunt? p.559.
Quinarius vnus, m.99.
Quinarius numerus, m.99.
Quindecim, p.395.
Quingenta, f.502.
Quinque, p.395. f.502.
Quinquies mille, f.502.
Quinquies mille monetæ æreę, p.794.
Quis? m.2. m.507.
Quis audebit rem hanc? f.164.
Quis eſt hic? m.194.
Quis eſt ibi? m.2.
Quis eſt illic? f.194.
Quis eſt qui ſciat? p.508.
Qui es tu? f.898.
Quis it? m.2.
Quiſpiam, p.475.
Quis puer? m.507.
Quiſquiliæ, arum, p.632.
Quiſquilias colligere ad proijciendum, p.632.
Quiſquis, f.2.
Quis terminus, aut finis? p. 694.
Quis, vel quid, p.305.
Quò? f.209. m.473.
Quo anno? m.507.
Quo die? m.507.

Quo instrumento operabor? m.408.
Quo is? m.473.
Quò it? f.209.
Quo mense? m. 507.
Quo tempore? f.27.
Quod peccatum ineſt? p.508.
Quondam præteritis ſæculis, p. 896.
Quodlibet negotium, m.269.
Quomodo? p.186. f.507. f.559. p.678. p.755.
Quomodocunque, p. 508. p. 755.
Quomodo poterit euadere? m. 395.
Quomodo poteſt? m.395.
Quomodo poteſt euadere? ideſt non poteſt euadere, f.103.
Quomodo poteſt? ideſt, nullo modo poteſt, f.103.
Quomodo res ſe habent? m. 499.
Quomodo tibi præcipitur, ita fac, p.508.

RAbie correptus canis, f. 155.
Racemus, i, p.121.
Radere coronam, f.298.
Radere nouacula, aut cultro, f.298.
Radere pregma, m. 887.
Radices quæ comeduntur vt rapæ, raphani, f.136.
Radij flabelli, p.900.
Radij lucis, f.9.

Quomodo vales? m.27.
Quomodo vocaris? p.297.
Quomodo vocatur? f.730.
Quoniam, p.866.
Quot ab hinc annis? f.502.
Quot ab hinc diebus? m.519.
Quot ab hinc menſibus? f.745.
Quot, in rebus quæ non hinc articulum proprium, &c. f. 79.
Quot bacilli? ij ſcilicet, quibus vtuntur loco furcinulæ ad edendum, m.105.
Quot cymbæ? p.105.
Quot homines? p.541.
Quot menſuræ? f.210.
Quot nam pueri ſunt? f.540.
Quotquot hic ſunt, m.20.
Quot ſcuta? m.27.
Quot ſtoreæ? p.105.
Quot vlnæ? p.671.
Quotidie, f.228. f.313.
Quoties? f.23. p.397. p.449.
Quoties circiter? f.167.
Quotus? m.779.

Radij ſolares intenſi, f.505.
Radij ſolis, m.842.
Radius lucis, f.9.
Radius ſeu inſtrumentum texcoris, f.773.
Radius ſolis, f.9. p.648.
Radix, icis, m.645.
Radix dulcis, m.81.
Radix dicta gau, p.263.
Radix in modum zinziberis, quo ſtrangulat, p.649.

Radix quædam, escorcionera dicta, p.481.
Radix quædam quæ in escam assumitur, f.840.
Radix valde pretiosa, & medicinalis ex Corea, f.672.
Raja, æ, f.243.
Ramorum festum, p.390.
Ramus, i, m.86. m.97. m.522.
Ramus ficuum indicarum, f. 57.
Ramus quidam cui putant pagani insidere animam Regis cum celebrant superstitionem quam vocant obuiationem animæ Regis, p.84.
Ramus, seu plantæ caput, in quo nascitur fructus quidam, p.685.
Ramus tener, p.535.
Ramus tener fructus, quem areca vocant, m.413.
Rana, æ, m.249.
Ranæ paruulæ arborum, quæ vsui non sunt ad escam, m. 545.
Rapere inuicem, p.279.
Rapi secundo flumine, vel aqua defluente, p.890.
Rapidè loqui, m.89.
Rapiendo sumere, m.89.
Rapina, æ, p.812.
Rapio, is, m.7. f.15. m.144. f.380. p.623. p.752.
Rapit miluus vnguibus, m. 207.
Rara storea malè compacta, m. 780.

Rara tela, vel tenuis male compacta, m.780.
Rarò, p.330.
Rarus, a, vm, m.322. p.391. p. 526. m.780.
Ratio, onis, p.412. m.469.
Ratio, aut modus, seu via faciendi aliquid, m.610.
Rationem illam iam nouit, f. 610.
Rationem medicamentorum nouit, f.610.
Rationi conforme, m,469.
Rationi repugnans, m.469.
Rationis conuenientiam, vel discrepantiam perpendere, f.469.
Rauceſco, is, p.127. p.361. m. 796.
Rebellem dedere se, m.210.
Rebellem fieri Regi, f.538.
Rebellio, onis, 738.
Rebellis, e, f.538.
Rebellis Regi, m.527. f.591.
Rebellis, seditiosus, m.202.
Rebello, as, f.866.
Recalfacere orizam coctam, f.309.
Recalfacere placentas &c. m. 813.
Recede, m.805.
Recedere ab inuicem quoad amicitiam, m.634.
Recedere aliquem retrò, vel ad vnam partem cum sedes, p.171.
Recedo, is, 885.
Recensere milites, p.356.

Recenſio militum, m.527.
Recenter hodie eſt hoc negotium, f.479.
Recentis anni feſtum, p.731.
Recidere in morbum ob nimiã venerem, m.592.
Recipere beneficium, p.59.
Recipere præmium, p.344.
Recipio, is, p.779.
Recitare ex libro officium, aut quid ſimile, f.560.
Recitare idolorum librum, p. 356.
Recogito, as, f.703.
Reconditus, a, vm, p.382.
Recordor, aris, m.175. p.848.
Recta arbor, m.518.
Recta conſcientia, m.518.
Rectà incede viâ, p.746.
Rectà omninò viâ incedere, m.738.
Rectà viâ incedere, p.168.
Rectè, p.702.
Rectè factum, f.361.
Rectè iudicare, m.518.
Rectè loqui, f.566. p.702.
Rector feſtorum curans, vt hoſpitibus detur locus, f.169.
Rectus, a, vm, m.518. p.702.
Recuſo, as, p.113.
Recuſo minimè, p.113.
Reddi lectionem à diſcipulo, p.169.
Redeo, is, m.863.
Redeo domum, m.869.
Redimere veſtem, vel ſoluere ſartoris opus, p.122.
Redimo, is, f.122. f.776.

Redire ad mentem, f.800.
Redire ad mentem poſt ebrietatem, m.723.
Redire ad vitam, reſurgere, f. 687.
Redire domum, 333. m.869.
Redire in terram, f.208.
Reddo, is, m.37.
Redolere aliquid valdè, f.608.
Reducere elephantem fugitiuum, p.180.
Redundare bulliendo, f.40.
Referre aliquid alteri, p.316.
Reficere fluminum ripas, ne fiat inundatio, f.207.
Reficere vias, m.207.
Refigi aliquid affixum, f.433.
Refractarius equus. p.644.
Refrigerans pharmacum, m. 456.
Regem dare, f.21.
Regere populum, m.547.
Regi aliquid dare, f.795.
Regia Cocincinenſis, à Luſitanis dicta Sinuà, m.329.
Regia Sinenſis, p.383.
Regia Tunchini, p.379.
Regia via, m.79.
Regina, æ, m.16.
Regio infima, f.273.
Regio media, f.273.
Regio occidentalis, f.609.
Regio ſuprema, m.273.
Regis domus ad animum relaxandum, f.404.
Regis illius nomen, cui fertur facta reuelatio de Aduentu Chriſt Domini, p.312.

Reglutinare librum, m. 748.
Reglutinari, f. 44. m. 325.
Reglutinari aliquid, p. 290.
Reglutinari Sandaracham, f. 44.
Reglutino, as, m. 748.
Regnum, i, p. 142. p. 500. m. 576.
Regnum Annam, m. 576.
Regnum Ciampà, m. 470. p. 833.
Regnum extraneum, m. 576.
Regnum inferius, nempè hic mundus, m. 306.
Regnum moderari, m. 576.
Regnum quod vocatur Ciampà, f. 105.
Regnum subiugare, m. 576.
Regnum Sinarum, m. 529.
Rego, is, m. 39. f. 536.
Regula ad ducendas lineas, f. 785.
Reiectitium, ij, m. 482.
Reijci filium à patre, m. 840.
Reijci monetam, m. 208.
Reijcitur argentum impurum, f. 208.
Relaxare animum, m. 410. p. 419. p. 432. f. 436.
Relaxare fibulam vestis, m. 568.
Relaxare quod tensum erat, m. 182.
Relaxatus est funis, m. 182.
Relicta ab alijs edere, m. 482.
Resipiscere ex parte, m. 118.
Reliquæ prouinciæ à regia Tunchinensi vsque ad regnum Ciampa, p. 201.

Reliqua omnia, f. 179. m. 840.
Relinquere aliquid, & obliuiſci, m. 49.
Relinquere domum, p. 49.
Relinquere officium filio, p. 213.
Relinquere ſic, f. 212.
Relinquiſti vbinam? f. 212.
Rilinquo, is, f. 212.
Reliquiaria theca cum cryſtallis, f. 9.
Reliquiæ, arum, f. 166.
Reliquiæ cuiuslibet rei, p. 491.
Reliquit domum gallina, p. 413.
Rem alienam non concupiſcas, f. 736.
Remaneo, es, m. 573.
Remane tu; ego domum redeo, m. 863.
Remedium ad vinum conficiẽdum, p. 464.
Remiga, ita vt peruenias, m. 824.
Remigantes milites, m. 305.
Remigare in partem anteriorem, m. 824.
Remigare percutiendo pedibus, f. 648.
Remigare retrorſum, p. 103.
Remigo, as, f. 102.
Remittere partem pœnæ, aut debiti, p. 275.
Remo breui cymbam impellere, m. 372.
Remo breui remigare, p. 53.
Remotum ad locum proficiſci, p. 879.

Remouere ianuam è cardinibus, p.81.
Remus, i, f.102.
Remus breuis in palæ modum, f.52.
Remus schediæ, m.887.
Renes, num, f.38. f.90. m.181. p.473.
Renuere mouendo caput, f. 391.
Repagulum, i, m.48.
Repagulum, i, obex, icis, p. 756.
Repellere pilam pede, m.191.
Rependere inimico, m.115.
Rependere iram, m.37.
Rependere malum, f.49.
Rependo, is, f.68.
Repertinè expergiſci, m. 703.
Repentinus cordis timor, f. 571.
Repercutere pilam pede, f.729.
Repercutiendo pilam in altum mittere, m.55.
Repere manibus, p.406.
Repetere quæ iam data fuerãt, m.770.
Repo, is, p.43. p.48.
Repo, is, arrepo, is, p.810.
Reporta, vel refer hùc, p.195.
Repræſentatio ſomnij, p.494.
Reptatio ſerpentis, p.618.
Repudiare vxorem, f.70. p.213. m.634.
Repugnans rationi, m.802.
Requies, ei, p.5. m.25.
Res, rei, f.137. m.218. m.700.
Res, rerum, p.862.

Res ad ipſummet Regem ſpectans, f.543.
Res alias alijs ſuperponere, m. 115.
Res aliquantulum ſimiles, m. 466.
Res apta, f.308.
Reſarcio, is, m.364.
Reſarcire veſtem, m.10. p.854.
Res aurea, f.781.
Res bona, m.290.
Res bonæ, p.138.
Reſcindere, aut diuidere aliquid in minutiores partes, f.883.
Res clauſa, f.204.
Res clauſa dicitur etiam de ſecreto, vt clauſo, m.159.
Res comeſtibiles, p.138.
Reſcriptum regium, p.818.
Reſecare chartam, vt fiat æqualis, p.729.
Reſecare putamina cannæ dulcis, p.653.
Res illius, m.562.
Reſina, æ, p.181.
Reſina ad modum incenſi, m. 556.
Reſipere ex parte, f.14.
Reſipio, is, f.116. m.130.
Reſipiſcere omninò, f.118.
Reſiſtere in faciem alicui, f.636.
Res lignea, f.781.
Res malè compoſita, peruersè acta, m.159.
Res minimè diuturna, f.660.
Res mollis, vt lectus mollis, p.447.

Res non benè compacta, m. 780.
Res non ita se habet, m.218.
Res papyraceæ, quæ fiunt ad comburendum pro defunctis ab Ethnicis, p.443.
Res parui momenti, p.67.
Respergi vestem luto, p.156.
Respiratio desijt, p.335.
Respirationem retinere, m.561
Rrespiro, as, p.772.
Respondeo, es, m.780.
Respondere vt echo versibus, quos alij canunt, m.864.
Respondet, f.638.
Res præcipua in eo genere, m.79.
Res pretiosæ, p.506.
Res pretiosa, vt vnio, vel quid simile, m.28.
Res pretiosa vt gemma, vnio, & similia, p.117.
Res priùs humida, iam siccata, f.640.
Res pro derelicta, quæ est primo occupantis, p.17.
Res quam videre non sustinemus, vel ex metu, vel ex horrore, vel etiam ex compassione, f.199.
Restituere famam, f.658.
Restituere idem, m.571.
Res superstitiosa, aut adulterata, p.138.
Resurgo, is, m.608. m.697.
Res vacua, cui intus adaptatur alia, m.377.
Res venereæ, m.156.

Res vetus, m.137.
Rete, is, f.432.
Rete ad capiendas aues, f.642.
Rete cuiuscunque vsus, m.453.
Rete deferri aliquem, f.861.
Rete deferre aliquem humeris, f.861.
Rete in quo sumitur quis, f.861
Rete magnum, quod duabus cannis indicis decussatis per quatuor initia immissis sustentatur, m.652.
Rete mittere, p.56.
Rete quoddam ad piscandum, f.728.
Rete quoddam ad pisces capiendos in saganæ modum, m.890.
Rete quoddam ex canna indica confectum, f.557.
Rete trahere, f.432.
Retensio nimia secum, m.163.
Retineo, es, f.81.
Retinere in carcere, f.81.
Retorquere in altum, vt galeri orbem inferiorem erigere, m.279.
Retribuere beneficium, m. 37.
Retribuere donum alio dono, f.193.
Retrò, m.682.
Retrogredior, eris, f.430.
Retroire remigando, f.430.
Retrorsum remigare, m.824.
Reubarbarum, i, p.194. p.332.
Reuelare secretum, m.817.
Reuerenter venerari, p.360.

Reuerentiam exhibere genibus ac manibus terrę affixis, & capite demisso, p.394.
Reuereor, eris, p. 360. m. 712.
Reuereor dominationem tuã, p.394.
Reuereri, & amare Cæli Dominum, f.383.
Reuereri, & colere, m.706.
Reuereri Sacerdotem, &c. f. 383.
Reuerti ad proprium sui pagi hospitium, f.624.
Reuerti domum, f.626.
Reuerti in proprium pagum, f.863.
Reuertor, teris, p.44.
Reuma, tis, m.201.
Reuoluere orizam in olla, p. 267.
Rex Regis, p.143. p.212. f.331. m.876.
Rex regis. nunc Tunchini est solum titularis, f.72.
Rex Cæli, f.331. m.717.
Rex Cæli, & dominus terræ, p. 771.
Rex Cocincinæ primo ita dictus dum viueret, post mortem verò alio nomine donatus, p.226.
Rex egreditur, p.537.
Rex in æternum viue, f.492. m.728.
Rex infernorum, f. 331. m. 717.
Rex ingreditur, p.537.

Rex in sella gestatoria vehitur, p.537.
Rex non gubernans, & gubernans, p.241.
Rex præcipit, vel loquitur, m. 594.
Rex supernus, p.212. p.788.
Rex te interimat, maledictum quo diabolum sub nomine regis in alium prouocant, p.73.
Rex terræ, m.717.
Rex vocat, p.228.
Ridendo mentiri, p.41.
Rideo, es, f.142. f.342.
Ridere ex aliquo obiecto risu digno, f.574.
Rigens frigore, p.88.
Rigidiora verba, p.506.
Rimas agere, f.511.
Rimas agit terra, f.305.
Rimor, aris, f.177. f.529.
Ripa fluminis, f.466. p.865.
Risu modesto os aperire, m. 467.
Ritus, vs, p.599.
Ritus fit per quinque prostrationes vsque ad solum, p. 599.
Riuulus aquæ, f.373.
Riuulus è flumine, &c. m. 355.
Riuulus, è flumine, vel è mari deriuatus, m.392.
Riuus aquæ, p.365.
Riuus aquæ in agris, m.640.
Riuus aquæ inter montes decurrens, f.704.

Riuus aquæ qui procedit ab alio, p.334.
Riuus, seu fluuius minor, qui intra fluuium maiorem ingrediens nomen deperdit, p.697.
Rixa, æ, m.830. f.830.
Rixando defectus sibi inuicem obijcere, f.648.
Rixando inuicem aperire defectus, m.171.
Robustus, i, p.454.
Robustus homo, ac mitis, m. 837.
Rodendo cistam mus perforauit, p.373.
Roro, roris, p.705.
Ros, onis, p.705.
Rosarium, ij, m.123.
Rosarium, vel globuli precarij ex margaritæ concha, p. 802.
Rostri maioris auis, p.572.
Rostri oblongi auis, m.48.
Rostrum, i, p.480.
Rostrum auis, p.474.
Rostrum canis, p.480.
Rostrum figit gallina, m.474.
Rostrum frequenter figendo gallina comedit, p.603.
Rota, aut machina, in qua contorquentur fila, m.618.
Rota currùs, p.26.
Rotula, æ, p.641.
Rotulæ, arum, p.681.
Rotunda periodus, p.813.
Rotundum cælum, terram tamen quadratam falsò cominiscuntur sinæ in suis libris, p.869.
Rotundum in pyramidem desinens, m.114.
Rotundus, a, vm, f. 812. p. 869.
Rubea facies, f.224.
Rubescere oculos, p.484.
Rubeum quoddam lignum ad medicamentum inseruiens, f.880.
Rubeus, a, vm, f.224. p 668.
Rubeus color, f.224. m.738.
Rubeus color obscurus ad violaceum propendens, m. 790.
Rubiginosus culter, p.647.
Rubigo, ginis, p.647.
Ructo, as, p.584.
Ructo, as, ructus, vs, m.863.
Rudentes, armamenta, m.97.
Rudis, e, f.58. f.60.
Rugæ in facie, f.547.
Rugæ, ex senecta, p.276.
Rugas manibus complanare, p.276.
Rugata pellis præsenecta, p. p.276.
Rugis adhuc carens facies, f. 595.
Rumino, as, f.6.
Runcare syluam, f.596.
Runcare vt cultro vsque ad foramen, p.373.
Runco, as, f.645.
Rupti foraminis acus, p.706.
Ruspor, aris, p.53.
Rusticus, i, m.479.

Rusticus, a, vm, p.51. m.354. f.486.

SAccharum, i, f.89. f.200.
Sacrificia quædam, quæ diabolo triremium fiunt, f. 205.
Sacrificium, ij, p.407.
Sacrificium ad iter arripiendũ, f.205.
Sacrificium offerre Deo, m. 729.
Sacrificiũ, quod fit diabolo, aut defunctis, nè amplius noceant, f.362.
Sacrificium, quod semel in anno fit diabolo, quem putant Ethnici præesse triremibus belli, m.205.
Sacrifico, as, p.407. m.729.
Sacrificula, æ, m.856.
Sacrificuli, & sacrificulæ, m. 856.
Sacrificuli munus assumere, m.722.
Sacrificulus, i, m.671.
Sacrificulus, & sacrificula, p. 560. m.722.
Saccus, i, p.651.
Saccus orizæ, p.651.
Sacro interesse, p.407.
Sæculorum in sæcula, p.381.
Sæculum, i, f.380.
Sæculum, seu hominis vita communis, m.230.
Semen humanum, p.214.
Sæpè, p.505.

Rusticus, inurbanus, &c. m. 624. p. 770.

Sæpè dicere, p.219.
Sepè lectitare, p.219.
Sæpè studere, m.393.
Sagax, acis, m.617.
Sagax, astutus, a, vm, ingeniosus tàm ad bonum, quam ad malum, f.840.
Sagena, æ, m.51. p.731.
Sagittæ ferrum, p.731.
Sagum, i, p.651.
Sal, salis, m.491.
Sale aspergere, m.491.
Salio, is, f.893.
Salio, is, exilio, is, f.545.
Saliua, æ, m.155. f.178.
Saliua quę sumpto folio, quod dicitur, betele, primum in ore fumentis enascitur, & expui solet, p.134.
Salsa aqua, m.451.
Salsa paululum aqua, m.101.
Salsus, a, vm, p.451.
Saltare venustè, f.486.
Salto, as, p.156.
Saluator Mundi, p.146.
Saluo, as, p.146.
Salus animæ, f.654.
Salutationes alicui mittere, p. 737.
Salutifera aqua, m.399.
Saluto, as, f.97.
Sana oriza minime corrupta, m.46.
Sanari, f.191.

San-

Sancti Angeli, f.240.
Sanctificare dies festos, f.291. p.292.
Sanctissima Mater Maria, domina Nostra, p.462.
Sanctissimus, a, vm, p.664. f. 747.
Sanctum fieri, f.747.
Sanctus, a, vm, f.747.
Sanctus Angelus custos, & sic de alijs Sanctis spiritibus, f. 240.
Sanctus bonus, m.376.
Sanctus & bonus, f.747.
Sandalum, i, m.198.
Sandaracha, æ. Sandaracha inficere, p.695.
Sandaracho, as, m.224. f.756.
Sanguinem emittere, vt è naribus, m.460.
Sanguinem exire, m.460.
Sanguinem vsque ad internecionem effundere, p.98.
Sanguinem vtinam profundas, maledictum, m.373.
Sanguis, nis, m.460. f.796.
Sanguisuga, æ, f.220.
Sanitas, tatis, p.5. m. 25. f. 372.
Sanitate carere, p.350.
Sano, as, p.146.
Sapidus, a, vm, m.58. m.534.
Sapiens, tis, p.363. m.374. p. 460. f.529.
Sapiens qui literas nouit, f. 841.
Sapientissimus, a, vm, m.363.
Sapor acer, m.489.

Saporem cibi experiri, m.489.
Sapor escæ, m.489.
Sapor mordax, m.489.
Sapor suauis, m.534.
Sarcinam imponere, p.111.
Sarcinam naui imponere, p. 111.
Sarcina nauis, onerare nauem, m 828.
Sarcio, is, p.65.
Sarcire vestem, p.65.
Sarcophagus exiguus in quem post triennium ossa defuncti transferuntur, f.797.
Sardinu, æ, m.810.
Sardina mayor, m.810.
Sardinula, æ, m.43.
Sartor, oris, p.447. f.772.
Satellites Præfecti, m.355.
Satisfacere pro peccatis, p.123 m.823.
Satis non esse ad ferendum, vel attollendum pondus, m. 567.
Saxum, i, p.191. f.337.
Scabe te si scabie laboras, f. 256.
Scabellum, aut tabula, supra quam in frusta secatur caro, piscis &c. m.776.
Scabiem oriri, m.267.
Scabies, ei, m.267.
Scabies minuta, f.656.
Scabo, is, f.127.
Scala, æ, f.742.
Scalam ad ascendendum apponere, p.743.
Scalæ gradus, f.742.

Scalmus, i, f.128.
Scalpe te ſi prutitum habes, m.256.
Scalpere dentes, m.888.
Scalpo, is, m.127. p. 87.
Scalprum, i, p.166.
Scalprum ad cælaturas, p.96.
Scalprum in modum pedis, p. 102.
Scalprum pedi ſimile, m.97.
Scamnum, i, f.266.
Scandalum pati homines, f. 142.
Scandula, æ, p.463.
Scandulæ quædam tecti, m.659
Scarabeus, ei, p.50.
Scarifico, as, f.511. p.733.
Scarificare ad ſanguinem eliciendum, f.104.
Scelera multa perpetrare, p. 529.
Sceleſtus, i, p.540.
Schedia, æ, p.31.
Schedia, qua itur ſuper flumen, m.453.
Schola, æ, examinum domus, f.830.
Schola, æ, vniuerſitas, tis, p. 805.
Scholaſticus, i, p.556. f.810.
Scientiam pulſus habere, f.445.
Scindere in circuitu, f.646.
Scindere in duas partes vna vice percutiendo, ſicuti qui caput abſcindit, m.102.
Scindere in fruſta indicam cucurbitam, p.884.
Scindere percutiendo cultrũ,

vel aliud quo aliquis ſcinditur, f.99.
Scindere ſic manum, p.99.
Scindere vnico ictu, p.29.
Scindo, is, f.89.
Scintilla, æ, p.491.
Scintillas in altum tolli, p.719.
Scio, is, p.36. m.308. f.776. f. 832.
Scire debet de cælo, de terra, & de homine qui ſtudijs vacat, m.777.
Scire egregie, f.112.
Scipio ex arecaria ſylueſtri, f. 661.
Scipio ex canna ſubtili ſatis firma, m.704.
Scipio ex vimine indico, quod rota, vocant, p.321.
Scopæ, arum, p.113.
Scopæ exiguæ quibus gluten, aut quid ſimile extenditur, m.599.
Scopa ex ſpicarum paleis, m. 655.
Scopo aberrare, f.24. f.34.
Scopuli latentes, m.637.
Scopum, attingere, f.34. m. 591.
Scopus, i, f.54.
Scoria, æ, f.145.
Scorpio, nis, p.48.
Scriba nauis, &c. p.714.
Scriba, qui inſeruit primarijs iudicijs domi priuatim, f. 410.
Scriba regius &c. f.879.
Scribe, p.408.

Scribere confusè per compendia literarum, f 869.
Scribere maiusculis literis, vt solent in examine, m.87.
Scribo, is, m.69. p. 103. m. 869.
Scriptura nondum perfecta, quæ transcribitur, vt perficiatur, p.160.
Scrutari domum alicuius, p. 888.
Sculpo, is, incido, is, f.761.
Scutella, æ, f.29.
Scutella ordinaria, p.198.
Scutella ordinaria crassa, p. 30.
Scutella plena vsque ad orificium sine cumulo, p.686.
Scutella sinica, p.30.
Scutum gladij, p.101.
Secare carnem in frusta, p.886.
Secare lignum in frusta quæ mox in assulas findantur, f. 198.
Secare lignum maius in varias partes, vt findantur, f.157.
Secare securi, p.637.
Sericum, ci, m.71.
Secretarius, vel notarius magistratus, p.700.
Secretò aliquid committere, p.382.
Secretò interrogare, p.812.
Secretò loqui &c. m.738.
Secta, æ, p.281.
Secta literatorum, p.717.
Secta veneficorum, m.717.
Sectio libri, p.222. m.226.

Secundinæ, narum, m.51.
Secundo flumine procedere, f.898.
Secundus, a, vm, p.307.
Secundus à rege, m.135.
Secundus, & sic &c. f.779.
Secundus lunæ dies &c. p.483.
Secundus mensis prior, p.745.
Secundus ventus, f.898. p.899.
Securis, is, m.650.
Securis fertum, f.650.
Securis manicus ligneus, f.650
Se solo, m.464.
Sed, f.32. m.405. m.441. m. 679.
Sed, at, f.558.
Sede, & contine te in loco quietè, p.557.
Sed libera nos, f.32.
Sedeo, es, m.533.
Sedere absque humerorum fulcro, f.159.
Sedere cruribus nitendo, f. 533.
Sedere decussatis cruribus, f. 533.
Sedere genibus flexis, f.533.
Sedere in cruribus decussatis, m.25.
Sedere in solo ambobus cruribus ad vnum latus coniunctis, f.533.
Sedes reclinatoria, aut gestatoria, f.381.
Sedes sine brachiorum fulcimento, p.810.
Seduco, cis, p.177.
Serenum cælum, p.767.

Sere-

Serenum fieri cælum, post pluuiam, f.723.
Segregare res permixtas, p. 429.
Seleusma acclamare, f.635.
Seligere singula, p.469.
Semel, f.23. f.56.
Semel aut bis, f.23.
Semel, bis &c. f.396. f.597. f. 668.
Semel in die comedere, f.56.
Semen, nis, p.291.
Semen exortum, quod plantulas multiplicat, m.279.
Semen humanum, p.2145
Semen virile, f.799.
Semiclausi naturaliter oculi, p.416.
Semidormiens, vel dormitans, p.456.
Seminare committendo terræ singula grana, m.874.
Seminare orizam, p.265.
Seminare semen, p.46.
Semini faciendo seruare, p.291
Semini nondum est aptum, p. 291.
Semino, as, f.45. m.856.
Seminudus, a, vm; vel incompositis vestibus indutus, p. 729.
Semita, æ, m.320. f.445.
Semiustulo, as, f 782.
Semper, m. 120. m. 313. m. 847.
Semper idem, f. 800.
Semper prior, p.270.
Semper studere, m.405. f.413.
Semper viuit, m.313.
Senatus palatij, f.605.
Senatus regius, tribunal supremus, m.201.
Senesco, cis, p.217.
Senex, nis, m.270. m.400.
Senex edentulus, p.480.
Senex iam est, f.673.
Senex valde, f.270. p.713.
Senex valdè, gibbosus, f.427.
Senior omnium, f.166.
Sensum libri sinicè conscripti vulgari sermone proferre, p.527.
Sensus, vs, f.799.
Sensus libri, m.349.
Sensus vocabuli alicuius, aut characteris, p.527.
Sententia inter puncta, p.136.
Sententiam capitis ferre, p. 226.
Separare aurum, vel argentum à terra cui immiscetur, f. 53.
Separare bonos à malis, m. 593.
Separatim incedere, f.544.
Separo, as, f.412. m.645.
Sepelio, is, f.361.
Sepelire mortuos, f.113.
Sepelire mortuum, p.441.
Sepimenti latus, f.600.
Sepio, is, f.640.
Septem, f.20. p.751.
Septemdecim, f.20.
Septentrio, onis, p.17. f.51.
Septentrionalis linea gnomonis nautici, m.17.

Septen-

Septentrionalis plaga, m.17.
Septimus, a, vm, p.751.
Septi virgulta, f.640.
Septorum latus vnum, f.600.
Septuaginta, p.21.
Septum, i, p.283.
Septum, i, ambio, is, f.640.
Sepulchri tumulus, m.442.
Sepulchrum, i, p.442. p.472.
Sepulchrum mundare, ab illo herbas euellendo, m.442.
Sepulchrum quod multis parit dignitates, scilicet iuxtà errorum Ethnicorum qui putant è sepulchris parentum filijs dignitates oriri, f.201.
Sepulturæ deficere virtutem conferendi gradus gubernationum illis ad quos pertinent defuncti in illis conditi, error &c. m.459.
Sepulturæ inesse vim, vt magistratus creet, error, f.596.
Sequendo aliquem non assequi, m.756.
Sequens vita, futurum sæculũ, m.682.
Sequenti anno, f.675.
Sequi cum festinatione, f.186.
Sequi fugientem, p.244.
Sequi propriam voluntatem, m.756.
Sequi retrò, m.682.
Sequi voluntatem Dei, m.756.
Sequor, queris, imitor, aris, p. 756.
Sera, æ, p.370.
Sera pensilis, f.104.

Sera pensilis rotunda, p.870.
Seram claudere, p.370.
Seram reserare, p.370.
Serici genus, m.880.
Sericum acu pictum, f.757.
Sericum Annamitarum, quod Foquem dicitur à Lusitanis, f.428.
Sericum ex bombycis fece cõfectum, p.242.
Sericum micellæ, f.550.
Sericum, quod mulio vocant Lusitani, m.342.
Sericum quod tafeciram vocant Lusitani, p 509.
Sericum quoddam à Lusitanis fava dictum, f.595.
Sericum quoddam dictum xabi ab Annamitis, p.34.
Sericum quoddam floribus variegatum opere phrygio, f. 644.
Sericum quoddam in modum panni linei retorti, f. 16.
Sericum quoddam murice tinctum, m.738.
Sericum quoddam, quo crumenæ conficiuntur, p.354.
Sericum quoddam sine rugis, p.600.
Sericum rarum, vt velum, p. 753.
Sericum rasum, m.410.
Seriùs, aut citiùs, m.94.
Seriùs, aut citiùs moriendum est, m.384.
Seriùs ocyùs, m.694.
Serotina messis, p.493.

Serotinus, a, vm, p.493.
Sermonem alterius interrumpere, p.471.
Sermonis exigui, f.536.
Sero, is, p.265.
Serò, p.22.
Serò aduenir, p.493.
Serpens, ntis, f.789.
Serpens depictus, f.652.
Serpens exuit pellem, m.881.
Serpens, quem in cælo esse fingunt, f.326.
Serpens venenosus, f.451.
Serpentis quædam species, m. 803.
Serra, æ, p.138.
Serra aptè lignum findit, p. 138.
Serra lignum findere, f.885.
Serram aptè lignum findere, & sic de alijs instrumentis, f.7.
Serro, as, p.138.
Seruandæ orizæ vtilem accipe cistam rotundam, m.243.
Seruare aliquid intra arcam, aut cistam, p.243.
Saruare Dominicum diem, p. 407.
Seruare fidem, f.119.
Seruare legem, p.205. f.291.
Serui, orum, p.822.
Serui, aut famuli viles, f.711.
Secundinæ, arum, m.51.
Seruus, i, famulus, i, subditus, i, p.822.
Seruus qui præsto est omnibus negotijs domus, p.234.

Sesamæ semen, p.876.
Sesamum, i, f.462. p.876.
Sex, m.430. p.683.
Sex anni, m.430.
Sexaginta, p.683.
Sexaginta monetæ æreæ, m. 792.
Sex animalium species, comprehenduntur omnes, m. 430.
Sexcentæ, & quater sexaginta monetæ æneæ, f.839.
Sexdecim, p.683.
Sex mille monetæ æreæ, &c. m.620.
Si, f.127. m.441. f.516.
Sic, m.551.
Sic à seipso, m.551.
Siccà arbor, p.369.
Siccare ad ignem, f.65. m.327. p.603.
Siccare ad solem, f.640.
Siccare aliquid ad asseruandũ, f.368.
Siccari atramentum ad scriptionem, f.361.
Siccus, a, vm, f.368.
Siccus piscis, f.368.
Sicuti, m.556.
Sic loqui, m.66.
Sic loquitur, m.659.
Si fortè, p.330. m.559. p.755.
Sigillare epistolas, p.612.
Sigillo, as, f.7.
Sigillum, i, f.7.
Sigillum claudi, cum ministri iustitiæ feriantur, nempe tribus diebus ante nonum an-

annum vſque ad vndecimum diem menſis primi, f.7.
Sigillum regium, f.7.
Signifer, i, p.128.
Significo, as, p.66.
Signum, i, m.166.
Signum ad vigilias, vel alia monenda, p.136.
Signum aliquod in cælo inſolitum, m.483.
Signum dæmonis, datum ſcilicet à venefico, illud ſignum compreſſis ad quamdam normam digitis conſeruare, ſeu tenere ſolent, p.8.
Signum facere, dicitur etiam de Cruce, m.166.
Signum in fronte infantium, f.95.
Signum paruum ad vigilias, p. 135.
Signum quoddam ad vigilias indicandas &c. f.410.
Signum ſuæ manus iam adhibuit, p.320.
Signum tempeſtati præuium, f.483.
Signum, vel campanulam pulſare, f.118.
Si ita eſt, f.516.
Simia, æ, m.367. p.740.
Similago, inis, f.58.
Simile huic rei, m.556.
Similem eſſe rem vnam alteri, f.315.
Similis, e, f.290. f.316. p.322.
Similis in facie, f.290.
Similis patri filius, p.322.

Simplex, plicis, m.233.
Simplex res minimè duplicata, p.167.
Simplex veſtis non duplicata, m. 197.
Simul, f.71.
Simulare fletum extergendo oculos, ac ſi fleret, m. 737.
Simulare itam, p.510. p.564.
Simulare morbum, p.224.
Simulare ſomnum, f. 767.
Simul ire, f.71. f.146.
Simulo, as, p.224. f.767.
Simus naſus, p.46. f.170.
Sinæ ex prouincia Foquien, m.602.
Sinapi, p.80. f.643.
Sincerus, a, vm, m. 751.
Sinè, m. 870.
Sine aduertentia, f.870.
Sine cauſa, f. 128.
Sine fine, m.35. m.870.
Sine fine potens, ideſt omnipotens, f.146.
Sine lege, f.204.
Sine lege pagani, f.870.
Sine præmio laborare, p.375.
Sine pretio, m.870.
Sine principio, m.870.
Sine numero, m.870.
Sine termino, ſinè fine, m.870.
Sinè vrbanitate, f.870.
Sinenſis nebulo, m.529.
Singulis annis, f.313.
Singultio, is, p.500.
Singultire præ ira, m. 718.
Siniſter, tra, trum, f.106.

Sinistra manus, m.802.
Sinus maris, m.74.
Si quid Dominus cæli præcipit, hoc ipsum est, p. 501.
Sistere currentem equum, m. 184.
Sitio, is, p.364.
Sitire aquam, p.364.
Situs, vs, f.476.
Si vero, f.68. m.179.
Socer, i, socrus, vs, p.698. m. 703.
Societas sodalium, p.611.
Societas vna, p.611.
Socij legis, f.24.
Socius, ij, f.24. f.30. m.341.
Socius,, vel socia, m.23.
Sol, is, p.45. m.458. m.553.
Solea, æ, p.54. p.808.
Solea equi ferrea, p.765.
Solea ferrea, p.212.
Solemnitas examinum, f.334.
Soleo, es, m.825.
Solicitudinibus varijs vrgeri, distrahi, p.30. p.417.
Solida canna indica, p.192.
Solida tabula sine foramine, vel fissura, p.192.
Solidum æs, p.192.
Solidum aurum, p.192.
Solidum lignum, p.192.
Solidus, a, vm, f.191.
Solis eclipsis, m.553.
Solitarius, ij, p.839. m.746.
Solitarius, a, vm, m.860.
Solitudo, dinis, p.47. m.331. f. 860.

Solitus iam sum, m.825.
Sol nubibus tectus, p.547.
Solo æquare, f.250.
Solor, aris, m.5. p.867.
Soluere ad æqualitatem, p.25.
Soluere aliquem à vinculis, f. 732.
Soluere captas aues, p.733.
Soluere comam, f.748.
Soluete ligaturam, p.130.
Soluere medico, p.198.
Soluere mercedem, p.135.
Soluere mercedem scholæ magistro, f.333.
Soluere monetas ad commune opus, m.298.
Soluere opus, m.37.
Soluere tributa, p.571.
Solui à vinctis oleum pro lucerna, p.199.
Soluo, is, m.37. m.216. p.331.
Solùm, p.559.
Solùm dominationes vestræ, p. 559.
Solum esse sine adiutorio, f. 233.
Solus eo, m.464.
Solus sum ego, non habeo hominem, p.740.
Solutionem exigere, m.216.
Solutus est ab vxore, f.375.
Somniando loqui, m.475.
Somnio, as, f.27.
Somnium, ij, f.27. m.105.
Somno correptus, p.428.
Somnolentus, i, m.536.
Somno profundo corripi, m. 536.

Sonat campana, f.358.
Sonitum edens baculus, m.685.
Sonitum edere baculis quibusdam ita vt remiges hoc baculorum sonitu dirigantur ad remigandum, p.685.
Sonitus ingens ex metallorum percussione, p.650.
Sonitus maris, vel tonitrui &c. f.4.
Sonitus sclopi, p.54.
Sonitus tonitrui, maris &c. p. 635.
Sono buccinæ signum edere, m.367.
Sonus, seu strepitus ex aliqua re decidente, f.769.
Sorbeo, es, p.344.
Sorbere iusculum, p.344.
Sordes corporis adhærentes pelli, m.268.
Sordes ex cranio infantium, f.145.
Sordidi dentes, f.374.
Sordido, as, m.175.
Sordidus, a, vm, f.584. f.864.
Soror Matris, quæ postea nutruit, dicitur mater, p.461.
Soror natu maior, m.104.
Soror natu maxima, m.104.
Soror primogenita, p.1.
Sors, sortis, f.257. p.595.
Sortem mittere, f.31.
Sortes dare iactis duabus monetis æneis, m.730
Sortes ex paleis extrahere, f. 257. m.737.
Sortes iacere, m.737.

Sortes mittere cũ monetis, p.4.
Sortes monetis æreis exquirere, f.356. p.891.
Sortes quæ iaciuntur, m.737.
Sortes sortilegi, p 625.
Sortes venefici, f.369.
Sortilegium, ij, m.52.
Sortilegum consulere, m.52.
Sortilegus, gi, m.52.
Sortis monetas ambas decidere literis infrapositis, m.730.
Sortis monetas ambas decidere literis in parte superiori patentibus, m.730.
Spargere calcem illam manu comminuendo, m.632.
Spargo, is, dispergo, is, f.633. f.714. m.856.
Spatium aëreum, m.622.
Spatium decem dierum, in quod diuiditur mensis, in tres partes, p.820.
Spatium quo semel aratur, vel vsque ad prandium, vel vsque ad cænam, f.59.
Spatium trium horarum, m. 404.
Spatium viæ quod quis vna vice percurrit, m.225.
Speciatim, & secretò loqui, p. 649.
Specie quanam morbi laborat? f.122.
Speciei, vel nationis eiusdem, f.290.
Species ei, m.781.
Species ad memoriam inservientes, m.693.

Spe-

Species auium, f.419.
Species diotæ, f.290.
Species, erum, m.290.
Species morbi, m.122.
Species quædam orizæ nondum coctæ, m 515.
Specioſa facies, m.310.
Specioſus, a, vm, m.550. p.399. p.466.
Specioſus iuuenis, p.826.
Specioſus vir, m.40.
Spectans, ſeu quod ſpectat, m. 700.
Spectantia ad corpus, m.700.
Spectantia ad offitium coniugum, & debitum coniugale, f.700.
Spectat ad me res hæc minimè, f.318.
Spectat ad quem magiſtratum? p.864.
Spectat ad Regem hoc negotium, f.583.
Spectat ad Regem pagus hic, p.786.
Specto, as, p.864.
Speculo vtens veneficus, f.236.
Speculo vti ad inſpiciendum, p.301.
Speculum, i, m.236. p.301. p. 384.
Speculum intueri ad quædam veneficia, m.236.
Spelunca, æ, ſpecus, vs, m.312.
Spem in Deum reponere, m. 577.
Sperare in aliquem, f.813.
Sperare in Domino, f.227.

Spero, as, confido, is, p.81. f. 455. m.834.
Sphæra, ſeu menſura graduum ſolis, m.225.
Spica, æ, f.54.
Spica alij, f.9.
Spica granis onuſta, m.205.
Spica indicæ cannæ, m.263.
Spica matura, m.263.
Spica orizæ, f.54. m.263.
Spica orizæ abſque granis, m. 428.
Spica orizæ granis onuſta, m. 428.
Spica plena, m.263.
Spica zinziberis, p.10.
Spicas emittere, m.206.
Spicas emittit oriza, f.43.
Spina, æ, m.255.
Spina dorſi, p.698. p.900.
Spinæ minutiores piſcium, p. 336.
Spinæ piſcis, f.899.
Spinæ, tribuli, p.296.
Spinam pedi infigi, m.255.
Spiritualis, e, p.410.
Spiritualis ſubſtantia, m.414.
Spiritum amittere præ timore, f.867.
Spiritum reſumere, m.772.
Spiritus ideſt omnes dæmones, f.116.
Spiritus vitales, vel animales, vel reſpiratio, m.867.
Spiſſa barba, f.635.
Splendens, ntis, p.677.
Splendeo, es, m.315.
Splendor fulguris, m.555.

Spoliare ſe veſte, p.130.
Spoliata folijs arbor, f.771.
Spoliatus, aut malè coopertus, f.327. p.328.
Spolio, as, p.130.
Sponſam ducere, m.334.
Sponſam in domum ſponſi ducere, p.161.
Sponſionem facere, m.142. m. 733.
Sponſionem facere quiſnam veritatem attingat, p.224.
Sponſionem vincere, m.142.
Spuma, æ, f.54.
Spumo, as, f.54.
Spuo, is, m.155. f.285.
Spurcus, a, vm, p.726.
Squamma, æ, p.66.
Squammas auellere, p.66. m. 203.
Sta ſuper pedes tuos, f.242.
Stabilis, bile, m.32. p.67. p. 860.
Stabulum, i, p.119.
Stabulum elephantum, p.728.
Stabulum equorum, p.728.
Stadia ſine numero, f.689.
Stadium, ij, f.164.
Stamen, inis, m.441.
Samnum, i, f.762.
Stantem, vel ſedentem in loco ſublimi, genua flectere, f. 626. p.627.
Statim, p.414. p.843.
Statim atque veni, illud nouum audiui, m.479.
Statim domum redibis, m.684.
Statim ibo, m.684.

Statim iuit, p.414.
Statim, paulo poſt, f.352.
Statim, ſubitò, m.773.
Statim, vox, qua futurum ſignificatur, m.684.
Statua, æ, f.324. p.848.
Statua ex paleis congeſta, f. 472.
Statua ex paleis, vel luto, m. 569.
Statuas formare, p.713.
Statuæ ex paleis compoſitæ quibus venefici vtuntur ad inferendum alicui damnum, f.47.
Statuæ hominum, aut animalium figuræ &c. m.603.
Statuo, is, m.169. p.642.
Staturæ minoris homo, f.163.
Staturæ, ſeu magnitudinis eiuſdem, f.716.
Status diuerſi in hominum vita, m.759.
Stella, æ, p.678. p.799.
Stella matutina, p.678.
Stella polaris, m.741.
Stella poli arctici, f.17.
Stella veſpertina, p.678.
Stercora egerere, p.796.
Sterilis, omninò carens filijs, p.695.
Sterilitas ex defectu pluuiæ, p. 312.
Sterilitas ex defectu vniuerſali pluuiæ, p.194.
Sternere, aut ſilicatam viam facere, m.886.
Sternere ſolum, vel munire ta-

petibus , frondibus &c. f. 425.
Sternere floream ex indicis cã. nis contextam ad sedendum, f.517.
Sternere viam vestibus, p.39.
Sternere vias lapidibus, f.425.
Sternuo, is, m.155. p.545.
Sternuto, as, m.490.
Sterto, is, f.519.
Stillare pluuiam intra domum, p.169.
Stillarium, ij, m.803.
Stillicidia tecti corrigere, p. 289.
Stillicidijs mederi, vt aptè obturentur, m.382.
Stillicidium, ij, p.487. m.490.
Stillo, as, f.170.
Stipem erogare, m.448. p.474.
Stipem erogare monetarum, & orizæ, f.280.
Stipes, pitis, f.128.
Stipes progeniei, m.210.
Stò, as, f.242.
Stolidus, a, vm, f.60. f.550.
Stomachum prouocare, m.723
Stomachus frigidus, m.399.
Storea, æ, p.107.
Storea benè compacta, p.598.
Storea è cannis indicis compacta supra lectum ligneum, m.294.
Storea ex arundinibus compacta, p.133.
Storea ex cannis Indicis contexta, & fixa, f.597.
Storea ex cannis indicis contexta, quæ attolli potest, f. 645.
Storeæ ex quibus compinguntur vela, p.215.
Storea fixa triangularis, p.598.
Storea immunda. p.157.
Storea quædam rotunda ex cãnis indicis læuigatis, & contextis ad orizam purgandã, f.465.
Storea rara in modum fenestrę reticulatæ, p.598.
Storea rotunda ex cannis indicis contexta ad aliquid fole siccandum, f.508. p.509.
Stoream ex cannis indicis vacuis texere, m.573.
Stragulum, i, f.38.
Stragulum cui quis innititur, p.181.
Stragulum ephippij, m.390.
Strangulare inter duo ligna collum stringendo, f.84.
Strangulo, as, f.31. m.99.
Stratum ex cannis indicis integris confectum, p.673.
Stratum ligneum pedibus carens, p.681.
Stratum sine pedibus, m.294.
Stratum supra dorsum elephãtis, m.872.
Stratum supra equum, m.390.
Stratum tabularum, quale ad altare solemus adhibere, f.594.
Strepitum à multitudine eunte excitari, m.648.
Strepitum ne exites, f.181.

Strepitus, vs, m. 181. p. 275. p. 656.
Strepitus ex clamoribus, m. 11.
Strepitus ex re aliqua decidente ortus, m. 762.
Strepitus ignis, p. 656.
Strepitus ex vocibus, f. 181.
Strepitus murium, p. 275.
Strepitus murium, felium &c. m. 655.
Strepitus numerosi populi comitantis aliquem, p. 635.
Strepitus pedum, p. 275. m. 674.
Strepitus quem edit ingens pluuia, m 891.
Strepitus rei bullientis, m. 656.
Strepitus sternutationis, p. 317
Strepitus stertentis, p. 592.
Strictè ligare, p. 100. m. 649.
Stridere aliquid, p. 815.
Stridor, quem edit canna indica ob pondus &c. p. 353.
Stringendo collum occidere, f. 750.
Stringere aliquid duobus lignis, p. 261.
Stringere dentes ratione morbi, f. 84.
Stringere nodum, f. 750. m. 757.
Stringere zona lumbos, p. 751.
Stringo, is, f. 750.
Struere ligna, p. 109.
Struo, is, f. 108.
Studeo, es, p. 315. f. 315.
Studio literarum vacare, f. 315.
Stultus, i, p. 144. m. 155.

Stupa cannarum indicarum, m. 799.
Supidus, a, vm, f. 728.
Stupidus pes, f. 728.
Stupor neruorum breuis, p. 891.
Stupor subitaneus, f. 382.
Suaue auditui, p. 250.
Suaues mores, f. 398.
Suauia verba, m. 535.
Suauis, e, p. 250.
Suauissimus, a, vm, p. 428.
Suauiter, & lentè loqui, f. 647.
Subditi, p. 157. p. 214.
Subditi, populus, i, p. 701.
Subducere nauim in terram, f. 656.
Subhastare aliquid, m. 516.
Subigere ratem conto, m. 115.
Subiugare regnum, p. 476.
Subiugare regnum alienum, f. 169.
Subitantè mori, m. 846.
Sublato galero aperire caput, m. 570.
Sublimatorium, i, m. 39. p. 595.
Submersa cymba, naufragium, f. 196.
Submergi, f. 107.
Submergi nauigium in alto, m. 590.
Submissa vox, m. 796.
Subniger color, p. 432.
Subornare muneribus, f. 776.
Suborno, as, f. 417.
Sub potestate, p. 122.
Sub potestate illius regis, p. 122.

Subripere agri alieni partem pertumpendo aggerem interpositum, p.738.
Subsanno, as, f.600.
Subsistere, f.242.
Substantia, æ, p.367.
Substantia huius serici est bona, f.263.
Substantia intellectualis, p.412
Substantia, natura, propensio animi, p.800.
Substantia serici, aut telæ, f. 263.
Substantia spiritualis, m.764.
Substantia telæ est bona, f. 263.
Substituere aliam litteram, f.79.
Substrati asserculi, quibus oræ continentur illius substrati, f.414.
Substratum ex vimine, aut cānà indicà contextum, m. 414.
Substratum extendere, m.414.
Subterfugere laborem, m.791.
Subtilis, e, m.455. p.554.
Subtilis arbor, f.455.
Subtilis storea, p.298.
Subtrahere se ne reperiatur, p. 357.
Subuenire alicui, f.875.
Subulam accipe, p.293.
Succinctè loqui, f.726.
Succingere, vel attollere vestem, p.865.
Succinum, i, m.326.
Succum corticis mali aurei aut similium in oculos insilire, f.192.
Succurre mihi, m.36.
Succus syriacus, f.89.
Succussare equum, aut elephantem, m.892.
Sudariolum, i, p.361.
Sudariolum crispatum, m.121.
Sudo, as, m.333. m.472.
Sudor, oris, m.333. m.472.
Sudum cælum, serenum, f.882.
Sufficere humerum vnum alteri ad onus ferendum, p.229.
Sufficiens, ntis, p.238. f.360.
Sufficiens alimentum quotidianum, p.238.
Sufficit, p.774.
Sufficit hoc, m.521.
Suffitus, vs, f.775.
Suffodere carcerem, f.752.
Suffodere mœnia, f.752.
Suffumigo, as, p.895.
Sugere lac, m.494. m.556. p. 578.
Sugo, is, f.60. p.344.
Sulphur, ris, m.688.
Sulphurata, æ, f.791.
Sum, es, est. maneo, es, p.715.
Sumere omnia, p.322.
Summa miseria, f.374.
Summitas herbæ, f.454.
Summitas remi, p.142.
Summo manè, m.694.
Summum in eo genere, m.644.
Sumptibus parcere, p.791.
Suo, is. consuo, is, p.458.
Supellex lectilis, f.137.
Superabundo, as, m.487.

Superaddo, is, f. 755.
Superbè loqui contemnendo alios, p. 724.
Superbio, is, m. 540.
Superbire, p. 162.
Superbus, a, vm, f. 522.
Supercilium, ij, f. 426. p. 448.
Supereſt, p. 132.
Supereſt adhuc, in quibuſdam prouincijs, p. 429.
Supereſſe, f. 179.
Superficies terræ, f. 458.
Superimponere aliqua rebus alijs, m. 98.
Superintendens oneri, m. 353.
Superior, is, m. 809.
Superior ad quem pertinet iudicare de vi illata, f. 211.
Superior perſona, p. 31.
Superior qui pœnam poteſt infligere, m. 89.
Superior veſtis pars, quæ collum operit, f. 804.
Superiori in loco alipuid collocare, f. 254.
Superlatiui ſignum, p. 664.
Supernaturalis vis, m. 764.
Super omnia, m. 809.
Superponere beneficium capiti, hoc eſt gratias agere, f. 229.
Superponere capiti, m. 229.
Superponere capitibus multos quoddam ſericum, ſuper quod Ethnici putant idola, aut animas defunctorum tranſire, f. 229.
Superponere ollam igni, f. 17.

Superſtitio Ethnicorum ad tollenda peccata, f. 673.
Superſtitio, per quam Ethnici putant ſe liberari à peccatis, p. 824.
Superſtitio, qua conſiderant ſignum ſub quo ſe natos putant &c. p. 846.
Superſtitio qua pagani obſeruant horas, dies, p. 887.
Superſtitio, qua putant Ethnici expellere ſtellam ſub qua nati ſunt, m. 827.
Superſtitio quà venefici fingũt ſe animas defũctorum reuocare, m. 608.
Superſtitio, quæ ſit decima luna &c. m. 609.
Superſtitiones Ethnicorum in triennium luctus, f. 318.
Superſtitiones quaſdam peragere &c. m. 838.
Superſtitionum domus in palatio, p. 772.
Superſtitioſè quærens ſepulturas, p. 220.
Superſtitioſus Ethnicorum timor, m. 517.
Superſum, es, f. 780.
Supplicio afficere propter peccata, p. 597.
Supponere aliquid ad eleuandum aliquid aliud, f. 353.
Supponere lignum ad eleuandum, p. 502.
Supponere lignum, aut quid ſimile ad facilius mouendũ, vt arcam &c. m. 511.

Supra, p.788. m.809.
Supremus gradus honoris, qui datur supremo magistro legis, f.18.
Surculus cannæ indicæ, m.808.
Surculus cannæ indicæ pullulat, m.808.
Surdaster, tri, m.506. m.713.
Surdus, a, vm, p.221.
Surgere, vel super pedes, vel supra genua, cum quis, vel iacet, vel sedet in solo, m. 113.
Surgo, is, m.111.
Sus, suis, p.321. m.335. p.424.
Sus pinguissimus, m.456.
Suspendo, is, f.126.
Suspenso gressu aliquem incedere ne audiatur, f.409.
Suspicari de aliquo, p.531.
Suspicio rationabilis, p.531.
Suspicio temeraria, p.531.
Suspicor, aris, f.212. p.514.
Suspiro, as, p.361. m.772. m. 857.
Suspiro, as, nudando alicui secretum relaxare animum, p. 739.

TA

TAbella, in qua apponitur nomen defuncti &c. f. 866.
Taberna ad vendendum, in plateæ medio, p.412.
Tabernæ, in quibus varia rerum genera diuenduntur, f. 879.

Sustentaculum ad modum cistę perforatæ super quod collocatur olla, p.645.
Sustentare se scipione, p.115.
Sustentari ex elemosynis, p. 757.
Sustine paulisper, m.185.
Sustineo, es, m.181. m.714.
Sustinere stipite aliquid, vel cę leuare ne cadat, p.115.
Sydus, ris, m.533.
Sylua, æ, f.220.
Sylua humilis, p.778.
Sylua inculta, f.652. p.661.
Sylua rara paucarum arborum, m.753.
Sylua spissa, m.635.
Syluescere, f.642.
Sylvesco, is, f.635.
Sylvester, barbarus. ita dicuntur populi qui incolunt montes propè Cocincinam, m. 170.
Syluestres homines, m.479.
Syluestris homo, f.652.
Syluestris via, m.322.
Syluula iuxtà flumen, f.310.
Syringa, æ, f.773.

TA

Tabula æqualis siue lignea siue alterius materiæ, f.66.
Tabula cui textor innititur pedibus, p.208.
Tabula cum catalogo hominum aut sententiarum, f. 25.
Tabula ferrea, p.67.

Ta-

Tabula in qua conſcribitur nomen defuncti, f.741.
Tabula picta, f.57.
Tabula quædam in termino tecti iuxta imbrices, p.728.
Tabula quæ imbricibus tecti ſupponitur, m.171.
Tabularum domus, m.254.
Tabulatorum, ordo, p.825.
Tabulatum componere, f.403.
Tabulæ loſoriæ, p.128.
Tabulæ marginis nauis, f.30.
Tabulæ pictæ, p.482. f.831.
Tabulæ quædam propè culmen domus ligneæ, f.662.
Taceo, es, m.398.
Tacere ob rabiem quam concepit, m.504.
Taciturnus, a, vm, m.406.
Tactu leui ſe inuicem monere, f.66.
Tædio affectus, triſtis, e, f. 492.
Tædio habere orizam, m.333.
Talentum, i, ingenij felicitas, p.714.
Talitrum, tri, f.60.
Talitrum impingere, p.512.
Talus, i, f.298. f.456.
Tamen, m.441. f.844.
Tandem hoc negotium perficiamus, p.634.
Tandiù, f.20.
Tango, is, m.191.
Tanto maiuſculus, m.85.
Tantumdem nec amplius, m. 20.
Tantus, a, vm, m.20.

Tarda iam eſt hora, f.814. m. 822.
Taxare pretium, f.363.
Tectus, a, vm, f.371.
Tegere argenti laminis, p. 897.
Tegere auri laminis, p.897.
Tegere folijs argenti tenuiſſimis, f.756.
Tegere ſe manu obiecta, p.17.
Tegitur ab arboribus, ita vt videri non poſſit, p.372.
Tegitur illo monte, p.372.
Tego, is, p.283.
Tegula, æ, p.534.
Tegulis cooperta domus, p. 534.
Tela, æ, p.141.
Tela anguſta, m.321.
Tela aranearum, m.453. m. 860.
Telæ compoſitio, p.141.
Tela linea, f.48.
Temerè, f.154.
Temerè ambulare, p.155.
Temerè cogitare, f.154.
Temerè comedere quidquid occurit neque attendere an noceat, p.155.
Temerè iurare, p.155.
Temerè loqui, m.316.
Temerè, raptim, f.144.
Temo, onis, p.127.
Temonis palmula, p.26.
Tempeſtas, tatis, f.15. f.28. m. 285. m 612. m.725. p.817.
Tempeſtas in mari, f.34.
Tempeſtatis ſignum in cælo, p. 45.

Templum idolorum, m.117.
Templũ, in quo Rex ſuos maiores colit ſuperſtitiosè, p.606.
Tempora, rum, p.465.
Tempore pueritiæ, p.776.
Tempus, poris, m.366.
Tempus metendi, p.486.
Tempus non adeo longum præterijt, m.404.
Tempus nondum aduenit, m. 694.
Tempus quodcunque die, vel nocte, f.21.
Tempus quo editur, m.199.
Tenax propoſiti, m.184.
Tendere arcum, p.124.
Tendere funem, p.746.
Tendere muſcipulam, p.124. f. 231. p.294.
Tendo, is, f.745.
Tenebræ, arum, f.717.
Tenebroſa nocte viam minimè inſpicere, m.871.
Tenebroſus, a, vm, f.3. p.468. p.484. p.606. p.822.
Tenera adhuc canna indica, f. 569.
Tenera res, quæ facilè frangitur, m.289.
Tenerè amare, f.738.
Tentando quærere, m.691.
Tentantur homines à diabolo, p.897.
Tentare pulſum, m.445.
Tentari aliquem à diabolo, vel poſſideri ab illo, f.167.
Tentatio, onis, f.82. f.167. m. 626.
Tento, as, f.167.
Tepeſco, is, tepidus, a, vm, f.540
Ter ſexaginta monetæ æreæ, f. 792.
Terebella, æ, f.370.
Terebrando tabulam findi, p. 292.
Terebrare, terrebellà perforare, p.371.
Terebro, as, terebella, æ, ſubula, æ, f.292. p.293.
Terere pedibus, f.207.
Teres, etis, p.396.
Terga vertere alicui, f.689.
Tergo, is, p.120. m.127.
Tergum, i, f.90.
Teri aliquem ab elephante in adulterij pœnam, p.208.
Termini agrorum, p.130.
Termini campi, f.476.
Termini honotis, qui ſolum ſunt in vſu cum primarijs perſonis, f.270.
Termino caret, f.146.
Terminum habere, f.146.
Terminum neſcio, m.521.
Terminus, i, p.130 p.521.
Terra, ræ, f.208. f.219. f.770.
Terra aperta eſt ab vna hora vſque ad tertiam poſt mediã noctem, p.791.
Terra arenoſa, ſterilis, f.208.
Terra benè culta, m.625.
Terræ carcer, f.219.
Terræ Dominus, f.770. p.771.
Terra pinguis, f.208.
Terra, quę relinquitur ad aquã coercendam, f.690.

Terra valde ſicca, f.314.
Terræ motus, f.237.
Terræ ſpiritus, p.771.
Terram & cælum putant eſſe duas partes in quas diuiditur primum principium, cælum vocant patrem, & terram matrem; coitum etiam maris, & fæminæ eodem nomine vocant, f.3.
Territorium, pars prouinciæ toparchia, æ, m.605.
Territorium quod prouinciam non explet, f.115.
Tertius, a, vm, p.15.
Tertius dies, p.15.
Tertius frater minor, f.717.
Tertius menſis, vel luna, p.15.
Teſqua, m.521.
Teſſera, æ, m.833.
Teſta, æ, p.494. m 677.
Teſtæ pedibus infeſtæ, p.494.
Teſta ex diota confracta, p.494 f.677.
Teſtamentum, i, f.44.
Teſtamentum condere, m.40.
Teſticuli, orum, p.338.
Teſticuli, orum, dicitur etiam de alijs animalibus, f.163.
Teſtificor, aris, m.122.
Teſtis, is, m.122.
Teſtudinis concha, m.478.
Teſtudo, inis, m.35. f.228. m. 478.
Teſtudo in aqua dulci commorans, m.658.
Teſtudo marina, f.40. m.658.
Teſtudo nigra, m.15.

Texere aliquid ex paleis, f.203.
Texere corbulas, & ſimilia, p. 197.
Texere ſtoream, p.170.
Texere telam, p.170.
Texo, is, m.86. p.170. p.197.
Theca in quà penicilli cuſtodiuntur, p.750.
Theca lignea ferreæ fiſtulæ, m. 297.
Theca penicilli, p.621.
Theſauri locus, m.777.
Thorax, cis, lorica, æ, m.281.
Thorax duplicatus, varijſque ocellis conſutis variegatus, f.442.
Thraciozephyrus, i, f.447.
Thronus, i, tribunal, lis, p. 819.
Thronus, in quo Rex ſedet cum publico auditorio aſſiſtit, p. 819.
Thronus portatilis, in quo Tũchinenſis Rex qui dicitur Bua ſemel in anno publicè portatur, p.518.
Tibia, æ, m.139. p.696.
Tibialia, p.467.
Tibialia, lium, ocreæ, arum, m.727.
Tibicen, inis, p.127.
Tibi mortem cupio, f.109.
Tigna à columna ad columnã in latitudinem domus diſpoſita, f.879.
Tigna à columna ad columnam in longitudinem domus diſpoſita, m.879.

Tigna in tranſuerſum domus poſita, p.834.
Tigna ordinare ad tabulatum faciendum, m.833.
Tignum, cui innititur contignatio, p.635.
Tignum, quod in domibus à columna ad columnam tenditur, m.879.
Tigris, is, m.336.
Tigris ſpecies, m.359.
Tigris vlulat, p.258.
Timeo? es, m.154. f.382.
Timeo, es, periculum, i, p.249.
Timere deſcenſum, p.249.
Timere ne damnum patiatur in rebus ſuis, p.308.
Timere ne moleſtiam inferat, m.511.
Timor cadendi &c. p.535.
Timor reuerentialis, f.154. m. 383.
Tinea rodens lignum, f.477.
Tingo, is, m.185.
Tinnire aures, p.401.
Tintinnabulum maiuſculum pro vigilijs, p.389.
Tintinnabulũ paruum pro vigilijs indicandis, p.389.
Titillatio, onis, m.355. f.555.
Titio non exuſtus, p.430.
Titubatio ebrij, p.112. p.751.
Titubatio famem patientis, p. 751.
Titubo, as, m.70.
Titulus, i, p.19.
Titulus dignitatis mediocris, f.212.

Titulus dignitatis, vel ordo, f. 233.
Titulus dignitatum, m.135.
Titulus honoris, qui præcipuis quibuſdam magiſtris datur, f.735.
Titulus infimæ ſortis gubernatorum in Tunchino; at in Cocincina non dicitur niſi de affinibus regis, vel de ſupremis quibuſdam gubernatoribus, m.124.
Titulus in vexillo, m.830.
Titulus libri, p.19.
Titulus librorum confuſij, m. 841.
Titulus magnæ dignitatis, f. 628.
Titulus quidam literatorum, p.193.
Titulus, qui datur diabolo, p. 332.
Titulus, qui in Tunchino filijs Regis, ac ſupremis ducibus dari ſolet; at in Cocincina ſoli Regi datur, p.241.
Titulus, quo compellantur filij militiæ ducum, f.833.
Titulus quo Rex ex ſcripto conuenitur, f.21.
Titulus, ſeu honor qui exhibetur primarijs perſonis, m. 739.
Titulus ſummi honoris, m.240.
Toga, æ, m.349.
Tolero, as, p.173.
Tollere in manu, vel in brachio leue aliquid &c. p.669.

Tolli vnguibus à Miluo, p.624.
Tomus libri, f.143. p.628.
Tomus librorum, m.141.
Tomus vnus, m.141.
Tomus vnus, duo &c. f.143. p.628.
Tonitrus, vs, p.673.
Tonitrus cum fulmine, p.673.
Tonitruum, vi, m.563.
Toparchia, æ, m.605.
Toparchiæ prætor, f.605.
Tormentis,& cruciatibus confessionē extorquere, m.432.
Tormentorum perpetua successio, f.829.
Tormentum bellicum, f.36. f.706.
Tormentum bellicum æneum, p.707.
Tormētum bellicum ferreum, p.707.
Tormentum bellicum in cuius vētre aperto aliquod minus ponitur, m.319.
Tormentum bellicum paruulum, m.663.
Tornator, is, p.796.
Torno, as, p.796. p.845.
Torporem in pedibus, ac manibus, & in toto corpore pati, m.506.
Torques florum, f.804.
Torquis florum, f.123.
Torrere in prunis, f.46.
Torrere orizam iam coctam, cum iam frigida est, f.637.
Tortuosus, a, vm, m.407.
Torturam adhibere, f.602.

Tota die,& tota nocte, m.752. m.822.
Tota domus, f.77. f.853.
Totam in vitam, m.431.
Tota res finem accepit, m.431.
Toto mense, m.431.
Totum comede, f.571.
Totus, a, tum, m.45. f.363. m.431.
Totus mundus, p.364. f.853.
Trabs, quæ à summitate domus ad columnas hinc inde descendit, f.356.
Traciozephyrus, i, m.285.
Tractu eodem temporis, m.832.
Tradere filium diabolo, maledicta in illum conijciendo, m.571.
Tradere se, f.604.
Tradidi iam illi, m.805.
Tradidi manibus illius, f.604.
Tradidisti cui? f.604.
Tradidit nobis Dominus IESVS confessionis Sacramētum, m.836.
Traditio, onis, p.567. m.673.
Traditio, onis. mandatum, i, p.836.
Traditio ad posteros, f.119.
Traditio nepotibus, f.824.
Traditione producere, m.177.
Traditio per filios ad nepotes, p.836.
Trado, is, m.604. m.805.
Trahe, p.219.
Trahere ad distendendum, p.278.

Trahere ad extra, p.278.
Trahere ad intendendum, p. 357.
Trahere aliquem capillis, p.37.
Trahere aliquem vi, collum eius tenendo, m.538.
Trahere deorsum, f.175.p.266.
Trahere fila, p.357.
Trahere in anteriorem partem remigando, p.266.
Trahere sursum, f.175. p.266.
Trahere vi, p.421.
Trahere, vt tensus fiat funis, p. 746.
Traho, is, f.175. p.266. f.356.
Tranquillitas totius populi, p. 5.
Tranquillus, a, vm, p.350. f. 585.
Transcribere purè à mendis, m.420.
Transeo, is, p.615.
Transferre ossa, m.90.
Transferre res ab vno loco in alium, m.816.
Transfigere carnem ad diuendendum, f.839.
Transformo, as, f.35.
Transfreto, as, f.35. m.876.
Transire flumen, f.277.
Transilire montes, f.217.
Transitus fluminis, p.615.
Transitus fluminis cymba, f. 223.
Transitus super quem est via, vt pons & similia, f.135.
Transmigratio, onis, f.423.
Transmigratio animarum, f. 333. f.419 p.430.
Trasmigratio fabulosa Thicæ, m.510.
Transnatare. trasuadare, m. 422.
Transplantare orizam ad crescendum, f.80.
Transplantare orizam dum est in herba, m.428.
Transuadere, m.422.
Transplantare vt arbores, m. 790.
Tremere baculum, quo quid humeris defertur præ grauitete oneris, p.242.
Tremere baculum, quo quis ante & retro diuisum onus defert, præ oneris grauitate, m.183.
Tremere corpus, f.448.
Tremere ex frigore, p.89
Tremere oculos, f.448.
Tremere præ frigore, m.660.
Tremere præ metu, m.660.
Tremo, is, m.660.
Tremula pars aliqua corporis, f.448.
Tres, trium, p.717.
Tres Animæ, & Spiritus septẽ insunt viris, mulieribus vero tres animæ, sed nouem spiritus, error, f.867.
Tres dæmones, quos Ethnici superstitiosè colunt, m.606.
Tres lapides super quos olla innititur ad modum tripodis, m.643.
Tres personæ, p.15.

Tres personæ vnus Deus, f. 532.
Tres Reges superstitiosi, m. 717.
Tres sectę à finis petitæ, p.281.
Tres sectæ, quas è finis habuerunt, p.717.
Tres vel tria, p. 15.
Tribuli, m.255.
Tribunal, is, p.819.
Tribunal maius in vnaquaque prouincia, m.542.
Tribunal primum literatorum, m.789.
Tribunal quod fit in Palatio Regis &c. m.542.
Tribunal secundum literatorum in qualibet prouincià Tunchini, p.323.
Tribunal secundum minus, quod tamen toti Prouinciæ datius, f.542.
Tribunal secundum pro toto regno ius ferens, m.542.
Tribunal supremum cui Rex præest, f.605.
Tribunal vnius toparchiæ, ex illis in quas diuiditur prouincia, p.543.
Tributa colligere, f.782.
Tributa soli soluens Regi pagus, & non alteri, f.865.
Tributa soluere, f.782.
Tributum, i, f.782.
Tributum monetarum æreatū exigere, f.794.
Triginta, aut ter decem, p. 492.

Triginta telæ, p.298.
Triginta vnum &c. p.482.
Triremis, is, m.406. p.784.
Triremis ampla, quæ mari cõmittitur, f.307.
Triremis belli, m.205.
Triremis paruula, m.226.
Tristis, e, p.23. p.57. p.58. p. 398. f.416. p.601. p.644. p. 683.
Tristis tanquam ex luctu, p.57.
Tristitia, æ, p.58.
Trrturare orizam, p. 208. f. 428.
Troclea, æ, f.420.
Trunco impeditur, m.296.
Truncus arboris, p.130 p.296.
Truncus cannæ indicæ, m.296.
Truncus & radix dicitur etiam de principio & origine alicuius rei, p.130.
Trutina, æ, m.83.
Tu, p.551.
Tuba, aut fistula maior, f.627.
Tuba signum dare, p.897.
Tuber, is, m.55. p.451.
Tuber cannæ indicæ, &c. p. 457.
Tuber carneum, p.759. f.788.
Tuber in capite, p.853.
Tuber insulanum, f.138. m.370. f.397.
Tudicula qua oleum, ex vase extrahitur, f.192.
Tu, loquendo cum inferioribus, vel rusticè, p.448.
Tumens venter, p.759.
Tumidè loqui præ ira, p.691.

Tumor, oris, m.55.
Tumorem perforare, p.759.
Tumultum excitare, f.648.
Tumultus, tus, p.221. m.391. m.413.
Tumultus exurdans, p.221.
Tumulus, i, p.472.
Tumulus ſepulchri, p.295.
Tunc, f.19. m.366.
Tunchinenſis regia, f.111. m. 306. p.383. p.831.
Tundere pilo aliquid donec in puluerem redigatur, p.510.
Tundo, is. tero, is, m.409.
Tunica cepe, p.585.
Tunica mulieris, quam ſcilicet ſub veſte geſtant, m.895.
Tunicula orizæ, p.808.
Turba aliquorũ qui ſimul gradiuntur per viam, p.226.
Turba hominum, m.198.

Turba otiantium, p.20.
Turbas excitando ingredi, p. 738.
Turbas excitarẽ, m.416.
Turbidus, a, vm, f.226. p.835.
Turbo, binis, m.132. f.830.
Turmæ auium, m.198.
Turpis, e, p.879. m.884.
Tu reuerteris, f.863.
Turris, is, p.750.
Turtur, ris, m.47. m.136.
Tuſſis, is, tuſſire, p.325.
Tympanum, i, f.813.
Tympanum oblongum, m.131.
Tympanum pulſare, p.814.
Tympanum rotundum, p.814.
Typis depicta tela, p.352.
Typis mandare libros, f.351.
Typographia, æ, typis mandare, f.351.

VAcca, æ, p.79.
Vacua domus, m.375.
Vacua orizâ ſpicâ, m.411.
Vacuum, i, f.341.
Vacuum, & nihil, f.341. f.391.
Vacuus, a, vm, p.375. f.426. f. 603.
Vacuus venter &c. f.390.
Vagabundus, a, vm, f.397.
Vagina, æ, p.70.
Vagina falcis oblongæ aduncæ, p.444.
Vagus, i, m.225.
Vagus, a, vm, p.419.
Valdè, m.52. m.284. f.395. f. 641. m.734.

Valdè bonus, f.395. f.641. m. 734.
Valdè clemens, m.734.
Valdè conſonum rationi eſt, f. 738.
Valdè fatigatus, f.390.
Valdè frigidum, m.331.
Valdè gracilis, p.454.
Valdè infenſi inimici, m.734.
Valdè, in re quæ contemnitur, m.331.
Valdè lætor, p.594.
Valde leuis, f.161. m.162.
Valdè magnum, p.739.

Valdè magnus, p.617.
Valdè manè, f.74. m.799.
Valdè multi milites, p.396.
Valdè obſcurum, m.331.
Valdè remotus, multum diſtãs, m 881.
Valedicere alicui, f.272.
Valens, tis, m.371.
Valeo, es, m.162.
Valetudinarius, ij, p.419. m. 771.
Valetudo commoda, m.5.
Vallis inter montes, f.355. f. 836.
Vapor, oris, f.366.
Vapores ex aquis aſcendere, p. 335.
Vapulo, as, m.232.
Variæ res, m.379. f.563.
Variegatio colorum, p.114.
Variegatus coloribus ſerpens, f.691.
Varij colores, m 691.
Varij modi, m.379.
Varijs linguis loqui, p.803.
Variolæ, arum, m.328.
Variolarum neui &c. p.578.
Variolis notatus in vultu, m. 651.
Vaſa quædam magna, & extenſa, m.352.
Vas ad ſputa recipienda, m. 588.
Vaſarium, ij, m.276.
Vaſculum fuſorium, p.511.
Vaſculum in quo ſeruatur calx, f.36.
Vas fictile ad vinum aut aquam, f.87.
Vas fictile amplum, m.65.
Vas fictile ſatis magnum, m. 101.
Vas, in quo tunditur oriza, m. 244.
Vas ligneum ad aquam &c. f. 788.
Vas mediocre, ex cannis contextum, rotundum &c. m. 560.
Vas minus, aut inſtrumentum, quo quis ex maiori vaſe aquam, vel alium liquorem haurit, p.260.
Vas paruum, p.783.
Vas quoddam, f.110.
Vas quoddam fictile quo vtuntur ad bibendum, m.73.
Vas rotundum concauum, p. 789.
Vas rotundum è cannis indicis contextum, f.788.
Vaſta occidentalis plaga, f. 875.
Vas ventris vaſti, ad aquam ſeruandam, p.121
Vbera, m 72.
Vbi, f.209.
Vbi eſt? f.209. m.508. m.568.
Vbi eſt magiſter? m.508.
Vbi eſt, vbi habitat? m.583.
Vdus, a, vm, p.875.
Vectigalium, ſeu tributorum domus, m.50. p.831.
Vehemens ventus, m.454.
Vehi bubalo, & ſic de alijs, f. 130.

Vehi elephante, f.130.
Vel, p.309. f.389.
Velamen pudendorum, p.369.
Velamen pudendorum adhibere, f.163.
Velamen, quo sacrificium immensis rotundis tegitur, m. 198.
Vela ventis benè aptari, & impleri, p.7.
Velipes, edis, p.411.
Velle aliquid narrare. p.449.
Velle in magno pretio haberi, m.91.
Velle ire, p. 830.
Vellere spicas ad comedendū, m.832.
Vellicare, aut deplumare sē auem, m.648.
Vellico, as, m.68. m.633.
Velociter, p.861.
Velociter ambulare, vt currendo, p.898.
Velociter currere, f.661.
Velociter equum currere, m. 95.
Velociter incedere, m.773.
Velociter, in ictu oculi, f.611.
Velociter loqui, f.394.
Velox in operando, p.860.
Veluti, p.755.
Vena aquæ, f.445.
Venam incidere, f.104.
Venatione persequi feles syluestres, p.674.
Vendo, is, p.24.
Venefica, æ, f.26.
Venefica, quæ acus infigit vesti ad fugandum dæmonem, superstitio, p.382.
Venefica, quæ speculum inspicit ad veneficia, m.236.
Venefica seu pythonissa, in quam dæmon, assumēs mortuorum nomina, ingreditur, m.133.
Veneficia & aliæ superstitiones Ethnico um ita enim inualuit apud Christianos, vt vocentur mendacia, p 177.
Veneficia facere ad malum aliquod, vt ipsi putant, auertendum, m.118.
Veneficia quæ fiunt à mulieribus grauidis ne patiantur aborsum, m.28.
Veneficia quædam tempore luctus fieri solita, p.722.
Veneficia, quibus vulnera curantur, f.450. p.451.
Veneficij genus, quo scribunt in cartula malum &c. f.319.
Veneficij litteræ, p.56.
Veneficij litteras collo appendete, p.56.
Veneficijs aliquam infirmitatem partus curare, m.639.
Veneficijs aliquibus implicatum esse, m.133.
Veneficijs infici, p.56.
Venefici spondentes aspectum mortuorum, m.800.
Veneficium, quo præsagire putant Ethnici quid in itinere, vel alio negotio futurum sit, p.546.

Veneficium, quo ſtatua ex paleis facta ope dæmonis mouetur, m.477.
Veneficium, quod digitis numerando fit, m.233.
Veneficium, quod fit ſpeculum inſpiciendo, p.384.
Veneficos ſpeculo vtentes vocare, f.236.
Veneficum conſulere, f.369.
Veneficus, ci, f.480.
Veneficus diabolum inuocans, m.604.
Veneficus qui diuinationibus intendit, m.735.
Veneficus, qui fingit ſe ſcire an anima ſit in cælo, vel in inferno, p.765.
Veneficus qui infirmos veneficijs curare tentat, m.735.
Veneficus, qui terram quærit aptam ad ſepulturam, &c. m.735.
Veneficus vulnera curãs, p.451.
Venenum, i, p.785.
Venerari Regẽ ſupernũ, p.700.
Veneration em excitans res, m. 526.
Veneration ẽ ingenerantes res, p.867.
Venerea delectatio, p.574.
Venereæ res, impudicæ, m.181
Venereis addictus, m.156.
Venereis dementatus, m.256.
Veneror, aris, m.119. p.383. p.700.
Veni huc, m.194. p.393.
Veniale peccatum, m.481.

Venio, is, m.89. p.393.
Venor, aris, f.673.
Venter, tris, m.26. m.55. p. 163.
Ventilare ad refrigerandum, m.623.
Ventilare orizam, f.161. f.260. m.672. m.749.
Ventorum linea recta, m.285.
Ventriculus auium, p.463.
Ventriculus gallinæ, p.463.
Ventroſus, i, p.78.
Ventum excitare ad ventilandam orizam, f.55.
Ventus, i, p.285. m.612.
Ventus deſijt, m.285.
Ventus ingens, m.612.
Ventus ingens, in circuitum furens, m.725.
Ventus iniucundus, p.285.
Ventus oppoſitus, aduerſus, f. 285.
Ventus ſecundus, f.285.
Venuſtus, a, vm, f.213.
Ver, veris, p.486. m.896.
Vera linea ſeptentrionalis, m. 108.
Vera media nox, f.789.
vera vxor, p.753.
Verax, cis, p.733.
Verba, orum, m.840.
Verba duriora, p.471.
Verba gratias referendi communiter, p.586.
Verba ineptè pronunciare, p. 523.
Verba iracundiæ proferre, m. 776.

Verba ſalutationum mittere, f.470.
Verba ſalutationum primariæ perſonæ mittere, f.470.
Verba vrbanitatis, quibus aliquid fictè offertur, m.757.
Verbera, rum, p.232.
Verbero, as, p.232.
Verbi gratia, f.68. m.245.
Verbum, bi, m.218.
Verbum, i, ſermo, onis, m.470.
Verbum illud non propuli, f. 470.
Verbum vrbanitatis &c. m.728
Verbum vrbanitatis cum quis reſpondet vocanti, m.153.
Verè, p.110.
Verecundiâ afficere aliquem, m.559. m.884.
Verecundiâ ſuffundi, p.756.
Verecundor, aris, m.884.
Veredus, i, m.601.
Verenda, dorum, ſic modeſtè vocant, p.4.
Vereor, eris, m.511.
Vereri aliquem, p.512.
Veridicus, a, vm, m.751.
Veritas, atis, verus, a, vm, p. 751. m.760.
Veritatem aperire, p.312.
Vermiculus pilis coopertus, qui naſcitur in folijs cannæ indicæ, p.516.
Vermiculus terræ &c. m.683.
Vermis, is, p.50.
Vermis aurium, f.633.
Vermis crinitus, m.48.
Vermis ex corruptione, p.289.

Vermis multos habens pedes qui glomerat ſeipſum, f.143.
Vermis perforabit nauigium, niſi adhibeatur ignis, m.305.
Vermis piloſus, f.683.
Vermis piloſus, vel quædam oſtreæ ſpecies, p.655.
Vermis qui naſcitur ex putri, p.50.
Vermis qui rodendo nauigium perforat, m.305.
Vermis volatilis, f.118.
Vermis volatilis oblongus, f. 123.
Verro, is, m.626. m.845. f. 898.
Verruca, æ, m.42.
Verrucam prodire, m.42.
Verſare remum, f.446.
Vertere è lingua recordità in vulgarem, p.90.
Vertere faciem in vnam partẽ ad melius percipiendum viſu &c. p.267.
Vertere oculos ad vnam partẽ, m.267.
Vertere tergum alicui, f.90.
Vertex capitis, f.370.
Verti, ac reuerti, p.44.
Verticis capilli, f.370.
Vertigine laborare, m.403. f. 618.
Vertiginem pati, f. 457. p. 585.
Vertigo, inis, p.98.
Verto, is, p.44. p.618.
Verto, is. reuertor, ris, m. 834.

Veru gallinam transfigere ad assandum, m.889.
Veru, transfigere veru, m.889.
Verum diei medium, m.530.
Verum iurare, m.751.
Verum loqui, m.751.
Verus, a, vm, m.102. p.108. p. 312. p.751. p.760.
Verus legatus, p.108.
Vesci carnibus, p.6.
Vesica, æ, m.26.
Vesica animalis, m.26.
Vespa, æ, f.69.
Vespere, p.22. p.78. p.107.
Vespertilio, onis, f.168.
Vespertinum crepusculum, f. 335.
Vestem nouam conficere, m. 10.
Vestem nouam consuere, m. 417.
Vestes saltatricum, p.889.
Vestio, is. calceo, as, m.444.
Vestis, is, m.10.
Vestis aulica, m.215.
Vestis comica, f.10.
Vestis contexta floribus, f. 636.
Vestis duplex, m.10. m.425.
Vestis ex sacco confecta, sagum, i, p.651.
Vestis in culcitræ morem assuta cum gozipio, p.464.
Vestis ineptè tincta, ex vna parte recipiens colorem, ex alia minimè, f.421, & 422.
Vestis lugubris, m.10.
Vestis non duplicata, m.233.

Vestis oblonga in terram pertingit, p.96.
Vestis oblonga, toga, æ, m. 349.
Vestis papyracea, quam comburunt Ethnici pro suis mortuis superstitiosè, f.10.
Vestis plana, f.10.
Vestis plana sine rugis, f.595. m.758.
Vestis reticulata, vel opere phrygio contexta, f.10.
Vestis valdè attrita centonibus que scatens, p.154.
Vestium rugæ, m.121.
Vestræ dominationes, p.577.
Vestra excellentia diù viuat, f. 492.
Vestra excellentia, vestra dominatio nestoreos viuat annos, m.739.
Veto, as, f.82.
Vetula honorata, p.16.
Vetula primaria, m.241.
Vexare populum, m.157.
Vexàt me, affligit me, p.810.
Vexilli vnius milites, p.128.
Vexillum, i, p.128.
Vexillum cum multis appendicibus, p.648.
Vexillum, quod in iustis defuncto soluendis defertur, & in quo defuncti nomen maiusculis literis describitur, f.467. p.468.
Vi aliquem trahere, p.37.
Vi auferre alienum, f.323.
Via, æ, m.515. m.200.

Via deserta, p.47.
Via in syluis, p.3.
Via lactea, m.305. f.696.
Via plana, f.595.
Via regia, f.200.
Via salebrosa, ex ascensibus, & descensibus constans, m.259
Vicarius Christi &c. m.866.
Vice vna dormire, p.123.
Vicinum esse casui, f.649.
Vicinum esse morti, f.649.
Vicinus, i, p.172.
Vicinus, a, vm, f.11. f.258. p. 398.
Vicinus domui, f.11.
Vicissitudines sæculorũ, p.229.
Vicissitudo cruciatuum, f.419.
Victum præbere, p.434.
Victus, vs, p.434.
Vicus quidam in aula Tunchinensi, f.622.
Vide, vide, modus arguẽdi cum aliquid non rectè agitur, m. 129.
Videam te nunquam, f.373.
Video, es, p.129.
Videor, eris, f.12.
Videre de facto, p.736.
Videre è propinquo perspicuè, p.691.
Videre librum, f.886.
Videre nec deprehendere, p. 129.
Videre proprijs oculis, m.548.
Videtur minimè bonum, f.12.
Videtur quod &c. p.531.
Vidua, æ, p.16. f.295.
Viduitatis custos, f.835.

Viduus, i, f.295.
Viduus, aut vidua, m.375. p. 779.
Vigilia, æ, p.814.
Vigiliæ noctis dantes signum, f.16.
Vigilia prima, p.814.
Vigilia secunda, p.814.
Vigiliarum, seu custodiarum domus, m.221.
Vigilias custodire, p.86.
Vigilias custodire, seu excubare, m.82.
Viginti, p.227. p.307. f.750.
Viginti, aut bis decem, p.492.
Viginti dies, p.820.
Viginti libræ &c. f.350.
Viginti nummi aurei, &c. p. 514.
Viginti quinque, p.395.
Viginti vnum, p.482.
Vijs minimè rectis ambulare, m.871.
Vilis, e, m.320. f.591.
Vilis, & insulsus cibus, f.320.
Vilis persona, m.320.
Vilis pretij merces, m.392.
Vilis pretij res, p.645.
Villosum sericum, p.781.
Villus, i, f.426.
Vim inferre, m.29. m.250. p. 305. f.310. m.323. p.874.
Vim inferre sibi ipsi corporis afflictationibus, f.310.
Vim infert illi, m.250.
Vimen indicum quod rota vocant, cultro aptare ad ligandum, m.874.

Vimen, quod Lusitani rota vocant, f.447.
Vimen, quo remus firmatur in columnula ad remigandum, f.617.
Viminis indici virgultum, m. 679.
Vinacea, æ, m.80.
Vinci, vt in sponsione, p.780.
Vincire ligulam vestis, p.79.
Vinco, is. siue in bello, vel in ludo &c. m.243.
Vinculi genus, quod est in modum scalæ &c. 299.
Vinculo ligneo in scalæ modũ collum alicuius claudere, m. 299.
Vindictam ab alio sumere, m. 320.
Vindictam sumere, p.28. m. 584.
Vini potator egregius, m.657.
Vinum ex oriza per ignem distillando exprimere, m.657.
Vinum ex oriza vi distillationis per ignem expressum, m. 657.
Vinum ex vite, f.553. m.575.
Vinum iam digessit, f.723.
Violaceus color nitens, m.215.
Violaceus color subobscurus, f.832.
Violaceus subobscurus, p.668.
Violaceus tendens ad rubeum, p.668.
Vipera, æ, f.420. m.426.
Vir, i, f.197. p.502. p.587.
Vir, & mulier, p.502.

Vir grauis, robustus, f.603.
Vir, quem Rex adhibet in omnibus negotijs, p.716.
Vires, m.703.
Vires superat, m.703.
Virga pro equo, f.874.
Virgo, ginis, f.236. f.739. p. 834.
Virgula odorifera, m.343.
Virgulam apponere &c. m.861
Virgultum, ti, f.112. m.679.
Viri, & mulieres, f.572.
Viridis, e, m.668. f.882.
Viridis, e, recens, ntis, m.846.
Viridis clarus, m.668.
Virtus, tutis, p.240. p.552.
Virtus occulta, spiritus, m. 414.
Virtus qualis inest? p.599.
Virtus recondita, m.551.
Virtus supernaturalis, p.410.
Virtutes, & prodigia, p.391.
Virtutis opus, p 240. m.607.
Virulenta aqua, f.246.
Virulentus, a, vm, p.227.
Visito, as, m.869.
Vis occulta, f.598.
Visus debilis, m.475.
Visus illius qui sub noctẽ non videt, vt gallinæ, m.622.
Vita, æ. viuo, is, p.697.
Vita æterna, p.697.
Vita est transitus, m.300.
Vita est transitus, mors est reuersio ad propriam habitationem, f.687.
Vita futura, p.381. f.230.
Vita hæc præsens, m.230.

Vita hæc præſens, p.381.
Vita Sancti Ignatij, m.836.
Vitis ſylueſtris, f.553.
Vitreum vaſculum. vitreus vrceolus, f.783.
Vitricus, ci, m.92. f.267. m. 294.
Vitrum, i, f.522.
Vitta galerum circumdans, vel firmans ſub mento, f.617.
Vitulus, i, p.752.
Vitulus, aut vitula, p.525.
Vituperium, ij, nomen malum, fama praua, m.884.
Viue diù, m.492.
Viue in æternum, p.764.
Viuere diù, m.697. p.779.
Viuere, & mori, m.687.
Viuit adhuc, m.697.
Viuo, is, p.697.
Viuus, a, vm, m.687.
Vix, f.317. p.390.
Vix poterit domum reuerti, f. 317.
Vlciſci in aliquem, m.584.
Vlcus apertum, p.112.
Vlcus in pudendis, p.405.
Vlulat tigris, p.873.
Vlulatus, ſeu clamor tigris, p. 244. p.258. f.749. p.873.
Vlna, æ, p.671.
Vltimo loco ire, f.33.
Vltimus, a, vm, f.33. f.458. p. 657.
Vltimus anni menſis, p.99.
Vltio, onis, f.823.
Vltra viginti, f.179.
Vmbella, æ, m.179.

Vmbella Buæ, f.719.
Vmbella idoli, f.719.
Vmbella cum ſinibus circumquaque cadentibus, f.171.
Vmbella Regis regnum administrantis, m.719.
Vmbilicus, i, f.655.
Vmbra, æ, f.26.
Vmbraculum erigere, p.29.
Vmbraculum in cymba, p.489.
Vmbraculum nauigij, p.865.
Vmbraculum ſupra ſtratum, quod elephanti imponitur, p.489.
Vna Congregatio virorum eiuſdem officij, m.597.
Vna decas, ſiuè decem, m.662.
Vnà fidelià duos dealbare parietes, p.755.
Vna hora ante, & altera hora poſt mediam noctem, f.789.
Vna manus clauſa, ſed ſtringēs orizam, quantum capere poſſit, m.546.
Vna pars, p.594.
Vna plaga. duæ &c. p.182.
Vna res, f.482.
Vnà vice quantum humeris geſtari poteſt, m.855.
Vncis ferreis carnem detrahere, m.476.
Vnctionem adhibere ad medēdum, f.896.
Vncus, ci, p.87. p.91.
Vncus ad elephantem regendum, p.51. p.872.
Vncus anchoræ, p.474.
Vnde? f.209.

Vnde, & reuerſus es? f.441.
Vnde hoc? f.132.
Vnde hoc ortum habuit? f.174. p.179.
Vndecim, f.482. m.492.
Vnde venit? f.209.
Vngere capillos, vnguento linire comam, f.896.
Vngere medicamento, m.691.
Vngue lacerare, f.476.
Vngues auis rapacis, f.73.
Vngues leonis, tigris, felis, m. 73.
Vngues manuum, p.456.
Vngues pedum, p.456.
Vngues tigris, m.336.
Vnguibus arripere, p.92.
Vngula, æ, f.50.
Vngula bubali, f.50.
Vngula equi, f.50.
Vnguis, is, p.456.
Vnicornis cornu, p.716.
Vnicus, a, vm, p.551.
Vnio, onis, p.339.
Vnio, nis, Margarita, æ, p.340.
Vniuerſus orbis, p.306.
Vniuerſus populus, p.858.
Vnius territorij ex illis in quæ ſubdiuiditur toparchia, p. 543.
Vno in filo ligatæ ſexcẽtæ monetæ æreæ, p.620.
Vnum, duo, f.79.
Vnum hoc ſcit, f.482.
Vnum mille, ſeu mille, p.529.
Vnum par, duo paria, p.227.
Vnum quid ex vnaquaque ſpecie, f.781.
Vnus, a, vm, m.482. p.553.
Vnus & idem, p.147.
Vnus ex aduerſo alterius, f.518
Vnus homo, p.553.
Vnus ictus crepitaculi, duo, idem de horis horologij, p. 182.
Vnus nummus, duo &c. f.398.
Vnus ordo, duo ordines, f.424.
Vnus vir, & vna vxor, f.606.
Voca illum, m.358.
Vocare animas defunctorum, f.293.
Vocare animas defunctorum, qui ſepultura caruerunt &c. f.106.
Vocare nomen alicuius, tanquam è catalogo, f.900.
Vocare veneficum, f.479.
Vocari ad conſilium à Rege, p.72.
Vocari à ſuperiore, p.228.
Vocem inflectere, p. 317. p. 521.
Voces ranarum, m.883.
Vociferatione auxilium petere, m.332.
Vociferor, aris, m.332.
Voco, as, p.297. m.324.
Vola manus, f.22.
Volo, as, m.143.
Volo vis, p.377. f.492.
Voluere orizam coctam ne conglomeretur, m.893.
Volui lignum, m.396.
Voluntas, tis, p.401.
Voluntate carens, f.790.
Vomer, eris, m.433.

Vomo, is, m 487.
Vorax, cis, m.196. m.308.
Votum, aut iuramentum Deo emittere, m.361.
Votum emittere, m.342.
Votum non adimplere, p.670.
Vox, cis. fama, æ, m.796.
Vox clamantis, f.327.
Vox elephantis, m.749.
Vox honoris qua vnuſquiſque orditur ſermonem cum Rege Tunchinenſi, f.178.
Vox numerandi libros, m.141.
Vox, qua vruntur aliqui in fine interrogationis, p.712.
Vox ſuauis, m.796.
Vrbanè loqui, f.158.
Vrbanis pollere moribus, p. 499.
Vrbanitas, tis, p.527.
Vrbanus, a, vm, m.413. f. 598. p. 701.
Vredinem oculis cauſare, p.313
Vredo, inis, p.80.
Vrgeo, es, f.401.
Vrgere illum ad agendum, m. 292.
Vrina, æ, p.193.
Vrinam expellere, p.796.
Vrinam non poſſe expellere, m.193.
Vrſus, i, f.262. m.299.
Vſque, p.436.
Vſque ad hodiernum diem, quantum temporis eſt elapſum, m.840.
Vſque ad nubes, p.721.
Vſque modo, p.550.

Vſque nunc, f.216.
Vſtulare bubalum, p.783.
Vſtulo, as, m.577.
Vſui nulli eſt, p.442.
Vſui Regis aliquid relinquere. m.100.
Vſum non habet, vt bibendi vinum &c. p.626.
Vſum non habeo &c. m.825.
Vterus fæminæ grauidæ, f.733.
Vtile adhuc eſt, f.512.
Vtinam, f.110. p.269.
Vtilis medicina, m.321.
Vtilitas, atis, m.349.
Vtilitas, atis, m.349.
Vtilitas mihi non eſt vlla, p. 568.
Vtilitati hominum inſeruit, m. 183.
Vtor, eris, m.183.
Vtor hac re, m.183.
Vt prius, p.896.
Vt quid perditio hæc? f.330.
Vuarum ſuccus, vinum, i, m. 575.
Vulnerari, f.166.
Vulneratus, a, vm, p.112.
Vulpes, is, p.87.
Vulnus, neris, p.112. m.166.
Vulnus in pudendis. dyſenteria, æ, tenaſmus ſanguineus, f.799.
Vultui aliquid applicare, f.520.
Vultus, vs, m.457.
Vultus hilaris, f.457.
Vultus iratus, f.457.
Vultus triſtis, f.457.
Vultus venerabilis, m.526.

VX
Vxor, ris, f. 70. f. 606. p. 753.
Vxor patrui tui natu minoris quam pater tuus sit, f. 766.
Vxor principis viri, m. 16.

VX
Vxorem ducere, p. 143.

XA
XAca, æ, p. 761.

ZA
ZArbatana, æ, f. 777. p. 897.
Zarbatana, æ. syringa, æ, p. 788.
Zarbatanà flando iaculari, f. 777.
Zarbatanà iaculari, f. 234. p. 897

ZA
Zelotypia, æ, f. 267.
Zelotypia laborare maritum, & vxorem inter se, p. 268.
Zisaniæ seminator, p. 411.
Ziziphum, i, m. 724.

FINIS.

Pomorska Studijska Knjižnica

LINGVAE ANNAMITICAE
SEV
TVNCHINENSIS
BREVIS DECLARATIO

VICINIORA Orientali plagæ idiomata præcipuè verò Cinenſe & Tunchinenſe, & ex parte etiam Laponenſe, artem illa addiſcendi habent à noſtratibus linguis longè diuerſam: carent enim omninò generibus: declinationes etiam non habent propriè neque numeros; Tunchinica certè lingua, de qua nunc agimus, nullas habet coniugationes, tempora nulla aut modos: ſed hæc omnia explicantur, vel per aliquarum particularum additionem, vel ex antecedentibus & conſequentibus ita colliguntur, vt qui peritiam linguæ habent, benè percipiant tempus, aut modum, & numerum, qui ſignificatur in oratione prolata, imò ſæpè idem ipſum vocabulum habet ſignificationem nominis & verbi, & ex adiunctis facilè poteſt intelligi an eo loco talis vox ſit nomen, aut verbum.

Duo tamen præcipuè ſunt in hoc idiomate notanda, è quibus tanquam fundamentis tota ratio benè addiſcendæ huius linguæ pendet, ita vt ſine illis à noſtratibus hæc lingua vix teneri poſſit; ſicuti enim homo conſtat ex corpore & anima, ſic etiam hoc idioma conſtat ex characteribus quibus à nobis conſcribieur, & ex tonis ſeu accentibus quibus notatur & pronunciatur: quibus duobus priùs explicatis & poſitis tanquam fundamentis, de partibus Orationis, & præceptis in ipſa oratione ſeruandis agendum poſtea.

De literis & syllabis quibus hæc lingua constat

CAPVT I.

NOn agimus hic de characteribus quibus Tunchinenses seu Annamitæ vtuntur in suis scriptionibus, qui sunt difficillimi, & penè innumeri, præcipuè ij qui bus suos conscribunt libros qui sunt ijdem ac Cinenses, & ad numerum octuaginta millium peruenire dicuntur: totamque vitam in ijs addiscendis insumunt illæ nationes nec tamen vllus vnquam ad omnium perfectam notitiam peruenire consueuit.

Nostratibus igitur literis vtimur & paucioribus & longè facilioribus, quia Tunchinenses in sua lingua nostras omnes exprimunt literas excepto vno, z, nam quamuis etiam propriè nostrum, f, non exprimant sed potius, ph, seu φ Græcum, tamen etiam ad hoc exprimendum vtemur nostro, ph, quia sic facilius & commodius absque confusione nostri alphabeti elementis vtimur. Verum quidem est quatuor de nouo literas nostro alphabeto fuisse additas ad exprimendam pronunciationem aliquam propriam huius Tunchinensis linguæ, quam nostri characteres non exprimunt: hæ autem literæ superaddite sunt tantum quatuor, duæ vocales, scilicet, o, & ư, & duæ consonantes đ & đ quarum virtus nunc explicabitur cum aliarum literarum valore.

A, est duplex, vnum clarum sicut nostrum vt, an, quies; & aliud subobscurum quod non ita hiante ore pronuntiatur vt ân, occultare.

B. Est etiam duplex vnum commune vt, ba, tria & istud quidem, non est omninò simile nostro sed pronuntiatur non emittendo sed potius attrahendo spiritum in ipso oris seu labiorum habiatu ac si quis vellet proferre m, & postea proferat, b, alterum

terum ϐ. *pronunciatur ferè vt* β *Græcum vt*, ϐĕaò *ingredi*, *non est tamen omninò simile nostro*, V, *consonanti*, *sed paulo asperius*, & *in ipsa labiorum apertione promuntiatur ita vt sit verè litera labialis*, *vt Hebræi loquuntur*, *non autem dentalis*.

C. *Est in vsu in principio dictionis vt*, cá, *piscis*, & *in fine vt* ác, *ludere*; *vtemur autem litera*, c, *in principio tantum cum vocalibus* a, o, oͤ, uͤ, & u, *nam pro literis* e, &, i, *vtemur vel litera* k, *vel litera* ſ; *vt infra*: *vtemur etiam*, c, *cum*, h, *ad exprimendum quod Itali scribunt*, cia, *nos autem dicemus*, *cha*, *quia apud lusitanos ita est in vsu*, & *in libris etiam scriptis in lingua Tunchinensi ita vsus inualuit*, *vt*, cha, *sit idem quod apud Italos* cia, &, *che*, *idem quod*, ce, *apud eosdem*: & *sic de omnibus alijs literis vocalibus cum ch*, *quæ pronunciantur more lusitano*, *non Italico nec Latino*, *quia sic commodius nobis visum est*.

D. *Pronunciatur & valet idem quod*, d, *Latinum*, *cum aliqua tamen differentia*, *præsertim in vocabulis in quibus*, d, *affert secum literam*, e, *quasi affixam*, *sed non clarè pronunciatam*, *vt* dĕa, *pellis*; *at quando non habet illud quasi medium*, e, *affixum*, *est omnino simile nostro*, d, *vt* dà *casa*, *in quibusdam tamen Tunchinensium pagis istud*, d, *pronunciatur vt*, r, *estque vitium linguæ*, *aliud* đ *notatur eo signo quia est omninò diuersum à nostro & pronunciatur attollendo extremum linguæ ad palatum oris*, *illamque statim amouendo*, *absque eo quod vllo modo dentes attingat vt* đađa, *perdix*: & *hæc litera est valdè in vsu in principio dictionis*.

E, *datur duplex*; *alterum commune & clarum vt* em, *frater vel*, *soror*, *natu minor*: *alterum subobscurum & quasi clausum vt*, ệm, *suauis mollis*: *oppositum aspero aut duro*.

F. *Vel potius* ph. *quia non supponit labia disiuncta vt nostrum* f. *sed potius illa in pronunciatione seu prolatione suauiter disiungit cum aliquo flatu*, *quare in dictionario non vtemur litera* f. *sed* ph. *quia libri iam conscripti sic usurpant*.

G, *Est in vsu sicut apud nos vt* gà, *gallina, illud tamen notandum quod in scribendo* ghe & ghi *sequemur octographiã Italicam vt commodiorem huic linguæ, sic etiam gia gio giu* gio & giu *debent pronuntiari Italicè sic enim commodius visum est & in libris iam scriptis ita vsus inualuit. Etiam ge & gi scribemus per literam*, g, *ne scribendo per* i, *consonans fieret aliqua confusio. Alium habet vsum litera*, g, *prꝛponendo illi*, n; *vt*, ngà, ebur, *& habet pronunciationem seu æquiualet* ngain ע *Hebræo: estque prolatio partim per nares emissa, & est valdè in vsu in hac lingua: sic & in fine vocabuli sæpe est in vsu*, g, *non tamen ita clarè profertur sicuti in principio sed subobscurè, vt si ex vocabulo sanguis tollas ultimas literas*, uis, *remanet*, sang, *nobilis. Est in multis vocibus in vsu talis pronuntiatio, imitaturque linguam Gallicam cum in illâ post illud*, g, *sequitur vocalis, vt*, le sang *est beau, sanguis est pulcher.*

H, *Est valdè in vsu, & benè aspiratur præcipuè in principio dictionis cum omnibus vocalibus vt*, hà *aperire os, & post*, k, *vt* Khá, *decet & equiualet* χ *Græco, sic etiam post*, p, *vt*, pha, *miscere: & valet idem quod*, φ, *Græcum: sic quoque post*, t, *vt* tha, *parcere: & sonat vt* θ *Græcum: habet igitur hæc lingua tres aspiratas sicuti lingua Græca, & satis aspirantur: adhibemus etiam*, h, *post*, c, *vt*, cha, *Pater, & æquiualet*, cia, *Italo, vt supra diximus in litera* c: *sic & post*, g, *vt* ghe, *crista*, ghi, *notare, sicut Itali &c. adhibemus etiam simul cum*, n, *vt*, nhà, *domus, & facit idem quod apud Italos*, gna; *est etiam in vsu in fine post* c, *& post* n; *si quis enim ex illa voce lusitanica* cacha *tollat vltimum*, a, *superest vox Tunchinica* cách, *modus: sic etiam si ex voce, manha, tollatur vltimum*, a, *restat quoque uox Tunchinica* mạnh, *robustus.*

I. *Solum vtemur vocali, quia totus vsus*, i, *consonantis melius fit per literam*, g, *vocalis autem est vsus sicuti apud nos; ad vitandam tamen confusionem solum vtemur*, i, *vocali in medio & in fine, in medio quidem vt*, biét *scire, & in fine vt*, bí, *cucurbi-*

cucurbita Indica; notandum tamen, nos vſuros, y, in fine quando fit diphtongus cum diuiſione ſyllabæ, vt éy ille; quando vero ſcribemus cum, i, vocali, eſt ſignum non diuidi ſyllabam vt ai, quis: non vtimur duobus punctis ſupra vocales, ad vitandam ſignorum multiplicitatem ſufficiet ſemel admonuiſſe, i; in fine poſt aliam vocalẽ non facere aliam ſyllabam diſtinctam cum vero ſcribitur per, y, Græcum, tunc diuiditur ſyllaba vt, cai. ſuperior: cây. arbor. In principio etiam, maximè ante aliam vocalem vtemur, y, Græco ne quis accipiat pro conſonante vt yêó, debilis; yả, cacare.

K. Eſt in vſu cum vocalibus e, & i, vt Kế numerare, Kí ſcriptor quia ad alias literas vtimur, c, vt ſupra notauimus in litera, c; attamen cum, h, vtimur k ad omnes ſyllabas vt, kháč, aliud; & valet idem quod χ Græcum, vt ſupra notauimus in litera, h.

L, Eſt in vſu maximè in principio vt lá, folium; hac autem litera omninò carent Iapones, ſicuti Cinenſes carent r. vnde obiter nota Latinam linguam melius pronunciari à Tunchinenſibus quam ab illis præterea Tunchinenſes habent l, liqueſcens adiunctum alijs conſonantibus vt blả ſoluere; Ac licet in aliquibus Prouincijs ſeu pagis dicitur, t, loco, b, vt tlả ſoluere, in curia tamen eſt vſus, b; additur etiam poſt, m, vt mlẽ ratio, aliquando etiam ſed rarò additur ad p vt plàn deuoluere, alij, làn, ſine p. at cum litera t, additur, l, ſæpiſſimè vt tla, condire; tle, canna indica: multi autem pronunciant per, t, multa huiuſmodi vocabula, quod vſus docebit.

M. Eſt in vſu tam in principio quam in fine vt, ma, mors: & in fine ſed pronunciatur benè compreſſis labijs vt mâm, menſa paruula, quod notandum proluſitanis ne confundant, am, &, aõ, quæ in hoc idiomate ſunt diuertiſſima, & ſæpè ſunt in vſu, vt am, artifex eximius &, aõ, apis, mám, piſcis ſale conditus, & máõ unguis.

N. Eſt in vſu tam in principio quam in fine vt, non, immaturus;

turus ; adiungitur cum litera, h, tam in principio quàm in fine vt supra notauimus in litera, h, hic autem vsus est frequentissimus, sic etiam in principio cum litera, g, est ualdè in vsu, ut, nghe, audire: uide supra litera g.

O. Est duplex sicuti &, a, aliud commune ut có, habere: aliud subobscurum quod parum aperto ore profertur ut, cô, amita Soror Patris.

& Est quasi o, & e, quasi quid ex duabus vocalibus compositum & est valdè in vsu, tam solum, vt, ò, esse, quam & cum omnibus consonantibus, vt ḍo vxor, cọm, oriza cocta &c. Sæpe autem adiungitur simul in eodem vocabulo cum litera, ư, quæ est quasi u sed subobscurum, & pronunciatur compressis dentibus & hinc inde dilatatis labijs, vt nư ó c, aqua; chư ó c, industria; ư ó c putare, & similia, quæ passim occurrunt.

P. Non datur propriè in principio dictionis vt supra notauimus in litera f. sed potius ph, quod idem valet, ac φ, Græcum vt, pha, miscere; habet tamen p, in fine vt báp, flos ficus Indicæ, & pronuntiatur omninò vt nostrum, p, etiam in fine.

Q, Est in vsu vt in lingua Latina cum u, liquescenti, vt qua, transire; que, baculus; qùi genua flectere.

R, Est in vsu in principio dictionis, non duplicatum vt lusitani solent, sed simplex vt Itali, vt, ra, egredi, est etiam in vsu liquescens post t, non tamen est propriè r, sed illud t, pronunciatur cum quadam asperitate, attingendo palatum cum extremitate linguæ, vt tra, conferre: confunduntur tamen tr, & tl, vsus docebit.

S, Est solùm in vsu in principio dictionis; & cum maiori asperitate, quàm nostrum, quasi esset duplex, & cum minori sibilo: pronunciatur autem cum quadam inflectione linguæ ad palatum vt, ſa, cadere: in medio, aut in fine dictionis nunquam reperitur.

T, Est in vsu tam in principio dictionis, quàm in fine, vt, tật, morbus inueteratus: in principio est simile nostro vt, tin,

crede-

credere: in fine pronunciatur cum quadam inflexione & percussione linguæ ad palatum vt, but, *idolum: sic cum ea linguæ inflexione pronunciatur etiam in principio quando habet*, r, *adiunctum vt*, tra, *conferre, seu examinare.*

V, *Est in vsu, tum vocalis, tum etiam consonans: vocalis quidem tam in principio vt*, u, mê, *idiota rudis; quàm in medio vt in lingua Latina cum litera*, q, *vt*, qua, *transire: & interdum cum* g, *vt in lingua Italica, ut*, guet, *luna, & tunc liquescit: est etiam in fine, & tunc uel cum apice semicirculari qui significat quid medium inter*, m; &, n, *ut*, cũ, *simul, uel sine illo ut*, dù, *umbella, uel etiam cum alia uocali ut* càu *pons; Vbi notandum quod quando ponitur in fine*, u, *post*, a, *tunc intelligitur quasi duplex syllaba, sicuti apud Latinos cùm adhibetur duplex punctum super uocales, ut*, aër; *cùm uerò post*, a, *ponitur*, o, *tunc illigitur diphtongus ut*, cao, *altus, ne multiplicentur signa, quæ pariant confusionem.*

ʋ, *Est ualdè in usu & pronunciatur fermè sicut* u, *sed dilatatis hinc inde labijs ut* ʋa, *fauere*, muʋa, *pluuia*: dũʋ, *malus, aut ferus.*

X. *Est etiam ualdè in usu & pronunciatur sicuti apud lusitanos, uel certè ut*, sc, *apud Italos ut*, xa, *distans*; xe, *currus.*

Vocales igitur in hac lingua sunt omninò septem ideſt a, e, i, o, u, *quibus adduntur*, o͡, &, ʋ͡, *ut diximus: utemur etiam* y, *Græco, præcipuè in fine, ad significandam syllabæ diuisionem, ne cogamur uti duobus punctis, sicuti in latino* aër, *ne multitudo signorum pariat confusionem. Sufficit semel monuisse quotiescunque utimur*, y, *Græco, tunc illud exprimere syllabam diuersam, ut*, yâ, *excrementa egerere*: éy, *ille*, dạy *docere, ut supra in litera*, i, *iam notatum.*

Ex dictis uocalibus componuntur diphtongi, ai, ao, ei, eo, & i, *antecedens omnes alias uocales, postpositum literæ*, g, *ut*, gia gie, *&c. more Italico pronunciatum* oi, ei, aõ, oũ, o͡i, ui, ʋi. *quæ usus docebit.*

De

De Accentibus & alijs ſignis in vocalibus.

CAPVT II.

DIximus accentus eſſe quaſi animam uocabulorum in hoc idiomate, atque ideò ſumma diligentia ſunt addiſcendi. Vtimur ergo triplici accentu linguæ Græcæ, acuto, graui, & circumflexo, qui quia non ſufficiunt, addimus iotа ſubſcriptum, & ſignum interrogationis noſtræ; nam toni omnes huius linguæ ad ſex claſſes reducuntur, ita ut omnes prorſus dictiones huius idiomatis ad aliquam ex his ſex claſſibus ſeu tonis pertineant, nulla uoce prorſus excepta.

Primus igitur tonus eſt æqualis, qui ſine ulla uocis inflexione pronunciatur, ut ba, *tres: quod ita uerum eſt, ut etiamſi quis aliquem interroget per uocem,* chang, *quæ eſt æqualis, ut* có chang, *eſt ne; nullo modo debeat inflectere uocem interrogando, quia uox interrogatiua,* chang, *nullo notatur accentu, quod ſi inflecteretur uocis tonus, tunc eſſet alia ſignificatio: uoces itaque quæ hunc æqualem habent tonum, nullo notantur accentu; & hoc eſt ſufficiens illarum diſtinctiuum ſignum, cùm omnes aliæ ſuum accentum habeant.*

Secundus tonus eſt acutus, qui profertur acuendo uocẽ, & proferendo dictionem, ac ſi quis iram demoſtraret, ut bá *concubina Regis, uel principis alicuius uiri.*

Tertius eſt grauis, & profertur deprimendo uocem, ut bà, *auia, uel Domina.*

Quartus eſt circumflexus, qui exprimitur inflectendo uocem ex imo pectore prolatam, & poſtea ſonorè eleuatam, ut bã, *colaphus, uel colaphizare.*

Quintus uocatur ponderoſus ſeu oneroſus quia cum quodam pondere ſeu onere ex imo pectore prolata uoce exprimitur, & notatur cum iota ſubſcripto ut bą *res derelicta.*

Sextus

Sextus denique dicitur lenis, quia cum leni quadam vocis inflexione profertur, sicuti cum interrogare solemus, itane? & similia; & idcirco signo illo interrogatiuo pro accentu notatur vt, bà quoddam sericum apud Tunchinenses coloris lutei vel crocei.

Ex his patet eamdem syllabam, ba, pro diuersitate accentuum res diuersissimas atque omninò disparatas significare, quod idem in alijs vocabulis Tunchinensibus euenit; quamuis enim non omnes accentus singulis vocibus aut syllabis conueniant, rarò tamen euenit vt aliqua vox plures non admittat accentus, cum significatione diuersa; nunquam tamen in eadem voce simul inueniuntur multi accentus, ita vt simul sint notandi varij in eadem voce, quia variatio accentuum secum affert etiam variationem vocum & ferè semper etiam significationum.

Hos autem sex accentus ad nostræ musicæ tonos sic accommodare possumus vt aliquam cum illa, videantur habere proportionem per has voces vt, dò, pedica; rẹ, radix, in pronunciatione cuiusdam Prouinciæ; mĩ, nomen cuiusdam familiæ; fa, vel pha, miscere; sô, cathalogus; lá, folium; ita vt ex his vocibus etiam in lingua Tunchinica significatiuis, per sex tonos linguæ Tunchinensis, dò, rẹ, mĩ, pha, sô, lá, possimus referre aliquo modo sex tonos nostræ musicæ, non tamen ita exactè, quin magna intersit differentia; quare nullus istos tonos addiscere poterit, nisi ab aliquo qui linguam benè calleat, illos per seipsum audierit sæpius, vt illis assuescat: Quinque igitur sunt accentuum notæ quia tonus equalis non indiget nota vt diximus.

Tribus etiam alijs signis supra vocales vtimur, omissis alijs quæ minùs necessaria visa sunt, ne signorum multitudo in typis confusionem pariat primum est accentus circumflexus latinorum, quem ad tres vocales adhibemus â ê, ô. signumque tale adhibetur quando illæ vocales subobscurè pronunciari debent, ore scilicet minus hiante, vt ân, sygillum: mê.n mollis ôn, infermus: quando tale signum non adhibetur super has vocales,

signum

ſignum eſt illas clara voce hiantique ore debere proferri, vt an-
quies: em, *Frater, vel Soror, iuniores*: hòm, *arca; nullumque*
ſignum ad hoc eſt neceſſarium, nam ſufficit carentia ſigni.

Secundum ſignum eſt nota breuis ut ſit in arte quantitatis verſuum ſeu pöetices & ſimiliter adhibetur ad tres vocales ă, ĕ, *&* ŏ: *vt* tăóc, *capillus*; dĕa, *pellis*; tŏan, *ſtatuere*: *& ſolùm breuiſſimè tangitur litera cui adhibetur illa nota itaut propriè ſyllaba, & accentus pertineat ad vocalem ſequentem.*

Tertium denique ſignum eſt apex, qui in hac lingua eſt omninò neceſſarius propter differentiam terminationis, quam facit apex omnino diſtinctam à terminatione quam facit, m, *aut*, n, *cum ſignificatione omninò diuerſa in dictionibus, quibus adhibetur; hoc autem ſignum ſeu apex ſolùm afficit* ō, *&* ū, *in fine dictionis, ut*, aō, *apis*; oū; *auus, vel dominus: pronunciatur autem ita, vt nec labia ſe inuicem contingant, nec lingua palatum attingat.*

Tandem vt aliquam notitiam demus de partibus orationis de illis ſingillatim agemus, quantum hoc idioma permittit, ex quadam proportione cum lingua Latina: facilè tamen quis aduertet non poſſe aſſignari tantam uarietatem, non ſolum vt eſt in lingua Latina, ſed neque vt in vulgaribus Europæis.

De nominibus.

CAPVT III.

QVamuis in hac lingua quædam dictiones ſemper ſint nomina, ſemper nominum ſignificationem retinentia, & nunquam ad aliam ſignificationem deflectentia, niſi nominis, vt, blo-ì, *cœlum*: d'ât, *terra*: ngu-ŏ-i, *homo*: *& ſimiles. Aliæ tamen ſunt quæ ſunt indifferentes vt ſint nomina vel verba, quæ ex orationis contextu dignoſcun-*

gnoſcuntur vt cheò, *remus*, 1, *remigo*: *nam ſi dicam*, thuiền nầy cò hai cheò, *cymba hæc habet duos remos*; *eſt nomen*: *ſi vero dicam*, tôi chèo thuiền nầy, *ego remigo cymbam hanc*, cheò *tunc eſt verbum*, *idem de ſimilibus dicendum*: *plurale & ſingulare ex adiunctis antecedentibus & conſequentibus colligitur*; *neque enim in nominibus ſunt vllæ declinationes*, *vel numeri*, *vel caſus*, *aut etiam vllæ differentiæ generum maſculini*, *aut fœminini*, *aut etiam neutrius*: *poſſunt tamen hæc omnia ex quadam analogia ad noſtras explicari linguas*.

Et primò quidem declinatio caſuum in vtroque numero, *tam plurali*, *quàm ſingulari dignoſci hoc modo poteſt*, *vbi vox*, thàng, *puer declinatur*

NVMERVS SINGVLARIS.

Nominatiuus, thàng nầy, *puer iſte*: *genit.* cha thàng nầy, *pater pueri huius*: *datiuus*, cho thàng nầy áo, *do puero huic veſtem*: *Accuſ.* keo thàng nầy, *voca puerum hunc*: *Vocat.* ơi thàng kia, *ò puer ille*: *Ablat.* bởi thàng nầy, *à puero hoc*.

NVMERVS PLVRALIS.

Nominatiuus nhữ̃ng thàng nầy, *omnes pueri iſti*. *Genitiuus* cha hai thàng, *pater duorum puerorum*. *Datiuus* cho nón ba thàng, *do galerum tribus pueris*. *Accuſ.* dạy các thàng, *doceo omnes pueros*. *Vocat.* ơi bốn thàng kia, *ò quatuor illi pueri*. *Ablat.* bởi các thàng, *ab omnibus pueris*.

De caſibus hoc paradigma ſufficiat: *de numeris verò ſunt alij dignoſcendi modi*. *Primus per particulas*, *quæ additæ nominibus faciunt plurale*, *vt* chúng, mó, ngữ̃ng, *vel* dữ̃ng: *hæ omnes particulæ adduntur pronominibus*, *vt* tôi, *ego* mầy, *tu*: nó, *ille*: chúng tôi, *nos*: chúng mầy, *vos*; chúng nó, *illi*: *ſic etiam* nhữ̃ng, *vel* dữ̃ng, *adduntur tribus perſonis*; *at* mó *ſolùm pri-*

mæ, & ſecundæ vt, mó tòi, *nos*: mó bay, *vos*: mó mấy, *non eſt in vſu pro ſecunda perſona plurali*: chúng mấy, *verò rarò, cuius loco ſæpius dicitur*, chúng bay, *vos; vel etiam*, bay, *ſolùm etiam ſignificat plurale, vos, ſine vllo addito: interdum adduntur ſimul duæ ex illis particulis, vt*, chúng mó toi, *& ſignificat, omnes nos*.

Ta, *habet ſignificationem ſingularis, cùm quis loquitur cum inferioribus modeſtè, vt*, ta nói cũ bay; *ego loquor vobiſcum: interdum eſt plurale, primo additis particulis*, chúng, *vel*, mó; *vt*, chúng ta, *nos: ſecundo addito aliquo numero plurium vt*, ba ta, *nos tres: tertio quando ſunt multi æquales ſimul, & vnus loquitur cum omnibus ut*, ta đi cũ nhau; *nos eamus ſimnl: quarto ex vocabulis antecedentibus & conſequentibus vt vſus docebit. item* Ta, *poſt vocabulum*, nguòi, *homo: facit plurale*; nguòita, *hamines. ſic etiam poſt*, tổ tũ, tổ tũ ta, *progenitores noſtri*.

Phô, *eſt particula numeri pluralis, ſed cum honore, vt* phô oũ, *Domini*: phô bà, *dominæ aptè additur* nhũng phô oũ, *omnes Domini*.

Kẻ, *fasit plurale varijs nominibus additum, vt*, kẻ quê, *ruſtici*: Kẻ mọn, *plebei, vel infimi*: tôi là Kẻ mọn, *ego ſum inter infimos, iſtud*, kẻ, *ſolùm de hominibus dicitur cum aliqua depreſſione*.

Secundus modus dignoſcendi plurale eſt quando apponuntur aliquæ particulæ vniuerſales, vt cỗên, các, mọi, nhêo, muân, hết. *vt* cỗên Chúa, *milites regis*: các thầy, *omnes magiſtri*: mọi ngày, *omnes dies*, nhèo nguòi, *multi homines*: muân vật, *decem millia rerum, ideſt, omnes res inferiores*: đi hết, *ite omnes*.

Tertius modus; res quæ ſignificant ſpecies aut genera rerum viuentium, etiam nulla addita pareicula trahente ad plurale, ſignificant plurale vt, gà, lơn, *& ſimilia*: mua gà, lơn, *emere gallinas, porcos. ſic* muâng chim, cây cỗi, hỏa quả *&c. ſic*

quando

quando duo nomina ad idem aut ſimile pertinentia coniungun-tur ordinariè intelliguntur in plurali vt, anh em, *Irmaos*: chi em *Irmaas*, *cætera vſus docebit; è contra ſingularia ex oppoſitis regulis dignoſci poſſunt.*

Hic tamen valdè notandum ex antecedentibus & conſequentibus, multa nomina fieri, vel ſingularia, vel pluralia, ea enim quorum vnuſquiſque ſolet habere ſuum, ſi multiplicetur ſubiectum habens multiplicantur etiam res quæ habentur, ſi verò habens ſeu poſſidens, ſit in ſingulari, etiam res habita eſt in ſingulari vt, chém đâù no, *amputa caput illius, illud* đâù, *caput eſt in ſingulari, quia*, nó, *illius, eſt in ſingulari: ſi verò dicatur:* chém đâù ba nó, *amputa capita trium illorum, hæc eadem vox*, đâù, *in ſe inuariata, fit pluralis, quia addita eſt vox*, ba, *tres quæ facit plurale ſubiectum habens*, ba nó, *trium illorum & ſic de ſimilibu,.*

Tandem nomina ex adiectiuis abſolutis ſeu poſitiuis fiunt comparatiua aut ſuperlatiua per additionem aliquarum particularum; vt comparitiuum per additionem, hơn, *magis; vel* hơn nữa, *magis adhuc: vt* tot, *pulcher*; tốt hơn, *magis pulcher*: tot hơn nữa, *adhuc magis pulcher:* hŏa nầy tốt hơn hŏa kia, *flos hic pulcher magis flore illo*: lành; *bonus*: lành hơn, *magis bonus*: lành hơn nữa, *adhuc magis bonus: at*, hơn nữa, *ponitur ſemper in fine orationis; vt*, blái nầy lành hơn blái no, blái Kia lành hơn nữa, *fructus hic eſt magis bonus fructu iſto, fructus ille adhuc magis bonus. Interdum ex ſola interrogatione, abſque vlla addita particula, intelligitur comparatiuum vt*, hai nguơi nầy nguơi nào lành, *ex duobus hominibus his quis homo bonus? ideſt, quis melior? ſuperlatiuum explicatur per duas particulas*, cực, & rứt; cau, *altus*: rứt, cau, *altiſſimus*: mlớn, *magnus*: cực mlớn, *maximus*: thánh *ſanctus*; rứt thánh, *ſanctiſſimus*: rứt *eſt magis in vſu ad res bonas extollendas*, cực, *ad res malas exaggerandas*, toi cực trаở, *peccatum maximum; ſic etiam*, cực, *per ſe ſolùm, vel*, cực làở,

ſigni-

significat maximam miseriam, vel oppressionem cordis vt, tôi đã cực, *ego iam perueni ad summam miseriam*: tôi đã cực là ô, *ego iam sum in extrema cordis oppressione*.

Aduerbia quibus vtuntur ad aliquid exaggerandum sunt, lám, ráp, giagiét, thay, *significant, valde, semper postponuntur, vt* tốt lám, *pulcher vel bonus valde*: xấu, *malus*; xấu ráp, *malus valdè*: mlớn, *magnus*: mlớn giagiết, *magnus valde*: lành, *bonus*: lành thay, *bonus valdè*: *semper autem postponuntur hæ partitulæ, interdum etiam adduntur duæ ad magis exaggerandum, ita tamen vt*, thay, *semper debeat esse vltimo loco, aliæ verò sibi inuicem, vel præponantur, vel postponantur ad libitum, vt* cao, *altus*: cao lám thay, *altissimus*: giagiét, *interdum est particula admirantis, & aliquando sola illa particula profertur, nullo alio addito ad explicandam admirationem alicuius excessus*.

De Pronominibus.

CAPVT IV.

PRimitiuorum pronominum est magna copia pro diuersis gradibus & differentijs hominum.

In prima namque persona qui sunt valdè superiores respectu inferiorum vtuntur voce, tao, *ego*: *vt pater cum filijs, dominus cum famulis, vir etiam cum vxore vtitur hac voce; sic etiam cum quis alium paruipendit, vt pueri inter se*, tao khién mầy, *ego præcipio tibi*: *sunt enim ferè semper correlatiua* tao, *ego*: & mầy, *tu*: *at cum quis irascitur alteri vtitur voce*, tớ, *ego*: ngươi, *tu*: tớ làm chi ngươi, *ego quid curo te?*

Moderatior est locutio superioris cum inferiori cùm dicit, ta, *vel*, qua, *ego*: *vt dux cum militibus*, ta nói cũ bay, *ego loquor vobis*; *Ad plurale, nos, vtuntur particulis*, chúng, &, mớ, *vt*

vt in alijs nominibus ſupra notauimus. Min, *ego; nemo tamen illo poteſt vti niſi aliquem præeminentiæ gradum habeat præ illis cum quibus loquitur, & cum ijſdem particulis* chúng,& mó *fit plurale.*

Tôi,*ego, eſt communis modus loquendi quo quis loquitur cum ſuperioribus quibuſcumque, quamuis iuxtà diuerſitatem ſuperioritatis alia ſint addenda, ſaltem cùm quis incipit loqui: nam cum illo ſupremo, quem in Tunchino vocant.* Bua, *& eſt* Rex, *vel Imperator antiquus, qui ſolum habet titulum & nomen, cum quibuſdam præeminentijs; cùm inquam, aliquis cum illo loquitur, ſemper ſaltem initio debet addere,* tâu bua vạn tŭé, *ideſt loquor cum Rege cui expeto decem mille ætatis annos, ſeu, Rex in æternum viue & reſpondet titulo, Veſtra Maieſtas, ſi verò quis loquatur cum Rege qui regnum adminiſtrat, aliquanto inferiori exordio loquitur ita tamen vt eumdem faciat ſenſum:* dọŭ Chúa muân nam *& reſpondet titulo, Veſtra Altitudo, at cum principibus viris vt filijs Regis, vel gubernatoribus Prouinciarum dicitur,* thân đứ'c oŭ muân tuêi; *& idem ſignificat cum proportione gradus, & reſpondet titulo, Veſtra Excellentia; & iſto ſolum titulo vti ſolent qui cum Rege Cocincinæ loquuntur: cum ſupremo Magiſtro rerum ad Religionem pertitium dicitur,* bạch đứ'c thày: *& reſpondet titulo Veſtra Paternitas. Denique cum quibuslibet alijs ſuperioribus infimi gradus, vel etiam cum æqualibus eſt paſſim in vſu,* tôi chièng oŭ: *& reſpondet titulo, Veſtra dominatio: cum magiſtris qui docent literas eſt etiam in vſu,* chièng thày, *& cum alijs quibuſlibet magiſtris, etiam artium mecanicarum, diſcipuli cum magiſtro loquentes vtuntur hoc eodem titulo: at cum magiſtris ad Religionem pertinentibus expertus ſum peritiores vti titulo,* thứ'a thầy, *etiam in Confeſſione Sacramentali quod reſpondere poteſt titulo, Veſtra Reuerentia. additur tamen, vel omittitur ad libitum vox,* tôi, *humilitatis, qua ſeruum me illius profiteor, cum quo loquor; cùm aliquis ex titulis ſupradictis ora-*

tioni

tioni ſeu locutioni præponitur, nam in illis titulis ſufficienter ſubauditur: Ruſticus tamen aut ſuperbus omninò haberetur qui non præmiſſo conueniente titulo cum aliquo ſuperiore auderet loqui, ſaltem in orationis principio; ſæpe etiam cum locutio eſt prolixior, iterum repeti debet idem titulus, vt vrbana ſit locutio, quod etiam ſeruatur cum æqualibus, maximè quando viri graues inter ſe loquuntur.

Loco pronominum primitiuorum in prima perſona ſunt etiam in vſu multa nomina appellatiua; ſepè namque ſuperiores cum inferioribus vtuntur proprio nomine quo vocari ſolent, cum familiariter loquuntur ut, Ioannes đi có việc, *ego eo ad negotium: vel etiam nomine officij vt,* thày *magiſter;* hạọc tlò, *diſcipulus:* thày bảu hạọc tlò, *ego moneo te; ſiue ego magiſter moneo te diſcipulum. ſic etiam eſt valdè in vſu pro prima perſona, vt quis vtatur nomine, quo eminet in conſanguinitatis gradu, vt patris cum filijs,* cha, mẹ, anh, chị, chú, bác, oũ, bà &c. *ſic quando introducitur Beata Virgo loquens cum Chriſto Domino poterit ſeruato decoro vti voce,* mẹ, *Mater pro prima perſona vt,* mẹ theo con; *mater ſequitur Filium; ideſt, ego Mater ſequor te Filium. & quamuis Rex Tunchini loquens cum propria Matre vtatur voce,* tôi, *quæ ſignificat ſeruum, tamen Chriſtus Duminus ſi introducatur loquens cum Virgine Matre, congruentius vtetur nomine,* con, *Filius, in prima perſona vt,* con nói cũ mẹ, *Filius alloquitur Matrem, ideſt, ego Filius alloquor te Matrem. cùm enim ſit Deus non videtur conueniens, vt ſeruum ſe fateatur, dum loquitur cum creatura, quamuis illa ſit Mater; potius iudicarem Virginem Matrem ſi Tunchinica vſa fuiſſet lingua, vſuram fuiſſe uoce,* tôi, *ancilla, cum locuta fuiſſet cum Filio Deo; quamuis non incongruum videretur ſi vſa fuiſſet vocabulo,* mẹ, *Mater: loquens familiariter & priuatè cum Filio; id tamen totum peritioribus iudicandum relinquo.*

Notandum præterea hæc ipſa nomina conſanguinitatis eſſe in

vſu etiam pro externis & alijs qui talem conſanguinitatem non habent, nam vir cum vxore loquens, vel quilibet alius cum alijs paulò inferioribus vtitur voce, anh, *frater natu maior: vxor tamen cum viro loquens ſemper debet vti voce*, tòi, *ancilla. Mulier quælibet cum paulò inferioribus loquens vtitur voce*, chị, *ideſt, Soror natu maior: ſic dicendum de alijs nominibus ſupra relatis*, cha, *Pater*: mẹ, *Mater: & ſic de reliquis quibus ſuperiores, vel ſeniores vtuntur reſpectu inferiorum, vel iuniorum.*

Primitiuum ſecundæ perſonæ in ſingulari eſt ſolum, mày, *tu: hac autem uoce non licet vti niſi cum valdè inferioribus, vel cum pueris loquendo: cum ſenibus vero non licet etiamſi ſint valdè inferiores gradu, vt famuli, ſed nomine illorum proprio vtendum vt Petrus, Ioannes & ſic præcipiendo dicitur, Petrus* làm việc éy, *Petrus faciat opus illud. vir cum vxore poteſt vti voce*, mày, *abſque iniuria, melius tamen vtetur voce*, em, *ideſt Soror natu minor, vel* bạu, *ideſt ſocia. his autem vocibus*, em, *&*, bạu, *modeſtè vtimur cum omnibus inferioribus etiam famulis. at cum Chriſtianis externis maximè ſi ſint prouectæ ætatis, homines vocamus*, oũ, *Domine*; *mulieres*; bà, *Domina*: *adoleſcentes*, hẽọctlò, *ſtudioſe: puellas*, con, *Filia*: *at voce*, con, *quæ ſignificat tam Filium quam Filiam: vtuntur indifferenter Pater, & Mater, cum Filijs amanter loquentes. ſolos pueros licet vocare nomine illis impoſito ab infantia, quod vocant*: tên tọuc, *alijs enim eſſet contumelioſum, quomodo alij vocandi ſint paulò poſt dicetur. imò ſi ſint pueri nobiliorum nullo modo vocandi ſunt hoc nomine, niſi forte à Patre, vel Matre; quin etiam in domo nobiliſſimorum, vt principum & ſimilium, non licet vſurpare illud ipſum nomen etiam ad alia occurrentia: vt quia quædam Gubernatrix exempli cauſa habuit ab infantia nomen*, tiền, *quòd monetam ſignificat, non licet in domo illius, neque extra domum, eius domeſticis vti nomine*, tiền, *ſed debent dicere*, tǒàn; *idipſum reuerentiæ genus debent*

ſeruare Filij cum parentibus, etiam infimæ ſortis.

In plurali vero vox, bay, *vos, eſt in vſu paſſim cum inferioribus ſi ſint ſubditi, vt dux cum ſuis militibus loquens, vel magiſter cum diſcipulis, vel etiam herus cum famulis; nos tamen cum noſtris domeſticis vtimur potius vocibus*, anh em, *fratres: cum aliquid præcipimus, vel illos in communi alloquimur; ſic duces, vel alij ſuperiores in plurali loquendo cum beneuolentia, vtuntur vocibus maioris honoris quam illa communis*, bay, *ſit; vt* cũên, *milites;* blai, *iuuenes &c. ſic Rex cum ducibus ſuis loquens dicit nomen officij vt*, chư tướng, *duces: & tunc non vtitur voce*, tau, *ego, cum ſuperbia; ſed*, ta, *ego, cum moderatione.*

De alijs honoribus qui adhibentur ad reuerentiam perſonæ ſuperioris, cum qua loqui debet aliquis, iam dictum eſt in primæ perſona. Notandum tamen magnam eſſe variationem in nominibus quibus quis eſt interpellandus: nam primo quidem ſi aliquis ſuperior vt Dux, aut magiſter & multò magis Rex nomen alicui impoſuerit vocatur, ten quan, *nomen honoris, quod vt plurimum conſtat duabus literis Cinicis, vt* kieu louc, phù dú, mâu tài, *& ſimilia: cùm autem hoc nomen ſit honoris quilibet ſiue inferior ſit ſiue ſuperior, illo alium compellare poteſt, ac inferiores erga Superiores addunt vocem* oũ, *Domine, vt* oũ mậu tài *&c. ſic cùm quis adoleſcens habet fratrem natu minorem, vocatur nomine fratris ſui addendo*, cả, *ideſt maior; vt ſi frater minor vocatur* trục, *ipſe vocabitur*, cả, trục, *ſi verò habet nepotem ex fratre maiore, vocabitur*, chú trục: *ſi nepotem habeat ex Sorore*, cậu trục: *ſi Filium eo nomine vocatum habeat dicetur* cha trục: *ſi Nepotem ex Filio aut Filia ipſe iam dicitur* oũ trục, *& ſic proportionaliter de fœminis dicendum. at quilibet inferiores familiares poſſunt alloqui ſuos ſuperiores vtendo abſolutè nomine*, cha, *Pater: &* mẹ *Mater: vt famuli & famulæ cum ſuis heris communiter loquuntur: ſic Chriſtiani nobiſcum familiariter loquentes vtuntur nomine*, cha, *Pater: ſæpius*

pius tamen vtuntur nomine, thày, *magister*. *nomen*, anh, *Frater natu maior*, *est magni honoris atque illo passim vtuntur inferiores cum superioribus potiùs ætate quàm dignitate*, *sic etiam Filij cum Patre loquentes vix vocant*, cha, *sed*, *vel*, anh, *vel*, chú, *idest Frater minor Patris*; *vel*, cậu, *Frater Matris*: *& hoc nomine*, cậu, *cum honore uocantur communiter Eunuchi Regis aut Reginæ nisi illi supremam aliquam habeant dignitatem*, *tunc enim uocantur nomine illi dignitati competenti*, *& reliqui omnes in dignitate constituti nomine suæ dignitatis salutantur*. *Tunchini*, oũ chũ-âng, *est nomen commune honoris in secunda persona pro quolibet in aliqua inferiori dignitate constituto*: *at in Cocincina soli Filij aut Fratres aut proximè consanguinei Regis hoc afficiuntur honore*. *Filius Matrem uix uocat nomine Matris*, mẹ, *sed*, *uel uocat*, chị, *idest Soror natu maior*; *uel*, cô, *idest Soror Patris*; *uel*, dì, *idest Soror Matris*, *quod fortè aliqua superstitione non caret*, *maximè pro pueris tenerioribus*, *cùm sic à parentibus iubentur*. Bác, *idest patruus Patre natu maior*, *est in usu cum superioribus etiam magnis*, *modo non sint supremæ alicuius dignitatis*; *est etiam in usu pro fœminis grauioribus*, *non tamen supremæ dignitatis*, *nam*. *Mater Regis uocatur* đức lão: *Regina dicitur* Chúa bà; *Filia Regis*, bà Chúa. *reliqua usus docebit*.

Denique cum multos simul cum reuerentia alloqui uolumus, *utimur particula pluralis numeri*, phô, *ut*, phô ɔũ, *Domini*: phô bà *Dominæ*: *uel dominationes uestræ*

In tertia persona pro inferioribus utimur particula, nŏ, *ille*: chúng nó, *illi*: *at pro æqualibus*, *& multòmagis Superioribus*, *repetitur nomen honoris illius personæ*. *ut aliquam dignitatem aut præeminentiam illius significemus*: *uox*, ngư-ờ-i, *significat*, *ille*, *cum honore*, *ut* con ngư-ờ-i, *Filius illius &c*, *cùm tamen loquimur de Deo Patre*, *aut de Spiritu Sancto*, *aut de tota Sanctissima Trinitate*, *non possumus uti illa uoce*, *quæ hominem significat cum honore & dignitate*, *sed debemus repete-*

re ipſummet nomen, ſeu perſonam de qua loquimur ut, con Chúa blò-i, *Filius Dei: ſic etiam dicendum de Angelis. Quoad plurale in tertia perſona idem quod ſupra de nominibus; uel etiam quod de ſecunda perſona dictum eſt, debet etiam applicari tertiæ perſonæ.*

Reciproca ſui, ſibi, ſe, explicantur per uocem, mình, *ut*, ai néy lo ſự mình *unuſquiſque curat res ſuas uel certè repetitur idem ſubſtantiuum ut*, cha lo việc cha, con lo việc con, *Pater curat negotium Patris Filius curat negotium Filij: cum enim* mình *propriè ſignificet corpus, non niſi pro rationalibus habentibus corpus uſurpari propriè poteſt, ideſt pro ſolis hominibus.*

Demonſtratiua hic, hæc, hoc, nầy: *iſte, iſta, iſtud*, nầy: *is, ea, id*, ấy, *uel*, nọ: *ille, illa, illud*, ấy, nọ: *ille alius*, kia; *tero in aliquibus prouincijs ut*, đàng nọ đàng kia, *illa uia, illa alia*: việc nầy việc nọ, *negotium hoc, negotium illud, ideſt uaria negotia*: oũ nọ, oũ tê *Dominus ille & ille alius ſemper poſtponitur hoc pronomen ipſi nomini*: nó *ſignificat etiam ille cum contemptu de animatis, loco cuius honorando dicitur*; người ở *de ſolis hominibus: illa eſt autem differentia inter*, nẹ, &, nó, *quod* nọ *cenſetur eſſe in recto, uel in eodem caſu cum ſubſtantiuo, cui additur: at* nó *additum & poſtpoſitum ſubſtantiuo, intelligitur eſſe in genitiuo caſu: ut* nhà nọ, *domus illa: at* nhà nó, *domus illius habet uim pronominis poſſeſſiui, utuntur enim primitiuis in obliquo pro poſſeſſiuis, ut* cha tôi, *Pater meus, ac ſi dicatur, Pater mei*; cha mày, *Pater tui, ideſt Pater tuus: cùm enim non habeant caſus, è duobus ſubſtantiuis quod poſtponitur intelligitur eſſe in genitiuo.*

De

De alijs Pronominibus.

CAPVT V.

NOn *datur propriè relatiuum* qui, *quæ*, *quod*, *ſed præponendo nomen & ex oratione paſſiua faciendo actiuam vt*, mày đặọc ſách, *tu legis librum. ſi dicam*, ſách mày đặọc, *ideſt liber à te lectus*, *ſiue liber quem tu legis*: nó làm viậc, *ille facit opus*: *ſi dicam*, viàc nó làm, *opus ab illo factum*, *vel opus quod ille facit*: *& ſic de reliquis*. *Colligitur etiam ex modo loquendi*, *& pro hominibus eſt in vſu vox*; ai, *maximè quando non eſt interrogatiua & additur particula* thì, *hoc modo*, ai múân thì làm, *qui vult is faciat*: ai có cơm thì ăn, *qui habet coctam orizam is edat*. *in plurali verò dicitur*, Kẻ, *vt*, Kẻ có tài thì hặọc, *qui habent ingenium*, *illi diſcant*. ai, *&* Kẻ, *ſolùm dicuntur de hominibus*: *at tam in hominibus quàm in alijs eſt in vſu*, nào, *vt* bò nào béo thì mạnh, *bos qui eſt pinguis is eſt fortis*: thàng nào lành thì dễạy, *puerum qui eſt bonus ſiue bonæ indolis*, *hunc doce*: áo nào dài thì tốt, *veſtis quæ eſt oblonga*, *illa eſt pulchra*; *reliqua de relatiuis vſus docebit vt*, Cha chúng tôi ở tlèn blời, *Pater noſter qui eſt in cœlis*. *&* lạy Cha chúng tôi ở tlên blời. *Pater noſter qui es in cœlis*.

Interrogatiuum, ai, *quis pro hominibus tantum*; *vt*, ai nói, *quis loquitur? in plurali additur* nhữ̃ng, *vel*, dữ̃ng, *vt*, nhữ̃nh ai làm, *quinam fecerunt? Vniuerſaliter verò tam pro hominibus quàm pro alijs rebus*; nào, *poſtpoſitum ſubſtantiuo eſt in vſu*, *vt* nhà nào, *quæ domus?* viậc nào, *quod negotium?* thằng nào, *quis puer*, *vel quis? cum contemptu*: ngườ̀i nào, *quis homo? cum honore*.

Ai, *poteſt ita declinari pro interrogatiuo quis*, *vt Nominatiuo* ai đến: *quis venit?* *Genitiuo*, áo ai: *veſtis cuius?* *Datiuo*,

cho

cho ai: *datur cui?* *Accusatiuo* keo ai: *vocas quem?* *Ablatiuo*, đi cũ ai: *is cum quo?* *In plurali verò addi possunt particulæ*, nhữ-ng, *vel* dữ-ng.

Ai, *interdum quando postponitur verbo, significat, aliquis, vt:* có ai đi cũ, *est ne aliquis simul?* ai là ai, *vel*, ai nấy, *quicunque:* ai là ai muốn thì làm, *quicunque vult faciat:* ai nấy nghe thĩ thư-ơng, *quicunque audit, miseretur.*

Nào, *sæpe postponitur vt*, nhà nào, *quæ domus? & ordinariè est in recto, vel potius in eo casu in quo est substantiuum, cui postponitur, atque ita hæc potest assignari differentia inter* nào, &, ai, *quod*, ai, *postpositum semper est in obliquo vt*, nhà ai *cuius domus?* nào, *vero minimè, vt*, nhà nào, *quæ domus? at* nào, *quando præponitur significat interdum, vbi est, vt*, nào sách, *vbi est liber?* nào thàng áy, *vbi est puer ille? interdum etiam interrogando negat id esse quod quæritur*, nào có, *vbi est? idest non est:* nào có mlẽ gì, *quænam ibi est ratio? idest, nulla est ratio.*

Quid, vt, quid est hoc? cái nầy là đi gì? *ad quid*, làm chi, *vt*, đi đ'âng ấy làm chi? *quare, vel ad quid itur hac via?*

Quot, mấy, *vt*, mấy ngư-ời? *quot homines? vel*, bao nheo, *vel*, bao deo, bán bao nheo? *quanti vendit? Istud*, bao, *additur ad interrogandum de omni specie quantitatis, siue continua, siue discreta; vt*, bao mlớ-n? *quantum magnus?* bao cao, *quantum altus?* bao sâu, *quam profundus?* bao dài, *quàm longus?* bao giờ, *qua hora, sine quando? & sic de cæteris, quæ facilè vsus docebit.*

Quantumlibet, bao nheo bấy nheo: *quandocunque*, bao giờ bấy giờ: cho tôi bao nheo gạo, thì tôi blả bấy nheo bạc: *quantum orizæ mihi dederis, tantum argenti tibi soluam.*

Interrogatiuum de substantia rei, đi gì, *vel* gì, *vt*, muốn đi gì, *quid vult?* có việc gì, *quod negotium habet?*

Interrogatiuum finis, làm chi, *vt*, đi đàng kia làm chi,

quare

quare itur illa alia via ? vel intentionis vt, ấy làm sao, *quale fuit intentum ?*

Interrogatiuum modi vt, cách nào thế nào, *quomodo, qua ratione*. việc ấy làm cách nào, *illud negotium quomodo fit ?*

Interrogatiuum causæ, cớ sao, *vel* cớ nào, nhin sao, vì sao, í sao : nhin sao, *ordiuariè præponitur toti propositioni, vt* nhin sao đức Chúa blời ra đời, *quam ob causam Dominus cœli natus est in mundo. alia etiam postponuntur, vt* Chúa chịu cớ sao, *Dominus passus est qua de causa ?*

Bao nả, *quomodo vales ? quomodo tecum agitur ? sic etiam*, nả, *ad alias interrogationes eleganter superadditur, vt*, có việc gì nả, *est ne aliquod negotium ?* thàng ấy ở kẻ nào nả, *puer ille cuias est ? cætera de interrogationibus vsus docebit.*

De Verbis.

CAPVT VI.

NVmerus & persona verborum colligitur ex pronominibus superadditis vt, tôi iêo, *ego amo* : mày iêo, *tu amas* : nó iêo, *ille amat* : chùng tôi iêo, *nos amamus* : chúng bay iêo, *vos amatis* : chúng nó iêo, *illi amant. debent tamen seruari regulæ honoris de quibus supra cum de pronominibus. Tempus dignoscitur ex quibusdam particulis adiectis.*

Præsens non necessario habet particulam adiectam, interdum tamen habet, vt, tôi mạc việc bay giờ, *ego occupor negotio nunc.*

Præt. imperfectum, hôm qua tôi mạc chép thư, nói chẳng đượ c *heri occupabar scribendis literis, loqui non poteram.*

Præt. perfectum, đã về, *iam redijt*: đã nói, *iam loquutus est. Plus quam perfectum*, hôm kia khi oũ đến đã chép thư đoạn:

nudius

nudius tertius cùm veniſti, epiſtolas iam ſcripſeram.

Futurum, sẽ đi, *ego ſtatim ibo.*

Item intelligitur præteritum præſens, vel futurum ex ipſo loquendi modo, vt ſi res aliqua iam peracta eſt & de illa quæritur, ai làm, *quis fecit? benè intelligitur præteritum, & ſi actu fit intelligitur præſens ſi faciendum, futurum.* bao giờ, *præpoſitum verbo facit futurum vt*, thày bao giờ đi, *magiſter quando ibit, poſtpoſitum verò indicat præteritum vt*, thày về bao giờ, *magiſter quando redijt. interdum etiam indicat præſens, vt colligitur ex modo loquendi ex antecedentibus, & conſequentibus.* xem thấy oũ bao giờ thì tôi mầng, *quando te video tunc lætor.*

Modi etiam ex quadam proportione intelliguntur, nam indicatiuus eſt quando perſona cum verbo abſque alia particula ſuperaddita coniungitur vt, tôi đi, *ego eo.*

Imperatiuus quoque colligitur ex ipſo loquendi modo, vt, mầy đi cho cháõ, *ito ſtatim. particula*, đi, *addita cuicunque verbo facit imperatiuum vt*, chèo đi, *remiga*: hặọc đi, *addiſce: taliſque modus non eſt in vſu niſi cum inferioribus: idem dic de verbis*, ra, & ḅ̆eaò, *quæ ſignificant egredi & ingredi, nam addita alijs verbis quæ ſignificant actionem per ingreſſum, vel egreſſum faciunt imperatiuum vt*, léy áo ra, *affer veſtem ſeù extrahe veſtem, ſeu afferendo veſtem exi.* cất ſách ḅ̆eào, *reconde librum, ſeu recondendo librum ingredere. ſic particula imperantis eſt*, hãy, *vt.* hãy làm việc này, *fac hoc negotium. particulæ prohibitiuæ ad imperatiuum pertinent vt*, chớ, đừng, *ideſt, ne. vt*, chớ đi, *ne eas:* đừng làm, *ne facias: particula* mựa, *ne, minus eſt in vſu, quamuis ſit ſatis elegans loquendi modus*, mựa hề nói dối, *nullo modo mentiaris: canibus, ne mordeant, ſolent dicere* mựa, *& ſæpius idem vocabulum repetere, ita vt canes ibi aſſuefacti illis vocibus à morſu abſtineant*; khŏan đã, *expecta*: dựo-m, *vel*, dựo-m đã, *expecta*: khŏan đã nao, *cur non expectas? cum quadam queri-*

querimonia, quod non fiat quod petitur, nunquid expectabis?

Optatiuus exprimitur per particulas, chớ gì, *vtinam*, chớ gì tôi kính mến Chúa tlên hết mọi sự, *vtinam amem Dominum super omnia.*

Coniunctiuus fit additis varijs particulis vt nếo, *si*, nếo hặọc thì biết, *si didiceris tunc scies.* có, *etiam habet eamdem vim vt* có đi thì đến. *si iueris peruenies*: có tim thì đượ̣c, *si quæsieris inuenies.* hặọc, *vel* hặọc là *si fortè*, hặọc, *vel* hặọc là có biết ngườ̀i, *si fortè nouisti hominem.* đâù, *vel* dù; dâù mà, *vel* dù mà, *etiamsi*, dù mà có tài thì phải hặọc, *etiamsi habeas ingenium debes studere. eleganter additur* cũ, *vel* laõ le, *tamen*: dù mà có đạo laõ le cũ phải giữ, *etiamsi habeas legem, tamen seruanda est:*

Infinitiuus modus intelligitur quando verbum absolutè ponitur sine pronomine, vt, kính mến Chúa blờ̀i, tlên hết mọi sự, *amare Deum super omnia. item quando duo verba connectuntur quæ diuersum habent significatum posterius intelligitur esse in infinito*, mày phải làm, *tibi conuenit agere*: tôi di xem lễ, *ego eo audire sacrum. at quando verba idem significant non est necesse vt posterius sit in infinito vt*, thầy dặ̣y dỗ ngườ̀i ta; *magister docet homines.*

Gerundia in di, facilè dignoscuntur ex substantiuis, vt temporis, đã đến giờ hặọc *aduenit hora discendi. Intentionis vt*, thàng áy có í hặọc, *puer ille habet animum addiscendi. actionis, vt*, làm chẳng cũ, *faciendi non est finis.*

Gerundia in do per particulam, thì, *commodè explicantur*, an thì mớ̀i no, *edendo saturaberis.* làm thì mớ̀i giàu, *faciendo ditaberis, & sic de cæteris.*

Gerundia in dum benè explicantur per, mà, *vt*, tôi ngồi mà nghe, *ego sedeo ad audiendum: interdum etiam sub intelligitur, ut*, mầy đi làm việc, *ito ad faciendum opus.*

Idem dic de supinis in tum, mầy đi mà nàm, *uel*, mầy đi

nàm, *ito cubitum. ſupinum uerò in tu exprimitur per uoces,* nghĩ, *uel,* dễ *facilè,* khó *difficile,* nói thì dễ làm thi khó, *dictu facile, factu difficile.*

Nulla ſunt uerba negatiua, ſed ſolum fiunt per particulas negatiuas ut, chẳng, *non, in aliquibus Prouinciis,* nõ. *ſed eſt uitium linguæ:* chẳng, *ſemper præponitur quando eſt negatio ut,* chẳng có, *non eſt. ſi uerò poſtponitur caret accentu & eſt interrogatiuum ut,* có chang, *eſt ne?* sốt, &, đâu, *poſtponuntur & addunt uim negationi ut,* chẳng có đi gì sốt, *nihil eſt omninò:* chẳng phải mlễ đâu, *non eſt conforme rationi ullo modo: Particula* chốc, *uel alij* giốc, *affirmat cum quadam emphaſi, ut* phải chốc, *ita eſt omnino.*

Paſſiua propriè non dantur: impersonale poſſumus dicere, đǒạn, *actum eſt, ut* việc nầy đã đǒạn, *hoc opus iam actum eſt. Denique aduertendum, quod etiam ſupra notauimus, multa eſſe uerba quæ ſimul ſunt nomina, quod facilè ex antecedentibus & conſequentibus in oratione colligitur, ut,* chèo này dài, *remus hic eſt oblongus, tunc* chèo *eſt nomen: ſi uerò dicam,* chèo đi cho mạnh, *remiga fortiter, tunc* chèo *eſt uerbum, & ſic de aliis.*

Participijs hæc lingua caret eorum loco utuntur uerbo cum particulis ſignificantibus qui quæ quod ut, ai iêo, *qui amat ideſt amans:* kẻ iêo, *qui amant, ideſt amantes.*

De reliquis orationis partibus indeclinabilibus.

CAPVT VII.

Præpoſitiones ordinariæ, quæ ſunt in hac lingua, noſtris reſpondent, ut à uel ab, bở i; *per,* léy: *propter,* vì: *pro, idem,* vì: *loco alterius,* thay vì: *ante,* tlước: *retro,* ſau: *ſupra,* tlên: *infra,* dưới: *circa,* chung quanh: *remotè,* xa: *propè,* gần: *iuxtà,* áp: *cis,* bên nầy: *trans,* bên kia: *extra,* ngǒài:

ngŏài: *intra*, tlaŏ: *penes*, & noi: *ad*, chŏ: *cum*, cŭ, cũ, ḅối, và: *in*, ở: *circiter*, dồ: *præter*, chẳng kể: *clam*, tlôm: *palam*, tlước mạt: *ſine*, *abſque*, vô, chẳng có: *ex*, *uel de*, bở i. *ſæpius benè intelligitur oratio abſque ulla propoſitione*, *ut* ḅĕào cửa, *ingredi in portum*: ra cửa, *egredi è portu*: thề Chúa blòi, *iurare per Dominum cæli*. *& ſic de alijs quæ uſus docebit*.

Aduerbijs abundat hæc lingua, *quæ ſæpe etiam duplicantur*: *optantis*, ò *utinam*, chớ gì: *uocantis*, o hỡi: o, *præponitur*, hỡi, *poſtponitur ei quem uocat ut*, o *Petre* hỡi. *Interrogantis*, *quare*, ſao, nhin ſao, vì ſao, ì ſao: *Quidita*, làm chi: *Quomodo*, làm ſao, thế nào, nhường nào, dường nào: *quomodocunque*, thế nào thế nào. *reſpondentis*, *ita affirmando ſuperioribus*, *cum honore*, dạ: *æqualibus*, phải; *inferioribus*, ưng: *confirmandi profectò*, át thật: *negandi*, chẳng, chẳng có, chẳng phải; *ſuperioribus tamen debet præmitti honor competens ut ſupra*: *dubitantis*, âu là, hoặc là: *iubentis*, hãy: *prohibentis*, *ne*, chớ, dừng: *demonſtrantis*, *en*, ấy: *comparantis*, hơn, *magis in omni genere boni uel mali*. *uelociter*, cho cháo; *ſegniter*, chậm: *pedetentim*, sẽ sẽ. *temporis*, *hodie*, hôm nay: *cras*, mai; *heri*, hôm qua *&c*. *loci*, *hic*, đây: *illic*, đấy. *numeri ſemel*, *bis*, một lần, *ideſt*, *una uolta*: hai lần, *due uolte*: *Ordinis primum*, tlước hết, đầu hết: *poſtremò*, ſau hết: *fortè*, tình cờ, vô í: *ſicut*, như, như bàng: *ſimiliter*, cũ ḅậy, *uel* cũ ḅấy: *aliter*, khác. *Quantitatis multùm*, nhẽo, *uel* dẽo: *parum*, it: *ſolùm*, mà thôi: *ordinariè* thường, *uel* thường lệ: lien, *ſemper*: *ſæpe etiam nominibus utuntur pro aduerbijs ut*, ban ngấy, *interdiù*: ban đêm, *noctu*: ban mai, *manè*: ban hôm, *ſerò*, *ueſperè*.

Interiectiones, *gaudentis*, mầng hể: *dolentis*, thương hể, khó hể, cha ôi, hĩ ôi: *miſerentis*, hại hể *plangentis*, hỡi hư hư: *irridentis*, hệ hê. *Notandum quod in hac natione planctus inſtituunt pro defunctis*, *in quibus eſt enumeratio eorum*, *quæ ad lacrymas mouere poſſunt*, *adhibito quodam rithmo*, *& uoce*

flebili, cum intercalari interiectione, ôy, *post aliquod tempus.*

Denique coniunctiones; copulatiuæ, ac, &; hŏà, và, *interdum etiam,* mà, cŭ, ɓŏi: *disiunctiuæ, aut, vel;* hay là, hay: *aduersatiuæ, etsi, quamuis;* dù mà, dâù mà, tuy là; *tamen;* ſaõ, ſaõ le: *collectiuæ, ergo, quare,* thì, ɓậy thì: *comparatiuæ,* ví bàng; *sicuti, quemadmodum: dantes rationem nam, quia;* ví chưng; nhin vì ſự áy, *propterea, quapropter: expletiuæ,* át là, thật là, *profectò. & hæc de partibus orationis dicta sint satis ex quadam analogia ad linguam Latinam.*

Quare hoc idioma propriè non habet distinctionem generum quæ ex terminatione colligi possit, solum in sensitiuis, in quibus est distinctio sexus, quædam sunt vocabula, quæ solum dicuntur de maribus, alia solum de fœminis, nam de auibus, ſóũ, *significat masculum, vt* gà ſóũ, *gallus gallinaceus;* mái, *fœminam,* gà mái, *gallina: in alijs animalibus quadrupedibus,* đực, *est masculus, vt,* bò đực, *bos:* cái, *est fœmina, vt,* bò cái, *vacca: debet tamen postponi, vt habeat illam significationem, nam,* cái, *præpositum substantiuo dicitur de rebus inanimatis & artificialibus, & ferè de omni re materiali, vt,* cái này, *res hæc:* con, *dicitur de omnibus animalibus, vt,* con gà, *gallina:* con bò, *bos: &c. si postponitur,* con, *significat paruulum nondum perfectum in illa specie, vt,* gà con, *pullus;* bò con, *vitulus, & sic de cæteris. de hominibus quamuis,* con, *communiter intelligatur de fœminis, tamen etiam pro masculis interdum accipitur; sicuti etiam vox,* đứa, *indifferenter accipitur tam pro masculis quam pro fœminis, vt,* tôi có hai đứa, một blai một gái: *ego habeo duo capita vnum masculum, vnam fœminam: at,* blai, *semper de masculis dicitur,* gái, *vero de fœminis. sic* oũ, *de solis viris, & de solis fœminis,* bà, *dicitur cum honore: at* ngù-o-i *tam de viris quam de mulieribus cum honore:* thầng, *solum dici-*

tur

tur de masculis cum contemptu, ut de pueris. De quibuscunque arboribus dicitur, cây, *vt*, cây dừa, *palmæ:* blái *verò de quibuscunque fructibus*, *vt*, blái cam, *malum aureum*: *De præteritis & supinis vide quæ supra dicta sunt cap. de verbis*,

Præcepta quædam ad syntaxim pertinentia.

CAPVT Vltimum.

PRimum: Nominatiuus debet præcedere verbum, alioquin si subsequatur iam non est nominatiuus illius verbi, vt mầy cười, *tu rides, si dicas ordine inuerso*, cười mầy, *ideſt, rident te.*

Secundum: nomen quod sequitur verbum, est casus illius, vt, tôi mến Chúa, *ego amo Dominum; si dicam,* Chúa mến tôi, *ideſt, Dominus amat me:*

Tertium: substantiuum ordinariè præcedit, & sequitur adiectiuum, vt, Chúa cả, *Dominus magnus;* thằng nhỏ, *puer paruulus: dixi ordinariè, hæc enim regula patitur exceptionem, vt,* cả lòng, *magnum cor, ideſt audacter:* cả gan, *magnum hepar, ideſt generosè, est autem modus loquendi potiùs metaphoricus, nam in modo simplici loquendi regula manet.*

Quartum: ex duobus substantiuis simul, quod secundo loco ponitur, est in obliquo, vt, Chúa nhà, *Dominus domus: si dicam,* nhà Chúa, *ideſt, domus Domini.*

Quintum: adiectiua secum deferunt verbum substantiuum, ita vt non sit necessè illud addere, maximè si præcedat aliquod pronomen demonstratiuum: vt, núi nầy cao, *mons hic*

est

ſte altus. thẳng ấy lành, *puer ille eſt bonus, vel etiam aliud ſubſtantiuum vt*, áo mày cũ, *veſtis tua eſt vetus*: mlời Chúa thật, *Verbum Dei eſt verax*.

Sextum: rarò vtuntur coniunctione copulatiua, imò ſine illa, multa ſimul cum elegantia conglobant, vt, kẻ có đạo thì thức sớm, đọc kinh, lần hột, đi xem lễ, thí cuả cho kẻ khó, làm phúc: *qui habent legem, ideſt Chriſtiani, maturè ſurgunt, recitant preces, roſarium percurrunt, eunt ad ſacrum audiendum, diſtribuunt eleemoſynas pauperibus, faciunt opera bona, hæc omnia poſſent dici cum coniunctione copulatiua, elegantiùs tamen dicuntur ſine illa*.

Septimum: Nominatiui qui verbis præfiguntur eleganter iterum atque iterum repetuntur, vt, tôi lạy thầy, toi bởi làng mà đến, tôi đã nhạoc, tôi xin xưng tội, tôi xin chịu mình Chúa: *ego reuerentiam exhibeo magiſtro ego ex pago veni, ego ſum defatigatus, ego peto confiteri peccata, ego peto, vt ſuſcipiam corpus Domini. eleganter repetitur illud*, tôi, *ego, quod in Latina lingua redundaret*.

Octauum: quædam particulæ in hac lingua habent emphaſim quæ vix poteſt adæquatè in lingua Latina vnico verbo exprimi, inter quas particulas eſt particula, thì, *quæ interdum eſt cauſalis, vt*, có muốn thì làm, *ſi vis ergo fac*; có tội thì phải xưng, *habes peccatum ergo debes confiteri: interdum eſt diuiſiua, vt*, có kẻ thì lành, có kẻ thì dữ, *ſunt aliqui boni, ſunt alij mali. quando conclamata res eſt dicitur*, thì chớ, *vt*, chẳng nghe thì chớ. *non audit non audiat: etiam ad maiorem emphaſim additur particula* vi, *quæ affirmationi, vel negationi roburaddit; vt*, chẳng đi thì chớ vi, *non eſt iturus, ſanè non eat*: phải vi, *eſt valdè rationi conſonum: loco*, vi, *cum inferioribus dicitur*, la, *vt*; phải la, *rectè dicis*.

Denique ſicuti ſupra notauimus, eleganter repeti pronomen tôi, *ego, etiam ſi ſæpius proferatur ſic etiam pronomen*, nó, *in contemptum eleganter repetitur, vt ſi de diabolo ſic loquamur*;

mur; ma quĩ nó nghét ta, nó có nhéo chước dễ̃ làõ người ta, nó đi, nó lai, nó muấn ta sa đia ngục cũ nó, *diabolus ille odit nos, ille habet multas artes ad inducendum corda hominum, ille it, ille redit, ille cupit, vt nos cum ipso in infernum ruamus; illud*, nó, *ille, toties repetitum habet suam emphasim: alia multa vsus ipse docebit, hæc pauca prælibasse, sufficit.*

Errata Corrige.

Pag. 1. siguificatur pro significatur. cõscribieur, conscribitur. pag. 3. ệm, êm. pag. 5. prolusitanis, pro Lusitanis. pag. 6. ḅo, ḅọ. pag. 7. v, mê, ▼ mê. guet, nguẹt. a̋er, aër. pag. 9. inscrmus, infirmus. pag. 12. hamines, homines. pareicula, particula pag. 13. chi, chị. tôi, tội. pag. 17. debct, debet. pag. 18. cũên, cõên. pag. 20. nẹ, nọ. pag. 23. & alibi iêo, yêo.

XXX II.84
XXXX VII.87

00007572